

Srednje školstvo u Osijeku (1918. - 1941.)

Filipović, Sergej

Doctoral thesis / Disertacija

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:699998>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Sergej Filipović

**SREDNJE ŠKOLSTVO U OSIJEKU
(1918. – 1941.)**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Sergej Filipović

**SREDNJE ŠKOLSTVO U OSIJEKU
(1918. – 1941.)**

DOKTORSKI RAD

Mentori:

dr. sc. Dinko Župan

doc. dr. sc. Ida Ograjšek Gorenjak

Zagreb, 2023.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Sergej Filipović

**SECONDARY EDUCATION IN OSIJEK
(1918. – 1941.)**

DOCTORAL DISSERTATION

Supervisors:

dr. sc. Dinko Župan

doc. dr. sc. Ida Ograjšek Gorenjak

Zagreb, 2023.

BILJEŠKE O MENTORIMA

Dinko Župan rođen je 2. ožujka 1970. u Osijeku. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je filozofiju i povijest 1997. godine. Nakon završenog studija u osnovnoj školi u Belišću radio je kao nastavnik povijesti do kraja siječnja 1998. kada se kao znanstveni novak zapošljava u Podružnici Hrvatskog instituta za povijest u Slavonskom Brodu. Magistarski rad pod naslovom *Pučko školstvo u vrijeme banovanja Ivana Mažuranića* obranio je 2002. godine. Nakon obrane magisterija u svibnju 2002. izabran je u istraživačko zvanje asistent. Od 2005. član je uredništva časopisa *Scrinia Slavonica*. Doktorski rada pod naslovom *Obrazovanje žena u Banskoj Hrvatskoj 1868-1918.* obranio je 2006. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nakon obrane doktorata izabran je u istraživačko zvanje viši asistent, a 2007. u znanstveno zvanje znanstveni suradnik.

Tijekom školske godine 2006/7. predavao je predmet „Povijest školstva“ na Učiteljskom fakultetu u Petrinji. Na doktorskom studiju na Hrvatskim studijima 2008/9. predavao je izborni predmet „Poststrukturalistički pristup povijesti“, a 2009/10. izborni predmet „Postmodernizam i historiografija“. Povremeno je kao gostujući predavač držao nastavu na poslijediplomskom doktorskom studiju „Moderna i suvremena hrvatska povijesti u europskom i svjetskom kontekstu“ Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Objavio je znanstvenu monografiju *Mentalni korzet. Spolna politika obrazovanja žena u Banskoj Hrvatskoj 1868-1918.* (Osijek-Slavonski Brod, 2013) i priređivačku knjigu o Mijatu Stojanoviću *Sgode i nesgode moga života* (Slavonski Brod, 2015) te uredio šest knjiga, od toga dvije samostalno, a četiri kao suurednik. Godine 2013. izabran je u znanstveno zvanje viši znanstveni suradnik.

Do sada je kao istraživač radio na tri projekta Hrvatske zaklade za znanost: „Od protomodernizacije do modernizacije školstva u Hrvatskoj (18. i 19. stoljeće)“, „Od prašuma do oranica: povijest antropizacije šuma u Slavoniji“ i „Europski korijeni moderne Hrvatske: transfer ideja na političkom i kulturnom polju u 18. i 19. st.“. Za izložbu „Biti učenik u Hrvatskoj u dugom 19. stoljeću“ dobio je državnu Godišnju nagradu za popularizaciju i promidžbu znanosti za 2020. godinu.

Glavno područje njegovog znanstvenog rada je povijest školstva i kulturna povijest u Hrvatskoj od kraja 18. do početka 20. stoljeća.

Ida Ograjšek Gorenjak rođena je 1974. godine u Zagrebu. Studij povijesti i češkog jezika završila je 1997. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a nakon toga je upisala studij Centra za ženske studije u Zagrebu koji je završila 2000. godine. Magistrirala je 2005., a doktorirala 2011. godine, oboje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

U razdoblju od 1997. do 2001. godine radila je kao nastavnica povijesti u OŠ Otona Ivekovića (1997.-1999.), Tehničkoj školi (1999.) i OŠ Braće Radića (2000.-2001.). Od 2001. godine zaposlena je kao znanstvena novakinja na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na projektu prof. dr. sc. Božene Vranješ Šoljan. Od siječnja 2015. godine zaposlena je kao docentica Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Suradivala i surađuje na projektima *Utjecaj ideologije H(P-R)SS na hrvatski narod 1904-1941.* (voditeljica prof.dr.sc. Božena Vranješ Šoljan), *Hrvatska modernog i suvremenog doba: europski modeli i hrvatski identiteti* (voditeljica prof.dr.sc. Božena Vranješ Šoljan), *Prosvjetne i kulturne veze Zagreba, Beča i Budimpešte od kraja 18. do sredine 20. stoljeća.* (voditeljica prof. dr. sc Iskra Iveljić), *Tranzicija hrvatskih elita iz Habsburške monarhije u Jugoslavensku državu* (voditeljica prof.dr.sc. Iskra Iveljić), *Moderne misleće žene: intelektualni razvoj žena u Hrvatskoj 20. stoljeća* (voditeljica prof. dr. sc. Andrea Feldman).

Njezin znanstveni rad prvenstveno je usmjeren ka razvijanju ženske i rodne povijesti. Objavljivala je znanstvene članke u raznim časopisima i zbornicima te je objavila knjigu *Opasne iluzije: Rodni stereotipi i politika u Kraljevini Jugoslaviji* (Zagreb, 2014.). Od 2013.-2017. godine bila je urednica časopisa *Povijest u nastavi*. Suradivala je s raznim časopisima i zbornicima radova kao recenzentica, te je recenzirala nekoliko knjiga. Bila je tajnica Udruge za istraživanje povijesti žena „Klio“ i članica Društva za hrvatsku povjesnicu.

Sudjelovala je prvo kao asistentica, a onda i nositeljica u izvođenju nastave na nizu obaveznih i izbornih predmeta preddiplomskog, diplomskog i doktorskog studija povijesti Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Osmislila je nekoliko izbornih predmeta (primjerice *Nova žena u novoj državi: žene u Kraljevini Jugoslaviji*, *Rod kad sudbina: izbor tema iz povijesti žena 19. i 20. stoljeća*, *Ženske udruge u prvoj polovici 20. stoljeća*) te je mentorirala i komentorirala niz diplomskih radova.

ZAHVALE

Prvo, zahvaljujem svojim mentorima dr. sc. Dinku Županu i doc. dr. sc. Idi Ograjšek Gorenjak na savjetima, podršci i razumijevanju koje su mi upućivali tijekom cijelog procesa izrade ove doktorske disertacije.

Zahvaljujem i zaposlenicima Državnog arhiva u Osijeku s kojima sam u istraživanju proveo brojne sate, osobito Manueli Kozić, Eriki Žilić Vincetić i Martini Marković. Nadalje, zahvaljujem i djelatnicima Hrvatskog državnog arhiva i Arhiva Jugoslavije, kao i djelatnicima Hrvatskog školskog muzeja koji su bili izuzetno uslužni, čak i u teškim vremenima nakon potresa. Također zahvaljujem i Ivani Vučemilović-Grgić, Nemanji Spasenovskom, Perici Vujiću, Mandici Stjepanović, Bojanu Amanoviću, Mihovilu Jostiaku, Veljku Maksiću, Anđelku Vlašiću, Danijelu Jelašu i Stipici Grgiću čija mi je pomoć u trenucima puno značila.

Zahvaljujem i svojim „suborcima“ Maji Vonić i Luki Pejiću na podršci, lekturi i prevođenju.

Na koncu, zahvaljujem i mami Ljiljani, tati Vladimiru, djedu Marku i supruzi Mariji koji su me podržavali cijelo ovo vrijeme. Ovu doktorsku disertaciju vama posvećujem!

SAŽETAK

Cilj je rada napraviti pregled srednjeg školstva u Osijeku u razdoblju od 1918. do 1941. godine i ustanoviti koliko se srednje školstvo u Osijeku razvilo ili stagniralo u razdoblju od 30 godina i to na osnovi broja obrazovanih učenika, kvalitete nastavničkog kadra i opremljenosti škola. Na primjeru Osijeka nastoji se utvrditi kakva je bila tadašnja školska politika, kakav je bio odnos školskih vlasti prema nastavnicima i učenicima, kako je izgledala tadašnja nastava, kakav je bio položaj učenika i profesora i kakve su bile značajke prosječnog profesora. Proučavaju se Klasična gimnazija, Niža realna gimnazija, Realna gimnazija i Ženska realna gimnazija. Metodologija istraživanja uglavnom se temelji na analizi tadašnjeg odgojno-obrazovnog diskursa, kvantitativnoj analizi izvora te na prozopografskoj metodi izrade kolektivne biografije osječkih srednjoškolskih profesora. Teško je dati jednoznačnu ocjenu razvoja srednjeg školstva u Osijeku u razdoblju od 1918. do 1941. godine, s obzirom kako je u nekim pogledima napredovalo, u nekim stagniralo, a u nekim i nazadovalo. Nazadovanje srednjeg školstva u Osijeku može se pronaći u činjenici kako je na početku promatranog razdoblja u Osijeku bilo tri, a na kraju promatranog razdoblja dvije srednje škole. Školstvo je uglavnom stagniralo, stanje školskih zgrada bilo je slabo, kao i opremljenost školskih knjižnica i školskih zbirki učila. Polje u kojem je srednje školstvo u Osijeku definitivno napredovalo jest porast broja učenika koji se gotovo udvostručio. Osim što je broj učenika srednjih škola u Osijeku u međuratnom razdoblju porastao, došlo je i do određenih promjena u spolnoj, nacionalnoj, vjerskoj i socijalnoj strukturi učenika. Važna značajka života učenika srednjih škola u Osijeku bila je i zabava. Kao i u svim autoritarnim društvima, državne vlasti nastojale su slobodno vrijeme mladih imati pod nadzorom i njime upravljati, odnosno staviti ga u poželjne okvire. Na osnovu stvaranja kolektivne biografije profesora osječkih srednjih škola u međuratnom razdoblju, stvorena je slika prosječnog profesora. Nastava u međuratnom razdoblju nije se previše razlikovala od nastave u austrougarskom razdoblju. I dalje je prevladavao herbartizam. Umjesto ulaganjima u osuvremenjivanje srednjoškolskog sustava i stvaranje optimalnih uvjeta za školski rad, prosvjetne su vlasti bile puno zainteresiranije za korištenje srednjih škola kao poligona za usađivanje propagirane državne ideologije u buduće obrazovane kadrove. Navedena se temeljila na dvije glavne ideje – nacionalnom jedinstvu, odnosno, pogotovo nakon 1929., integralnom jugoslavenstvu, i – vodećoj ulozi dinastije Karađorđevića.

Ključne riječi: Osijek, srednjoškolski sustav, gimnazije, profesori, kolektivna biografija, učenici

SUMMARY

This work aims to provide an overview of Osijek's secondary education between 1918 and 1941. Moreover, the goal is to determine whether secondary education in Osijek developed or stagnated in the thirty years concerning the number of educated students, the quality of the teaching staff, and the equipment of schools. Using the example of Osijek, the author tries to determine the main features of school policy and teaching at that time, school authorities' attitude towards teachers and students, the position of students and teachers, as well as characteristics of an average teacher. Classical Gymnasium, Junior Real Gymnasium, Real Gymnasium, and Women's Real Gymnasium are analyzed. The research methodology is mainly based on the analysis of the educational discourse, the quantitative analysis of sources, and the method of prosopography whose main purpose is to create a collective biography of Osijek's high school teachers. It is difficult to give an unequivocal assessment of the development of secondary education in Osijek in the period from 1918 to 1941, considering that in some respects it progressed, in others it stagnated, and in others it regressed. The decline of secondary education in Osijek can be linked to the fact that there were three secondary schools in Osijek at the beginning of the observed period, and two at the end of it. Secondary education in Osijek, but also at the level of the entire country, stagnated in most aspects important for the evaluation of the secondary school system. One of the key components for the development of a certain system, including this one, is a financial investment. In the case of secondary schools in Osijek, over 90% of the invested funds went to teachers' salaries and fees. By simple math, one can conclude that less than 10% of the funds could be invested in the development of the schools, which in no way enabled progress. In that less than 10%, maintenance of school buildings, purchase of consumables and office materials, investment in school libraries, investment in teaching aids, and all other investments had to be included. If all the above is taken into account, it is not surprising that the condition of the school buildings was bad. The situation was similar with the equipment of school libraries and collections of teaching aids. The aspect in which secondary education in Osijek progressed was the increase in the number of students. Between 1918 and 1941, the number of students attending secondary schools almost doubled. In addition to the fact that the number of secondary school students rose during the interwar period, there were also certain changes in the gender, national, religious, and social structure of students. Concern for students' health constituted an important part of the educational policy. Constant educational and health actions such as teaching students how to better protect themselves, primarily from infectious diseases, but also against

venereal diseases and alcoholism represented positive trends in this regard. It was also important to ensure adequate conditions for students' housing, as well as quality nutrition and the possibility of maintaining hygiene daily. Entertainment was also an important component of the life of high school students in Osijek. As in all authoritarian societies, the state tried to control and manage the free time of young people, that is, to put it within the desired framework. In other words, fun activities were meant to be used for the education of obedient citizens who accept the proclaimed values of the regime. On the one hand, this was tried to be achieved through punishments and the prescription of very strict disciplinary rules. New disciplinary rules for students were prescribed every now and then, and each one was more and more restrictive. On the other hand, efforts were made to control young people through the development of acceptable forms of entertainment. Based on the collective biography of Osijek's secondary school teachers from the interwar period, an image of an average professor is created. He was most likely born in Slavonia, he was a Croat and a Roman Catholic. After finishing high school, he completed his studies at the University of Zagreb at the age of 24 and a half. He spoke German and French and maybe Italian or Latin. After a year and a half without a job, he got employed in a small community, after which, at the age of 31, he got a job in one of Osijek's high schools. Then he got married and had one child. Teaching in the interwar period did not differ too much from teaching in the Austro-Hungarian period. Herbartianism still prevailed. The ideas of reform pedagogy and the new school more affected the elementary school system, while secondary schools remained primarily in discussions about curricula. The data obtained from the analysis of secondary education in Osijek can be applied to the entire secondary school system and certain conclusions about the basic settings of educational policy in the first Yugoslav state can be made according to that. Instead of investing in the modernization of the secondary school system and creating optimal conditions for school work, the educational authorities were much more interested in using secondary schools as training grounds for instilling the proclaimed state ideology in future educated personnel. This ideology can be reduced to two main ideas - national unity, that is, especially after 1929, integral Yugoslav identity, and - the leading role of the Karađorđević dynasty. In the future, it will be necessary to carry out more research on the secondary school system in interwar Croatia. Even though this work also deals with the secondary school system as a whole, it is primarily focused on secondary schools in Osijek. Nevertheless, it can be an incentive for conducting similar research in other Croatian cities as well.

Keywords: *Osijek, secondary school system, gymnasiums, professors, collective biography, students*

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Cilj i metodologija.....	1
1.1.1. Protopografija	4
1.2. Pregled izvora i literature	8
2. SREDNJOŠKOLSKI SUSTAV OD 1918. DO 1941.....	14
2.1. Austrougarsko nasljeđe	14
2.2. Zakonodavni okviri srednjeg školstva od 1918. do 1941.	17
2.2.1. Nadležnost nad prosvjetnim poslovima.....	17
2.2.2. Prema zakonu o srednjem školstvu	18
2.2.3. Zakon o srednjim školama iz 1929. godine.....	21
2.3. Nastavni planovi i programi, udžbenici i metodika	25
2.4. Ideologizacija i politički nadzor.....	30
2.4.1. Za kralja i jedinstvo	30
2.4.2. Disciplinski propisi.....	34
2.4.3. Organizacije i udruženja za mladež.....	37
2.4.4. Profesorska udruženja.....	39
2.5. Ulaganja i razvoj	41
3. OSJEČKE SREDNJE ŠKOLE OD 1918. DO 1941.....	45
3.1. Osijek u međuratnom razdoblju	45
3.2. Klasična gimnazija	49
3.3. Niža realna gimnazija.....	57
3.4. Realna gimnazija	59
3.5. Ženska realna gimnazija.....	69
4. KOLEKTIVNA BIOGRAFIJA PROFESORA OSJEČKIH GIMNAZIJA OD 1918. DO 1941. GODINE	76
4.1. Broj profesora.....	77

4.2. Spolna struktura.....	78
4.3. Struktura po mjestu rođenja	80
4.4. Struktura po datumu rođenja	82
4.5. Struktura po vjerskoj pripadnosti	83
4.6. Obrazovanje	85
4.7. Poznavanje stranih jezika	93
4.8. Društveno-ekonomsko podrijetlo	96
4.9. Godine zaposlenja	98
4.10. Radni staž	110
4.11. Radna mobilnost.....	112
4.12. Kazne i nagrade.....	130
4.13. Brak i rođenje djece.....	131
4.14. Znanstveni i kulturni rad	137
4.15. Društveni rad i sudjelovanje u radu društava	139
4.16. Ekonomski položaj.....	141
5. UČENICI OSJEČKIH GIMNAZIJA.....	152
5.1. Kvantitativna analiza učenika	152
5.1.1. Broj učenika.....	152
5.1.2. Broj maturanata	156
5.1.3. Spolna struktura učenika	157
5.1.4. Struktura po nacionalnoj pripadnosti.....	159
5.1.5. Struktura po vjerskoj pripadnosti	162
5.1.6. Socijalna struktura	165
5.1.7. Školski uspjeh.....	169
5.1.8. Nastavak školovanja	174
5.1.9. Zdravlje.....	178
5.2. Disciplina i nadzor ponašanja	180

5.2.1. Vladanje i ocjene iz vladanje.....	180
5.2.2. Disciplina i kažnjavanje.....	184
5.2.3. Prekršaji osječkih gimnazijalaca	185
5.2.4. Članstvo u učeničkim društvima	191
5.3. Svakodnevni život	192
5.3.1. Smještaj, prehrana, higijena i odijevanje.....	192
5.3.2. Zabava	200
6. ZAKLJUČAK	208
7. LITERATURA	215
7.1. Neobjavljeni izvori.....	215
7.2. Objavljeni izvori, zbirke zakona, zakoni i statistički godišnjaci.....	215
7.3. Novine	217
7.4. Monografije i članci	217
7.5. Internetski izvori	225
8. PRILOZI	227
8.1. Individualne biografije profesora osječkih gimnazija.....	227
8.1.1. Profesori zaposleni u osječkim gimnazijama	227
8.1.2. Tajnici, eksterni i honorarni nastavnici	313
8.2. Popis grafičkih priloga	330
8.2.1. Popis grafikona	330
8.2.2. Popis slika.....	333
8.2.3. Popis tablica.....	333
8.2.4. Popis zemljovida.....	334
KRATKI ŽIVOTOPIS AUTORA	335

1. UVOD

1.1. Cilj i metodologija

Sustavna modernizacija odgojno-obrazovnog sustava u gotovo cijeloj Europi događala se tijekom druge polovice 19. stoljeća. Državne su vlasti u školstvu prepoznale važan instrument modernizacije, ali i ideološki aparat pomoću kojeg su mogli utjecati na izgradnju poželjnih identiteta svojih građana. Ta dvostruka uloga obrazovnog sustava još je više došla do izražaja tijekom 20. stoljeća kada je pomoću modernog školskog sustava država dobivala potreban raznoliki stručni i obrazovni kadar, ali i mogućnost ideološkog nadzora koji je posebno došao do izražaja u nedemokratskim društvima prve polovice 20. stoljeća. U ovom slučaju istražuje se školski sustav prve jugoslavenske države¹ te kako je on utjecao na srednje školstvo u Osijeku.

Cilj je rada dati pregled srednjeg školstva u Osijeku u razdoblju od 1918. do 1941. godine. Uz to, pokušat će se ustanoviti koliko se srednje školstvo u Osijeku razvilo ili stagniralo u razdoblju od 30 godina i to na osnovi broja obrazovanih učenika, kvalitete nastavnčkog kadra i opremljenosti škola. Na primjeru Osijeka nastojat će se utvrditi kakva je bila tadašnja školska politika, kakav je bio odnos školskih vlasti prema nastavnicima i učenicima, kako je izgledala tadašnja nastava, kakav je bio položaj učenika i profesora i kakve su bile značajke prosječnog profesora.

Disertacija bi trebala pridonijeti boljem poznavanju povijesti osječkog srednjeg školstva između dvaju svjetskih ratova te boljem poznavanju tadašnje ukupne školske politike i srednjoškolske nastave u cjelini, kao i boljem poznavanju tadašnjeg položaja učitelja i učenika, a jedan od glavnih doprinosa bila bi izrada kolektivne i individualnih biografija osječkih srednjoškolskih profesora

Metodologija istraživanja uglavnom se temelji na analizi tadašnjeg odgojno-obrazovnog diskursa, kvantitativnoj analizi izvora, te na prozopografskoj metodi izrade kolektivne biografije osječkih srednjoškolskih profesora. Sekundarno, koristi se i metodama komparativne historije i mikrohistorije.

Prvi problem s kojim se susrelo bilo je definiranje koje škole uopće pripadaju u srednje škole. Po široj definiciji njima bi pripadale gimnazije, ali i određene stručne škole, poput učiteljskih škola i trgovačkih akademija. Odlučilo se ipak ići s užom definicijom, odnosno onom koju je propisao Zakon o srednjim školama iz 1929. godine, a koji je kao srednje škole definirao klasične

¹ Navedeno uključuje Državu Slovenaca, Hrvata i Srba; Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca; Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevinu Jugoslaviju.

gimnazije, realne gimnazije i realke.² U osječkom slučaju tako se odlučilo istraživati Klasičnu gimnaziju, Realnu gimnaziju, Žensku realnu gimnaziju i Nižu realnu gimnaziju. Ipak, prije analize samih osječkih srednjih škola, analizira se i srednjoškolski sustav u cjelini.

Vezano uz srednjoškolski sustav, prvo se analizira austrijsko, odnosno austrougarsko naslijeđe jer temelji modernog srednjeg školstva u Hrvatskoj potječu iz tog doba. U središtu su analize glavni propisi koji su utjecali na razvoj srednjeg školstva u Hrvatskoj. Nakon toga, analiziraju se zakonodavni okviri srednjeg školstva u međuratnom razdoblju. Prvo se utvrđuje tko je uopće imao nadzor nad srednjim školstvom, a zatim se analizira put prema donošenju Zakona o srednjim školama iz 1929. godine, sâm Zakon kad je konačno donesen, kao i ostali važni zakonodavni akti. Pažnja je posvećena i nastavnim planovima i programima, udžbenicima i pedagoško-didaktičko-metodičkim osnovama nastave u međuratnom razdoblju. Nakon toga slijedi dio o ideologizaciji i političkom nadzoru u kojem se iznose osnovne ideološke postavke koje su se kroz srednjoškolski sustav promicale, uključujući i poseban osvrt na razdoblje Banovine Hrvatske. Kao način provođenja mjera nadzora analiziraju se disciplinski propisi za učenike, ali i organizacije i udruženja za mladež, koje su također služile kao sredstvo nadzora nad mladima, te profesorska udruženja.

Nakon analize srednjoškolskog sustava slijedi analiza osječkih srednjih škola. Kako bi se osječke srednje škole stavile u kontekst, prvo se daje pregled povijesti Osijeka u međuratnom razdoblju. Nakon toga slijedi analiza svake škole pojedinačno: Klasične gimnazije, Niže realne gimnazije, Realne gimnazije i Ženske realne gimnazije. Za svaku se školu daje kratak pregled razvoja od njezina osnivanja te nazivlje koje je kroz povijest nosila. Zatim se analizira kretanje broja učenika i profesora u međuratnom razdoblju te navode ravnatelji koji su školu tijekom tog razdoblja vodili. Slijede analize stanja školskih zgrada, školskih knjižnica i zbirki učila.

Profesore osječkih srednjih škola istražuje se preko izrade kolektivne biografije. Prvo se donosi broj profesora koji su radili u osječkim srednjim školama između 1918. i 1941. godine. U tu brojku uključeni su svi profesori, odnosno stalno zaposleni profesori, ali i eksterni i honorarni profesori. Nadalje, analiziraju se stalno zaposleni profesori: njihova spolna struktura, struktura po mjestu rođenja, struktura po datumu rođenja, struktura po vjerskoj pripadnosti, obrazovanje, poznavanje stranih jezika, društveno-ekonomsko podrijetlo, godine zaposlenja, radni staž, radna mobilnost, kažnjavanje i nagrađivanje, bračno stanje i rođenje djece, znanstveni i kulturni rad, društveni rad i sudjelovanje u radu društava i organizacija te ekonomski položaj. Također se vuku usporedbe među navedenim stavkama analize. Cijela

² *Prosvetni šematizam* (Zagreb: Ćirilometodski nakladni zavod u Zagrebu, 1932), 1.

analiza služi za dobivanje opće slike o tome kakve su bile karakteristike prosječnog profesora osječkih srednjih škola u međuratnom razdoblju. Uz većinu stavki koje se analiziraju, izrađeni su grafikoni i tablice koje grafički prikazuju dobivene podatke. Pri izradi grafikona postavilo se pitanje treba li u njih uključiti cjelokupnu skupinu profesora ili samo one za koje su podaci pronađeni. Naime, za dio profesora određeni podaci nisu sačuvani, stoga je nemoguće imati svaki podatak o svakome profesoru za svaku analiziranu stavku života. Odlučeno je grafikone izrađivati na osnovi profesora za koje podaci postoje, dok se u tekstu navodi za koji postotak profesora podataka nema. Smatra se da navedeno bolje pokazuje odnose među pojedinim komponentama stavke koja se istražuje jer bi se slično radilo na nepotpunim uzorcima u istraživanjima iz područja društvenih znanosti. Naime, pretpostavka je da se na dovoljno velikom uzorku podaci koji su poznati transliraju i na podatke koji su nepoznati, odnosno da omjeri među komponentama unutar stavke koja se istražuje ostaju isti.

Sljedeću komponentu istraživanja čine učenici osječkih srednjih škola. Analiza je podijeljena na tri glavna dijela: kvantitativnu analizu učenika, disciplinu i nadzor ponašanja učenika te svakodnevni život učenika. Unutar kvantitativne analize učenika analizira se broj učenika, broj maturanata, spolna struktura, struktura po nacionalnoj pripadnosti, struktura po vjerskoj pripadnosti, socijalna struktura, školski uspjeh, planovi za nastavak školovanja i zdravlje. U dijelu o disciplini i nadzoru ponašanja učenika analiziraju se njihove ocjene iz vladanja, kvantificiraju vrste kazni koje su izrečene učenicima te navode primjeri učeničkih prekršaja i dodijeljenih im kazni. Također se analizira članstvo učenika u učeničkim društvima kao način nadzora ponašanja. Svakodnevni život učenika analizira se preko dvije glavne komponente. Prvu čine osnovne potrebe, a to su smještaj, prehrana, higijena i odijevanje. Druga je pak zabava te se navode načini kako su se učenici u međuratnom razdoblju bavljali.

Iako smještene u prilogima, važna su komponenta ovog rada i individualne biografije osječkih profesora. U osječkim gimnazijama u razdoblju između 29. listopada 1918. i 10. travnja 1941. radilo je 327 profesora. Za svakoga od njih nastojalo se napisati barem kratku biografiju. Biografije su pisane do trenutka kada je profesor napustio srednje škole u Osijeku. Više podataka pronađeno je za profesore koji su bili pravi zaposlenici osječkih gimnazija, dok su podaci za eksterne i honorarne nastavnike oskudniji. Također, podaci su sustavniji i obimniji za profesore čiji su osobni spisi ostali sačuvani ili su bar bili zabilježeni u maticama i sposobnicima gimnazija. Za ostale profesore biografije su se nastojale konstruirati iz drugih izvora s manjom ili većom uspješnošću. Najmanje podataka sačuvano je za profesore koji su u nekoj od osječkih gimnazija radili kraće vrijeme, a nakon toga otišli predavati izvan Hrvatske, najčešće u Srbiju, jer se njihovi osobni spisi nisu sačuvali. Osnovni podaci koji su traženi za

pisanje biografija profesora bili su mjesto i datum rođenja, imena i zanimanje roditelja, vjeroispovijest, srednjoškolsko i fakultetsko obrazovanje, datum polaganja profesorskog ispita, struka, poznavanje stranih jezika, radno iskustvo, nagrade i kazne, brak i broj djece te ostali podaci koji su na neki način bili bitni za pojedinog profesora.³ Nažalost, nisu se uspjeli naći svi podaci za sve profesora, no za značajan broj njih podaci su ipak bili dostupni. Poglavlje je podijeljeno na profesore koji su bili zaposlenici osječkih gimnazija i na profesore koji su radili u osječkim gimnazijama kao tajnici, eksterni ili honorarni nastavnici.

1.1.1. Prozopografija

Prozopografija je poznata pod različitim nazivima. Lawrence Stone u svom slavnom članku *Prosopography* iz 1971. godine navodi nekoliko različitih naziva pod kojima se krije prozopografija: kolektivna biografija, analiza višestrukih karijernih puteva i na koncu prozopografija. Stone pritom tvrdi da su naziv kolektivna biografija prvenstveno upotrebljavali povjesničari koji se bave modernom poviješću, pojam analiza višestrukih karijernih puteva uglavnom koriste znanstvenici iz društvenih znanosti, dok je pojam prozopografija karakterističan za povjesničare koji se bave antičkom, odnosno starom povijesti.⁴ Sama riječ prozopografija izvedenica je od grčkih riječi *prosopon* (što znači lice) i *graphia* (što znači opis), stoga bi ju se moglo prevesti kao „opis karakteristika lica osobe“, odnosno kao „vanjske individualne karakteristike“.⁵ Riječ je prvi put, doduše u drugačijem značenju – kao opis slavnih osoba, korištena u 16. stoljeću u djelima Justina Goblera i Heinricha Patlina.⁶

Definicije prozopografije su različite. Već spomenuti Stone definira je kao istraživanje zajedničkih značajki određene skupine ljudi kolektivnim proučavanjem njihovih života. Te značajke mogu biti različite i uključivati rođenje, smrt, brak, obrazovanje, novčana primanja, religiju, nacionalnost itd.⁷ Thomas Francis Carney prozopografiju opisuje kao poddisciplinu sa specifičnom znanstvenom tehnikom koju čine različite vrste pristupa koji su zapravo metode

³ Podaci se prate do 10. travnja 1941.

⁴ Lawrence Stone, „Prosopography“, *Daedalus* 100 (1971), br. 1: 46.

⁵ Koenrad Verboven; Myriam Carlier; Jan Dumolyn, „A Short Manual to the Art of Prosopography“, u: *Prosopography Approaches and Applications. A Handbook*, ur. K. S. B. Keats-Rohan (Oxford: Unit for Prosopographical Research, 2007.), 36-37.

⁶ Gidon Cohen; Andrew Flinn; Kevin Morgan, „Towards A Mixed Method Social History: combining quantitative and qualitative methods in the study of collective biography“, u: *Prosopography Approaches and Applications. A Handbook*, ur. K. S. B. Keats-Rohan (Oxford: Unit for Prosopographical Research, 2007.), 1.

⁷ Stone, „Prosopography“, 46.

preuzete iz sociologije i drugih društvenih i humanističkih disciplina.⁸ Claude Nicolet smatra da je prozopografija istraživanje određenih skupina ljudi u kontekstu političke i socijalne povijesti tako da se izdvoje nizovi osoba koje imaju zajedničke karakteristike, a sve kako bi se pripremilo temelje za analizu i otkrivanje konstanti i varijabli među izdvojenim podacima.⁹ Donald Broady prozopografiju definira kao istraživanje pojedinaca koji pripadaju istom polju ili skupini, pri čemu se prikupljaju opsežni podaci o tim pojedincima, no ne kako bi se istražilo pojedince kao pojedince, već povijest i struktura polja ili skupine.¹⁰ Još neke od definicija prozopografije koje donose Verboven, Carlier i Dumolyn u svom *Krakom vodiču kroz prozopografiju* jesu da je ona kolektivna biografija koja opisuje vanjska obilježja populacije ili skupine za koju je istraživač odredio da ima zajedničku poveznicu, odnosno da je prozopografija baza podataka i popis svih osoba iz specifične skupine ili polja koje je geografski i kronološki definirano s ciljem da se materijali prikupljeni o tim osobama analiziraju iz različitih kutova.¹¹ Iz svega navedenog može se zaključiti da je praktički svim definicijama prozopografije zajedničko prikupljanje informacija o pojedincima koji čine određenu skupinu, a nakon što se te informacije skupe, dobivanje generalne slike, odnosno značajki prosječnog člana istraživane skupine te analiziranje i izvlačenje određenih zaključaka na osnovi korelacija među dobivenim značajkama.

Iako je u počecima zamišljena kao alat povjesničara koji se bave političkom povijesti, prozopografijom se najviše koriste socijalni povjesničari kao alat koji ulazi u koštac s dvama osnovnim problemima u povijesti, a to su korijeni političke akcije, odnosno što stoji iza provođenja ili zastupanja određenih politika; te društvena struktura i društvena mobilnost, odnosno analiza uloge određene istraživane skupine unutar određenog društva.¹² MacLeod i Nuvolari cilj prozopografije vide u identificiranju značajnih varijabli koje utječu na ponašanja i radnje specifičnih društvenih skupina kroz sustavno proučavanje reprezentativnih uzoraka.¹³ Carney stoga uporabu prozopografije vidi kao sredstvo otkrivanja društvenih trendova ili uzoraka u djelovanju određene društvene skupine.¹⁴ Bruneau navodi da je za uspješnu prozopografiju ili kolektivnu

⁸ Nives Rumenjak, "Prozopografija u 21. stoljeću: izazovi specijalizacije, digitalizacije i interdisciplinarnosti", u: *Zbornik Nikše Stančića*, ur. Iskra Iveljić (Zagreb: FF press, 2011.), 376.; T. F. Carney, "Prosopography: Payoffs and Pitfalls", *Phoenix* 27 (1973), br. 2: 156-163.

⁹ K. S. B. Keats Rohan, "Prosopography and computing – introduction to a marriage made in heaven", *History and Computing* 12 (2000), br. 1: 1.

¹⁰ Donald Broady, "French prosopography: definition and suggested readings", *Poetics* 30 (2002): 381-382.

¹¹ Verboven et al., "A short manual", 39.

¹² Stone, "Prosopography", 46-47.

¹³ Christine MacLeod; Alessandro Nuvolari, "The Pitfalls of Prosopography: Inventors in the „Dictionary of National Biography“", *Technology and Culture* 47 (2006), br 4: 760.

¹⁴ Carney, "Payoffs and Pitfalls", 178.

biografiju nužno imati slične podatke za cijelu proučavanu društvenu skupinu jer je tada moguće ne samo dobiti podatke o tome kako je izgledao prosječan član neke društvene skupine nego i povući korelacije među određenim stavkama, odnosno skupinama podataka koji su kroz prozopografsku studiju skupljeni. Ipak, istraživač treba biti zadovoljan i s djelomičnim podacima koji omogućuju samo djelomično poveznice i umjerene generalizacije.¹⁵ Kako kaže Smythe, strukturirana priroda podataka u prozopografiji znači da je akumulirani zbroj svih podataka kao cjelina više od zbroja pojedinih dijelova, odnosno i kada nisu poznati svi podaci o nekoj osobi, podaci koji su poznati o drugim osobama sličnog statusa mogu pomoći donositi zaključke o osobama za koje nema svih podataka.¹⁶

Iako se naziv prozopografija koristio po prvi put još u 16. stoljeću, prozopografija se u pravom smislu te riječi počinje razvijati krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kada 1913. nastaje poznato djelo Charlesa A. Bearda *Economic Interpretation of the Constitution of the United States*, u kojem on dokazuje da su osobni financijski i klasni interesi vodećih političkih činitelja imali važniju ulogu u stvaranju američkog ustava, nego političke ideje i demokratska uvjerenja većine.¹⁷ Sljedeća važna historiografska djela vezana uz prozopografiju bile su studije Lewisa Namiera o članovima engleskog parlamenta i Ronalda Symea o Senatu u kasnoantičkom Rimu nastale tridesetih godina 20. stoljeća. Navedene studije primjer su tzv. elitističke prozopografije. Drugi tip prozopografije jest ona masovna čiji je začetnik američki sociolog Robert K. Merton u svom djelu o znanosti tehnologiji i puritanizmu u Engleskoj u 17. stoljeću. Ta vrsta prozopografije više je statistička i karakteristična za istraživanje 19. i 20. stoljeća kada je dostupan značajno veći broj izvora. Taj tip prozopografije ne bavi se elitom, odnosno istaknutim pojedincima, već tzv. „običnim ljudima“.¹⁸ U sedamdesetim godinama 20. st. najznačajnija postaje prozopografija u okrilju socijalne historije s Lawrenceom Stoneom kao najznačajnijim predstavnikom, a koja je kombinacija elitističke i masovne prozopografije. Ta se prozopografija oslanja na metodologiju društvenih znanosti, kvantitativne metode i koncept generalizacije.¹⁹ Današnja prozopografija može se podijeliti na dvije grane: historijsku i sociološku. Razlika između tih dviju grana više nije u tome jesu li one elitističke ili masovne, već razdoblje koje istražuju. Dok je historijska prozopografija više posvećena predmodernoj povijesti, sociološka je posvećena modernom i suvremenom dobu. Također, glavna svrha

¹⁵ William Bruneau, „Towards a New Collective Biography: The University of British Columbia Professoriate, 1915-1945“, *Canadian Journal of Education* 19 (1994), br. 1: 67.

¹⁶ Dion C. Smythe, „A Whiter Shade of Pale: Issues and Possibilities in Prosopography, (2007), 4.

¹⁷ Nives Rumenjak, „Prozopografija u 21. stoljeću“, 370-371.

¹⁸ Smythe, „Whiter Shade of Pale“, 5-6.; Nives Rumenjak, „Prozopografija u 21. stoljeću“, 372.

¹⁹ Isto, 372-373.

historijske prozopografije jest stvaranje baze biografskih podataka o cijeloj poznatoj povijesnoj populaciji u određenom razdoblju. Sociološka prozopografija traži biografske podatke potrebne za stvaranje baze koja je prilagođena i oblikovana problemskim pitanjima na koja će se u analizi nastojati odgovoriti. Još jedna od razlika jest ta što historijsku prozopografiju karakterizira sveobuhvatni uzorak, a sociološku slučajni uzorak.²⁰ Treba spomenuti i prozopografiju „novog stila“ koja se definira kao pomoćna disciplina koja treba pomoći daljnjim istraživanjima drugih znanstvenika, odnosno čiji je cilj naći sirove podatke o pojedincima u tekstualnim izvorima kako bi ti podaci kasnije mogli biti interpretirani u drugim povijesnim istraživanjima.²¹

Prozopografsko istraživanje uobičajeno se sastoji od dvaju osnovnih dijelova. Prvi je stvaranje biografske baze podataka za sve pojedince koji se unutar određene društvene skupine promatraju. Drugi je analiza prikupljenih podataka i odgovaranje na postavljena problemska pitanja.²² Glavni problemi koji se mogu pojaviti jest nedostatak podataka i ovisnost rezultata analize o dostupnim izvorima.²³ Iz navedenog se može zaključiti da bez dobro odrađenog prvog dijela prozopografskog istraživanja ni drugi dio ne može biti dobro odrađen. Stoga se prvi dio istraživanja sastoji od triju važnih koraka. Prvi je određivanje društvene skupine koja će se istraživati, utvrđivanje izvora koji će se koristiti i formuliranje pitanja na koja će se nastojati dati odgovor. Drugi korak stvaranje je registra imena koja se pojavljuju u izvorima. I, konačno, treći je korak pridruživanje pronađenih biografskih podataka pojedincima koji su identificirani u prethodnom koraku.²⁴

Iako korištenje prozopografije ima brojne prednosti, također ima i svoja ograničenja ili nedostatke. Prvi je nedostatak što je primjenjiva samo u slučaju postojanja kvalitetnih izvora, odnosno podataka za određenu skupinu ljudi koja se želi proučavati. Drugi je nedostatak što teže može proučavati niže socijalne skupine jer što je netko nižeg socijalnog ranga, o njemu u pravilu ima i manje podataka. Treći bitan nedostatak jest što često postoji niz podataka za jedan aspekt života određene društvene skupine, dok za drugi gotovo uopće nema podataka. Osim nedostataka pri prikupljanju podataka, odnosno u prvom dijelu prozopografskog istraživanja,

²⁰ Isto, 377-379.

²¹ John Bradley; Harold Short, „Texts into Databases: The Evolving Field of New-style Prosopography“, *Literary and Linguistic Computing* 20 (2005): 3-4.

²² K. S. B. Keats-Rohan, „Biography, Identity and Names: Understanding the Pursuit of the Individual in Prosopography, u: *Prosopography Approaches and Applications. A Handbook*, ur. K. S. B. Keats-Rohan (Oxford: Unit for Prosopographical Research, 2007.), 146.

²³ Cohen et al., „Towards A Mixed Method“, 167.

²⁴ Keats-Rohan, „Biography, Identity and Names“, 146-147.

postoje i česte greške u interpretaciji podataka koji su pronađeni, bilo da se zaključci izvode na osnovi nepouzdatih podataka ili da se izvode na osnovi pogrešno postavljenih poveznica.²⁵

Prozopografskih istraživanja koja se bave modernom i suvremenom poviješću u Hrvatskoj ima relativno malo. Ističe se istraživanje Nives Rumenjak o srpskim zastupnicima u Banskoj Hrvatskoj između 1881. i 1892. te istraživanje Dunje Modrić-Blivajs o zagrebačkim srednjoškolskim profesorima u doba režima Khuen-Hedervarya.²⁶

1.2. Pregled izvora i literature

Rad se temelji na neobjavljenim arhivskim izvorima. Istraživana je građa Državnog arhiva u Osijeku²⁷, Hrvatskog državnog arhivu u Zagrebu²⁸ i Arhiva Jugoslavije u Beogradu²⁹.

U Državnom arhivu u Osijeku nalazi se većina arhivske građe potrebne za istraživanje srednjeg školstva u Osijeku. Najvažniji fondovi su fond Velika gimnazija Osijek³⁰ (HR-DAOS-157), fond Realna gimnazija (HR-DAOS-158), fond Niža realna gimnazija u Osijeku (HR-DAOS-153), fond Gimnazija *Sara Bertić* Osijek³¹ (HR-DAOS-155) i fond Medved, Ivan, profesor (HR-DAOS-486). Detaljan popis s građom fonda Velika gimnazija Osijek, odnosno fonda koji se bavi Klasičnom gimnazijom nalazi se u članku Ljiljane Dominković *Inventar Velike gimnazije u Osijeku*.³² Za međuratno razdoblje bitne su kutije od broja 68 do 78 jer sadrže spise od 1918. do 1926. godine, što uključuje različita izvješća, molbe, zapisnike, obavijesti i naredbe od nadležnih instanci. Također je važna kutija 156 jer sadržava statistička izvješća o Klasičnoj gimnaziji u Osijeku. Sačuvana je i Matica i sposobnik za učitelje od 1905. do 1928. godine (knjiga 115). Što se tiče fonda Realne gimnazije u Osijeku, detaljan popis građe može se naći u članku Zite Jukić *Realna gimnazija u Osijeku*.³³ Za međuratno razdoblje sačuvano je tek šest kutija građe (kutije 6, 7, 8, 9, 10, 11), stoga dosta podataka nedostaje, osobito za dvadesete godine 20. stoljeća. Podaci koji nedostaju u kutijama djelomično se mogu

²⁵ Stone, „Prosopography“ 58-62.

²⁶ Dunja Modrić-Blivajs, „Zagrebački srednjoškolski profesori u doba režima Khuen-Hedervarya“ (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2012.); Nives Rumenjak, *Srpski zastupnici u Banskoj Hrvatskoj. Okvir za kolektivnu biografiju 1881 – 1892*. (Zagreb: Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, 2003.).

²⁷ Državni arhiv u Osijeku (u daljnjem tekstu DAOS)

²⁸ Hrvatski državni arhiv u Zagrebu (u daljnjem tekstu HDA)

²⁹ Arhiv Jugoslavije u Beogradu (u daljnjem tekstu AJ)

³⁰ Fond nosi naziv Velika gimnazija Osijek, no radi se o građi za gimnaziju koju se u ostatku teksta naziva Klasična gimnazija u Osijeku.

³¹ Fond nosi naziv Gimnazija *Sara Bertić* Osijek, no radi se o građi za gimnaziju koja se u ostatku teksta naziva Ženska realna gimnazija u Osijeku.

³² Ljiljana Dominković, „Inventar Velike gimnazije u Osijeku“, *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): 421-438.

³³ Zita Jukić, „Realna gimnazija u Osijeku“, *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): str. 439-460.

rekreirati iz zapisnika sjednica učiteljskog zbora (knjige 28 do 33a,) s tim da zapisnici za godine od 1923. do 1926. nisu potpuni. Od pomoći je i sačuvani ljetopis škole od 1933. do 1943. godine (knjiga 40). Sačuvane su i matice i sposobnici za učitelje, od 1905. do 1942. godine (knjige 35, 36, 37 i 39). Iako je Matica i sposobnik za razdoblje od 1930. do 1942. navedena kao da u građi postoji, zapravo je izgubljena te je time stvorena dvanaestogodišnja rupa u podacima o profesorima za međuratno razdoblje. U fondu Gimnazija *Sara Bertić* Osijek, odnosno u fondu Ženske realne gimnazije u Osijeku sačuvano je čak 36 kutija s podacima o međuratnom razdoblju (kutije 1 – 36), što ih čini vrlo detaljnima. Korisna je i kutija 57 jer sadrži školske izvještaje i statistiku. Matica i sposobnik profesora (knjiga 12) sačuvana je za školsku godinu 1922./1923. Fond niže realne gimnazije sadrži četiri kutije, a u njima se nalaze različiti izvještaji, molbe, zapisnici, obavijesti i naredbe. Fond profesora Ivana Medveda sastoji se od njegove osobne zbirke dokumenata. Fond je vrlo zanimljiv jer je Medved u njemu sačuvao brojne zapise koji nisu bili dio službenih dokumenata. Sačuvao je svoja brojna sjećanja o različitim zbivanjima u školi te zbirke novinskih izrezaka vezane uz događanja u osječkim srednjim školama, što je vrlo korisno za istraživanje svakodnevice učenika osječkih gimnazija. Od građe koju je sačuvao posebno se ističu učenički leksikon iz 1928. godine (kutija 57) te jelovnik Đačke menze u školskoj godini 1926./1927. (kutija 55). Od ostalih korisnih fondova u Državnom arhivu u Osijeku treba još izdvojiti i fondove Državna trgovačka akademija u Osijeku (HR-DAOS-162) i Učiteljska škola u Osijeku (HR-DAOS-164). Potonji je koristan jer su u njemu sačuvani matice i sposobnici za učitelje od 1894. do 1923. godine (knjige 165 i 166). Kako je dio profesora poslije radio u nekoj od osječkih srednjih škola te matice i sposobnici mogu poslužiti za pronalaženje podataka o njima.

U Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu za istraživanje osječkih srednjih škola u međuratnom razdoblju korisni su fond Zemaljska vlada, Odjel za bogoštovlje i nastavu (HR-HDA-80)³⁴; fond Pokrajinska uprava za Hrvatsku i Slavoniju (HR-HDA-137)³⁵; fond Osječka oblast (u daljnjem tekstu HR-HDA-139)³⁶; fond Savska banovina, Prosvjetno odjeljenje (HR-HDA-147)³⁷; fond Banovina Hrvatska, Odjel za prosvjetu (HR-HDA-159)³⁸, fond Građanske stranke i društva (HR-HDA-1353)³⁹ i fond Zbirka personalnih spisa službenika Zemaljske vlade, Pokrajinske uprave, oblasnih uprava, Savske banovine, Banovine Hrvatske i

³⁴ Kutije 13 i 1567

³⁵ Kutije 295 i 398

³⁶ Kutije 114 i 139

³⁷ Kutije 1, 2, 3, 5, 6, 7, 251, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 261, 262, 263, 265, 266, 274, 291, 310, 317

³⁸ Kutije 1, 3, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 78, 101, 106, 107, 108, 109

³⁹ Spis 3255

ministarstava Nezavisne Države Hrvatske, prosvjetni djelatnici (HR-HDA-890-4)⁴⁰. U svim navedenim fondovima samo se djelić građe odnosi na srednje škole u Osijeku. Osobito koristan jest fond HR-HDA-890-4 s obzirom na to da sadrži osobne spise većine profesora koji su djelovali u osječkim srednjim školama u međuratnom razdoblju, što omogućuje izradu kolektivne biografije i individualnih biografija profesora osječkih srednjih škola u navedenom razdoblju.

U Arhivu Jugoslavije u Beogradu koristan je fond Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije 1918-1941 (AJ-66).⁴¹ Osobito su korisne kutije 2580 i 2581 jer se u njima nalaze statistički izvještaji osječkih srednjih škola između školske godine 1926./1927. i školske godine 1939/40.

Od objavljenih izvora za srednje školstvo u Osijeku bitni su tiskani izvještaji osječkih srednjih škola od školske godine 1918./1919. do školske godine 1920./1921. i od školske godine 1929./1930. do školske godine 1939./1940. Većina ih se može naći u Zbirci izvješća Hrvatskog školskog muzeja. Od ostalih objavljenih izvora korisne su zbirke prosvjetnih propisa. Ističe se *Prosvetni šematizam Kraljevine Jugoslavije*, knjiga II, srednja nastava, izdan 1932. godine od strane Ćirilometodskog nakladnog zavoda u Zagrebu, koji sadrži sve najvažnije propise aktualne u srednjoškolskom sustavu 1932. godine.⁴² Od ostalih sličnih izdanja izdvajaju se *Srednjoškolski zbornici* iz 1920., 1923., 1925. i 1927. godine koji sadrže zbirke propisa vezanih uz srednjoškolski sustav.⁴³ Osim navedenih posebnih izdanja, za istraživanje propisa važni su *Službeni glasnik Kraljevske hrvatsko-slavonske zemaljske vlade, Povjereništva za prosvjetu i vjere*, za razdoblje od 1918. do 1924. godine; za razdoblje od 1925. do 1939. godine *Prosvetni glasnik* te za razdoblje od 1939. do 1941. godine *Službeni glasnik Banske vlasti Banovine Hrvatske, Odjela za prosvjetu*. Oba službena glasnika mogu se pronaći u Knjižnici Hrvatskog školskog muzeja, dok je *Prosvetni glasnik* dostupan na mrežnim

⁴⁰ Kutije 2, 3, 5, 6, 7, 8, 13, 14, 15, 17, 19, 22, 23, 30, 32, 35, 38, 39, 42, 43, 44, 47, 50, 52, 57, 58, 63, 66, 70, 74, 78, 80, 81, 83, 85, 86, 90, 92, 93, 95, 96, 99, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 120, 122, 127, 130, 132, 134, 137, 140, 141, 145, 146, 150, 151, 153, 158, 163, 164, 167, 171, 175, 182, 183, 184, 187, 188, 192, 193, 198, 201, 205, 206, 208, 216, 218, 219, 220, 221, 222, 225, 230, 232, 235, 236, 239, 240, 241, 242, 246, 247, 250, 251, 252, 254, 259, 261, 272, 273, 276, 278, 280, 281, 283, 286, 288, 292, 296, 299, 300, 304, 307, 308, 309, 311, 326, 327, 328, 330, 332, 334, 338, 339, 340, 341, 347, 348, 349, 350, 355, 356, 357, 358, 360, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 369, 372, 375, 376, 377, 378, 380, 382, 385, 386, 389, 390, 394, 397, 398, 401, 402, 403, 405, 409, 410, 414, 415, 420, 421, 425, 427, 429, 432, 435, 436, 437, 439, 443, 444, 445, 446.

⁴¹ Kutije 250, 818, 819, 820, 821, 822, 1248, 1249, 2580, 2581.

⁴² *Prosvetni šematizam*

⁴³ *Srednjoškolski zbornik I* (Beograd: Štamparija „Sv. Sava“, 1920.); *Srednjoškolski zbornik II* (Beograd: Štamparija „Sv. Sava“, 1920.); *Srednjoškolski zbornik III* (Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1923.); *Srednjoškolski zbornik IV* (Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1925.); *Srednjoškolski zbornik V* (Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1927.).

stranicama Sveučilišta u Beogradu.⁴⁴ Od ostalih objavljenih izvora ističu se Programi i metodska uputstva za rad u srednjim školama iz 1936. godine.⁴⁵

Od časopisa tog doba koji su korisni za istraživanu temu ističu se *Nastavni vjesnik* i *Napredak*. *Nastavni vjesnik*, kao glasilo Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, bavi se temama vezanim uz srednje škole te se u njemu mogu pratiti rasprave vezane uz donošenje zakona o srednjem školstvu. *Napredak*, glasilo Hrvatskog pedagoško-književnog zbora, više se bavi temama iz područja pedagogije i osnovnog školstva, no moguće je naći i članke koji se tiču srednjeg školstva. Od osječkih dnevnih novina, korisni su *Hrvatski list*⁴⁶ i *Jug*⁴⁷. U navedenim novinama može se pratiti javno mnijenje o učenicima osječkih srednjih škola i organizaciju učeničkih priredbi, ali i svjedočiti novinskim napadima na profesore i ravnatelje.

U literaturi je srednje školstvo u Hrvatskoj u međuratnom razdoblju slabo zastupljeno. Većina radova posvećena je devetnaestostoljetnom školskom sustavu, dok je međuratno razdoblje zapostavljeno. Jedan od rijetkih radova koji se bavi tom temom jest doktorska disertacija Štefke Batinić *Povijesni razvoj i recepcija reformne pedagogije u Hrvatskoj*. U navedenom radu autorica se prvenstveno bavi prvacima reformne pedagogije u međuratnom razdoblju, ali se dotiče i srednjoškolskog sustava u cjelini.⁴⁸ Ista autorica u suradnji s Dubravkom Miljković napisala je članak *Iz povijesti hrvatskoga srednjeg školstva u razdoblju od 1918. – 1940.*⁴⁹, u kojem su iznesene osnovne karakteristike srednjoškolskog sustava prve jugoslavenske države. Ostali radovi koji u središtu imaju navedenu tematiku ne postoje, no ima niz radova koji u nju djelomično zalaze. Najčešće su to pregledi povijesti pojedinih gimnazija ili pregledi školstva pojedinih gradova ili krajeva.⁵⁰ Nešto više pažnje razvoju srednjeg školstva u međuratnom razdoblju posvećeno je u literaturi izdanoj u Srbiji. Ističe se djelo *Kulturna politika u Kraljevini Jugoslaviji 1918-1941* autora Ljubodraga Dimića. Drugi dio tog izdanja

⁴⁴ "Prosvetni glasnik", *Sveučilišna knjižnica „Svetozar Marković, Beograd*, pristup ostvaren 12. VIII. 2022., <http://ubsm.bg.ac.rs/engleski/zbirka/novina/prosvetni-glasnik-1880-1944>

⁴⁵ *Programi i metodska uputstva za rad u srednjim školama* (Beograd: Državna štamparija Kraljevine Jugoslavije, 1936.).

⁴⁶ *Hrvatski list* bile su dnevne novine iz Osijeka koje su počele izlaziti 1920. godine. Bile su glasilo Hrvatske zajednice. Više u: Marina Vinaj, "Građa za bibliografiju osječkih novina: 1848.-1945.", *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje* 7 (2003), br. 1-2: 7-35.

⁴⁷ *Jug* su bile dnevne novine iz Osijeka koje su izlazile od 1918. do 1928. godine. Bile su glasilo Demokratske stranke. Više u: Vinaj, "Građa za bibliografiju osječkih novina", str. 7-35.

⁴⁸ Štefka Batinić, "Povijesni razvoj i recepcija reformne pedagogije u Hrvatskoj" (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2014.).

⁴⁹ Dubravka Miljković; Štefka Batinić, "Iz povijesti hrvatskoga srednjeg školstva u razdoblju od 1918.-1940.", *Napredak* 152 (2011), br. 3-4: 495-520.

⁵⁰ U tu kategorije primjerice ulaze: Ivica Golec, *Povijest školstva u Petrinji (1700.-2000.)* (Petrinja: Matica hrvatska, 2000.); Agneza Szabo; Ivo Goldstein, *Povijest zagrebačke Klasične gimnazije (1607 – 2007)* (Zagreb: Novi liber, 2007.).

u tri sveska naslovljen je *Škola i Crkva* te se između ostaloga bavi i srednjoškolskim sustavom prve jugoslavenske države.⁵¹ Sličnom tematikom bavi se Biljana Šimunović-Bešlin, doduše na užoj razini, u svome djelu *Prosvetna politika u Dunavskoj banovini*.⁵² U Srbiji se istražilo i Ministarstvo prosvjete. Tako je Dušan R. Bajagić napisao knjigu *Upravljanje Ministarstvom prosvete Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*⁵³, a već spomenuti Ljubodrag Dimić, u suautorstvu s Vladetom Tešićem i Gordanom Pavlović-Lazarević, napisao je knjigu *Ministarstvo prosvete i ministri Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Jugoslavije 1918-1941*.⁵⁴

Dosadašnja istraživanja povijesti osječkog školstva bila su izrazito partikularna i uglavnom su se svodila na prezentiranje osnivačkih akata škola te na jednodimenzionalne kronološke preglede rada pojedinih škola, a manje su se bavila osječkim srednjoškolskim sustavom u cjelini. Najviše podataka ima o Klasičnoj gimnaziji. Veliku ulogu u otkrivanju povijesti osječkih gimnazija imaju dva izdanja: *Gimnazije u Osijeku 1729. – 1995.* i *Gimnazije u Osijeku. Ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000.* Prvo je izašlo u nakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 1996. godine i sadrži članke koji se uglavnom bave novijom povijesti, osim članka Stjepana Sršana koji se bavi poviješću gimnazija do 1945. godine.⁵⁵ Drugo izdanje, za razdoblje kojim se bavi ovaj rad i puno važnije, izašlo je 2001. godine također u nakladi HAZU-a. U njemu je više autora obradilo različite teme vezane uz povijest obiju gimnazija. Ističe se članak Ljube Radman koja je dala opći povijesni pregled svih osječkih gimnazija iako je razdoblju između dvaju ratova posvećen vrlo mali opseg teksta.⁵⁶ Podaci o osječkim gimnazijama također se mogu naći u radovima koji se općenito bave povijesti osječkog školstva. U dijelu knjige *Stari Osijek* Bože Plevnika⁵⁷ može se naći poglavlje posvećeno školstvu, kao i rad Miroslava Kasabašića o osječkom školstvu u

⁵¹ Ljubodrag Dimić, *Kulturna politika u Kraljevini Jugoslaviji 1918-1941, drugi deo: Škola i Crkva* (Beograd: Stubovi kulture, 1997.).

⁵² Biljana Šimunović-Bešlin, *Prosvetna politika u Dunavskoj banovini (1929-1941)* (Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za istoriju, 2007.).

⁵³ Dušan R. Bajagić, *Upravljanje Ministarstvom prosvete Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* (Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2009.).

⁵⁴ Ljubodrag Dimić; Vladeta Tešić; Gordana Pavlović-Lazarević, *Ministarstvo prosvete i ministri Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Jugoslavije 1918-1941* (Beograd: Pedagoški muzej, 2000.).

⁵⁵ Stjepan Sršan, „Osječka gimnazija od 1729. do 1945“, u: *Gimnazije u Osijeku 1729. – 1995.*, ur. Julijo Martinčić; Milan Maceljki; Dubravka Hackenberger (Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad Osijek, 1996.). Više o Sršanovu bavljenju povijesti školstva vidjeti u: Sergej Filipović, „Doprinos dr. sc. Stjepana Sršana istraživanju povijesti školstva“, u: *Život i djelo prof. dr. sc. Stjepana Sršana*, ur. Miljenko Brekalo (Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2018.).

⁵⁶ Ljuba Radman, „Povijesni pregled razvoja osječkih gimnazija“, u: *Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000.*, ur. Julijo Martinčić (Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.).

⁵⁷ Božo Plevnik, *Stari Osijek* (Osijek: Radničko sveučilište „Božidar Maslarić“, 1987.).

međuratnom razdoblju u pregledu osječke povijesti *Od turskog do suvremenog Osijeka*.⁵⁸ O Klasičnoj gimnaziji pisao je i Kamilo Firinger za razdoblje do 1929. godine⁵⁹, a Ive Mažuran o Realnoj gimnaziji za razdoblje do 1941. godine.⁶⁰ Ističe se Sršanovo djelo *Biografije učitelja i profesora osječkih gimnazija i srednjih škola od 1855. do 1945. godine* u kojem autor donosi kratke biografije osječkih profesora. Ipak, u navedenom djelu izostavljen je značajan broj profesora, a podaci o onima koji nisu izostavljeni preuzeti su gotovo isključivo iz matica i sposobnika učitelja koje se čuvaju u Državnom arhivu u Osijeku, dok drugi izvori nisu konzultirani, što je, između ostaloga, razlog da se i u ovom radu odlučilo nanovo izraditi individualne biografije profesora osječkih gimnazija u međuratnom razdoblju.⁶¹ Poviješću srednjeg školstva u Osijeku, najviše na prijelazu između 19. u 20. stoljeće, bavi se i Sergej Filipović. Tako je navedeni autor napisao radove *Osječko srednje školstvo od 1729. godine do početka Prvog svjetskog rata*⁶², *Osječke gimnazije na prijelazu iz 19. u 20. st.: uspjeh, kažnjavanje i školski život*⁶³ te (zajedno s Lukom Vrbanićem) *Kolektivna biografija profesora osječkih gimnazija na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće na osnovu matica i sposobnika profesora*.⁶⁴ Potonji je osobito koristan jer je moguće usporediti prosječnog profesora osječkih gimnazija na prijelazu stoljeća s prosječnim profesorom osječkih gimnazija u međuratnom razdoblju.

⁵⁸ Miroslav Kasabašić, „Školstvo 1918-1945.“, u: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić (Osijek: Školska knjiga, 1996.).

⁵⁹ Kamilo Firinger, „Osječka gimnazija (1729.-1929.)“, *Život i škola* 5 (1956), br. 7-8: 1-9.

⁶⁰ Ive Mažuran, „Realna gimnazija u Osijeku (1870-1941)“, *Zbornik za historiju školstva i prosvjete* 7 (1973): 69-85. O Mažuranovu bavljenju povijesti školstva vidjeti: Sergej Filipović, „Pregled radova napisanih o povijesti osječkog školstva i doprinos dr. sc. Ive Mažurana“, *Književna revija* 54 (2014), br. 3: 108-121.

⁶¹ Stjepan Sršan, *Biografije učitelja i profesora osječkih gimnazija i srednjih škola od 1855. do 1945. godine* (Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2009.).

⁶² Sergej Filipović, „Osječko srednje školstvo od 1729. godine do početka Prvog svjetskog rata“, *Essehist* 2 (2010): 44-51.

⁶³ Sergej Filipović, „Osječke gimnazije na prijelazu iz 19. u 20. st.: uspjeh, kažnjavanje i školski život“, *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 13 (2015): 173-190.

⁶⁴ Sergej Filipović; Luka Vrbanić, „Kolektivna biografija profesora osječkih gimnazija na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće na osnovu matica i sposobnika profesora“, *Osječki zbornik* 37 (2022): 71-78.

2. SREDNJOŠKOLSKI SUSTAV OD 1918. DO 1941.

2.1. Austrougarsko nasljeđe

Raspadom Austro-Ugarske Monarhije i ulaskom Hrvatske u Državu Slovenaca, Hrvata i Srba 29. listopada 1918., a zatim 1. prosinca 1918. i u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca nije došlo do značajnog prekida u smislu tradicije srednjoškolskog sustava. Unatoč ulasku u novu državu srednjoškolski sustav praktički se nije promijenio. Zemaljska vlada je i po osnivanju Države SHS i po osnivanju Kraljevstva SHS i dalje bila nadležna za prosvjetne poslove.⁶⁵ Također, nastavni plan i program za gimnazije i dalje se temeljio na Nacrtu ustroja gimnazija i realnih škola u Austriji iz 1849. godine, koji se pak temeljio na Nacrtu temeljnih načela javne nastave u Austriji iz 1848. godine.⁶⁶

Nacrt temeljnih načela javne nastave u Austriji za uzor je imao pruski obrazovni sustav. Izradili su ga Franz Serafin Exner, profesor filozofije na Sveučilištu u Pragu, te Ernst Barun von Feuchtersleben, liječnik i profesor na Medicinskom fakultetu u Beču. Predviđao je da država preuzima nadzor nad cijelim obrazovnim sustavom, od osnovnog do visokog školstva. Školstvo se financiralo iz javnih sredstava, pri čemu srednje školstvo iz pokrajinskih/zemaljskih sredstava. Srednje škole dijelile su se na stručne i općeobrazovne čiji je zadatak bio osposobiti svoje polaznike za upis na sveučilište. Općeobrazovne srednje škole dijelile su se na gimnazije i realne škole. Trebale su biti dostupne nadarenim učenicima bez obzira na podrijetlo i ekonomsko stanje.⁶⁷

Nacrt ustroja gimnazija i realnih škola u Austriji izradili su već spomenuti Exner i Hermann Bonitz, profesor klasične filologije na Sveučilištu u Beču. Sastojao se od dvaju dijelova: Plana za gimnazije i Plana za realne škole. Gimnazije su se dijelile na niže i više. Nakon završetka četverogodišnje niže gimnazije, mogla se upisati viša gimnazija, kojoj je trajanje dodavanjem dvogodišnjeg pripremnog filozofskog tečaja također produženo na četiri godine, čime potpuna gimnazija postaje osmorazredna. Vrlo bitno, umjesto dotadašnjeg latinskog jezika, uvodi se nastava na materinskom jeziku. Važna je promjena bila i uvođenje

⁶⁵ Ivan Beuc, *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527.-1945.)* (Zagreb: Arhiv Hrvatske, 1969.), 332.

⁶⁶ Ivana Horbec; Vlasta Švogler, „Početak modernoga srednjeg školstva u Habsburškoj Monarhiji: Nastavni plan za gimnazije (1849.)“, *Anali za povijest odgoja* 10 (2011): 12.; Vlasta Švogler, „O temeljima modernog školstva u Habsburškoj Monarhiji i Hrvatskoj“, *Povijesni prilozi* 42 (2012): 326.

⁶⁷ Ivana Horbec; Maja Matasović; Vlasta Švogler, *Od protomodernizacije do modernizacije školstva u Hrvatskoj: zakonodavni okvir* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2017.), 31-32.; Agneza Szabo, „Glavna obilježja razvoja osnovnog i srednjeg školstva u istočnoj Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća“ *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): 80.

predmetnih nastavnika. Naime, dotad su gotovo sve predmete u jednom razredu predavali razredni nastavnici. Uvedena je bila i matura, odnosno ispit zrelosti koji se polagao na kraju osmog razreda kako bi se dokazalo da je učenik spreman za visoko školstvo. Kako je Plan za gimnazije za cilj imao pretvaranje gimnazija iz škola za učenje klasičnih jezika u škole koje trebaju svojim polaznicima omogućiti široko opće znanje te ih pripremiti za nastavak obrazovanja na visokoškolskim institucijama, smanjena je satnica latinskog jezika, a povećana satnica živih jezika, matematike i prirodne skupine predmeta, čime se učinila ravnoteža između jezičnih, društvenih i prirodoslovnih sadržaja. Plan za realne škole po pitanju nastavnog jezika i predmetne nastave slijedio je Plan za gimnazije. Realne škole trebale su služiti za osposobljavanje kadra koji bi radio u više tehničkim zanimanjima vezanim uz obrt, trgovinu, rudarstvo i industriju. Realne škole dijelile su se na niže i više. Niže realke, ovisno o lokalnim prilikama, trajale su između dvije i četiri godine, s tim da je zadnji razred obvezno morao biti praktične naravi, odnosno imati praktičnu nastavu. Ako bi učenici nakon završetka niže realke htjeli upisati višu realku, nisu morali polaziti zadnji praktični razred niže realke. Viša realka trajala je tri godine te je, slično kao i gimnazija, trebala omogućiti šire opće obrazovanje i pripremiti svoje polaznike za nastavak obrazovanja na tehničkim institutima.⁶⁸

Navedena reforma školstva ostala je zapamćena pod nazivom *Thunova reforma* zbog toga što ju je pokrenuo tadašnji ministar prosvjete grof Leo Thun. Kao osobu koja je imala snažan idejni utjecaj na navedenu reformu, treba spomenuti i filozofa i pedagoga Johanna Herbarta,⁶⁹ koji je bio vjerojatno najutjecajniji pedagog sve do kraja 19. stoljeća.⁷⁰

S provedbom reforme u hrvatskim školama započelo se školske godine 1850./1851., prvo na zagrebačkoj gimnaziji, a poslije i na ostalim gimnazijama.⁷¹ U sljedećim godinama provedene su manje reforme. Godine 1869. male realke postaju četverogodišnje, a potpune realke sedmogodišnje. Također, njihov nastavni program postaje sve sličniji gimnazijskom, s tim da je u gimnazijama naglasak bio na klasičnim, a u realkama na živim jezicima.⁷² Godine 1886. Zemaljska vlada donijela je naredbu kojom je za sve gimnazije u Hrvatskoj i Slavoniji

⁶⁸ Horbec et al., *Od protomodernizacije do modernizacije*, 33-34.

⁶⁹ Johann Friedrich Herbart (1776. – 1841.) bio je njemački filozof, pedagog i sveučilišni profesor. Pedagogiju je odvojio od filozofije te ju razradio kao posebnu znanost, stoga se ga smatra utemeljiteljem pedagogije kao znanstvene discipline. Mate Zaninović, *Opća povijest pedagogije* (Zagreb: Školska knjiga, 1988.), 159-160.

⁷⁰ Dinko Župan, „Kulturni i intelektualni razvoj u Hrvatskoj u „dugom“ 19. stoljeću“, u: *Temelji moderne Hrvatske. Hrvatske zemlje u „dugom“ 19. stoljeću*, ur. Vlasta Švoger; Jasna Turkalj (Zagreb: Matica hrvatska, 2016.), 289.

⁷¹ Švoger, „O temeljima“, 326.

⁷² Štefka Batinić, „Hrvatski školski sustav u XX. stoljeću“, *Anali za povijest odgoja* 2 (2003), 55.

propisala jednu naučnu osnovu. Posebnom naredbom propisani su i programi pojedinih školskih predmeta.⁷³

Na dotad zapostavljeno srednjoškolsko obrazovanje žena pogled je konačno usmjeren 1892. godine. Tada je u Zagrebu osnovan Privremeni ženski licej, osmogodišnja srednja škola za žene. Bio je podijeljen na četiri niža i četiri viša razreda, a u višim razredima obuka se dijelila na tri smjera: latinski, opći i pedagoški. Osim što je njegovo pohađanje bilo skupo i time omogućeno samo eliti, licej nije omogućavao polaganje mature, stoga se nakon njegova završetka nije moglo ići na fakultet, već se ispit zrelosti morao polagati u nekoj od gimnazija.⁷⁴ Sljedeći korak u srednjoškolskom obrazovanju žena dogodio se 1913. godine kada je naređeno da se Privremeni ženski licej u Zagrebu postupno pretvori u Kraljevsku žensku realnu gimnaziju. Prva generacija gimnazijalki bila je upisana školske godine 1913./1914.⁷⁵

Za realke se sljedeća važna reforma dogodila 1894. godine. Tada se realke u Zagrebu, Osijeku i Zemunu pretvaraju u osmorazredne realne gimnazije.⁷⁶ Na taj način klasične gimnazije dobile su konkurenciju u realnim gimnazijama koje će u sljedećim godinama postati popularnije jer će se broj učenika koji ih je upisivao povećavati. Budući da su klasične gimnazije postajale sve manje popularne, 1909. godine došlo je do manje reforme njihova nastavnog plana i programa, pri čemu je smanjen ukupan broj sati latinskog i grčkog jezika, uvedena kemija i povećan broj sati fizike i njemačkog jezika.⁷⁷ Za zdravlje učenika bilo je važno uvođenje tjeleježbe u nastavne planove 1906. godine.⁷⁸

Broj je gimnazija tijekom godina rastao, a time i broj učenika i učenica koji su ih pohađali. Tako je školske godine 1910./1911. u Hrvatskoj i Slavoniji postojalo devet klasičnih gimnazija u kojima je radilo 215 profesora i pohađao ih je 2931 učenik. Iste je školske godine djelovalo i 11 realnih gimnazija u kojima je radilo 278 profesora, a pohađala ih 3384 učenika. Bila su dva ženska liceja, a u njima je s 398 učenica radilo 22 profesora.⁷⁹ Pogledamo li ukupne

⁷³ Agneza Szabo, „Prilog istraživanju razvoja hrvatskoga srednjeg školstva u 19. stoljeću“, *Nastavni vjesnik* 1 (1997), br. 5-6: 31.

⁷⁴ Batinić, „Hrvatski školski sustav“, 55.; Ida Ograjšek Gorenjak, „Otvaranje ženskog liceja u Zagrebu“, *Povijest u nastavi* 4 (2006), br. 2: 158.

⁷⁵ Ograjšek Gorenjak, „Otvaranje ženskog liceja“, 164.

⁷⁶ Batinić, „Hrvatski školski sustav“, 55.

⁷⁷ Štefka Batinić, „Školski propisi i nastavni planovi i programi za klasične gimnazije“, u: *Klasične gimnazije u Hrvatskoj*, ur. Štefka Batinić; Sonja Gaćina Škalamera; Elizabeta Serdar (Zagreb: Hrvatski školski muzej, 2007.), 20-21.

⁷⁸ Miljković, Batinić, „Iz povijesti hrvatskog srednjeg školstva“, 503.

⁷⁹ Sonja Gaćina Škalamera, „Dinamika razvoja osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj od 1900. do 1940.“, *Anali za povijest odgoja* 3 (2004), 91.

brojke, školske godine 1910./1911. u Hrvatskoj i Slavoniji djelovale su 22 srednje škole u kojima je radilo 515 profesora, a pohađalo ih 6713 učenika.

U zadnjih 70 godina državne zajednice s Austrijom, u Hrvatskoj su postavljeni temelji srednjoškolskog obrazovnog sustava koji će se održati i u početnim godinama jugoslavenske države, ali i kasnije.

2.2. Zakonodavni okviri srednjeg školstva od 1918. do 1941.

2.2.1. Nadležnost nad prosvjetnim poslovima

Dana 29. listopada 1918. Hrvatska je napustila Austro-Ugarsku Monarhiju i ušla u Državu Srba, Hrvata i Slovenaca. U nešto više od mjesec dana postojanja države upravljanje nad pitanjima prosvjete Vlada Narodnog vijeća SHS prepustila je pokrajinskim vladama, odnosno kadru koji je i ranije upravljao tim područjem.⁸⁰ Prvoprosinačkim aktom 1918. godine Hrvatska je ušla u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca. Njime je bilo dogovoreno da do donošenja ustava Zemaljska vlada na čelu s banom i dalje upravlja prosvjetom, ali i da centralna vlada u Beogradu ima pravo nadzirati rad pokrajinskih vlada.⁸¹ Dakle, nadzor nad prosvjetnim pitanjima u Hrvatskoj imalo je Povjereništvo za bogoštovlje i nastavu. Donošenjem Vidovdanskog ustava 28. lipnja 1921. godine umjesto Zemaljske vlade počela je djelovati Pokrajinska uprava za Hrvatsku i Slavoniju. Unutar nje za prosvjetu je bilo zaduženo Odjeljenje za prosvjetu i vjere, koje je djelovalo po uputama Ministarstva prosvjete u Beogradu.⁸² Provedba te odluke u praksi krenula je u ožujku 1922. godine.⁸³ Pokrajinska uprava djelovala je do 1924. godine, a njezinim ukidanjem ovlasti vezane uz prosvjetu prepuštene su velikim županima, svakomu u svojoj oblasti. Veliki župan u Zagrebu bio je zadužen za Zagrebačku oblast, veliki župan u Karlovcu za Primorsko-krajišku oblast, veliki župan u Vukovar za Srijemsku oblast, a veliki župan u Osijeku za Osječku oblast.⁸⁴ Velikog župana imenovao je kralj na prijedlog ministra unutarnjih poslova. Na neki način on je zapravo bio veza između oblasnih i centralnih vlasti te je rješavao prosvjetna pitanja nižeg stupnja, dok

⁸⁰ Beuc, Povijest institucija, 325.

⁸¹ Isto, 331.

⁸² Isto, 338-339.; Hodimir Sirotković, „Sveučilište između dva rata (1918-1941)“, u: *Spomenica u povodu proslave 300. godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, ur. Jaroslav Šidak (Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije u Zagrebu, 1969.), 125.; Bajagić, *Upravljanje Ministarstvom prosvete*, 75.; Stipica Grgić, „Uprava u Savskoj banovini (1929.-1939) – između državnog centralizma i supsidijarnosti“ (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2014.), 71.

⁸³ Hrvatska (dalje: HR), Državni arhiv u Osijeku, Osijek (dalje: DAOS), fond 157, *Velika gimnazija Osijek* (dalje: VGO), kut. 73, br. 98.

⁸⁴ HR, Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), fond 147, *Savska banovina, Prosvjetno odjeljenje* (dalje: SBPO), kut. 1, br. 8743.

je za pitanja višeg stupnja bio posrednik prema Ministarstvu prosvjete koje je donosilo sve važnije odluke.⁸⁵ Na razini oblasti osnivana su prosvjetna odjeljenja odgovorna velikom županu. U praksi su škole komunicirale s velikim županom preko prosvjetnog odjeljenja i zaduženog oblasnog prosvjetnog inspektora.⁸⁶ Nakon uvođenja šestosiječanjske diktature 1929. godine kralj Aleksandar je početkom listopada 1929. umjesto dotadašnje podjele na oblasti uveo podjelu na banovine, pri čemu su Savska (u Zagrebu) i Primorska (u Splitu) imale sjedišta na prostoru Hrvatske.⁸⁷ Ovlasti velikih župana prešle su na bansku upravu.⁸⁸ Banska uprava Savske banovine imala je svoje Prosvjetno odjeljenje koje je bilo zaduženo i za nadzor nad radom i osobljem svih srednjih škola.⁸⁹ Ministarstvo prosvjete ostalo je instanca iznad Prosvjetnog odjeljenja. Do nove promjene nadležnosti dolazi osnivanjem Banovine Hrvatske 1939. godine. Prema Uredbi o Banovini Hrvatskoj od 26. kolovoza 1939. poslovi prosvjete na njezinu teritoriju stavljeni su pod nadležnost bana. Uredbom o ustroju banske vlasti od 9. rujna 1939. osnovan je Odjel za prosvjetu koji je imao ingerenciju nad svim prosvjetnim pitanjima.⁹⁰ Navedeni način upravljanja nad prosvjetnim poslovima ostat će sve do raspada prve jugoslavenske države 1941. godine.

2.2.2. Prema zakonu o srednjem školstvu

Odmah po raspadu Austro-Ugarske Monarhije i osnivanju jugoslavenske države došlo je do ideje o reformi srednjoškolskog sustava. Već 1919. u Beogradu je bio uspostavljen Prosvjetni odbor koji je iste godine izradio novu osnovu za srednje škole u državi. Odmah je došlo do žustre rasprave o tom prijedlogu, ali i o potencijalnim novim prijedlozima. Jedan od glavnih katalizatora te rasprave bila je brošura Ise Kršnjavog⁹¹ *Primjedbe na načela o uređenju srednjih škola*. U njoj se zalagao protiv klasičnih jezika i za ukidanje klasičnih gimnazija, a predlagao uvođenje opće šestogodišnje srednje škole koja bi bila prirodna poveznica između

⁸⁵ Beuc, *Povijest institucija*, 351.; HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 64.

⁸⁶ Prosvjetni inspektorat u Osijeku započeo je s radom 7. prosinca 1924. HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 500; 508.

⁸⁷ Hrvoje Matković, *Povijest Jugoslavije* (Zagreb: Naklada Pavičić, 2003.), 176-177.

⁸⁸ HR-HDA-147, SBPO, kut 1., br. 48630.

⁸⁹ Beuc, *Povijest institucija*, 376.

⁹⁰ Ivo Perić, „Školski normativni akti i stanje školstva u banovini Hrvatskoj (1939.-1941.)“, *Anali za povijest odgoja* 6 (2007): 58.

⁹¹ Isidor (Iso) Kršnjavi (1845. – 1927.) bio je hrvatski povjesničar umjetnosti, sveučilišni profesor te predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu (1891. – 1895.). „Isidor Kršnjavi“, *Hrvatska enciklopedija*, pristup ostvaren 15. VIII. 2022., (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=34241>)

osnovne škole i fakulteta.⁹² Rasprava je bila osobito aktivna sve do 1924. godine, ponajviše u časopisu *Nastavni vjesnik*, a u njoj su sudjelovali brojni istaknuti pedagozi i obrazovni radnici tog vremena, poput Stjepana Bosanca, Stjepana Matičevića, Vlade Petza, ali i manje poznati profesori.⁹³ Vrlo je zanimljiv članak Janka Bačića, profesora iz Bjelovara. Prvo navodi najčešće kritike tadašnje srednje škole i pokazuje njihovu proturječnost:

„Danas, kada se toliko od zvanih i nezvanih pretresa pitanje reforme srednje škole, budi meni kao srednješkolskemu profesoru, koji preko dva decenija djeluje, dopušteno reći nekoliko riječi o tom predmetu“ (...) Općenita je tužba na srednju školu od strane općinstva, da srednja škola ne sprema učenika za život, tj. da učenik svršivši srednju školu ne donosi potrebne spremne u život u tolikoj mjeri, da bi se znanjem stečenim u njoj mogao praktički poslužiti. S druge strane podiže se tužba, iz krugova sveučilišnih profesora, da učenik svršivši srednju školu, dolazi poprijeko slabo opremljen i znanjem i formalnom sposobnošću samostalnog suđenja i mišljenja, a da bi s uspjehom mogao pratiti teoretska predavanja iz raznih znanstvenih struka na sveučilištu.“⁹⁴

Bačić nakon toga izdvaja po njegovom mišljenju najveći problem srednjih škola:

„Te zapreke leže više na socijalno-gospodarskom polju, nego u samoj nesavremenosti sustava naučne osnove. Ako stoji opće priznata pedagoška činjenica, da je uzgoj i obuka najteža u prvim godinama života uzgojenikova (...) Onda se moramo čuditi, kako se nije opazilo i kako se moglo dopustiti, da ima razreda sa 40 – 80 (a i više) djece u dobi od 6. – 12 godine, povjerene jednom učiteljskom licu, a obratno viših razreda sa mladeži u dobi 16-18 godina tek sa četvrtinom gornjeg broja učenika ili još manje (...) Evo ovu anomaliju skrivio je državni karakter škole, te joj se ne možemo lako ugnuti. Ugnuti bi joj se dalo, kada bi država i društvo htjeli za školstvo žrtvovati kud i kamo više, nego što to sada čine.“⁹⁵

Sličnog mišljenja bio je i nastavnički zbor Klasične gimnazije u Osijeku koji je u odgovoru na poslani prijedlog Zakona o srednjim školama iz 1922. između ostalog ustvrdio da

⁹² Salih Ljubunčić, „Pedagogija u Hrvata od 1918. do 1938. godine“, u: *Pedagoška Jugoslavija*, ur. Milić R. Majstorović (Beograd: Štamparija „Privrednik“, 1939.), 31.

⁹³ Isto, 31.

⁹⁴ Janko Bačić, „Otvorena riječ k reformi srednjih škola“, *Nastavni vjesnik* 28 (1920), 475-476.

⁹⁵ Isto, 478.

razredi u nižoj gimnaziji ne bi smjeli imati više od 40, a u višoj gimnaziji više od 30 učenika.⁹⁶ S druge strane, profesor spomenute gimnazije Antun Hurm upozorio je da više pažnje treba posvetiti živim jezicima, njihovim udžbenicima, ali i usklađivanju metoda poučavanja različitih jezika.⁹⁷

Albert Bazala, hrvatski filozof, u svom članku u *Nastavnom vjesniku* kritizira Nacrt zakona o srednjim školama koji je izradio odbor Glavnog prosvjetnog saveza. Među nizom stvari koje je izdvojio kao loše osmišljene, posebno kritizira formalizam:

„Ima tu i mnogo birokratske formalnosti...gdje se traže od direktora tromjesečni izvještaji o radu i stanju škole, kao da nijesu i godišnji izvještaji dovoljni ili...gdje se traži godišnji izvještaj o radu nastavnika, što osobito kod starijih nastavnika prelazi u stereotipno ponavljanje općih kvalifikacija. Ima i suvišnih odredaba, koje se razumiju iz službe same. Preveliko detaljiranje njihovo za službu, koja ne podnosi formalizma i traži, da joj se zvaničnik preda svom dušom, nezgodno je i ne vodi k cilju, jer ako ponuka za rad ne leži u odanosti k zvanju, onda se ovim određenjima ne će u taj rad unijeti nešto, što bi ga uzdiglo nad mehaničko ili formalno korektno djelovanje...“.⁹⁸

Unatoč brojnim raspravama o novom zakonu koji bi regulirao srednje školstvo, takav zakon nije donesen, no zato su posebno nakon 1925. godine iz Ministarstva prosvjete stalno pristizala nova uputstva, propisi i naredbe, što su neki profesori okarakterizirali kao pretvaranje stare srednje škole pedagoškog tipa u srednju školu kancelarijskog tipa.⁹⁹ Profesor osječkih škola Ivan Medved u svojoj je zbirci novinskih članaka, iako nepoznato iz kojih novina, izrezao članak pod naslovom *Posvemašnje pretvaranje srednjih škola u kancelarije* u kojemu piše:

„Pošto su nam srednje škole pretvorene u birokratizirani aparat, kome je piskaranje potrebnije od poučavanja mladeži, konačno je ovih dana postignut vrhunac odvrćanja nastavnika od školskog rada u naredbi koja je ovih dana izazvala u školama upravo zaprepaštenje. U mjesecu veljači, kada se završuje drugo tromjesečje, te bi nastavnici morali biti zaposleni i klasifikacijom đaka, zahtijeva se od profesora da imaju bez ikakove nagrade prepisati sve inventare svih kabineta i biblioteka svoje škole pače i svih računa izdataka počevši

⁹⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut 73, br. 23.

⁹⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut 70, br. 437.

⁹⁸ Albert Bazala, „Nacrt zakona o srednjim školama“, *Nastavni vjesnik* 30 (1922): 298.

⁹⁹ Miljković, Batinić, „Iz povijesti hrvatskog srednjeg školstva“, 501.

od osnutka škole do danas, premda su se svake godine slali duplikati svake nadopune inventara također i školskoj oblasti.“.¹⁰⁰

Iako se donošenje zakona rastegnulo, doneseni su neki drugi propisi koji su bili bitni za srednjoškolski sustav. Tako je 1923. godine uveden niži tečajni ispit, odnosno ispit koji se polagao nakon završetka četvrtog razreda niže gimnazije, a čije je polaganje omogućavalo upis u više razrede gimnazije.¹⁰¹ Navedena odredba 1926. godine bila je poništena, a niži tečajni ispit ukinut.¹⁰²

Iste godine kad je uveden niži tečajni ispit, donesena su i nova Pravila o višem tečajnom ispitu, odnosno ispitu zrelosti. Ispit je bio podijeljen na pismeni i usmeni dio. U klasičnim gimnazijama pismeni dio ispita sastojao se od pismenog sastava iz hrvatskog jezika¹⁰³, prijevoda s njemačkog jezika, prijevoda s latinskog ili grčkog jezika i matematičkih zadataka. U realnim gimnazijama pismeni dio ispita sastojao se od pismenog ispita iz hrvatskog jezika, prijevoda s njemačkog jezika, prijevoda s drugog stranog jezika, prijevoda iz latinskog jezika, zadataka iz matematike i zadataka iz deskriptivne geometrije. U ženskim realnim gimnazijama pismeni dio ispita sastojao se od istih dijelova kao i u realnim gimnazijama, izuzev zadataka iz deskriptivne geometrije. Usmeni dio ispita u klasičnim gimnazijama polagao se iz hrvatskog jezika i književnosti, njemačkog jezika i književnosti, jednog klasičnog jezika, nacionalne povijesti i opće povijesti spojene sa zemljopisom i iz matematike. Slično je izgledao usmeni dio ispita i u realnim gimnazijama, jedino što se polagao francuski jezik i književnost ili njemački jezik i književnost, a dodatno su se još polagali i fizika i deskriptivna geometrija. U ženskim realnim gimnazijama usmeni dio ispita bio je jednak onome u realnim gimnazijama, osim što se nije morala polagati deskriptivna geometrija.¹⁰⁴

2.2.3. Zakon o srednjim školama iz 1929. godine

Nakon gotovo 11 godina čekanja Zakon o srednjim školama konačno je donesen 31. kolovoza 1929. godine. Kao zadatak srednje škole navedeno je „da skladno razvije sposobnost

¹⁰⁰ Hrvatska (dalje: HR), Državni arhiv u Osijeku (dalje: DAOS), fond 486, *Medved, Ivan, profesor* (dalje: IM), kut. 52. „Posvemašnje pretvaranje srednjih škola u kancelarije“.

¹⁰¹ *Službeni glasnik Kraljevske hrvatsko-slavonske zemaljske vlade, Povjereništva za prosvjetu i vjere* (dalje: SGZV) (1929), br. 17: 282-284.

¹⁰² *Prosvetni glasnik Ministarstva prosvjete* (dalje: PG) (1926): 213.

¹⁰³ Predmet se zapravo zvao „hrvatskosrpski jezik“, ali zbog jednostavnosti se piše „hrvatski jezik“.

¹⁰⁴ HR-DAOS-486, IM, „Naredba kojom se propisuju Pravila o višem tečajnom ispitu u gimnazijama, realnim gimnazijama i realkama“.

učenika, da da više opće i nacionalno obrazovanje, da odgaja moral i karakter, stvori disciplinu rada i svijest o zadacima života i o socijalnim i građanskim dužnostima, da učenike osposobi za lakše i uspješnije napredovanje u kasnijim pozivima i za stručno i znanstveno usavršavanje na visokim školama i sveučilištima“.¹⁰⁵

Zakon srednje škole dijeli na potpune, tj. one koje imaju osam razreda i nepotpune, odnosno one s prva četiri razreda. Po tipu su mogle biti realke, realne gimnazije i klasične gimnazije. Ovisno o spolu dijelile su se na muške, ženske i mješovite. Ovisno o financiranju škole su mogle biti državne ili samoupravne. S obzirom na skupoću održavanja škola, bilo je određeno da će se potpune škole svesti na nepotpune ako tri godine zaredom zbirno ne budu imale više od 90 učenika u višim razredima. Isto tako, predviđeno je zatvaranje nepotpunih škola ako tri uzastopne godine ne bi imale barem 120 učenika. Škola nije smjela imati više od 20 u potpunosti popunjenih razrednih odjeljenja. Svaka škola morala je imati svoju školsku zgradu te nije smjela koristiti zgrade drugih škola. Općine su morale osigurati zemljište za izgradnju škola, a oblasti brinuti o održavanju zgrada. Svaka škola morala je imati školski namještaj i učila, knjižnicu za nastavnike, knjižnicu za učenike i knjižnicu đачkih udžbenika. Svaka je škola također morala imati i kupaonice.¹⁰⁶

Zakonom je bilo propisano da su đачke ekskurzije dio školskog rada te je navedeno da tijekom jedne školske godine svako razredno odjeljenje mora barem četiri puta ići na poludnevne ekskurzije, a po mogućnosti i na cjelodnevnu. Kroz cjelokupnu nastavu trebalo se provoditi što potpunije upoznavanje zemlje i svih strana nacionalnog, materijalnog i duhovnog života. Drugim riječima, jedan od zadataka škole bilo je razvijanje ljubavi prema domovini. Cijeli nastavni i odgojni rad učenika trebao se prilagođavati individualnim osobinama učenika.¹⁰⁷

Školska je godina počinjala 11. rujna, a nastavna godina najkasnije do 16. rujna te je u potpunim srednjim školama završavala 10. srpnja, a u nepotpunim 15. srpnja. Maturantima je nastavna godina završavala 31. svibnja. Školska se godina dijelila na tri tromjesečja. Praznici su trajali od 29. srpnja do 31. kolovoza.¹⁰⁸

Škole su uglavnom imale lokalni ili regionalni karakter jer su primale učenike sa svog školskog područja, a s drugih školskih područja samo ako tamo ne bi postojao tip srednje škole koju učenici žele upisati.¹⁰⁹

¹⁰⁵ *Prosvetni šematizam*, 1.

¹⁰⁶ Isto, 1-5.

¹⁰⁷ Isto, 7-8.

¹⁰⁸ Isto, 8.-9.

¹⁰⁹ Isto, 10.

Određena pažnja bila je posvećena i zdravlju učenika. Prvog dana školske godine liječnik je trebao pregledati sve učenike. Ako bi bolovali od bolesti opasne i za druge učenike, bilo im je zabranjeno pohađati školu dok ne ozdrave. Osim u slučaju zdravstvenih problema, učenici su bili obvezni redovno pohađati nastavu i držati se školskih pravila.¹¹⁰

Propisan je bio i maksimalan broj učenika u jednom razrednom odjeljenju. Tako je u I. i II. razredu moglo biti najviše po 50 učenika, u III. i IV. razredu najviše po 45 učenika, u V. i VI. razredu najviše po 40 učenika, a u VII. i VIII. razredu najviše po 30 učenika. Ako je učenika bilo više od propisanog broja, razredna odjeljenja su se dijelila.¹¹¹

O kažnjavanju i ocjenjivanju uspjeha i vladanja učenika više će govora biti poslije. Ovdje će se samo navesti da se razred mogao ponavljati samo jednom. Ispiti su se u srednjim školama dijelili na popravne, razredne, dopunske i privatne ispite te niži tečajni i viši tečajni ispit. Na popravni ispit učenici su izlazili ako na kraju nastavne godine iz nekog nastavnog predmeta nisu imali pozitivnu ocjenu. Dopunski ispit bio je zapravo razlikovni ispit kojim su učenici koji su u školu prelazili iz škole s različitim nastavnim planom i programom morali polagati razliku. Razredni ispit bio je ispit koji su polagali učenici koji zbog nekog opravdanog razloga tijekom nastavne godine nisu mogli biti ocijenjeni, bilo iz jednog ili više nastavnih predmeta. Privatni ispiti bili su ispiti koje su mogli položiti učenici koji iz nekog razloga nisu pohađali školu, ali su njihovim polaganjem mogli pokazati da imaju istu razinu znanja kao i učenici koji su školu polagali. Zakonom je predviđeno ponovno uvođenje nižeg tečajnog ispita.¹¹²

Nastavnici srednjih škola dijelili su se na redovne i honorarne. Redovni nastavnici dijelili su se na nastavnike za naučne predmete, što je uključivalo direktore¹¹³, profesore i suplente; na nastavnike za crtanje i glazbu, što je uključivalo profesore, suplente, učitelje i privremene učitelje; i nastavnike ostalih vještina, što je uključivalo učitelje i privremene učitelje. Honorarni nastavnici bili su plaćeni po satu. Suplent je postajao profesorom poslije položenog stručnog (profesorskog) ispita i tri godine državne službe. Za suplenta se moglo postaviti osobu koja je završila fakultet. Privremeni učitelj postajao je učiteljem vještina polaganjem stručnog (učiteljskog) ispita i stjecanjem tri godine radnog iskustva u državnoj službi. Za privremenog učitelja gimnastike mogla se zaposliti osoba koja je položila ispit zrelosti u srednjoj ili učiteljskoj školi te koja je položila gimnastički tečaj. Za privremenog

¹¹⁰ Isto, 10.

¹¹¹ Isto, 11.

¹¹² Isto, 13-17.

¹¹³ Inače se u tekstu pretežno koristi naziv „ravnatelj“, no od 1922. godine službena je titula upravitelja škole „direktor“. HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 323.

učitelja crtanja mogla se zaposliti osoba s nižom srednjom školom i stečenim stručnim umjetničkim obrazovanjem. I, na koncu, za privremenog učitelja ručnog rada mogla se zaposliti osoba koja je završila srednju ili učiteljsku školu, a nakon toga stručnu školu za ručni rad.¹¹⁴

Tjedne nastavne satnice za direktore potpunih srednjih škola bile su pet sati, a nepotpunih osam sati. Profesori naučnih predmeta i predmetni učitelji imali su tjednu normu od 18 sati. Suplentska norma bila je 14 sati. Norma profesora i učitelja vještina bila je 20 sati; suplenata i privremenih učitelja vještina prvih dviju godina rada 16, a zatim 20 sati. Suplenti su bez dodatnog honoriranja mogli raditi tri sata iznad norme, a profesori, učitelji i privremeni učitelji četiri sata iznad norme. Razredništvo se nije ubrajalo u satnicu.¹¹⁵ Zadatak razrednika bio je voditi brigu o učenicima u svom razrednom odjeljenju. Razredno vijeće činili su razrednik i svi nastavnici tog razreda, a na čelu mu je bio direktor škole. Nastavnički savjet činili su direktor škole i svi redovni nastavnici. Odluke je donosio većinom glasova. Svaka je škola morala imati i svog školskog liječnika koji je istovremeno bio i njezin nastavnik higijene.¹¹⁶

Zakonom o izmjenama i dopunama u Zakonu o srednjim školama od 20. srpnja 1931. došlo je do sitnijih izmjena. Riječ „oblast“ zamijenjena je riječju „banovina“ pa se promijenio kontekst u nekim odredbama. Nadalje, odlučeno je da školska godina počinje 1. rujna. Maturanti su po novome nastavu imali do 15. svibnja, a ljetni školski odmor trajao je od 29. lipnja do 23. kolovoza. Ukinuta je i podjela na tromjesečja te uvedena podjela na polugodišta. Za učenike je omogućeno oslobođenje od gimnastike u slučaju zdravstvenih problema. Uveo se i prijemni ispit za upis u srednju školu.¹¹⁷

Sljedeće godine donesena su nova Pravila o nižem tečajnom ispitu u realnim i klasičnim gimnazijama i realkama te Pravila o višem tečajnom ispitu u realnim i klasičnim gimnazijama i realkama. Učenici koji su završili četvrti razred srednje škole s vrlo dobrim uspjehom i minimalno vrlo dobrim vladanjem bili su oslobođeni nižeg tečajnog ispita. Oni koji nisu bili tako dobri morali su polagati niži tečajni ispit iz hrvatskog jezika, nacionalne povijesti i zemljopisa Jugoslavije, matematike te u realnim gimnazijama i realkama iz francuskog jezika, a u klasičnim gimnazijama iz latinskog jezika.¹¹⁸ Viši tečajni ispit i dalje se sastojao od pismenog i usmenog dijela. Učenici klasičnih gimnazija na pismenom ispitu pisali su sastav iz hrvatskog jezika, sastav iz živog jezika po izboru i prijevod s latinskog ili grčkog jezika na

¹¹⁴ *Prosvetni šematizam*, 18-21.

¹¹⁵ Isto, 26-27.

¹¹⁶ Isto, 32-36.

¹¹⁷ Isto, 68-72.

¹¹⁸ Isto, 279-281.

hrvatski jezik; dok su na usmenom ispitu odgovarali hrvatski jezik i književnost, latinski jezik i književnost, jezik i književnost živog jezika po izboru te opću povijest i zemljopis Jugoslavije. S druge strane, učenici realnih gimnazija na pismenom ispitu pisali su sastav iz hrvatskog jezika, sastav iz živog jezika po izboru i matematičke zadatke; dok su na usmenom ispitu odgovarali hrvatski jezik i književnost, jezik i književnost živog jezika po izboru, nacionalnu povijest, opću povijest i zemljopis Jugoslavije te matematiku.¹¹⁹

Zakon o srednjim školama konačno je jasnije uredio srednjoškolski sustav prve jugoslavenske države. Ipak, kao što će se vidjeti na daljnjim stranicama, često je postojao raskorak između teorije i prakse, a mnoga pitanja ostala su nedorečena, stoga se svako malo nekakvim raspisom moralo tumačiti što se Zakonom i pravilnicima koji su ga slijedili htjelo reći.

2.3. Nastavni planovi i programi, udžbenici i metodika

Na početku postojanja novostvorene državne zajednice nastavni planovi i programi nisu u svim njezinim krajevima bili ujednačeni, odnosno radilo se po različitim osnovama. U Hrvatskoj su i dalje na snazi bili nastavni planovi i programi naslijeđeni iz austrougarskog razdoblja. S idejama o novom zakonskom rješavanju srednjoškolskog sustava pojavile su se i ideje unificiranja nastavnih planova i programa. Tako je 26. srpnja 1924. donesena odluka u uvođenju novog nastavnog plana za prva dva razreda realnih gimnazija. S obzirom na to da je taj „novi“ nastavni plan jako podsjećao na onaj srpski iz 1898. godine, u hrvatskim prosvjetnim krugovima to je izazvalo pobunu jer je odjednom uvedeno učenje francuskog umjesto njemačkog jezika, a latinski jezik, nacrtna geometrija i opća povijest jednostavno su izbačeni.¹²⁰ Sljedeće godine, 27. lipnja 1925. bila je donesena nova odluka kojom se unificirao nastavni plan za treći i četvrti razred realnih gimnazija. U navedenim nastavnim planovima čak je trećina satnica pripadala nacionalnoj skupini predmeta.¹²¹ Dana 3. svibnja 1927. bio je donesen jedinstveni nastavni plan i za više razrede realnih gimnazija te klasične gimnazije, a onda 12. kolovoza iste godine privremeni nastavni plan za realne gimnazije koji je onemogućio provođenje onog iz svibnja.¹²² Nakon donošenja Zakona o srednjim školama 1929. godine, odlučilo se donijeti novi jedinstveni nastavni plan koji je i donesen 1930. godine.

¹¹⁹ Isto, 288-295.

¹²⁰ Miljković, Batinić, „Iz povijesti hrvatskog srednjeg školstva“, 503-504.

¹²¹ Dimić, *Kulturna politika*, 154.

¹²² PG (1927):153-154, 425-426.

Tablica 1: Nastavni plan za realne gimnazije iz 1930. godine¹²³

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	ukupno
Vjeronauk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Srpskohrvatski jezik	5	5	4	4	4	4	4	4	34
Francuski jezik	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Njemački jezik	-	-	3	3	3	3	3	3	18
Latinski jezik	-	-	-	-	4	4	3	3	14
Povijest	-	2	3	3	3	3	3	3	20
Zemljopis	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Prirodopis	3	3	-	-	2	3	2	-	13
Fizika	-	-	2	2	-	-	3	3	10
Kemija	-	-	-	3	-	-	-	2	5
Higijena	-	-	1	1	-	1	1	-	4
Matematika	4	4	4	3	3	3	4	4	29
Osnove filozofije	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Crtanje	2	2	2	2	2	1	-	-	11
Pisanje	2	1	-	-	-	-	-	-	3
Pjevanje	2	2	-	-	-	-	-	-	4
Gimnastika	2	2	2	2	2	1	1	-	12
Ručni rad	2	2	2	-	-	-	-	-	6
	29	30	30	30	30	30	31	31	241

Tablica 2: Nastavni plan za klasične gimnazije iz 1930. godine¹²⁴

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	ukupno
Vjeronauk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Srpskohrvatski jezik	5	4	4	4	4	4	4	4	33
Francuski jezik ili Njemački jezik	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Latinski jezik	5	5	4	4	5	5	4	4	36
Grčki jezik	-	-	4	4	4	4	4	4	24
Povijest	-	2	3	3	3	3	3	3	20
Zemljopis	2	2	2	2	2	2	2	1	15
Prirodopis	2	3	-	-	2	2	2	-	11
Fizika	-	-	3	-	-	-	3	3	9
Kemija	-	-	-	2	-	-	2	-	4

¹²³ Programi i metodska uputstva, 30.

¹²⁴ Isto, 31.

Higijena	-	-	-	2	-	1	-	1-	4
Matematika	3	3	3	3	3	3	3	-	21
Umjetnost	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Osnove filozofije	-	-	-	-	-	-	-	3	3
Crtanje	2	2	-	-	-	-	-	-	4
Pisanje	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Pjevanje	2	2	-	-	-	-	-	-	4
Gimnastika	2	2	2	2	2	1	-	-	11
	30	30	30	31	30	30	31	31	243

I u klasičnim i u realnim gimnazijama veliku satnicu imao je narodni jezik. Dok se u realnim gimnazijama francuski učio kao prvi strani jezik, a njemački kao drugi strani jezik, u klasičnim gimnazijama birao se jedan od navedenih dvaju jezika koji će se učiti. Satnica latinskog jezika bila je gotovo tri puta veća u klasičnim gimnazijama, a grčki jezik samo se u njima i učio. U realnim gimnazijama satnica prirodoslovnih predmeta i matematike bila je nešto veća, iako ne puno, jedino je satnica crtanja bila značajno veća. S druge strane, u klasičnim gimnazijama nešto veću satnicu imale su povijest i filozofija. U klasičnim gimnazijama nije bilo ručnog rada, a u realnim gimnazijama umjetnosti.¹²⁵ Detaljni nastavni programi bili su propisani odlukama Ministarstva prosvjete iz 1930., 1931. i 1933. godine.¹²⁶

Osim nastavnih programa bilo je bitno i propisati glavne izvore znanja za učenike – udžbenike. Do 1921. godine upotrebljavali su se udžbenici naslijeđeni iz ranijeg razdoblja. Tek je te godine donesen prvi jedinstveni popis udžbenika za cijelu državu, no na tom popisu su i dalje bili udžbenici koji su se upotrebljavali i dotad, a izdavao ih je prvo Odjel za bogoštovlje i nastavu, zatim Povjereništvo za prosvjetu i vjeru.¹²⁷ Do velikih promjena dolazi 1924. kada je opet donesen popis udžbenika koji se smiju koristiti te zabrana da se koriste bilo koji drugi udžbenici koji se nisu nalazili na tom popisu.¹²⁸ Problem je bio što su na tom popisu izrazito dominirale srpske knjige pisane ćirilicom.¹²⁹ Što je to značilo u praksi, najbolje predstavlja primjer udžbenika iz zemljopisa za četvrti razred gimnazije. U navedenom udžbeniku Srbija je bila obrađena na 40 stranica s 30 slika, a Hrvatska na devet stranica i sa samo jednom slikom – onom Krapinskih toplica.¹³⁰ Što se tiče udžbenika iz povijesti, za četvrti i osmi razred

¹²⁵ Isto, 30-31.

¹²⁶ Isto, str. 1.

¹²⁷ Miljković, Batinić, „Iz povijesti hrvatskog srednjeg školstva“, 504.; Branka Ujaković, „Gimnazijski udžbenici i nastavne metode“, u: *Klasične gimnazije u Hrvatskoj*, ur. Štefka Batinić; Sonja Gaćina Škalamera; Elizabeta Serdar (Zagreb: Hrvatski školski muzej, 2007.), 27.

¹²⁸ Ujaković, „Gimnazijski udžbenici“, 27.

¹²⁹ Miljković, Batinić, „Iz povijesti hrvatskog srednjeg školstva“, 504.

¹³⁰ Josip Pasarić, „Spisak školskih knjiga“, *Nastavni vjesnik* 33 (1925): 45.

gimnazije bili su propisani samo udžbenici srpskih autora.¹³¹ Godine 1929. bio je donesen Zakon o udžbenicima kojim je propisan način izdavanja odobrenja za njihovo korištenje. Dominacija udžbenika srpskih autora i dalje je nastavljena. Za vrijeme trajanja Banovine Hrvatske težilo se vraćanju gimnazijskih udžbenika koji su se upotrebljavali do 1924. godine.¹³²

Osim pitanjima nastavnih predmeta, njihovih sadržaja i satnice te izvora znanja, rasprave su se vodile i o pedagoškim i metodičkim pristupima. Govorilo se o „staroj“ i „novoj“ školi, pri čemu je prvo bilo ono zastarjelo i loše, a drugo napredno i dobro. Širile su se ideje različitih tipova reformne pedagogije.¹³³ Najdominantnija ideja bila je ona radne škole čija je svrha bila školu verbalizma, riječi i memoriranja, zamijeniti školom učenja radom i iskustvom.¹³⁴ Ipak, navedeni su pokreti više uspjeha imali u osnovnom školstvu, dok su u srednjem školstvu više bili rezultati napora pojedinih profesora nego nekakvog organiziranog pokušaja pedagoških i didaktičko-metodičkih reformi. U srednjim školama i dalje je vladao herbartizam te se o pedagogiji, didaktici i metodici učilo iz udžbenika osvjedochenog herbartovca Stjepana Basaričeka.¹³⁵ Razlog za prevlast herbartizma u školama valja tražiti u tome što su se srednjoškolski profesori više bavili pitanjima nastavnih planova i programa te ulogom klasičnih jezika u nastavi nego reformom nastavnih metoda.¹³⁶ Uzalud je Sigismund Čajkovac¹³⁷ kritizirao tadašnje srednje škole:

¹³¹ Isto, 46.

¹³² Ujaković, „Gimnazijski udžbenici“, 27.

¹³³ O značajkama pojedinih pravaca pogledati više u: Batinić, „Povijesni razvoj“, 44-67.

¹³⁴ Štefka Batinić, „Od reformne do alternativne pedagogije. Pokušaji drugačije škole u Hrvatskoj u 20. stoljeću“, *Acta Iadertina* 14 (2017), br. 1: 46.

¹³⁵ Herbart dijeli odgojni proces na nastavu, upravljanje i moralni odgoj. Postavio je četiri stupnja u organizaciji nastave, a to su jasnoća, asocijacija, sustav i metoda. Na stupnju jasnoće nastavnik priopćava nove nastavne sadržaje; na stupnju asocijacije povezuje nove nastavne sadržaje s već poznatim sadržajima; na stupnju sustava stvaraju se zaključci i zakoni; dok se na stupnju metode provodi praktična primjena usvojenih nastavnih sadržaja, primjerice provodi se diktat, rješavaju se zadaci, čitaju se geografske karte itd. Njegovi pratitelji, tzv. herbartijanci ta su četiri stupnja shvatili kao kanon didaktičko-metodičke artikulacije svake nastave. Utjecao je i na metodiku nastave. Tako za metodiku nastave povijesti preporuča jednostavan i jasan jezik u iznošenju nastavnih sadržaja te slikovito prikazivanje osoba i događaja, kao i korištenje geografskih karta i slika. Što se tiče upravljanja nad učenicima, Herbart smatra da je zadatak upravljanja gušenje dječjeg nestašluka, a sredstva su za postizanje istog prijetnja, nadzor, zapovijed i zabrana i kazne (uključujući i tjelesne); dok pomoćna sredstva autoritet i ljubav. Moralni odgoj priprema je za buduće samostalno ponašanje u skladu s društvenim normama. Zaninović, *Opća povijest pedagogije*, 159-167.; Mihajlo Ogrizović, „Razvitak školstva i pedagogije u Jugoslaviji od god. 1918. do god. 1941.“, *Zbornik za historiju školstva i prosvjete* 10 (1976): 15.

¹³⁶ Ljubunčić, „Pedagogija u Hrvata“, 43-44.

¹³⁷ Sigismund Čajkovac (1876. – 1962.) bio je hrvatski pedagog, školski nadzornik, ravnatelj Više pedagoške škole u Zagrebu i načelnik u Ministarstvu prosvjete. „Sigismund Čajkovac“, *Hrvatska enciklopedija*, pristup ostvaren 15. VIII. 2022., <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13135>

„Znanje, znanje to je osnovka, sadržina, sjeme i duša rada“. (...) Sav rad u našim školama pritisnut je golemom težinom znanja, koje je određeno naučnim osnovama, da se učenicima predaje ili, što isto znači u velikoj većini, predade“. (...) Dolazimo do drugoga osnovnog načela, prema kojem bi trebalo reformirati naše školstvo, do načelo o metodičkome radu u školama. U nas je uobičajena riječ, da se u školama predaje. Ova riječ izvrsno karakteriše samu narav toga rada. Taj rad je – uz rijetke izuzetke – zaista pravo pravcato predavanje. Da predavanje gologa golcatog znanja iz duše učiteljeve u dušu učenika. Jedan teški, mučni, bezuspješni posao. Ovako se radi većinom danas u školama, pa i u mnogim osnovnima. Učenik treba da sam znanje teče, a ne da mu ga tko predaje ili daje. Znanje treba da učenik sam otkriva, a ne da ga od koga dobiva, pa ma kako vještim predavanjem. Duh učenikov nije skladište, u koje može učitelj po volji naslagati hrpe znanja. U njemu se trajno održaje samo ono, što je sam učenik dokučio ili otkrio svojim rođenim gledanjem, zaključivanjem i doživljavanjem. Znanje nije objekat za predavanje od jedne osobe drugoj; znanje je rezultat vlastitoga rada onoga koji hoće da ima znanje. Tako treba da učenici dolaze do znanja. Sve drugo je uzaludan posao, gubitak vremena“.¹³⁸

Umjesto principa radne škole za koji se Čajkovac u svom tekstu zauzimao, u školama je nastava zapravo izgledala na sljedeći način. Profesor bi uglavnom držao predavanja i zadavao lekcije iz udžbenika, nakon čega je slijedila provjera učenikova znanja. Od učenika se očekivalo da sluša predavanja, pripremi se za ispitivanje po predavanjima i lekcijama iz udžbenika te pokaže mehaničko znanje zapamćenih činjenica kako bi dobio pozitivnu ocjenu.¹³⁹ Ministarstvo prosvjete metodičkoj strani nastave nije pridavalo veliku pozornost, više se brinulo o odgajanju učenika u nacionalnom duhu, stoga je tek ponekad uputilo nekakav raspis koji se ticao pitanja nastavnih metoda. Primjerice, 1926. godine upozorili su na često diktiranje predavanja učenicima što su onda oni zapisivali te isto zabranili kao zaostalu metodu starih vremena.¹⁴⁰ Nešto veći upliv u pitanja metodike dogodio se 1936. godine izdavanjem priručnika *Programi i methodska uputstva za rad u srednjim školama*. U njemu se djelomično prihvaćaju metode radne škole te traži što više samostalnog učeničkog rada.¹⁴¹ Od nastavnika se također traži da razmisli o metodama kojima će kod učenika pobuditi pažnju za svoj nastavni

¹³⁸ Sigismund Čajkovac, „Zadaci pedagogije u naše doba“, *Napredak* 64 (1923): 3-4.

¹³⁹ Ujaković, „Gimnazijski udžbenici“, 29.

¹⁴⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut. 78, br. 639.

¹⁴¹ *Programi i methodska uputstva*, 12-13.

predmet.¹⁴² Priručnik gleda i psihološke karakteristike učenika pa je tako nižim razredima srednje škole preporučeno zadovoljavanje dječje želje za znanjem činjenica, dok se u višim razredima tražilo da se kod učenika potakne znanstveno razmišljanje.¹⁴³ Za svaki su nastavni predmet bili propisani sadržaji koji su se na nastavi trebali obrađivati te upute na koji ih način obrađivati. Od modernijih pristupa u nastavi povijesti tražio se samostalni istraživački rad učenika na povijesnim izvorima pod vodstvom nastavnika.¹⁴⁴ Osnivanjem Banovine Hrvatske bili su izdani novi naputci o metodičkom radu. Tako se zatražilo da se iz većine nastavnih predmeta izbaci „suhoparne podatke“ i uči samo one činjenice koje su potrebne za razumijevanje nastavnih sadržaja. Također se potenciralo korištenje tzv. aktivne metode s cijelim razredom, iako nije u potpunosti bilo pojašnjeno što to konkretno znači.¹⁴⁵

Što se tiče nastavnih planova i programa, kao i udžbenika, razdoblje između 1918. i 1941. nije se previše odmaknulo od razdoblja prije 1918. godine unatoč donošenju novih nastavnih planova i pisanju novih udžbenika. S metodičkog gledišta situacija se također nije značajno promijenila iako su principi reformne pedagogije u drugoj polovici tridesetih godina 20. stoljeća počeli biti polako prihvaćani. Puno važnija od metodike bila je ideologija.

2.4. Ideologizacija i politički nadzor

2.4.1. Za kralja i jedinstvo

Dominantna težnja cjelokupne politike u prvoj jugoslavenskoj državi, a time i dominantna misao u prosvjetnoj politici, bila je stvaranje jedinstvene nacije pod vodstvom dinastije Karađorđević. Dok je prava vojska imala zadatak čuvati granice nove države, od profesora se očekivalo da budu vojska koja će svojim prosvjetnim radom stvoriti Jugoslavene.¹⁴⁶ Da se navedene ideje zaista nastojalo ostvariti i u praksi vidi se već u prvim godinama postojanja nove države. Već 1918. u školama se održavala proslava krsnog imena kralja Petra¹⁴⁷, a sljedeće godine i njegov rođendan.¹⁴⁸ Slavila se i proslava rođendana prijestolonasljednika Aleksandra.¹⁴⁹ Iako su dominirale proslave i praznici vezani uz junake iz

¹⁴² Isto, str. 13.

¹⁴³ Isto, str. 14-15.

¹⁴⁴ HR-HDA-147, SBPO, kut. 5, „Stanje gimnazija u Savskoj banovini 1918-1938“.

¹⁴⁵ Hrvatska (dalje: HR), Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), fond 159, *Banovina Hrvatska, Odjel za prosvjetu* (dalje: BHOP), kut. 19., „Upute za poučavanje u narodnom duhu“.

¹⁴⁶ Dimić, *Kulturna politika*, 294.

¹⁴⁷ HR-DAOS-158, VGO, kut. 68, br. 640.

¹⁴⁸ HR-DAOS-158, VGO, kut. 69, br. 384.

¹⁴⁹ HR-DAOS-158, VGO, kut. 71, br. 580.

srpske povijesti, kako bi se stvorila zajednička prošlost, slavili su se i hrvatski junaci koji nisu izravno bili u potencijalnom sukobu s novom proklamiranom ideologijom narodnog jedinstva. Tako se održavala misa zadušnica za narodne mučenike Zrinskog i Frankopana, skupljali novci za izgradnju spomenika kralja Tomislava i slavio rođendan Josipa Jurja Strossmayera.¹⁵⁰ Zrinski i Frankopan bili su prihvatljivi zbog sukoba s Bečom, kralj Tomislav spasio je srpskog kneza Zahariju, a Strossmayer je bio jedan od ideologa jugoslavenstva. Posebno se isticalo i jedinstvo naroda i oslobođenje od tuđinske vlasti, pri čemu je Austro-Ugarska Monarhija bila prikazivana kao tamnica naroda. Tako se u školama održavala proslava oslobođenja od tuđinske vlasti, a jedinstvo naroda dobilo je i svoj praznik.¹⁵¹ Nisu se slavile samo povijesne ličnosti, već i osobe iz kulturnog života. Tako su se slavili Aleksa Šantić, Branko Radičević, Đuro Daničić i mnogi drugi. Proslave i predavanja postali su jedan od najvažnijih načina promicanja ideologije režima u srednjim školama.

Unatoč svim navedenim primjerima kojima se pokušavalo graditi ideju zajedničke države, a prikazan je samo djelić toga, Ministarstvo prosvjete nije bilo zadovoljno time koliko se u školama radilo na jačanju nacionalnog duha, pa je 1921. godine svim školama poslan dopis o tome kako učenici nedovoljno poznaju povijest i zemljopis svoje domovine. Stoga se još tijekom iste školske godine naredilo da se učenicima održi niz predavanja iz povijesti i zemljopisa vezanih uz nacionalnu povijest i nacionalni teritorij. Tako se moralo održati predavanje o Karađorđu, Balkanskim ratovima, hrabroj srpskoj borbi u Prvom svjetskom ratu itd. Morala su se održati i predavanja o životima kralja Petra i prijestolonasljednika Aleksandra.¹⁵² Navedeni događaji pretežno su bili vezani uz Srbiju i Srbe. Zbog očite srpske dominacije u predavanjima i proslavama jasno je da se nije uvijek proklamirala samo ideologija jugoslavenstva, već jugoslavenstvo pod srpskim vodstvom.

Tablica 3: Školske proslave u školskoj godini 1936./1937.

6. rujna	Rođendan kralja Petra II.
9. listopada	Spomen mučeničke smrti blagopokojnog viteškog kralja Aleksandra I. Ujedinitelja
28. listopada	Dan Čehoslovačke
31. listopada	Dan Jadranske straže

¹⁵⁰ HR-DAOS-158, VGO, kut. 69, br. 384.; kut. 72, br. 18.; Hrvatska (dalje: HR), Državni arhiv u Osijeku (dalje: DAOS), fond 153, *Niža realna gimnazija* (dalje: NRG), kut. 2, br. 620.

¹⁵¹ HR-DAOS-158, VGO, kut. 70, br. 593, 631.

¹⁵² Hrvatska (dalje: HR), Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), fond 80, *Zemaljska vlada, Odjel za bogoštovlje i nastavu* (dalje: ZVOBN), kut. 1567. br. IX-20/1921.

1. – 8. studenoga	Proslava stogodišnjice Filipa Višnjića
11. studenoga	Dan mira (predavanja o Ligi naroda)
1. prosinca	Dan ujedinjenja
20. prosinca	Dan štednje
22. prosinca	Iseljenički dan
27. siječnja	Proslava sv. Save
2. veljače	Strossmayerov dan
30. travnja	Spomen mučeničke smrti Petra Zrinskog i Krste Frankopana
9. svibnja	Majčin dan
23. svibnja	Antituberkulozni dan
28. svibnja	Proslava 80-godišnjice Nikole Tesle
28. lipnja	Vidovdan

Iako se nacionalno jedinstvo isticalo i u prvih deset godina postojanja države, nakon proglašenja šestosiječanjske diktature 1929. navedeno se počelo još mnogo snažnije nametati – došlo je vrijeme integralnog jugoslavenstva. Kraljev akt proglašenja diktature i njegov akt podjele države na banovine, kojim se izmijenilo povijesne teritorijalne granice, postali su temeljac ideologije. Bilo je postavljeno načelo – jedan narod i jedan nacionalni osjećaj. Što se tiče srednjih škola, to je značilo da nastava mora biti izvođena strogo u jugoslavenskom nacionalnom duhu. Cilj je bio stvaranje kulta kralja i kulta jugoslavenstva zavođenjem mladih kroz teme iz nacionalne povijesti i kulture. Nastavno osoblje bilo je upozoreno da svojim osobinama i kvalifikacijama mora odgovarati postavljenim zadacima.¹⁵³ No koji su bili načini provođenja proklamiranog? U nastavi se maksimalno moralo iskoristiti sve moguće prilike za propagiranje nacionalnog jedinstva, pogotovo unutar nacionalne skupine predmeta (povijest, zemljopis, narodni jezik). Kako mladež ne bi to prozrela i odgovorila buntom i usvajanjem potpuno drugačijih vrijednosti, profesori su bili upućeni da to čine neizravno i održavanjem patriotskih predavanja i ekskurzija tijekom kojih bi se posjećivalo različite krajeve države.¹⁵⁴ Škole su dobile tri osnovna zadatka. Prvi je bio marljivo i neprekidno raditi na jačanju narodnog i državnog jedinstva. Drugi je bio nastavne jedinice vezane uz nacionalne teme predavati „s ljubavlju i toplinom“. Treći zadatak bio je pažljivo pratiti što i koliko se radilo na prvim dvama

¹⁵³ Hrvatska (dalje: HR), Državni arhiv u Osijeku (dalje: DAOS), fond 158, *Realna gimnazija* (dalje: RG), kut. 7, br. 1344.

¹⁵⁴ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 1577.

zadacima. Ako neki ravnatelj u svojoj školi ne bude navedenim zadacima posvećivao dovoljno pozornosti, protiv njega bi bile poduzete mjere (čitaj: ostao bi bez pozicije). Ako se neki nastavnik ne bi držao navedenih zadataka, ako bi oko njihovog provođenja bio nemaran ili indiferentan, prvo bi dobio ozbiljnu opomenu od ravnatelja, a ako ni to ne bi djelovalo, ravnatelj ga je bio dužan prijaviti Ministarstvu prosvjete.¹⁵⁵ Nacionalnog duha i jedinstva nisu bile pošteđene ni školske predstave u kojima su sudjelovali učenici. Naime, školama je stigao naputak da bi u programe školskih predstava trebalo što više isticati ono nacionalno, odnosno izvoditi djela, pjesme i skladbe domaćih autora te također na početku predstave kao prvu točku pustiti državnu himnu.¹⁵⁶ Sve navedeno trebalo je kod učenika potaknuti da „riječju i primjerom prakticira sredstva ljubavi prema otadžbini“.¹⁵⁷ Zadatak gimnazije bio je formirati nacionalno svjesne, moralne i – ne manje bitno – disciplinirane građane.¹⁵⁸

Osnivanjem Banovine Hrvatske došlo je do značajnih ideoloških promjena iako je zapravo utjecaj ideologije ostao jak, samo je ona bila drugačija. Prosvjetna politika Banovine Hrvatske prije svega temeljila se na pedagoškim idejama Antuna Radića. Srednje škole trebalo je približiti „potrebama života“. Smatrano je da su srednjoškolci previše odvojeni od života hrvatskog seljaka koji je činio većinu stanovništva Banovine te da zato srednjoškolci kao intelektualci moraju poznavati život svoga naroda i njegove probleme, a to se planiralo učiniti uvođenjem sociologije i etnologije.¹⁵⁹ Ipak, nije ih se uspjelo stići uvesti kao nastavne predmete jer je došlo do raspada države, no etnologija je dobila važno mjesto u *Uputama za poučavanje u narodnom duhu*.¹⁶⁰

Upute za poučavanje u narodnom duhu i metodičke napomene objavljene su 2. studenog 1940. godine. Od svih mogućih velikih problema tadašnje srednje škole kao što su nedostatan financiranje, nedovoljna opremljenost, loši uvjeti rada, preveliki razredi itd., kao najveći problem i glavni nedostatak srednje škole u *Uputama* je izdvojeno to što školsku mladež otuđuje od naroda i tako odgaja nenarodnu inteligenciju, a svoj narod i domovinu mora se upoznati.¹⁶¹ Nadalje se ustvrđuje da „mladež mora naučiti cijeniti i ljubiti svoj narod i domovinu“ te da će se u nastavnoj obuci primjenjivati „misli, život i djelo braće Radić“. Treba

¹⁵⁵ Isto

¹⁵⁶ Hrvatska (dalje: HR), Državni arhiv u Osijeku (dalje: DAOS), fond 155, Gimnazija *Sara Bertić* Osijek (dalje: GSBO), kut. 23, br. 905.

¹⁵⁷ Dimić, *Kulturna politika*, 294.

¹⁵⁸ Dimić et al. *Ministarstvo prosvete*, 16.

¹⁵⁹ HR-HDA-159, BHOP, kut. 3, „Prosvjetna politika Banovine Hrvatske“.

¹⁶⁰ Suzana Leček; Tihana Petrović Leš, *Znanost i svjetonazor. Etnologija i prosvjetna politika Banovine Hrvatske 1939. – 1941.* (Zagreb: Srednja Europa, 2010.), 41.

¹⁶¹ HR-HDA-159, BHOP, kut. 3, „Upute za poučavanje u narodnom duhu“.

izdvojiti i konstataciju da nastava u narodnom duhu mora biti etična i religiozna, što jača ulogu Crkve u obrazovanju.¹⁶² Da je ta uloga zaista bila ojačana, svjedoči predstavka o vjersko-moralnom odgoju Predsjedništva Biskupskih konferencija u Zagrebu, a koju je Odjel za prosvjetu Banske vlasti Banovine Hrvatske proslijedio školama. Tako se u slučaju školskih izleta nedjeljom trebalo pobrinuti da mladež prisustvuje svetoj misi u mjestu izleta. Također su se pozvali ravnatelji škola da pripaze da nastavnici uredno prate idu li učenici na mise. Nadalje, učenici i učenice morali su se odvojeno poučavati u gimnastici, a učenice su morale uz triko nositi i dodatne suknjice.¹⁶³ Osnivanjem Banovine Hrvatske nestala je ideja integralnog jugoslavenstva, ali je nastupio val konzervativizma te, moglo bi se reći, i kult braće Radić.

2.4.2. Disciplinski propisi

Uspostavljanje discipline vrlo je bitna stavka u svim autokratskim režimima jer se bez discipline teže održava nadzor nad pučanstvom, a kad nadzora nema, pučanstvo se počinje buniti te se vlast suočava s problemima, čak i mogućim padom. Ako disciplina nije na zadovoljavajućoj razini, jedan od načina njezina postizanja jest kažnjavanje. Na početku međuratnog razdoblja na snazi je bio Disciplinarni red za srednje i njima slične škole u Hrvatskoj i Slavoniji, donesen 27. rujna 1918. godine. U njemu je bilo propisano što se od učenika očekuje, tj. čega se učenik mora držati. Već u čl. 2. bilo je propisano da su učenici obvezni uredno vršiti vjerske dužnosti, iz čega je vidljivo da je Crkva i dalje imala snažnu ulogu u školstvu, iako je ono bilo svjetovna i pod nadzorom države. Uz tu odredbu, propisane su i općenite stavke, poput one da učenici moraju na nastavu dolaziti na vrijeme, da moraju pratiti i redovito pohađati nastavu, da tijekom školskih odmora ne smiju izlaziti iz škole itd.¹⁶⁴ Nadalje se propisuje kakvi trebaju biti međusobni odnosi među učenicima: uljudni, pristojni, iskreni i srdačni, a stariji učenici trebali bi biti primjer mlađima. Disciplinski red bavi se i učeničkim ponašanjem izvan škole. Tako učenici nisu smjeli zimi hodati ulicom nakon 19 sati, a ljeti nakon 21 sat. Također nisu smjeli posjećivati gostionice ili kavane, kao niti pušiti na javnim mjestima.¹⁶⁵ Javne priredbe poput koncerata ili kazališnih predstava smjeli su polaziti, osim u slučaju kad bi se pojedine priredbe zabranile. Što se tiče javnih plesova, moralo se dobiti

¹⁶² Isto

¹⁶³ HR-HDA-159, BHOP, kut. 3, „Moralni i vjerski odgoj“.

¹⁶⁴ HR-DAOS-486, IM, kut. 59, „Naredba kojom se propisuje novi disciplinarni red za srednje i njima slične škole u Hrvatskoj i Slavoniji“.

¹⁶⁵ Za pušenje je navedeno da je škodljivo i da ga se učenici trebaju kloniti, no nije bilo i zabranjeno u privatnim prostorima. Isto

dopuštenje ravnateljstva škole, a učenice su smjele ići samo u pratnji.¹⁶⁶ Sve navedeno vrijedilo je za vrijeme školskih praznika. Slobodno udruživanje učenika u određena društva bilo je zabranjeno, a ravnatelj škole bio je taj koji je učenicima mogao omogućiti udruživanje u književna, umjetnička ili sportska društva.¹⁶⁷ O odnosu između profesora i učenika nije bilo puno stavki, tek da učenici prema profesorima moraju biti iskreni, pozdravljati ih i slušati. Bilo kakve učeničke demonstracije bile su strogo zabranjene, a bilo je zabranjeno i da učenici tiskaju bilo kakve materijale.¹⁶⁸

Disciplinarni red iz 1918. propisivao je i kazne s kojima su se učenici suočavali ako ga se nisu držali. Propisano je bilo pet kazni: ukor razrednika, ukor ravnatelja, ukor učiteljskog zbora, ukor učiteljskog zbora uz prijetnju isključenja i isključenje. Umjesto ukora razrednika, ravnatelja i učiteljskog zbora, učenicima se mogao dodijeliti i zatvor, odnosno učenici su mogli biti kažnjeni s dva sata do osam sati pod nadzorom profesora tijekom kojih su morali obavljati školske zadatke. Kazna isključenja bila je gradirana u pet stupnjeva. Najblaža kazna isključenja bilo je isključenje iz jedne škole u dotičnoj školskoj godini. Zatim su slijedili isključenje iz jedne škole uopće, isključenje iz svih istovrsnih škola u istom mjestu, isključenje iz svih istovrsnih škola uopće i, kao najteža kazna, isključenje iz svih srednjih i njima sličnih škola uopće. Učenik se isključivao zaključkom većine učiteljskog zbora, a kaznu isključenja trebala je potvrditi Zemaljska vlada, Odjel za bogoštovlje i nastavu.¹⁶⁹

Novi Disciplinarni red za srednje i njima slične škole u Hrvatskoj i Slavoniji donesen je 13. listopada 1923. Malo se razlikovao od onoga iz 1918. godine, jedino je dodatno propisao da učenici u školu moraju doći čisti i uredni te da se od svojih kolega ne smiju isticati raskošnim odijevanjem, skupim nakitom, pretjeranom upotrebom kozmetike ili donošenjem biranih jela i poslastica u školu.¹⁷⁰ Taj Disciplinarni red nije bio dugog trajanja jer je Ministarstvo prosvjete 6. lipnja 1925. propisalo Disciplinska pravila za učenike srednjih i srednjih stručnih škola. Propisi su ostali gotovo isti, ali neki su dodatno „uljepšani“. Drugim riječima, bit propisa ostala je ista, ali su se upotrebljavali izraz koji su gotovo pjesnički, a teško ih je povezati sa svrhom disciplinskih pravila. Tako piše da učenici svoje poslove trebaju raditi „marljivo i sa ljubavlju jer takav rad vodi napretku i zadovoljstvu“.¹⁷¹ Slično je bilo i s higijenskim propisima gdje učenici trebaju „paziti na čistoću hrane, tijela i odijela i čuvati svoje zdravlje kao izbor sreće i

¹⁶⁶ Isto

¹⁶⁷ Isto

¹⁶⁸ Isto

¹⁶⁹ Isto

¹⁷⁰ SGZV (1923): 299.

¹⁷¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 363.

napretka“.¹⁷² Dodan je propis kojim se učenicima zabranjuje kartanje i kockanje. Pozdravljanje nastavnika propisano je detaljnije. Tako se profesore i druge poznate starije osobe pozdravljalo naklonom ili skidanjem kape, ovisno o tome jesu li nosili kapu ili ne. U razredu su pak dočekivali i ispraćali profesora ustajanjem. Detaljno je propisana i uloga redara, a upada u oči odredba da su dužni na početku i završetku dnevne nastave čitati molitvu. Vodilo se računa i o zaraznim bolestima, pa učenici u čijim su domovima izbile neke od njih nisu smjeli dolaziti u školu dok su iste trajale.¹⁷³ Dopušteni izlazak na ulicu zimi pomaknut je s 19 na 20 sati. Jedino znakovlje koje su učenici smjeli nositi na sebi bilo je ono Crvenog križa, Jugoslavenskog sokola i Ferijalnog saveza, ali je ostavljena mogućnost da Ministarstvo odobri nošenje i drugog znakovlja. Kazne su što se tiče ukora i isključenja ostale iste, ali je uvedeno i udaljavanje iz škole te otpuštanje iz škole. Otpuštanje učenika događalo se na prijedlog razrednog vijeća i potvrdom nastavničkog savjeta ako učenik nakon drugog tromjesečja pokazuje neurednost, nemarljivost i nespремnost za rad, no bilo mu je omogućeno polaganje razrednog ispita na kraju godine. Blaže kazne bile su opomena i stajanje van klupe.¹⁷⁴

Već dvije godine poslije, 20. travnja 1927., donesena su Disciplinska pravila za učenike srednjih i srednjih stručnih škola, već treća takva pravila u četiri godine. Nisu donijela veće promjene u odnosu na 1925., a najvažnije je bilo da učenici više nisu smjeli ići na koncerte, u kino ili kazalište bez odobrenja školske vlasti, dok je prijašnja odredba bili da smiju ići, osim u slučaju zabrane. Također, zimski izlasci ograničeni su opet na 19 sati, a ljetni na 20 sati.¹⁷⁵ Dakle, umjesto da je slobodno pa se zabranjuje ako je nepoćudno, odmah je zabranjeno pa se dopušta ako se ocijeni kao neproblematično.

Zakon o srednjim školama iz 1929. nije se detaljno bavio disciplinom učenika, već je navedeno da će to detaljnije biti propisano novim pravilnikom.¹⁷⁶ Tako su 10. travnja 1931. donesena Pravila o vladanju učenika srednjih i srednjih stručnih škola. Pravila su opet bila slična prethodnim, ali ipak nešto restriktivnija. Primjerice, zimski izlasci na ulicu bili su zabranjeni nakon 18 sati. Zabranjeno je i posjećivanje svih noćnih zabava i plesova, dok su se koncerti i predstave mogli organizirati samo po danu i uz nadzor profesora.¹⁷⁷ Pooštrene su i odredbe vezane uz izostanke. Tako je u slučaju izostanka zbog bolesti ili nekog drugog razloga učenik morao o tome obavijestiti razrednika ili ravnatelja u roku od 48 sati, a ako se ne javi u

¹⁷² Isto

¹⁷³ Isto

¹⁷⁴ Isto

¹⁷⁵ PG (1927): 75.

¹⁷⁶ *Prosvetni šematizam*, 11-12.

¹⁷⁷ PG (1931): 286-294.

roku od šest dana, smatralo se da je napustio školu.¹⁷⁸ Dodana je još jedna mogućnost isključenja – isključenje iz škole koju je učenik polazio i iz škola u istom mjestu na tri ili više godina.¹⁷⁹

Disciplinski propisi nastojali su što više kontrolirati učenike, ne samo u vrijeme njihova boravka u školi nego i u slobodno vrijeme. Svaki novi propis vezan za učeničku disciplinu po tom je pitanju bio sve opsežniji. Ipak, disciplinskim propisima kontrola nad učenicima nije se mogla ostvariti jer su bili toliko sveobuhvatni da bi nastavnici svaki svoj trenutak morali provoditi u nadzoru učenika, a vjerojatno ni tada to ne bi uspjeli. Kako ne bi jedino disciplinski propisi bili ti koji će nadzirati učenike, osnovana su i određena društva koja su trebala okupljati učenike „pod svojim pravilima“ i tako ih onemogućavati da čine stvari suprotne proklamiranoj ideologiji vlasti.

2.4.3. Organizacije i udruženja za mladež

Na prostoru prve jugoslavenske države postojalo je nekoliko organizacija ili udruženja u koje su se mladi poticali da se učlane.

Prva od tih organizacija bio je Pomladak Crvenog križa¹⁸⁰. U Kraljevini SHS osnovan je u školskoj godini 1921./1922. nakon posjete američke delegacije te organizacije. Organizacija je imala nekoliko zadataka, pri čemu su najvažniji bili djecu i mlade poučiti osnovama higijene i stvaranje humanitarnih pokreta, pa su učenici učlanjeni u tu organizaciju često organizirali akcije prikupljanja sredstava za različite ciljeve. Školske godine 1937./1938. u organizaciji je bilo 458 117 učenika iz 4100 osnovnih i 577 srednjih škola.¹⁸¹

Sljedeća organizacija mladih podržavana od strane države bio je Skautski pokret. Zanimljivo, baš kao što je bio slučaj i s Crvenim križem, podrijetlo navedene organizacije bilo je iz Sjedinjenih Američkih Država. U Hrvatskoj je prvi put bio osnovan 1914. godine, no 1918. bio je raspušten. Godine 1921. u Beogradu je bio osnovan Savez izvidnika i planinki, a 1924. u Zagrebu je osnovan Hrvatski skautski savez.¹⁸² Imao je svoj Glavni stan, a lokalne organizacije nazivale su se stjegovi. Srednjoškolci učlanjeni u organizaciju bili su izvidnici, a srednjoškolke planinke.¹⁸³ Društvo se proširilo praktički po cijeloj tadašnjoj državi. Razlog zbog kojeg je

¹⁷⁸ Isto

¹⁷⁹ Isto

¹⁸⁰ I u Hrvatskoj se koristilo njezino srbizirano ime Podmladak Crvenog krsta.

¹⁸¹ Batinić, „Povijesni razvoj i recepcija“, 247.

¹⁸² Marino Manin; Ana Popovčić, „O skautima u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevini Jugoslaviji između dvaju svjetskih ratova“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 50 (2018), br. 2: 151.

¹⁸³ Isto, 154.

država podupirala njegov rad vjerojatno se može tražiti u tome da je na neki način učenike osposobljavalo za vojsku. Godine 1933. na području Kraljevine Jugoslavije djelovalo je 88 stjegova.¹⁸⁴

Pomladak Jadranske straže, za razliku od prethodnih dviju organizacija, nije imao internacionalni karakter. Iako u početku nije bilo planirano osnivanje podmlatka u organizaciji Jadranska straža, osnovanoj 1922. u Splitu, s obzirom na zainteresiranost mladih za Jadran, on je ipak osnovan 1925. godine.¹⁸⁵ Pomladak Jadranske straže promovirao je Jadransko more po cijeloj državi prikazivanjem filmova i izradom brošura. Pomladak bi bio osnovan u svakoj školi za sebe, a zadužen za njega bio bi neki od profesora škole. Vrlo bitan dio rada organizacije bilo je organiziranje ljetovališta za mlade, među kojima su najpoznatija bili Martinšćica i Lokrum. Do 1939. godine bilo je otvoreno devet domova/ljetovališta pod nadzorom organizacije, u kojima je godišnje prosječno ljevalo 5000 mladih. U domovima su bile organizirane škole u kojima su mladi učili o Jadranu, zabavljali se, kupali i udisali morski zrak.¹⁸⁶

Sokolski pokret izvorno je osnovan u Pragu 1862. godine, dok je na prostoru Hrvatske prvi put osnovan 1904. godine.¹⁸⁷ Napolitički zadatak Sokola bio je poticanje vježbanja i tjelesnog odgoja među mladima. Godine 1919. sokolski savezi Hrvatske, Slovenije i Srbije odlučili su se ujediniti u Sokolski savez SHS, koji je 1920. godine promijenio naziv u Jugoslavenski sokolski savez te sljedeće godine na glavnoj skupštini u Osijeku istaknuo potrebu jedinstva sokolstva i naroda, odnosno potrebu da duh sokolskog jedinstva prodre u narod i da se putem evolucije postane Jugoslavenima.¹⁸⁸ Dio hrvatskih pripadnika organizacije s navedenim se idejama nije slagao, stoga je 1922. godine nanovo osnovan Hrvatski sokolski savez, koji je vlast često zabranjivala. Sokol je po svojoj prirodi bio liberalna organizacija, pa je ulazio u sukobe s više konzervativnim organizacijama kao što su bili Orlovi, organizacija koja je također promicala vježbanje, ali je njome dominirala katolička ideologija.¹⁸⁹

U prosincu 1929. Zakonom o osnivanju Sokola Kraljevine Jugoslavije. osnovan je Sokol Kraljevine Jugoslavije, po novome jedina sokolska organizacija u državi. Prema navedenom Zakonu Sokol je bio državna organizacija za tjelesni odgoj naroda, a njegovu upravu imenovali su i razrješavali ministar prosvjete i ministar vojske i mornarice.¹⁹⁰ Na taj je

¹⁸⁴ Isto, 157.

¹⁸⁵ Norka Machiedo Mladinić, *Jadranska straža 1922.-1941.* (Zagreb: Dom i svijet, 2005.), 97.

¹⁸⁶ Isto, 101-102.

¹⁸⁷ Batinić, „Povijesni razvoj i percepcija“, 250.

¹⁸⁸ Nikola Žutić, *Sokoli* (Beograd: Angrotrade, 1991.), 10-11.

¹⁸⁹ Batinić, „Povijesni razvoj i percepcija“, 92.

¹⁹⁰ PG (1929): 1183-1186.; Žutić, *Sokoli*, 47.

način Sokol donekle bio i militariziran. S obzirom na to da je sokolski rad obuhvaćao razne grane tjelesnog vježbanja, što je uključivalo jednostavne vježbe, vježbe na spravama, atletiku, biciklizam, streljaštvo, skijanje i konjički sport, bio je odlično sredstvo za vojnički odgoj mladeži.¹⁹¹ Sokol Kraljevine Jugoslavije vjerojatno je od svih organizacija za mlade koje su mogle djelovati u školama bio najbliži državnim vlastima. Na neki je način postao jedan od simbola politike integralnog jugoslavenstva. Smatrano je da će „sokolstvo među omladinom brisati slučajne razlike, vezivati bratskom ljubavlju i sljubiti u jednu nerazdvojnu porodicu“.¹⁹² Godine 1931. imao je 240 239 članova, da bi do 1934. taj broj porastao na 332 356.¹⁹³

Od ostalih organizacija mladih koje su djelovale unutar srednjoškolskog sustava treba izdvojiti Savez trezvene mladeži i Ferijalni savez. Savez trezvene mladeži od 1924. godine osnivao je tzv. Trezvenjačka kola po srednjim školama. Cilj rada navedene organizacije bilo je suzbijanje pojave alkoholizma među mladeži, ali i u društvu inače. Rad organizacije najčešće se svodio na organiziranje predavanja i zdravstveno prosvjećivanje protiv korištenja alkohola.¹⁹⁴

Ferijalni savez Kraljevstva SHS osnovan je 1920. u Sarajevu, a kasnije mu je sjedište premješteno u Beograd. Zadatak Ferijalnog saveza bio je organizirati ekskurzije i putovanja za učenike i studente kako bi upoznali različite krajeve domovine.¹⁹⁵

Zajedničko svim navedenim omladinskim organizacijama bilo je to da ni na koji način nisu bile suprotstavljene državnoj politici. Štoviše, u većini situacija navedene su organizacije bile izvrsni provoditelji proklamirane državne ideologije i način djelovanja na mlade kojim se postizalo zacrtane ideološke ciljeve.

2.4.4. Profesorska udruženja

Glavna strukovna udruženja profesora u međuratnom razdoblju bila su Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora, osnovano 1904. godine u Zagrebu, i Jugoslavensko profesorsko društvo, osnovano 1920. godine u Beogradu, koje je imalo sekciju i u Zagrebu.¹⁹⁶

¹⁹¹ Žutić, *Sokoli*, 66.

¹⁹² HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 326.

¹⁹³ Pieter Troch, „Interwar Yugoslav state-building and the changing social position of the Sokol gymnastics movement“, *European Review of History* 26 (2019), br. 1: 63.

¹⁹⁴ HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 56.

¹⁹⁵ Nikola Baković, „Upoznaj domovinu dok još uvijek postoji. Ferijalni turizam u Jugoslaviji između solidarnosti i solventnosti“, u: *Socijalizam na klupi – kontinuiteti i inovacije*, ur. Anita Buhin; Tina Filipović (Zagreb-Pula: Srednja Europa, 2021.), 1-3.

¹⁹⁶ Tomo Žalac, *Napredni pokreti i organizacije prosvjetnih radnika u Hrvatskoj 1865-1981* (Zagreb: Pedagoško-književni zbor, 1983.), 153.

Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora postavilo si je tek dva zadatka: promicanje općih interesa srednjoškolskih nastavnika i srednjoškolske nastave; te pomaganje redovnih članova, njihovih udovica i njihove siročadi.¹⁹⁷ Društvo jugoslavenskih profesora, s druge strane, postavilo si je nekoliko zadataka: raditi na izjednačavanju planova i programa svih srednjih i njima sličnih škola u državi; brinuti o reformi srednjih škola; unapređivati opće interese nastavnika i nastave; materijalno i moralno potpomagati svoje redovne članove, njihove udovice i siročad; priređivati ekskurzije radi upoznavanja domovine i drugih krajeva; osnovati svoj muzej i knjižnicu; održavati veze s profesorskim društvima u slavenskim i drugim zemljama; raditi na jačanju nacionalne svijesti i na kulturnom preporodu cijelog naroda; i pomagati društva i ustanove koje rade na istome poslu.¹⁹⁸

Samim postojanjem dvaju društava, profesori srednjih škola u Hrvatskoj bili su podijeljeni oko toga kojem će društvu pripadati. Na izvanrednoj skupštini Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora raspravljalo se o tome hoće li se priključiti jedinstvenom profesorskom društvu za cijelu državu ili zadržati svoju autonomiju. S obzirom da je dvije trećine članstva bilo za zadržavanje autonomije, autonomiju je bilo odlučeno i zadržati. Članovi koji su bili za ujedinjenje s Jugoslavenskim profesorskim društvom, napustili su Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora i osnovali sekciju Jugoslavenskog profesorskog društva u Zagrebu. One profesore koji su htjeli zadržati autonomiju, optužilo se da su protivnici ujedinjenja uopće.¹⁹⁹

Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora često je slalo predstavke Ministarstvu prosvjete u kojima su prosvjedovali zbog različitih problema s kojima se srednjoškolski sustav u hrvatskoj suočavao, od nametanja srpskih udžbenika do borbe za manje razrede ili protiv povećanja nastavnih normi srednjoškolskih profesora.²⁰⁰ Kako je društvo proglašeno „plemenskim“, a u sklopu politike integralnog jugoslavenstva, godine 1931. rad Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora bio je zamrznut, što je bilo stanje koje se održalo do 1937. godine kad je opet počelo djelovati kroz Pododbor Matice hrvatske hrvatskih profesora.²⁰¹ Staro ime vraćeno mu je tek 1939. nakon uspostave Banovine Hrvatske. Čak i nakon zabrane Društva hrvatskih srednjoškolskih

¹⁹⁷ Hrvatska (dalje: HR), Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), fond 1353, *Građanske stranke i društva (1918-1941)* (dalje: GSD), br. 3255.

¹⁹⁸ Srbija (dalje: SR), Arhiv Jugoslavije (dalje: AJ), fond 66, Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije 1918 – 1941 (dalje: MP), kut. 250, „Pravila Jugoslavenskog profesorskog društva“.

¹⁹⁹ Žalac, *Napredni pokreti*, 150.

²⁰⁰ HR-HDA-1353, GSD, br. 3255.

²⁰¹ „Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora“, *Nacionalni informacijski arhivski sustav*, pristup ostvaren 18. VII. 2022., http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_6794

profesora, Jugoslavensko profesorsko društvo nije uspjelo u većem broju privući njegove članove.²⁰²

Od tridesetih godina 20. stoljeća upliv ideologije u Jugoslavensko profesorsko društvo postaje još izraženiji. Njegov zadatak najbolje je 1930. godine, gostujući na Kongresu Jugoslavenskog profesorskog društva, izložio tadašnji ministar prosvjete Božidar Maksimović, rekavši da društvo treba raditi na „stvaranju i jačanju duhovnog jedinstva, na odgoju podmlatka u zdravom nacionalnom smislu“ i, zajedničkim djelovanjem s Ministarstvom prosvjete, „stvoriti jedan integralni jugoslavenski duh u svim budućim školskim naraštajima“.²⁰³

2.5. Ulaganja i razvoj

U prvim godinama postojanja nove države ulaganja u sustav obrazovanja, a time i u srednjoškolski sustav bila su mala. U državnom proračunu za prosvjetu u školskoj godini 1919./1920. odvajalo se tek 2,38 % sredstava ili, još poraznije, 3,32 dinara po stanovniku godišnje. Do školske godine 1923./1924. taj je postotak porastao na 3,98 % ili 16,45 dinara po stanovniku, da bi 1928. taj postotak bio 5,71 %, odnosno 59,39 dinara po stanovniku.²⁰⁴ U tridesetim godinama 20. stoljeća povećavali su se postotci ulaganja u obrazovanje, ali je broj dinara po stanovniku ostajao na razini približnoj onoj u dvadesetima. Tako je školske godine 1934./1935. u državnom proračunu za prosvjetu bilo izdvojeno 7,80 % ili 53,73 dinara, školske godine 1939./1940. 7,69 % ili 62,97 dinara po stanovniku. S tim sredstvima prosvjetna razina iz 1914. teško je mogla biti nadmašena, pogotovo zato što je oko 90 % navedenih sredstava odlazilo na plaće nastavnika.²⁰⁵ Od navedenih postotaka državnog proračuna koji su se koristili za prosvjetu, za gimnazije se školske godine 1919./1920. izdvajalo 26,19 %, a školske godine 1928./1929. 16,67 % sredstava. U prvoj polovici tridesetih godina 20. st. realna ulaganja u gimnazije bila su smanjena za četvrtinu. Ipak, nije problem samo bio u sumi novca koja se ulagala, već i u što se ulagalo. Tako se na uredske troškove gimnazija trošilo 3,5 puta više novca nego na popunjavanje školskih knjižnica knjigama.²⁰⁶

Regionalna razvijenost školskog sustava unutar države bila je na različitim razinama. Najrazvijeniji su bili nekadašnji dijelovi države koji su pripadali Austro-Ugarskoj Monarhiji, osobito Dravska i Savska banovina. Na tome se može zahvaliti ulaganju u prosvjetu prije 1918.

²⁰² Dimić, *Kulturna politika*, 300.

²⁰³ Isto, 298-299.

²⁰⁴ Dimić et al., *Ministarstvo prosvete*, 13.

²⁰⁵ Isto, 13.

²⁰⁶ Isto, 16-17.

godine. Navedena su područja imala puno veći broj škola, koje su bile i u boljem stanju. Što se tiče postotka sredstava ulaganih u gimnazije na razini države, u gimnazije na prostoru Slovenije i Hrvatske uloženo je bilo oko 35 % iznosa, što je otprilike bilo na razini koliko su ti krajevi imali stanovnika.

Na razini cijele države školske godine 1918./1919. prosječno je išla jedna gimnazija na 88 874 stanovnika, a školske godine 1937./1938. na jednu gimnaziju 70 715 stanovnika. Prosječan broj učenika u gimnazijama školske godine 1918./1919. bio je 355, a školske godine 1937./1938. prosječno ih je bilo 605. Školske godine 1918./1919. učenici gimnazija činili su 4 % učeničke populacije, a školske godine 1937./1938. njihov se postotak povećao na 9 % učeničke populacije.²⁰⁷ Navedeno pokazuje pozitivne trendove jer podaci ukazuju da je broj srednjih škola porastao, da su imale više učenika i da se sve veći postotak učenika odlučivao na upis srednje škole.

Vrijedi posebno pogledati i Savsku banovinu u kojoj su se nalazile i osječke srednje škole. Analizira li se broj klasičnih gimnazija, na početku proučavanog razdoblja, godine 1918., bilo ih je sedam, u drugoj polovici dvadesetih godina 20. stoljeća osam, da bi ih na koncu bilo četiri, odnosno njihov broj se gotovo dvostruko smanjio. Navedeno je bilo očekivano s obzirom na udar na klasične gimnazije još od početka proučavanog razdoblja. Zanimljivo, broj učenika 1918. i 1938. bio je gotovo isti, unatoč tome što se broj škola smanjio sa sedam na četiri. Ukupna sredstva potrošena na klasične gimnazije između 1918. i 1938. iznosila su 55 532 418 dinara. Od navedenog iznosa 91,33 % činila su državna sredstva.²⁰⁸

Tablica 4: Broj klasičnih gimnazija, broj učenika klasičnih gimnazija i godišnji proračuni klasičnih gimnazija od 1918. do 1938. godine²⁰⁹

Godina	Broj škola	Broj učenika	Proračun
1918.	7	2070	630 694
1919.	7	2233	833 015
1920.	7	2119	1 447 699
1921.	7	2082	3 103 310
1922.	7	2007	2 588 435
1923.	7	2160	2 991 302
1924.	7	2246	3 721 260

²⁰⁷ Dimić, *Kulturna politika*, 160-161.

²⁰⁸ HR-HDA-147, SBPO, kut. 5, „Stanje gimnazija u Savskoj banovini 1918-1938“.

²⁰⁹ Isto

1925.	8	2319	4 076 056
1926.	8	2617	3 917 509
1927.	8	2927	3 873 822
1928.	8	3081	3 941 979
1929.	7	2743	3 674 592
1930.	5	2336	2 132 674
1931.	5	2269	2 328 957
1932.	4	1752	1 687 892
1933.	4	1828	1 942 648
1934.	4	1937	2 433 786
1935.	4	1959	2 560 465
1936.	4	2025	2 550 531
1937.	4	2039	2 525 319
1938.	4	2060	2 570 473

Što se tiče broja realnih gimnazija u Savskoj banovini, godine 1918. bilo ih je 18, da bi taj broj do 1938. porastao na 38. Broj učenika koji ih je pohađao 1918. bio je 6618, a 1938. 21 578, odnosno njihov broj u promatranome razdoblju povećao se za 3,5 puta. Ukupna sredstva potrošena na realne gimnazije u razdoblju između 1918. i 1938. godine iznosila su 303 637 228 dinara, od čega je 94,17 % bilo iz državnih sredstava.²¹⁰

Tablica 5: Broj realnih gimnazija, broj učenika realnih gimnazija i godišnji proračuni realnih gimnazija od 1918. do 1938. godine²¹¹

Godina	Broj škola	Broj učenika	Proračun
1918.	18	6618	1 283 285
1919.	23	6845	2 059 512
1920.	25	8697	4 274 171
1921.	27	9146	8 101 924
1922.	28	10 706	8 166 910
1923.	29	11 138	11 537 785
1924.	29	11 473	10 616 370

²¹⁰ Isto

²¹¹ Isto

1925.	31	11 804	11 384 782
1926.	33	12 392	13 317 196
1927.	33	14 899	14 855 488
1928.	33	13 296	15 446 341
1929.	33	13 529	16 987 035
1930.	31	13 480	16 423 722
1931.	31	14 958	20 846 456
1932.	32	15 913	22 620 284
1933.	32	16 388	19 745 244
1934.	33	15 959	20 733 479
1935.	33	23 847	19 195 682
1936.	34	18 432	22 961 056
1937.	34	19 007	21 043 220
1938.	34	21 578	22 037 286

Ukupno gledano, godine 1918. na prostoru kasnije osnovane Savske banovine djelovalo je 25 gimnazija. Do 1938. godine taj je broj porastao na 38, odnosno za čak 52 %. U istom se razdoblju broj učenika povećao s 8688 na 23 638, odnosno za ogromnih 272 %. Između 1918. i 1938. na gimnazije je utrošeno 359 169 646 dinara.

Osnivanjem Banovine Hrvatske povećava se broj srednjih škola, najviše zahvaljujući proširenju teritorija. Tako je školske godine 1939./1940. u njoj djelovalo 47 javnih i 12 privatnih gimnazija, koje je polazilo 30 305, odnosno 3293 učenika. U javnim gimnazijama bilo je 19 482 učenika i 10 823 učenice, dok je u njima radilo 829 profesora, 287 suplenata, 65 učitelja vještina, 24 privremena učitelja vještina, 5 kontraktualnih nastavnika, 138 honorarnih nastavnika, 24 nastavnika građanskih škola, 4 učitelja osnovnih škola, 8 tajnika, 45 podvornika i 83 podvornika-dnevničara.²¹²

Iako je srednjoškolski sustav u razdoblju od 1918. do 1941. imao brojnih manjkavosti, kao što su slaba financijska ulaganja, relativno loši uvjeti rada, preveliki razredi i snažna ideologizacija, neosporna je činjenica da je u promatranome razdoblju broj škola i učenika značajno porastao, što svakako pokazuje određeni uspjeh državne prosvjetne politike.

²¹² Perić, „Školski normativni akti“, 63.; Ivica Šute, *Hrvatska povijest 1918. – 1941.* (Zagreb: Leykam, 2019.), 206.; Gaćina Škalamera, „Dinamika razvoja“, 107.

3. OSJEČKE SREDNJE ŠKOLE OD 1918. DO 1941.

3.1. Osijek u međuratnom razdoblju

Osijek je na početku proučavanog razdoblja bio drugi najveći grad u Hrvatskoj, odmah iza Zagreba, i najveći slavonski grad. Bio je administrativno-upravno, financijsko, industrijsko, ekonomsko, vojno, kulturno i prosvjetno središte Istočne Slavonije.

Osijek je 1918. godine bio središte Virovitičke županije. Vidovdanskom podjelom države na 33 oblasti, Osijek je postao središtem Osječke oblasti. Navedena je oblast bila najveća u državi, no ostala je bez Srijema s kojim je Osijek bio izuzetno ekonomski povezan.²¹³ Uvođenjem šestosiječanjske diktature i novom podjelom države na banovine, Osijek gubi administrativno-upravnu važnost te od sjedišta najveće oblasti u državi postaje tek središte Osječkog sreza (kotara).

Godine 1921. Osijek je imao 34 485 stanovnika. Po vjeroispovijesti rimokatolika je bilo 75,89 %, pravoslavaca 13,17 %, židova 7,92 %, protestanata 2,21 % i ostalih 0,81 %. Pogleda li se materinski jezik, uočava se da je čak 29,22 % stanovnika za materinski jezik imalo njemački, 6,11 % mađarski, a 2,23 % češki i slovački.²¹⁴ Navedeno svjedoči o dosta šarolikoj etničkoj i vjerskoj slici Osijeka 1921. godine. Stanovništvo Osijeka kontinuirano je raslo. Tako je na sljedećem popisu stanovništva 1931. godine Osijek imao 40 337 stanovnika, što je bio porast od 16,97 % u deset godina. Rimokatolika je bilo 75 %, pravoslavaca 14,5 %, židova 6,2 %, protestanata 2,89 % i ostalih 1,41 %. Po nacionalnoj strukturi najviše stanovnika, njih 86 %, izjasnilo se kao Jugoslaveni²¹⁵, Nijemaca je bilo 6,3 %, Mađara 3,3 %, Čehoslovaka 1,6 % i Židova 1,1 %, dok su sve ostale nacionalnosti bile ispod 1 %.²¹⁶ U socijalnoj strukturi grada najviše je bilo industrijskih i obrtničkih radnika, a zatim trgovaca, obrtnika i činovnika.²¹⁷

Politička situacija u gradu bila je prožeta sukobom prohrvatskih i prorežimskih stranaka. Najveći utjecaj na vlast u gradu od prohrvatskih stranaka imala je Hrvatska

²¹³ Anamarija Lukić, „Između Scile i Haribde – grad Osijek pod udarima šestosiječanjske diktature i velike depresije“, *Mostariensia* 20 (2016), br. 1-2: 97.; Ivica Šute, „Demografske promjene u Slavoniji između dva svjetska rata (1918.-1941.)“, *Zlatna dolina* 5 (1999), br. 1: 158.

²¹⁴ Vera Erl, „Socijalna i ekonomska struktura stanovništva“, u: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić (Osijek: Školska knjiga, 1996.), 301-302.

²¹⁵ Nije postojala mogućnost izjasniti se kao Hrvat ili Srbin s obzirom na politiku integralnog jugoslavenstva.

²¹⁶ Dubravka Božić Bogović, „Demografska slika Osijeka od 1809. godine“, *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 10 (2009): 214.

²¹⁷ Dragiša Jović, „Građanske stranke u političkom životu Osijeka 1918-1929“, u: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić (Osijek: Školska knjiga, 1996.), 305.

zajednica²¹⁸, čiji je predstavnik Vjekoslav Hengl bio i gradonačelnik od 1920. do 1934. godine. Od prorežimskih stranaka najveći je utjecaj imala Radikalna stranka. Kako su na svim gradskim izborima pobjede odnosile Hrvatska zajednica, odnosno Hrvatska federalistička seljačka stranka, režim se često miješao u funkcioniranje grada Osijeka, pa i nametanjem komesarijata, odnosno postavljanjem komesara koji bi upravljao gradom umjesto na izborima izabраниh predstavnika, primjerice između 1926. i 1928. godine, što je redovito išlo u korist prorežimskih stranaka.²¹⁹

Početak promatranog razdoblja Osijek se našao u ekonomskim problemima jer je morao uskladiti svoje gospodarske aktivnosti, proizvodnju i trgovinu, s novim tržišnim uvjetima i premjestiti se s bogatijeg austrijskog i mađarskog tržišta na siromašnije jugoslavensko. Veliki problem bio je što je željeznički grad ostao izoliran s obzirom na to da je željeznički puno bolje bio povezan sa željezničkom mrežom koja je vodila prema Budimpešti i Beču. Navedeno je uzrokovalo da se dio osječke gospodarske elite iseli, zajedno sa svojim kapitalom, u Zagreb i Beč, dok su se u Osijek uglavnom doseljavali siromašni slojevi iz pasivnih krajeva.²²⁰ Ipak, nakon teških prvih nekoliko poratnih godina, gradski se proračun stabilizirao te je Osijek potvrdio da je snažno industrijsko i trgovačko središte.²²¹ Od 1925. godine tako se u Osijeku počinje organizirati Osječki velesajam, gospodarska izložba koja se održavala dvaput godišnje, u proljeće i jesen. Tada u Osijeku rade brojne tvornice, uglavnom osnovane prije 1918. Neke od njih bile su najveća jugoslavenska tvornica šećera, pet tvornica za proizvodnju alkoholnih pića, dvije pivovare, tri tvornice leda, dvije tvornice suhomesnate robe, velika tvornica žigica, paromlinovi, tvornica keksa, tvornica tjestenine, mljekara, velika ljevaonica željeza i nekoliko manjih, dvije tvornice strojeva, velika tvornica sapuna, tvornica gospodarskih strojeva, tvornica kože, više tvornica pokućstva, mnogobrojne mehaničke radionice za preradu drva i kovina, više parnih pilana te tvornica bačava, tvornica kola, tvornica čepova od pluta, tvornica četaka, dvije tvornice boje, tvornica stakla i zrcala, tvornica lana, tvornica cementne robe itd.²²² U tridesetim godinama 20. stoljeća došlo je do gospodarske krize koja je zahvatila i osječku industriju. Česti su bili nedostaci sirovina za rad tvornica koje su

²¹⁸ Od 1926. stranka se gasi, a većina članova prelazi u Hrvatsku federalističku seljačku stranku. Isto, 316.

²¹⁹ Anamarija Lukić, „Ako neće milom, hoće komesarijatom: mehanizam državne centralizacije na primjeru grada Osijeka (1926.-1928.)“, *Hum: časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru* 11 (2016), br. 15: 139-140.; Marija Kretić Nađ, *Od Čaruge do Grete Garbo: popularna kultura u osječkome Hrvatskom listu (1920. – 1945.)* (Osijek: Svjetla grada, 2012.), 75-76.

²²⁰ Lukić, „Između Scile i Haribde“, 95.; Zlata Živaković-Kerže, „Gospodarski razvoj“, u: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić (Osijek: Školska knjiga, 1996.), 287.

²²¹ Dario Mlinarević, „Proračuni grada Osijeka između dva svjetska rata, 1918. – 1941.“, *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 10 (2009): 347.

²²² Lukić, „Između Scile i Haribde“, 97.

bile zatvarane. Kriza je teško udarila i obrtnike te se mnogi obrti zatvaraju, a sami obrtnici pokušavaju se zaposliti u tvornicama kao radnici.²²³

Osijek je bio i vojno središte u kojem su bile smještene divizijska oblast, dvije artiljerijske i jedna pješadijska pukovnija. Bio je i sudsko središte u kojem se nalazio sudbeni stol i dva kotarska suda. A bio je i financijsko središte u kojem se nalazilo financijsko ravnateljstvo i porezna uprava.²²⁴ Nakon što je Osijek prestao biti važno upravno središte 1929. godine, ukinuto je financijsko ravnateljstvo i kotarski sud pa je niz činovnika ostao bez posla te su uglavnom migrirali u druge gradove.²²⁵

Od 1923. do 1926. godine srušena je većina bedema osječke Tvrđe.²²⁶ Smatralo se da je to prirodni put povezivanja s ostalim gradskim četvrtima – Donjim gradom i Gornjim gradom. Tad se razvijaju i nova naselja, Novi grad i Industrijska četvrt, te je Osijek 1930. godine podijeljen na pet gradskih četvrti, a od 1937. u gradsku cjelinu bila je pripojena dotada samostalna općina Retfala.²²⁷

U dvadesetim godinama 20. st. osječke gradske vlasti nastojale su Osijek učiniti boljim mjestom za život. Godine 1926. izgrađena je elektrana, čime je Osijek dobio električnu energiju, a iste je godine u promet pušten i električni tramvaj. Što se tiče vodovoda, koristila se voda iz rijeke Drave koja nije bila za piće, a na tri vodovodne mreže koje su postojale, priključena je bila tek četvrtina stanovništva. Planovi za izgradnju nove vodovodne mreže nisu se mogli ostvariti s obzirom na to da država za njih nije imala sluha. Većina Osječana tako je morala koristiti vodu iz bunara i vatrogasnog vodovoda, koju je trebalo prokuhati.²²⁸ Osim bolnice koja je od ranije postojala, 1926. bio je podignut i veliki Dom narodnog zdravlja.²²⁹

Kulturni život Osijeka u međuratnom razdoblju bio je relativno bogat iako se zbog gospodarske krize u kulturu nisu ulagala značajnija financijska sredstva. Muzej i kazalište bili su glavne kulturne ustanove. Budući da više nije bilo sredstava za održavanje osječkog kazališta, državne vlasti rasformirale su ga i osnovale kazališnu zajednicu za Osječku i Bačku oblast pa je Osijek tako kazalište dijelio s Novim Sadom, Suboticom i Somborom.²³⁰ Uz pohađanje kulturnih događanja, jedan od omiljenih načina provođenja slobodnog vremena

²²³ Isto, 106.

²²⁴ Isto, 101.

²²⁵ Isto, 102; Stjepan Sršan, *Povijest Osijeka* (Osijek: Povijesni arhiv u Osijeku, 1996.), 90.

²²⁶ Vlatko Dusparić, "Urbanistički razvoj", u: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić (Osijek: Školska knjiga, 1996.), 356.

²²⁷ Sršan, *Povijest Osijeka*, 88.; Zlata Živaković-Kerže, *Osječka sjećanja i svaštice: 20. stoljeće* (Osijek: Društvo za hrvatsku povjesnicu, 2004.), 53.

²²⁸ Lukić, „Između Scile i Haribde“, 112-113.

²²⁹ Sršan, *Povijest Osijeka*, 91.

²³⁰ Lukić, „Između Scile i Haribde“, 113-114.

Osječana bilo je bavljenje sportom. U Osijeku su u međuratnom razdoblju popularni bili brojni sportovi, posebice nogomet i tenis, ali i biciklizam, boks i rukomet (hazena).²³¹

U Osijeku je 1919. djelovalo pet osnovnih škola, od čega su dvije bile konfesionalne: srpskopравoslavna i židovska.²³² Također je djelovala i Niža pučka škola državnih željeznica. Do 1936. godine taj je broj povećan na sedam osnovnih škola, jednu vježbaonicu i jednu privatnu židovsku školu.²³³ U Osijeku je djelovala i Viša djevojačka škola²³⁴ koja je 1925. godine bila pretvorena u Žensku građansku školu, a 1928. u Mješovitu građansku školu.²³⁵ Od stručnih škola najvažnije su bile Učiteljska škola i Trgovačka akademija. Učiteljska škola u Osijeku bila je osnovana 1893. godine. Zgrada joj se nalazila u Donjem gradu, a vježbaonica joj je bila u osnovnoj školi u Donjem gradu. Školovanje u njoj moglo se započeti nakon završena četiri razreda niže gimnazije. Do 1929. učiteljske škole trajale su četiri godine, a od 1929. pet godina. Školske godine 1918./1919. imala je 438 učenika, školske godine 1927./1928. 270 učenika, a školske godine 1939./1940. 170 učenika.²³⁶ Trgovačka akademija djelovala je do 1918. uz osječku Realnu gimnaziju nakon čega je postala samostalna. Njezina zgrada nalazila se u Radićevoj ulici. Kao i u Učiteljsku školu, i u nju su se upisivali učenici koji su završili nižu gimnaziju. Škola je trajala četiri godine. Broj učenika kretao se od 118 školske godine 1931./1932. do 359 školske godine 1935./1936.²³⁷ Od ostalih škola djelovale su još Ženska stručna škola, 1921. otvorena Dvorazredna trgovačka škola i Trgovačka škola Trgovinsko-industrijske komore u Osijeku, otvorena 1937.²³⁸ Naravno, u Osijeku su djelovale i srednje škole – gimnazije, no o njima će više riječi biti na sljedećim stranicama.

U međuratnom razdoblju Osijek je zahvaljujući svom prometnom položaju i režimskoj politici izgubio na značaju u odnosu na ranije razdoblje te je njegov razvoj stagnirao. Ipak, ostao je najveći slavonski grad te industrijsko, kulturno i prosvjetno središte Slavonije.

²³¹ Zlata Živaković-Kerže, „Sport u gradu Osijeku do 1945. godine“, u: *Povijest sporta grada Osijeka 1784. – 1996.*, ur. Zlata Živaković-Kerže (Osijek: Društvo za hrvatsku povjesnicu, 1998.).

²³² Kasabašić, „Školstvo“, 327.

²³³ HR-HDA-147, SBPO, kut. 6, br. 7606.

²³⁴ Više u: Dinko Župan, „Viša djevojačka škola u Osijeku“, *Scrinia Slavonica* 5 (2005): 366-383.; Dinko Župan, „Više djevojačke škole u Požegi, Đakovu i Osijeku“, *Anali za povijest odgoja* 7 (2008): 123-142.

²³⁵ Kasabašić, „Školstvo“, 327.

²³⁶ Ljuba Radman, „Tragovima zapisa o prošlosti Učiteljske škole u Osijeku (1893. - 1965.)“, u: *Učiteljska škola u Osijeku 1893.-1965. Ravnatelji, profesori i maturanti*, ur. Julijo Martinčić; Dubravka Hackenberger (Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 2004.), 18-22.

²³⁷ Kasabašić, „Školstvo“, 329.

²³⁸ Isto, 329-330.; Sršan, *Povijest Osijeka*, 92.

3.2. Klasična gimnazija

Klasična gimnazija u Osijeku bila je najstarija gimnazija u Osijeku, a njezini počeci sežu u 1729. godinu. Do 1918. godine nosila je sljedeća imena: Kraljevska gimnazija osječka, Cesarska kraljevska gimnazija osječka te Kraljevska velika gimnaziju u Osijeku. S obzirom na to da se potonji naziv najduže zadržao, Osječani su je najčešće zvali Velika gimnazija.²³⁹

Kao što je spomenuto, gimnazija je bila osnovana 1729. godine. Razlog za tako kasno osnivanje²⁴⁰ leži u činjenici da je Osijek od 1526. do 1687. godine bio pod turskom okupacijom. Osnovali su je isusovci nakon što je Gradsko poglavarstvo Osijeka 23. ožujka 1729. godine od osječkog vojnog zapovjednika generala d'Oduyera primilo obavijest da on dopušta osnivanje male latinske škole u rezidenciji Družbe Isusove, ali i da u tu svrhu nije moguće kupiti nikakvu školu ili gradilište i na njemu graditi školu.²⁴¹ Kako je u toj odredbi i stajalo, za gimnaziju nije nađena posebna zgrada, već se nastava održavala u rezidenciji isusovaca u Tvrđi. Postoje podaci da je škola 1735. imala 51 učenika te da su iste godine njezini učenici izveli kazališni komad *Landelinus*, priču o djelima čestita mladića koji trijumfira nad iskvarenim drugovima. Većina učenika dolazila je iz Tvrđe, dio ih je bio iz Gornjeg grada i Donjeg grada, dok su dijelom u školu išli i sinovi slavonskih plemića.²⁴² Imala je četiri razreda: *parva*, *principia*, *gramatica* i *syntaxis*.²⁴³ Već 1737. godine gimnazija je bila zatvorena zbog premalog broja učenika, epidemije kuge i neplaćanja profesorima.²⁴⁴

Do ponovnog otvaranja škole trebalo je čekati sve do 1765. godine. Tada je podžupan Virovitičke županije barun Ivan Adamović obavijestio osječkog isusovačkog superiora da je carica Marija Terezija darovala 2000 forinti za otvaranje latinske škole u Virovitičkoj i Srijemskoj županiji. Za mjesto otvaranja škole izabran je Osijek. Upravljanje školom opet je povjereno isusovcima, a osječke općine Tvrđa, Gornji grad i Donji grad obvezale su se financirati dvojicu profesora s 300 forinti godišnje te podići zgradu za školu. Izabrano je

²³⁹ Filipović, „Osječko srednje školstvo“, 44.; Radman, „Povijesni pregled“, 9.; Sonja Gaćina Škalamera, „Gimnazija u Osijeku“, u: *Klasične gimnazije u Hrvatskoj*, ur. Štefka Batinić; Sonja Gaćina Škalamera; Elizabeta Serdar (Zagreb: Hrvatski školski muzej, 2007.), 77.

²⁴⁰ Najstariju hrvatsku gimnaziju, onu u Lepoglavi, osnivali su pavlini 1503. godine, a od 1582. godine mogli su je pohađati i svjetovnjaci.

²⁴¹ Ive Mažuran, *Najstariji zapisnik općine Osijek - Tvrđa 1705. – 1746. godine. Uvod u historiju Osijeka XVII stoljeća* (Osijek: Historijski arhiv u Osijeku, 1965.), 5.; Sršan, „Osječka gimnazija“, 16.; Filipović, „Osječko srednje školstvo“, 44.

²⁴² Stjepan Sršan, *Povijest osječke Kraljevske gimnazije: od 1766. do 1838. godine* (Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.), 7.; Filipović, „Osječko srednje školstvo“, 44.

²⁴³ Radman, „Povijesni pregled“, 9.

²⁴⁴ Sršan, *Biografije*, 16.

koristiti se gradskom kućom.²⁴⁵ Ugovor s isusovcima bio je potpisan 3. svibnja 1765., a škola je svečano otvorena 7. studenog. Održavanje nastave započelo je 15. studenog 1765.²⁴⁶

Nakon ukidanja isusovačkog reda 1773. godine, isusovci su i dalje bili profesori u školi, ali kao svjetovnjaci. Škola se morala iseliti iz gradske kuće te je premještena u zgradu kojom su se bili koristili isusovci. Ubrzo, od školske godine 1778./1779. školu su preuzeli franjevci.²⁴⁷ Nešto ranije, 1777. godine carica Marija Terezija provela je reformu školskog sustava *Ratio educationis*, koja je gimnazijama dala jedinstvenu osnovu. Po novome, gimnazija je imala tri gramatička i dva viša humanistička razreda. Nastavni su predmeti bili raspoređeni u tri kategorije: svima potrebne predmete, posvuda korisne predmete i nekima potrebne ili korisne predmete. Prvu su činili latinski (ključan za državne službe za što su se gimnazijalci uglavnom i školovali), vjeronauk, pravopis i krasopis, aritmetika i povijest prirode. Drugu su činili biblijska povijest, povijest i zemljopis. U trećoj kategoriji bili su grčki, geometrija i pravni poredak. Ukupno je bilo 20 sati nastave tjedno, a latinski jezik bio je zastupljen u satnici s preko 50 %. Učio se i materinski jezik, no tada se u školi ipak nije učio hrvatski, već njemački jezik.²⁴⁸ Od 1779. godine kao zgrada gimnazije služila je kupljena Čerkićeva zgrada.²⁴⁹ Tada se vodila i borba oko jezika na kojem će se nastava održavati. Nastavni jezik bio je latinski, a za njegovo prevođenje koristio se njemački i hrvatski jezik. Mađarski je od 1792. bio neobvezni, a od 1827. obvezni predmet.²⁵⁰ Ipak, do 1849. godine službeni jezik bio je latinski.²⁵¹

Godine 1806. donesen je novi *Ratio educationis* kojim su opet uvedena četiri gramatička razreda. Ipak, puno veće promjene događaju se nakon 1850. godine uvođenjem školske osnove koju je propisao austrijski ministar prosvjete grof Leo Thun pod nazivom Nacrt ustroja gimnazija i realnih škola, kojim su gimnazije imale četiri niža i četiri viša razreda, a uvedeni su predmetna nastava i ispit zrelosti. Tako je u Osijeku školske godine 1853./1854. otvoren sedmi, a sljedeće školske godine i osmi razred. Na kraju školske godine 1854./1855. održan je i prvi ispit zrelosti, a polagali su se pismeni i usmeni ispiti iz latinskog, grčkog,

²⁴⁵ Današnja zgrada Muzeja Slavonije.

²⁴⁶ Tomo Matić, *Osječka humanistička gimnazija od osnutka do godine 1848.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1937.), 6-8.; Filipović, „Osječko srednje školstvo“, 45.; Radman, „Povijesni pregled“, 10.; Gaćina Škalamera, „Gimnazija u Osijeku“, 80.

²⁴⁷ Radman, „Povijesni pregled“, 10.

²⁴⁸ Isto, 10.; Filipović, „Osječko srednje školstvo“, 45-46.; Plevnik, *Stari Osijek*, 101.

²⁴⁹ Firingner, „Osječka gimnazija“, 4.

²⁵⁰ Gaćina Škalamera, „Gimnazija u Osijeku“, 80.

²⁵¹ Miroslav Kasabašić, „Školstvo“, u: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić (Osijek: Školska knjiga, 1996.), 195.

njemačkog i hrvatskog jezika te iz matematike.²⁵² Sljedeća velika promjena bila je da od školske godine 1855./1856. franjevci napuštaju gimnaziju te da ona dobiva svjetovni karakter.²⁵³

U zadnjoj četvrtini 19. stoljeća Klasična gimnazija imala je prosječno svake školske godine između 200 i 250 učenika.²⁵⁴ S obzirom na povećan broj učenika, bilo je potrebno gimnaziju preseliti u novu školsku zgradu. Nakon višegodišnjeg razmatranja, odlučeno je da se nova zgrada izgradi u Tvrđi. Zemljište je besplatno ustupio biskup Josip Juraj Strossmayer „želeći dokazati ljubav i privrženost prema rodnom svom mjestu“.²⁵⁵ Gradsko poglavarstvo u prosincu 1879. raspisalo je natječaj za izgradnju nove gimnazijske zgrade za koju se planiralo potrošiti 80 000 forinti, a kao najbolji prijedlog, među 21 koji su poslani, prihvaćen je onaj pod nazivom *Bramante*, autora Hermanna Bollea. Izgradnja zgrade započela je 1881. godine, a već sljedeće godine bila je završena i spremna za useljenje.²⁵⁶

Slika 1: Zgrada Klasične gimnazije iz 1882. godine. Kasnije zgrada Ženske realne gimnazije, a danas zgrada Ekonomske i upravne škole Osijek (autor fotografije: Sergej Filipović)

²⁵² Gaćina Škalamera, „Gimnazija u Osijeku“, 80.; Miroslav Kasabašić, „Razvoj školstva u Osijeku do 1918. godine“, u: *Zbornik radova znanstvenog skupa Osijek kao polarizacijsko žarište*, ur. Josip Roglič (Osijek: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1981.), 117.

²⁵³ Filipović, „Osječko srednje školstvo“, 47.

²⁵⁴ Gaćina Škalamera, „Gimnazija u Osijeku“, 80.

²⁵⁵ Vilim Matić, „Arhivističko istraživanje zgrada osječkih gimnazija“, u: *Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000.*, ur. Julijo Martinčić (Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.), 53.; Filipović, „Uspjeh, kažnjavanje i školski život“, 175.

²⁵⁶ Vilim Matić, „Arhivističko istraživanje zgrada osječkih gimnazija“, 53-54.; Dragan Damjanović, „Biskup Strossmayer, Iso Kršnjavi, Herman Bolle i izgradnja zgrade Kraljevske velike gimnazije u Osijeku“, *Peristil* 49 (2006): 141-142.

Treba spomenuti i Hrvatsko đачko književno društvo *Javor* koje je u školi djelovalo od 1865. do 1925. godine. Prvenstveno se bavilo književnošću, ali je imalo i pjevački i tamburaški zbor.²⁵⁷ U školi je djelovalo i Društvo za potporu siromašnih i vrijednih učenika Kraljevske gimnazije u Osijeku koje je davalo stipendije i pomagalo učenicima koji su odgovarali epitetima iz naziva društva.²⁵⁸

U školi su u razdoblju prije 1918. radili poznati i zaslužni profesori, a pohađali ju poznati i zaslužni učenici. Navest ćemo samo neke. Od profesora svakako valja izdvojiti Matiju Petra Katančića, poznatog hrvatskog književnika i latinista, i Isu Kršnjavija, političara i povjesničara umjetnosti. Zatim su tu bili i povjesničari Ferdo Šišić, Tadija Smičiklas i Šime Ljubić.²⁵⁹ Od učenika mora se izdvojiti Josipa Jurja Strossmayera koji je školu završio 1831. godine²⁶⁰ te kemičara i nobelovca Lavoslava Ružičku koji je školu završio 1906. godine.²⁶¹

Nakon 1918. godine Klasična je gimnazija do 1925. i dalje nosila naziv Kraljevska velika gimnazija u Osijeku, a od 1925. do svog ukidanja njezin naziv bio je Državna gimnazija u Osijeku.²⁶² Školska godina 1918./1919. započela je u Austro-Ugarskoj Monarhiji, nastavila se u Državi Slovenaca, Hrvata i Srba, a završila u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca. Brzo se prešlo na običaje nove države, tako je već 13. prosinca u školi bila organizirana proslava krsnoga imena kralja Petra.²⁶³ Što se tiče načina rada i programa gimnazije, sve se i dalje temeljilo na Nacrtu ustroja gimnazija i realnih škola iz 1850. Tako je u prvoj školskoj godini održanoj u cijelosti u novoj državi, šk. godine 1919./1920. u odnosu na program iz školske 1918./1919. došlo samo do sitnijih izmjena, odnosno uveden je jedan tjedni sat predavanja iz higijene u četvrtom razredu. Tjedna satnica nastave ovisno o razredu bila je između 26 i 30 sati.

Tablica 6: Nastavni plan Klasične gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1919./1920.²⁶⁴

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	ukupno
Nauk vjere	2	2	2	2	2	2	2	2	16

²⁵⁷ Radman, „Povijesni pregled“, 12.

²⁵⁸ Agneza Szabo, „Društvo za potporu siromašnih i vrijednih učenika kraljevske gimnazije u Osijeku“, *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 12 (2013): 33.

²⁵⁹ Radman, „Povijesni pregled“, 12-13.

²⁶⁰ Dubravka Hackenberger, „Znameniti i zaslužni maturanti“, u: *Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000.*, ur. Julijo Martinčić (Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.), 279-280.

²⁶¹ Stjepan Sršan, „Nobelovac Lavoslav Leopold Ružička (1887. – 1976.) i njegovo osječko školsko okruženje 1894. – 1906. godine“, *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): 199.

²⁶² Radman, „Povijesni pregled“, 9.

²⁶³ *Izvjestaj Kraljevske velike gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1918/19.* (dalje: IKG 18/19.).

²⁶⁴ *Izvjestaj Kraljevske velike gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1919/20.* (dalje: IKG 19/20.).

Latinski jezik	6	5	5	5	5	5	5	5	41
Grčki jezik	-	-	5	4	4	4	4	4	25
Hrvatski jezik	4	4	3	3	3	3	3	3	26
Njemački jezik	4	4	3	3	3	3	3	3	26
Povijest	-	2	2	2	3	4	3	3	19
Zemljopis	3	2	2	2	1	1	1	1	13
Matematika	3	3	3	3	4	3	3	2	24
Prirodopis	2	3	-	-	3	3	-	-	11
Fizika	-	-	3	2	-	-	3	4	12
Kemija	-	-	-	2	-	-	1	-	3
Higijena	-	-	-	1	-	-	-	1	2
Filozofijska propedeutika	-	-	-	-	-	-	2	2	4
Krasnopis	2	1	-	-	-	-	-	-	3
UKUPNO	26	26	28	29	28	28	30	30	225

Školske godine 1918./1919. školu je polazilo 304 učenika, a u sljedećim godinama bilježio se njihov pad. Tako više nijedne godine broj učenika nije prelazio brojku od 300, a od školske godine 1921./1922. nije dosezao ni brojku 200. Posljednje školske godine u kojoj je škola djelovala, 1926./1927. bilo je 163 učenika. U razdoblju od školske godine 1918./1919. do školske godine 1926./1927. prosječan broj učenika po školskoj godini bio je 208,89. U odnosu na razdoblje prije 1918. broj učenika Klasične gimnazije postupno se smanjivao.

Tablica 7: Broj učenika Klasične gimnazije u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1926./1927.

Školska godina	Broj učenika
1918./1919.	304
1919./1920.	296
1920./1921.	243
1921./1922.	196
1922./1923.	193
1923./1924.	167
1924./1925	171
1925./1926	147
1926./1927.	163
Ukupno	1880

Broj profesora koji su radili u školi također se postupno smanjivao. Na početku proučavanog razdoblja, u školskoj godini 1918./1919. u školi je radilo 17 profesora i još sedam eksternih učitelja.²⁶⁵ U zadnjoj godini rada škole, u školskoj godini 1926./1927. u školi je radilo svega sedam profesora i pet eksternih učitelja.²⁶⁶

Prvi ravnatelj škole u novoj državi 1918. bio je Ernest Pascher koji je tu dužnost vršio od 1916. Novine *Jug* u svom broju od 4. prosinca 1918. napale su ga zbog „nijemstva“ i prozvale ga da je „krivi čovjek na krivom mjestu“. Paschera je to uvrijedilo te je Povjereništvu za bogoštovlje i nastavu ponudio ostavku napisavši im: „Ujedno ovo ravnateljstvo misli, da bi visoki naslov, ako spomenuti napadaj na potpisanoga u Jugu drži opravdanim, potpisanome upravu oduzme i povjeri je vrednijem od njega“.²⁶⁷ I zaista, 4. siječnja 1919. novim je ravnateljem imenovan Tomo Matić, dotadašnji vladin tajnik i profesor u državnoj školi za istočne jezike u Beču.²⁶⁸ Tomo Matić na toj se poziciji zadržao do 19. srpnja 1921., kada je premješten za ravnatelja Kraljevske trgovačke akademije u Osijeku.²⁶⁹ U svojevrsnoj zamjeni, iz iste je škole u Klasičnu gimnaziju za ravnatelja došao Dragutin Koch, koji će na toj poziciji ostati sve do ukidanja škole.²⁷⁰

Školsku zgradu Klasična gimnazija dijelila je sa Ženskom realnom gimnazijom. U školskoj zgradi vladali su loši uvjeti rada. Tako je školski liječnik početkom 1920. zaključio da su higijenski uvjeti za rad u školi loši te preporučio da se za sve učionice nabave higijenske pljuvačnice i da se u hodnicima na svakom katu postave praonice.²⁷¹ Bolje nije bilo ni s grijanjem. U isto vrijeme gradski građevinski ured pregledao je školsku zgradu i izvijestio da peć za grijanje u školskoj zbornici ne radi zbog čega profesori tamo ne mogu raditi.²⁷² Kao da to nije bilo dovoljno, školski liječnik u svom izvještaju naveo je da ni voda u zgradi nije za piće, što je značilo da se voda morala prokuhavati ili dovoziti s drugih izvora.²⁷³ Nadalje, školski liječnik izvješćuje da „školski zahodi ne odgovaraju niti najprimitivnijim higijenskim zahtjevima“ te da je potrebno napraviti nove zahode. Naime, zahodi koji su u školi postojali nisu imali ni sjedalice na koje bi učenik obavljajući nuždu mogao sjesti, nego su učenici morali čučati i tako s obućom, a i odijelom, mogli doći u doticaj s izmetom. Ni zidovi nisu bili

²⁶⁵ IKG 18/19.

²⁶⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut 78., br. 457.

²⁶⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut 68, br. 627.

²⁶⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut 69, br. 9.

²⁶⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut 72, br. 301.

²⁷⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut 72, br. 300.

²⁷¹ HR-DAOS-157, VGO, kut 71, br. 12.

²⁷² HR-DAOS-157, VGO, kut 71, br. 13.

²⁷³ HR-DAOS-157, VGO, kut 71, br. 122.

zadovoljavajuće oličeni.²⁷⁴ Rasvjeta je također bila loša, nije bila električna nego plinska, a ni kao takva nije dobro funkcionirala pa je u kasnim poslijepodnevima bilo teško održavati nastavu.²⁷⁵ Za sve navedeno većinom je odgovorna bila osječka gradska uprava koja je bila zadužena za održavanje školske zgrade jer je zgrada bila u gradskom vlasništvu. Ipak, dio odgovornosti snosilo je i Povjereništvo za prosvjetu i vjere u Hrvatskoj i Slavoniji koje školi nije davalo dovoljno sredstava da bi se školska zgrada mogla obnoviti. Štoviše, kada je ravnateljstvo škole na svoju ruku išlo popravljati određene nedostatke na školskoj zgradi, dobilo je od njih kritiku jer su to činili bez ovlaštenja.²⁷⁶ Iako su svi navedeni problemi postojali još 1920. godine, njihovu rješavanju pristupilo se tek 1923., kada je Poglavarstvo grada Osijeka obavijestilo Pokrajinsku upravu da su navedeni problemi uklonjeni.²⁷⁷ Ipak, problemi sa zgradom su ostali, ponavljao se problem nedostatka drva za grijanje škole, Klasična i Ženska realna gimnazija morale su zbog skupoće dijeliti isti telefon, a ni električna energija nije se uvodila.²⁷⁸ Također, zgrada je bila premala za obje gimnazije, stoga je škola morala unajmiti i dodatne prostorije van školske zgrade kako bi se omogućio rad u jednoj smjeni. Tako su od 1923. bile unajmljene četiri prostorije u zgradi u Grškovićevoj ulici²⁷⁹ i jedna prostorija u Franjevačkom samostanu.²⁸⁰

Škola je imala dvije knjižnice: učiteljsku i učeničku. Školske godine 1918./1919. Učiteljska knjižnica imala je u svojoj zbirci 3361 djelo u 6368 svezaka, dok je Učenička knjižnica imala 2660 knjiga u 3649 svezaka.²⁸¹ Do školske godine 1923./1924. broj knjiga u Učiteljskoj knjižnici skočio je na 3477 knjiga u 6497 svezaka.²⁸² Dakle, prosječno se nabavljalo tek nešto više od 20 knjiga godišnje, što je teško moglo biti dovoljno za praćenje novih znanstvenih spoznaja, prvenstveno u pedagogiji, didaktici i metodici. Otprilike je sličan prirast knjiga bio i u Učeničkoj knjižnici te se i samo ravnateljstvo škole žalilo da su sredstva za nabavku knjiga oskudna.²⁸³ Knjige su knjižnice djelomično dobivale i kao poklone, primjerice oporukom preminulog profesora²⁸⁴ ili od Konzulata Čehoslovačke.²⁸⁵ U nova učila također se

²⁷⁴ HR-DAOS-157, VGO, kut 71, br. 441.

²⁷⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut 73, br. 426.

²⁷⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut 71, br. 425.

²⁷⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut 74, br. 124.

²⁷⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut 72, br. 407.; kut. 77, br. 270; HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 684.

²⁷⁹ Današnja Bosendorferova ulica.

²⁸⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut 74, br. 149.

²⁸¹ Gaćina Škalamera, „Gimnazija u Osijeku“, 78.

²⁸² HR-DAOS-157, VGO, kut 75, br. 425.

²⁸³ HR-DAOS-157, VGO, kut 70, br. 674.

²⁸⁴ HR-DAOS-157, VGO, kut 71, br. 166.

²⁸⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut 75, br. 136.

slabo ulagalo. U školi je postojalo šest zbirki učila: geografsko-historijska, prirodopisna, fizikalna, kemijska, matematičko-geometrijska i risarska. U školskoj godini 1918./1919. geografsko-historijska zbirka sastojala se od 881 predmeta (297 zemljovida, 565 slika itd.), prirodopisna zbirka od 3314 predmeta (286 slika, 1219 životinja, 618 minerala itd.), fizikalna zbirka od 644 predmeta, kemijska od 17 predmeta, matematičko-geometrijska od 60 predmeta i risarska od 178 predmeta.²⁸⁶ Sredstava za nabavku novih učila bilo je malo te je ravnateljstvo čak tražilo poseban prinos od strane učenika kojim bi se povećala sredstva za kupovinu učila jer država nije davala dovoljno sredstava.²⁸⁷ Primjerice, u školskoj godini 1923./1924. geografsko-historijska zbirka povećala se tek za jedno učilo²⁸⁸, kao i fizikalna zbirka.²⁸⁹ O lošem stanju zbirki govori i da je škola imala samo jedan globus i to toliko oštećen da je praktički bio neupotrebljiv.²⁹⁰ Ipak, loše stanje zbirki učila nije sprječavalo vlasti da školi određena učila i oduzmu. Tako su Komparativnom-anatomskom zavodu Sveučilišta u Zagrebu poslani prirodopisne slike²⁹¹, gimnaziji u Zaječaru povijesne karte i manometar²⁹², a Zoološkom odjelu Hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu kitov spolni organ.²⁹³ Učila kojih bi se moglo pokloniti Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku pak nije bilo.²⁹⁴

Školske dvorane za tjelesni, odnosno Gimnastiku nije bilo, stoga se morala koristiti dvorana koja je pripadala Sokolu, ali to često nije bilo moguće.²⁹⁵ Zbog navedenog u pojedinim školskim godinama, primjerice šk. godine 1922./1923., nastave iz Gimnastike nije ni bilo.²⁹⁶ Slično se znalo dogoditi i s neobligatnom nastavom iz risanja. Primjerice, za nju u školskoj godini 1923./1924. nije bilo sredstava. Školskih godina 1924./1925. i 1925./1926. nastavna satnica iz latinskog, grčkog i matematike zbog malog broja učenika bila je smanjena.²⁹⁷

U školi su djelovale zaklade koje su za zadatak imale stipendirati učenike ili materijalno opskrbljivati školu. Tako su djelovale Zaklada za gimnazijsku Učiteljsku knjižnicu, Zaklada grofa Pavla Pejačevića, Zaklada Karoline Golubović, Zaklada Josipa Hajna, Zaklada baruna

²⁸⁶ Gaćina Škalamera, „Gimnazija u Osijeku“, 78.

²⁸⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut 72, br. 12.

²⁸⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut 75, br. 425.

²⁸⁹ Isto

²⁹⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut 77, br. 60.

²⁹¹ HR-DAOS-157, VGO, kut 71, br. 55.

²⁹² HR-DAOS-157, VGO, kut 71, br. 456.

²⁹³ HR-DAOS-157, VGO, kut 71, br. 257.

²⁹⁴ HR-DAOS-157, VGO, kut 69, br. 56.

²⁹⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut 72, br. 184; br. 203.

²⁹⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut 73, br. 324.

²⁹⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut 75, br. 376; kut. 76, br. 449.

Gustava Prandaua, Zaklada Đaković-Hurm-Tomljenović, Zaklada župnika Josipa Stojanovića i Društvo za potporu siromašnih a vrijednih učenika.²⁹⁸

Kako se broj učenika škole smanjivao i kako je u cijeloj državi postojala tendencija ukidanja klasičnih gimnazija, dana 7. listopada 1925. Ministarstvo prosvjete donijelo je odluku o privremenom zatvaranju petog, šestog, sedmog i osmog razreda Klasične gimnazije u Osijeku, što ju je gotovo svelo na razinu niže gimnazije.²⁹⁹ Ipak, postojala je nada da je ta odluka samo privremena te je školske godine 1926./1927. ipak upisan i peti razred.³⁰⁰ Snovi o održanju gimnazije srušeni su 27. kolovoza 1927., kada je donesena odluka da se Klasična gimnazija u Osijeku zatvori.³⁰¹

3.3. Niža realna gimnazija

Ukidanjem Klasične gimnazije u Osijeku na njezinom mjestu otvorena je Niža realna gimnazija s četiri razreda.³⁰² Učenici Klasične gimnazije iznad četvrtog razreda bili su upućeni u najbližu gimnaziju, a to je bila Realna gimnazija u Osijeku.³⁰³ Novoupisani učenici prvog razreda time su trebali raditi po nastavnom programu realnih gimnazija. Škola je školske godine 1927./1928. imala 168, a školske godine 1928./1929 180 učenika. Učenici su bili smješteni u pet razrednih odjeljenja. U obje školske godine prvi je razred imao dva razredna odjeljenja, a drugi, treći i četvrti razred po jedno.³⁰⁴ Ravnatelj škole bio je Dragutin Koch, dakle isti ravnatelj koji je vodio i ukinutu Klasičnu gimnaziju. Nastavnički zbor iz ukinute Klasične gimnazije također je prešao u Nižu realnu gimnaziju. U školskoj godini 1928./1929. škola je imala sedam profesora i tri eksterna učitelja. Problem je bio što nije bilo nastavnika za francuski jezik, risanje i pisanje.³⁰⁵

Niža realna gimnazija u Osijeku ostala je smještena u istoj zgradi kao i nekadašnja Klasična gimnazija, no s obzirom na to da je u istoj zgradi bila i Ženska realna gimnazija, na raspolaganju su joj bile samo četiri učionice. S obzirom na to da je imala pet razrednih odjeljenja, za jedno odjeljenje nastava se morala organizirati u drugoj, odnosno popodnevoj

²⁹⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut 76, br. 372.

²⁹⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut 76, br. 515.

³⁰⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut 77, br. 185.; kut. 78, br. 455.

³⁰¹ HR-DAOS-153, NRG, kut 2, br. 489.

³⁰² HR-DAOS-153, NRG, kut 2, br. 540.

³⁰³ HR-DAOS-153, NRG, kut 2, br. 537.

³⁰⁴ HR-HDA-147, SBPO, kut. 253. „Statistika Niže realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1927/28. (dalje: Statistika NRG 27/28.)“; „Statistika Niže realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1928/29.“ (dalje: Statistika NRG 28/29.).

³⁰⁵ HR-DAOS-153, NRG, kut 3, br. 319.

smjeni.³⁰⁶ Kako bi se pokušalo nastavu održavati u jednoj smjeni, probalo se pronaći dodatnu učionicu. Budući da je jedna takva prostorija bila u franjevačkom samostanu, pokušalo se dogovoriti korištenje te prostorije. Ipak, franjevci na to nisu pristali te se moralo tražiti drugo rješenje.³⁰⁷ Škola nije uspjela dobiti prostoriju ni u zgradi Građevnog ureda. Kako su u školskoj zgradi bili i stanovi ravnatelja i školskog podvornika, odlučeno je oduzeti jednu od dviju prostorija koje je koristio školski podvornik te od nje napraviti učionicu.³⁰⁸ Tako je na štetu školskog podvornika svih pet razrednih odjeljenja moglo raditi u istoj smjeni.

Proračun Niže realne gimnazije u Osijeku u školskoj 1927./1928. iznosio je 313 807 dinara, od čega je čak 304 964 dinara odlazilo na plaće i honorare, odnosno za sve ostale troškove ostajalo je tek 14 843 dinara. U školskoj godini 1928./1929. školski proračun bio je povećan na 392 831 dinar, ali je opet velika većina tog novca (288 510 dinara) odlazila na plaće i honorare iako je ovaj put više novca (104 320 dinara) ostalo i za druge troškove. Ono što je bilo dodatno problematično jest to što je po učeniku škola dobivala 1867, odnosno 2182 dinara, dok je u drugim osječkim školama taj iznos bio između 1140 i 1253 dinara.³⁰⁹ Drugim riječima, održavanje škole bilo je neisplativo.

Problemi uređenosti zgrade i njezine opremljenosti ostali su i u Nižoj realnoj gimnaziji. Unatoč brojnim molbama za uvođenje električne energije u školsku zgradu, one nisu bile ispunjene.³¹⁰ I dalje su postojali problemi i s grijanjem škole jer nije bilo dovoljno drva za ogrjev. Tako je škola u veljači 1929. bila zatvorena na dva dana zbog prevelike hladnoće i nemogućnosti grijanja.³¹¹

Što se tiče učila, školska zbirka bila je smanjena na tri zbirke: prirodopisnu, fizikalnu i geografsko-historijsku. U školskoj godini 1927./1928. prirodopisna zbirka sastojala se od 1606 predmeta (od čega 411 slika i 353 ispunjene životinje), fizikalna zbirka sastojala se od 562 predmeta, a geografsko-historijska od 869 predmeta (od čega 565 slika i 299 geografskih karata).³¹² Sljedeće školske godine broj predmeta fizikalne i geografsko-historijske zbirke ostao je nepromijenjen, dok je prirodopisnoj zbirci bilo pridodano 500 minerala, no vrlo je izgledno da

³⁰⁶ HR-DAOS-153, NRG, kut 2, br. 548.

³⁰⁷ HR-DAOS-153, NRG, kut 2, br. 582.

³⁰⁸ HR-DAOS-153, NRG, kut 2, br. 744.

³⁰⁹ HR-HDA-147, SBPO, kut. 253. „Statistika Niže realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1927/28.“; „Statistika Niže realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1928/29.“.

³¹⁰ HR-DAOS-153, NRG, kut 2, br. 636.

³¹¹ HR-DAOS-153, NRG, kut 4, br. 145.

³¹² HR-HDA-147, SBPO, kut. 253. „Statistika Niže realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1927/28.“.

su oni bili dio zbirke i prethodne školske godine, no nisu bili uneseni u statistički obrazac jer minerali nisu bili dio standardnog obrasca.³¹³

Budući da je škola bila financijski neisplativa, da je u Osijeku već djelovala potpuna Realna gimnazija i da su Ženskoj realnoj gimnaziji trebale dodatne prostorije, nije bilo neočekivano da bi se škola mogla zatvoriti. Tako je 24. kolovoza 1929. godine donesena odluka o spajanju Niže realne gimnazije i Realne gimnazije u Osijeku. Bio je to dio šire odluke kojom su se niže realne gimnazije ili pretvarale u potpune gimnazije ili zatvarale.³¹⁴ Time je Niža realna gimnazija bila ukinuta, a njezini učenici poslani su u Realnu gimnaziju u Osijeku. Učenici su morali položiti razredne ispite iz francuskog jezika i crtanja kako bi nadoknadili razlike u nastavnim programima. Pritom je tražen samo minimum znanja.³¹⁵ Njezina imovina podijeljena je između Realne gimnazije u Osijeku i Ženske realne gimnazije u Osijeku. Cijela zgrada bila je predana Ženskoj realnoj gimnaziji, dok su prostorije zgrade u tadašnjoj Grškovićevoj ulici bile do daljnje odredbe predane na korištenje Realnoj gimnaziji. Sav namještaj, učila te knjige Učiteljske i Učeničke knjižnice također su bili predani Ženskoj realnoj gimnaziji. Imovina Đačkog potpornog društva i Đačkog literarnog društva *Javor* bila je predana Realnoj gimnaziji.³¹⁶

Novine su kraj postojanja gimnazije popratile sljedećim riječima: „Jučer je tiho i nečujno završila osječka gimnazija, jedan od najstarijih odgojilišta naše inteligencije“.³¹⁷

3.4. Realna gimnazija

Od sredine 19. stoljeća u Habsburškoj Monarhiji postaju popularne realne škole ili realke. Tako se 60-ih godina 19. stoljeća i u Osijeku pojavila ideja o otvaranju realke. Preciznije, 1862. godine u osječkoj Gradskoj skupštini dolazi do inicijative za otvaranjem dvorazredne realke, što u Kraljevskom namjesničkom vijeću izaziva odgovor da bi ta realka trebala biti trorazredna, odnosno mala realka jer su tadašnje realne gimnazije u Europi imale šest razreda. Ideja je bila da gimnazijalci i realci u prvim dvama razredima zajedno uče, dok bi u trećem razredu gimnazijalci učili latinski i grčki, a realci kemiju, prostoručno risanje i geometrijsko risanje.³¹⁸ Ipak, nisu se uspjela osigurati sredstva, stoga je osnivanje realke

³¹³ HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika Niže realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1928/29.“.

³¹⁴ HR-DAOS-153, NRG, kut 4, br. 447.

³¹⁵ SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 831.

³¹⁶ HR-DAOS-153, NRG, kut 4, br. 531.

³¹⁷ HR-DAOS-486, IM, kut. 56, „Tihi završetak osječke gimnazije“.

³¹⁸ Filipović, „Osječko srednje školstvo“, 47.; Mažuran, „Realna gimnazija“, 69-70.

odgođeno. Nekoliko godina poslije, 1867. godine slavonski velikaši odlučili su se priključiti ideji osnivanja realke. U tome su grofovi Pejačević imali najvažniju ulogu i dali najviše sredstava, ali su sudjelovali i Khueni, Jankovići, Adamovići i Mihalovići te su zajednički napravili zakladnicu.³¹⁹ Nakon dvogodišnjih pregovora velikaša, Gradskog poglavarstva i Zemaljske vlade godine 1869. prijedlog osnivanja trogodišnje realke je odobren te je 1870. godine realka započela s radom. Svake sljedeće godine otvarao se novi razred, a kako su u međuvremenu u Austro-Ugarskoj Monarhiji niže realke postale četverogodišnje, školske godine 1873./1874. otvoren je i četvrti razred. Bez dozvole Zemaljske vlade sljedeće je školske godine upisan i peti razred te se tako krenulo s osnivanjem velike realke, a sljedećih su godina otvarani i šesti i sedmi razred.³²⁰

Sredstva za školu do 1877. godine osiguravao je Grad Osijek, a tada njezino financiranje preuzima Zemaljska vlada. Grad Osijek i dalje je djelomično ostao financijer i bio je dužan osigurati, odnosno izgraditi novu školsku zgradu jer škola tada nije imala svoju, nego je koristila nekoliko objekata u Tvrđi.³²¹ Početak izgradnje školske zgrade odužio se pa je tek 1888. godine raspisan natječaj za njezinu izgradnju. Između 12 pristiglih ideja izabrana je ona pod nazivom *Za Boga i domovinu* autora Moriza i Carla Hinträgera. Da bi se moglo graditi, srušene su četiri kuće na građevinskoj lokaciji (među njima i stara zgrada Realke). Izgradnja je bila završena u listopadu 1890. godine.³²²

³¹⁹ Mažuran, „Realna gimnazija“, 71.

³²⁰ Sršan, „Osječka gimnazija“, 22., Filipović, „Osječko srednje školstvo“, 47., Radman, „Povijesni pregled“, 15.

³²¹ Kasabašić, „Školstvo“, 195.

³²² Matić, „Arhivističko istraživanje zgrada“, 55-56.

Slika 2: Zgrada Realne gimnazije u Osijeku iz 1890. godine, a danas zgrada III. gimnazije Osijek (autor fotografije: Sergej Filipović)

Od školske godine 1893./1894. do školske godine 1917./1918. osječkoj Realci bila je pripojena Viša trgovačka škola (kasnije Trgovačka akademija). Dana 7. lipnja 1895. Realka Vladinom naredbom postaje Realna gimnazija s osam razreda, a prvi ispit zrelosti održao se 1901. godine.³²³ Ispit zrelosti polagao se iz Hrvatskog, Njemačkog, Francuskog, Matematike, Opisne geometrije i Prostoručnog risanja.³²⁴

Broj učenika od 1870. do početka Prvog svjetskog rata polagano je rastao, baš kao i broj profesora. Tako je školske godine 1870./1871. škola imala 74 učenika i šest profesora, školske godine 1894./1895. 221 učenika i 22 profesora, a školske godine 1914./1915. 274 učenika i 25 profesora.³²⁵ Od 1884. djelovalo je Društvo za potporu siromašnih realaca, a godine 1903. bilo je osnovano i Đačko prosvjetno društvo *Prosvjeta*.³²⁶

Realka je do 1918. godine nosila različita imena: Samostalna realka, Samostalna gradska realka, Samostalna gradska velika realka, Kraljevska velika realka, Kraljevska velika realka i s njom spojena Viša trgovačka škola, Kraljevska realna gimnazija i s njom spojena

³²³ Radman, „Povijesni pregled“, 15

³²⁴ Sršan, „Osječka gimnazija“, 24-25.

³²⁵ Radman, „Povijesni pregled“, 16.

³²⁶ Isto, 16.; Mažuran, „Realna gimnazija“, 80.

Kraljevska viša trgovačka škola.³²⁷ Imala je niz značajnih profesora i učenika. Među profesorima svakako se izdvajaju poznati hrvatski geofizičar Andrija Mohorovičić i povjesničar Rudolf Horvat.³²⁸

Nakon 1918. godine škola je do 1925. nosila naziv Kraljevska realna gimnazija, od 1925. do 1939. Državna muška realna gimnazija, a od 1939. do 1941. Muška realna gimnazija.³²⁹

Kao što je bio slučaj i s Klasičnom gimnazijom u Osijeku, Realna gimnazija u nekoliko mjeseci 1918. prošla je kroz tri države, a prilagodba Kraljevstvu Srba, Hrvat i Slovenaca bila je brza jer se već 9. prosinca slavilo ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca, a 13. prosinca dan krsne slave kralja Petra I.³³⁰ U listopadu iste godine bio je umirovljen dugogodišnji ravnatelj škole Franjo Devide, a 11. studenog 1918. škola je prešla u ruke novog ravnatelja Josipa Bösendorfera,³³¹ koji se na toj poziciji zadržao do listopada 1922. godine, kada je na istu poziciju imenovan Adolf Herzer.³³² On se na poziciji ravnatelja zadržao više od deset godina, a zatim je u kolovozu 1933. tu poziciju preuzeo Milan Leka.³³³ Nikola Ćorić vođenje škole preuzeo je u siječnju 1940.³³⁴ te je na toj poziciji dočekao i raspad Kraljevine Jugoslavije.

Prve pune školske godine u novoj državi, šk. godine 1919./1920. nije bilo značajnijih promjena u nastavnom programu u odnosu na školsku godinu 1918./1919. koja je započela po nastavnom programu iz Austro-Ugarske Monarhije. Promjene su bile te da se nije održavala nastava iz gimnastike te češki jezik i engleski jezik više nisu bili u ponudi izbornih predmeta.³³⁵

Tablica 8: Nastavni plan Realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1919/20.³³⁶

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	ukupno
Nauk vjere	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Latinski jezik	-	-	5	5	6	6	5	5	32
Francuski jezik	-	-	5	5	3	3	3	3	22
Hrvatski jezik	4	4	3	3	3	3	3	3	32

³²⁷ Radman, „Povijesni pregled“, 16.

³²⁸ Isto, 17.

³²⁹ Isto, 17.

³³⁰ *Izveštaj Kraljevske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1918/19.* (dalje: IRG 18/19.).

³³¹ Isto

³³² HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 452.

³³³ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 1389.

³³⁴ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 165.

³³⁵ IRG 18/19.; *Izveštaj Kraljevske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1919/20.* (dalje: IRG 19/20.).

³³⁶ IRG 19/20.

Njemački jezik	4	4	3	3	3	3	3	3	26
Povijest	-	2	2	2	2	3	2	2	15
Zemljopis	3	2	2	2	1	1	1	1	13
Matematika	5	4	4	4	4	5	3	3	32
Prirodopis	2	3	-	-	3	3	2	-	13
Fizika	-	-	3	2	-	-	4	4	13
Geometrijsko risanje	-	2	2	2	-	-	-	-	6
Opisna geometrija	-	-	-	-	3	3	2	2	10
Prostoručno risanje	4	4	4	4	4	2	2	2	26
Kemija	-	-	-	2	3	3	2	2	12
Higijena	-	-	-	1	-	-	-	1	2
Filozofijska propedeutika	-	-	-	-	-	-	2	2	4
Krasnopis	2	1	-	-	-	-	-	-	3
Pjevanje	1	1	1	1	1	1	1	1	8
UKUPNO	27	29	36	38	38	38	37	36	279

Broj učenika Realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1918./1919. bio je 405, a sljedećih godina samo je rastao. Već naredne godine prešao je 500, u 30-im godinama 20. st. bio je uvijek iznad 900. Vrhunac po broju učenika bio je školske godine 1937./1938. kad je škola imala 1002 učenika. Prosječno je svake školske godine škola imala 824 učenika.

Tablica 9: Broj učenika Realne gimnazije u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1939./1940.

Školska godina	Broj učenika
1918./1919.	405
1919./1920.	536
1920./1921.	607
1921./1922.	639
1922./1923.	719
1923./1924.	746
1924./1925.	800
1925./1926.	897
1926./1927.	790
1927./1928.	818
1928./1929.	727

1929./1930.	980
1930./1931.	931
1931./1932.	930
1932./1933.	900
1933./1934.	910
1934./1935.	913
1935./1936.	937
1936./1937.	997
1937./1938.	1002
1938./1939.	982
1939./1940.	962
Ukupno	18 128

Broj razrednih odjeljenja rastao je s brojem učenika. Školske godine 1918./1919. bilo ih je devet, školske godine 1929./1930. dvadeset, a školske godine 1939./1940. ukupno 25.³³⁷ Broj profesora koji su radili u školi također je rastao. Školske godine 1918./1919. bilo je 20 profesora te sedam eksternih i honorarnih nastavnika. U školskoj godini 1929./1930. bilo je 34 profesora te šest eksternih i honorarnih nastavnika, da bi školske godine 1939./1940. u školi radilo 52 profesora te pet eksternih i honorarnih nastavnika.³³⁸

Škola se većinom financirala iz državnih sredstava. Školske godine 1927./1928. proračun joj je bio 1 017 770 dinara, no čak 94,65 % proračuna trošilo se na plaće i honorare, dok je za ulaganje u školsku zgradu i učila ostajalo vrlo malo sredstava. Najveći proračun škola je imala školske godine 1930./1931. kad je iznosio 1.574.600 dinara, no opet je čak 95,30 % sredstava odlazilo na plaće i honorare. Ostalih školskih godina proračun škole iznosio je između 917 779 dinara i 1 556 022 dinara. Najviše sredstava bilo je na prijelazu iz 20-ih u 1930-e godine 20. st. i na kraju 30-ih godina 20. stoljeća.³³⁹

³³⁷ IRG 18/19.; *Izveštaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1929/30.* (dalje: IRG 29/30.); *Izveštaj Muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1939/40.* (dalje: IRG 39/40.).

³³⁸ Isto

³³⁹ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 650; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1926/27.“ (dalje: Statistika RG 26/27.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1927/28.“ (dalje: Statistika RG 27/28.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1928/29.“ (dalje: Statistika RG 28/29.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1929/30.“ (dalje: Statistika RG 29/30.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1930/31.“ (dalje: Statistika RG 30/31.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1931/32.“ (dalje: Statistika RG 31/32.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1932/33.“ (dalje: Statistika RG 32/33.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u

Zgrada Realne gimnazije u Osijeku bila je u sličnom stanju kao i zgrada koju su koristile Klasična gimnazija i Ženska realna gimnazija. Na održavanje zgrade trošilo se između 30 000 dinara i 111 000 dinara godišnje, ovisno o popravcima koji su bili potrebni.³⁴⁰ U školskoj godini 1918./1919. zgrada je imala problema s grijanjem, stoga su učenici za najveće zime nastavu imali u zgradi Klasične gimnazije u poslijepodnevnoj smjeni.³⁴¹ Školske godine 1927./1928. škola je imala 21 učionicu. Sve su bile centralno grijane te imale pod od dasaka. Većina učionica bila je okrenuta prema smjeru istoka i juga. Kubična zapremnina za njih 11 bila je između 100 i 200 m³, za šest učionica između 200 i 300 m³, dok su tri učionice bile zapremnine između 300 i 400 m³, a jedna između 400 i 500 m³.³⁴² Nakon spajanja Realne gimnazije s Nižom realnom gimnazijom, broj razrednih odjeljenja se povećao te se nastava za dva razredna odjeljenja morala održavati u zgradi Ženske realne gimnazije. Da bi se taj problem riješio, ravnateljstvo škole tražilo je da se u školu uvede električna rasvjeta što bi omogućilo nastavu u poslijepodnevnoj smjeni. Ministarstvo prosvjete to je odbilo jer nije imalo dovoljno financijskih sredstava. Ipak, 1930. bit će provedena djelomična elektrifikacija zgrade.³⁴³ U zgradi je bilo i drugih problema, najviše po pitanju higijene. Naime, zgrada nije imala vodovod ni moderne zahode što je uzrokovalo da se iz njih školom širio nesnosan smrad.³⁴⁴ Školske godine 1932./1933. škola je imala 16 učionica. Problem je bio što je postojalo 20 razrednih odjeljenja, stoga se u četirima učionicama nastava odvijala tako da su u njima bila po dva razreda. Učionice također nisu odgovarale higijenskim propisima. Uz učionice, u školi su postojale i dvije sale, četiri ureda i četiri kabineta. Namještaja nije bilo dovoljno.³⁴⁵ Problem je bio i nepostojanje gimnastičke dvorane za čiju se izgradnju zalagala Zajednica doma i škole, no za njihove molbe vlast nije imala sluha.³⁴⁶ Broj učionica do školske godine 1939./1940. bio je povećan na 18, ali ih je čak osam bilo korišteno za dva razreda. Trećina ih nije odgovarala higijenskim propisima. Od ostalih prostorija postojale su i dalje dvije sale, broj ureda bio je

Osijeku za školsku godinu 1934/35.“ (dalje: Statistika RG 34/35.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1935/36.“ (dalje: Statistika RG 35/36.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1936/37.“ (dalje: Statistika RG 36/37.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1937/38.“ (dalje: Statistika RG 37/38.); „Statistika Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1938/39.“ (dalje: Statistika RG 38/39.); „Statistika Muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1939/40.“ (dalje: Statistika RG 39/40.); HR-HDA-159, BHOP, kut. 15, „Statistika Muške realne gimnazije u Osijeku na početku školske godine 1940/41.“.

³⁴⁰ SR-AJ-66, MP, kut. 820, br. 371.

³⁴¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 25.

³⁴² SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 27/28.“

³⁴³ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 20, br. 810.

³⁴⁴ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 1019.

³⁴⁵ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 32/33.“.

³⁴⁶ *Izveštaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1933/34.* (dalje: IRG 33/34.).

zmanjen na tri, a broj kabineta povećan na šest. Namještaja je bilo dovoljno, ali nije bio zadovoljavajuće kvalitete.³⁴⁷ Zajednica doma i škole tražila je izgradnju nove školske zgrade. Kao problem naveli su potrebu postojanja barem 25 učionica što u tadašnjoj zgradi nije bilo moguće ostvariti unatoč oduzimanju prostora knjižnicama i kabinetima. Financijska sredstva za izgradnju opet se nisu mogla osigurati.³⁴⁸

Škola je imala dvije knjižnice: učiteljsku i učeničku. Pred početak Prvog svjetskog rata Učiteljska knjižnica imala je 1298 knjiga.³⁴⁹ Do školske godine 1930./1931. njezin broj knjiga porastao je na 1692, što pokazuje da je godišnje nabavljano dvadesetak knjiga.³⁵⁰ Školske godine 1939./1940. knjiga je bilo 2183, odnosno nabavka knjiga porasla je u odnosu na prethodno razdoblje jer je godišnji prosjek iznosio nešto više od 30 knjiga godišnje.³⁵¹ Što se tiče Učeničke knjižnice, prije Prvog svjetskog rata imala je 1515 knjiga.³⁵² Školske godine 1930./1931. taj broj iznosio je 2885, odnosno nabavljalo se oko 80 knjiga godišnje, što je bio prosjek puno veći nego za Učiteljsku knjižnicu.³⁵³ Do školske godine 1939./1940. broj je knjiga porastao na 4200, tj. godišnji prosjek nabavke novih knjiga iznosio je preko 140 godišnje, što je bio vrlo dobar rezultat.³⁵⁴

Opremljenost škole učilima pred Prvi svjetski rat bila je sljedeća: fizikalna zbirka sastojala se od 418 predmeta, prirodopisna od 763 predmeta, kemijska od 1095 predmeta, geografsko-historijska od 111 predmeta, geometrijska od 89 predmeta, zbirka za risanje od 302 predmeta, glazbena od 135 predmeta i gimnastička od 17 predmeta.³⁵⁵ Školske godine 1930./1931. fizikalna zbirka sastojala se od 426 predmeta, prirodopisna zbirka od 1215 predmeta, kemijska zbirka od 927 predmeta, geografsko-historijska od 295 predmeta, geometrijska zbirka od 182 i zbirka za risanje od 338 predmeta.³⁵⁶ Usporedi li se to s predratnim razdobljem, prirodopisna i geografsko-historijska zbirka značajno su se povećale, dok se kemijska zbirka smanjila. Školske godine 1939./1940. fizikalna zbirka sastojala se od 427 predmeta, prirodopisna zbirka od 995 predmeta, kemijska zbirka od 896 predmeta, geografsko-historijska od 337 predmeta, geometrijska zbirka od 255, zbirka za risanje od 653 predmeta i

³⁴⁷ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 39/40.“.

³⁴⁸ *Izveštaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1938/39.* (dalje: IRG 38/39.).

³⁴⁹ Mažuran, „Realna gimnazija“, 83.

³⁵⁰ *Izveštaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1930/31.* (dalje: IRG 30/31.).

³⁵¹ IRG 39/40.

³⁵² Mažuran, „Realna gimnazija“, 83.

³⁵³ IRG 30/31.

³⁵⁴ IRG 39/40.

³⁵⁵ Mažuran, „Realna gimnazija“, 83.

³⁵⁶ IRG 30/31.

gimnastička zbirka od 175 predmeta.³⁵⁷ Drugim riječima, značajnije ulaganje bilo je samo u zbirku za risanje, dok su u ostalim zbirkama povećanja broja predmeta bila minimalna ili je predmeta čak bilo i manje.

Važnu ulogu u financiranju popravaka na školskoj zgradi, u nabavci knjiga za knjižnice, kao i u nabavci novih učila imala je Zajednica doma i škole, koja je u Realnoj gimnaziji u Osijeku osnovana 1931. godine.³⁵⁸ Osim navedenog društva, u školi su djelovala i različita učenička društva. Đačko društvo *Prosvjeta* bavilo se uglavnom organiziranjem javnih priredbi i koncerata. Podmladak Jadranske straže, u školi osnovan školske godine 1930./1931., bavio se organizacijom proslava i predavanja vezanih uz djelovanje Jadranske straže. Ferijalni savez bavio se organizacijom putovanja mladih, a djelovao je još od 60-ih godina 19. stoljeća. Stijeg izvidnika i planinki/Stijeg skauta bavio se priređivanjem izleta. Kolo trezvene omladine *Preporod/Napredak*, u školi osnovano školske godine 1930./1931., bavilo se promoviranjem zdravog života i suzbijanjem alkoholizma među mladima organiziranjem različitih akcija i predavanja. Pomladak Crvenog križa u školi je postojao od 1927. godine, a uglavnom se bavio organizacijom različitih dobrotvornih akcija i prikupljanjem novca u različite svrhe. Sokolski pomladak bavio se organiziranjem sportskih aktivnosti i vježbanja.³⁵⁹ Pomladak Aero-kluba *Naša krila*, osnovan školske godine 1937./1938., bavio se popularizacijom aeronautike i modelarstva.³⁶⁰ Djelovao je i Streljački pomladak Građanskog streljačkog društva *Aleksandar I.*³⁶¹

U školi su djelovali i različiti fondovi koji su stipendirali siromašne, ali uspješne učenike: Fond Karoline Golubović, Fonda Stjepana Kopfa, Fond Jakova Stojanovića, Fond Gustava Prandaua, Fond Josipa Hajma, Fond Josipa Štumpfa i Fond Abiturijenata Kraljevske velike realke osječke iz godine 1899.³⁶²

³⁵⁷ IRG 39/40.

³⁵⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 431.

³⁵⁹ IRG 30/31.

³⁶⁰ *Izveštaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1937/38.* (dalje: IRG 37/38.).

³⁶¹ IRG 33/34.

³⁶² IRG 39/40.

Učenici su svake godine imali organizirane izlete i ekskurzije. Na primjer, školske godine 1928./1929. za njih je bilo organizirano 14 naučnih i dvije zabavne ekskurzije. Većina ekskurzija odvijala se u okolici Osijeku, a najčešće su na njih išle skupine do 50 učenika i trajale su po pola dana.³⁶³ Ipak, bilo je tu i većih ekskurzija. Tako su učenici putovali u Beograd i Skopje³⁶⁴, Bosnu i Dubrovnik³⁶⁵, pa i Čehoslovačku.³⁶⁶ Izdvaja se i putovanje iz svibnja 1935.

Slika 3: Učenici Realne gimnazije pred Crkvom sv. Marka u Zagrebu, 8. travnja 1939. (izvor: Državni arhiv u Osijeku, Muška realna gimnazija u Osijeku. Izvještaji za školske godine 1933-1941 i slike sa školskih izleta.)

kad je 293 učenika i 19 profesora otišlo posjetiti grob kralja Aleksandra.³⁶⁷

Od školskih događaja treba spomenuti i štrajk učenika šestog razreda Realne gimnazije u Osijeku iz lipnja 1925. godine zbog sukoba s profesorom i nepedagoškog rada. Štrajk je završio ukorom ravnatelja za sve sudionike.³⁶⁸

Na koncu, treba reći da je u međuratnom razdoblju Realnu gimnaziju u Osijeku pohađao nobelovac i kemičar Vladimir Prelog, koji je četvrti i peti razred završio u školskim godinama 1919./1920. i 1920./1921. te se upravo tu zainteresirao za kemiju na predavanjima profesora Ivana Kurie.³⁶⁹

³⁶³ SR-AJ-66, MP, „Statistika RG 28/29.“.

³⁶⁴ *Izvještaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1935/36.* (dalje: IRG 35/36.).

³⁶⁵ *Izvještaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1936/37.* (dalje: IRG 36/37.).

³⁶⁶ IRG 37/38.

³⁶⁷ *Izvještaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1934/35.* (dalje: IRG 34/35.).

³⁶⁸ Mažuran, „Realna gimnazija“, 84-85. Učenici su štrajkali i u razdoblju Austro-Ugarske Monarhije. Posebno velik štrajk bio je onaj iz 1912. godine. Više u: Sergej Filipović, „Štrajk učenika osječke Kraljevske velike gimnazije iz 1912. godine“, *Časopis za suvremenu povijest* 49 (2017), br. 2: 243-255.

³⁶⁹ Stjepan Sršan, „Nobelovac Vladimir Prelog u osječkom gimnazijskom okruženju 1919. do 1921. godine“, *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): 252-253.

Slika 4: Učenici Realne gimnazije pred Crkvom sv. Vlaha u Dubrovniku, 15. lipnja 1940. (izvor: Državni arhiv u Osijeku, Muška realna gimnazija u Osijeku. Izvještaji za školske godine 1933-1941 i slike sa školskih izleta.)

3.5. Ženska realna gimnazija

Ženska realna gimnazija u Osijeku nosila je sljedeće nazive: Privremeni viši ženski licej i ženska realna gimnazija od 1917. do 1920., Kraljevska ženska realna gimnazija i viši ženski licej od 1920. do 1923., Kraljevska ženska realna gimnazija od 1923. do 1925. i Državna ženska realna gimnazija od 1925. do 1945.³⁷⁰ Osnovana je 1917. godine kao prva ženska srednja škola u Osijeku.³⁷¹ Ako su htjele stići gimnazijsko znanje, prije osnivanja spomenute škole učenice su se morale upisivati u Klasičnu gimnaziju ili Realnu gimnaziju kao privatne učenice. Prvo je naredbom od 30. travnja 1917. bio osnovan Privremeni viši ženski licej s četiri razreda (petim, šestim, sedmim i osmim), od kojih se svaki otvarao sljedeće školske godine. Odluka o osnivanju Ženske realne gimnazije bila je donesena 27. studenog 1917. te je tom odlukom odlučeno i da se Privremeni viši ženski licej postupno zatvara. Već u prosincu 1917. upisan je prvi razred gimnazijalki.³⁷² Licej je uz gimnaziju djelovao sve do 1923. godine, kada je i zadnja generacija učenica koje su ga završile maturirala. Radio je, uz sitnije izmjene, prema nastavnoj osnovi za privremeni ženski licej iz 1892. godine³⁷³, a imao je dva smjera: pedagoški i latinski.³⁷⁴

³⁷⁰ Radman, "Povijesni pregled", 19.

³⁷¹ Prije osnivanja Privremenog višeg ženskog liceja i ženske realne gimnazije djelovala je jedino četverogodišnja Viša djevojačka škola, osnovana 1882. U njoj su učenice stjecale znanja koja su im trebala koristiti u kućanskim poslovima.

³⁷² Radman, "Povijesni pregled", 17-18.

³⁷³ Više u: Ograjšek Gorenjak, „Otvaranje ženskog liceja u Zagrebu“.

³⁷⁴ Radman, "Povijesni pregled", 18.

Od listopada 1918. ravnatelj škole bio je Milan Prelog.³⁷⁵ Od srpnja 1921. na toj ga je poziciji zamijenio Branko Belovitić, koji se u školi zadržao sve do siječnja 1932. kada je umro.³⁷⁶ U veljači iste godine novim ravnateljem imenovan je Petar Muždeka, koji na toj poziciji ostaje do listopada 1932.³⁷⁷ Novi ravnatelj, opet na vrlo kratko vrijeme, postaje Spasenije Prica, imenovan u siječnju 1933.³⁷⁸ Već u ožujku iste godine za ravnatelja je bio imenovan Milan Leka.³⁷⁹ Već petog različitog ravnatelja u manje od dvije godine Ženska realna gimnazija u Osijeku dobila je u kolovozu 1933., kada je ravnateljem imenovan Adolf Herzer, koji je na toj poziciju ostao do svog umirovljenja u prosincu 1938. godine.³⁸⁰ Njega je kao ravnatelj naslijedio Marko Antolović u ožujku 1939. godine.³⁸¹ Nakon manje od godinu dana za novog ravnatelja postavljen je Juraj Roić.³⁸² On će na toj poziciji biti i nakon 10. travnja 1941.

Ženska realna gimnazija u Osijeku imala je školske godine 1918./1919. 154 učenice. Narednih godina taj je broj kontinuirano rastao. Već sljedeće školske godine ta brojka prešla je 200, školske godine 1922./1923. 300, školske godine 1924./1925. 400, školske godine 1929./1930. 500, a školske godine 1930./1931. 600 učenica. Najveći broj učenica bio je školske godine 1937./1938. kad ih je bilo 714. Prosječno je godišnje školu polazilo 502,05 učenica. Broj razrednih odjeljenja u koja su učenice bile smještene također se konstantno povećavao. Školske godine 1918./1919. bilo ih je četiri³⁸³, školske godine 1930./1931. petnaest³⁸⁴, a školske godine 1939./1940. dvadeset.³⁸⁵

Tablica 10: Broj učenica Ženske realne gimnazije u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1939./1940.

Školska godina	Broj učenika
1918./1919.	154
1919./1920.	214

³⁷⁵ S obzirom na to da je školsku godinu 1920./1921. proveo na znanstvenom usavršavanju, na dužnosti ravnatelja mijenjali su ga Tomislav Bosutić, Mladen Barbarić i Tomo Matić.

³⁷⁶ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 4, br. 177.

³⁷⁷ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 25, br. 1754.

³⁷⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 26, br. 16.

³⁷⁹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 26, br. 309.

³⁸⁰ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 27, br. 865.

³⁸¹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 33, br. 230.

³⁸² HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 257.

³⁸³ *Izveštaj Privremenog višeg ženskog liceja i ženske realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1918/19.* (dalje: IŽRG 18/19.).

³⁸⁴ *Izveštaj Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1930/31.* (dalje: IŽRG 30/31.).

³⁸⁵ *Izveštaj Ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1939/40.* (dalje: IŽRG 39/40.).

1920./1921.	255
1921./1922.	287
1922./1923.	337
1923./1924.	381
1924./1925.	421
1925./1926.	441
1926./1927.	440
1927./1928.	465
1928./1929.	466
1929./1930.	517
1930./1931.	611
1931./1932.	629
1932./1933.	632
1933./1934.	667
1934./1935.	670
1935./1936.	692
1936./1937.	692
1937./1938.	714
1938./1939.	685
1939./1940.	675
Ukupno:	11 045

Broj profesora Ženske realne gimnazije u Osijeku stalno je rastao. Školske godine 1918./1919. profesora je bilo samo šest, a eksternih i honorarnih nastavnika 11.³⁸⁶ Do školske godine 1930./1931. taj je broj porastao na 27 profesora te šest eksternih i honorarnih nastavnika.³⁸⁷ U školskoj godini 1939./1940. bilo je 33 profesora te devet eksternih i honorarnih nastavnika.³⁸⁸

Financiranje škole većinom je bilo iz državnih sredstava. U školskoj godini 1927/28. proračun joj je bio 580.525 dinara, gotovo duplo manji nego Realnoj gimnaziji.³⁸⁹ Od tog iznosa, čak 98,43% odlazilo je na financiranje plaća i honorara. Značajni rast proračuna

³⁸⁶ IŽRG 18/19.

³⁸⁷ IŽRG 30/31.

³⁸⁸ IŽRG 39/40.

³⁸⁹ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, "Statistika RG 27/28.;" kut. 2581, „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1927/28.“ (dalje: Statistika ŽRG 27/28.).

dogodio se školske godine 1929/30. kad je skočio na 945.916 dinara, iako je opet 97,67% bilo utrošeno na plaće i honorare.³⁹⁰ Osim blagog pada u školskim godinama 1931/32. i 1932/33., proračun se 900.000 i 1.000.000 dinara, s tim da je najveći bio školske godine 1936/37. kad je iznosio 1.009.398 dinara, a pozitivno je bilo i što se postotak proračuna koji je odlazio na plaće i honorare smanjio na 73,35%.³⁹¹ Zanimljivo je spomenuti da je u školskoj godini 1935/36. proračun Ženske realne gimnazije bio veći od onoga Realne gimnazije, što je bio jedini takav slučaj u međuratnom razdoblju.³⁹²

Od osnivanja je Ženska realna gimnazija imala problema sa smještajem. Školske godine 1918/19. dijelom je bila smještena u nekadašnju zgradu Više djevojačke škole, a dijelom u zgradi koju je Zemaljska vlada unajmila od građanina Hölblinga. Navedeni prostor nikako nije bio u skladu sa školskim potrebama. Dapače, toliko je bio loš da se ravnateljstvo pitalo hoće li se roditelji učenica pobuniti protiv takvog prostora za rad. Naime, prostor je bio vlažan i bez osvjetljenja, na što su se i inženjeri koji su pregledavali zgradu zgražali. S obzirom na to da su se sljedeće školske godine trebali upisati i dodatni razredi, postojala je mogućnost da se pronađu dodatne učionice u Franjevačkom samostanu, no rad u tri različite zgrade bio bi vrlo nezgodan, stoga je ravnateljstvo škole predlagalo da se školi ustupi cijela zgrada Više djevojačke škole u kojoj je u to vrijeme bio smješten i Gradski građevni ured i osnovna škola.³⁹³ Želje ravnateljstva nisu se ostvarile, već je škola od školske godine 1919/20. dijelom smještena u zgradu Klasične gimnazije koja joj je na korištenje dala pet prostorija, što je uključivalo četiri učionice i jedan kabinet, a drugim dijelom je ostala u zgradi Više djevojačke škole³⁹⁴ Sljedeće školske godine škola je upotrebljavala šest učionica i tri dodatne prostorije u zgradi Klasične gimnazije, dok je u zgradi bivše Više djevojačke gimnazije/Građevinskog ureda upotrebljavala dvije učionice.³⁹⁵ Stanje u kakvom je zgrada bila do 1929. godine opisano je dijelu doktorata vezanog uz Klasičnu gimnaziju i Nižu realnu gimnaziju. Nakon ukidanja Niže realne gimnazije 1929. godine, a ranije 1927. i Klasične gimnazije, njihova zgrada pripala je Ženskoj realnoj gimnaziji. Ubrzo su počela i određena ulaganja u zgradu. Djelomična elektrifikacija provedena

³⁹⁰ SR-AJ-66, MP, kut. 2581, „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1929/30.“ (dalje: Statistika ŽRG 29/30.).

³⁹¹ SR-AJ-66, MP, kut. 2581, „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1931/32.“ (dalje: Statistika ŽRG 31/32.); „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1932/33.“ (dalje: Statistika ŽRG 32/33.); „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1936/37.“ (dalje: Statistika ŽRG 36/37.).

³⁹² SR-AJ-66, MP, kut. 2581, „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1935/36.“ (dalje: Statistika ŽRG 35/36.); kut. 2580, „Statistika RG 35/36.“.

³⁹³ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 81.

³⁹⁴ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 245.

³⁹⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 4, br. 74.

je 1930., 1931. i 1933. godine³⁹⁶ Problemi sa zahodima i dalje su postojali, tako u jednom trenutku 1933. ni jedan nije radio.³⁹⁷ Iste 1933. godine došlo je do novih problema s prostorom jer nisu svi razredi mogli biti smješteni u zgradi. Problem je riješen davanjem jedne učionice u zgradi Stručne škole koja se nalazila odmah u zgradi pokraj, Ženskoj realnoj gimnaziji.³⁹⁸ Do 1934. stanje zgrade postalo je dobro. Higijenske prilike u zgradi bile su poboljšane, svi zahodi bili su funkcionalni i imali vodeno ispiranje, u učionicama je bilo električnog svjetla, a vodovodne instalacije bile su uvedene u cijeloj zgradi.³⁹⁹ Od školske godine 1918./1919. do školske godine 1937./1938. u zgradu Ženske realne gimnazije bilo je uloženo ukupno 435 576 dinara, s tim da su ulaganja u 30-im godinama 20. st. bila gotovo dvostruko veća nego u prethodnom desetljeću.⁴⁰⁰ Školske godine 1939./1940. zgrada Ženske realne gimnazije imala je 15 učionica. U njih deset bilo je po jedno razredno odjeljenje, a u njih pet po dva razredna odjeljenja. Sve učionice zadovoljavale su higijenske propise i grijale su se kaljevim pećima. Osim učionica, zgrada je imala još 11 prostorija koje su služile kao kabineti za zbirke učila, knjižnice, zbornica i ravnateljev ured. Namještaja je bilo dovoljno i ocijenjen je kao dobar.⁴⁰¹ Ono što je ostalo veliki problem jest to što škola nije dobila svoju gimnastičku dvoranu, a nije ostvarena ni ideja spajanja dviju učionica da bi se dobio prostor za vježbanje.⁴⁰²

Ženska realna gimnazija u Osijeku imala je Učiteljsku i Učeničku knjižnicu. Školske godine 1918./1919. knjiga praktički nije bilo. Ipak, do školske godine 1930./1931. Učenička knjižnica skupila je 753 knjige, prosječno oko 60 knjiga godišnje.⁴⁰³ Do školske godine 1939./1940. taj je broj porastao na 1598 djela, odnosno u 30-im godinama 20. st. broj knjiga u zbirci uvećavao se za preko 90 godišnje, s tim da su samo u školskoj godini 1939./1940. nabavljene čak 222 knjige.⁴⁰⁴ Što se tiče Učiteljske knjižnice, do školske godine 1930./1931. nabavljeno je 679 knjiga, prosječno oko 55 knjiga godišnje.⁴⁰⁵ Taj broj do školske godine 1939./1940. uvećan je za gotovo devet puta jer su tada bile 5923 knjige, što znači da se prosječno nabavljalo preko

³⁹⁶ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 20, br. 810; kut 23, br. 891; kut. 27, br. 1886.

³⁹⁷ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 27, br. 1778.

³⁹⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 27, br. 1743.

³⁹⁹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 28, br. 165.

⁴⁰⁰ SR-AJ-66, MP, kut. 822, br. 292.

⁴⁰¹ SR-AJ-66, MP, kut. 2581., „Statistika Ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1939/40.“ (dalje: Statistika ŽRG 39/40.).

⁴⁰² HR-DAOS-155, GSBO, kut. 32, br. 939.

⁴⁰³ IŽRG 30/31.

⁴⁰⁴ IŽRG 39/40.

⁴⁰⁵ IŽRG 30/31.

700 knjiga godišnje.⁴⁰⁶ Dio zasluga za to imao je i Pejačevićev fond koji je osnovao grof Pavao Pejačević iz Podgorača, a koji je služio za popunjavanje Učiteljske knjižnice.⁴⁰⁷

Na početku svog djelovanja Ženska realna gimnazija u Osijeku bila je gotovo potpuno neopremljena, odnosno nije imala gotovo nikakvih učila, a ni namještaja. Nije bilo čak ni krpa za čišćenje i brisanje prašine.⁴⁰⁸ S obzirom na nedostatak financijskih sredstava, mnogo se oslanjalo na poklone. Tako su u listopadu 1918. dopremljeni stolovi i stolci iz Geodetskog ureda, Šegrtske škole i Više djevojačke škole.⁴⁰⁹ Dio učila i namještaja pribavljen je 1919. godine iz Niže i više pučke škole Državnih željeznica.⁴¹⁰ Do školske godine 1930./1931. bile su organizirane prirodopisna, fizikalna, risarska i geografsko-historijska zbirka. Prirodopisna zbirka sastojala se od 234 predmeta, fizikalna zbirka od 612 predmeta, risarska zbirka od 33 predmeta, a geografsko-historijska zbirka od 102 predmeta.⁴¹¹ Školske godine 1939/40. škola je imala fizikalnu, kemijsku, prirodopisnu, geografsko-historijsku, geometrijsku i risarsku zbirku. Fizikalna zbirka sastojala se od 321 predmeta, kemijska zbirka od 56 predmeta, prirodopisna zbirka od 2050 predmeta, geografsko-historijska zbirka 622 predmeta, geometrijska zbirka od 64 predmete te risarska zbirka od 100 predmeta. Usporedi li se to sa školskom godinom 1930./1931., jasno je da su sve zbirke znatno uvećane osim fizikalne koja se smanjila, no tome je razlog bio uklanjanje pokvarenih aparata.⁴¹²

Za opskrbljivanje škole učilima i knjigama bila je vrlo važna Zajednica doma i škole, osnovana u veljači 1931. godine.⁴¹³ Od učeničkih društava, djelovala su praktički ista društva kao i u Realnoj gimnaziji. Đačko literarno društvo *Osvit* bilo je osnovano 1918. godine, a bavilo se organiziranjem kulturnih događanja i prikupljanjem knjiga za knjižnicu. Pomladak Crvenog križa u školi je postojao od školske godine 1926./1927., a kao i u Realnoj gimnaziji, bavio se uglavnom dobrotvornim radom. U školi je od 1927. bila osnovana i Podružnica Ferijalnog saveza, a od 1929. i Kolo trezvene mladeži *Ustrajnost*.⁴¹⁴ U školi su djelovali i Stijeg skauta,

⁴⁰⁶ IŽRG 39/40.

⁴⁰⁷ Isto

⁴⁰⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 81.

⁴⁰⁹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 1, br. 230.

⁴¹⁰ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 108.

⁴¹¹ SR-AJ-66, MP, kut. 2581., „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1930/31.“ (dalje: Statistika ŽRG 30/31.).

⁴¹² SR-AJ-66, MP, kut. 2581., „Statistika ŽRG 39/40.“

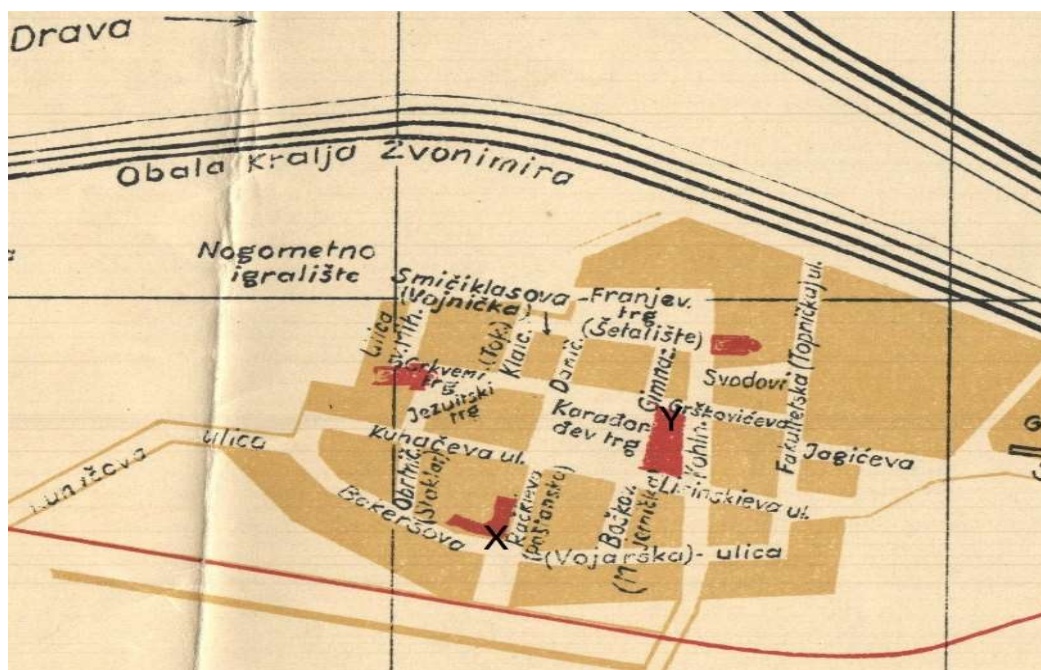
⁴¹³ IŽRG 30/31.

⁴¹⁴ *Izvjestaj Višega ženskoga liceja (1917. – 1921.) i Državne ženske realne gimnazije (1917. – 1929.) u Osijeku.*

osnovan 1921.⁴¹⁵, kao i Sokol Kraljevine Jugoslavije i Pomladak Jadranske straže, osnovan 1934.⁴¹⁶

Učenice su putovale i na ekskurzije. Uzmemo li kao primjer školsku godinu 1937./1938., vidimo da su tada organizirane čak 32 ekskurzije, pri čemu ih je čak 12 bilo u mjesta udaljenija od 100 kilometara i u trajanju duljem od dva dana.⁴¹⁷ Nažalost, na ekskurzijama nije sve uvijek bilo vedro. Tako je 1921. vodeći učenice u Sarajevo, tamo iznenada preminuo profesor Tomislav Bosutić koji je tada mijenjao Milana Preloga na mjestu ravnatelja škole.⁴¹⁸ Ipak, većinom su ekskurzije bile vrijeme uživanja. Da izdvojimo neke, školske godine 1925./1926. putovale su učenice na maturalnu ekskurziju u Njemačku, pri čemu su posjetile Salzburg, Beč, München i Nürnberg.⁴¹⁹ Školske godine 1938./1939. učenice su putovale na maturalno putovanje u Italiju, gdje su posjetile Veneciju, Firencu, Rim i Napulj.⁴²⁰

Nema sumnje da je Ženska realna gimnazija u Osijeku između 1918. i 1941. doživjela značajan rast u broju učenica, broju profesora i kvaliteti opremljenosti. Ipak, zahvaljujući nedostatnom financiranju, ciljevi poput izgradnje nove, veće zgrade nisu mogli biti ostvareni.

Zemljovid 1: Položaj osječkih gimnazija na zemljovidu (X - Realna gimnazija; Y - Klasična gimnazija, Niža realna gimnazija, Ženska realna gimnazija)

⁴¹⁵ Izvještaj Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1932/33. (dalje: IŽRG 32/33.).

⁴¹⁶ Izvještaj Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1933/34. (dalje: IŽRG 33/34.).

⁴¹⁷ SR-AJ-66, MP, kut. 2581., „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1937/38.“ (dalje: Statistika ŽRG 37/38.).

⁴¹⁸ IŽRG 17-29.

⁴¹⁹ Isto

⁴²⁰ Izvještaj Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1938/39. (dalje: IŽRG 38/39.).

4. KOLEKTIVNA BIOGRAFIJA PROFESORA OSJEČKIH GIMNAZIJA OD 1918. DO 1941. GODINE

Uz individualne biografije profesora osječkih gimnazija, koje se nalaze u prilogama ovog rada, odlučeno je napraviti i njihovu kolektivnu biografiju da bi se saznale karakteristike prosječnog profesora osječkih gimnazija u razdoblju od 1918. do 1941. godine.⁴²¹

Na sljedećim stranicama analizirat će se niz podataka koji bi trebao stvoriti opću sliku o profesorima osječkih gimnazija. Prvo će se analizirati broj profesora i njihova podjela po načinu rada u školama. Nakon toga analizirat će se njihova spolna struktura, struktura po mjestu rođenja, struktura po datumu rođenja i vjerska struktura. Analizirat će se i srednjoškolsko i fakultetsko obrazovanje profesora, odnosno u kojim su gradovima i koje srednje škole završavali te broj gradova u kojima su studirali, mjesta i države studiranja, prosjek navršenih godina prilikom završetka studija, kao i učestalost stjecanja doktorata. Također se analizira poznavanje stranih jezika: koliko ih je prosječan profesor govorio i koji su to jezici bili. Društveno-ekonomsko podrijetlo profesora analizira se na temelju zanimanja njihovih roditelja. Slijede godine zaposlenja, preciznije prosjek godina prvog zaposlenja, prosjek godina prvog zaposlenja u Osijeku, razlike u brzini zaposlenja u odnosu na pripadnost određenim društvenim skupinama i prosjek godina stjecanja titule profesora. Zatim se analizira radni staž do zaposlenja u osječkim gimnazijama, kao i staž u osječkim gimnazijama. Bitna je stavka analize i radna mobilnost profesora, tj. utvrđivanje broja radnih mjesta i škola u kojima su profesori radili prije zaposlenja u osječkim gimnazijama, broja osječkih gimnazija u kojima su radili, ukupnog broja radnih mjesta i škola, godine dolaska u osječke gimnazije i odlaska iz njih te škole iz kojih su najčešće dolazili i škole u koje su najčešće odlazili. Analizira se omjer dobivenih nagrada i kazni profesora te spolna podjela po istima. U analizi brakova i rođenje djece promatra se broj oženjenih profesora po spolu, postotak brakova s djecom, prosječan broj djece, dob ulaska u brak, dob dobivanja prvog djeteta i odnos prvog zaposlenja i ulaska u brak.

⁴²¹ S obzirom na to da su navedeni podaci dobiveni korištenjem stotina različitih izvora, ne navode se pojedini izvori odakle su ti podaci dobiveni jer nema smisla navoditi izvore za svaki dobiveni podatak, osim ako je podatak preuzet iz konkretnog dokumenta, odnosno ako se do njega nije došlo analizom niza dokumenata. Primjerice, za podatak o broju profesora koji su stupili u brak bilo je potrebno, između ostaloga, pregledati spise svakoga od njih, stoga bi takva fusnota bila duljine nekoliko stranica, a takvih fusnota bio bi čitav niz. Zato se odmah na početku poglavlja daje napomena kojom se objašnjava način rada, a najčešće korišteni izvori bili su godišnji izvještaji osječkih gimnazija, matice i sposobnici osječkih gimnazija te osobni spisi profesora. U prilogama s individualnim biografijama navedeni su konkretni izvori za svakog profesora pa se tamo mogu detaljnije provjeriti podaci za svakog ponaosob, dok se u ovome poglavlju daje opća slika profesora osječkih gimnazija u razdoblju između 1918. i 1941. godine.

Zatim se analizira znanstveni, kulturni i društveni rad profesora. Posljednja komponenta koja se analizira jest ekonomski položaj profesora, a analiziraju se njihove plaće, kupovna moć i materijalna prava.

Ako su podaci dostupni, uspoređuju se s prethodnim razdobljem, odnosno razdobljem prijelaza iz 19. u 20. stoljeće, preciznije između 1890. i 1910. godine.

4.1. Broj profesora

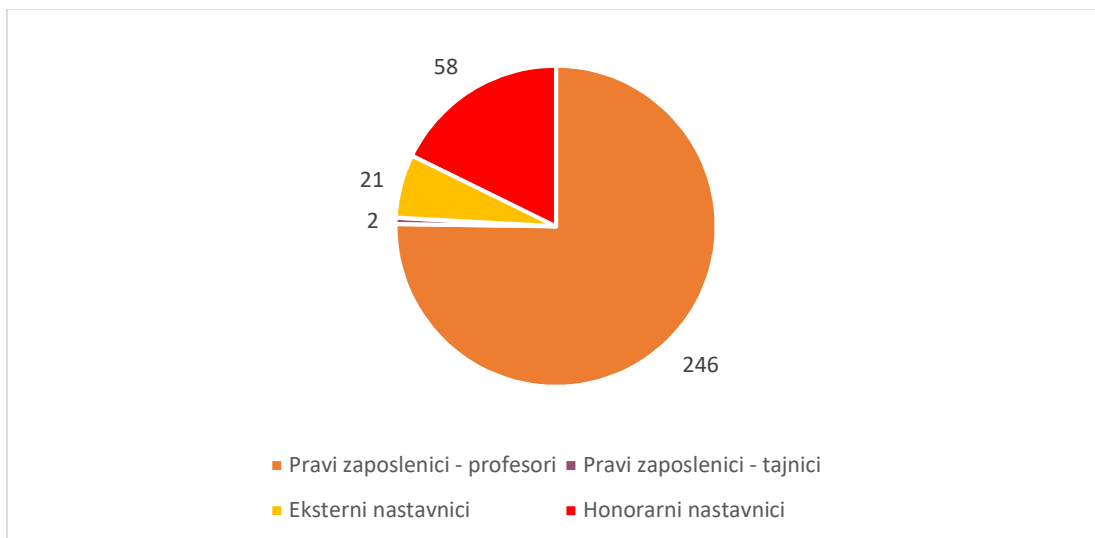
U razdoblju između 29. listopada 1918. i 10. travnja 1941. u osječkim je gimnazijama predavalo 327 profesora⁴²². Ipak, pripadali su različitim skupinama. Najviše je bilo profesora koji su bili baš zaposlenici osječkih gimnazija, što znači da su to bile škole u kojima im je bilo radno mjesto i gdje su primali plaću. Njih je bilo 248, od čega dvoje nisu držali nastavu jer su obavljali tajničke poslove. Ostali profesori nisu bili zaposlenici osječkih gimnazija, ali im je bio povjeren dio nastave. Dijelili su se na eksterne nastavnike, koji su uglavnom bili zaposlenici nekih drugih škola ili institucija, i honorarne nastavnike, koji su za sate održane u sklopu nastave dobivali određeni honorar. Eksternih nastavnika bilo je 21, a honorarnih 58. Od honorarnih profesora, njih najviše (ukupno 25) bili su liječnici koji su predavali higijenu. Šesnaestero ih je držalo različite vrste vjeronauka⁴²³ (rimokatolički, pravoslavni⁴²⁴, evangelički, židovski⁴²⁵ i islamski), sedmero pjevanje, troje gimnastiku. Ostali su uglavnom predavali vještine (pjevanje, crtanje, ručni rad), što je najčešće bio slučaj i s eksternim nastavnicima.

⁴²² Pojam „profesor“ ovdje se upotrebljava u širem smislu i označava sve one koji su bili na čelu škole, obavljali tajničke poslove i predavali neki od nastavnih predmeta. Tu su uključeni i suplenti, namjesni učitelji, pravi učitelji, učitelji vještina, kao i liječnici koji su predavali higijenu te ostali vanjski suradnici.

⁴²³ Koristio se izraz „nauk vjere“, no prilagođeno današnjem jeziku koristi se naziv „vjeronauk“.

⁴²⁴ Koristio se izraz „grčko-istočni“.

⁴²⁵ Koristio se naziv „izraelitički“.

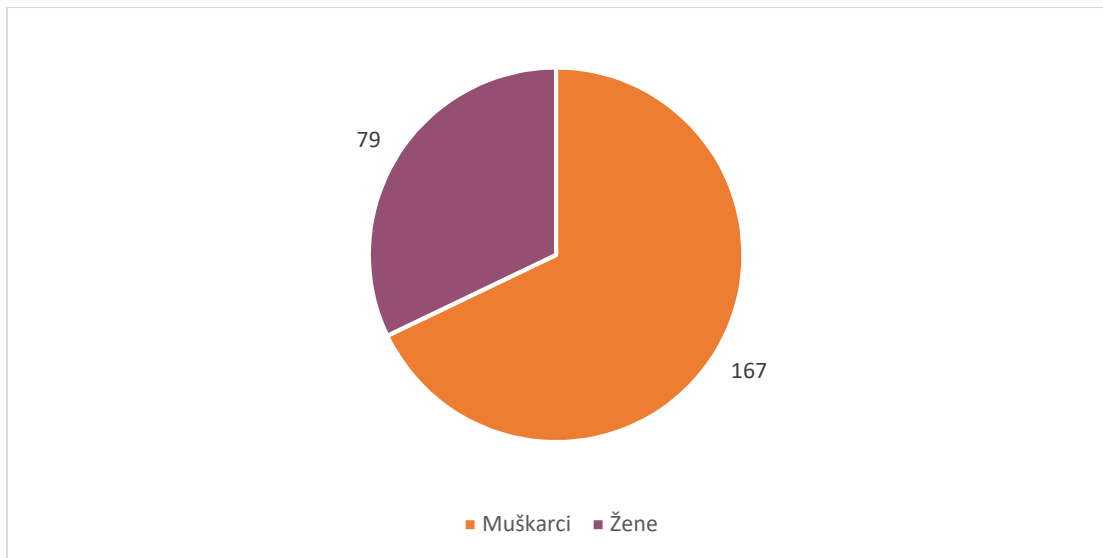

Grafikon 1: Podjela profesora osječkih gimnazija 1918. – 1941. po tipu nastavnog rada

Ostatak teksta bavit će se uglavnom skupinom zaposlenika (bez tajnika) jer su honorarni i eksterni nastavnici često dolazili iz drugih društvenih skupina i zanimanja te nisu toliko relevantni za analizu u smislu stvaranja kolektivne biografije profesora. Ipak, u pojedine dijelove analize uključeni su i oni, a s obzirom na to da su na neki način i oni bili dio sustava koji je prenosio znanje učenicima, uključeni su i u individualne biografije profesora osječkih gimnazija.

4.2. Spolna struktura

Podjela profesora po spolu bila je na strani muškaraca. Od 327 profesora, njih 226 ili 69,11 % bilo je muškog spola, a njih 101 ili 30,89 % ženskog spola. Ako pogledamo samo skupinu pravih zaposlenika, postotci su slični. Od 246 profesora, muškaraca je bilo 167 ili 67,89 %, a žena 79 ili 32,11 %. Ako bismo to prebacili u omjere, na svakih 2,11 muškaraca dolazila je jedna žena.

Grafikon 2: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po spolu

Navedeni podaci ukazuju da je zanimanje profesora u srednjim školama u proučavanom razdoblju i dalje bilo pretežno muško zanimanje, no broj žena bio je sve veći. Ipak, da stvari za žene nisu bile tako crne posebno je vidljivo usporedi li se postotak žena u razdoblju od 1918. do 1941. s postotkom žena u razdoblju na prijelazu stoljeća, odnosno od 1890. do 1910. godine. Tada vidimo da je postotak žena porastao s 0 % na 32,11 %, odnosno u vrlo kratkom razdoblju žene su počele činiti značajan postotak profesora u osječkim srednjim školama. Iako bi se moglo pomisliti da je razlog za to nekakva liberalna politika novih vlasti nakon 1918., početak tog trenda ipak treba tražiti još u Austro-Ugarskoj Monarhiji i omogućavanju ženama da steknu visokoškolsko obrazovanje. Naime, od 1895. godine žene su mogle biti izvanredne studentice na Filozofskom fakultetu u Zagrebu⁴²⁶, a od 1901. godine i redovne studentice.⁴²⁷ Kao izvanredne studentice nisu imale ni obaveze ni prava redovnih studenata, odnosno nisu mogle dobiti svjedodžbe niti polagati državne ispite.⁴²⁸ Slična situacija bila je i u Beču, drugom najčešćem mjestu studiranja profesora osječkih gimnazija u ranijem razdoblju⁴²⁹, gdje su žene na Filozofskom fakultetu dobile pravo studiranja 1897. godine.⁴³⁰ Napisano pojašnjava zašto

⁴²⁶ Koristi se naziv Filozofski fakultet, no u to vrijeme nazivao se Mudroslovni fakultet, a tek 1926. mijenja ime u Filozofski fakultet. Ipak, radi pojednostavljivanja u nazivlju koristi se izraz „Filozofski fakultet“ i za ranije razdoblje.

⁴²⁷ Ida Ograjšek Gorenjak, „Ženska strana Zagrebačkog sveučilišta u međuraću“, u: *Zagreb 1924. – 1930. i 1945. – 1967. Društvo, kultura, svakodnevica: Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem Desničini susreti 2018.*, ur. Drago Roksandić (Zagreb: FF Press, 2019.), 235.; Dinko Župan, *Mentalni korzet. Spolna politika obrazovanja žena u Bansknoj Hrvatskoj (1868-1918)* (Osijek-Slavonski Brod: Učiteljski fakultet u Osijeku, 2013.), 106.

⁴²⁸ Tihana Luetić, „Prve studentice Mudroslovnog fakulteta kr. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu“, *Povijesni prilozi* 21 (2002), br. 22: 173.

⁴²⁹ Filipović, Vrbanić, „Kolektivna biografija“, 74.

⁴³⁰ Luetić, „Prve studentice“, 171.

na prijelazu stoljeća u osječkim gimnazijama nije radila ni jedna žena – jednostavno je bilo nemoguće steći stručnu spremu potrebnu za taj posao. Promjenom pravila studiranja ženama je omogućeno stjecanje stručne spreme potrebne za rad u gimnazijama, a time i zapošljavanje u osječkim gimnazijama.

4.3. Struktura po mjestu rođenja

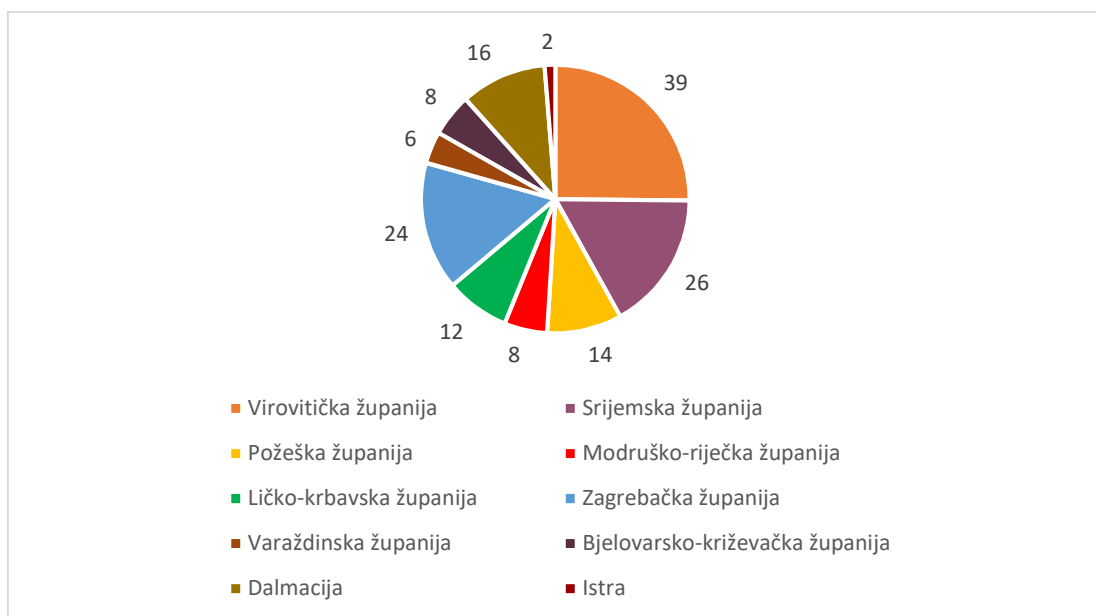
Profesore po mjestu rođenja odlučeno je klasificirati na osnovi upravno-teritorijalnog ustroja Hrvatske iz 1886. godine.⁴³¹ To je odlučeno zato što su svi profesori koji su u istraživanome razdoblju radili u osječkim gimnazijama bili rođeni prije 1918. godine. Nadalje, Dalmacija je svrstana kao jedna teritorijalna jedinica, bez obzira na podjelu na okruge, s obzirom na to da je bila dio austrijskog dijela Austro-Ugarske Monarhije i tako odvojena od ostalih hrvatskih krajeva, kao i Istra, odnosno Austrijsko primorje.

Analiziralo se 246 profesora osječkih gimnazija, pri čemu za njih 50 ili 20,33 % nisu pronađeni podaci o mjestu rođenja, stoga su isključeni iz analize, u koju je na koncu uključeno 196 profesora.

Očekivano, najviše je profesora, njih 39 ili 19,90 %, bilo rođeno na području Virovitičke županije kojoj je pripadao i sam grad Osijek. Susjedna Srijemska županija bila je na drugom mjestu s 26 profesora ili 13,27 %. U trećoj slavonskoj županiji – Požeškoj, bilo je rođeno 14 profesora ili 7,14 %. Ako bismo zbrojili sve slavonske županije, broj profesora osječkih gimnazija rođenih u Slavoniji bio je 79 ili 40,31 %, što ukazuje na to da je Osijek prije svega bio regionalno središte Slavonije te da su prema njemu gravitirali profesori rođeni na prostoru Slavonije. U samome gradu Osijeku bilo je rođeno 23 profesora ili 11,73 % profesorske populacije. Što se ostalih hrvatskih županija tiče, najzastupljenija je bila Zagrebačka županija s 24 profesora ili 12,24 %, što se može pojasniti time da je najviše profesora iz Hrvatske gravitiralo prema Zagrebu, a da bi se tamo dobilo radno mjesto, često se moralo dugo čekati i odlaziti raditi u druge krajeve. Slijedile su Ličko-krbavska županija s 12 profesora ili 6,12 %, Bjelovarsko-križevačka i Modruško-riječka županija svaka s po 8 profesora ili 4,08 % te na kraju Varaždinska županija sa 6 profesora ili 3,06 %. Ukupno je to što se tiče prostora Hrvatske (u užem smislu) bilo 58 profesora ili 29,59 %, što znači da je

⁴³¹ Prostor Hrvatske tada je bio podijeljen na osam županija: Modruško-riječku županiju, Ličko-krbavsku županiju, Zagrebačku županiju, Varaždinsku županiju, Bjelovarsko-križevačku županiju, Požešku županiju, Virovitičku županiju i Srijemsku županiju. *Hrvatski povijesni atlas* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2018.), 374-375.

mobilnost profesora između Hrvatske i Slavonije bila česta. Vrlo zastupljene po mjestu rođenja bile su i Bosna i Hercegovina sa 17 profesora ili 8,67 % te Dalmacija sa 16 profesora ili 8,16 %. Navedeno ukazuje da je hrvatsko stanovništvo iz tih krajeva gravitiralo prostoru Hrvatske i Slavonije. Ostali profesori rođenjem su bili iz Bačke (5), Ugarske (3), Rusije (3), Istre (3), Austrijskog primorja (2), Baranje (2), Bavorske (1), Crne Gore (1), Češke (1), Grčke (1), Kranjske (1), Makedonije (1), Sjedinjenih Američkih Država (1), Srbije (1) i Šleske (1). Izvan Trojedne Kraljevine bilo je rođeno 43 ili 21,94 % profesora. Profesora rođenih izvan tadašnje Austro-Ugarske Monarhije bilo je 9 ili 4,59 %. Pozornost privlači podatak da je samo jedan profesor bio rođen u Srbiji, što pokazuje da ni nakon 1918. profesori iz Srbije nisu bili zainteresirani dolaziti, odnosno nisu bili slani u Osijek. To također ukazuje da nije došlo do potpune integracije hrvatskih i srpskih krajeva, tj. Srbi koji su dolazili raditi u Osijek dolazili su iz krajeva koji su i prije 1918. bili dijelom iste države kao i Osijek.

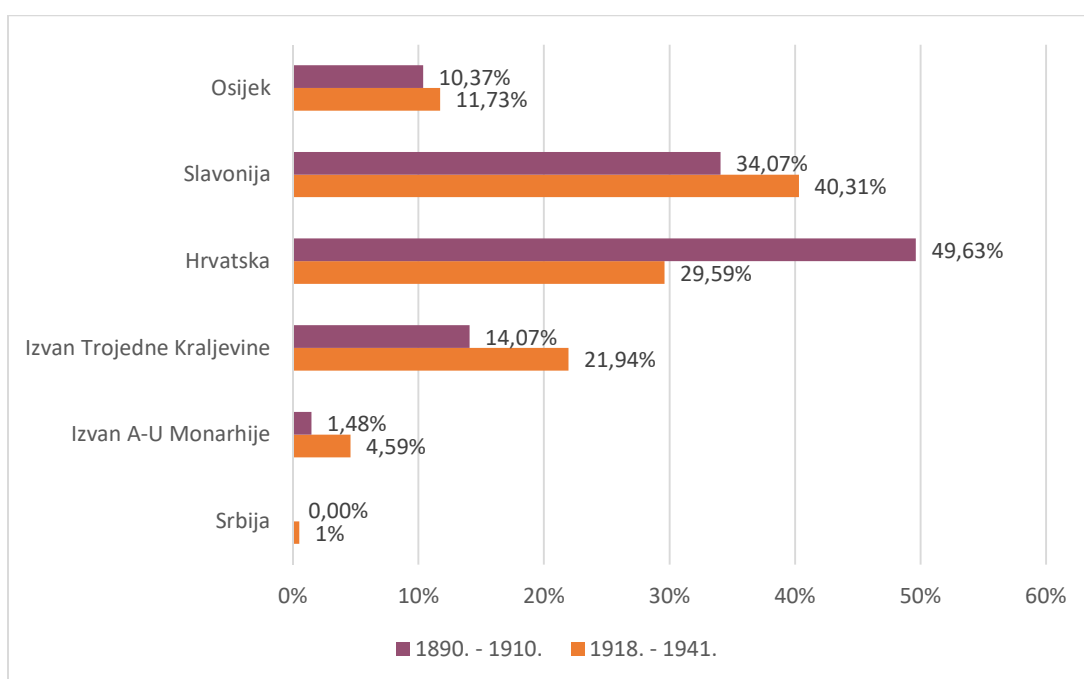
Grafikon 3: Broj profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po mjestu rođenja po županijama

Zanimljivo je usporediti dobivene podatke s onima s prijelaza stoljeća, odnosno s podacima između 1890. i 1910. godine. U tom je razdoblju u osječkim gimnazijama radilo 135 profesora.⁴³² Na prostoru Slavonije bilo ih je rođeno 34,07 %, na prostoru Hrvatske (u užem smislu) 49,63 %, u samome gradu Osijeku 10,37 %, izvan Trojedne Kraljevine 14,07 %, a izvan Austro-Ugarske-Monarhije 1,48 %, pri čemu nijedan u Srbiji.⁴³³ U odnosu na te podatke

⁴³² Filipović, Vrbanić, „Kolektivna biografija“, 73.

⁴³³ Isto, 74.

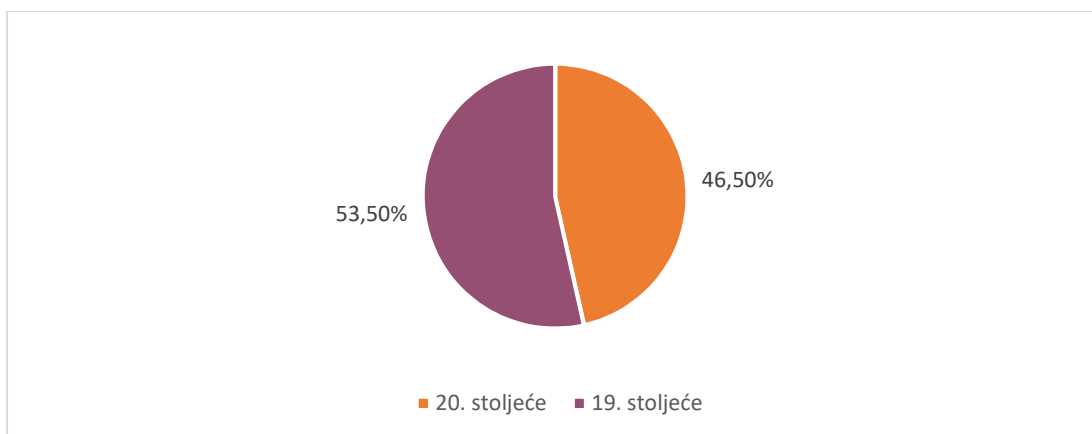
Osijek u razdoblju od 1918. do 1941. sve više dobiva na značaju kao regionalno središte Slavonije jer postotak osječkih profesora rođenih na području Slavonije raste, dok postotak profesora rođenih na području Hrvatske pada. Mjesto profesora rođenih u Hrvatskoj zauzimaju ljudi rođenih izvan granica Trojedne Kraljevine, čemu najviše doprinosi priljev ljudi iz Bosne i Hercegovine koja je postala dijelom nove države 1918. i čije su veze sa Slavonijom i Osijekom postale jače u odnosu na razdoblje pripadanja Bosne i Hercegovine Austro-Ugarskoj Monarhiji. Izdvaja se i razlika u odnosu na ranije razdoblje u smislu profesora rođenih izvan granica nekadašnje Austro-Ugarske Monarhije. Najveći doprinos tu su dali profesori rođeni u Rusiji, a radilo se o profesorima koji su prebjegli iz Rusije nakon Oktobarske revolucije.

Grafikon 4: Usporedba mjesta rođenja profesora osječkih gimnazija od 1890. do 1910. i od 1918. do 1941.

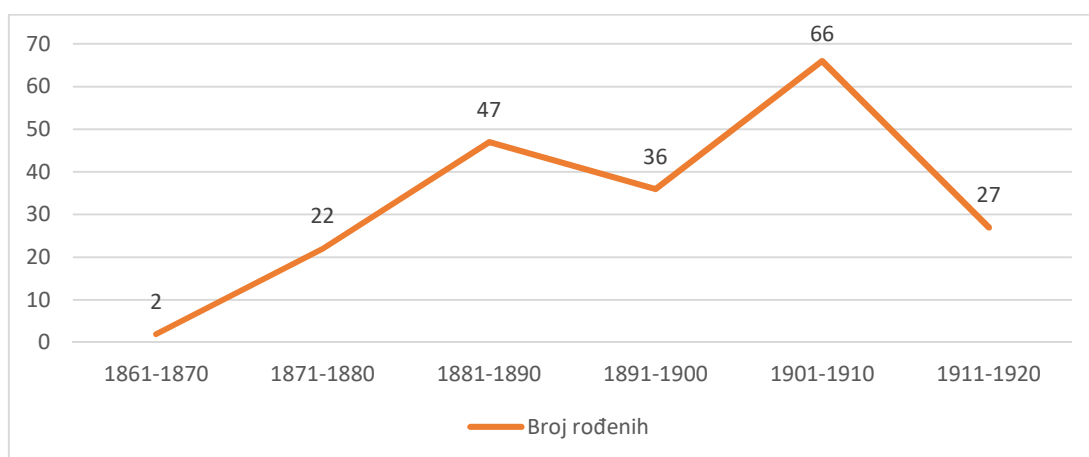
4.4. Struktura po datumu rođenja

Datum rođenja pronađen je za 200 profesora, dok za njih 46 ili 18,70 % podaci nisu bili dostupni. U 19. stoljeću rođeno je 107 ili 53,50 % profesora, a u 20. stoljeću njih 93 ili 46,50 %. Najstariji profesor bio je rođen 1862. godine, a najmlađi 1917. Iz navedenoga je vidljivo da su svi proučavani profesori rođeni za vrijeme postojanja Austro-Ugarske Monarhije, a s obzirom na kratko trajanje prve jugoslavenske države, profesori rođeni za njezina trajanja uopće nisu još započeli sa svojim radom.

Grafikon 5: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po stoljeću rođenja

Po pojedinim godinama najviše profesora bilo je rođeno 1905. – njih desetero, zatim je slijedila 1909. s devetero, 1889. i 1912. s po osmero te 1901. sa sedmero rođenih profesora. Po desetljećima, najviše je profesora bilo rođeno u prvom desetljeću 20. stoljeća (66), a najmanje 60-ih godina 19. stoljeća (2).

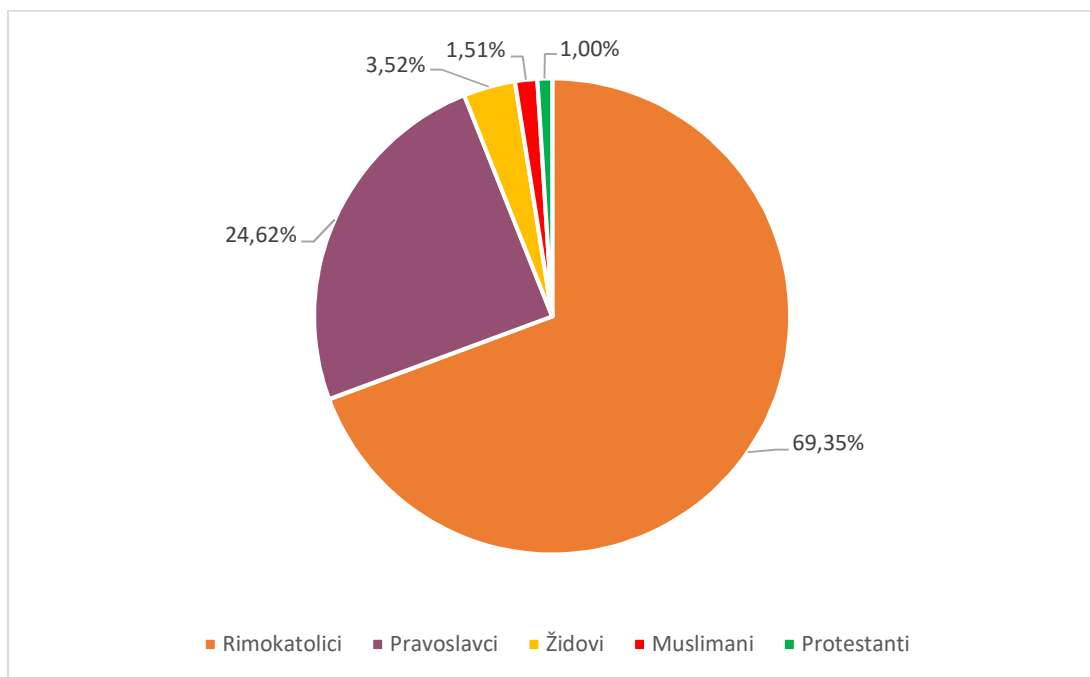

Grafikon 6: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po desetljeću rođenja

4.5. Struktura po vjerskoj pripadnosti

Podaci o vjerskoj pripadnosti pronađeni su za 199 profesora, dok za njih 47 ili 19,11 % podaci nisu dostupni. Svi profesori izjašnjavali su se kao vjernici. Očekivano, najviše profesora bilo je rimokatoličke vjeroispovijesti, njih 138 ili 69,35 %. Nakon rimokatoličke, najzastupljenija vjera među profesorima bila je pravoslavna, koju je ispovijedalo 49 ili 24,62 % profesora. Na trećem mjestu po brojnosti bili su pripadnici židovske vjeroispovijesti kojih je bilo sedmero ili 3,52 %. Jedine dvije vjeroispovijesti koje se spominju uz već navedene jesu muslimanska vjeroispovijest s tri pripadnika ili zastupljenošću od 1,51 % i protestantska

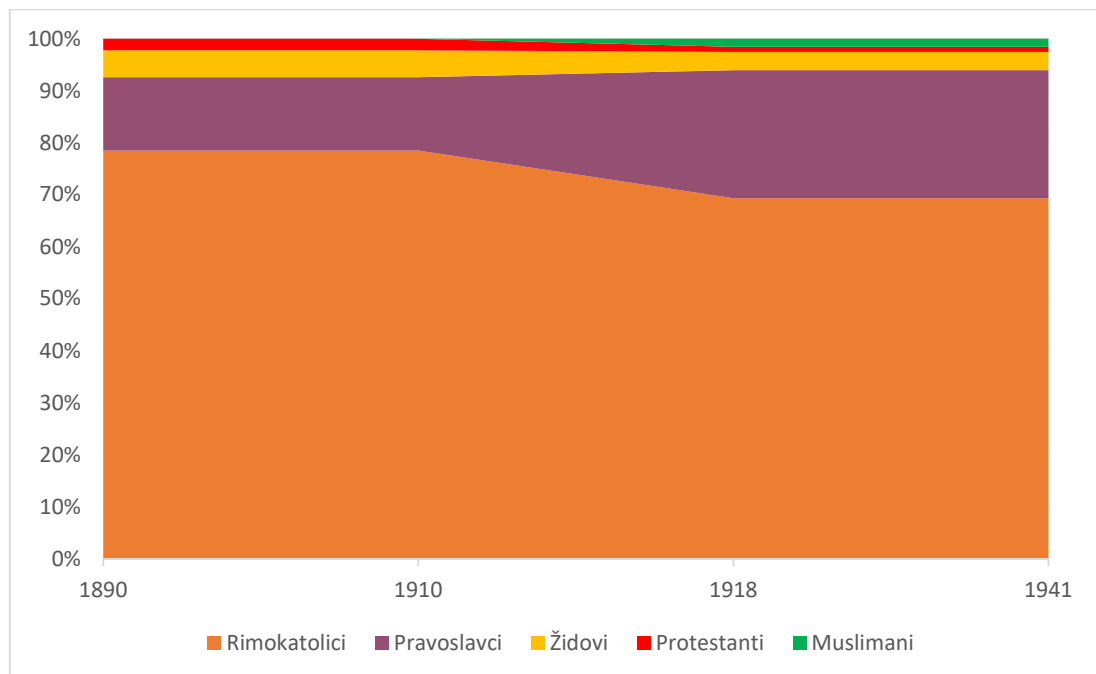
vjeroispovijest s dva pripadnika ili zastupljenošću od 1,00 %. Iako se ne može izjednačavati vjersku i nacionalnu pripadnost, može se zaključiti da je većina profesora rimokatoličke vjeroispovijesti pripadala hrvatskoj nacionalnosti, a većina profesora pravoslavne vjeroispovijesti srpskoj nacionalnosti. Ipak, takvi podaci samo su pretpostavke s obzirom na to da za većinu profesora nacionalna pripadnost nije bila navođena ili se mijenjala ovisno o državi čiji su stanovnici bili. Također, ne smije se zanemariti ni to da se dio stanovnika, pod unitarističkim utjecajima, izjašnjavao kao pripadnici jugoslavenske nacionalnosti, kao i da su brojni pripadnici pravoslavne vjeroispovijesti bili prevođeni na „prihvatljivije“ vjeroispovijesti nakon nastanka Nezavisne Države Hrvatske. Isto tako, pravoslavnu vjeroispovijest ne može se vezati samo uz Srbe jer su profesori osječkih gimnazija bili i Rusi koji su pobjegli iz zemlje svojega rođenja nakon Oktobarske revolucije.

Grafikon 7: Vjerska pripadnost profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941.

Pogledamo li razdoblje od 1890. do 1910. godine, možemo vidjeti da je tada postotak profesora osječkih gimnazija rimokatoličke vjeroispovijesti iznosio 78,52 %; pravoslavne vjeroispovijesti 14,07 %; židovske vjeroispovijesti 5,19 %; protestantske vjeroispovijesti 2,22 %; dok pripadnika muslimanske vjeroispovijesti nije bilo. Analiziramo li te podatke, vidimo da se postotak pripadnika rimokatoličke vjeroispovijesti u razdoblju od 1918. do 1941. smanjio u odnosu na razdoblje od 1890. do 1910., kao i da je postotak pripadnika pravoslavne vjeroispovijesti u odnosu na prethodno razdoblje porastao. Postotak zastupljenosti ostalih vjeroispovijesti nije se statistički značajno mijenjao, osim što su se pojavili pripadnici

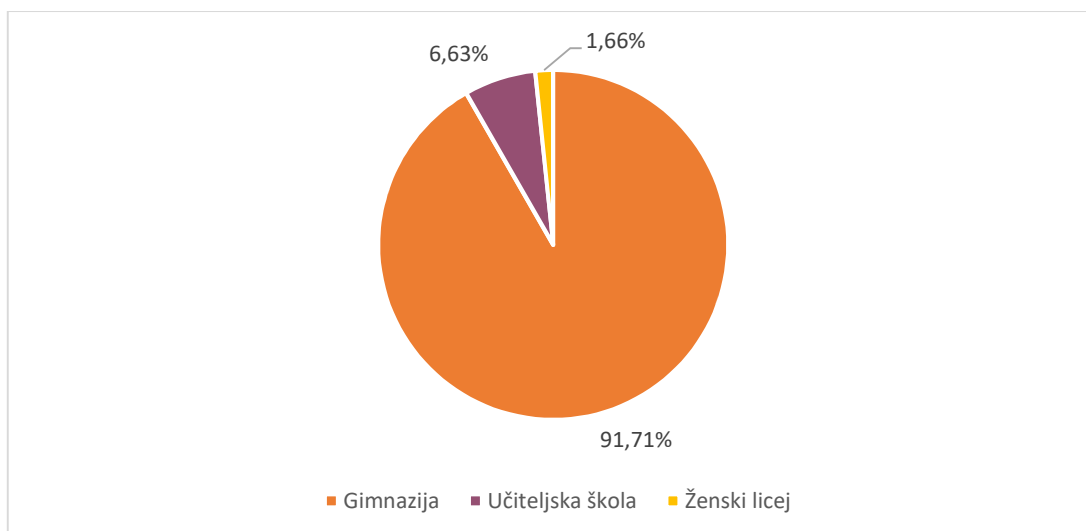
muslimanske vjeroispovijesti. Omjer pripadnika rimokatoličke i pravoslavne vjeroispovijesti može se objasniti time da je Hrvatska ušla u državnu zajednicu sa Srbijom, stoga je broj profesora osječkih gimnazija pravoslavne vjeroispovijesti porastao. Moglo bi se pomisliti da je razlog za to priljev profesora iz Srbije, no pogleda li se statistika broja profesora rođenih u Srbiji, može se vidjeti da do tog priljeva nije dolazilo. Drugo objašnjenje koje se onda nameće jest da je osnivanjem nove državne zajednice 1918. položaj pripadnika pravoslavne vjeroispovijesti ojačao te se više pravoslavnog stanovništva odlučivalo na upise fakulteta koji su omogućavali zaposlenje u gimnazijama. Također, moguće je da je pravoslavno stanovništvo imalo određenu prešutnu prednost pri zapošljavanju s obzirom na srpsku dominaciju u novoj državnoj zajednici.

Grafikon 8: Usporedba postotka profesora osječkih gimnazija prema vjeroispovijesti od 1890. do 1910. i od 1918. do 1941.

4.6. Obrazovanje

Prvo što se analizira u vezi s obrazovanjem profesora jest završeno srednjoškolsko obrazovanje. Podaci o srednjoškolskom obrazovanju pronađeni su za 181 profesora, dok za njih 65 ili 26,42 % ti podaci nisu dostupni. Velika većina profesora, 166 ili 91,71 %, završila je gimnazijsko obrazovanje, učiteljske škole završilo je dvanaest ili 6,63 % profesora, a ženski licej troje ili 1,66 % profesora.

Grafikon 9: Završeno srednjoškolsko obrazovanje profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941.

Takvi podaci ne iznenađuju s obzirom na to da se za titulu profesora morao završiti fakultet, a za upis na fakultet bilo je potrebno imati položen viši tečajni ispit, odnosno ispit zrelosti, koji su se mogli polagati jedino na kraju osmogodišnjeg gimnazijskog obrazovanja. Fakultetsko obrazovanje prvo je bilo namijenjeno polaznicima klasičnih gimnazija, a reformom iz 1894. i osnivanjem osmogodišnjih realnih gimnazija i polaznicima tih škola omogućeno je fakultetsko obrazovanje.⁴³⁴ Kao iznimka, od 1931. učenici koji su završili učiteljske škole s vrlo dobrim ili odličnim uspjehom mogli su se upisati na pedagošku grupu na Filozofskom fakultetu.⁴³⁵ Budući da se završni ispit ženskog liceja nije smatrao javnom diplomom, polaznicama te institucije, iako je obrazovanje trajalo osam godina, upis na fakultete bio je onemogućen. Nakon ublažavanja pravila o upisu žena na fakultete ta se prepreka rješavala polaganjem ispita zrelosti na nekoj od muških gimnazija.⁴³⁶

Profesori osječkih gimnazija završili su srednjoškolsko obrazovanje u 37 različitih gradova. Najviše ih ga je završilo u Osijeku – 49 ili 27,07 %, odnosno svaki četvrti profesor. U Zagrebu ih je završilo 34 ili 18,78 %; u Karlovcu i Sarajevu po devetero; u Vinkovcima, Vukovaru i Splitu po šestoro; a u Požegi petero. Osječki profesori srednjoškolsko obrazovanje završavali su i u Banja Luke, Beloj Crkvi, Beogradu, Bjelovaru, Brodu, Cetinju, Derventi, Dubrovniku, Gorici, Gospiću, Koprivnici, Kotoru, Križevcima, Mostaru, Novom Sadu, Petrinji, Senju, Sremskim Karlovcima, Sisku, Skopju, Subotici, Sušaku, Šibeniku, Šidu, Travniku, Varaždinu, Voronježu, Zadru i Zemunu.

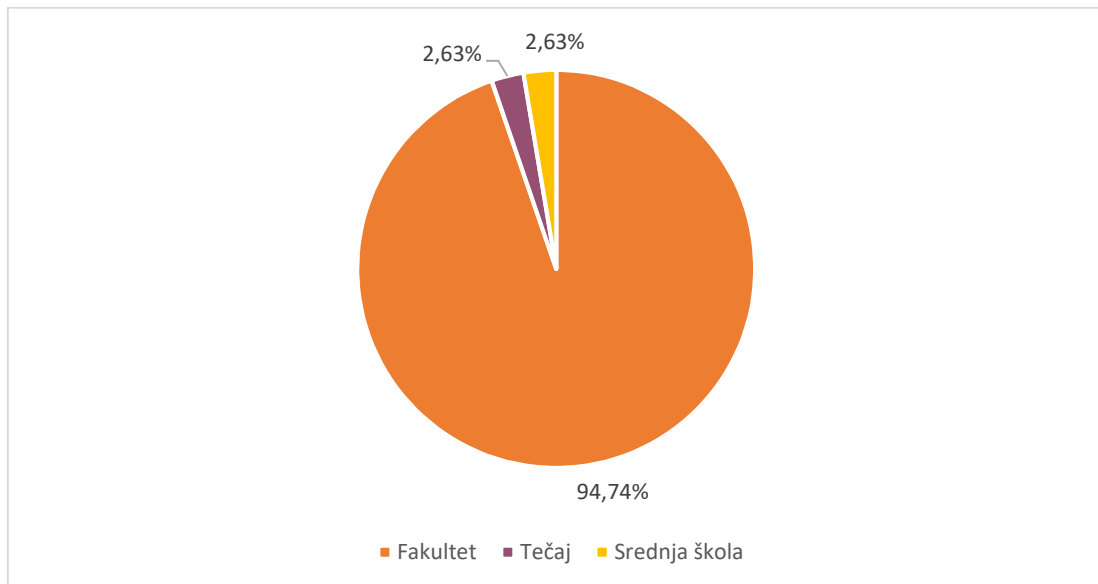
⁴³⁴ Emerik Munjiza, *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije* (Osijek: Filozofski fakultet, 2009.), 75.

⁴³⁵ Dragutin Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj* (Zagreb: Pedagoško-književni zbor, 1958.), 340.

⁴³⁶ Ida Ograjšek Gorenjak, „Reforma obrazovnog sustava kao jedno od ključnih društvenih pitanja 19. stoljeća“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 39 (2007): 72-73.

Ako bismo gledali pojedine škole, najviše osječkih profesora polazilo je upravo osječke srednje škole. Na prvom mjestu bila je Klasična gimnazija u Osijeku, koju je polazilo 23 profesora. Realnu gimnaziju u Osijeku polazilo je njih petnaestoro, Žensku realnu gimnaziju u Osijeku šestero, a Učiteljsku školu u istome gradu njih petero. Od srednjih škola iz drugih gradova najviše profesora pohađalo je Realnu gimnaziju u Karlovcu, njih devetero. Slijedile su Prva realna gimnazija u Zagrebu sa sedmero polaznika, Realna gimnazija u Vukovaru sa šestero polaznika te Klasična gimnazija u Požegi i Ženska realna gimnazija u Zagrebu s po petero polaznika.

Ako se željelo postati profesorom, nakon srednjoškolskog obrazovanja slijedilo je fakultetsko obrazovanje. Od 246 profesora podaci o studiranju nisu pronađeni za njih 56 ili 22,76 %. Od preostalih 190 profesora, njih petero ili 2,63 % ostalo je samo na srednjoškolskom obrazovanju, također petero ili 2,63 % završilo je određene tečajeve koji su im omogućili rad u gimnazijama, dok ih je 180 ili 94,74 % završilo fakultete i steklo visokoškolsku stručnu spremu. Zaposlenici bez visokoškolske stručne spreme mogli su raditi u gimnazijama ako su predavali crtanje, pjevanje, gimnastiku, ručni rad, odnosno ako su predavali vještine.⁴³⁷ Za sve ostale nastavne predmete bilo je potrebno imati visokoškolsku stručnu spremu.

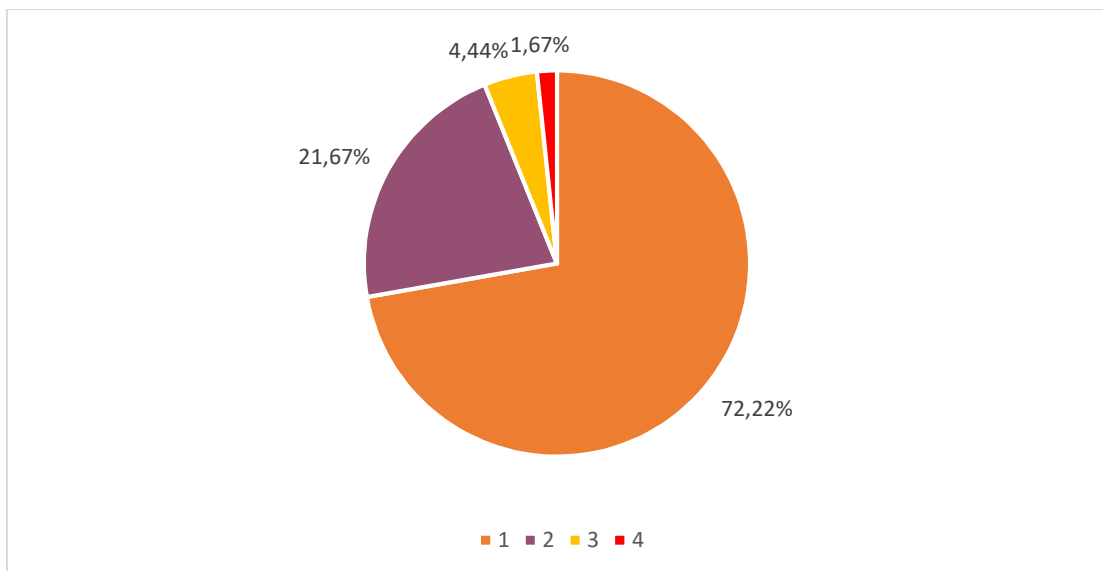
Grafikon 10: Razina obrazovanja profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941.

Profesori su najčešće studirali na samo jednom sveučilištu, odnosno u samo jednom gradu i jednoj državi. Od 180 profesora za koje imamo podatke o studiranju takav slučaj bio je za njih 130 ili 72,22 %. Ipak, neki profesori studirali su i na više sveučilišta, odnosno u više

⁴³⁷ *Prosvetni šematizam*, 18.

gradova i država. Tako je u dvama gradovima studiralo njih 39 ili 21,67%, u trima gradovima njih osmero ili 4,44 %, a čak u četirima gradovima njih troje ili 1,67 %. Često se odlazilo studirati na austrijske fakultete, pogotovo studenti iz Cislajtanije, jer se u suprotnom nije moglo stupiti u državnu ili javnu službu na prostoru iste, što je osobito nezgodno bilo za studente iz Istre i Dalmacije.⁴³⁸

Kako bi se dobilo uvid u to je li došlo do kakvih promjena u odnosu na prijelaz iz 19. u 20. stoljeće, dobiveni podaci uspoređeni su s podacima profesora osječkih gimnazija između 1890. i 1910. godine. Tada je 72,18 % profesora studiralo u jednom mjestu, 24,06 % profesora u dvama mjestima, 3,76 % profesora u trima mjestima.⁴³⁹ Dakle, promjene u odnosu na ranije razdoblje bile su gotovo neznatne i na razini statističke pogreške. Izlazak iz Austro-Ugarske Monarhije nije značio smanjenje mogućnosti studiranja u više različitih gradova.

Grafikon 11: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po broju mjesta studiranja

Treba napomenuti kako neki profesori nisu samo studirali u više različitih gradova ili država već su i završili po nekoliko fakulteta, odnosno jedan je završio čak četiri fakulteta, a dvojica po dva.⁴⁴⁰

Najviše profesora osječkih gimnazija u istraživanome razdoblju studiralo je na Sveučilištu u Zagrebu, njih 136 ili čak 75,56 %. Slijedilo je Sveučilište u Beču s njih 37 ili 20,55 %; zatim Sveučilište u Beogradu s njih 21 ili 11,67 % te Sveučilište u Pragu s njih 14 ili 7,78 %. U Budimpešti je studiralo samo pet profesora, u Grazu njih četvero, a u Parizu njih

⁴³⁸ Franković, *Povijest školstva*, 197.

⁴³⁹ Filipović, Vrbanić, „Kolektivna biografija“, 74.

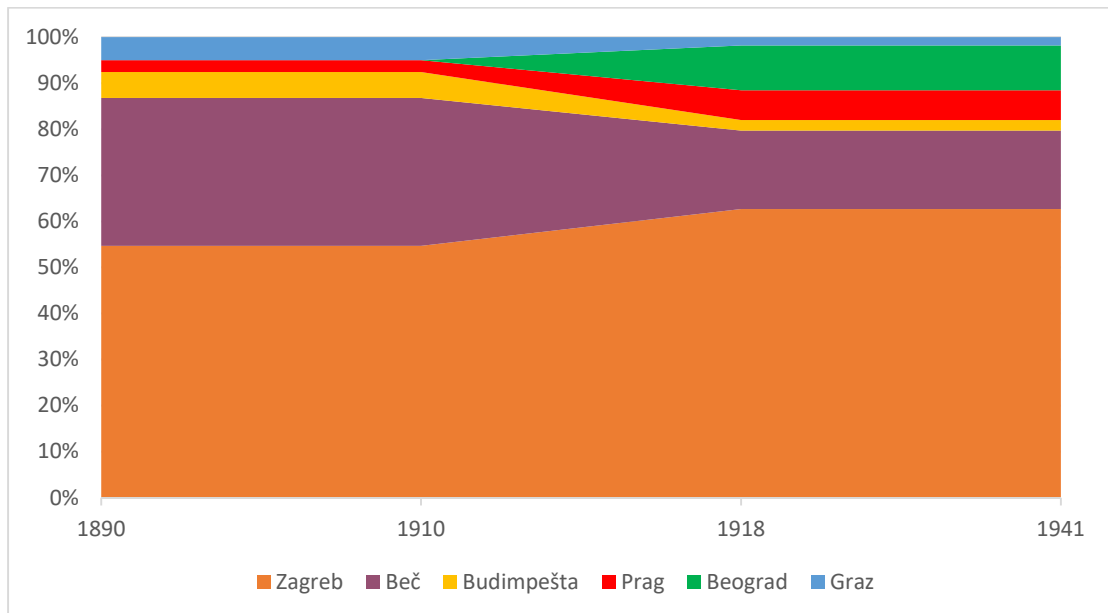
⁴⁴⁰ Pročitati individualne biografije: Josip Ivančić, Ivan Kuria, Josip Šalamon.

troje. Osječki profesori još su studirali i u Berlinu, Bonnu, Brnu, Đakovu (Bogoslovija), Innsbrucku, Lausannei, Leipzigu, Ljubljani, Moskvi, Münchenu, Simferopolju, Srijemskim Karlovcima (Bogoslovija), Skopju, Varšavi i Ženevi. U velikoj većini slučajeva studiralo se na filozofskim fakultetima, osobito na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, no bilo je tu i teoloških i tehničkih fakulteta, kao i različitih akademija, od pedagoških do raznih tipova umjetničkih akademija.

Tablica 11: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po mjestima studiranja

Mjesto studiranja	Broj profesora
Zagreb	136
Beč	37
Beograd	21
Prag	14
Budimpešta	5
Graz	4
Đakovo (Bogoslovija)	4
Pariz	3
Srijemski Karlovci (Bogoslovija)	3
Innsbruck	2
Ljubljana	2
München	2
Berlin	1
Bonn	1
Brno	1
Lausanne	1
Leipzig	1
Moskva	1
Simferopolj	1
Skopje	1
Varšava	1
Ženeva	1

Opet je zanimljivo napraviti usporedbu s ranijim razdobljem, odnosno usporediti je li došlo do kakvih značajnijih promjena po mjestu studiranja profesora osječkih gimnazija u odnosu na razdoblje od 1890. do 1910. U tom razdoblju u Zagrebu je studiralo 64,44 % profesora, u Beču njih 37,78 %; Budimpešti 6,67%; Grazu 5,93 %; a u Pragu 2,96 %.⁴⁴¹ Možemo vidjeti određene promjene trendova. Zagreb je postao još dominantniji po postotku profesora koji su u njemu studirali. Postotak onih koji su studirali u Beču značajno se smanjio, gotovo prepolovio, dok se postotak onih koji su studirali u Budimpešti smanjio za čak tri puta iako taj postotak nije bio visok ni u prethodnom razdoblju. Postotak profesora koje su izgubile nekadašnje prijestolnice Beč i Budimpešta dobila je nova prijestolnica Beograd, koja ranije uopće nije bila na mapi mjesta gdje su profesori osječkih gimnazija studirali. Također, porastao je i broj profesora koji su studirali u Pragu, što bi se moglo vezati uz političke veze Čehoslovačke i Kraljevine Jugoslavije te sveslavenski pokret. Međutim, treba reći da je postotak profesora koji su studirali u Beču ostao relativno visok jer je to u prosjeku činio svaki peti student. Ipak, taj podatak ne smije zavarati jer je značajan broj tih profesora u Beču studirao za vrijeme postojanja Austro-Ugarske Monarhije. Naime, čak 40 % profesora svoje je studije završilo prije 1918.

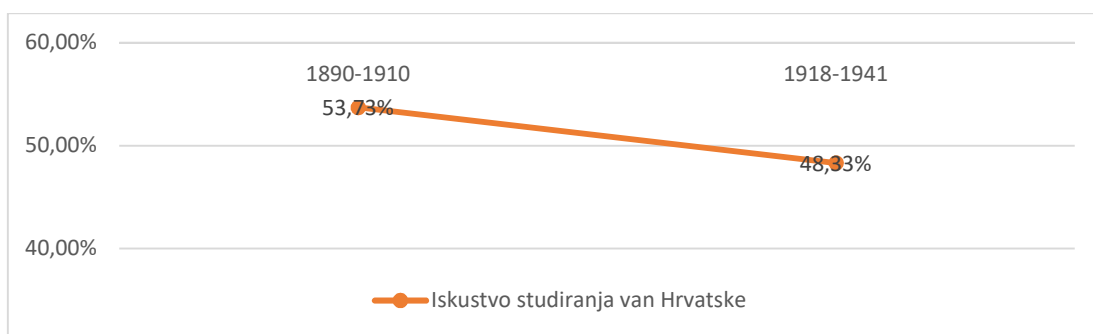
Grafikon 12: Usporedba mjesta studiranja profesora osječkih gimnazija u razdobljima od 1890. do 1910. i od 1918. do 1941.

Osim po gradovima, može se napraviti pregled i po državama u kojima su studirali profesori osječkih gimnazija. Uz Hrvatsku, profesori su najčešće studirali u Austriji (23,89%),

⁴⁴¹ Filipović, Vrbanić, „Kolektivna biografija“, 74.

zatim Srbiji (13,33 %), Čehoslovačkoj (8,33 %), Mađarskoj (2,78 %) i Njemačkoj (2,78 %). Vidljivo je da je i dalje dvostruko više osječkih profesora studiralo u Austriji nego u Srbiji, što se djelomično može objasniti već ranije spomenutim značajnim postotkom profesora koji su studije završili prije 1918., ali i time što se relativno mali broj profesora odlučivao na studije u Srbiji uz postojanje Sveučilišta u Zagrebu, pogotovo zbog često napetih hrvatsko-srpskih odnosa. Ipak, u usporedbi s ranijim razdobljem kada je u Austriji studiralo čak 43,70 % osječkih profesora⁴⁴², jasan je trend opadanja studiranja u Austriji.

Bogatstvo obrazovanja između ostaloga stječe se studiranjem i u drugim državama i podnebljima. Postotak profesora osječkih gimnazija koji su u barem jednom trenutku studirali izvan Hrvatske bio je 48,33 %, dok ih je samo u Hrvatskoj studiralo 51,67 %. Usporedimo li to s ranijim razdobljem između 1890. i 1910., kada je 53,73 % profesora osječkih gimnazija u nekom trenutku studiralo izvan Hrvatske⁴⁴³, primjećuje se negativni trend, odnosno smanjenje postotka profesora koji su iskustvo stjecali u međunarodnom kontekstu. Ta razlika nije velika, no pokazatelj je trenda.

Grafikon 13: Trend postotka profesora osječkih gimnazija s iskustvom studiranja izvan Hrvatske

Sljedeća komponenta obrazovanja osječkih profesora koja se analizira jest vrijeme završetka studija. Podaci su pronađeni za 164 profesora osječkih gimnazija. Fakultete su prosječno završili s 24,55 godine starosti.⁴⁴⁴ Žene su fakultet završavale s prosječno 23,98 godina⁴⁴⁵, a muškarci s 24,82 godina⁴⁴⁶. Ispitalo se i jesu li postojale razlike u vremenu

⁴⁴² Isto, 74.

⁴⁴³ Isto.

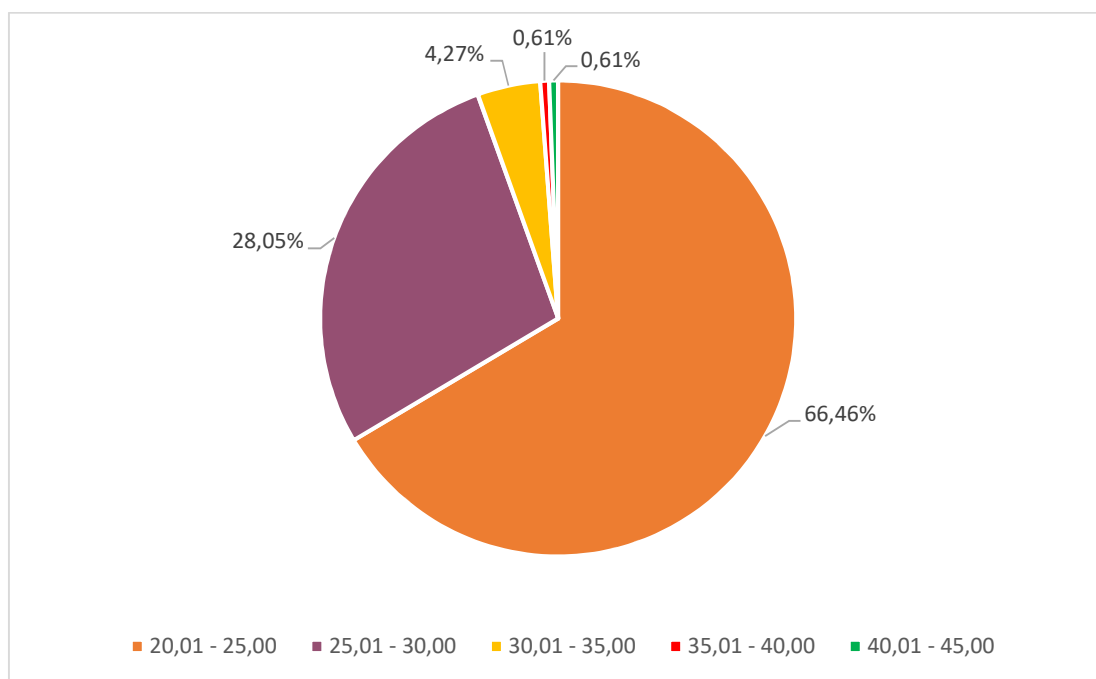
⁴⁴⁴ Ovu brojku treba uzeti s rezervom. Naime, za čak 80/164 profesora nađena je samo godina završetka studija, ne i točan datum. S obzirom na to da bi se prilično visok postotak profesora na taj način izbacio iz računice, odlučeno je koristiti 1. srpnja svake od tih godina kao datum završetka studija. Zbog toga se na navedeni rezultat može maksimalno dodati ili oduzeti 0,25 godina.

⁴⁴⁵ Također uzeti s rezervom jer za 16/48 nema točnog datuma diplome pa se na navedeni rezultat može dodati ili oduzeti 0,17 godina.

⁴⁴⁶ Također uzeti s rezervom jer za 64/116 nema točnog datuma diplome pa se na navedeni rezultat može dodati ili oduzeti 0,28 godina.

diplomiranja kod profesora koji su diplomirali do 1918. i onih koji su diplomirali nakon 1918. Ustanovljeno je da je određena razlika postojala jer su profesori prije 1918. diplomirali prosječno s 24,65 godina starosti, a nakon 1918. s 24,55 godina, što razliku ne čini posebice bitnom s obzirom na moguća statistička odstupanja.⁴⁴⁷

Kako bi se dodatno provjerilo kada su profesori završavali fakultete, odlučeno je postaviti godine završetka studija u određene vremenske raspone. Najmlađi profesor koji je završio studij imao je 21,80 godina, a najstariji 40,84. Ipak, većina je profesora studij završila između navršenih 20,01 i 25,00 godina – njih 109 ili 66,46 %, odnosno dvije trećine profesora. Između 25,01 i 30,00 godina starosti studije je završilo 46 ili 28,05 % profesora. Između navršenih 30,01 i 35,00 godina diplomiralo je 7 ili 4,27 % profesora, dok je između 35,01 i 40,00 te 40,01 i 45,00 godina starosti diplomirao po jedan profesor, tj. 0,61 % po rasponu.

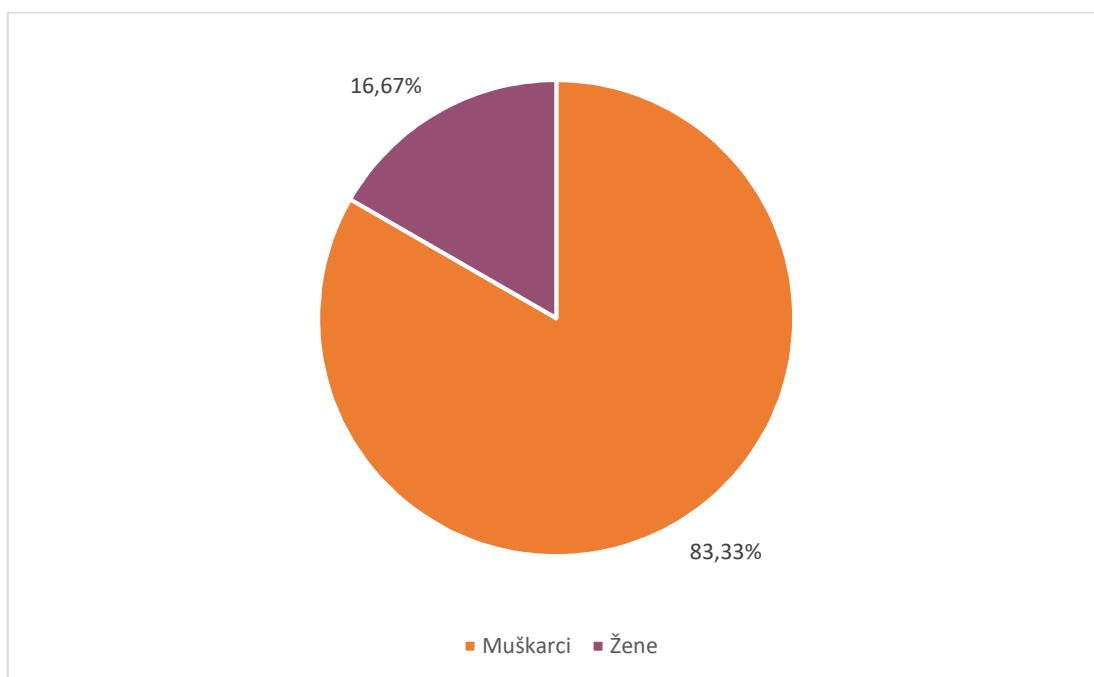
Grafikon 14: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. s obzirom na broj navršenih godina u trenutku stjecanja diplome

Osim uspješno završenog fakulteta, dio profesora osječkih gimnazija odlučio je steći i doktorat. Od ukupno 180 profesora za koje postoje podaci o završenim studijima, njih 24 ili 13,33 % uspješno je doktoriralo. Za njih 11 ili čak 45,83 % mjesto stjecanja doktorata nije poznato. Od onih trinaestero profesora za koje se zna gdje su stekli svoje doktorate, sedmero

⁴⁴⁷ I ovdje se pojavljuju problemi u računanju kao i u prethodnom stavku zbog nedostatka konkretnih datuma diplomiranja. Kod profesora prije 1918. moguće odstupanje je do 0,33 godine, a kod profesora nakon 1918. do 0,17 godina.

ih je doktoriralo u Zagrebu, dvoje u Beču, a po jedno u Beogradu, Budimpešti, Innsbrucku i Pragu.

Što se tiče podjele po spolu, doktoriralo je dvadeset muškaraca ili 83,33 %, a četiri žene ili 16,67 %. Tolika diskrepancija u broju stečenih doktorata svjedoči o tome kako je profesoricama stjecanje najviših akademskih časti i dalje bilo teško dostupno.

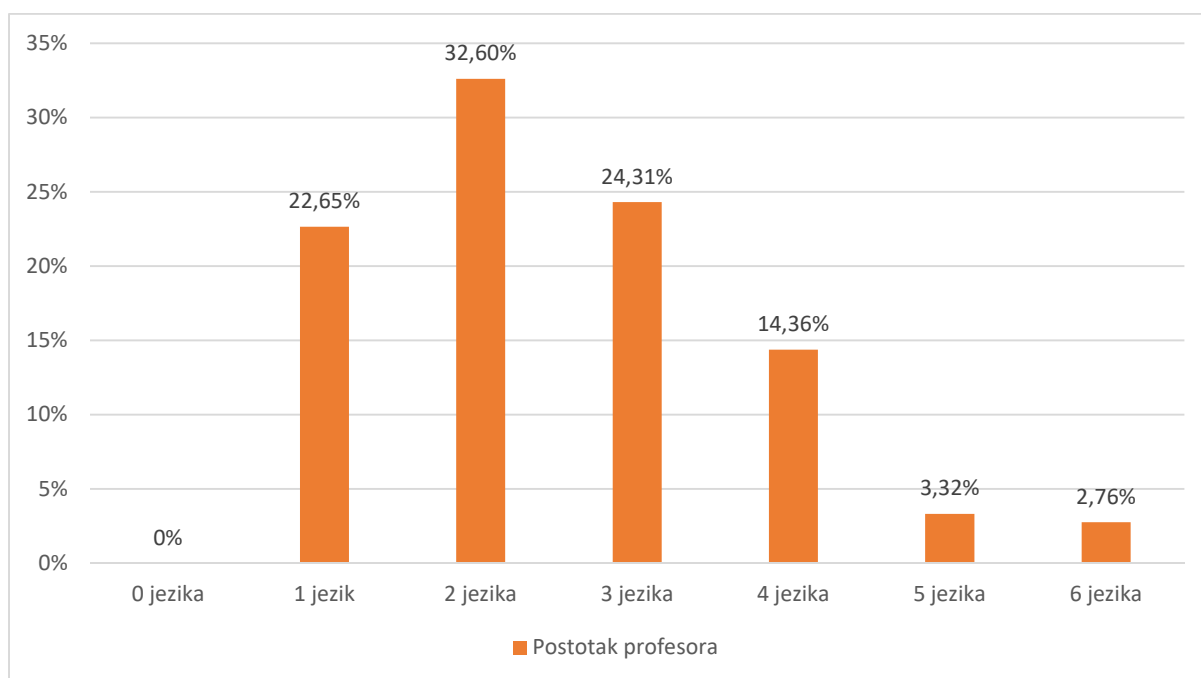

Grafikon 15: Postotak stečenih doktorata profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po spolu

4.7. Poznavanje stranih jezika

Važna sastavnica svačijeg obrazovanje jest govorenje stranih jezika. Od 246 profesora osječkih gimnazija podaci o govorenju stranih jezika sačuvani su za njih 181, odnosno podaci nedostaju za 45 profesora ili 26,42 %. Stoga se analiziraju podaci 181 profesora.

Prvu komponentu analize čini broj stranih jezika koji je svaki pojedini profesor govorio. Valja napomenuti da su svi profesori govorili hrvatski jezik. No kakva je bila situacija s brojem stranih jezika? Pohvalno je što nije bilo profesora koji nisu govorili ni jedan strani jezik. Jedan strani jezik govorio je 41 profesor ili 22,65 %. Najviše je profesora govorilo dva strana jezika, njih 59 ili 32,60 %. Broj profesora koji su se služili trima stranim jezicima bio je sličan broju onih koji su govorili jedan strani jezik, odnosno bilo ih je 44 ili 24,31 %. Otprilike svaki sedmi profesor služio se četirima stranim jezicima, preciznije njih 26 ili 14,36 %. Pravi poliglotti bili su profesori koji su govorili pet stranih jezika, a bilo ih je šestoro ili 3,32 %, i šest stranih jezika, ukupno petero ili 2,76 %.

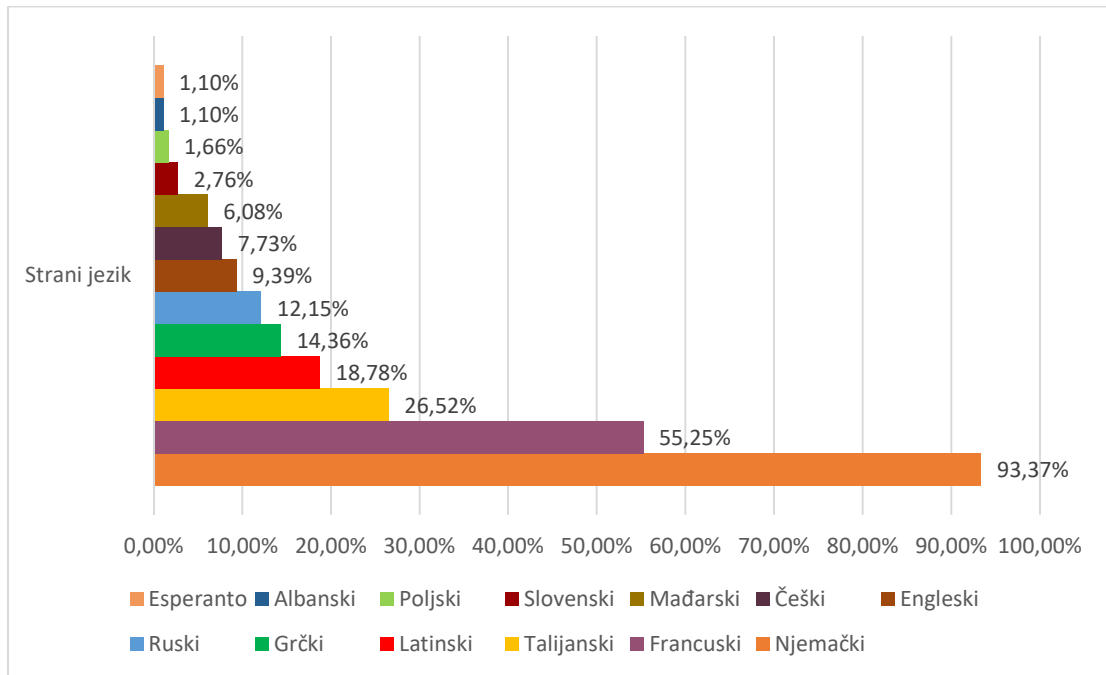
Grafikon 16: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po broju stranih jezika koje su govorili

Pogledamo li koliki je broj jezika govorio prosječan profesor osječkih gimnazija u međuratnom razdoblju, dobivamo rezultat 2,51 što govori o visokoj razini poznavanja stranih jezika. Ipak, da bi se stvari stavile u kontekst potrebno je napraviti usporedbu s prethodnim razdobljem, odnosno s razdobljem od 1890. do 1910. Tada 0,74 % profesora nije govorilo ni jedan strani jezik; 30,59 % govorilo je jedan strani jezik; dva strana jezika govorilo je 28,36 %; tri strana jezika 29,10 %; četiri strana jezika 4,48 %; pet stranih jezika 5,22 %; šest stranih jezika 0,75 %; sedam stranih jezika 0,75 % i osam stranih jezika također 0,75 %. Prosječan profesor u tom je razdoblju govorio 2,34 strana jezika.⁴⁴⁸ Iz navedenog vidimo da se prosječan broj stranih jezika koje je govorio prosječan profesor osječkih gimnazija u razdoblju od 1918. do 1941. povećao u odnosu na razdoblje između 1890. i 1910. Takvi rezultati pomalo su iznenađujući jer bi se očekivalo da će se više jezika govoriti u višejezičnoj državi kakva je bila Austro-Ugarska Monarhija, nego u Kraljevini Jugoslaviji gdje su dominantni jezici hrvatski i srpski, pri čemu se taj drugi nije smatrao stranim jezikom. Ipak, valja uzeti u obzir da je velika većina stranih jezika bila naučena prije 1918. jer se značajan broj profesora školovao u tom razdoblju, a za pretpostaviti je da se tada naučilo najviše stranih jezika.

Drugu komponentu analize čine strani jezici koji su se govorili. Najviše profesora govorilo je njemački jezik, njih 169 ili 93,37 %. Na drugome mjestu bio je francuski jezik koji

⁴⁴⁸ Isto, 74-75.

je govorilo 100 profesora ili 55,25 %. Na trećem mjestu bio je još jedan romanski jezik – talijanski – koji je govorilo 48 ili 26,52 % profesora. Slijedili su klasični jezici – latinski i grčki. Prvi je govorilo 34 profesora ili 18,78 %, a drugi 26 ili 14,36 %. Zatim su dolazili ruski jezik s 22 ili 12,15 % govornika i engleski jezik sa sedamnaestero ili 9,39 % govornika. Češkim se služilo četrnaestero govornika ili 7,73 %, a mađarskim jedanaestero govornika ili 6,08 %. Ostali jezici koje su osječki profesori govorili bili su slovenski, poljski, albanski i esperanto.

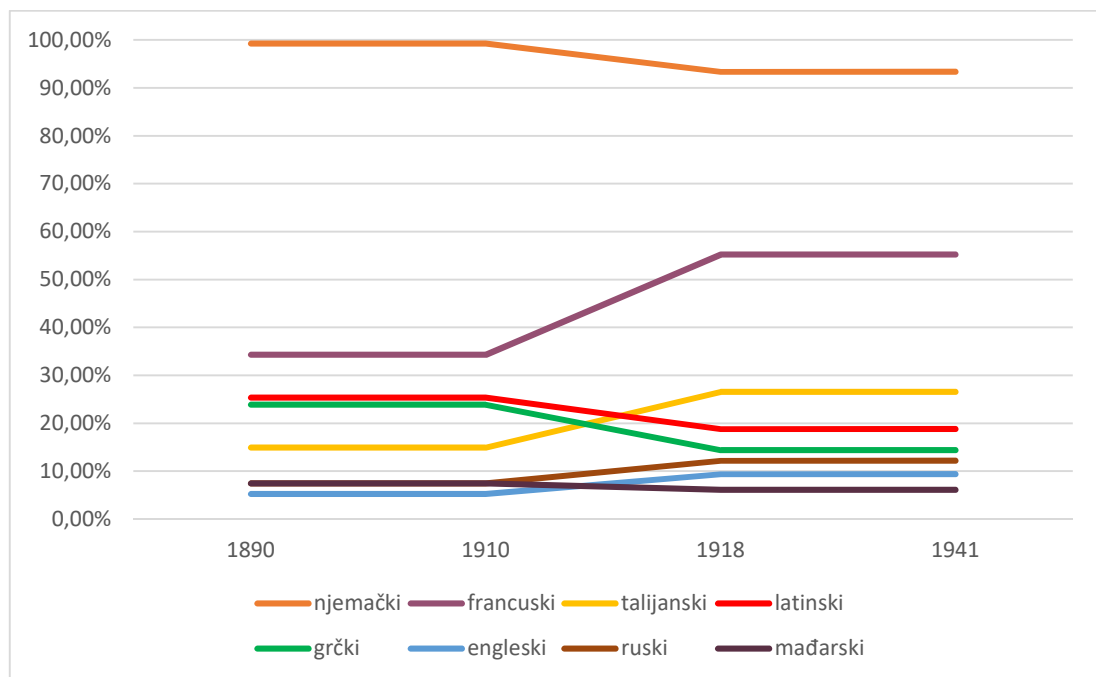

Grafikon 17: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po stranim jezicima kojima su se služili

Radi boljeg razumijevanja dobiveni podaci uspoređeni su s prethodnim razdobljem, od 1890. do 1910. Tada je njemački govorilo 99,25 % profesora; francuski 34,33 %; latinski 25,37 %; grčki 23,88 %; talijanski 14,93 %; češki 9,79 %; mađarski 7,46 %; ruski 7,46 % i engleski 5,22 %.⁴⁴⁹ Vidljivo je da je unatoč izlasku iz Austro-Ugarske Monarhije dominantan strani jezik ostao njemački jezik. Više ga nisu morali govoriti gotovo svi, ali i dalje se njime služilo preko 90 % profesora osječkih gimnazija, što se može objasniti time da je i dalje bio obvezni strani jezik svih polaznika gimnazija, a velika većina osječkih profesora završila je gimnazije. U odnosu na prethodno razdoblje značajno se povećao postotak profesora koji su govorili francuski i talijanski jezik, dok se broj govornika latinskog i grčkog smanjio. Za te rezultate može se naći nekoliko uzroka. Prvi je u smanjivanju broja klasičnih gimnazija, gdje su latinski i grčki jezik imali značajan udio u nastavi, u korist realnih gimnazija koje su

⁴⁴⁹ Isto, 75.

naglasak više stavljale na nastavu živih jezika, prije svega francuskog, a dijelom i talijanskog. Nadalje, porast govornika francuskog jezika može se povezati i s tradicijom učenja francuskog jezika u srpskim školama, kao i političkim vezama nove države s Francuskom. Porast broja govornika talijanskog jezika može se pak povezati sa značajnijim priljevom profesora iz Dalmacije, gdje se tradicionalno učio talijanski jezik. Porast broja govornika ruskog jezika najvjerojatnije je vezan uz dolazak brojnih ruskih izbjeglica iz Rusije nakon Oktobarske revolucije, dok je porast govornika engleskog jezika vjerojatno vezan uz to što je engleski pomalo počeo zamjenjivati francuski kao *lingua franca*. Zanimljivo, broj govornika mađarskog nije se značajnije mijenjao, a ostaje neobičan podatak da je i za trajanja Austro-Ugarske Monarhije bio relativno malen postotak korisnika mađarskog jezika među profesorima osječkih gimnazija.

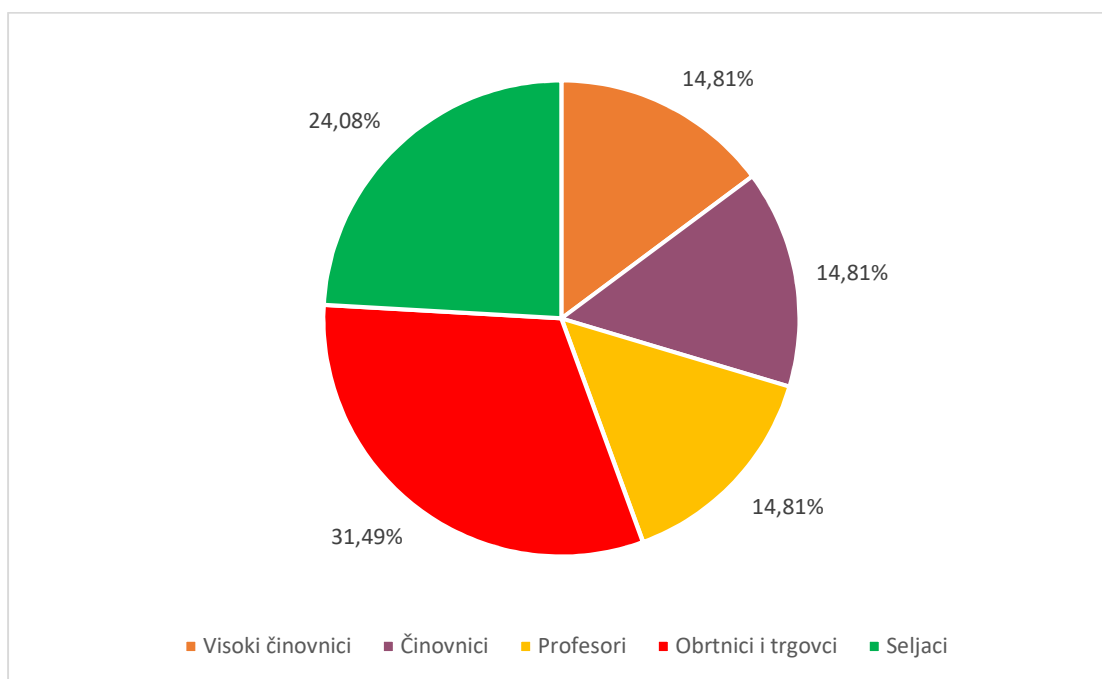

Grafikon 18: Usporedba profesora osječkih gimnazija od 1890. do 1910. i od 1918. do 1941. po stranim jezicima kojima su se služili

4.8. Društveno-ekonomsko podrijetlo

Gimnazije su najčešće služile kao postaja prema visokoškolskom obrazovanju, odnosno priprema za fakultete ili su obrazovale za niže činovničke položaje. No kakvog su društveno-ekonomskog podrijetla bili profesori tih gimnazija? Na navedeno pitanje pokušava se odgovoriti analizom zanimanja roditelja profesora osječkih gimnazija. Nažalost, podataka o zanimanju roditelja većine profesora nema, odnosno pronađeni su podaci za samo 54 profesora.

Svi podaci odnose se na zanimanje oca s obzirom na to da je zanimanje majke uvijek bilo izostavljeno ili je eventualno pisalo da je kućanica ili težakinja, u slučaju da je profesor sa sela. Zanimanja roditelja profesora svrstana su u nekoliko kategorija. Prvu čine djeca tzv. visokih činovnika. Nju sačinjavaju suci, pokrajinski savjetnici i državni dužnosnici. Zbog malobrojnosti, ali i razine poštovanja koju su uživali u društvu, pridodana su joj i djeca liječnika i svećenika. Drugu kategoriju čine djeca činovnika nižega ranga, odnosno zaposlenika u državnim i javnim službama na nižim položajima. Treću kategoriju čine djeca profesora i učitelja. Iako ih se moglo svrstati u drugu kategoriju, tj. činovnike, izdvojeni su kao posebna kategorija jer je zanimljivo pratiti koliki je broj profesora slijedio roditeljske stope u izboru zanimanja. Četvrtu kategoriju čine djeca obrtnika i trgovaca, a petu kategoriju djeca seljaka i djeca bez oca.

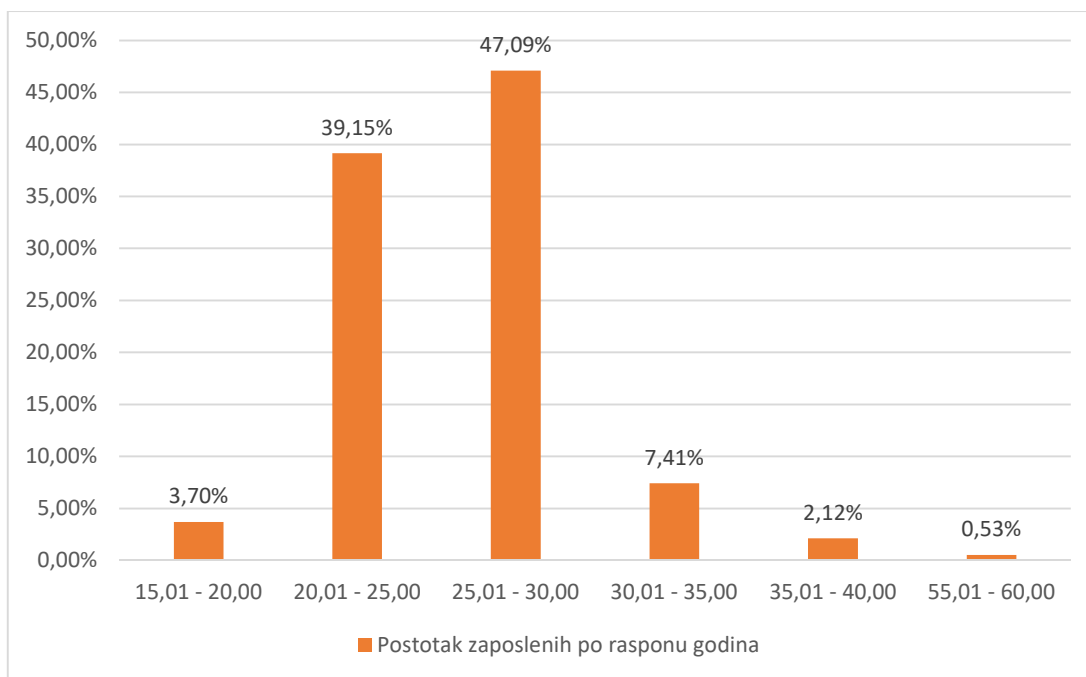
Grafikon 19: Zanimanje roditelja profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941.

Rezultati analize pokazuju da su profesori osječkih gimnazija u najčešćem broju slučajeva bili djeca obrtnika i trgovaca, njih 31,49 %, odnosno svaki treći profesor. Na drugom su mjestu, pomalo iznenađujuće, djeca seljaka, odnosno djeca bez oca s 24,08 %, odnosno svaki četvrti profesor. Gimnazijski profesori koji su bili djeca profesora, djeca viših činovnika i djeca činovnika na trećem su mjestu, svaki s 14,81 %. Ipak, ako bismo potonje spojili u jednu kategoriju, onda bi djeca činovnika činila 44,43 % profesora osječkih gimnazija. Iz navedenog slijedi da su u profesore najčešće odlazila djeca onih roditelja koji su već bili zaposleni u državnoj službi, djeca onih kojima su materijalne prilike omogućavale napredak na društvenoj

ljestvici te, u manjoj mjeri, djeca seljaka koja su se nastojala izdići iz svog okruženja. Zanimljivo je spomenuti da su sva djeca visokih činovnika u analizi bile žene, što upućuje da su pristup visokom obrazovanju žene najčešće imale ako su pripadale činovničkoj eliti. Dakle, prema nalazu muškarcima je put prema stjecanju profesorskog položaja bio otvoren i ako su dolazili iz seoskih obitelji, a ženama samo u slučaju da su im očevi bili u višim društvenim razredima. O tome koliko je utjecaja društveno-ekonomsko podrijetlo imalo na brzinu zapošljavanja analizirat će se u dijelu o zapošljavanju profesora.

4.9. Godine zaposlenja

Podaci o datumu prvog zaposlenja u obrazovnom sustavu pronađeni su za 189 profesora osječkih gimnazija, dok podaci nisu pronađeni za njih 57 ili 23,17 %. Profesori osječkih gimnazija prvo zaposlenje u obrazovnom sustavu u prosjeku su imali s navršenih 25,93 godina. Profesorice su se zapošljavale prosječno nešto ranije, s 25,34 godine, dok su se profesori prvi put zapošljavali s 26,16 godina. Najranije su se zapošljavali nastavnici vještina, odnosno profesori koji su prvo završili učiteljske škole ili neki od tečajeva koji im je omogućavao rad u školstvu. Ipak, najviše profesora zapošljavalo se u dobi između 25 i 30 godina, njih čak 89 ili 47,09 %. Između 20. i 25. godine zaposlilo ih se 74 ili 39,15 %. Zatim je slijedilo razdoblje između 30. i 35. godine s četrnaest zaposlenih ili 7,41 %, razdoblje između 15. i 20. godine sa sedam ili 3,70 %, razdoblje između 35. i 40. godine s četiri ili 2,12 %. U razdoblju između 40. i 55. godine prvi put nije se zaposlio nitko, a u razdoblju od 55. do 60. godine jedan profesor ili 0,53 %. Podaci pokazuju da se jedna profesorica najranije zaposlila s 15,80 godina, a profesor koji se najkasnije zaposlio imao je 59,47 godina.

Grafikon 20: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. prema broju navršenih godina u trenutku prvog zaposlenja u obrazovnom sustavu

Od svih profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941. njih 77 ili 31,30 % zaposlilo se prije raspada Austro-Ugarske Monarhije, 161 ili 65,45 % zaposlilo se nakon osnivanja nove države, dok se za njih osmero ili 3,25 % nije moglo utvrditi u kojem su se od tih dvaju razdoblja prvi puta zaposlili u obrazovnom sustavu.

Sljedeći element analize jest prvo zapošljavanje u nekoj od osječkih gimnazija. Podaci su pronađeni za 200 profesora, dok za njih 46 ili 18,70 % podaci nisu dostupni. Prosječno su se profesori osječkih gimnazija u Osijeku prvi put zaposlili s 30,26 godina, odnosno prosječno 4,33 godine nakon prvog zaposlenja. Dok su razlike u generalno prvom zapošljavanju profesora u odnosu na profesorice bile male, u Osijeku su te razlike značajnije. Tako su se profesorice prvi put u Osijeku zaposlile s 27,53 godine, a profesori s 31,29 godina, odnosno razlika je gotovo četiri godine. Što je razlog tolike razlike, nije u potpunosti jasno. Djelomično se ona može objasniti time da su žene ranije završavale fakultete, što je ranije i navedeno.

Usporedimo li vrijeme prvog zaposlenja s razdobljem od 1910. do 1918., kada su se profesori u Osijeku prosječno zapošljavali s 28,94 godine⁴⁵⁰, vidimo da se proces zaposlenja u osječkim gimnazijama ponešto odužio, što je najvjerojatnije vezano uz duže školovanje profesora.

⁴⁵⁰ Isto, 76.

Ispitalo se i jesu li postojale određene prednosti u brzini zapošljavanja za određene društvene skupine. Analiza je provedena tako da se gledalo vrijeme koje je bilo potrebno za dobiti prvo zaposlenje u obrazovnom sustavu u odnosu na datum diplomiranja. Cijeloj populaciji profesora osječkih gimnazija trebalo je prosječno 1,99 godina da bi dobili posao nakon završetka fakulteta. Onima koji su diplomirali prije 1918. bilo je potrebno prosječno 2,12 godina, a onima koji su diplomirali nakon 1918. prosječno 1,90 godina, što je značilo da se proces zapošljavanja u novoj državi neznatno ubrzao u odnosu na razdoblje pred raspad Austro-Ugarske Monarhije. Nakon dobivanja rezultata za generalnu populaciju krenulo se ispitivati određene društvene skupine.

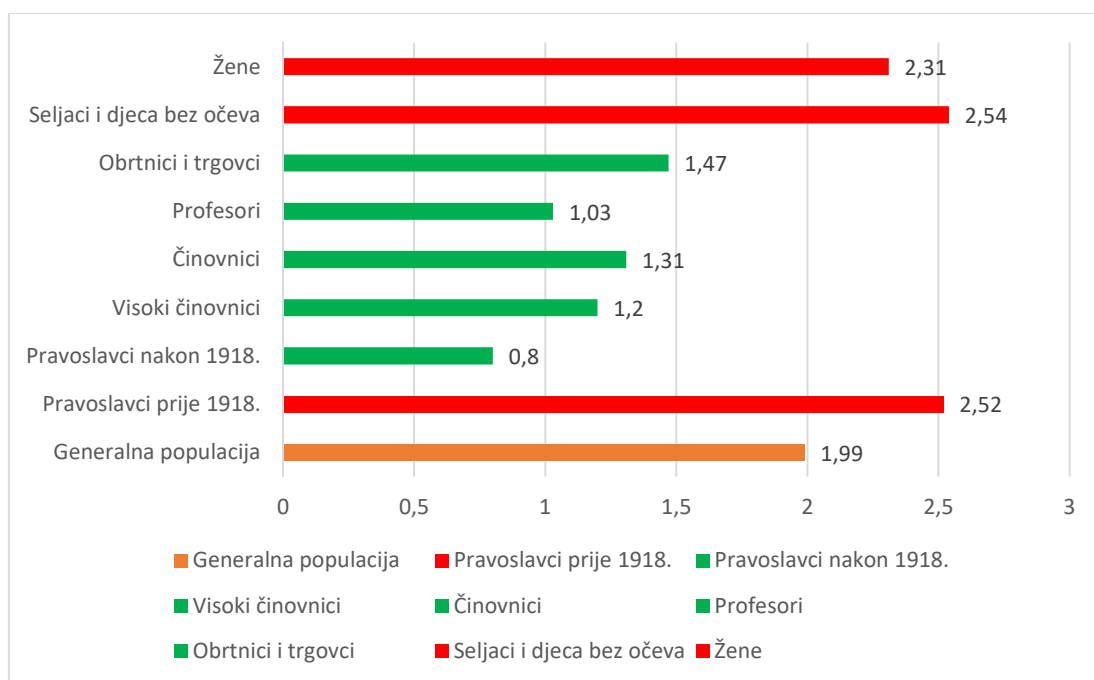
S obzirom na to da je u novoj državi postojala srpska hegemonija, prvo se provjerilo koliko je vremena bilo potrebno od diplome do prvog zaposlenja za pripadnike pravoslavne vjeroispovijesti računajući da je većina pripadnika te vjeroispovijesti ipak bila srpskog podrijetla. Dobiveni rezultati pokazali su da su se pripadnici pravoslavne vjeroispovijesti prije 1918. zapošljavali kasnije u odnosu na prosjek generalne populacije – nakon 2,52 godine, a nakon nastanka nove države prije prosjeka generalne populacije – nakon 0,80 godina. Navedeno sugerira da su pravoslavci često imali prednost pri zapošljavanju.

Osim nacionalne ili religijske pripadnosti, ispitalo se i jesu li određene skupine po društveno-ekonomskom položaju imale prednost pri zapošljavanju. Postoje li razlike ispitivalo se na osnovi društveno-ekonomskih skupina navedenih u poglavlju o društveno-ekonomskom podrijetlu profesora. Iako su rezultati ovog ispitivanja nepouzdana zbog relativno malog uzorka⁴⁵¹, pokazalo se da su se profesori koji su bili djeca visokih činovnika zaposlili nakon prosječno 1,20 godina, djeca činovnika nakon prosječno 1,31 godina, djeca profesora nakon 1,03 godine⁴⁵², a djeca trgovaca i obrtnika 1,47 godina nakon fakultetske diplome. Svi su navedeni društveni slojevi ispod prosjeka generalne populacije profesora osječkih gimnazija, odnosno zapošljavali su se prije nego generalna populacija. Društveni slojevi kojima je trebalo više vremena nego generalnoj populaciji profesora osječkih gimnazija da se nakon diplome zaposle jesu djeca seljaka i djeca bez očeva. Njima je trebalo prosječno 2,54 godine od stjecanja fakultetske diplome do zaposlenja. Iz toga se može zaključiti da je uz nacionalno ili religijsko podrijetlo i ono društveno-ekonomsko bilo bitno pri zapošljavanju. Drugim riječima, navedeno upućuje na nepotizam u širem značenju te riječi.

⁴⁵¹ 44 profesora.

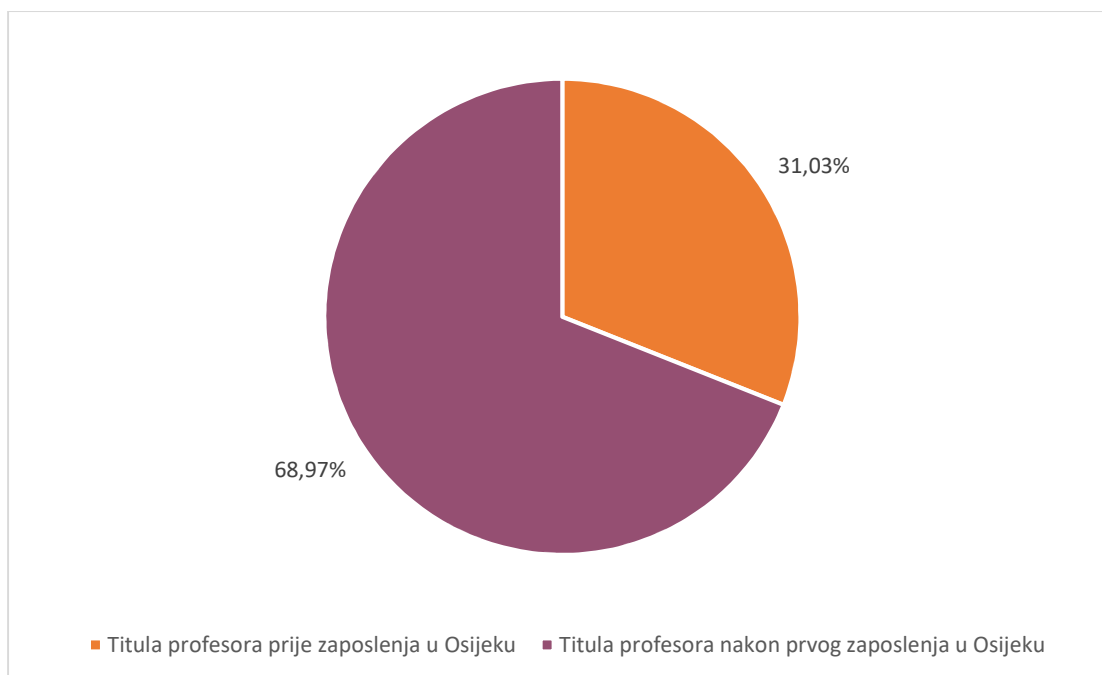
⁴⁵² Pronađen je primjer u kojem profesor moli Povjereništvo za prosvjetu i vjere da se njegovu kćer zaposli u školi u Belišću. HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 26.

Analizirano je i postoje li razlike po spolu u vremenu potrebnom od fakultetske diplome do prvog zaposlenja u obrazovnom sustavu. Pokazalo se da je ženama trebala proteći 2,31 godina od fakultetske diplome do zaposlenja. Navedeno znači da su žene teže dobivale posao od muškaraca.

Grafikon 21: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. prema vremenu koje je proteklo od stjecanja diplome do prvog zaposlenja u obrazovnom sustavu na osnovi pripadnosti određenim skupinama

Osim samog zaposlenja, za analizu su bitne i godine kada se stjecala titula profesora. Pronađeno je da je u Osijeku, bilo da su već došli kao profesori ili su u nekom trenutku tijekom rada u Osijeku postali profesorima, titulu profesora nosilo 116 profesora. Od toga je njih 36 ili 31,03 % tu titulu dobilo prije zaposlenja u Osijeku, a 80 ili 68,97 % nakon prvog zaposlenja u Osijeku. Navedeno pokazuje da su u Osijek većinom prvo dolazili neiskusni kadrovi kojima je tek prethodilo polaganje državnog profesorskog ispita.

Grafikon 22: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po vremenu stjecanja titule profesora

Prosječno su profesori osječkih gimnazija titulu profesora dobivali s 32,16 godina. Opet su postojale razlike između žena i muškaraca. Profesorice su tu titulu dobivale s prosječno 29,22 godine, a profesori s 32,93 godine, što se može povezati s time što su profesorice ranije stjecale fakultetsko obrazovanje. Ako bismo pogledali omjer profesora naspram profesorica, on bi bio 92 : 24, odnosno 3,83 : 1. Drugim riječima, na jednu profesoricu dolazilo je 3,83 profesora. Kao što je ranije napisano, zanimanje srednjoškolskog profesora između 1918. i 1941. godine i dalje je bilo pretežno muško zanimanje.

Tablica 12: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po starosti prvog zaposlenja, prvog zaposlenja u osječkim gimnazijama i stjecanju titule profesora

Ime i prezime	Prvo zaposlenje	Navršene godine prilikom zaposlenja u Osijeku	Titula profesora
Abeles, Jozefina	21,93	21,93	-
Abramović, Zvonimir Ivan	20,64	23,93	-
Ajanović, Mustafa	27,43	27,43	-
Aničić Dušnjaković, Gizela (r. Mamužić)	24,67	25,90	28,67

Antolković, Gustav	23,10	38,26	28,22
Antolović, Marko	26,36	26,73	31,42
Arslanagić, Mušan	27,46	27,98	-
Askočenski, Pavle	32,87	39,47	40,97
Atijas, Jakob	29,09	29,09	33,22
Bajuk, Hugo	-	-	-
Baličević, Marko		24,09	
Banić, Danica	23,55	23,55	-
Barbarić, Mladen	-	45,29	48,38
Barišić, Zdravko	29,34	29,34	-
Bator, Danijel	19,02	33,05	-
Baumeister, Zlata	21,00	29,61	-
Becić, Zora	-	-	-
Belovitić, Branko	22,62	29,49	30,55
Benak, Anđelko	26,72	43,61	43,64
Benešić, Jelka	29,71	29,83	-
Bibica, Marija	23,12	23,12	-
Blažek, Ivan	19,53	34,10	-
Blažević, Vilma	24,13	24,13	-
Bogner, Josip	31,01	31,01	-
Bonači, Ružica	-	-	-
Bösendorfer, Josip	23,01	24,61	29,85
Bosutić, Tomislav	-	42,67	-
Branković, Nikola	23,68	26,68	-
Braunzar, Andrija	26,28	28,87	37,02
Brolich, Rudolf	25,80	31,34	34,83
Brolich, Slavka	25,51	28,90	-
Bučan, Vojislav	26,17	26,17	-
Budar, Ksenija	27,63	27,63	-
Budisavljević, Danica	-	25,21	28,79
Burina, Ragib	30,07	31,29	-
Celestin, Vjekoslav	23,67	24,27	28,94

Cepelić, Milan	25,21	25,21	34,56
Cernjak, Draga	23,82	25,56	27,08
Crevar, Đuro	26,49	26,49	31,34
Crljenjak, Jelisava	-	-	-
Čepinac, Nikola	26,36	26,36	29,41
Čerin, Teodora (r. Dobrović)	25,83	26,97	31,47
Čič, Ljudevit	25,14	25,14	31,64
Čorić, Nikola	24,78	56,87	41,54
Defrančeski, Josip	25,42	25,42	-
Dežma, Feodora	24,89	27,11	29,02
Dodig, Milica	-	-	-
Dolić, Draga	26,64	26,64	-
Duboković, Ivana (r. Manzoni)	23,91	28,53	27,32
Durbešić, Ella	27,81	29,98	31,29
Đaković, Vukašin	24,84	24,84	38,20
Derkeš, Gilbert	-	44,64	-
Enderle Ljudevit	24,14	25,00	29,20
Fermevc, Lelja	-	-	-
Fiala, Luka	24,84	24,84	28,64
Fiala, Marija (r. Kner)	29,86	29,86	-
Fišer, Josip	19,39	36,44	-
Fišer, Margita	-	-	-
Frua, Ljubica (r. Unukić)	19,50	23,59	-
Fučkar, Aleksandar	28,51	28,51	-
Gaon, Avram	28,22	36,34	33,97
Gephart, Irena	-	-	-
Gottwald, Stjepan	28,87	28,87	32,39
Graff, Jelka	22,46	37,10	-
Gregorić, Leontina	23,79	23,79	27,13
Grginčević, Slavica	27,59	28,50	-
Gruber, Stjepan	21,97	37,03	29,64
Hadžić, Rabija	-	-	-

Hartinger, Josip	25,08	25,08	34,78
Herzer, Adolf	22,61	26,20	30,50
Horvat, Vera (r. Mirković)	25,92	30,30	30,47
Horvat, Vlatko	26,58	26,58	-
Hurm, Antun	23,32	26,32	28,74
Ikica, Zdravko	28,44	29,58	-
Ivančić, Josip	28,67	43,66	35,01
Jeny, Guido	26,56	26,56	-
Ježić, Slavko	22,47	34,65	25,92
Jung, Izidor	24,74	43,43	54,70
Jurišić, Štefanija	28,51	28,51	-
Kanaet, Tvrtko	23,38	40,33	26,58
Kempf, Mladen	24,33	24,33	-
Kendel, Filip	23,04	48,17	52,17
Kišpatić, Dragutin	23,65	23,65	37,11
Klaić, Adolf	25,03	30,00	28,30
Klarić, Vjekoslava (r. Levi)	23,83	23,83	-
Koch, Dragutin	22,92	31,77	28,94
Koči, Helena	-	-	-
Kokić, Ljubiša	-	27,09	-
Kokić, Roksanda	-	-	-
Kolarov, Đorđe	-	32,25	-
Komljenović, Milena	24,05	27,85	27,84
Komnenić, Petar	-	-	-
Kordić, Stjepan	-	-	-
Kovačević, Stjepan	31,22	31,76	-
Kovačić, Marija	-	-	-
Kovalska, Slava (r. Kramarić)	20,84	20,84	-
Kraus, Melanija (r. Fischer)	22,21	36,14	-
Krnic, Gejza	24,90	39,87	31,96
Krstić, Krunoslav	28,73	32,69	32,00
Kuhn, Ivan	25,05	37,92	33,79

Kuman, Ante	-	-	-
Kuria, Ivan	38,60	38,60	44,25
Ladenhauzer, Viktor	-	28,58	-
Ladišić, Vilma	-	-	-
Lalić, Radovan	-	-	-
Leka, Milan	24,45	27,36	31,06
Leović, Josip	37,26	37,26	-
Ličof, Marija	27,46	27,50	-
Magarašević, Branko	25,53	25,53	30,87
Malašić, Josip ⁴⁵³	25,98	25,98	34,87
Malbaša, Marija (r. Schuster)	23,37	23,37	28,80
Mamuzić, Ilija	23,74	23,74	26,93
Martinić, Dragutin	24,93	47,93	41,04
Matić, Tomo	21,05	44,48	-
Matijević, Ivan	26,87	46,29	31,05
Matoš, Leon	26,95	33,91	38,08
Matulić Mladineo, Ida	34,29	34,29	-
Mayer, Dragutin	28,13	28,48	-
Medica, Diva	-	-	-
Medved, Ivan	29,54	29,54	50,95
Melkus, Maksimilijan	24,24	26,76	34,37
Meštrović, Josip	27,04	33,79	33,06
Mihailović, Živojin	-	-	-
Milanović, Dane	25,79	25,79	-
Miler, Zdenko	24,80	39,17	39,17
Miletić, Branko ⁴⁵⁴	-	-	-
Mimica, Stjepan	30,68	30,68	-
Miočević-Danilevska, Olga	-	-	-
Mirković, Josip	29,92	30,79	33,50
Mosković, Vera	-	-	-
Muha, Branko	26,28	26,28	-

⁴⁵³ 06998, 07000

⁴⁵⁴ 06964

Muždeka, Petar	21,63	47,08	27,30
Naftali, David	-	-	-
Nestorović, Branislava	-	-	-
Nikolić, Čedomir	59,47	59,47	-
Obradović, Ozren	-	-	-
Orlić, Petar	24,83	24,83	28,91
Orlić, Rade	26,73	26,73	33,13
Orlović, Janko	26,91	26,91	35,79
Ostojić, Kornelije	-	-	-
Palić, Marko	29,63	29,63	37,92
Parfjonov, Igor	25,02	27,02	31,87
Pascher, Ernest	22,63	33,42	32,39
Pavetić, Tomislav	26,80	34,55	30,03
Pavičić, Ljerka	24,93	30,85	28,05
Pavičić, Mira	23,98	28,53	28,95
Pavlinović, Marin	26,17	26,47	-
Pavlović, Adam	-	-	-
Pelz, Stjepan	24,65	27,35	28,08
Penjić, Bogdan	23,20	23,20	28,18
Perić, Konstantin	-	-	-
Perković, Elvira (r. Gross)	25,88	35,64	29,52
Petković, Kosta Vladimir	24,02	24,02	-
Petričević, Danica (r. Peitel)	24,82	32,07	27,85
Petričević, Feodor	25,11	28,11	28,64
Pinterović, Danica	23,04	23,04	26,09
Pletel, Franjo	28,93	37,57	31,98
Pletel, Jovanka (r. Jovičić)	29,34	31,32	-
Podgornik, Danica	29,33	29,33	-
Podvinec, Stella	25,72	25,72	-
Pollak, Miroslav	23,44	24,39	31,68
Popović, Nikola	28,84	28,84	33,09
Popović, Pavle	-	29,59	29,74

Posavac, Franjo	22,36	34,90	28,21
Prelog, Milan	-	39,65	-
Prezelj, Stanko	21,46	22,86	46,72
Prica, Milica	30,51	30,51	-
Prica, Spasenije	-	-	-
Prosen, Nevenka	26,40	26,40	-
Prpić, Lucija	22,72	22,72	-
Pukleš, Dragica	23,50	35,44	31,64
Riboli, Antun	29,48	29,66	31,74
Roić, Juraj	23,72	53,17	29,51
Rot-Špicer, Nikola	24,13	29,10	27,70
Rumbak, Branko	31,84	31,84	-
Sabioncello, Antun	28,17	28,17	-
Savić, Nikola	31,20	31,20	34,51
Savić, Slavka	-	-	-
Schubert, Benedikt	26,99	41,89	39,00
Sekereš, Stjepan	27,83	27,83	-
Servaci, Ljuba (r. Trbojević)	15,80	37,10	40,32
Sofić, Platon	24,32	24,32	-
Sofić, Velizar	23,23	23,23	35,74
Stefanović, Jordan	-	-	-
Stijić, Milan	27,23	32,75	31,51
Stojnović, Gavriilo	25,70	25,70	-
Stojsavljević, Bogdan	23,32	29,34	26,90
Strauss, Josip	23,47	26,84	30,31
Strugar, Tatjana	-	-	-
Strugar, Vladimir	28,17	28,17	34,69
Subotić, Đuro	26,27	26,27	29,32
Suhanek, Jelica	27,19	29,33	-
Sutarić, Slava	26,25	26,25	-
Svoboda, Oton	25,60	25,86	-
Šalamon, Josip	25,73	26,97	-

Šambek, Kosara	-	-	-
Šandorov, Budislav ⁴⁵⁵	19,46	24,80	-
Šasek, Marijan	26,72	26,72	-
Šeb, Jakov	26,86	29,68	-
Šek, Melanija	-	-	-
Šestak, Viktor	30,28	30,28	-
Šimunović, Vjekoslav	35,37	36,54	-
Škreb, Zdenko	23,35	27,91	-
Šnajder, Julija	25,59	33,36	30,57
Šprem, Franjo	32,46	32,46	36,62
Šturm, Vilim	29,14	31,76	33,30
Tailsbauer, Nikola	23,04	23,04	30,61
Tajčević, Kasandra	25,54	25,54	28,63
Tarnowski, Josip	30,41	34,68	37,74
Tocauer, Adolfina	33,49	33,49	-
Todorović, Milka	-	-	-
Todorović, Nadežda	-	-	-
Tomić, Josip	34,68	35,70	-
Tomljenović, Grgur	25,13	25,13	29,79
Trifković, Ljubica	-	-	-
Tripković, Marija	28,35	28,35	-
Troj, Božica (r. Mamuzić)	22,34	25,61	26,64
Troj, Rudolf	24,68	30,56	29,62
Trubecki, Marija (r. Sinicki)	25,79	26,47	31,31
Turković, Rudolf	23,87	30,32	28,77
Ustić, Vjera	25,58	25,58	-
Vasiljević, Marija	-	-	-
Verlić, Milan	25,52	25,52	32,23
Veršić, Marko	27,51	42,05	31,79
Vrhovski, Josip	-	-	-
Vrtodušić, Josip	19,73	37,84	27,23

⁴⁵⁵ Gimnazija već nosi naziv Niža realna gimnazija.

Vučkić, Milenko	23,69	27,43	27,95
Vujasinović, Velimir	-	-	-
Vukelić, Branka	23,18	23,18	27,02
Vukelić, Milan	-	-	-
Vukičević, Milan	-	-	-
Zanini, Jerko	26,66	30,80	-
Zatluka, Zlata	23,69	25,67	26,89
Zebić, Dušan	36,19	38,98	39,90
Zečević, Božidar	-	33,37	-
Zelenka, Franjo	-	-	-
Zimonjić, Ljubica	27,52	27,52	-
Zlatar, Zvonimir	-	-	-
Žepić, Mladen	26,02	26,47	-
Žilić, Ivan	26,74	32,10	32,72
Žitko, Vladimir	-	-	-
Živančević, Branko	27,65	27,65	-
Živanović, Aleksandar	23,35	23,35	26,49
Živković, Miroslav	-	-	-
Živković, Radmila	-	-	-
Živković, Sreten	24,44	24,44	27,64

4.10. Radni staž

Sljedeće se analizira radni staž profesora. Pronađeni su podaci za 190 profesora, dok isti nedostaju za njih 56 ili 22,76 %. Za 83 ili 43,68 % profesora zaposlenje u nekoj od osječkih gimnazija bila je prvo zaposlenje u obrazovnom sustavu. Preostalih 107 ili 56,32 % profesora u osječke je gimnazije došlo s nekakvim prethodnim radnim iskustvom u obrazovnom sustavu. Prosječno radno iskustvo prije prvog zaposlenja u osječkim gimnazijama iznosilo je 7,06 godina. Pritom ih je najviše, 29 ili 27,10 %, imalo do dvije godine radnog iskustva. Između dvije i četiri godine radnog iskustva imalo ih je 21 ili 19,63 %, a petnaestero ili 14,02 % između četiri i šest godina radnog iskustva.

Tablica 13: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po rasponu radnog staža prije prvog zaposlenja u osječkim gimnazijama

Stož prije zaposlenja u osječkim gimnazijama	Broj profesora	Postotak profesora
0,01 – 2,00	29	27,10 %
2,01 – 4,00	21	19,63 %
4,01 – 6,00	15	14,02 %
6,01 – 8,00	9	8,41 %
8,01 – 10,00	6	5,62 %
10,01 – 12,00	2	1,87 %
12,01 – 14,00	4	3,74 %
14,01 – 16,00	8	7,48 %
16,01 – 18,00	3	2,80 %
18,01 – 20,00	3	2,80 %
20,01 – 22,00	2	1,87 %
22,01 – 24,00	1	0,93 %
24,01 – 26,00	2	1,87 %
26,01 – 28,00	0	0
28,01 – 30,00	1	0,93 %
30,01 – 32,00	0	0
32,01 – 34,00	1	0,93 %

Nakon analize radnog staža prije zaposlenja u osječkim gimnazijama, analizira se radni staž profesora u osječkim gimnazijama. Pritom se onima koji su više puta dolazili i odlazili u osječke gimnazije i iz njih radni staž u osječkim gimnazijama zbraja. Nađeni su podaci za 237 profesora, dok za njih devet ili 3,66 % podaci nedostaju. Prosječan radni staž profesora u osječkim gimnazijama trajao je 6,59 godina. Najviše je profesora, njih 95 ili 40,08 % u osječkim gimnazijama radilo manje od dvije godine. Od dvije do četiri godine radilo ih je 42 ili 17,72 %, a od četiri do šest godina 9,28 %. Najduži staž jednog profesora u osječkim gimnazijama iznosio je 39,98 godina.

Tablica 14: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po rasponu radnog staža u osječkim gimnazijama

Stož u osječkim gimnazijama	Broj profesora	Postotak profesora
0,01 – 2,00	95	40,08 %

2,01 – 4,00	42	17,72 %
4,01 – 6,00	22	9,28 %
6,01 – 8,00	15	6,33 %
8,01 – 10,00	10	4,22 %
10,01 – 12,00	5	2,11 %
12,01 – 14,00	8	3,38 %
14,01 – 16,00	6	2,53 %
16,01 – 18,00	4	1,69 %
18,01 – 20,00	8	3,38 %
20,01 – 22,00	7	2,95 %
22,01 – 24,00	3	1,27 %
24,01 – 26,00	1	0,42 %
26,01 – 28,00	3	1,27 %
28,01 – 30,00	1	0,42 %
30,01 – 32,00	5	2,11 %
32,01 – 34,00	0	0
34,01 – 36,00	0	0
36,01 – 38,00	1	0,42 %
38,01 – 40,00	1	0,42 %

Iz navedenih raspona vidljivo je da je malen postotak profesora većinu svoje profesorske karijere proveo u osječkim školama. Nekoliko je razloga za to. Prvi je velika mobilnost nastavnog osoblja koje je po potrebi slano po cijeloj državi, pretežno po teritoriju tadašnje Savske banovine. Drugi je razlog što se značajan broj profesora u osječkim gimnazijama zaposlio krajem 30-ih i početkom 40-ih godina 20. stoljeća te zbog toga nije ni uspio skupiti duži staž. Od svih profesora za koje postoje podaci o ukupnom radnom stažu i odlasku u mirovinu do 10. travnja 1941., a takvih je svega dvadeset, samo dva profesora ili 10 % cijelu svoju karijeru proveli su radeći u osječkim gimnazijama.

4.11. Radna mobilnost

Za 88 ili 44,44 % profesora može se sa sigurnošću utvrditi da je jedna od osječkih gimnazija bila njihovo prvo radno mjesto. Od ostalih profesora za koje su podaci dostupni, njih

42 ili 21,21 % prije dolaska u osječke gimnazije radilo je na jednom radnom mjestu, 29 ili 14,65 % na dvama radnim mjestima, a osamnaestero ili 9,09 % na trima radnim mjestima. Na četirima radnim mjestima radilo je sedam ili 3,54 % profesora, na pet radnih mjesta troje ili 1,52 %, na šest radnih mjesta petero ili 2,52 %, na sedam radnih mjesta troje ili 1,51 %, na devet radnih mjesta dvoje ili 1,01 %, dok je na čak šesnaest radnih mjesta radila jedna profesorica ili 0,51 %. Prosjek radnih mjesta prije dolaska u osječke škole iznosio je 1,35 ako su uključeni i profesori kojima su osječke gimnazije bile prvo radno mjesto, odnosno 2,43 radna mjesta ako su uključeni samo profesori kojima osječke gimnazije nisu bile prvo radno mjesto.

Broj radnih mjesta i broj škola u kojima su profesori radili prije zaposlenja u osječkim školama može se razlikovati s obzirom na to da je dio profesora i po nekoliko puta radio u istoj školi, stoga se analizira i broj škola u kojima su radili profesori osječkih gimnazija prije dolaska u osječke gimnazije. Tako je, uz 88 profesora ili 44,44 % kojima su osječke gimnazije bile prve škole u kojima su radili, njih 43 ili 21,72 % radilo u jednoj školi, 32 ili 16,16 % u dvjema školama, a sedamnaest ili 8,58 % u trima školama. U četirima školama radilo ih je šestoro ili 3,03 %, u pet škola također šestoro ili 3,03 %, u šest škola troje ili 1,51 %, u sedam škola jedno ili 0,51 %, u osam škola također jedno ili 0,51 % te u čak šesnaest škola jedno ili 0,51 %. Prosječan broj škola u kojima su radili prije zaposlenja u osječkim gimnazijama iznosio je 1,31 ako su uključeni i profesori kojima su osječke gimnazije bile prve škole u kojima su radili, tj. 2,37 škola ako su uključeni samo profesori koji su radili u nekoj drugoj školi prije zaposlenja u osječkim gimnazijama.

Budući da je značajan broj profesora po nekoliko puta dolazio i odlazio iz osječkih škola, analizira se i ukupan broj radnih mjesta i ukupan broj škola u kojima su radili profesori osječkih gimnazija. U analizu su uključena sva radna mjesta, odnosno sve škole u kojima su profesori osječkih gimnazija radili, uključujući i osječke gimnazije, do posljednjeg rada u nekoj od osječkih gimnazija ili do 10. travnja 1941., ovisno o tome što je prije nastupilo.

Samo jedna od osječkih gimnazija bila je jedino radno mjesto za 61 ili 30,81 % profesora. Najčešće su to bili mladi profesori, odnosno suplenti, koji su se u osječkim gimnazijama zaposlili krajem 30-ih ili početkom 40-ih godina 20. stoljeća te zbog kratkoće rada nisu stigli promijeniti radno mjesto. Na dvama radnim mjestima radilo je 34 ili 17,17 % profesora, na trima radnim mjestima 30 ili 15,15 %, na četirima radnim mjestima šesnaest ili 8,08 %, a na pet radnih mjesta sedamnaest ili 8,58 % profesora. Na šest radnih mjesta radilo je osam ili 4,04 % profesora, na sedam radnih mjesta devetero ili 4,55 % profesora, na osam radnih mjesta osam ili 4,04 % profesora, dok je na devet radnih mjesta radilo četiri ili 2,02 %

profesora. Profesora koji su radili na dvoznamenkastom broju radnih mjesta bilo je jedanaest ili 5,56 %. Od toga ih je sedmero ili 3,53 % radilo na deset radnih mjesta, dvoje ili 1,01 % na trinaest radnih mjesta, jedno ili 0,51 % na sedamnaest radnih mjesta te jedno ili 0,51 % na čak 23 radna mjesta. Pogledamo li na koliko je prosječno radnih mjesta radio profesor osječkih gimnazija, dobijemo 3,61. To svjedoči da je razina mobilnosti među radnim mjestima bila vrlo visoka, odnosno da je dobiveno radno mjesto rijetko značilo da će se tamo profesor i zadržati na duže vrijeme. Pogotovo je to slučaj ako bismo oduzeli profesore koji su radili na samo jednom radnom mjestu zbog zaposlenja u posljednjim godinama Kraljevine Jugoslavije. Tada bi taj broj bio i značajno veći od 3,61.

Što se tiče broja različitih škola u kojima su radili profesori osječkih gimnazija, rezultati su ipak nešto manji u odnosu na broj radnih mjesta jer, kao što je već navedeno, dio profesora je i po nekoliko puta radio u istoj školi. Tako je 62 ili 31,31 % profesora radilo u samo jednoj školi, 38 ili 19,19 % u dvjema školama, 34 ili 17,17 % u trima školama, a 22 ili 11,11 % u četirima školama. U pet škola radilo ih je dvanaestero ili 6,06%, u šest škola trinaestero ili 6,57 %, u sedam škola sedmero ili 3,54 %, u osam škola troje ili 1,51 %, a u devet škola četvero ili 2,02 %. U dvoznamenkastom broju škola radilo ih je troje ili 1,53 %, od čega jedno ili 0,51 % radilo u deset škola, jedno ili 0,51 % u dvanaest škola i jedno ili 0,51 % u dvadeset škola. Prosječno je profesor osječkih gimnazija radio u 2,90 škola.

Tablica 15: Profesori osječkih gimnazija 1918. – 1941. po radnome iskustvu

Ime i prezime	Broj radnih mjesta prije dolaska u osječke gimnazije	Broj škola prije dolaska u osječke gimnazije	Broj osječkih škola	Stož prije dolaska u osječke škole	Stož u osječkim školama
Abeles, Jozefina	0	0	1	0	4,01
Abramović, Zvonimir Ivan	7	7	1	3,29	2,99
Ajanović, Mustafa	0	0	1	0	2,09
Aničić Dušnjaković), Gizela (r. Mamužić	3	3	2	1,23	6,14
Antolković, Gustav	2	2	1	15,16	19,41

Antolović, Marko	1+2	1+2	3	0,37	27,62
Arslanagić, Mušan	1	1	1	0,52	0,97
Askočenski, Pavle	1+1	1+1	2	6,60	4,57
Atijas, Jakob	0	0	1	0	8,11
Bajuk, Hugo	-	-	1	-	1,42
Baličević, Marko	3	3	1		
Banić, Danica	0	0	1	0	0,85
Barbarić, Mladen	-	-	1	-	13,70
Barišić, Zdravko	0	0	1	0	0,24
Bator, Danijel	3+1	3+1	2	14,03	14,17
Baumeister, Zlata	2	2	1	8,61	5,44
Becić, Zora	0	-	1	-	-
Belovitić, Branko	2+1	2+1	2	6,87	20,27
Benak, Anđelko	7	6	1	16,89	2,01
Benešić, Jelka	1	1	1	0,12	1,32
Bibica, Marija	0	0	1	0	0,84
Blažek, Ivan	3	3	1	13,58	1,59
Blažević, Vilma	-	-	1	-	1,56
Bogner, Josip	0	0	1	0	2,79
Bonači, Ružica	-	-	1	-	0,92
Bösendorfer, Josip	1	1	3	1,60	31,34
Bosutić, Tomislav	3	3	2	-	2,43
Branković, Nikola	-	-	1	0	0,34
Braunzar, Andrija	2	2	2	2,59	27,31
Brolich, Rudolf	7+1	5+1	2	5,54	17,79
Brolich, Slavka	2	2	1	3,39	0,11
Bučan, Vojislav	0	0	1	0	3,22
Budar, Ksenija	0	0	1	0	0,56
Budisavljević, Danica	-	-	1	-	1,00
Burina, Ragib	1	1	1	1,22	0,44
Celestin, Vjekoslav	1	1	1	0,60	39,92

Cepelić, Milan	0+1+3+1	0+1+3+1	1	0	-
Cernjak, Draga	1	1	1	1,73	5,20
Crevar, Đuro	0	0	2	0	8,06
Črljenjak, Jelisava	0	0	1	0	3,54
Čepinac, Nikola	0+1	0+1	2	0	17,94
Čerin, Teodora (r. Dobrović)	1	1	2	1,14	3,90
Čič, Ljudevit	0	0	1	0	10,45
Čorić, Nikola	5	5	1	32,09	1,25
Defrančeski, Josip	0	0	1	0	0,12
Dežma, Feodora	1+2	1+2	3	2,22	7,70
Dodig, Milica	-	-	2	-	1,27
Dolić, Draga	1	1	1	0	3,87
Duboković, Ivana (r. Manzoni)	2	2	1	4,62	1,02
Durbešić, Ella	2	2	1	2,17	6,70
Đaković, Vukašin	0+2	0+2	2	0	22,99
Derkeš, Gilbert	-	-	1	-	4,49
Enderle Ljudevit	1	1	2	0,86	31,84
Fermevc, Lelja	0	0	1	-	0,79
Fiala, Luka	0+1	0+1	3	0	15,53
Fiala, Marija (r. Kner)	0	0	1	0	5,53
Fišer, Josip	3	3	1	17,05	0,91
Fišer, Margita	-	-	1	-	0,70
Frua, Ljubica (r. Unukić)	2	2	1	4,09	7,13
Fučkar, Aleksandar	0	0	1	0	0,06
Gaon, Avram	5+1	5+1	1	8,12	10,48
Gephart, Irena	-	-	1	-	5,81
Gottwald, Stjepan	0+3	0+3	1	0	2,41
Graff, Jelka	1	1	1	14,64	1,05

Gregorić, Leontina	0	0	1	0	16,58
Grginčević, Slavica	2	2	1	0,91	1,86
Gruber, Stjepan	6	5	1	15,06	2,30
Hadžić, Rabija	-	-	1	-	2,08
Hartinger, Josip	0+2+2+1	0+2+1+0	1	0	6,31
Herzer, Adolf	2	2	2	3,59	31,78
Horvat, Vera (r. Mirković)	1	1	1	3,69	8,10
Horvat, Vlatko	0	0	1	0	1,17
Hurm, Antun	2	2	3	3,00	24,22
Ikica, Zdravko	1	1	1	1,14	0,92
Ivančić, Josip	4	4	1	14,99	8,62
Jeny, Guido	0+1+1	0+1+1	1	0	19,75
Ježić, Slavko	1	1	1	12,18	0,25
Jung, Izidor	3+2	3+1	2	18,69	14,52
Jurišić, Štefanija	0	0	1	0	1,34
Kanaet, Tvrtko	2	2	1	16,95	0,30
Kempf, Mladen	0	0	2	0	4,88
Kendel, Filip	9	8	1	25,13	9,73
Kišpatić, Dragutin	0	0	3	0	20,05
Klaić, Adolf	2	2	1	4,97	0,54
Klarić, Vjekoslava (r. Levi)	0	0	1	0	0,79
Koch, Dragutin	3+1	3+1	3	8,85	20,03
Koči, Helena	0	0	1	0	1,67
Kokić, Ljubiša	-	-	1	-	3,73
Kokić, Roksanda	0	0	1	0	2,25
Kolarov, Đorđe	-	-	1	-	6,80
Komljenović, Milena	2	2	2	3,80	3,35
Komnenić, Petar	-	-	1	-	2,51
Kordić, Stjepan	-	-	1	-	2,01

Kovačević, Stjepan	1	1	1	0,54	1,12
Kovačić, Marija	-	-	1	-	0,84
Kovalska, Slava (r. Kramarić)	0	0	1	0	18,09
Kraus, Melanija (r. Fischer)	1	1	1	8,87	2,46
Krnic, Gejza	3	3	3	14,97	15,78
Krstić, Krunoslav	3	3	1	3,96	1,25
Kuhn, Ivan	4	4	1	12,87	1,20
Kuman, Ante	-	-	1	-	0,23
Kuria, Ivan	0+1	0+1	1	0	5,35
Ladenhauzer, Viktor	-	-	1	-	3,94
Ladišić, Vilma	-	-	1	-	3,36
Lalić, Radovan	-	-	1	-	0,07
Leka, Milan	1+2+1	1+2+1	3	2,91	13,00
Leović, Josip	0	0	1	0	18,36
Ličof, Marija	1	1	1	0,04	1,59
Magarašević, Branko	0	0	1	0	13,02
Malašić, Josip ⁴⁵⁶	0+6	0+3	2	0	3,46
Malbaša, Marija (r. Schuster)	0	0	1	0	8,11
Mamuzić, Ilija	0+1	0+1	2	0	6,25
Martinić, Dragutin	6	6	1	20,53	4,86
Matić, Tomo	3	2	1	23,43	2,50
Matijević, Ivan	6	6	1	19,42	4,58
Matoš, Leon	2+1	2+1	2	6,96	13,57
Matulić Mladineo, Ida	0	0	1	0	0,34
Mayer, Dragutin	1	1	1	0,35	0,12

⁴⁵⁶ SR-AJ-66, MP, kut. 818., br. 818.; br. 957.

Medica, Diva	0	0	1	-	0,38
Medved, Ivan	0+1+9+1	0+1+8+0	3	0	20,65
Melkus, Maksimilijan	2+1	2+0	1	2,52	11,93
Meštrović, Josip	1	1	1	6,75	3,63
Mihailović, Živojin	-	-	1	-	1,86
Milanović, Dane	0	0	1	0	1,07
Miler, Zdenko	4	4	2	5,88	1,12
Miletić, Branko ⁴⁵⁷	0	0	1	-	-
Mimica, Stjepan	0	0	1	0	2,42
Miočević- Danilevska, Olga	-	-	1	-	0,56
Mirković, Josip	1	1	1	0,87	3,50
Mosković, Vera	-	-	1	-	3,18
Muha, Branko	0	0	1	0	0,20
Muždeka, Petar	3	3	1	25,45	0,67
Naftali, David	-	-	1	-	0,75
Nestorović, Branislava	-	-	1	-	2,99
Nikolić, Čedomir	0	0	1	0	0,57
Obradović, Ozren	-	-	1	-	1,81
Orlić, Petar	0	0	1	0	7,89
Orlić, Rade	0	0	1	0	21,68
Orlović, Janko	0	0	1	0	26,14
Ostojić, Kornelije	-	-	1	-	4,45
Palić, Marko	0+5+1	0+5+1	3	0	11,42
Parfjonov, Igor	1	1	1	2,00	7,34
Pascher, Ernest	3+2+1	3+2+0	3	10,79	19,45
Pavetić, Tomislav	4+1+1	3+1+1	1	7,75	12,15
Pavičić, Ljerka	1	1	1	5,92	14,72
Pavičić, Mira	2	2	1	4,55	0,84

⁴⁵⁷ SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 522.

Pavlinović, Marin	1	1	2	0,30	1,44
Pavlović, Adam	-	-	1	-	-
Pelz, Stjepan	2+1+1+1+ 1	2+1+1+1+1	4	2,70	13,36
Penjić, Bogdan	0	0	3	0	30,79
Perić, Konstantin	-	-	1	-	-
Perković, Elvira (r. Gross)	6	3	1	9,76	2,70
Petković, Kosta Vladimir	0	0	1	0	0,02
Petričević, Danica (r. Peitel)	2	2	1	7,25	3,62
Petričević, Feodor	1	1	1	3,00	3,62
Pinterović, Danica	0	0	2	0	21,07
Pletel, Franjo	6	5	1	8,07	1,60
Pletel, Jovanka (r. Jovičić)	2	2	1	1,98	0,63
Podgornik, Danica	0	0	2	0	1,66
Podvinec, Stella	0	0	1	0	0,49
Pollak, Miroslav	1	1	2	0,95	18,64
Popović, Nikola	0	0	1	0	13,22
Popović, Pavle	-	-	1	-	1,49
Posavac, Franjo	2	2	2	12,54	22,54
Prelog, Milan	-	-	1	-	-
Prezelj, Stanko	1	1	3	1,40	5,68
Prica, Milica	0	0	1	0	2,87
Prica, Spasenije	-	-	1	-	0,24
Prosen, Nevenka	0	0	1	0	0,56
Prpić, Lucija	0	0	1	0	0,37
Pukleš, Dragica	3+1	2+1	2	11,13	2,79
Riboli, Antun	1+6	1+6	2	0,18	2,70
Roić, Juraj	4	4	1	29,45	1,25
Rot-Špicer, Nikola	1	1	2	4,97	1,66

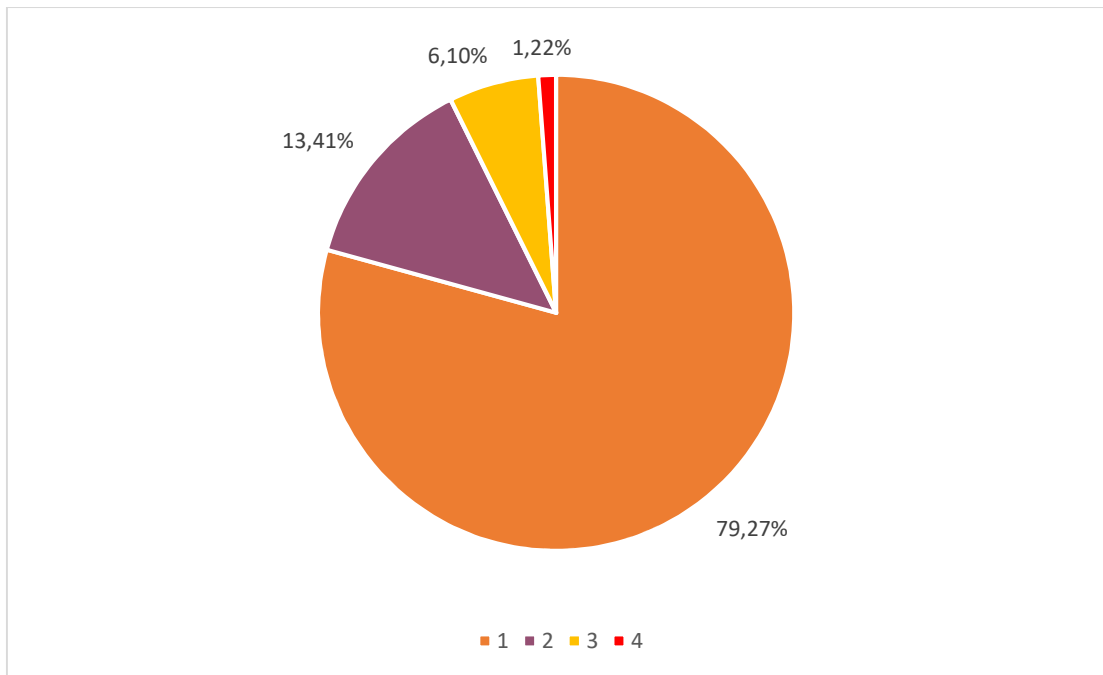
Rumbak, Branko	0	0	1	0	1,67
Sabioncello, Antun	0	0	1	0	0,47
Savić, Nikola	0+1+1	0+1+0	1	0	19,90
Savić, Slavka	0	0	1	-	5,97
Schubert, Benedikt	1	1	1	14,90	7,09
Sekereš, Stjepan	0	0	1	0	1,17
Servaci, Ljuba (r. Trbojević)	16+4	16+2	2	21,30	1,60
Sofić, Platon	0	0	1	0	3,64
Sofić, Velizar	0+1	0+1	1	0	14,89
Stefanović, Jordan	-	-	1	-	4,80
Stijić, Milan	1+1	1+1	1	5,52	9,30
Stojnović, Gavriilo	0	0	1	0	1,17
Stojsavljević, Bogdan	2	2	1	6,02	5,97
Strauss, Josip	3	2	1	3,37	6,57
Strugar, Tatjana	-	-	1	-	6,64
Strugar, Vladimir	0	0	1	0	6,64
Subotić, Đuro	0	0	1	0	4,79
Suhanek, Jelica	3	3	1	2,14	0,39
Sutarić, Slava	0	0	1	0	2,43
Svoboda, Oton	1	1	1	0,26	8,67
Šalamon, Josip	2	2	1	1,26	0,11
Šambek, Kosara	-	-	1	-	2,67
Šandorov, Budislav ⁴⁵⁸	5	5	2	5,34	3,90
Šašek, Marijan	0	0	1	0	0,11
Šeb, Jakov	1	1	1	2,82	16,48
Šek, Melanija	-	-	1	-	4,59
Šestak, Viktor	0	0	1	0	6,28

⁴⁵⁸ Gimnazija već nosi naziv Niža realna gimnazija.

Šimunović, Vjekoslav	1	1	1	1,17	0,59
Škreb, Zdenko	2	2	1	4,56	0,01
Šnajder, Julija	2	2	1	7,77	1,66
Šprem, Franjo	0	0	1	0	8,10
Šturm, Vilim	1	1	1	2,62	3,83
Tailsbauer, Nikola	0+1+1+1	0+1+1+0	4	0	29,41
Tajčević, Kasandra	0	0	1	0	11,32
Tarnowski, Josip	1+1	1+1	1	4,27	6,20
Tocauer, Adolfina	0	0	1	0	1,01
Todorović, Milka	-	-	1	-	2,26
Todorović, Nadežda	1	1	1	-	1,02
Tomić, Josip	1	1	1	1,02	1,58
Tomljenović, Grgur	0+1+1	0+1+1	4	0	30,71
Trifković, Ljubica	-	-	1	-	0,17
Tripković, Marija	0	0	1	0	0,56
Troj, Božica (r. Mamuzić)	4	4	1	3,27	1,66
Troj, Rudolf	2	2	1	4,88	1,66
Trubecki, Marija (r. Sinicki)	2+1	2+0	2	0,68	8,68
Turković, Rudolf	2	2	1	6,45	21,25
Ustić, Vjera	0	0	1	0	0,47
Vasiljević, Marija	-	-	1	-	0,21
Verlić, Milan	0+1	0+1	3	0	23,82
Veršić, Marko	3	3	1	14,54	3,80
Vrhovski, Josip	0	0	1	0	0,11
Vrtodušić, Josip	9	8	1	18,11	1,66
Vučkić, Milenko	4	4	1	3,74	2,63
Vujasinović, Velimir	-	-	1	-	0,25
Vukelić, Branka	0	0	1	0	4,48

Vukelić, Milan	-	-	1	-	-
Vukičević, Milan	-	-	1	-	1,90
Zanini, Jerko	1	1	1	4,14	0,57
Zatluka, Zlata	1	1	1	1,98	12,61
Zebić, Dušan	2	2	1	2,79	19,69
Zečević, Božidar	-	-	1	-	0,36
Zelenka, Franjo	-	-	1	-	-
Zimonjić, Ljubica	0	0	1	0	0,84
Zlatar, Zvonimir	-	-	1	-	1,04
Žepić, Mladen	1	1	1	0,45	1,20
Žilić, Ivan	3	3	1	5,36	2,07
Žitko, Vladimir	-	-	1	-	0,29
Živančević, Branko	0	0	1	0	0,92
Živanović, Aleksandar	0	0	1	0	36,66
Živković, Miroslav	-	-	1	-	5,72
Živković, Radmila	-	-	1	-	5,72
Živković, Sreten	0	0	2	0	5,94

Zanimljivo je proučiti u koliko je pojedinih osječkih gimnazija radio svaki profesor osječkih gimnazija. U većini slučajeva radilo se o samo jednoj školi, preciznije 195 ili 79,27% profesora radilo je u samo jednoj od gimnazija, bila to Klasična gimnazija, Realna gimnazija, Ženska realna gimnazija ili Niža realna gimnazija. U dvjema školama radilo je 33 ili 13,41% profesora, a u trima školama petnaest ili 6,10% profesora. U svim četirima osječkim gimnazijama tog vremena radilo je samo troje ili 1,22% profesora.

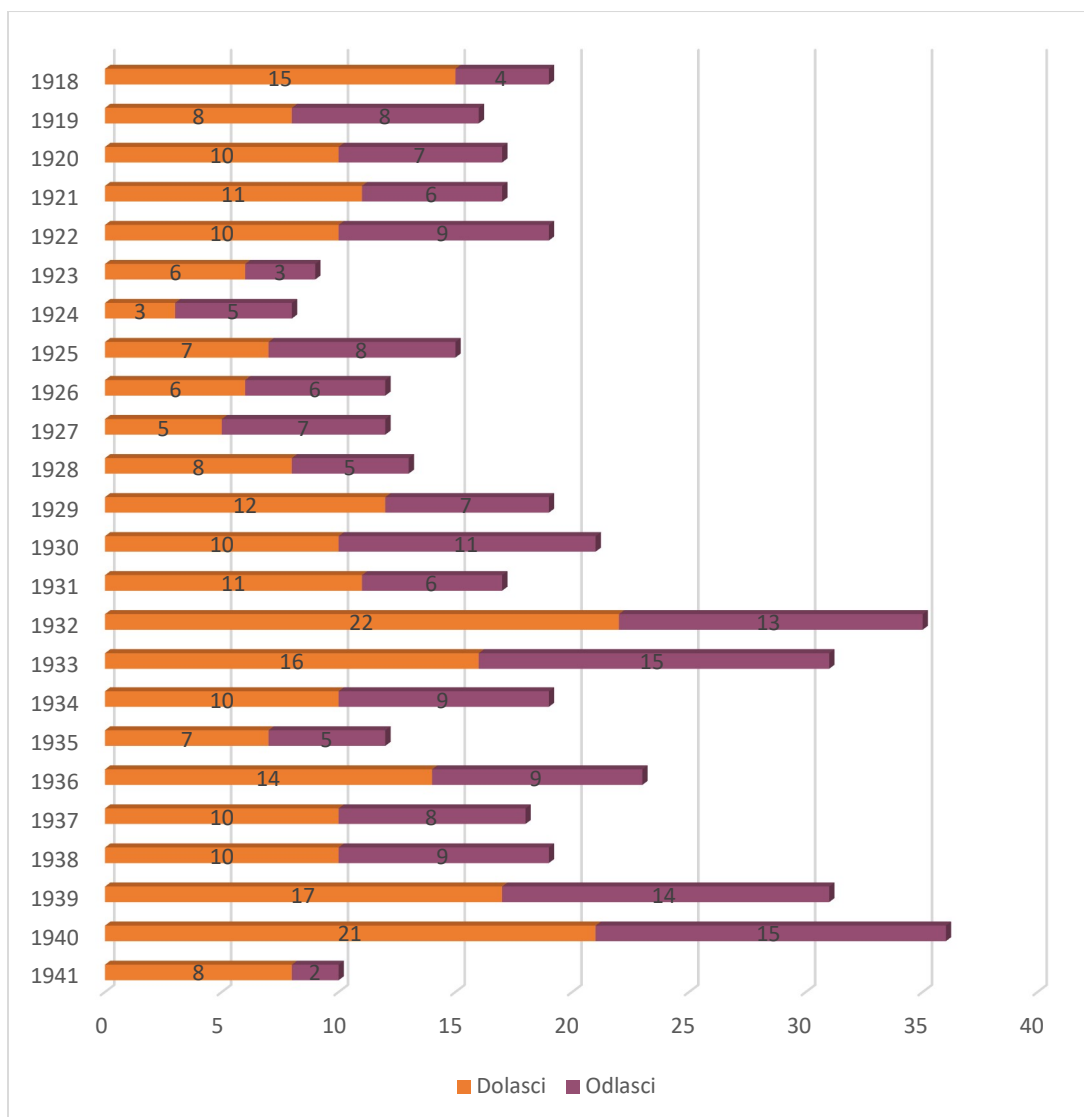

Grafikon 23: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po broju osječkih gimnazija u kojima su radili

Sljedeći element analize zapošljavanja profesora jest kojih su se godina zapošljavali u osječkim gimnazijama, a kojih su godina iz njih odlazili. Što se tiče profesora koji su se u osječkim gimnazijama zaposlili prije 1918., a radili i nakon 1918., prvi se zaposlio 1886., a najviše – njih sedam – zaposlilo se 1913. godine. Slijedile su 1907. s pet te 1909., 1911., 1912. i 1916. s četiri. Ipak, važnije je promatrati proces odlazaka i dolazaka iz osječkih gimnazija u razdoblju od 1918. do 1941. U navedenom razdoblju najmanje se profesora zaposlilo 1924. – samo troje, dok ih se najviše zaposlilo 1932. – čak 22. Prosječno je svake godine u osječke gimnazije dolazilo 10,71 profesora.⁴⁵⁹ Što se tiče odlazaka iz osječkih gimnazija, najviše je profesora otišlo 1933. i 1940. – po petnaest, a najmanje ih je otišlo 1941. – samo dvoje, dok je tome blizu i 1923. – s troje. Prosječno je godišnje odlazaka bilo 7,96. Uočava se značajna razlika između dolazaka i odlazaka profesora iz osječkih gimnazija. Navedeno je djelomično rezultat toga što je broj zaposlenika osječkih gimnazija tijekom godina rastao, ali i toga što nisu uračunati profesori koji su napustili osječke gimnazije nakon 10. travnja 1941.⁴⁶⁰

⁴⁵⁹ Računa se svaki profesorov dolazak u osječke škole, a ne samo kada su prvi put došli. S druge strane, nisu uračunani prelasci iz jedne osječke gimnazije u drugu.

⁴⁶⁰ Također, odlasci profesora u mirovinu ili njihova smrt za vrijeme službe nisu uračunani jer nisu bili važni za mobilnost profesorskog osoblja koja se ovdje analizira. Profesora koji su otišli u mirovinu između 1918. i 1941. bilo je devetnaest, a umrlih šest.

Grafikon 24: Dolasci i odlasci profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po godinama

Analiziramo li prethodni grafikon vidimo da je mobilnost profesora bila velika, odnosno na godišnjoj razini 18,67 profesora. Najviše premještaja profesora dogodilo se 1940. – čak 36, dok je najmanje premještaja bilo 1924. – svega osam. Pomoću prethodnog grafa možemo uočiti i nekoliko valova pada i rasta mobilnosti profesora. Prvo je razdoblje ono između 1918. i 1922. Tada je razina mobilnosti na umjerenom razini te se prilagođava novoj državnoj tvorevini. Donošenjem kraljevske uredbe kojom je država podijeljena na 33 oblasti u travnju 1922.⁴⁶¹ započinje drugo razdoblje koje traje do 1929. te ga karakterizira smanjena mobilnost profesora. Treće razdoblje ono je od 1929. do 1933. Naime, u lipnju 1929. država dobiva novi naziv Kraljevina Jugoslavija te je umjesto podjele na oblasti podijeljena na devet

⁴⁶¹ Matković, *Povijest Jugoslavije*, 96.

banovina.⁴⁶² Također, tada se donosi i novi Zakon o srednjem školstvu te se tako omogućava veća mobilnost profesora jer sad postoje teritorijalno veća područja u koja se profesore može slati, s obzirom na to da je najviše premještaja bilo upravo unutar istih banovina iako su se događali i slučajevi premještanja u različite banovine. Četvrto razdoblje traje od 1934. i atentata na kralja Aleksandra do 1938., a karakterizira ga smanjena mobilnost profesora u odnosu na ranije razdoblje zbog političke krize nakon kraljeve smrti. Peto razdoblje ono je od 1939. do 1941., odnosno vrijeme postojanja Banovine Hrvatske, kada mobilnost profesora doseže najviše razine, najčešće zbog toga što je došlo do razmjene profesora između prostora koji su pripadali Banovini Hrvatskoj i ostalih dijelova Kraljevine Jugoslavije.

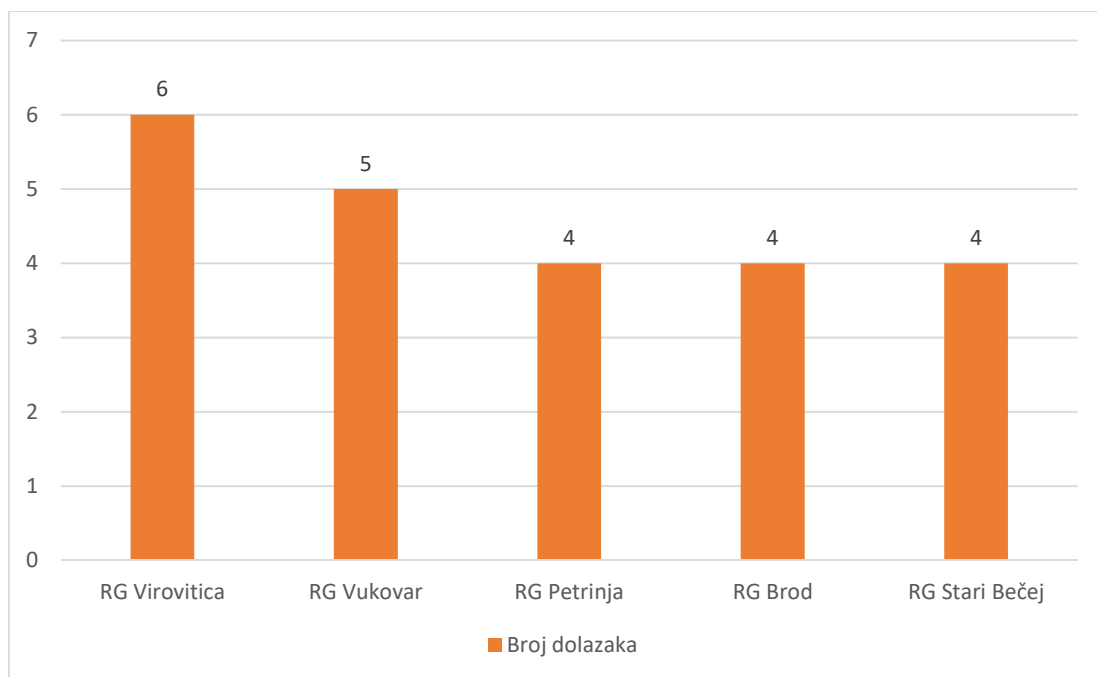
Što se tiče odlazaka i dolazaka, odnosno premještaja profesora među osječkim gimnazijama od 1918. do 1941., bilo ih je 49. Najčešća kombinacija bili su dolasci i odlasci između Realne gimnazije i Ženske realne gimnazije. Tako je u smjeru Realne gimnazije bilo sedamnaest prelazaka, a u obrnutom smjeru devetnaest prelazaka. Četiri prelaska bila su iz Klasične gimnazije u Realnu gimnaziju, a obrnuto samo jedan prelazak. Iz Klasične gimnazije u Žensku realnu gimnaziju bilo je tri prelaska, u obrnutom smjeru opet samo jedan. Razlog tomu je što se vodila politika protiv postojanja klasičnih gimnazija, stoga nije bilo smisla zapošljavati ljude u osječkoj Klasičnoj gimnaziji. Nakon što je umjesto iste s radom počela Niža realna gimnazija koja je zapravo zadržala većinu kadra zatvorene gimnazije, iz nje su u Realnu gimnaziju bila dva prelaska, baš kao i u Žensku realnu gimnaziju. U suprotnom smjeru ni iz jedne nije prešao nitko, što je bio pokazatelj da neće biti dugoga vijeka.

Ustanovilo se da je mobilnost profesora bila velika, odnosno da su se radna mjesta često mijenjala. No iz kojih su škola i gradova profesori osječkih gimnazija dolazili i u koje škole i gradove su odlazili? Analiza pokazuje da su u osječke gimnazije profesori najčešće dolazili iz drugih osječkih škola. Tako ih je trinaestero došlo iz Učiteljske škole, a osmero iz Trgovačke akademije. Sljedeća škola iz koje su profesori najčešće dolazili jest Realna gimnazija iz Virovitice sa šest dolazaka i Realna gimnazija iz Vukovara s pet dolazaka. Pet dolazaka bilo je i iz različitih osnovnih škola. Po četiri dolaska bila su iz Realne gimnazije u Petrinji, Realne gimnazije u Brodu i Realne gimnazije u Starom Bečeju. Četiri dolaska bili su i iz prosvjetnih odjeljenja, a tri iz građanskih škola. Profesori su u osječke gimnazije također dolazili i iz bečkih novina, Ministarstva prosvjete i Zemaljskog arhiva. Ostali gradovi iz čijih su škola profesori dolazili u osječke gimnazije su Aleksinac, Bakar, Beograd, Berane, Bihać, Bijelo Polje, Bijeljina, Bitolj, Bjelovar, Bol, Cetinje, Čačak, Čuprija, Danilov-grad, Daruvar, Dubrovnik,

⁴⁶² Isto, 174.-176.

Glina, Gospić, Ilok, Karlovac, Knjaževac, Koprivnica, Kotor, Kragujevac, Krapina, Križevci, Krk, Kruševac, Ljubljana, Mitrovica, Mostar, Nikšić, Niš, Nova Gradiška, Novi Sad, Ogulin, Petrovac, Požarevac, Požega, Prijedor, Priština, Prizren, Ptuj, Ruma, Sarajevo, Senj, Smederevo, Split, Subotica, Surdulica, Sušak, Šabac, Šibenik, Tetovo, Valjevo, Varaždin, Velika Kikinda, Veliko Gradište, Vinkovci, Vranj, Vršac, Zagreb, Zaječar i Zemun. Ukupno je to čak 69 gradova u kojima su profesori osječkih gimnazija radili prije zaposlenja u osječkim gimnazijama, što je još jedan dokaz visokoj razini mobilnosti profesora. S obzirom na to iz kojih su škola profesori najčešće dolazili u Osijek, vidljivo je da se Osijek prvenstveno profilirao kao slavonski centar školstva iako je doseg prostora iz kojeg su profesori dolazili u Osijek praktički na razini cijele Kraljevine Jugoslavije. U ranijem razdoblju, između 1890. i 1910., u osječke su gimnazije profesori najčešće dolazili iz Požege, Zagreba, Gospića, Karlovca, Vinkovaca i Zemunu.⁴⁶³ Usporedimo li to s razdobljem između 1918. i 1941. vidimo da je došlo do promjena jer ni jedan od navedenih gradova više nije među gradovima iz kojih su profesori najčešće dolazili u osječke gimnazije. Razloga za to je nekoliko. Prvi je taj što je otvoren veći broj gimnazija u Slavoniji iz kojih su profesori mogli dolaziti u Osijek, a samim time Osijek je postao više slavonski regionalni centar, no što je to bio ranije. Drugi je razlog taj što je bila izraženija podjela po oblastima, odnosno banovinama pa je češća mobilnost bila između mjesta unutar istih oblasti, odnosno banovina. I treće, umjesto raspoređivanja iz gradova na hrvatskom prostoru unutar Austro-Ugarske Monarhije, profesori su se počeli raspoređivati s prostora cijele Jugoslavije, što je broj profesora koji su dolazili izvan Slavonije raspršio i smanjio broj profesora koji su dolazili iz ostalih hrvatskih gradova u korist gradova izvan Hrvatske, s time da ni jednih iz pojedinog grada nije bio velik broj, za razliku od slavonskih gradova. Također, postojale su i specifične razlike u razdoblju prije i nakon 1918. godine. Primjerice, Zemun, iz čije su Realne gimnazije profesori često dolazili u osječke gimnazije prije 1918., promijenio je svoju orijentaciju te je od 1918., s obzirom na to da je sad bio u istoj državi s njim, profesorima iz te škole Beograd postao zanimljivije središte, dok je Osijek izgubio svoju atraktivnost koju je imao kada je Beograd bio u drugoj državi. Također, u oči upada i broj dolazaka iz Starog Bečēja nakon 1918., no to je stvar slučajnosti zbog pojedinih interesa određenih profesora, a nije dio trenda te je stoga u kontekstu mobilnosti manje bitno.

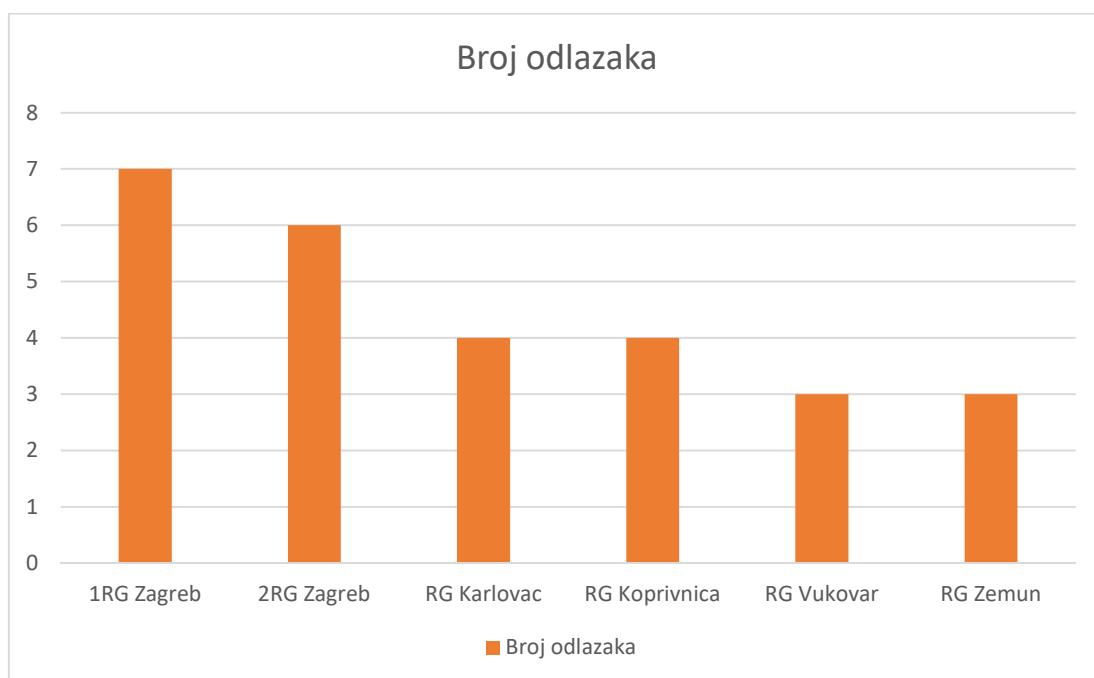
⁴⁶³ Filipović, Vrbanić, „Kolektivna biografija“, 75.

Grafikon 25: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po školama iz kojih su najčešće dolazili u osječke gimnazije (osječke škole nisu uračunate)

Odlasci profesora osječkih gimnazija najčešće su bili također u druge osječke škole. Tako je u Učiteljsku školu zabilježeno šesnaest odlazaka, a na Trgovačku akademiju dvanaest odlazaka. Velik broj prelazaka profesora osječkih gimnazija bilo je i u Ministarstvo prosvjete – njih pet, u Ministarstvo vojske i mornarice jedan, u Prosvjetna odjeljenja osam, dok je prijelaza na visokoškolske ustanove bilo tri. U osnovne škole bio je jedan, a u građanske škole dva prijelaza. Od gimnazija, sedam je odlazaka bilo u Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu, šest u Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu, po četiri u Realnu gimnaziju u Karlovcu i Realnu gimnaziju u Koprivnici te po tri u Realnu gimnaziju u Vukovaru i Realnu gimnaziju u Zemunu. Ostali gradovi u čije su škole odlazili profesori osječkih gimnazija su Beograd, Bihać, Brod, Čačak, Ćuprija, Derвента, Dubrovnik, Glina, Gospić, Ilok, Knin, Korenica, Kranj, Krapina, Križevci, Mitrovica, Mostar, Nova Gradiška, Novi Sad, Otočac, Petrinja, Pljevlja, Požarevac, Prizren, Ruma, Sarajevo, Senj, Sisak, Skopje, Split, Stari Bečej, Subotica, Sušak, Svilanjac, Šibenik, Valjevo, Varaždin, Velika Kikinda, Veliko Gradište, Vinkovci i Virovitica. Dakle, profesori osječkih gimnazija odlazili su u škole u 46 drugih gradova. Pogledamo li gdje su najčešće odlazili, vidimo da su dominirale zagrebačke gimnazije, što znači da su profesori gravitirali prema centru većem od Osijeka – Zagrebu. Također, odlasci u Ministarstvo prosvjete pokazuju da su gravitirali i prema još većem centru – Beogradu. Odlasci u Koprivnicu i Vukovar bili su regionalne prirode, dok se odlasci u Karlovac mogu objasniti njegovom privlačnošću zbog blizine Zagreba, a odlasci u Zemun mogu se objasniti njegovom privlačnošću zbog blizine

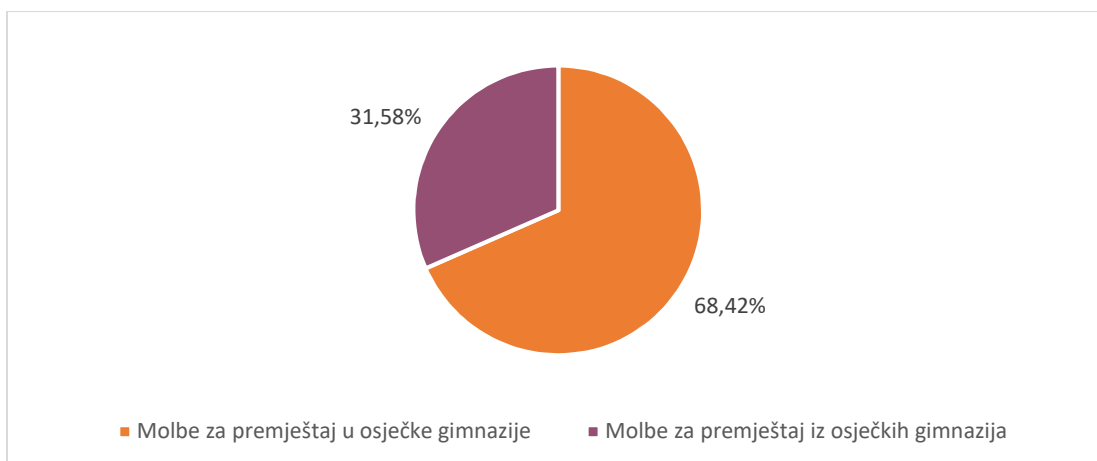
Beograda. U razdoblju između 1890. i 1910. profesori osječkih gimnazija također su najčešće odlazili u Zagreb.⁴⁶⁴

Grafikon 26: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po školama u koje su najčešće odlazili iz osječkih gimnazija (osječke škole nisu uračunate)

Da je Osijek bio obrazovno središte i centar obrazovanja u Slavoniji svjedoči odnos molbi profesora za premještanje u osječke gimnazije u odnosu na broj molbi za premještanje iz osječkih gimnazija. Prema dostupnim podacima bilo je 26 molbi za premještanje u osječke gimnazije, odnosno 12 molbi za premještanje iz osječkih gimnazija. Pogleda li se omjere, oni su 2,17 : 1 u korist molbi za premještanje u Osijek. Što se tiče mjesta iz kojih su dolazile molbe za premještanje u Osijek, nijedan grad previše se ne ističe, dok u molbama za premještanje iz Osijeka dominira Zagreb. Molbe za prelazak u osječke gimnazije stizale su iz Bakra, Bihaća, Bjelovara, Čačka, Gospića, Iloka, Koprivnice, Krapine, Karlovca, Mostara, Nikšića, Požege, Prijedora, Prizrena, Rume, Sarajeva, Splita, Starog Bečaja, Sušaka, Varaždina, Vukovara, Zagreba i Zemuna. Osim u Zagreb, profesori osječkih gimnazija tražili su premještanje u Beograd, Dubrovnik, Ilok, Petrinju, Sarajevo, Senj, Skopje i Vukovar.

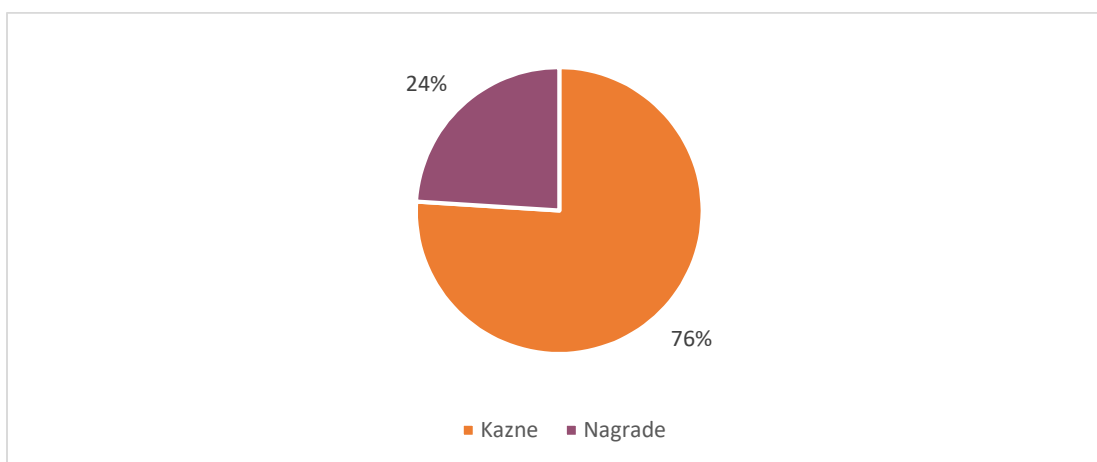
⁴⁶⁴ Isto, 76.

Grafikon 27: Broj molbi za premještaj u osječke gimnazije i premještaj iz njih od 1918. do 1941.

4.12. Kazne i nagrade

Nagrade i kazne jedan su od načina praćenja koliko su profesori dobro ili loše radili, kao i jedan od pokazatelja koliko su radili u skladu s proklamiranom državnom politikom. U razdoblju od 1918. do 1941. nagrađen je bio 21 profesor osječkih gimnazija, dok je kažnjeno bilo njih šestero.⁴⁶⁵ Navedeni podaci ukazuju na to da što se tiče kažnjavanja nad profesorima nije vršena represija.

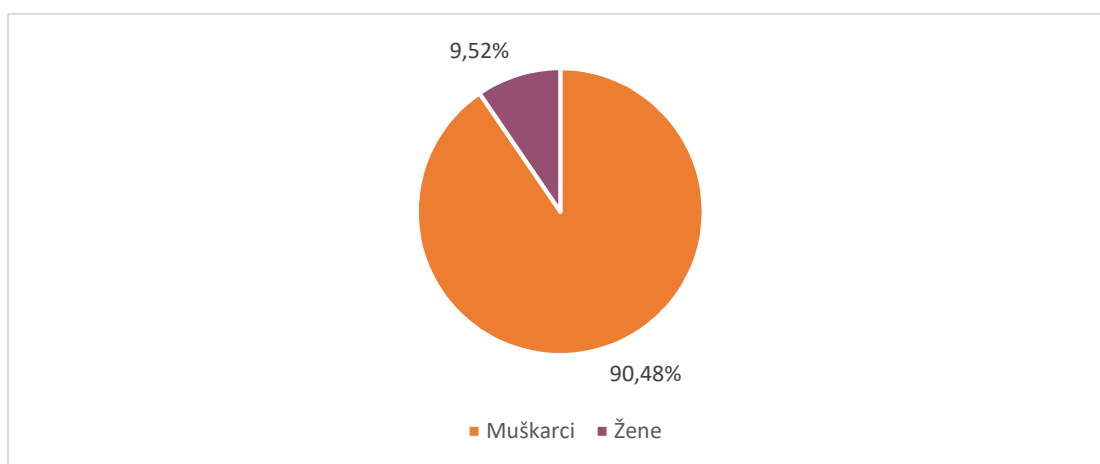

Grafikon 28: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po omjeru dobivenih nagrada i kazni

⁴⁶⁵ Dio profesora koji su radili u osječkim gimnazijama između 1918. i 1941. dobivao je nagrade i kazne i prije 1918. Tada je bilo dodijeljeno jedanaest nagrada, no od tog broja profesor Ernest Pascher dobio ih je čak pet, uključujući i nagradu za metodičku inovativnost, a istu je dobio i profesor Josip Bösendorfer. Dodijeljene su bile četiri kazne.

Najčešće dobivene nagrade bile su Orden sv. Save IV. reda, koji je dobilo devetero profesora; zatim Orden sv. Save V. reda, koji je dobilo šestero profesora. Dobivali su se još i Orden Jugoslavenske krune V. stupnja, koji su dobila dva profesora; Orden sv. Save II. reda; odlikovanja Crvenog križa itd. Kazne su se dobivale zbog kršenja administrativnih postupaka, sukoba s ravnateljima, neurednog vršenja službe, nedostojnog vladanja i pijanstva.

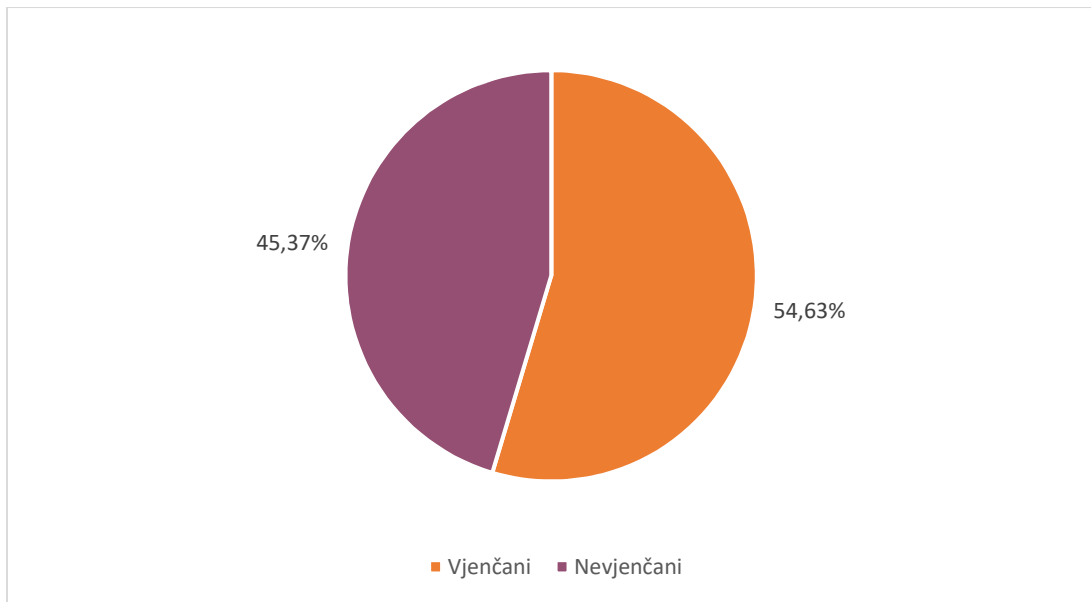
Zanimljivo je promotriti zastupljenost profesora po spolu u vidu dobivenih nagrada i kazni. Naime, od 21 dodijeljene nagrade, čak devetnaest dodijeljeno je profesorima, dok su tek dvije dodijeljene profesoricama. Od šest kazni, sve su bile dodijeljene profesorima.

Grafikon 29: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po spolnoj zastupljenosti pri nagrađivanju

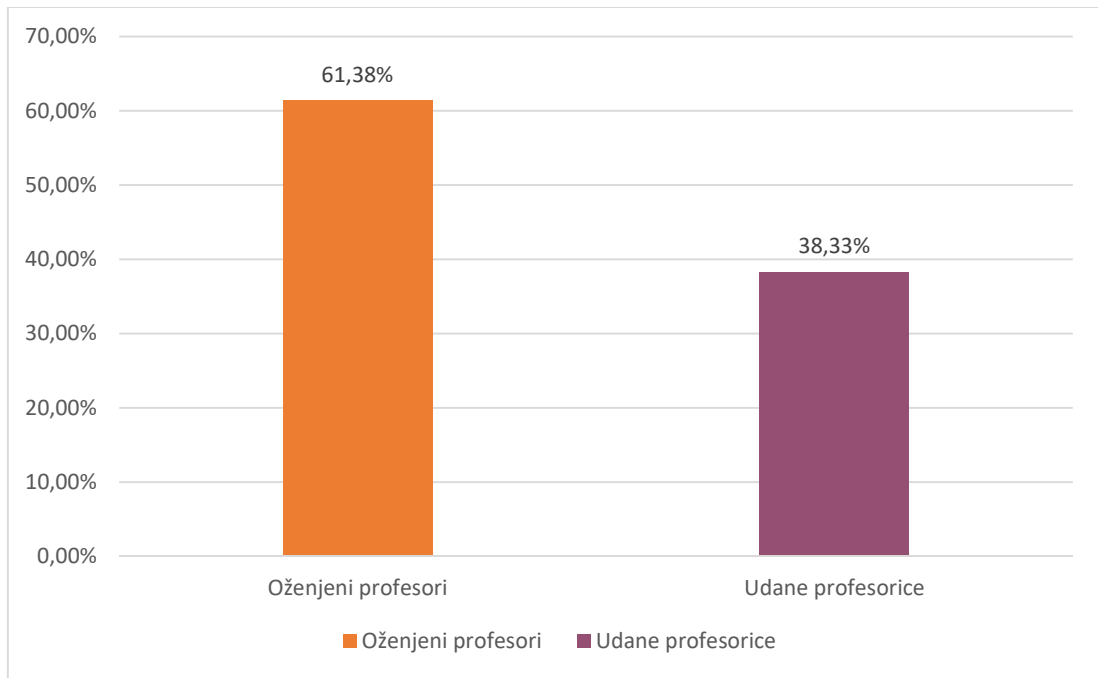
4.13. Brak i rođenje djece

Podaci o ulasku u brak pronađeni su za 205 profesora, dok podataka nije bilo za njih 41 ili 16,66 %. U braku je bilo 112 ili 54,63 % profesora, dok vjenčanih nije bilo 93 ili 45,37 % profesora.

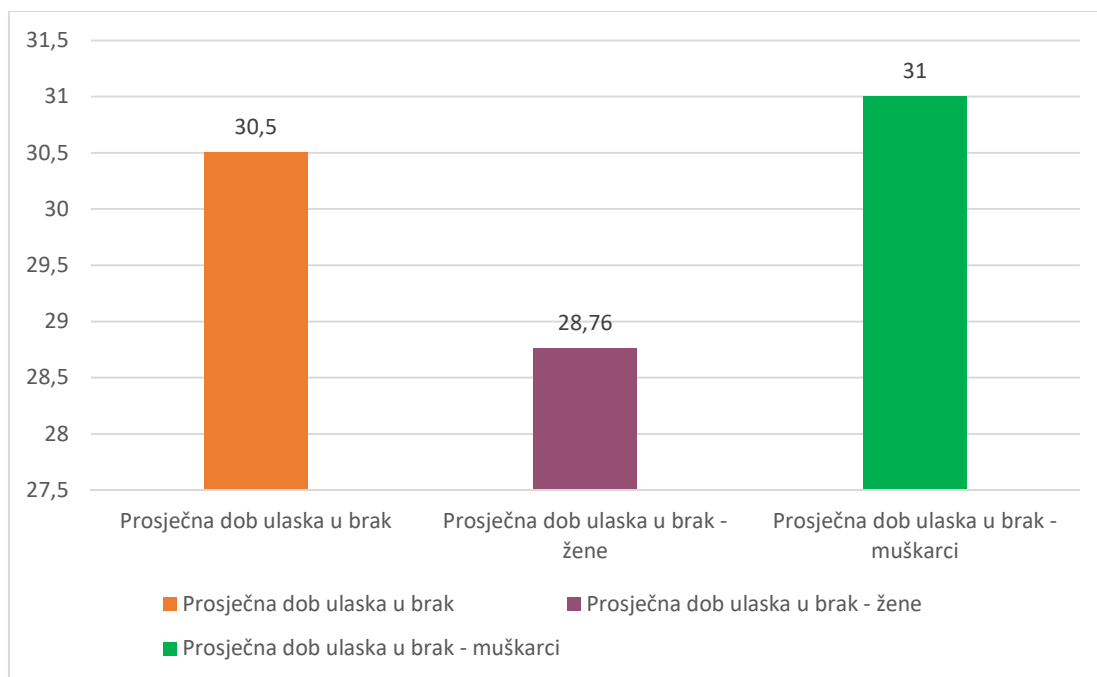
Grafikon 30: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po ulasku u brak

Pogledamo li rezultate po spolu, u braku je bilo 89 ili 61,38 % muškaraca te 23 ili 38,33 % žena. Navedeno ukazuje da značajan broj profesora nije ulazio u brak. Pogotovo je to bio slučaj s profesoricama. Razloge za to treba tražiti u velikoj radnoj mobilnosti profesora te nemogućnosti da se pusti korijenje u jednom mjestu jer je postojala mogućnost da osoba već sutra bude premještena u neku drugu školu ili mjesto, što je potencijalni zajednički život s partnerom činilo otežanim. Također, dio je profesora u osječke gimnazije došao kao mlad i brzo ih napustio, a kako se njihov život nije dalje pratio, ne zna se jesu li i kada su ulazili u brak. Također, dio profesora u osječkim gimnazijama zaposlio se nedugo prije 10. travnja 1941., a kako se profesori nakon tog datuma nisu pratili, također se ne zna jesu li i kada ulazili u brak, stoga navedene rezultate treba uzeti s rezervom.

Grafikon 31: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. – postotak profesora u bračnoj zajednici po spolu

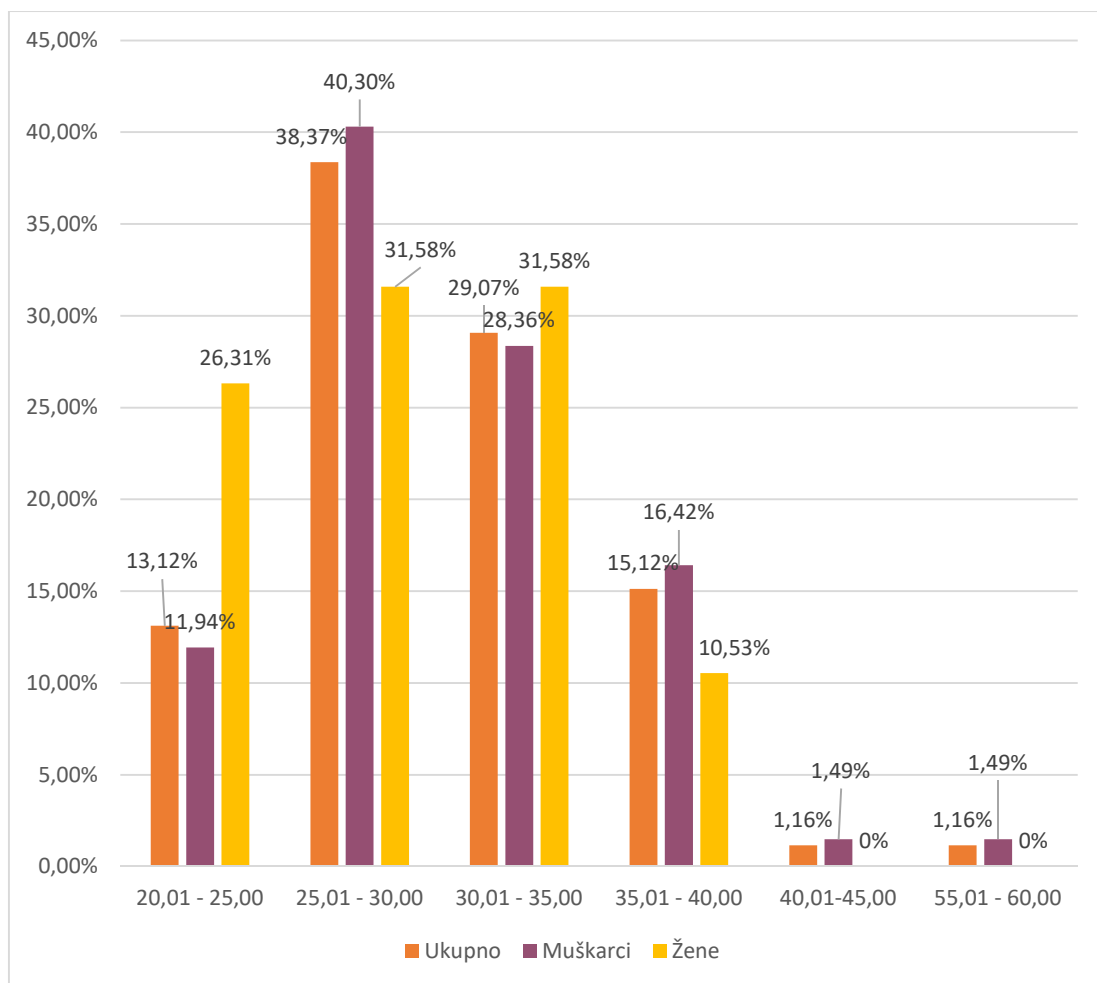
Prosječna dob ulaska u bračnu zajednicu bila je 30,50 godina. Za muškarce je ona bila 31,00 godinu, a za žene 28,76 godina. Vidljivo je da su profesori u brak stupali relativno kasno za što razlog valja pronaći u već spomenutim problemima s radnom mobilnošću i nesigurnošću mjesta življenja. Što se tiče ranijeg ulaska profesorica u brak u odnosu na profesore, razlog bi se mogao pronaći u biološkim razlozima, odnosno ako su profesorice htjele dobiti djecu, imale su ograničeno vrijeme kada su ih mogle dobiti, dok profesorima to nije predstavljalo veći problem. Također, usporede li se godine ulaska u brak i postotak vjenčanih po spolu, vidi se da su se profesorice udavale u manjem postotku, ali i da su se prosječno udavale mlađe. Iz toga se može zaključiti da su se profesorice nakon ulaska u određenu dob teže udavale, odnosno ako se nisu udale prije 35. godine života, bila je velika vjerojatnost da se uopće neće udati.

Grafikon 32: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po prosječnoj dobi ulaska u brak

S obzirom na to da prosjek godina ne mora nužno pokazati kakvo je bilo stanje s dobi ulaska u bračnu zajednicu, analizirao se raspon godina tijekom kojeg se ulazilo u brak. Tako je između 21. i 25. godine sklopljeno 13 ili 13,12 % brakova, između 26. i 30. godine 33 ili 38,37 % brakova, između 31. i 35. godine 25 ili 29,07 % brakova te između 36. i 40. godine 13 ili 15,12 % brakova. Po jedan brak ili 1,16 % sklopljen je između 41. i 45. godine i između 56. i 60. godine. Opet se analizira i razlika po spolu. Između 21. i 25. godine u brak je ušlo osam ili 11,94 % muškaraca i pet ili 26,31 % žena; između 26. i 30. godine u brak je ušlo 27 ili 40,30 % muškaraca i šest ili 31,58 % žena; između 31. i 35. godine u brak je ušlo devetnaest ili 28,36 % muškaraca i šest ili 31,58 % žena; između 36. i 40. godine u brak je ušlo trinaest ili 15,12 % muškaraca i dvije ili 10,53 % žena; po jedan ili 1,49% muškaraca te 0 % žena ušlo je u brak između 41. i 45. godine i 56. i 60. godine. Dobiveni rezultati potvrđuju zaključke nakon analize prosječne dobi stupanja u bračnu zajednicu.

Što se tiče ulaska u bračnu zajednicu, odlučilo se provjeriti postoji li veza između dobivanja prvog zaposlenja i ulaska u brak. Rezultati pokazuju da je 83,33 % profesora ušlo u bračnu zajednicu nakon dobivanja prvog zaposlenja, što ukazuje na to da se prvo težilo osiguranju financijske egzistencije, a tek onda razmišljalo o osnivanju obitelji.

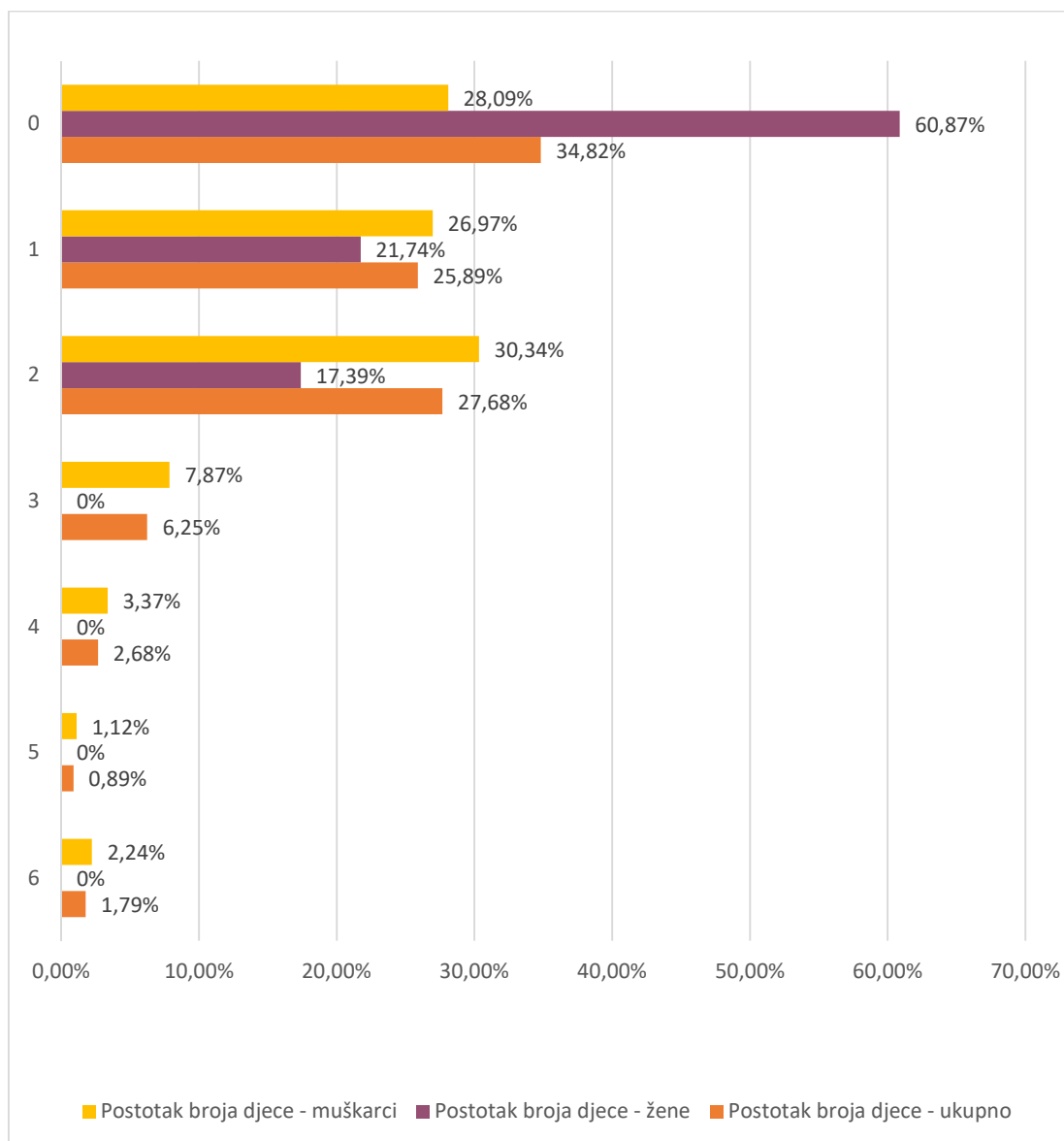
Grafikon 33: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po rasponu godina ulaska u brak

Sljedeće se analizirao postotak brakova u kojima su se rodila djeca. Takvih je bilo 73 ili 65,18 %. Djeca su se rodila u 64 ili 71,91 % muških brakova te u 9 ili 39,13 % ženskih brakova. Čini se da je profesoricama bilo teže uskladiti obveze nastavnog rada i brige o djeci s obzirom na to da je zbog tradicionalnog društva briga o djeci najviše padala u ruke žena, stoga su se profesorice rjeđe odlučivale na brakove s djecom.

Prosječan broj djece profesora iznosio je 1,26. Opet je postojala razlika u tome koliko su djece prosječno imali muškarci, a koliko žene. Tako je prosječan broj djece u braku muškaraca bio 1,44; a žene 0,57. što je u skladu s ranije donesenim zaključcima o položaju žena u profesorskom zvanju.

Kako prosjek često zna sakriti pravo stanje, opet se analizirao i raspon broja djece. Tako je bez djece bilo 39 ili 34,82 % vjenčanih profesora. Jedno dijete imalo je 29 ili 25,89 %, a dvoje djece 31 ili 27,68 % profesora. Troje djece imalo je 7 ili 6,25 % profesora, četvero djece troje ili 2,68 %, petero djece jedan ili 0,89 % profesora, a čak šestero djece imalo je dvoje ili

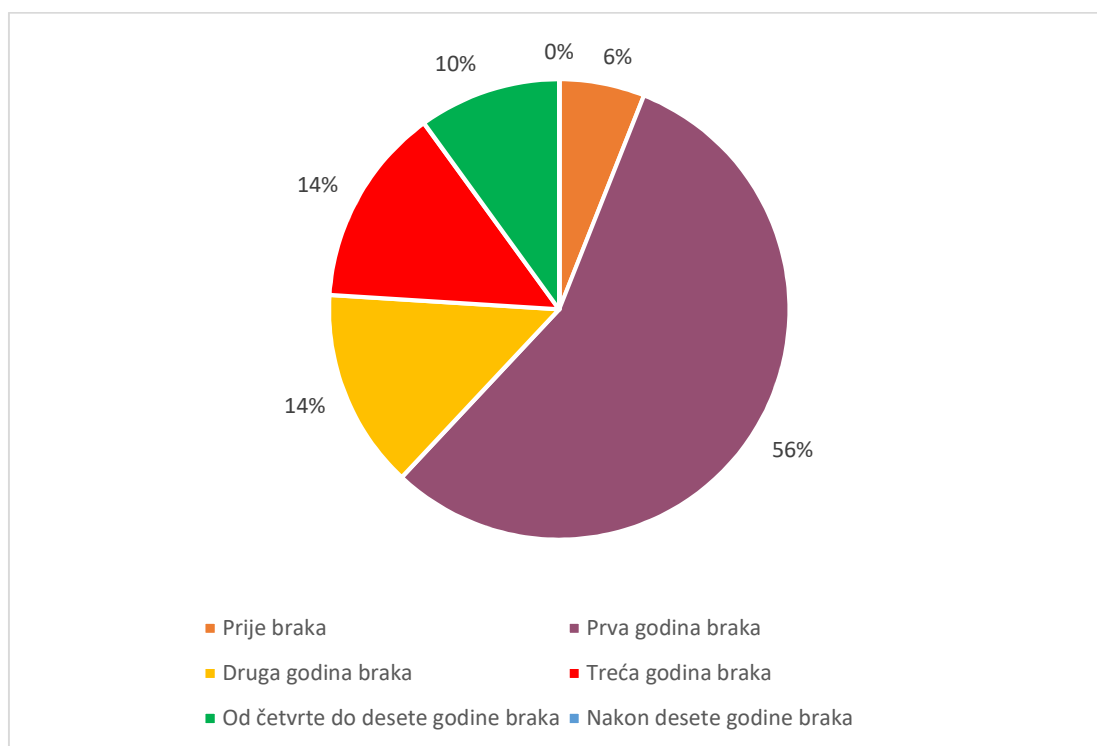
1,79 % profesora. Dakle, dominirali su brakovi s do dva djeteta, dok su brakovi s više djece bili prilično rijetki. Gledaju li se podaci po spolovima, čak 60,87 % udanih žena nije imalo djecu, po jedno je imalo 21,74 %, a po dva 17,39 % žena. Zanimljivo, ni jedna profesorica nije imala više od dvoje djece. Što se tiče oženjenih muškaraca, 28,09 % nije imalo djecu, dok su po jedno dijete imali njih 26,97 %, a po dvoje djece njih 30,34 %. Profesorska populacija nije bila jedna od onih zbog kojih bi porastao prirodni priraštaj stanovništva.

Grafikon 34: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po broju djece

Prosječna dob dobivanja prvog djeteta bila je 30,78 godina. Muškarci su prvo dijete dobivali nešto kasnije u odnosu na prosjek – s 30,92 godine, a žene nešto ranije u odnosu na prosjek – s 29,63 godine. Vidljivo je da su ti prosjeci tek nešto viši u odnosu na prosjeke stupanja u brak, stoga se analizira nakon koliko vremena u odnosu na ulazak u brak su profesori

dobivali prvo dijete. Podaci su dostupni za 50 profesora. Tako je troje ili 6 % profesora prvo dijete dobilo prije stupanja u brak, u prvoj godini braka dijete je dobilo čak 28 ili 56 % profesora, dok je u drugoj i trećoj godini braka svoje prvo dijete dobilo po sedam ili 14 % profesora. U četvrtoj, petoj, šestoj, sedmoj, osmoj, devetoj i desetoj godini braka po jedan ili 2 % profesora dobivalo je svoje prvo dijete. Prvo dijete nakon desete godine braka nije zabilježeno. Dobiveni rezultati sugeriraju da se profesorska populacija na ulazak u bračnu zajednicu u velikoj mjeri odlučivala nakon što je donijela odluku o zasnivanju obitelji. Zbog toga je ubrzo nakon sklopljenog braka slijedilo i dobivanje djece, najčešće već u prvoj godini braka u više od 50 % slučajeva. Mali postotak dobivene djece prije ulaska u brak svjedoči o tradicionalnosti tadašnjeg društva kada je dobivanje djece prije sklapanje bračne zajednice bilo društveno neprihvatljivo.

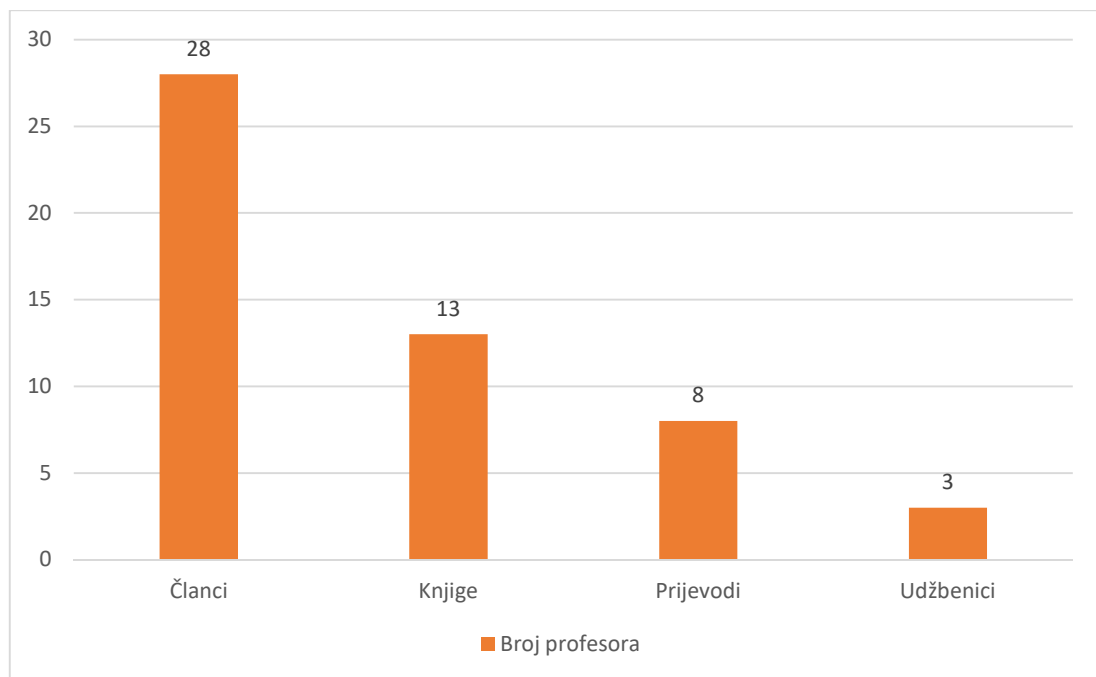

Grafikon 35: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po vremenu dobivanja prvog djeteta nakon ulaska u bračnu zajednicu

4.14. Znanstveni i kulturni rad

Profesori osječkih gimnazija bili su uključeni u znanstveni, kulturni i društveni rad zajednice. Prvo se analizira njihov znanstveni rad. U ovom dijelu analize neće se konkretno navoditi koji profesor je pisao koje članke, knjige, prijevode ili rasprave jer se ti podaci nalaze u poglavlju s individualnim biografijama profesora, već će se nastojati pružiti generalna slika

njihovog rada. Također, ne gleda se njihov znanstveni rad ostvaren samo za vrijeme službovanja u osječkim školama, već i onaj prije nastupa službe u nekoj od osječkih gimnazija. Niz profesora osječkih gimnazija bavio se pisanjem rasprava i članaka, znanstvenih i stručnih, u različitim časopisima, pretežno na području Hrvatske. Tako su pronađeni podaci da je najmanje 28 profesora osječkih gimnazija objavljivalo članke ili rasprave u nekom od časopisa. Najčešće se objavljivalo u Nastavnom vjesniku. Još neki od časopisa i listova u kojima se objavljivalo bili su *Danica*, *Gimnastikon*, *Hrvatski list*, *Jutarnji list*, *Kolo*, *Mlada Hrvatska*, *Obitelj*, *Slavonac*, *Zoološki vrtić*, *Ženski list* itd. Osim pisanja članaka i rasprava, najmanje trinaest profesora osječkih gimnazija napisalo je knjige. Najčešće su to bili profesori koji su i doktorirali. Profesori koji su diplomirali strane jezike i predavali te nastavne predmete, minimalno njih osam, bavili su se i prevođenjem beletristike, kao i znanstvene literature. Valja izdvojiti i pisanje udžbenika kao jednu od aktivnosti kojima su se bavili profesori osječkih gimnazija iako takvih profesora nije bilo puno - pronađeni su podaci svega za trojicu. Zbog svoje stručnosti dva su profesora bili i grafološki vještaci.

Grafikon 36: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po znanstvenom radu

Kulturni rad profesora osječkih gimnazija najčešće je bio vezan uz organiziranje izložbi. Slikarske izložbe bile su puno češće od kiparskih. Zabilježeno je da je barem šestoro profesora osječkih gimnazija organiziralo slikarske izložbe, dok je kao organizator kiparskih izložbi zabilježen samo jedan profesor. Što se tiče područja kulture, osječki su se profesori

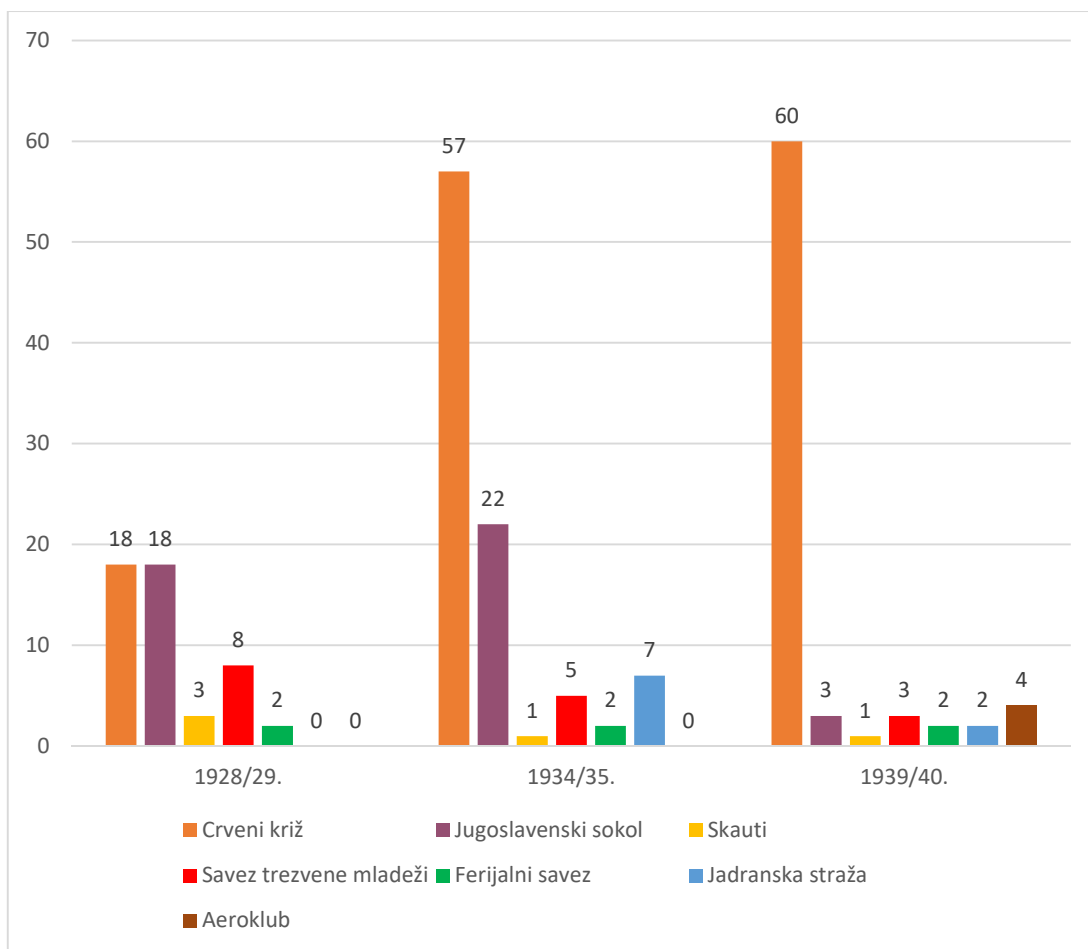
bavili i književnošću, pa postoje zapisi o napisanim dramama, novelama i zbirkama pjesama. Dio profesora bio je vičan sviranju glazbenih instrumenata. Podaci nam govore da ih je dvanaestero sviralo klavir, jedan violinu, jedan violončelo i dvojica orgulje. Često su privatno podučavali sviranje, održavali predavanja o teoriji glazbe, ali i organizirali koncerte, najčešće sa svojim učenicima.

4.15. Društveni rad i sudjelovanje u radu društava

Društveni rad osječkih profesora najčešće se pokazivao djelovanjem u različitim udrugama, ali i političkim radom. Profesori su bili uključeni u društva koja su djelovala u školama i za učenike, strukovnim društvima te različitim kulturnim, umjetničkim i drugim društvima. Od prvenstveno učeničkih društava, najviše je osječkih profesora bilo uključeno u rad Crvenog križa. Tako ih je u Crveni križ školske godine 1928./1929. bilo učlanjeno osamnaestero ili 25,00 %. Školske 1934./1935. u istu je organizaciju bilo uključeno 57 profesora ili 89,06 %, a školske godine 1939./1940. njih 60 ili 72,29 %.⁴⁶⁶ Od ostalih učeničkih organizacija, najviše je profesora bilo u Jugoslavenskom sokolu. Školske godine 1928./1929. bilo ih je 18 ili 25,00 %, školske godine 1934./1935. njih 22 ili 34,38 %, a školske 1939./1940. tek troje ili 3,61 %.⁴⁶⁷ Ostale učeničke organizacije u kojima su djelovali i profesori bili su Aeroklub *Naša krila*, Ferijalni savez, Jadranska straža, Savez trezvene mladeži i Skauti.

⁴⁶⁶ HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 28/29.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 28/29.“; Statistika RG 34/35.; Statistika RG 39/40.; kut. 2581, „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1928/29. (dalje: Statistika ŽRG 28/29.); „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1934/35. (dalje: Statistika ŽRG 34/35.); „Statistika ŽRG 39/40.“.

⁴⁶⁷ Isto

Grafikon 37: Broj profesora članova prvenstveno učeničkih udruženja od 1929. do 1940.

Glavna strukovna udruženja profesora osječkih gimnazija bila su Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora i Jugoslavensko profesorsko društvo. U osječkim srednjim školama Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora imalo je glavnu ulogu do 1930. godine nakon čega je njegov rad bio zamrznut do 1937.⁴⁶⁸, dok mu je staro ime vraćeno tek 1939. nakon uspostave Banovine Hrvatske. Članom toga društva u školskoj godini 1920./1921. bio je 31 profesor osječkih gimnazija.⁴⁶⁹ Od 1930. godine osječki profesori bili su okupljeni u Društvu jugoslavenskih profesora. U profesorska društva bilo je školske godine 1928./1929. učlanjeno 38 ili 52,78 % profesora osječkih gimnazija. Do školske godine 1934./1935. taj je broj porastao na 44 ili 68,75 %. Nakon uspostave Banovine Hrvatske školske godine 1939./1940. u profesorska društva bilo je učlanjeno 39 profesora ili 46,99 %, pri čemu ih je devetero bilo

⁴⁶⁸ Radilo preko Pododbora Matice hrvatske hrvatskih profesora.

⁴⁶⁹ Stanko Hondl, „Članovi Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora“, *Nastavni vjesnik* 29 (1921): 190.

članovima Jugoslavenskog profesorskog društva, a 30 članovima Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁴⁷⁰

Još neke od udruga u kojima su djelovali profesori osječkih gimnazija bile su Društvo *Đački dom*, Društvo za promicanje znanosti i umjetnosti, Hrvatski dom, Jugoslavenska matica, Klub hrvatskih književnika i umjetnika, Liga protiv tuberkuloze, Masonska loža *Budnost*, Matica hrvatska, Moderna škola, Narodna akademija, Narodna obrana, Prirodoslovno društvo Zagreb, Srpska čitaonica, Streljačko društvo Osijek, Univerzitetski obrazovane žene, Vatrogasno društvo Osijek, Zajednica doma i škole itd. Jedan je profesor bio i dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.⁴⁷¹

Što se tiče političkog rada, četiri profesora osječkih gimnazija bili su i gradski zastupnici iz redova različitih stranaka: Narodne radikalne stranke, Hrvatske federaičke seljačke stranke i Demokratske stranke.⁴⁷²

4.16. Ekonomski položaj

Nakon raspada Austro-Ugarske i ulaska u Kraljevstvo SHS ostali su i dalje vrijediti propisi iz propale države, tako i oni koji su se ticali ekonomskog položaja profesora. Profesori su primali redovnu plaću ovisno o tome kojoj su kategoriji pripadali i koliko su radnog staža imali, ali i obiteljski doplatak, osobni doplatak, stanarinu i vanredni dodatak. Tako su u školskoj godini 1918./1919. godišnja primanja profesora osječke Klasične gimnazije bila između 4312 i 17369 kruna. Prvi iznos koji se gledao bila je redovna plaća. Ona je za namjesnog učitelja bez radnog iskustva iznosila svega 1600 kruna. Profesor devete kategorije s tri godine radnog iskustva imao je redovnu plaću 3000 kruna. Plaća je s radnim stažem rasla pa je profesor devete kategorije sa sedam godina radnog staža imao redovnu plaću 3400 kruna. Profesor osme kategorije sa sedamnaest godina radnog staža imao je redovnu plaću 4600 kruna, profesor sedme kategorije s devetnaest godina radnog staža 5000 kruna, profesor sedme kategorije s 24 godine radnog staža 5400 kruna, a profesor šeste kategorije s 32 godine radnog staža 7000 kruna. Uz redovnu plaću, postojali su i dodaci. Obiteljski doplatak dobivao se za uzdržavane članove obitelji, a iznosio je 400 kruna godišnje po uzdržavanoj osobi. Postojali su

⁴⁷⁰ HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 28/29.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 28/29.“; Statistika RG 34/35.; Statistika RG 39/40.; kut. 2581, „Statistika ŽRG 28/29.“; „Statistika ŽRG 34/35.“; „Statistika ŽRG 39/40.“.

⁴⁷¹ SR-AJ-66, MP, kut. 2581., „Statistika ŽRG 28/29.“.

⁴⁷² Anamarija Lukić, „Vjekoslav Hengl – urbana politika i gradska vlast u Osijeku, 1920. – 1934.“ (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2016.), 143, 167.

i osobni doplatci koji su također ovisili o kategoriji i radnom stažu, a iznosili su između 1500 i 3500 kruna godišnje. Stanarina je također ovisila o kategoriji i radnom stažu te je iznosila od 900 do 1440 kruna. Vanredni dodatak ovisio je o kategoriji, radnom stažu i obiteljskom doplatku, a iznosio je između 1212 i 4404 krune. Ravnatelj škole dobivao je dodatak od 1000 kruna. Kada se svi ti brojevi pregledaju, prosječno godišnje primanje profesora osječke klasične gimnazije 1918. godine bilo je 11 510 kruna, što je bio mjesečni iznos od 959 kruna.⁴⁷³

Kako je različit sustav primanja plaće u državi teško funkcionirao i kako je središnja vlast u Beogradu htjela imati nadzor nad školskim sustavom, 14. veljače 1921. donesena je Uredba o izjednačavanju plaća nastavnika srednjih i stručnih škola u Vojvodini, Hrvatskoj i Slavoniji, Bosni i Hercegovini, Dalmaciji i Sloveniji s plaćama srednjoškolskih nastavnika u Srbiji. Navedena Uredba bila je u skladu sa Zakonom o srednjim školama u Srbiji (s izmjenama od 4. srpnja 1912.). Plaće u krunama prebačene su u dinare u omjeru četiri krune za jedan dinar. Namjesni učitelji s položenim profesorskim ispitom i tri godine radnog staža dobili su zvanje profesora.⁴⁷⁴ Plaća profesora srednje škole iznosila je 2000 dinara na godinu, nakon osme i četvrte godine rada rasla je za 600 dinara, a nakon toga za 600 dinara svake tri godine, tako da je profesor s dvadeset godina staža imao plaću 6000 dinara.⁴⁷⁵ Utvrđeni su i dodaci za skupoću pa su profesori s plaćom do 2999 dinara dobivali petnaest dinara dnevno; s plaćom od 3000 do 4999 dinara šesnaest dinara dnevno; s plaćom od 5000 do 7499 dinara osamnaest dinara dnevno; a s plaćom iznad 7500 dinara dvadeset dinara dnevno. Također je bio ustanovljen i obiteljski dodatak od tri dinara dnevno.⁴⁷⁶ Uredbom o povišicama plaća i honoriranju sati te prekovremenog rada direktora, nastavnika i nastavnica srednjih škola osnovna plaća srednjoškolskih profesora iznosila je 2400 dinara, poslije treće i šeste godine rada rasla je za 600 dinara, a nakon toga za isti iznos svake dvije godine.⁴⁷⁷

Zakon o činovnicima i ostalim državnim službenicima građanskog reda donesen je 31. srpnja 1923. godine. Po njemu su primanja državnih službenika, pa tako i profesora, bila podijeljena na osnovnu plaću ovisno o kategoriji i stupnju kojem pripadaju, položajnu plaću ovisno o kategoriji i grupi kojoj pripadaju, stanarinu i dječji dodatak. Ako je profesor pripadao jednoj od prvih triju grupa prve kategorije, nije imao osnovnu plaću. Prvoj kategoriji pripadali su činovnici s potpunom fakultetskom spremom ili višom stručnom školom koja odgovara

⁴⁷³ Sonja Gaćina Škalamera, „Gimnazijski profesori“, u: *Klasične gimnazije u Hrvatskoj*, ur. Štefka Batinić; Sonja Gaćina Škalamera; Elizabeta Serdar (Zagreb: Hrvatski školski muzej, 2007.), 50.

⁴⁷⁴ SGZV (1921): 41-42.

⁴⁷⁵ *Srednjoškolski zbornik I.*, 29.

⁴⁷⁶ SGZV (1921): 43-44.

⁴⁷⁷ SGZV (1921): 242.

fakultetu. Drugoj kategoriji pripadali su činovnici s potpunom srednjoškolskom spremom i ispitom zrelosti ili srednjom stručnom školom s propisanim završnim ispitom, dok su trećoj kategoriji pripadali činovnici s najmanje četiri razreda srednje škole ili završenom nižom stručnom školom s propisanim završnim ispitom.⁴⁷⁸

Tablica 16: Osnovna plaća po kategorijama i stupnjevima na osnovi Zakona o činovnicima od 31. srpnja 1923.

Stupanj	Prva kategorija	Druga kategorija	Treća kategorija
1.	3600	3000	2700
2.	4560	3720	3300
3.	5520	4440	3900
4.	6600	5160	4500
5.	7800	5880	5100
6.	9000	6600	5700
7.	10 200	7320	6300
8.	11 400	8280	6900
9.	12 600	9240	7620
10.	14 400	10 440	8580

Tablica 17: Položajna plaća po kategorijama i grupama na osnovi Zakona o činovnicima od 31. srpnja 1923.

Grupa	Prva kategorija	Druga kategorija	Treća kategorija
1.	48 000	6600	4200
2.	42 000	4800	3000
3.	36 000	3600	2400
4.	12 000	2640	1680
5.	9600	1920	
6.	7200		
7.	5400		
8.	4200		
9.	3000		

⁴⁷⁸ Zakon o činovnicima, 1923.

Na osnovi Zakona o činovnicima 31. listopada 1923. donesena je Uredba o razvrstavanju i raspoređivanju činovnika i ostalih državnih službenika građanskog reda. Njome su precizirane pripadnosti kategorijama i grupama. Profesori su pripadali pod ingerenciju Ministarstva prosvjete. Prvoj kategoriji, trećoj grupi s položajnom plaćom od 36 000 dinara pripadali su ravnatelji potpunih srednjih škola s više od dvadeset godina radnog staža. Prvoj kategoriji, četvrtoj grupi s položajnom plaćom od 12 000 dinara pripadali su ravnatelji potpunih srednjih škola s manje od dvadeset godina radnog staža, ravnatelji nepotpunih srednjih škola s preko dvadeset godina radnog staža i profesori srednjih škola s preko dvadeset godina radnog staža. Prvoj kategoriji, petoj grupi s položajnom plaćom od 9600 dinara pripadali su ravnatelji nepotpunih srednjih škola i profesori srednjih škola s više od petnaest godina radnog staža. Prvoj kategoriji, šestoj grupi s položajnom plaćom od 7200 dinara pripadali su ravnatelji nepotpunih srednjih škola i profesori srednjih škola s preko deset godina radnog staža. Prvoj kategoriji, sedmoj grupi s položajnom plaćom od 5400 dinara pripadali su profesori srednjih škola s preko sedam godina radnog staža. Prvoj kategoriji, osmoj grupi s položajnom plaćom od 4200 dinara pripadali su srednjoškolski profesori s manje od sedam godina radnog staža. Prvoj kategoriji, devetoj grupi s položajnom plaćom od 3000 dinara pripadali su suplenti srednjih škola. Drugoj kategoriji, prvoj grupi s položajnom plaćom od 6600 dinara pripadali su učitelji vještina s više od dvadeset godina radnog staža. Drugoj kategoriji, drugoj grupi s položajnom plaćom od 4800 dinara pripadali su učitelji srednjih škola s više od četrnaest godina radnog staža. Drugoj kategoriji, trećoj grupi s položajnom plaćom od 3600 dinara pripadali su učitelji vještina s više od osam godina radnog staža. Drugoj kategoriji, četvrtoj grupi s položajnom plaćom od 2640 dinara pripadali su učitelji s više od tri godine radnog staža. Drugoj kategoriji, petoj grupi s položajnom plaćom od 1920 dinara pripadali su učitelji s manje od tri godine radnog staža.⁴⁷⁹ Uz navedene osnovnu i položajnu plaću, isplaćivala se i stanarina. Ona je za činovnike pripadnike prvih triju grupa prve kategorije iznosila 3600 dinara. Što se tiče činovnika ostalih grupa, u prvoj kategoriji u prvih šest godina službe iznosila je 1800 dinara, u sljedećih devet godina službe 2100 dinara, a nakon petnaest godina službe 2700 dinara. Za drugu kategorije u iste raspone godina službe, ona je iznosila 1200, 1500 i 1800. Dječji dodatak iznosio je 360 dinara po djetetu do djetetove šeste godine, 600 dinara do djetetove dvanaeste godine, a nakon toga 960 dinara. Prestajao je u slučaju punoljetnosti ili prestanka redovnog školovanja.⁴⁸⁰ Uz sva navedena primanja, postojao je i dodatak na skupoću koji je regulirao

⁴⁷⁹ Isto

⁴⁸⁰ Isto

Zakon o dodacima na skupoću državnih službenika građanskog i vojnog reda. S obzirom na mjesto službovanja postojalo je pet mjesnih razreda skupoće. Osijek je spadao u četvrti razred s gradovima poput Varaždina, Banja Luke, Ptuja ili Ogulina. Primjerice, Beograd je pripadao u prvi razred, a Zagreb i Split u drugi. Dodatak na skupoću dodjeljivao se po danu, a za četvrti razred skupoće, kojemu je pripadao Osijek, iznosio je 22 dinara za godišnju plaću do 2999 dinara, 24 dinara za godišnju plaću između 3000 i 4999 dinara, 26 dinara za godišnju plaću između 5000 i 7499 dinara, 29 dinara za godišnju plaću između 7500 i 8999 dinara te 32 dinara za godišnju plaću preko 9000 dinara. Postojao je i obiteljski dodatak na skupoću, a iznosio je pet dinara dnevno te se dodjeljivao za zakonitu ženu i djecu te roditelje u slučaju siromaštva.⁴⁸¹

Uzmu li se u obzir svi prethodno navedeni prihodi te uzmemo li za primjer profesore osječke Klasične gimnazije u godini 1924., njihova godišnja zarada bila je između 6457 i 41 880 dinara. Prosjek je iznosio 19 802 dinara. Ako bismo to podijelili na mjesece, mjesečni iznos koji bi prosječni profesor uprihodio bio je 1650 dinara.⁴⁸² A kakve su bile cijene prehrambenih proizvoda u Osijeku? Jedno jaje koštalo je 1 dinar, litra mlijeka je koštalo oko 2 dinara, kilogram kupusa oko 1,50 dinara. Cijene mesa bile su značajno veće. Kilogram svinjetine koštao je oko 24 dinara, kilogram teletine oko 18 dinara, a slanina oko 26 dinara. Novi bicikl primjerice koštao je 2400 dinara ili jednu i pol prosječnu plaću.⁴⁸³

Sljedeći primjer koji ćemo uzeti jest onaj profesora Ženske realne gimnazije u Osijeku za ožujak 1929. Mjesečni prihodi profesora iznosili su između 912 i 3922 dinara. Prosječni iznos bio je 2352 dinara.⁴⁸⁴ U odnosu na 1924. godinu zabilježen je značajan rast plaće.

Novi Zakon o činovnicima donesen je 31. ožujka 1931. godine. Primanja činovnika dijelila su se na mjesečne plaće, položajni dodatak i osobni i obiteljski dodatak na skupoću. Mjesečna plaća ovisila je o položajnoj grupi i stupnju. Postojalo je deset položajnih grupa, s tim da su druga, treća i četvrta položajna grupa imale po dva stupnja. Za prve tri položajne grupe nije bilo periodičnih povišica, dok je za ostale bilo po tri, a za sedmu i četiri. Zaposlenici osječkih gimnazija bili su smješteni od treće do devete položajne grupe. Osobni dodatak na skupoću dijelio se u tri razreda, a Osijek se nalazio u drugom razredu. Plaća se kretala između 475 i 4000 dinara mjesečno bez periodičkih povišica. Položajni dodatak kretao se od 300 do 3500 dinara. Osobni dodatak na skupoću iznosio je od 850 do 15 000 dinara, a u slučaju Osijeka od 950 do 1350 dinara. Obiteljski dodatak na skupoću za ženu i svako dijete iznosio je 150

⁴⁸¹ SGZV (1922): 58-62.

⁴⁸² HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 229.

⁴⁸³ „Oglasnik“, *Hrvatski list*, 1. V. 1924.; „S osječke pijace“, *Hrvatski list*, 13. VIII. 1925.

⁴⁸⁴ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 17, br. 116.

dinara mjesečno. Činovnički pripravnici bili su u nešto drugačijem položaju od činovnika te su primali mjesečnu plaću na temelju razreda skupoće, što je u Osijeku bilo 1400 dinara.⁴⁸⁵

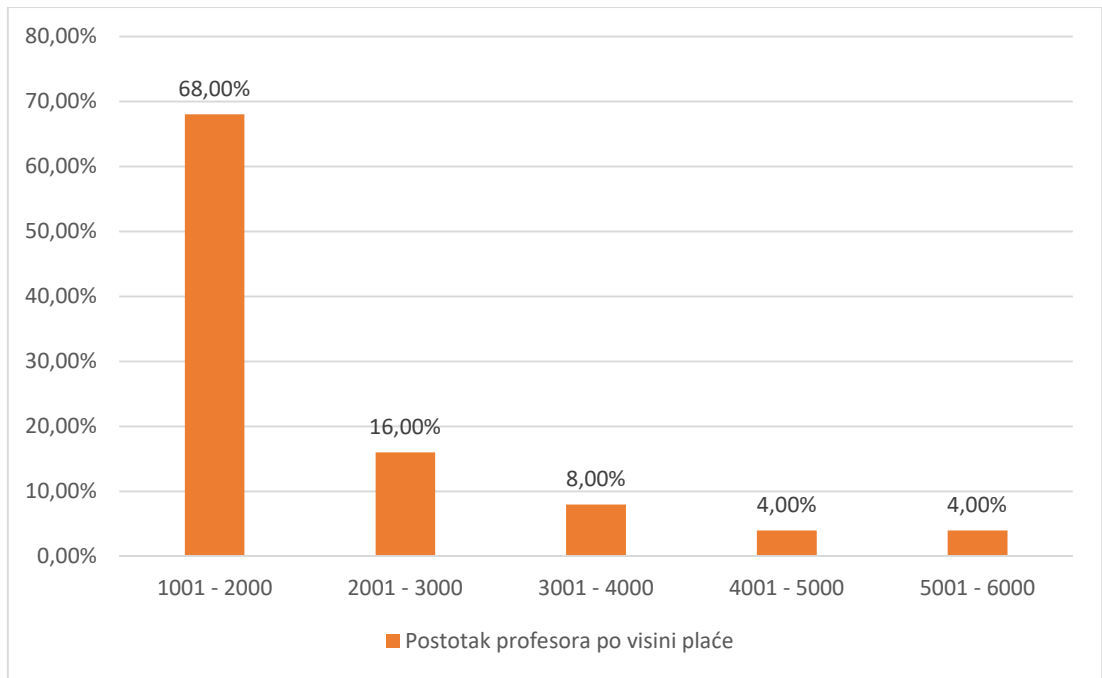
Tablica 18: Primanja činovnika na osnovi Zakona o činovnicima od 31. ožujka 1931.

Položajna grupa	Stupanj	Plaća	Plaća s periodičkim povišicama				Položajni dodatak	Osobni dodatak na skupoću		
			I.	II.	III.	IV.		I.	II.	III.
I.		4000					3500	1500		
II.	1.	3750					3100	1500	1350	
	2.	3500					2700	1500	1350	
III.	1.	3250					2120	1350	1200	1100
	2.	3000					1720	1350	1200	1100
IV.	1.	2350	2550	2750	3000		1320	1300	1150	1050
	2.	1750	1950	2150	2350		920	1300	1150	1050
V.		1450	1550	1650	1750		800	1250	1100	1000
VI.		1150	1250	1350	1450		650	1200	1050	950
VII.		910	970	1030	1090	1150	500	1150	1000	900
VIII.		730	790	850	910		400	1100	950	850
IX.		575	625	675	730		300	1050	900	800
X.		475	525	575			200	1000	850	750

Kako su onda izgledale mjesečne plaće profesora osječkih gimnazija? Za primjer opet uzimamo zaposlenike Ženske realne gimnazije u Osijeku i njihova primanja za mjesec siječanj 1934. Najniže primanje iznosilo je 1070 dinara, a najviše 5420 dinara. Prosječno primanje bilo je 2110 dinara. Ako bismo gledali stanje bez činovničkih pripravnika (suplenata), prosječan iznos bio bi 2593 dinara. Ipak, ako bi se pogledalo kako je visina primanja bila raspoređena, vidjelo bi se da je velika većina profesora (uključujući i suplente) imala primanja ispod 2000 dinara.⁴⁸⁶

⁴⁸⁵ Zakon o činovnicima, 1931.

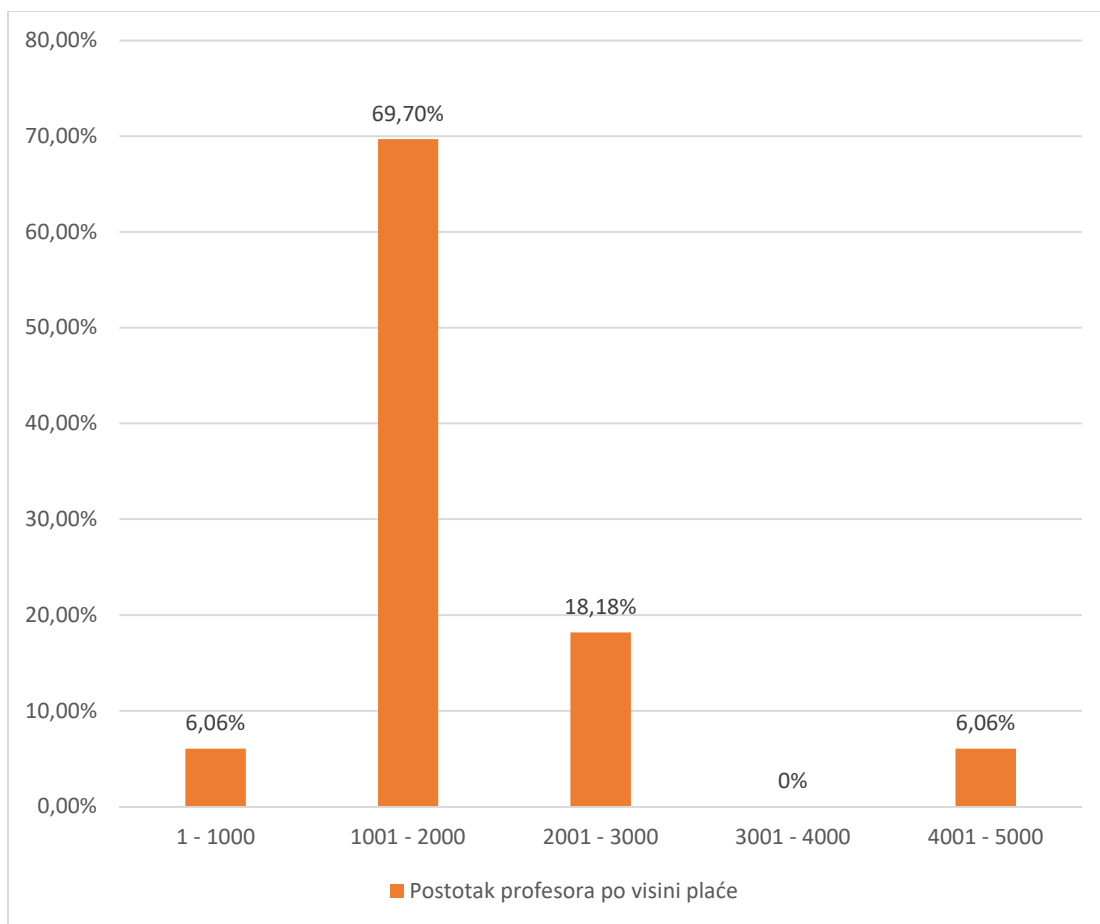
⁴⁸⁶ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 58, „Platni spisak za siječanj 1934.“.

Grafikon 38: Profesori Ženske realne gimnazije u Osijeku po visini primanja u siječnju 1934.

Zadnji primjer visine plaća profesora osječkih gimnazija koji se koristi jest onaj Ženske realne gimnazije u Osijeku iz rujna 1940. godine. Najniža primanja iznosila su 847 dinara, a najviša 4144 dinara. Prosječna primanja iznosila su 1657 dinara. Ako bismo opet iz računice isključili činovničke pripravnike (suplente), prosječan iznos bio bi 2227 dinara.⁴⁸⁷ Ako bismo opet pogledali kako je visina primanja bila raspoređena, vidjelo bi se da je velika većina profesora (uključujući i suplente) imala primanja ispod 2000 dinara, odnosno da je tek svaki osmi profesor imao mjesečna primanja iznad 2000 dinara.

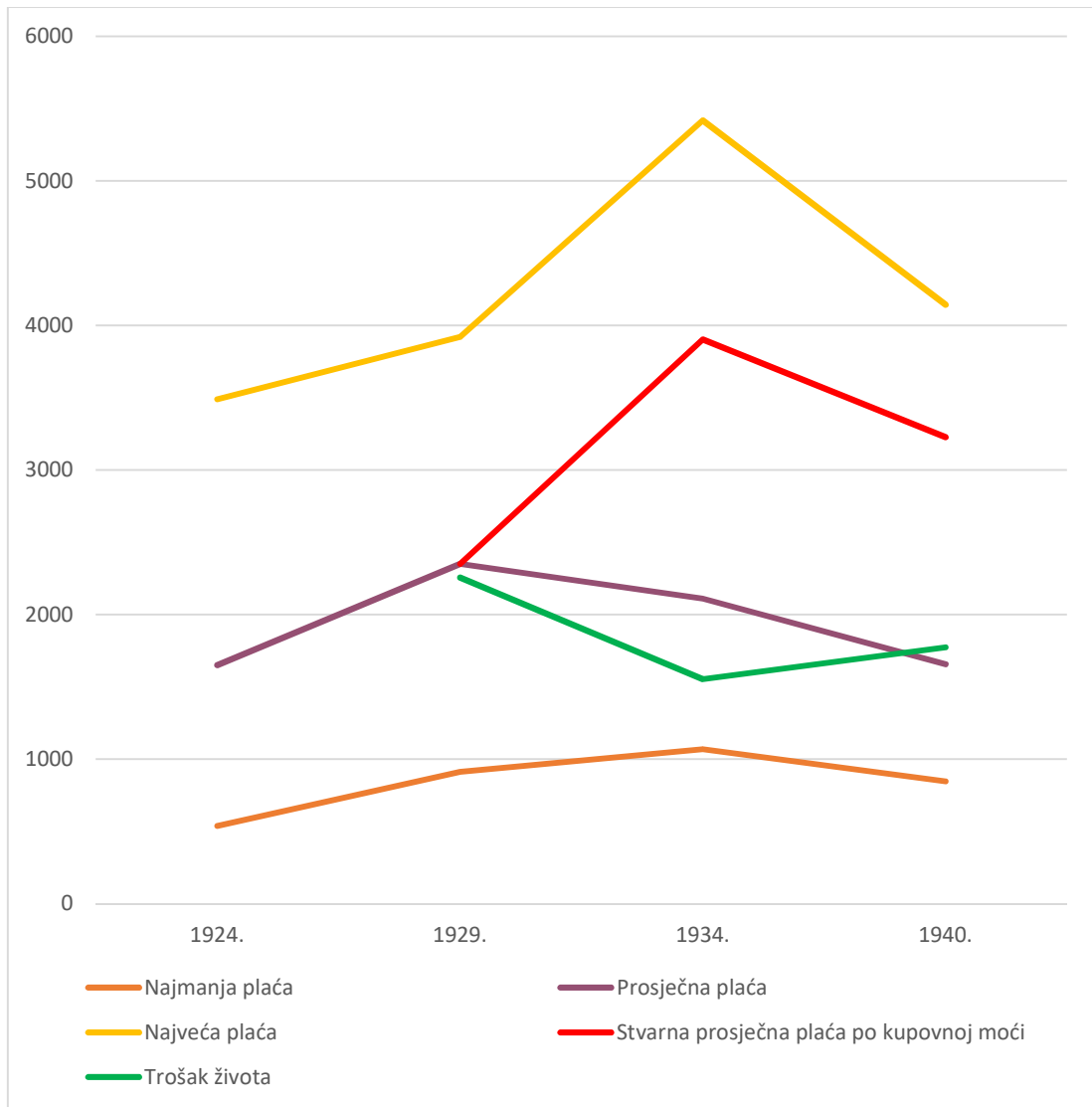
⁴⁸⁷ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 1071.

Grafikon 39: Profesori Ženske realne gimnazije u Osijeku po visini primanja u rujnu 1940.

Plaća je 1940. po prosječnoj plaći svih zaposlenih profesora bila na razini otprilike 70 % plaće iz 1929. godine ili 78 % plaće iz 1934., što je značajan pad standarda koji je bio primjetan već i 1934. u odnosu na 1929., odnosno plaća 1934. bila je oko 90 % plaće iz 1929. Ipak, stvari se ne mogu tako jednostavno gledati jer se mijenjala i kupovna moć dinara pa tako jedan dinar nije vrijedio isto 1929. ili 1934. Primjerice, za jedan dinar 1934. moglo se kupiti proizvoda iste kvalitete kao za 1,85 dinara 1929., a za jedan dinar 1940. kao za 1,53 dinara 1929. ili 0,83 dinara 1934. Također, treba voditi računa i o mjesečnim troškovima života. Tako su troškovi za obitelj koja se sastojala od zaposlenog muškaraca, nezaposlene žene i dvoje djece 1930. iznosili 2256 dinara, 1934. 1554 dinara te 1940. 1774 dinara.⁴⁸⁸

⁴⁸⁸ *Jugoslavija 1918 – 1988. Statistički godišnjak* (Beograd: Savezni zavod za statistiku, 1989.), 74.

Grafikon 40: Usporedba plaća osječkih gimnazijskih profesora od 1924. do 1940. s iznosom potrebnim za životne troškove i plaćom po stvarnoj kupovnoj moći

Pogleda li se prethodni grafikon vidljivo je da je zapravo između 1929. i 1934. kupovna moć profesora zapravo porasla iako je nominalno prosječni iznos primanja bio manji. Između 1934. i 1940. pao je i prosječni iznos mjesečnih primanja ali i kupovna moć, dok su troškovi života rasli. Inače se međuratno razdoblje iz ekonomske perspektive najčešće dijeli na ubrzani rast u prvih pet godina postojanja nove države; razdoblje usporenog, ali stabilnog rasta do početka 30-ih godina 20. stoljeća; krizu u prvoj polovici oporavak u drugoj polovici 30-ih godina 20. stoljeća.⁴⁸⁹ Po navedenom ispada da je najveća kupovna moć profesora osječkih gimnazija bila u vrijeme krize u prvoj polovici 30-ih godina 20. stoljeća jer je nominalni iznos

⁴⁸⁹ Goran Nikolić, *Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-1941.* (Beograd: Stubovi kulture, 2003.), 54.

plaće padao slabije no što su padali troškovi životi, dok je vrijeme oporavka za kupovnu moć profesora osječkih gimnazija imalo negativne posljedice.

Profesori su mogli zaraditi i podučavanjem preko normiranog broja sati. Sat preko dužnosti godišnje je donosio 400 kruna.⁴⁹⁰ Profesori Klasične gimnazije u Osijeku godišnje su imali dva do sedam sati preko norme što im je moglo donijeti relativno dobru zaradu.⁴⁹¹

Uz redovna primanja, profesori su često tražili i dodatne načine zarade. Najrašireniji način bilo je privatno podučavanje, odnosno davanje instrukcija učenicima. U Zakonu o činovnicima iz 1923., u članku 94. stajalo je da službenik, u ovom slučaju profesor, ne može uz svoju redovnu službu imati i sporednu, osim ako dobije ministrovu dozvolu i ako to nije protivno časti njegova zvanja i vršenju njegovih stalnih dužnosti.⁴⁹² Slična je formulacija stajala i u Zakonu o činovnicima iz 1931., taj put u članku 74.⁴⁹³ U Raspisu od 3. studenog 1926. to je detaljnije pojašnjeno te je navedeno da u mjestima u kojima ima više srednjih škola, profesori ne smiju držati privatne sate učenicima iz škole u kojoj rade.⁴⁹⁴ Inače, tada je pet profesora Klasične gimnazije u Osijeku i šest profesora Ženske realne gimnazije u Osijeku vršilo privatno podučavanje.⁴⁹⁵

Profesori Realne gimnazije u Osijeku bili su nezadovoljni takvim propisom jer su većinom privatno podučavali učenike svoga zavoda te su se obratili velikom županu za pomoć. Požalili su se da je materijalno stanje profesora vrlo teško te kao primjer naveli da profesor s deset godina radnog staža koji ima obitelj ne može mjesečno živjeti sa samo 2000 dinara jer mu samo na stanarinu odlazi od 500 do 1000 dinara. Veliki župan prihvatio je njihovu žalbu te im je omogućeno predstavkom se obratiti Ministarstvu prosvjete. U njoj su naveli da su i oni sami protiv privatnog podučavanja, no da su egzistencijalni uvjeti profesora toliko loši da se jednostavno moraju time baviti. Također su naveli da im je zabrana držanja privatnog podučavanja učenicima unutar svoje škole značajno smanjila mogućnosti zarade jer se neki predmeti obučavaju samo na toj školi pa onda ne postoji ni mogućnost da bi u njima podučavali učenike drugih škola.⁴⁹⁶ U ožujku 1927. dvadeset je profesora podnijelo molbe da im se dopusti privatno podučavanje u školi u kojoj su radili. Ravnatelj škole podržao ih je te je njihova molba na koncu uspješno riješena i omogućeno im je ono što su tražili.⁴⁹⁷

⁴⁹⁰ Bajagić, *Upravljanje Ministarstvom*, 398.

⁴⁹¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 74.

⁴⁹² *Zakon o činovnicima*, 1923.

⁴⁹³ *Zakon o činovnicima*, 1931.

⁴⁹⁴ PG (1926): 511-512.

⁴⁹⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut. 77, br. 302.; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 11, br. 368.

⁴⁹⁶ SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 1055.

⁴⁹⁷ SR-AJ-66, MP, kut. 818, „Privatno poučavanje“.

Privatno podučavanje učenika nastavilo se pa je tijekom školske godine 1927./1928. četrnaest profesora Realne gimnazije u Osijeku privatno podučavalo 58 učenika, a školske godine 1928./1929. četrnaest profesora iste škole 103 učenika, pri čemu je jedan profesor sam podučavao čak 51 učenika.⁴⁹⁸ Da je privatno podučavanje učenika uzelo maha, pokazala je i situacija u kojoj je neimenovani „posmatrač“ prijavio profesore Realne gimnazije u Osijeku da privatno podučavaju čak 125 učenika isključenih iz njihove škole te da će isti kod njih polagati ispite na kraju školske godine.⁴⁹⁹ Isto nije dokazano, ali da je problema bilo govori i obraćanje velikog župana ministru prosvjete. On navodi da je privatno podučavanje „bolna stvar u našem srednjem školstvu“ te da je jedino rješenje da ga se u potpunosti zabrani jer se uvijek može naći način za izigravanje propisa i zlouporabe koje se zbog prirode posla teško mogu dokazati. Naveo je i da je ukinuće privatnog podučavanja nemoguće zbog lošeg materijalnog stanja profesora, no dao je prijedlog da se broj učenika po profesoru ograniči na četiri.⁵⁰⁰ I doista, Rapisom od 22. studenog 1929. privatno podučavanje učenika srednjih škola dopušteno je za samo dva učenika po profesoru.⁵⁰¹ To je bio veliku udar na profesore koji su zarađivali na takav način. Taj je propis nešto ublažen Rapisom od 15. veljače 1935. kad je taj broj podignut na četiri učenika. Takvi su propisi vrijedili i 1939.⁵⁰², a profesori su nastavili s privatnim podučavanjem i jačanjem svog budžeta na takav način.

⁴⁹⁸ SR-AJ-66, MP, kut. 819, br. 7882.

⁴⁹⁹ SR-AJ-66, MP, kut. 821, „Postupak protiv profesora zbog privatnog poučavanja“.

⁵⁰⁰ SR-AJ-66, MP, kut. 819, br. 7882.

⁵⁰¹ PG (1929): 1197-1198.

⁵⁰² Andrija Rački, *Iz prošlosti Sušačke gimnazije* (Rijeka: Adamić, 2007.), 140-141.

5. UČENICI OSJEČKIH GIMNAZIJA

5.1. Kvantitativna analiza učenika

5.1.1. Broj učenika

Trend rasta broja učenika osječkih gimnazija između 1918. i 1938. godine bio je konstantan, nakon čega je uslijedio blagi trend pada njihova broja. Na početku istraživanog razdoblja, u školskoj godini 1918./1919. učenika je na kraju školske godine bilo 863. Već sljedeće školske godine broj učenika premašio je tisuću, odnosno bilo ih je 1016. Do školske godine 1925./1926. taj je broj porastao do 1451, da bi sljedeće godine bio zabilježen blagi pad jer je na kraju školske godine 1926./1927. bilo 1393. učenika. Sljedeće školske godine učenika je bilo 1451, da bi školske 1928./1929. opet bio zabilježen blagi pad na 1373 učenika. Nakon toga, uz izuzetak školske godine 1932./1933. kada je zabilježen blagi pad, broj učenika osječkih gimnazija do školske godine 1937./1938. kontinuirano raste te je navedene školske godine zabilježen maksimalan broj učenika – 1 716. Nakon vrhunca po broju učenika uslijedio je blagi pad njihova broja te je na kraju školske godine 1939./1940. bilo 1637 učenika. Ipak, usporedimo li taj broj s brojem učenika u školskoj godini 1918./1919. vidimo da se broj učenika osječkih gimnazija u nešto više od dvadeset godina gotovo udvostručio ili, preciznije, povećao se za 89,69%.

Tablica 19: Broj učenika osječkih gimnazija na kraju školske godine od 1918. do 1940. i godišnja stopa pada/rasta broja učenika⁵⁰³

Školska godina	Broj učenika	Godišnja stopa pada/rasta
----------------	--------------	---------------------------

⁵⁰³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 68, br. 545; kut. 70, br. 582; kut. 71, br. 530; kut. 72, br. 351; br. 389; kut. 73, br. 220; br. 324; br. 390; kut. 74, br. 217; br. 230; br. 333; 385; kut. 75, br. 279; br. 290; br. 376; br. 425; kut. 76, br. 267; br. 291; br. 442; kut. 77, br. 316; kut. 78, br. 457; br. 576; HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 706; kut. 3, br. 582; kut. 4, br. 457; HR-DAOS-158, RG, kut. 5, br. 631; kut. 6, br. 428; kut. 7, br. 504; br. 621; br. 629; br. 650; br. 1359; HR-HDA-159, BHOP, kut. 15, „Statistika RG 40/41.“; HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 27/28.“; „Statistika NRG 28/29.; Hrvatska (dalje: HR), Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), fond 137, *Pokrajinska uprava za Hrvatsku i Slavoniju* (dalje: PUHS), kut. 398, „Izvještaj Kraljevske velike gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1923/24.“; „Izvještaj Kraljevske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1923/24.; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 269; kut. 3, br. 335; kut. 4, br. 335; kut. 5, br. 280; kut. 6, br. 260; kut. 11, br. 441; br. 442; SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 366; 442; „Izvještaj direktora Kraljevske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1924/25.“; kut. 820, br. 280; br. 358; kut. 2580, „Statistika Kraljevske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1923/24.“ (dalje: Statistika RG 23/24.); „Statistika RG 27/28.“; „Statistika RG 28/29.“; „Statistika RG 29/30.“; „Statistika RG 30/31.“; „Statistika RG 31/32.“; „Statistika RG 32/33.“; „Statistika RG 34/35.“; „Statistika RG 35/36.“; „Statistika RG 36/37.“; „Statistika RG 37/38.“; „Statistika RG 38/39.“; „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika Kraljevske ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1923/24.“ (dalje: Statistika ŽRG 23/24.); Statistika Kraljevske ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1924/25.“ (dalje: Statistika ŽRG 24/25.); Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1926/27.“ (dalje: Statistika ŽRG 26/27.); „Statistika ŽRG

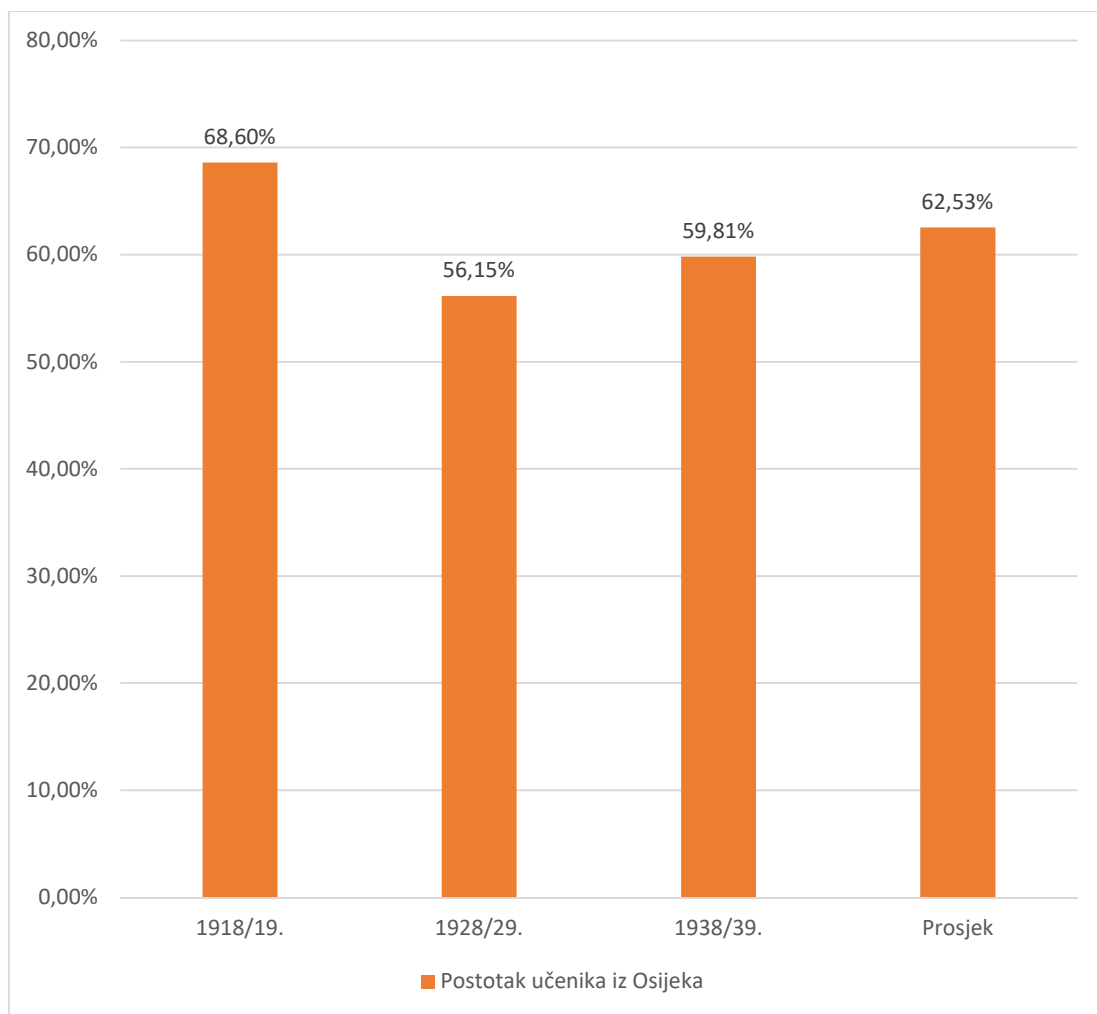
1918./1919.	863	
1919./1920.	1046	+ 21,20 %
1920./1921.	1105	+ 5,64 %
1921./1922.	1122	+ 1,02 %
1922./1923.	1249	+ 11,32 %
1923./1924.	1294	+ 3,60 %
1924./1925.	1392	+ 7,57 %
1925./1926.	1 485	+ 6,68 %
1926./1927.	1393	-6,60 %
1927./1928.	1451	+ 4,16 %
1928./1929.	1373	- 5,68 %
1929./1930.	1497	+ 9,03 %
1930./1931.	1542	+ 3,01 %
1931./1932.	1559	+ 1,10 %
1932./1933.	1532	- 1,76 %
1933./1934.	1577	+ 2,94 %
1934./1935.	1583	+ 0,38 %
1935./1936.	1629	+ 2,91 %
1936./1937.	1689	+ 3,68 %
1937./1938.	1716	+ 1,60 %
1938./1939.	1667	- 2,94 %
1939./1940.	1637	- 1,83 %

27/28.“; „Statistika ŽRG 28/29.“; „Statistika ŽRG 29/30.“; „Statistika ŽRG 30/31.“; „Statistika ŽRG 31/32.“; „Statistika ŽRG 32/33.“; „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1933/34.“ (dalje: Statistika ŽRG 33/34.); „Statistika ŽRG 34/35.“; „Statistika ŽRG 35/36.“; „Statistika ŽRG 36/37.“; „Statistika ŽRG 37/38.“; „Statistika Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1938/39. (dalje: Statistika ŽRG 38/39.); „Statistika ŽRG 39/40.“; „Statistika Ženske realne gimnazije u Osijeku na početku školske godine 1940/41.“ (dalje: Statistika ŽRG 40/41.); IKG 1918/19.; IKG 1919/20.; *Izveštaj Kraljevske velike gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1920/21.* (dalje: IKG 20/21.); IRG 18/19.; IRG 19/20.; *Izveštaj Kraljevske realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1920/21.* (dalje: IRG 20/21.); IRG 29/30.; IRG 30/31.; *Izveštaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1931/32.* (dalje: IRG 31/32.); *Izveštaj Državne muške realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1932/33.* (dalje: IRG 32/33.); IRG 33/34.; IRG 34/35.; IRG 35/36.; IRG 36/37.; IRG 37/38.; IRG 38/39.; IRG 39/40.; IŽRG 18/19.; *Izveštaj Privremenog višega ženskoga liceja i ženske realne gimnazije u Osijeku na koncu godine 1919/20.* (dalje: IŽRG 19/20.); IŽRG 17-29.; IŽRG 30/31.; *Izveštaj Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1931/32.* (dalje: IŽRG 31/32.); IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.; *Izveštaj Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1934/35.* (dalje: IŽRG 34/35.); *Izveštaj Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1935/36.* (dalje: IŽRG 35/36.); *Izveštaj Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1936/37.* (dalje: IŽRG 36/37.); *Izveštaj Državne ženske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1937/38.* (dalje: IŽRG 37/38.); IŽRG 38/39.; IŽRG 39/40.

Što se tiče godišnjih stopa pada ili rasta broja učenika, najveći porast zabilježen je u godinama s 1918./1919. na 1919./1920., kada je iznosio čak 21,20 %. Tijekom 20-ih godina 20. stoljeća godišnja stopa rasta broja učenika iznosila je između 1,02 % i 11,32 % u pozitivnim godinama, dok je stopa pada broja učenika u negativnim godinama bila između 5,68 % i 6,60 %. Ukupno je između 1920./1921. i 1930./1931. broj učenika porastao za čak 39,55 %. U 30-im godinama 20. stoljeća stopa rasta broja učenika usporena je te je u pozitivnim godinama iznosila između 0,38 % i 3,68 %, dok je stopa pada broja učenika u negativnim godinama iznosila između 1,76 % i 2,94 %. Ukupno je između školske godine 1931./1932. i 1939./1940. broj učenika porastao za 5,00 %, odnosno stopa rasta smanjila se za gotovo osam puta, a i trend je bio negativan od 1938./1939.

Većina učenika osječkih gimnazija dolazila je iz Osijeka, tj. roditelji su im živjeli u Osijeku. U školskoj godini 1918./1919. postotak učenika koji su bili iz Osijeka iznosio je 68,60 %. Deset godina poslije, u školskoj godini 1928./1929. taj je postotak bio 56,15 %, a nakon još deset godina, u školskoj 1938./1939. bio je 59,81 %. Pogledamo li i ostale godine, postotak učenika iz Osijeka bio je najmanji već spomenute školske godine 1927./1928. kada je iznosio 55,41 %, a najveći školske godine 1919./1920. kad je iznosio 68,64 %. Prosječno je postotak učenika koji su dolazili iz Osijeka bio 62,53 %.⁵⁰⁴

⁵⁰⁴ Podaci od školske godine 1920/21. do školske godine 1926/27. nisu potpuni, kao ni iz školske godine 1933/34., stoga nisu uključeni u računicu. HR-DAOS-157, VGO, kut. 68, br. 545; kut. 70, br. 582; kut. 71, br. 530; kut. 72, br. 351; br. 389; kut. 73, br. 220; br. 324; br. 390; kut. 74, br. 217; br. 230; br. 333; 385; kut. 75, br. 279; br. 290; br. 376; br. 425; kut. 76, br. 267; br. 291; br. 442; kut. 77, br. 316; kut. 78, br. 457; br. 576; HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 706; kut. 3, br. 582; kut. 4, br. 457; HR-DAOS-158, RG, kut. 5, br. 631; kut. 6, br. 428; kut. 7, br. 504; br. 621; br. 629; br. 650; br. 1359; HR-HDA-159, BHOP, kut. 15, „Statistika RG 40/41.“; HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 27/28.“; „Statistika NRG 28/29.“; HR-HDA.147, SBPO, kut. 398, „Izvještaj Kraljevske velike gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1923/24.“; „Izvještaj Kraljevske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1923/24.“; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 269; kut. 3, br. 335; kut. 4, br. 335; kut. 5, br. 280; kut. 6, br. 260; kut. 11, br. 441; br. 442; SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 366; 442; „Izvještaj direktora Kraljevske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1924/25.“; kut. 820, br. 280; br. 358; kut. 2580, „Statistika RG 23/24.“; „Statistika RG 27/28.“; „Statistika RG 28/29.“; „Statistika RG 29/30.“; „Statistika RG 30/31.“; „Statistika RG 31/32.“; „Statistika RG 32/33.“; „Statistika RG 34/35.“; „Statistika RG 35/36.“; „Statistika RG 36/37.“; „Statistika RG 37/38.“; „Statistika RG 38/39.“; „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 23/24.“; „Statistika ŽRG 24/25.“; „Statistika ŽRG 26/27.“; „Statistika ŽRG 27/28.“; „Statistika ŽRG 28/29.“; „Statistika ŽRG 29/30.“; „Statistika ŽRG 30/31.“; „Statistika ŽRG 31/32.“; „Statistika ŽRG 32/33.“; „Statistika ŽRG 33/34.“; „Statistika ŽRG 34/35.“; „Statistika ŽRG 35/36.“; „Statistika ŽRG 36/37.“; „Statistika ŽRG 37/38.“; „Statistika ŽRG 38/39.“; „Statistika ŽRG 39/40.“; „Statistika ŽRG 40/41.“; IKG 1918/19.; IKG 1919/20.; IKG 20/21.; IRG 18/19.; IRG 19/20.; IRG 20/21.; IRG 29/30.; IRG 30/31.; IRG 31/32.; IRG 32/33.; IRG 33/34.; IRG 34/35.; IRG 35/36.; IRG 36/37.; IRG 37/38.; IRG 38/39.; IRG 39/40.; IŽRG 18/19.; IŽRG 19/20.; IŽRG 17-29.; IŽRG 30/31.; IŽRG 31/32.; IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.; IŽRG 34/35.; IŽRG 35/36.; IŽRG 36/37.; IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.; IŽRG 39/40.

Grafikon 41: Postotak učenika osječkih gimnazija od 1918. do 1941. s roditeljima koji žive u Osijeku

Pogleda li se kretanje broja učenika u Osijeku između 1918. i 1941., odmah je uočljivo da je broj učenika u promatranome razdoblju značajno porastao. Osim toga, da bi se izvukli dodatni zaključci o navedenom porastu, potrebno je vidjeti što je bilo s brojem stanovnika grada Osijeka u to vrijeme. Popis stanovništva iz 1910. pokazao je da je Osijek tada imao 34 014 stanovnika, 1921. 36 779, a 1931. 44 221 stanovnika.⁵⁰⁵ S obzirom na postojanje navedenih podataka moguće je usporediti brojke porasta stanovništva s brojkama porasta broja učenika. Tako je od 1921. do 1931. stanovništvo Osijeka poraslo za 30,01 %, dok je broj učenika u osječkim gimnazijama u istom razdoblju porastao za 39,55 %. Kako je više od polovice svih učenika bilo iz Osijeka, može se zaključiti kako je u stanovništvu udio učenika koji su upisivali srednje škole narastao u odnosu na razdoblje prije 1918. Još je veći skok očigledan u razdoblju do 1921., ali nažalost nema podataka o tome koliko je Osijek imao stanovnika 1918. da bi ga

⁵⁰⁵ Božić Bogović, „Demografska slika“, 215.

se moglo prikazati u postotcima. Ipak, uzevši u obzir sve navedeno, jasno je da je u međuratnom razdoblju gimnazijsko obrazovanje bilo omogućeno većem broju učenika nego što je to bio slučaj u razdoblju prije 1918. godine.

5.1.2. Broj maturanata

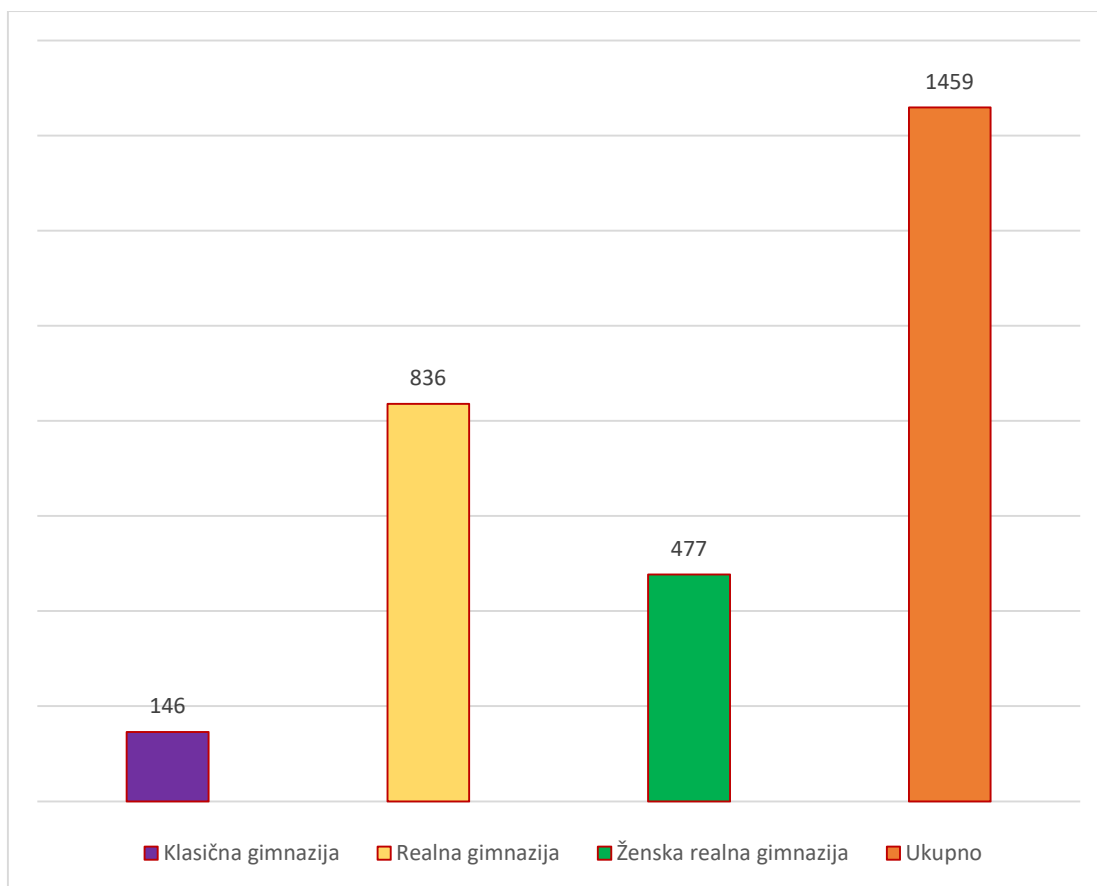
Između 1918. i 1940. u osječkim je gimnazijama maturiralo ukupno 1459 maturanata. Na početku proučavanog razdoblja – 1918. godine maturiralo ih je 39, a na kraju proučavanog razdoblja – 1940.⁵⁰⁶ godine maturiralo ih je 94. Odnosno, broj učenika koji su godišnje maturirali povećao se u proučavanome razdoblju za čak 241,03 %. Najviše učenika maturiralo je 1939. godine, njih 124.⁵⁰⁷

Ako bismo pogledali pojedine škole, najviše je učenika maturiralo u Realnoj gimnaziji – ukupno 836. Zatim je slijedila Ženska realna gimnazija s 477 maturanata te Klasična gimnazija sa 146 maturanata.⁵⁰⁸

⁵⁰⁶ Ne računa se 1941. godina jer su maturanti maturirali nakon uspostave NDH.

⁵⁰⁷ Julijo Martinčić, „Osvrt na osječke škole i maturante gimnazija u Osijeku“, u: *Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000.*, ur. Julijo Martinčić (Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.), 49.

⁵⁰⁸ Isto, 49.

Grafikon 42: Broj maturanata osječkih gimnazija od 1918. do 1941.

Porast u broju maturanata osječkih gimnazija značio je i porast obrazovanog stanovništva, što je preduvjet za razvoj države. U Osijeku je u proučavanome razdoblju maturiralo prosječno 63,43 učenika, što samo po sebi nije velik broj, ali je značajno s obzirom na to da je primjerice između 1890. i 1910. taj broj iznosio 36,52; odnosno bio je tek 57,58 % prosjeka u razdoblju od 1918. do 1941.

5.1.3. Spolna struktura učenika

Ranije je utvrđeno kako su u školama pretežno radili muškarci i da je zanimanje profesora prvenstveno bilo muško zanimanje. Slična situacija bila je 1918. godine i po pitanju odnosa broja učenika i učenica. Od 863 učenika i učenica, na kraju školske godine 1918./1919. bilo je 676 učenika i 187 učenica, odnosno na svaku učenicu dolazio je 3,61 učenik. Navedeno pokazuje da je iz Austro-Ugarske Monarhije naslijeđeno stanje u kojemu je obrazovanje prvenstveno namijenjeno muškarcima. Ipak, trendovi su se počeli polako mijenjati, a broj učenica i njihov postotak u učeničkoj populaciji rasti. Školske godine 1928./1929. osječke je

gimnazije polazio 901 učenik i 472 učenice, odnosno postotak učenica prvi je put prerastao jednu trećinu – bilo ih je 34,38 %. Dakle, u prvih deset godina postojanja nove države postotak učenica skočio je s 21,67 % na 34,38 %, odnosno povećao se za 58,65 %. U sljedećih deset godina, do školske godine 1938./1939. porast će do 41,09 % jer je te školske godine u osječke gimnazije bilo upisano 982 učenika i 685 učenica. Usporedimo li to sa školskom godinom 1928./1929., postotak učenica u deset godina porastao je za 19,52 %. Usporedimo li školske godine 1918./1919. i 1938./1939., postotak učenica porastao je za čak 89,62 %. Navedeno pokazuje da je u međuratnom razdoblju gimnazijsko obrazovanje i dalje u većem broju slučajeva bilo namijenjeno muškoj djeci, no razlike su se smanjivale te je gimnazijsko obrazovanje postajalo podjednako dostupno i za djevojke i za dječake.

Tablica 20: Spolna struktura učenika osječkih gimnazija od 1918. do 1941.⁵⁰⁹

Školska godina	Broj učenika	Postotak učenika	Broj učenica	Postotak učenica
1918./1919.	676	79,33 %	187	21,67 %
1919./1920.	783	74,86 %	263	25,14 %
1920./1921.	809	73,21 %	296	26,79 %
1921./1922.	810	72,19 %	312	27,81 %
1922./1923.	892	71,42 %	357	28,58 %
1923./1924.	904	69,86 %	390	30,14 %
1924./1925.	969	69,61 %	423	30,39 %

⁵⁰⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 68, br. 545; kut. 70, br. 582; kut. 71, br. 530; kut. 72, br. 351; br. 389; kut. 73, br. 220; br. 324; br. 390; kut. 74, br. 217; br. 230; br. 333; 385; kut. 75, br. 279; br. 290; br. 376; br. 425; kut. 76, br. 267; br. 291; br. 442; kut. 77, br. 316; kut. 78, br. 457; br. 576; HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 706; kut. 3, br. 582; kut. 4, br. 457; HR-DAOS-158, RG, kut. 5, br. 631; kut. 6, br. 428; kut. 7, br. 504; br. 621; br. 629; br. 650; br. 1359; HR-HDA-159, BHOP, kut. 15, „Statistika RG 40/41.“; HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 27/28.“; „Statistika NRG 28/29.“; HR-HDA-147, SBPO, kut. 398, „Izveštaj Kraljevske velike gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1923/24.“; „Izveštaj Kraljevske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1923/24.“; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 269; kut. 3, br. 335; kut. 4, br. 335; kut. 5, br. 280; kut. 6, br. 260; kut. 11, br. 441; br. 442; SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 366; 442; „Izveštaj direktora Kraljevske realne gimnazije u Osijeku za školsku godinu 1924/25.“; kut. 820, br. 280; br. 358; kut. 2580, „Statistika RG 23/24.“; „Statistika RG 27/28.“; „Statistika RG 28/29.“; „Statistika RG 29/30.“; „Statistika RG 30/31.“; „Statistika RG 31/32.“; „Statistika RG 32/33.“; „Statistika RG 34/35.“; „Statistika RG 35/36.“; „Statistika RG 36/37.“; „Statistika RG 37/38.“; „Statistika RG 38/39.“; „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 23/24.“; „Statistika ŽRG 24/25.“; „Statistika ŽRG 26/27.“; „Statistika ŽRG 27/28.“; „Statistika ŽRG 28/29.“; „Statistika ŽRG 29/30.“; „Statistika ŽRG 30/31.“; „Statistika ŽRG 31/32.“; „Statistika ŽRG 32/33.“; „Statistika ŽRG 33/34.“; „Statistika ŽRG 34/35.“; „Statistika ŽRG 35/36.“; „Statistika ŽRG 36/37.“; „Statistika ŽRG 37/38.“; „Statistika ŽRG 38/39.“; „Statistika ŽRG 39/40.“; „Statistika ŽRG 40/41.“; IKG 1918/19.; IKG 1919/20.; IKG 20/21.; IRG 18/19.; IRG 19/20.; IRG 20/21.; IRG 29/30.; IRG 30/31.; IRG 31/32.; IRG 32/33.; IRG 33/34.; IRG 34/35.; IRG 35/36.; IRG 36/37.; IRG 37/38.; IRG 38/39.; IRG 39/40.; IŽRG 18/19.; IŽRG 19/20.; IŽRG 17-29.; IŽRG 30/31.; IŽRG 31/32.; IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.; IŽRG 34/35.; IŽRG 35/36.; IŽRG 36/37.; IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.; IŽRG 39/40.

1925./1926.	1044	70,30 %	441	29,70 %
1926./1927.	953	68,41 %	440	31,59 %
1927./1928.	982	67,68 %	469	32,32 %
1928./1929.	901	65,62 %	472	34,38 %
1929./1930.	976	65,20 %	521	34,80 %
1930./1931.	931	60,38 %	611	39,62 %
1931./1932.	930	59,85 %	629	40,35 %
1932./1933.	900	58,75 %	632	41,25 %
1933./1934.	910	57,70 %	667	42,30 %
1934./1935.	913	57,68 %	670	42,32 %
1935./1936.	937	57,52 %	692	42,48 %
1936./1937.	997	59,03 %	692	40,97 %
1937./1938.	1002	58,39 %	714	41,61 %
1938./1939.	982	58,91 %	685	41,09 %
1939./1940.	962	58,77 %	675	41,23 %

Pogleda li se gornju tablicu, postaje jasno da je porast broja učenika u osječkim gimnazijama od sredine 20-ih godina 20. st. najpovezaniji bio s porastom broja učenika. Naime, već 1925./1926. dosegnut je maksimum učenika: 1044 – broj koji do kraja međuratnog razdoblja više neće biti dosegnut.

Istovremeno, na području cijele Savske banovine godine 1918. bilo je 22,89 %, a 1938. 38,53 % učenika.⁵¹⁰ Vidljivo je da trend porasta postotka učenika u gimnazijama nije bio slučaj samo u Osijeku, već i šire, iako je taj postotak u Osijeku bio nešto viši nego u drugim dijelovima Savske banovine, vjerojatno zato što je Osijek bio značajno urbano središte.

5.1.4. Struktura po nacionalnoj pripadnosti

Nacionalna struktura učenika osječkih gimnazija pretežno je bila jugoslavenska⁵¹¹ ili hrvatsko-srpsko-slovenska, s obzirom na to da nisu postojali pojedinačni podaci. Prva školska

⁵¹⁰ HR-HDA-147, SBPO, kut. 5, „Stanje gimnazija u Savskoj banovini 1918-38“.

⁵¹¹ Profesori su se uglavnom izjašnjavali kao Jugoslaveni jer nije bilo mogućnosti u statistici se izjasniti kao Hrvat, Srbin ili Slovenac, stoga se ne može dobiti jasna slika koliko je točno profesora bilo koje nacionalnosti, iako bi se na osnovi vjeroispovijesti moglo donijeti određene zaključke, no bez jamstva da je, primjerice, svaki pravoslavac ujedno i Srbin.

godina za koju su pronađeni potpuni podaci bila je 1923./1924. Tada je osječke gimnazije polazilo 1051 ili 86,93 % Jugoslavena. Nijemaca je bilo 64 ili 5,29 %, a Mađara 41 ili 3,39 %. Ostalih Slavena bilo je četrnaestero ili 1,16 %, dok je svih ostalih narodnosti bilo 39 ili 3,23 %.⁵¹² Školske godine 1927./1928. bilo je 1278 ili 87,90 % Jugoslavena; Nijemaca je bilo 93 ili 6,40 %; Mađara 50 ili 3,44 %; ostalih Slavena 30 ili 2,06 %; a svih ostalih narodnosti⁵¹³ troje ili 0,21 %.⁵¹⁴ Sljedeće školske godine koju se prati, 1931./1932., Jugoslavena je bilo 1433 ili 92,51 %; Nijemaca 37 ili 2,39 %; Mađara 24 ili 1,55 %; ostalih Slavena također 24 ili 1,55 %; a svih ostalih narodnosti 31 ili 2,00 %.⁵¹⁵ Vidljivo je da Jugoslaveni počinju još više dominirati, dok se broj učenika Nijemaca i Mađara smanjuje. Isti trend nastavio se i školske godine 1935./1936. Tada je Jugoslavena bilo 1491 ili 91,30 %; Nijemaca osamnaest ili 1,10 %; Mađara šesnaest ili 0,98 %; ostalih Slavena 28 ili 1,71 % te ostalih narodnosti 80 ili 4,90 %.⁵¹⁶ Pri kraju međuratnog razdoblja, školske godine 1939./1940. bilo je 1508 ili 92,12 % Jugoslavena; 44 ili 2,69 % Nijemaca; 19 ili 1,16 % Mađara; 32 ili 2,08 % ostalih Slavena i 32 ili 1,95 % ostalih narodnosti.⁵¹⁷

⁵¹² HR-HDA-137, PUHS, kut. 398, „Izveštaj VG 1923/24.“; „Izveštaj RG 1923/24.“; HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 290; br. 425; SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 442; kut. 820, br. 280; kut. 2580, „Statistika RG 23/24.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 23/24.“.

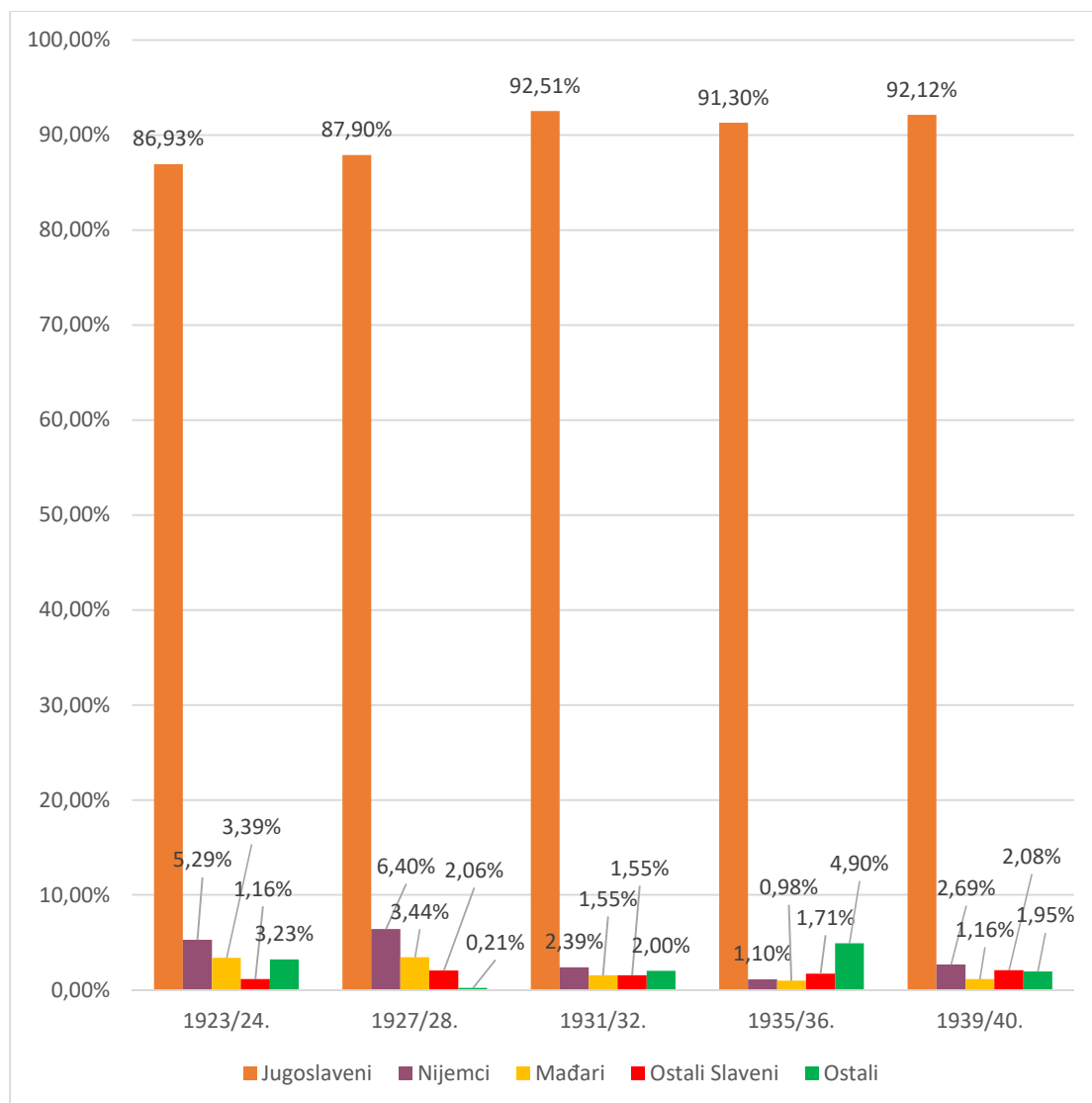
⁵¹³ Kategorija ostalih narodnosti znala je varirati, najčešće zbog Židova jer su nekih godina svrstavani pod Jugoslavene, a nekih su bili posebno izdvojeni.

⁵¹⁴ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 706; HR-HDA-147, SBPO, „Statistika NRG 27/28.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 27/28.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 27/28.“.

⁵¹⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 1359; SR-AJ-66, MP, kut. 2581, „Statistika ŽRG 31/32.“.

⁵¹⁶ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 35/36.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 35/36.“.

⁵¹⁷ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 39/40.“.

Grafikon 43: Nacionalna struktura učenika osječkih gimnazija od 1918. do 1941.

Osim brojki koje pokazuju da su u osječkim gimnazijama prevladavali učenici jugoslavenskog podrijetla, dobivene brojke treba usporediti s popisima stanovništva grada Osijeka iz 1921. i 1931. godine. U popisu stanovništva iz 1921. godine u Osijeku je bilo 61,28 % Jugoslavena; 29,22 % Nijemaca; 6,11 % Mađara; 2,90 % ostalih Slavena i 0,49 % pripadnika ostalih narodnosti.⁵¹⁸ Nažalost, podataka o nacionalnoj pripadnosti učenika osječkih gimnazija za 1921. godinu nema, no podaci za prvu najbližu godinu za koju podatak ima, za školsku godinu 1923./1924., kazuju nam da je u školama postotak Jugoslavena bio veći nego u općoj gradskoj populaciji, dok je postotak Nijemaca u školama bio značajno manji nego u općoj populaciji, čak gotovo šest puta manji. Postotak Mađara u školama bio je dvostruko

⁵¹⁸ Erl, „Socijalna i ekonomska struktura“, 302.

manji, kao i ostalih Slavena, dok je postotak ostalih narodnosti u školama bio veći, najviše zahvaljujući Židovima. Naravno, te podatke treba uzeti s rezervom s obzirom na to da je vrlo izgledno da se između 1921. i 1923./1924. postotak pojedinih narodnosti u populaciji promijenio: iseljavanjem ili asimilacijom. Popis stanovništva iz 1931. govori nam da je Jugoslavena bilo 86,05 %; Nijemaca 6,33 %; Mađara 3,29 %; ostalih Slavena 2,85 % te ostalih narodnosti 1,48 %.⁵¹⁹ Usporedimo li opet te postotke s postotcima u školama, vidimo da je ovaj put broj Jugoslavena u općoj gradskoj populaciji i školama znatno ujednačeniji, no postotak Nijemaca opet je dvostruko manji, baš kao i postotak Mađara. Ostalih Slavena također je značajno manje u školskoj populaciji u odnosu na opću populaciju, dok je u školskoj populaciji ostalih narodnosti značajno više nego u općoj populaciji, opet prvenstveno zahvaljujući Židovima. Iz navedenog se može zaključiti da su Nijemci i Mađari slabije pohađali osječke gimnazije, no razlog za to nije u potpunosti jasan. Ipak, neki od mogućih razloga za to mogli bi biti da je bilo malo Nijemaca i Mađara koji su u osječke gimnazije dolazili izvan samog Osijeka ili da su djecu slali na obrazovanje u druge gradove.

5.1.5. Struktura po vjerskoj pripadnosti

Vjerska struktura učenika osječkih gimnazija u prvoj punoj školskoj godini nakon osnivanja nove države, školske godine 1919./1920. bila je dominantno rimokatolička. Naime, pripadnika rimokatoličke vjeroispovijesti bilo je 682 ili 65,20 %. Slijedili su pripadnici pravoslavne vjeroispovijesti kojih je bilo 130 ili 12,43 %. Pripadnika protestantske vjeroispovijesti bilo je osamnaestero ili 1,72 %, dok je pripadnika židovske vjeroispovijesti bilo 216 ili 20,65 %.⁵²⁰ Četiri godina poslije, školske godine 1923./1924. broj rimokatolika bio je 802 ili 61,88 %. Pravoslavaca je bilo 243 ili 18,75 %, protestanata 32 ili 2,47 %, a židova 217 ili 16,74 %. Bila su i dva ili 0,15 % pripadnika grkokatoličke vjeroispovijesti. U odnosu na razdoblje prije četiri godine vidljiv je trend pada postotka rimokatolika i židova u korist pravoslavaca. U školskoj godini 1927./1928. pripadnika rimokatoličke vjeroispovijesti bilo je 971 ili 66,97 %; pripadnika pravoslavne vjeroispovijesti bilo je 297 ili 20,48 %; pripadnika protestantske vjeroispovijesti 21 ili 1,45 %; pripadnika židovske vjeroispovijesti 160 ili 11,03 % te pripadnika ostalih vjeroispovijesti jedan ili 0,07 %.⁵²¹ Vidljivo je da je došlo do rasta postotka

⁵¹⁹ Božić Bogović, „Demografska slika Osijeka“ 214.

⁵²⁰ IKG 19/20., IRG 19/20., HR-DAOS-155, kut. 3, br. 335; SR-AJ-66, MP, kut. 820, br. 280.

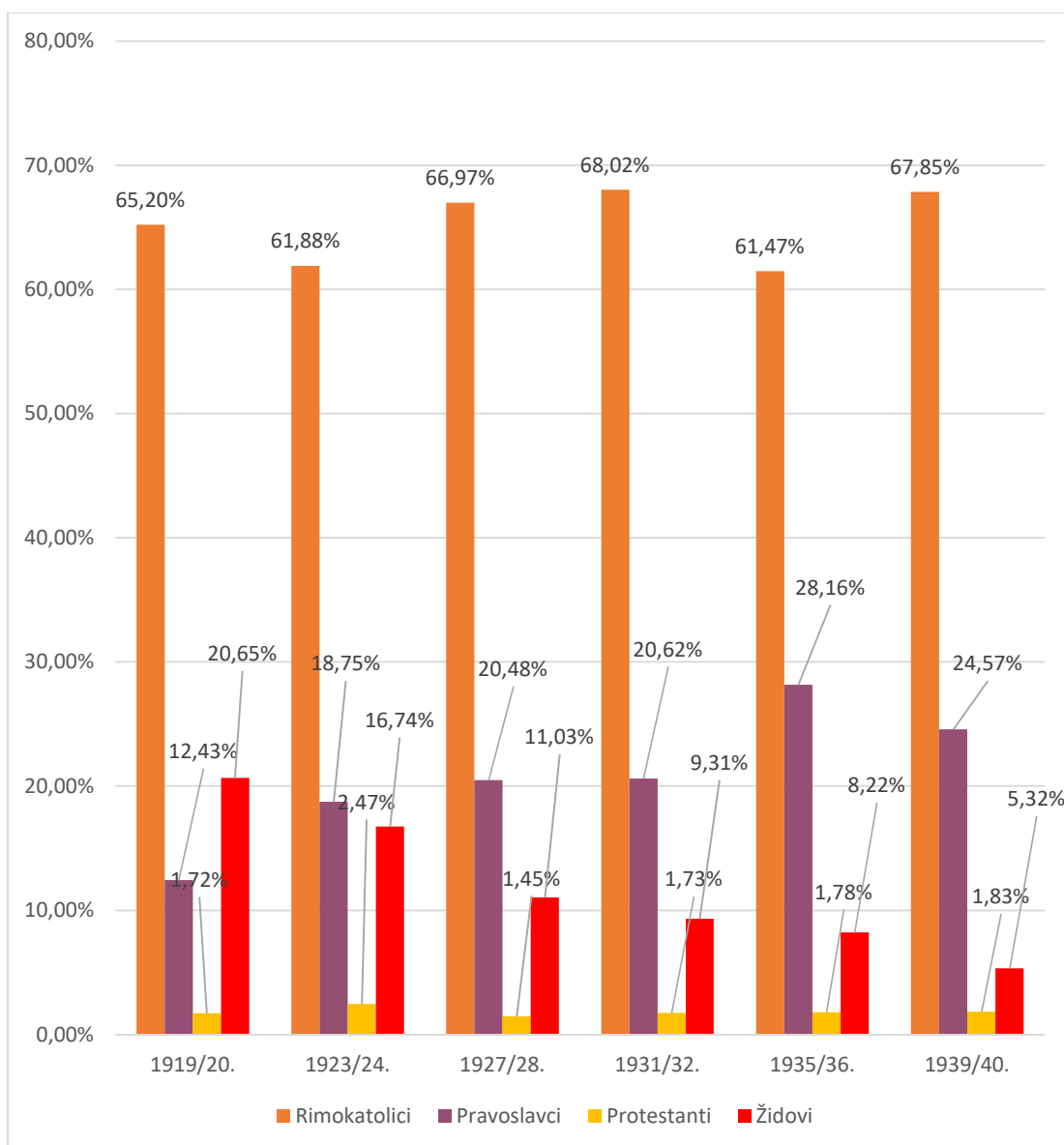
⁵²¹ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 706; HR-HDA-147, SBPO, „Statistika NRG 27/28.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 27/28.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 27/28.“.

pripadnika rimokatoličke i pravoslavne vjeroispovijesti na štetu židovske vjeroispovijesti. Školske godine 1931./1932. bilo je 1059 ili 68,02 % rimokatolika te 321 ili 20,62 % pravoslavaca. Protestanata je bilo 27 ili 1,73 %, a židova 145 ili 9,31 %. Pripadnika starokatoličke vjeroispovijesti bilo je troje ili 0,19 %, ostalih vjeroispovijesti bilo je dvoje ili 0,13 %, dok se dvoje učenika ili 0,13 % nije izjašnjavalo kao pripadnici bilo koje vjeroispovijesti.⁵²² To su slične brojke onima u školskoj godini 1927./1928. U sljedećoj analiziranoj školskoj godini, 1935./1936. bilo je 1002 ili 61,47 % rimokatolika; 459 ili 28,16 % pravoslavaca; 29 ili 1,78 % protestanata; 134 ili 8,22 % židova; troje ili 0,18 % starokatolika; jedan ili 0,6 % pripadnika ostalih vjeroispovijesti te dva ili 0,12 % učenika koji nisu pripadali ni jednoj vjeroispovijesti.⁵²³ U odnosu na ranije promatrano razdoblje, došlo je do značajnijeg rasta postotka učenika pravoslavne vjeroispovijesti na štetu učenika rimokatoličke i židovske vjeroispovijesti. Konačno, školske godine 1939./1940. bilo je 1110 ili 67,85 % rimokatolika te 402 ili 24,57 % pravoslavaca. Protestanata je bilo 30 ili 1,83 %, dok je židova bilo 87 ili 5,32 %. Još je bilo i šest ili 0,37 % grkokatolika, jedan ili 0,06 % pripadnika ostalih vjeroispovijesti te također jedan ili 0,06 % učenika bez vjeroispovijesti.⁵²⁴ Postotak rimokatolika porastao je na štetu pravoslavaca i židova.

⁵²² SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 31/32.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 31/32.“.

⁵²³ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 35/36.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 35/36.“.

⁵²⁴ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 39/40.“.

Grafikon 44: Učenci osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po vjeroispovijesti

Pogleda li se cijelo međuratno razdoblje, može se uočiti da se postotak pripadnika rimokatoličke vjeroispovijesti nije značajnije mijenjao. Isto vrijedi i za pripadnike protestantske vjeroispovijesti. Postotak pripadnika pravoslavne vjeroispovijesti porastao je čak 97,67 %. Kako su veliku većinu pripadnika pravoslavne vjeroispovijesti činili Srbi, jasno je da su bili favorizirani i poticani na upis gimnazija i stjecanje gimnazijskog obrazovanja. S druge strane, postotak pripadnika židovske vjeroispovijesti smanjio se za ogromnih 388,16 %. Ipak, u odnosu na postotak židova u ukupnoj populaciji, stopa polaska gimnazije među židovskom populacijom učenika nije bila tako niska, dok je u početnim godinama bila vrlo visoka. Ukratko, u međuratnom razdoblju nekadašnji značajan postotak učenika židovske vjeroispovijesti zamijenili su učenici pravoslavne vjeroispovijesti.

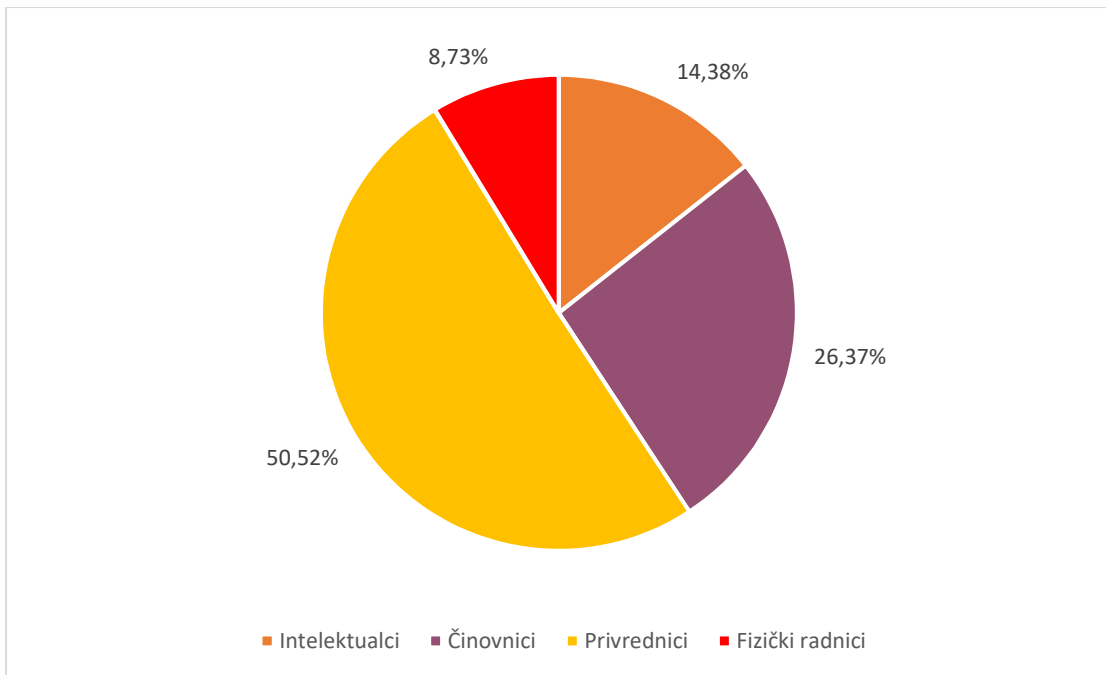
Kako bi se dobivene brojke stavile u kontekst, potrebno je napraviti usporedbu s vjerskom strukturom ukupne osječke populacije iz popisa stanovništva iz 1931. godine. Naime, rimokatolika je tada bilo 75,39 %; pravoslavaca 14,48 %; protestanata 2,51 % te židova 6,18 %. Usporedimo li te brojke s vjerskom strukturom učenika osječkih gimnazija iz školske godine 1930./1931.; kada je rimokatolika bilo 68,31 %, pravoslavaca 20,49 %, protestanata 1,82 %, a židova 9,37 %⁵²⁵; vidimo da su pravoslavci i židovi s iznadprosječnim postotkom polazili škole, dok je kod rimokatolika polazak gimnazija bio ispod prosjeka. Iznadprosječan polazak gimnazija među židovskom populacijom može se objasniti tradicijom ulaganja židovskih roditelja u školovanje svoje djece, dok je iznadprosječan polazak gimnazija među pravoslavnom populacijom, kao što je ranije navedeno, najvjerojatnije rezultat favoriziranja Srba unutar Kraljevine Jugoslavije, odnosno rezultat politike poticanja Srba na preuzimanje vodeće uloge u društvu.

5.1.6. Socijalna struktura

Detaljnu socijalnu strukturu, kao što je ranije opširnije objašnjeno, ne može se pratiti zbog različitih metodologija bilježenja zanimanja roditelja u promatranome razdoblju. Ipak, moguće je zanimanja svesti u četiri osnovne skupine. Prvu čine intelektualni radnici što uključuje profesore i učitelje, odvjetnike, liječnike, svećenike itd. Drugu čine državni i svi ostali činovnici. Treću čine privrednici, što uključuje obrtnike, trgovce, ugostitelje i sve druga slična zanimanja. Četvrtu skupinu čine fizički radnici i nezaposleni, a uključuje zemljoradnike, umirovljenike i sve ostale radnike u drugim resorima. Na početku istraživanog razdoblja, školske godine 1918./1919. učenika koji su dolazili iz redova privrednika bilo je 50,52 %; učenika koji su dolazili iz redova intelektualnih radnika bilo je 14,38 %; učenika iz redova činovnika bilo je 26,37 %; a učenika koji su dolazili iz redova fizičkih radnika tek 8,73 %.⁵²⁶

⁵²⁵ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 30/31.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 30/31.“.

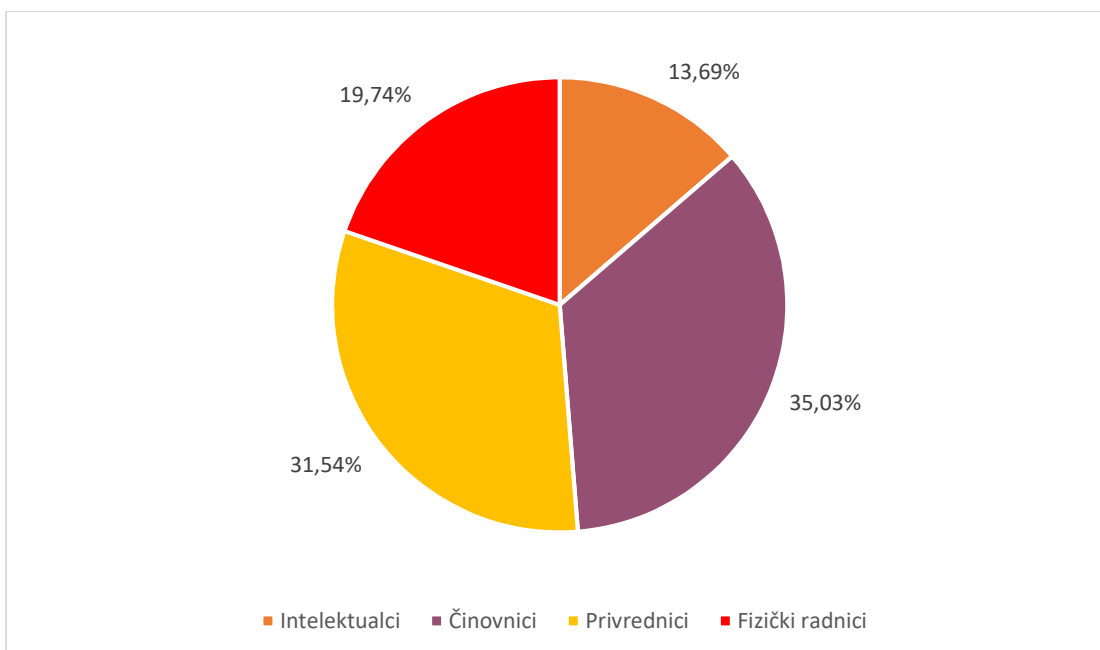
⁵²⁶ HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 428; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 269. Klasična gimnazija nije uključena u izračun jer za nju podaci nisu bili dostupni.

Grafikon 45: Socijalna struktura učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1918./1919.

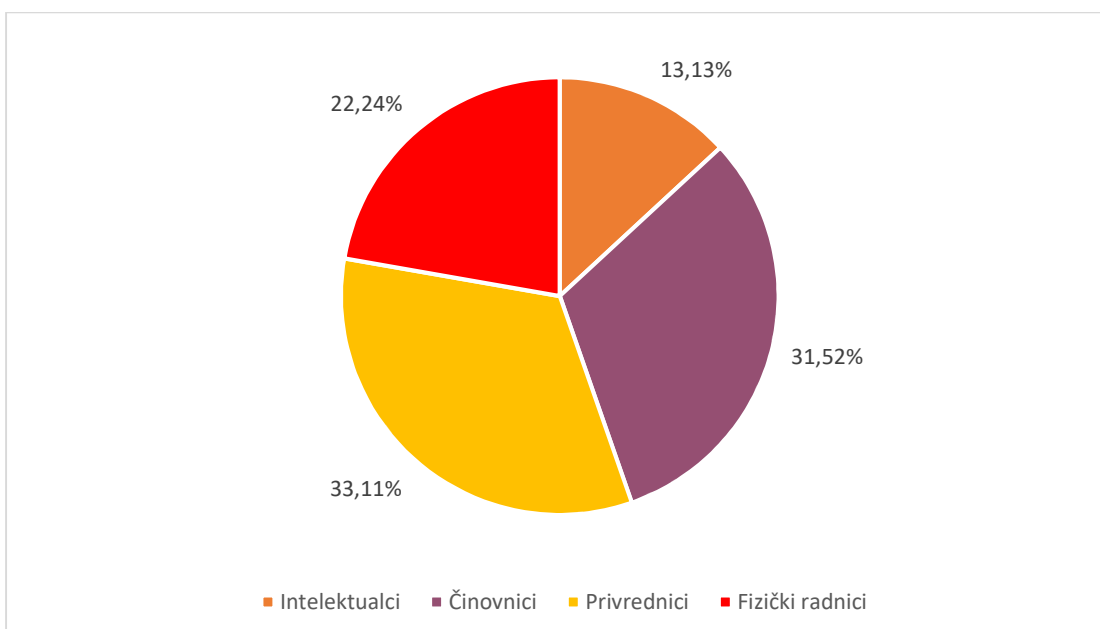
U sljedećih deset godina dolazi do određenih promjena pa je tako u školskoj godini 1928./1929. iz redova privrednika dolazilo 31,54 % učenika, iz redova intelektualnih radnika 3,69 % učenika, iz redova činovnika 35,03 % učenika, dok je iz redova fizičkih radnika dolazilo 19,74 % učenika.⁵²⁷ Vidljivo je da se socijalna struktura počela mijenjati te je u odnosu na školsku godinu 1918./1919. postotak učenika djece fizičkih radnika porastao, kao što je porastao i postotak djece činovnika, dok se smanjio postotak djece privrednika.

⁵²⁷ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 28/29.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 28/29.“; HR-HDA-147, SBPO, „Statistika NRG 28/29.“.

Grafikon 46: Socijalna struktura učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1928./1929.

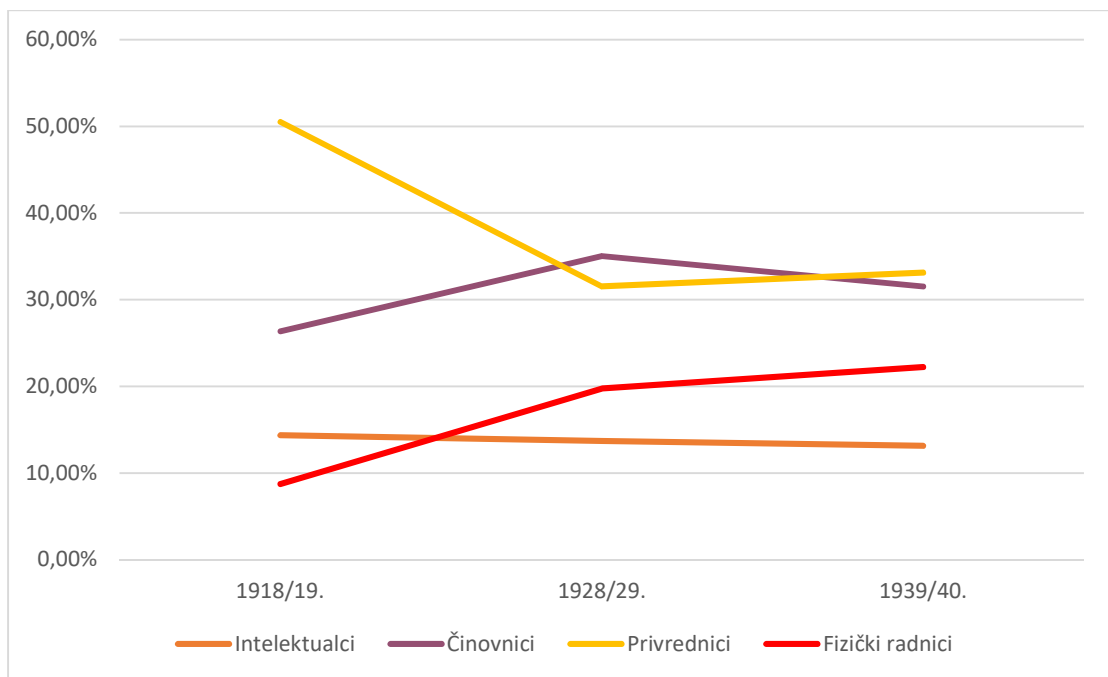
Pri kraju istraživane razdoblja, školske godine 1939./1940. iz redova privrednika dolazilo je 33,11 % učenika, iz redova intelektualnih radnika 13,13 %, iz redova činovnika bilo 31,52 %, a učenika djece fizičkih radnika bilo je 22,24 %.⁵²⁸ U odnosu na školsku godinu 1928./1929. postotci su ostali slični iako je postotak djece fizičkih radnika opet malo porastao.

Grafikon 47: Socijalna struktura učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1939./1940.

⁵²⁸ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 39/40.“.

Gledajući cjelokupno međuratno razdoblje, uočava se da se socijalna struktura učenika promijenila. Kao najvažnije valja istaknuti da se povećao postotak učenika djece fizičkih radnika u učeničkoj populaciji. Navedeno se može objasniti povećanjem cjelokupnog broja učenika u školama, a s obzirom na to da su većinu opće populacije činili fizički radnici, neminovno je porastao postotak učenika čiji su roditelji bili fizički radnici. Ipak, većina djece fizičkih radnika i dalje nije pohađala gimnazije, no to ne znači da trend nije bio pozitivan. Druga stvar koju bi valjalo izdvojiti jest povećanje postotka učenika djece državnih činovnika. Time gimnazije (p)ostaju mjesto uzdizanja činovničkog društvenog sloja. I treće, postotak se učenika djece privrednika u učeničkoj populaciji smanjio, što može upućivati na dvije stvari: da se postotak privrednika u općoj populaciji smanjio i/ili da su djeca privrednika tražila svoju budućnost u stručnim školama.⁵²⁹ Postotak učenika djece intelektualaca tijekom cijelog proučavanog razdoblja bio je podjednak. Treba naglasiti i da se većina promjena u socijalnoj strukturi dogodila u prvih deset međuratnih godina, dok je u drugih deset dinamika promjena bila neznatna.

Grafikon 48: Socijalna struktura učenika osječkih gimnazija od 1918. do 1941.

⁵²⁹ Moguće je i da je zbog različite metodologije popisivanja društvene strukture učenika šk. godina 1918./1919. i 1928./1929. tolika razlika u postotku djece privrednika.

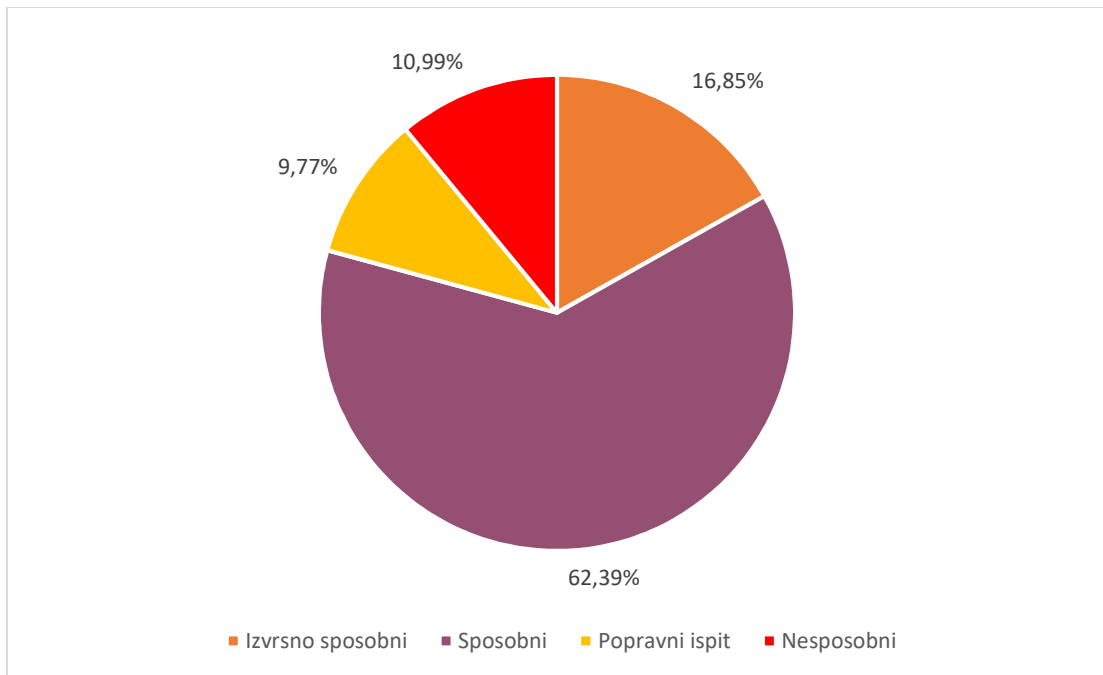
5.1.7. Školski uspjeh

Školski uspjeh učenika pokazuje koliko su učenici dobro svladavali nastavne sadržaje propisane nastavnim programima. Naravno, takvi podaci zbog same prirode procesa ocjenjivanja ne mogu biti u potpunosti objektivni, ali mogu pokazati trendove u tome koliko su profesori bili blagi ili strogi prema učenicima, odnosno u tome koja se razina znanja od učenika očekivala. Uz samu prirodu ocjenjivanja, ovdje problem mogu predstavljati i različite metodologije ocjenjivanja, odnosno mijenjanje načina ocjenjivanja, kao i naziva samih ocjena, čega u međuratnom razdoblju nije nedostajalo.

Godine 1918. učenike gimnazija i dalje se ocjenjivalo na osnovi iz Austro-Ugarske Monarhije naslijeđene Naredbe o ispitivanju i klasificiranju u srednjim školama od 18. kolovoza 1908. Ocjene kojima se tada moglo ocijeniti učenike bile su izvrstan, veoma dobar, dobar, dovoljan i nije dovoljan. Ipak, pri općem uspjehu te su se ocjene pretvarale u tri mogućnosti: izvrsno sposoban, sposoban i nije sposoban. Tako je učenik bio „izvrsno sposoban“ ako je iz barem polovice obveznih (obligatnih) nastavnih predmeta imao ocjene izvrstan ili vrlo dobar, a niti iz jednog predmeta ocjenu dovoljan, pri čemu je vladanje moralo biti barem „dolično“.⁵³⁰ U ostalim situacijama, ako ne bi bilo ocjene „nije dovoljan“, učenik se smatrao sposobnim prijeći u viši razred. Ako bi pak imao jednu, a poslije i dvije ocjene „nije dovoljan“, učenik se u upućivao na popravni ispit. Ako ne bi položio popravni ispit ili ako bi imao nedopušten broj ocjena „nije dovoljan“, učenik bi pao razred. Neobavezni (neobligatni) predmeti nisu imali vrijednost obaveznih predmeta te je o njihovom utjecaju na opći uspjeh odlučivao učiteljski zbor. Kakav je onda bio uspjeh učenika osječkih gimnazija u praksi? Primjerice, školske godine 1918./1919. 138 učenika bilo je izvrsno sposobno, 511 sposobno, 80 ih je bilo upućeno na popravni ispit, dok ih je 90 palo razred. Ako bismo to prebacili u postotke: 16,85 % učenika bilo je izvrsno sposobno; 62,39 % učenika bilo je sposobno; 9,77 % učenika bilo je upućeno na popravni ispit; dok ih je 10,99 % ili gotovo svaki deveti palo razred.⁵³¹

⁵³⁰ SGZV (1908): 256.

⁵³¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 70, br. 582; HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 428; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 269.

Grafikon 49: Opći školski uspjeh učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1918./1919.

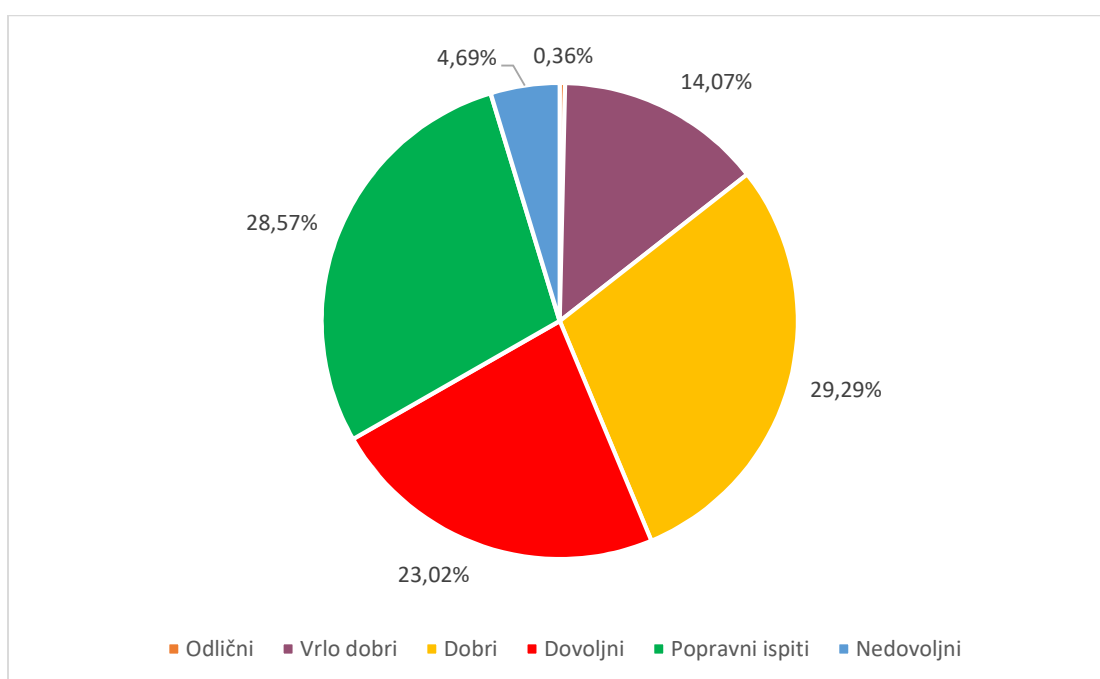
U školskoj godini 1923./1924. izvrsno sposobnih bilo je 164 ili 13,04 % učenika; sposobnih je bilo 749 ili 59,54 % učenika; na popravke je upućeno 288 ili 22,89 % učenika; dok je nesposobno bilo 57 ili 4,53 % učenika.⁵³² Usporedimo li to s razdobljem iz školske godine 1918./1919., vidimo da nije došlo do značajnijih izmjena što se pozitivnih ocjena tiče, no zato je veći broj učenika bio upućivan na popravne ispite, dok je broj onih koji su izravno padali razrede bio manji.

U svibnju 1925. ministar prosvjete donio je odluku o izjednačavanju sustava ocjenjivanja učenika u svim srednjim školama na prostoru cijele države, a koja je vrijedila od školske godine 1925./1926. Tako su ocjene sad bile odličan, vrlo dobar, dobar, dovoljan i nedovoljan, pri čemu je samo potonja bila negativna ocjena.⁵³³ Navedeno je dovelo do određenih nedoumica jer su u ponekim krajevima ranije postojale tri pozitivne (5, 4, 3) i dvije negativne ocjene (2 i 1), dok su u drugim (prostor Hrvatske) ocjene bile poredane na način da je 1 bila najviša ocjena, a 5 najniža. Stoga je Ministarstvo prosvjete izdalo raspis kojim se ocjenjivanje dodatno pojašnjavalo. Za profesore s hrvatskih prostora bitno je bilo objašnjenje ocjene odličan te je navedeno da se ta ocjena daje samo za izvanredan uspjeh i da pri davanju

⁵³² HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 290; br. 425; HR-HDA-137, PUHS, kut. 398, „Izveštaj VG 1923/24“; Izveštaj RG 1923/24.“; SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 442; kut. 820, br. 280; kut 2580, „Statistika RG 23/24.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 23/24“.

⁵³³ *Srednjoškolski zbornik V*, 455.

te ocjene treba biti štedljiv.⁵³⁴ Ocjene općeg uspjeha nosile su jednak naziv. Kako bismo se opet osvrnuli na to kako je ocjenjivanje izgledalo u praksi, pogledat ćemo učeničke ocjene u školskoj godini 1926./1927. Tada je za opći uspjeh ocjenu odličan imalo 5 ili 0,36 %; vrlo dobrih je bilo 195 ili 14,07 %; dobrih 406 ili 29,29 %; dovoljnih 319 ili 23,02 %; na popravne ispite bilo je upućeno 396 ili 28,57 % učenika; dok je razred palo 65 učenika ili 4,69 %.⁵³⁵ Vidljivo je da je poštivana uputa o davanju ocjene odličan u samo izvanrednim prilikama jer je odličan bio tek svaki tristoti učenik. Najviše je bilo prosječnih, odnosno dobrih učenika, dok je krivulja ipak nagnjala prema nižim ocjenama s obzirom na to da je dovoljnih i onih s popravcima ili koji su pali razred bilo čak 56,28 %.

Grafikon 50: Opći školski uspjeh učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1926./1927.

Zakonom o srednjem školstvu iz 1929. sustav ocjenjivanja učenika opet je bio promijenjen. Sada su uvedene tri pozitivne i dvije negativne ocjene. Pozitivne ocjene bile su odličan, vrlo dobar i dobar te su se označavale broječanim oznakama 5, 4 i 3. Negativne ocjene bile su slab i rđav te su se označavale broječanim oznakama 2 i 1. Ako je učenik imao slabu ili rđavu ocjenu iz jednog ili dvaju naučnih predmeta, iz jednog naučnog predmeta i jedne ili dviju vještina te ili iz jedne, dviju ili triju vještina, morao je ići na popravni ispit.⁵³⁶ Kako je opet bilo

⁵³⁴ Isto, 463.

⁵³⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut. 78, br. 457; br. 576; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 621; 650; SR-AJ-66, MP, kut. 820, br. 358; kut. 2581, „Statistika ŽRG 26/27.“.

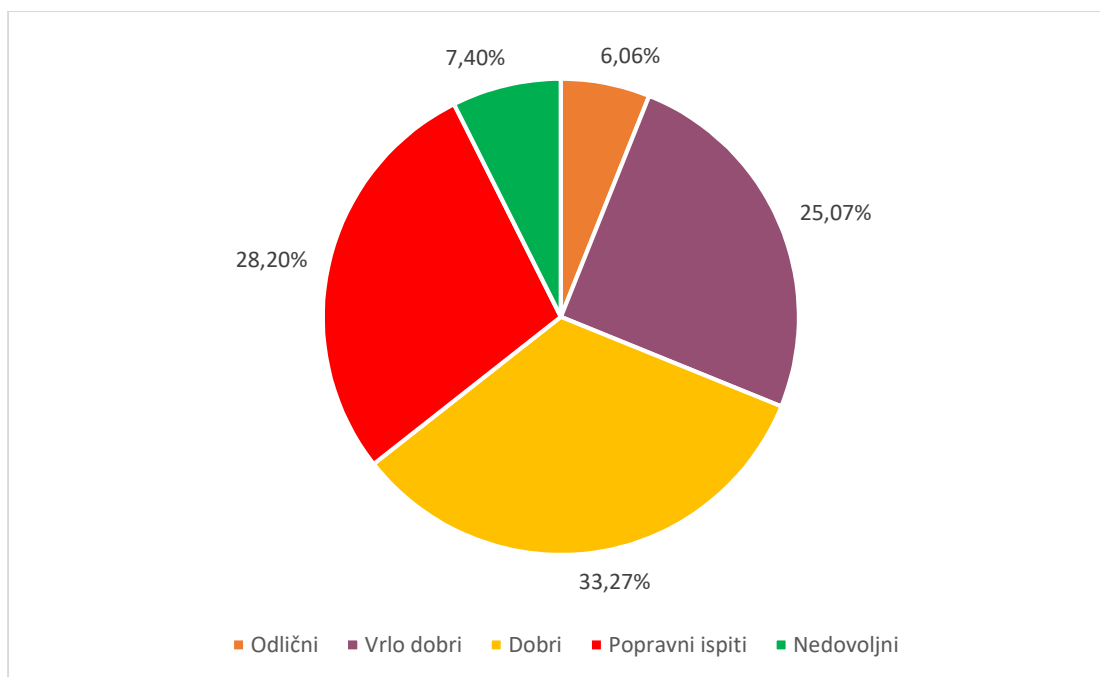
⁵³⁶ *Prosvetni šematizam*, 12-13.

određenih nejasnoća oko među profesorima kako ocjenjivati, Ministarstvo prosvjete u siječnju 1930. raspisom je dodatno pojasnilo problematiku ocjenjivanja. Tako je objašnjeno da je ocjena dobar sredina između nekadašnjih ocjena dovoljan i dobar te da zapravo sadrži obje te ocjene, odnosno da je nešto stroža od nekadašnje ocjene dovoljan, a nešto blaža od nekadašnje ocjene dobar. Ocjena vrlo dobar nešto je blaža od nekadašnje ocjene vrlo dobar. Ocjena odličan također je blaža od nekadašnje ocjene odličan te se više ne daje samo u izuzetnim situacijama, već za solidno i pouzdano znanje. Što se tiče negativnih ocjena, ocjena slab daje se kad učenik pokazuje neko znanje, ali nedovoljno za prolaznu ocjenu. Ocjena rđav davala se za potpuno neznanje.⁵³⁷ Što se tiče jasnog definiranja općeg uspjeha, to je učinjeno u lipnju 1934. kada je raspisom objašnjeno da odličan uspjeh znači da učenik iz većine predmeta ima ocjenu odličan, a iz ostalih ocjenu vrlo dobar itd. U slučaju da učenik ima jednak broj ocjena, primjerice odličnih i vrlo dobrih, kao opći uspjeh uzimala se manja ocjena.⁵³⁸ Pogledajmo opet kakva je primjena ocjenjivanja bila u praksi. U školskoj godini 1930./1931. odličnih učenika bilo je 91 ili 6,06 %, vrlo dobrih učenika 376 ili 25,07 %, a dobrih 499 ili 33,27 %. Ocjene slab i rđav nisu se u općim uspjesima posebno isticale, ali razred je palo 111 ili 7,40 % učenika, dok ih je na popravke bilo upućeno 423 ili 28,20 %.⁵³⁹ Reformom je učinjeno da više učenika prolazi s odličnim uspjehom (otprilike svaki šesnaesti, a ranije svaki tristoti), da više učenika ima prosječan uspjeh te da je raspored ocjena po Gaussovoj krivulji ujednačeniji, što je značilo da je barem na papiru reforma ocjenjivanja učenika bila na pravom putu.

⁵³⁷ PG (1930): 134-135.

⁵³⁸ PG (1934): 370.

⁵³⁹ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 30/31.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 30/31.“.

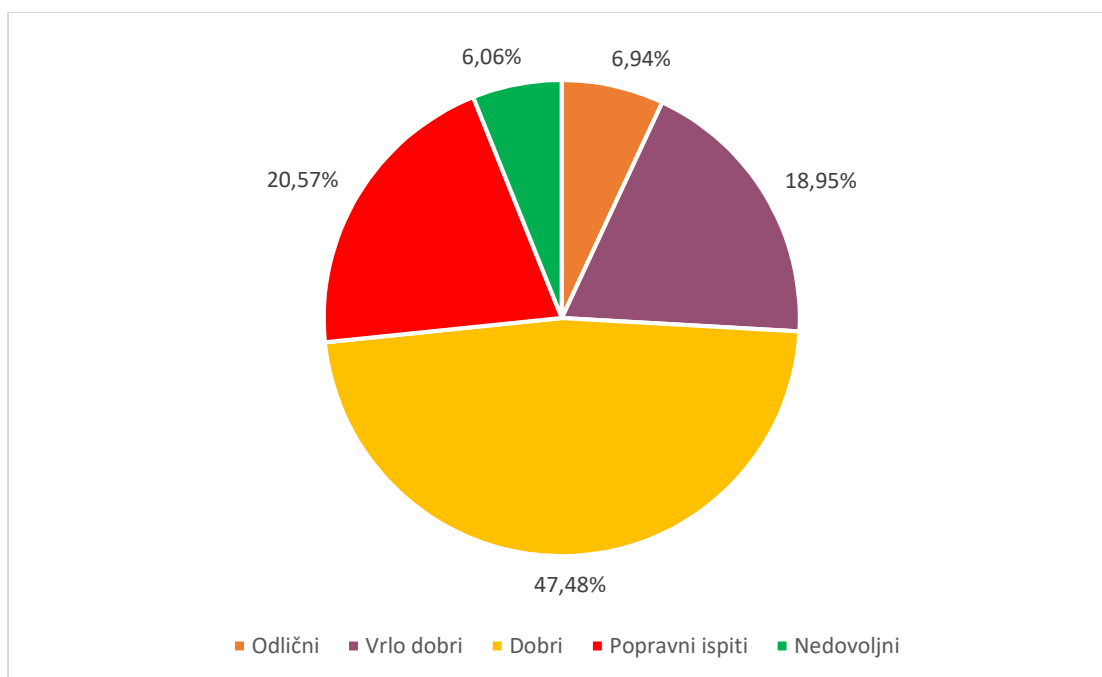
Grafikon 51: Opći školski uspjeh učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1930./1931.

Zanimljivo je promotriti i uspjeh po razredima. Tako je u prvom razredu postotak odličnih učenika 4,96 %, što je do četvrtog razreda poraslo na 9,09 %. Nakon upisa višeg tečaja, u petom razredu postotak odličnih učenika opet je smanjen na 3,42 %, da bi do osmog razreda porastao na 8,18 %. Analizira li se postotak učenika koji su pali ili su morali ići na popravne ispite, vidi se da postotak učenika koji su pali u završnim razredima – četvrtom i (pogotovo) osmom – drastično pada. Što se tiče pada razreda, on iznosi 1,71 % i 0 %, a inače je u rasponu od 4,55 % do 16,13 %. Što se tiče postotka učenika koji su morali ići na popravne ispite, u osmom razredu on iznosi 7,14 %, a inače je u rasponu od 21,77 % do 32,67 %.⁵⁴⁰ Također se može uočiti da su prvi razredi gimnazija služili kao svojevrsno „čistilište“, pri čemu je svaki sljedeći razred imao sve manje učenika. Tako je broj učenika u četvrtom razredu u odnosu na peti razred bio manji za čak 263,63 %, dok je viši tečaj, odnosno peti razred upisivalo gotovo četiri puta manje učenika nego prvi razred. U višem tečaju te su razlike bile manje jer su do upisa u viši tečaj slabiji učenici već bili otpali.

Analizira se još i kraj promatranog razdoblja, tj. školska godina 1939./1940. Tada je odličnih učenika bilo 142 ili 6,94 %, vrlo dobrih 388 ili 18,95 %, a dobrih 972 ili 47,48 %. Učenika koji su morali ići na popravne ispite bilo je 421 ili 20,57 %, dok je učenika koji su pali razred bilo 124 ili 6,06 %.⁵⁴¹

⁵⁴⁰ Isto

⁵⁴¹ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 39/40.“.

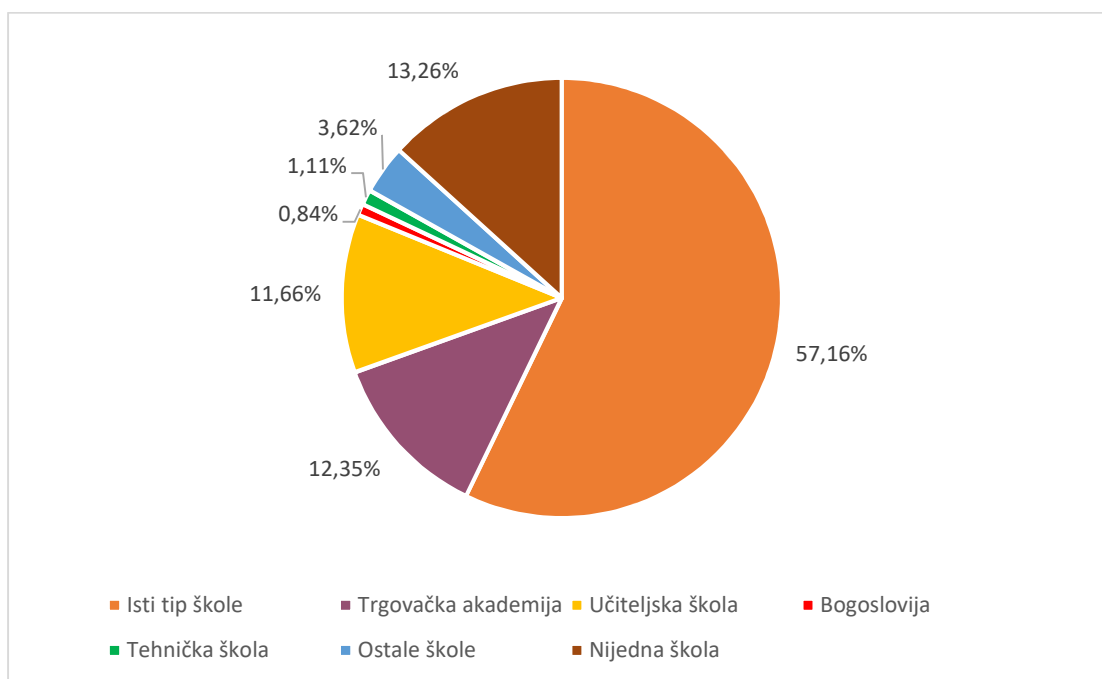
Grafikon 52: Opći školski uspjeh učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1939./1940.

Usporede li se navedeni postotci s postotcima iz školske godine 1930./1931., vidljiv je nešto bolji opći uspjeh učenika iako velike razlike ne postoje. Ako se navedene podatke uspoređi s podacima prije donošenja Zakona o srednjem školstvu, vidljivo je da je školski uspjeh učenika nakon 1929. rastao, što vjerojatno znači da su kriteriji za pojedine ocjene postali nešto blaži. Također, navedeno pokazuje da se sustav ocjenjivanja nakon donošenja Zakona o srednjim školama 1929. regulirao te bio postojan do raspada države.

5.1.8. Nastavak školovanja

Nakon upisivanja srednje škole, učenici su se suočavali s još dva izbora tijekom svog školovanja. Prvi je bio nakon završetka prvih četiriju razreda gimnazije kada su odlučivali hoće li nastaviti školovanje upisom petog razreda, hoće li se prebaciti u neku stručnu školu ili će odustati od daljnjeg školovanja. Ako bi se odlučili za prvo, na kraju osmog razreda odlučivali su hoće li pokušati nastaviti svoje obrazovanje na nekoj visokoškolskoj ustanovi ili će završetkom osmog razreda gimnazije završiti svoje školovanje. Podaci o navedenim željama učenika što učiniti nakon završetka četvrtog i osmog razreda mogu se pratiti od školske godine 1926./1927.

Prema dostupnim podacima nakon završetka četvrtog razreda gimnazije najviše je učenika, njih 57,16 %, htjelo nastaviti sa svojim obrazovanjem u istom tipu škole. S obzirom na tip škola koje su postojale u Osijeku, to je najčešće značilo nastavak školovanja u istoj školi, odnosno upis petog razreda. Trgovačku akademiju koja bi ih usmjerila prema zanimanjima vezanim uz trgovinu htjelo je upisati 12,35 % učenika. Slijedila je Učiteljska škola koju je htjelo upisati 11,66 % učenika i time svoju karijeru usmjeriti na rad pretežito u osnovnom školstvu. Tehničku školu htjelo je upisati 1,11 % učenika, a bogosloviju 0,84 % učenika. Neku od ostalih škola htjelo je upisati 3,62 % učenika. Među ostale škole ubrajale su se pomorske i poljoprivredne škole, a među učenicama je od školske godine 1933./1934. bila popularna i ženska stručna škola. Značajan broj učenika (13,26 %) nije nakon završenog četvrtog razreda planiralo nastavljati školovanje.⁵⁴²

Grafikon 53: Planovi učenika osječkih gimnazija od 1926. do 1940. za nastavak školovanja nakon završenog četvrtog razreda

⁵⁴² HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 1927/28.“; „Statistika NRG 28/29.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 23/24.“; „Statistika RG 27/28.“; „Statistika RG 28/29.“; „Statistika RG 29/30.“; „Statistika RG 30/31.“; „Statistika RG 31/32.“; „Statistika RG 32/33.“; „Statistika RG 34/35.“; „Statistika RG 35/36.“; „Statistika RG 36/37.“; „Statistika RG 37/38.“; „Statistika RG 38/39.“; „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 23/24.“; „Statistika ŽRG 24/25.“; „Statistika ŽRG 26/27.“; „Statistika ŽRG 27/28.“; „Statistika ŽRG 28/29.“; „Statistika ŽRG 29/30.“; „Statistika ŽRG 30/31.“; „Statistika ŽRG 31/32.“; „Statistika ŽRG 32/33.“; „Statistika ŽRG 33/34.“; „Statistika ŽRG 34/35.“; „Statistika ŽRG 35/36.“; „Statistika ŽRG 36/37.“; „Statistika ŽRG 37/38.“; „Statistika ŽRG 38/39.“; „Statistika ŽRG 39/40.“; „Statistika ŽRG 40/41.“ Podaci su nepotpuni za Klasičnu gimnaziju u školskoj godini 1926/27., Realnu gimnaziju u školskoj godini 1933/34. i Žensku realnu gimnaziju u školskoj godini 1931/32.

Iz rezultata vidimo da je većina učenika koji su upisivali gimnazije htjela završiti svih osam razreda. Ako bi se odlučili za neki drugi oblik školovanja, naravno pod uvjetom da nisu odustali od daljnjeg školovanja, upisivali su trgovačku akademiju ili učiteljsku školu, tipove škola koji su postojali u Osijeku. Ostale škole poput tehničke, pomorske ili bogoslovije rijetko su se upisivale, za što razlog treba tražiti u tome što takvi tipovi škola u Osijeku nisu postojali.

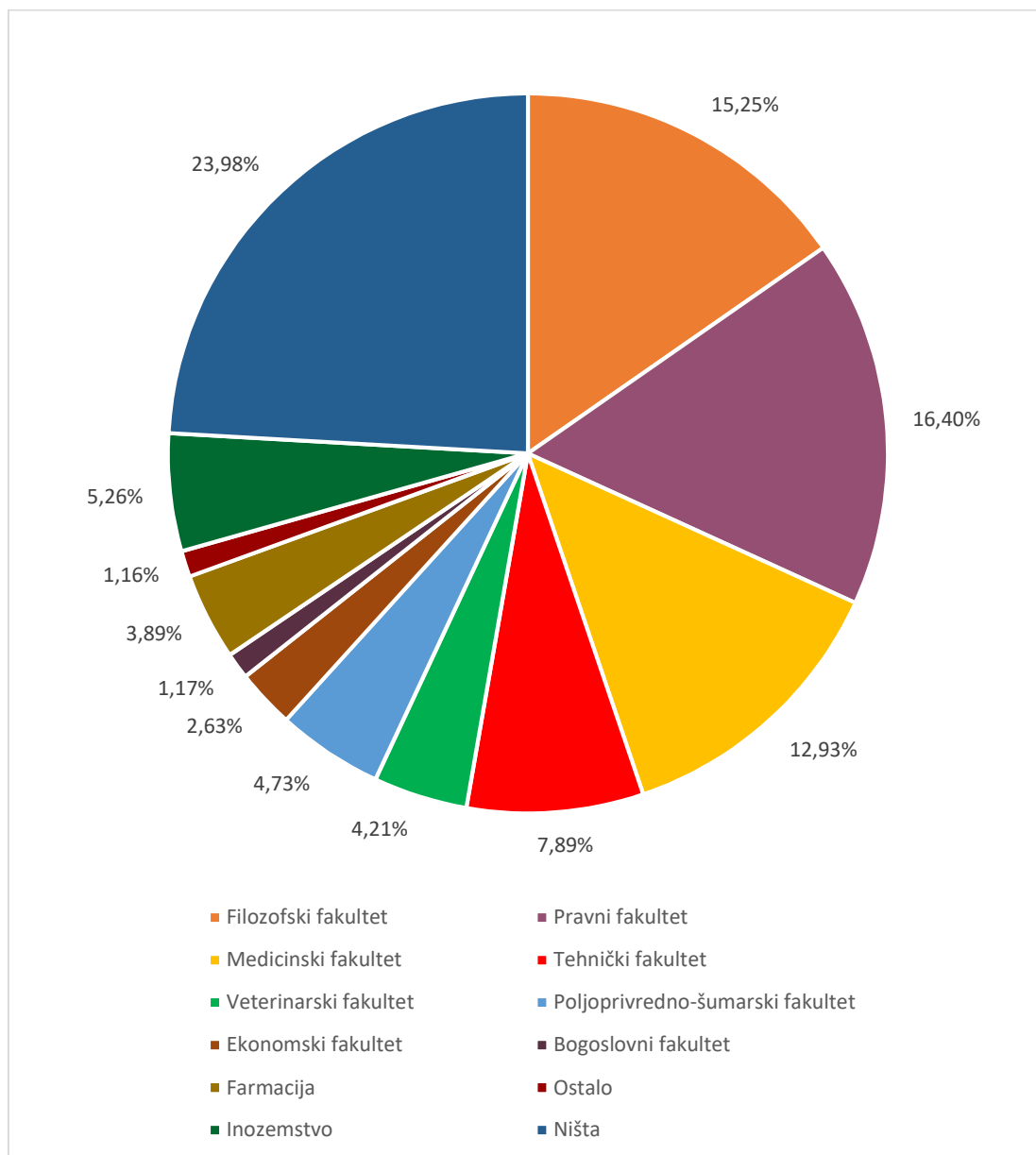
Na kraju osmog razreda, prema dostupnim podacima, učenici su najčešće htjeli upisati pravni fakultet, njih 16,40 %, a slijedio je filozofski fakultet s 15,25 % učenika koji su ga htjeli upisati. Dakle, dva fakulteta koja su već imala tradiciju na Sveučilištu u Zagrebu. Treći izbor među učenicima bio je medicinski fakultet (12,93 %).⁵⁴³ Valja napomenuti da je na oba fakulteta u Zagrebu od 1918. bio dopušten upis i ženama.⁵⁴⁴ Tehnički fakultet htjelo je upisati 7,89 % učenika; veterinarski fakultet 4,21 %; poljoprivredni fakultet 4,10 %; farmaciju 3,89 %; ekonomski fakultet 2,63 %; bogoslovni fakultet 1,17 %; vojnu akademiju 0,95 %; šumarski fakultet 0,63 % i muzičku akademiju 0,21 % učenika. Dio učenika, točnije njih 5,26 % ili otprilike svaki dvadeseti, planiralo je studirati u inozemstvu, pogotovo u 20-im godinama 20. stoljeća, dok je u 30-im godinama to bio rijedak slučaj. Valja napomenuti i da gotovo svaki četvrti učenik, preciznije njih 23,98 %, nije nakon završetka gimnazije planirao daljnje školovanje. Osobito je velik broj takvih učenika bio u drugoj polovici 30-ih godina 20. stoljeća.⁵⁴⁵ Ipak, treba napomenuti da svi navedeni fakulteti 1918. godine nisu postojali na Sveučilištu u Zagrebu, kao sveučilištu na koje su se učenici osječkih gimnazija najčešće upisivali. Gospodarsko-šumarski (ili Poljoprivredno-šumarski) fakultet bio je otvoren 1919. godine, Veterinarski fakultet 1924., a Tehnički fakultet 1926. Nadalje, ekonomski fakultet u okviru Sveučilišta nije postojao, no od 1925. postojala je Ekonomsko-komercijalna visoka škola koja je bila na razini fakulteta, no nije bila u okviru Sveučilišta u Zagrebu. Također, nije

⁵⁴³ Isto. Podaci su nepotpuni za Klasičnu gimnaziju u školskoj godini 1926/27., Realnu gimnaziju u školskoj godini 1933/34. i Žensku realnu gimnaziju u školskoj godini 1931/32.

⁵⁴⁴ Sirotković, „Sveučilište“, 126-127.

⁵⁴⁵ HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 1927/28.“; „Statistika NRG 28/29.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 23/24.“; „Statistika RG 27/28.“; „Statistika RG 28/29.“; „Statistika RG 29/30.“; „Statistika RG 30/31.“; „Statistika RG 31/32.“; „Statistika RG 32/33.“; „Statistika RG 34/35.“; „Statistika RG 35/36.“; „Statistika RG 36/37.“; „Statistika RG 37/38.“; „Statistika RG 38/39.“; „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 23/24.“; „Statistika ŽRG 24/25.“; „Statistika ŽRG 26/27.“; „Statistika ŽRG 27/28.“; „Statistika ŽRG 28/29.“; „Statistika ŽRG 29/30.“; „Statistika ŽRG 30/31.“; „Statistika ŽRG 31/32.“; „Statistika ŽRG 32/33.“; „Statistika ŽRG 33/34.“; „Statistika ŽRG 34/35.“; „Statistika ŽRG 35/36.“; „Statistika ŽRG 36/37.“; „Statistika ŽRG 37/38.“; „Statistika ŽRG 38/39.“; „Statistika ŽRG 39/40.“; „Statistika ŽRG 40/41.“ Podaci su nepotpuni za Klasičnu gimnaziju u školskoj godini 1926/27., Realnu gimnaziju u školskoj godini 1933/34. i Žensku realnu gimnaziju u školskoj godini 1931/32.

postojao ni farmaceutski fakultet, nego se farmacija od 1928. mogla studirati na Filozofskom fakultetu.⁵⁴⁶

Grafikon 54: Planovi učenika osječkih gimnazija od 1926. do 1940. za nastavak školovanja nakon završenog osmog razreda

Unatoč djelovanju Realne gimnazije i Ženske realne gimnazije te zatvaranju Klasične gimnazije u Osijeku, što je učenike u teoriji trebalo usmjeriti prema tehničkim i prirodnim

⁵⁴⁶ Sirotković, „Sveučilište“, 127-133.; Zdravka Jelaska Marijan, „Školstvo i prosvjeta“, u: *Prijelomna vremena. Hrvatske zemlje nakon 1918.*, ur. Suzana Leček (Zagreb: Matica hrvatska, 2022.), 406.

znanostima, pogledamo li navedene postotke jasno je da je većina osječkih učenika htjela upisati fakultete koji su pripadali društvenim i humanističkim znanostima.

5.1.9. Zdravlje

Državne vlasti pridavale su zdravlju učenika značajnu pažnju. Ipak, početak proučavanog razdoblja obilježio je neredovito održavanje nastave zbog epidemije španjolske gripe, koja je uzrokovala da sve škole od 9. listopada do 1. studenog 1918. budu zatvorene.⁵⁴⁷ U drugom polugodištu školske godine 1918./1919. bila je uvedena služba školskog liječnika koji je imao zadatak voditi računa o svim zdravstvenim prilikama učenika, kao i donositi izvještaj o higijenskom stanju pojedinih škola.⁵⁴⁸ Prema izvješću školskog liječnika iz 1919. o učenicima Klasične gimnazije možemo vidjeti da su, izuzev zaraznih bolesti, najveći zdravstveni problem učenika bile poteškoće s vidom.⁵⁴⁹ Školski liječnici određivali su i stanje tjelesne konstitucije, a prema podacima čak 18,35 % učenika osječke Klasične gimnazije bilo je tjelesno slabo.⁵⁵⁰ Sudeći po prosječnoj visini i težini, problemi s pretilošću učenika bili su rijetki.

Tablica 21: Prosječna visina i težina učenika Klasične gimnazije u Osijeku 1922. godine

Razred	Prosječna visina (cm)	Prosječna težina (kg)
I.	136	34
II.	147	39
III.	157	47
IV.	159	50,5
V.	167	50,5
VI.	167	60
VII.	175	64,5
VIII.	169	62,5

Poseban problem bile su zarazne bolesti, stoga je 1922. donesen Pravilnik o suzbijanju zaraznih bolesti u školama. Tako se u slučaju šarlaha (difterije) škola zatvarala na razdoblje do

⁵⁴⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 68, br. 536; br. 574. Više o španjolskoj gripi u Osijeku u: Maja Vonić, „Španjolska gripa u Osijeku 1918.“, *Scrinia Slavonica* 14 (2014): 217-234.

⁵⁴⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 70, br. 395.

⁵⁴⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 70, br. 410.

⁵⁵⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 25.

tri tjedna. U slučaju encefalitisa, rubeole i gripe škola zatvarala se samo ako se pojavljivala velika zaraženost, ako je u mjestu u kojem se škola nalazi vladala epidemija ili ako su bolesti imale osobiti težak tijek. U slučaju tifusa i dizenterije zatvaranje škola nije bilo predviđeno, no trebalo je utvrditi je li izvor oboljenja u školi ili nije. Ako bi se pokazalo da jest, tek tada bi se školu moglo zatvoriti. U slučaju da se su bolesti širile u samo jednom razredu, bilo je moguće zatvoriti i samo jedan razred. U slučaju zatvaranja razreda ili škole, nužno je bilo provoditi dezinfekciju.⁵⁵¹ Velika je pažnja bila posvećivana i zdravstvenom prosvjećivanju.⁵⁵² Tako su školski liječnici čim bi se u mjestu pojavila zarazna bolest, bili dužni po svim školama i razredima održati predavanja o prirodi, načinu širenja i mjerama za zaštitu i suzbijanje navedene bolesti.⁵⁵³

Epidemije su bile relativno česte. Navest će se samo neki primjeri. Tako su u rujnu i listopadu 1923. sve škole bile zatvorene zbog epidemije šarlaha, a zarazilo se dvoje učenika.⁵⁵⁴ U ožujku 1925. učenik Klasične gimnazije obolio je od tifusa, pa je škola bila zatvorena na osam dana.⁵⁵⁵ Zbog sumnje na španjolsku gripu osječke škole bile su zatvorene i u veljači 1927.⁵⁵⁶, a već u studenom sljedeće godine bile su zatvorene zbog šarlaha.⁵⁵⁷

U školama se organiziralo i cijepljenje. Tako je u studenom 1921. jedan učenik Klasične gimnazije u Osijeku bio u dodiru s osobama zaraženim velikim boginjama, stoga je njegov razred bio zatvoren na tri dana i dezinficiran, a učenici poslani na cijepljenje.⁵⁵⁸ Cijepljenje protiv velikih boginja i inače je po školama bilo organizirano svake godine.⁵⁵⁹ Organizirano je bilo i cijepljenje protiv tifusa, no ono se organiziralo kada bi izbila epidemija te bolesti.⁵⁶⁰

Problem u školama uzrokovali su loši uvjeti rada. Tako su u većini škola učenici pili vodu iz iste posude ili iz iste čaše. Nije bilo ni dovoljno umivaonika ni pljuvačnica. Zidovi su se krećili jednom ili dvaput godišnje, a bilo je potrebno dvaput godišnje. S nepremazanih podova širila se prašina te se tako prenosila tuberkuloza. Učionice su bile premale i nedovoljno prozirne. I školski liječnici bili su optuženi da ne posvećuju dovoljno brige higijenskim uvjetima u školama, već samo brinu o svojim predavanjima, što je veliki župan osječki planirao

⁵⁵¹ SGZV (1922): 297-300.

⁵⁵² Više o zdravstvenom prosvjećivanju u međuratnom razdoblju u: Željko Dugac, *Kako biti čist i zdrav: zdravstveno prosvjećivanje u međuratnoj Hrvatskoj* (Zagreb: Srednja Europa, 2010.).

⁵⁵³ SGZV (1922): 298.

⁵⁵⁴ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 360; kut. 75, br. 301.

⁵⁵⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 60.

⁵⁵⁶ HR-DAOS-153, NRG, kut. 1, br. 74.

⁵⁵⁷ HR-DAOS-153, NRG, kut. 3, br. 566.

⁵⁵⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 419.

⁵⁵⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 130; kut. 76, br. 113; HR-DAOS-153, NRG, kut. 3, br. 92.

⁵⁶⁰ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 30, br. 1822.

riješiti dodatnim satom plaćanja liječnika za tjedni pregled škola.⁵⁶¹ Stanje se trebalo popraviti otvaranjem školskih poliklinika. Školska poliklinika u Osijeku bila je otvorena u prosincu 1926. godine. Njezin zadatak bio je zdravstveno kontrolirati učenike svih škola, a popravak zubi, korekcija vida, kupanje, kao i općeniti liječnički pregledi za sve učenike bili su besplatni.⁵⁶²

Posebno blagotvornim za učenike sa zdravstvenim problemima smatrao se morski zrak, stoga su na jadranskoj obali bila organizirana ljetovališta za učenike, uglavnom posredstvom Crvenog križa. Jedno od takvih mjesta bio je Ladislavov dječji dom u Crikvenici, u kojem su siromašna i bolesna djeca mogla besplatno ljetovati.⁵⁶³ Jadranska straža osnovala je ljetovališta za učenike u Martinšćici kod Sušaka, a za učenice na Lokrumu kod Dubrovnika.⁵⁶⁴

Uz brigu oko zdravlja učenika omogućavanjem zdravstvenih pregleda, cijepljenje i brigu o uvjetima rada u školskim zgradama, bitan dio brige o zdravlju učenika ostvarivao se akcijama prosvjeđivanja. Primjerice, maturanticama se dijelila brošura o prevenciji spolnih bolesti.⁵⁶⁵ Godine 1926. bila je osnovana i Liga za borbu protiv tuberkuloze za osječku oblast koja je dijelila svoje brošure, održavala predavanja i pokretala različite akcije, poput antituberkuloznog dana.⁵⁶⁶ Na razini države kao vrlo važna bila je prepoznata i borba protiv alkoholizma. Savez trezvene mladeži osnivao je svoje podružnice – „trezvenjačka kola“ i po osječkim školama.⁵⁶⁷ Česta su bila i predavanja o štetnosti alkohola.⁵⁶⁸ Uveden je bio i Dan trezvenosti.⁵⁶⁹

5.2. Disciplina i nadzor ponašanja

5.2.1. Vladanje i ocjene iz vladanje

Jedan od načina uspostave kontrole učeničkog ponašanja jest ocjenjivanje učeničkog vladanja u školi. Nakon osnivanja nove države 1918. i dalje se primjenjivala Naredba o ispitivanju i klasificiranju u srednjim školama (gimnazijama i realnim gimnazijama) od 18. kolovoza 1908., kojom su bile propisane i ocjene iz vladanja. Ocjene koje su se mogle dobiti

⁵⁶¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 78, br. 482.

⁵⁶² HR-DAOS-157, VGO, kut. 78, br. 723.

⁵⁶³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 187.

⁵⁶⁴ PG (1927): 44.

⁵⁶⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 4, br. 153.

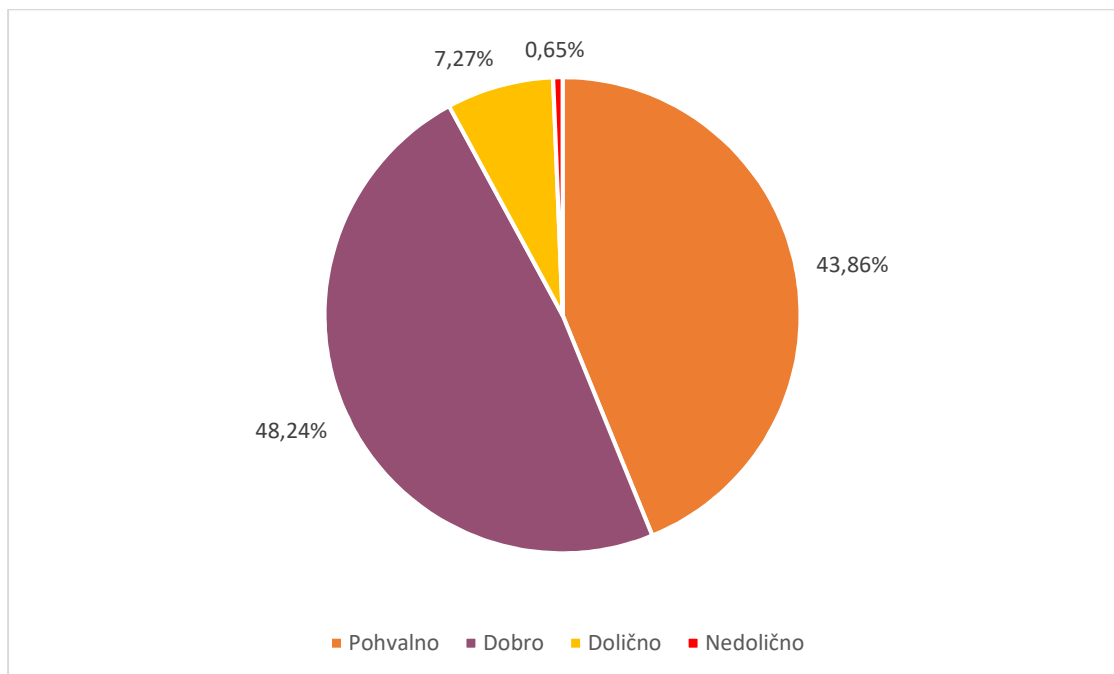
⁵⁶⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut. 77, br. 157; HR-DAOS-153, NRG, kut. 3, br. 182.

⁵⁶⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 56.

⁵⁶⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 71, br. 57.

⁵⁶⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 1313.

bile su pohvalno, dobro, dolično i nedolično. Ocjene iz vladanja bile su bitne jer su utjecale i na opći uspjeh učenika jer učenik bez barem dolične ocjene iz vladanja nije mogao biti klasificiran kao izvrsno sposoban.⁵⁷⁰ Ocjena iz vladanja trebala se temeljiti na učeničkom odnosu prema profesorima i učenicima, dok je njihovo ponašanje izvan škole trebalo biti uzeto u obzir samo u slučajevima kršenja neke od odredbi disciplinarnih propisa.⁵⁷¹ Sudeći prema ocjenama iz vladanja u školskoj godini 1918./1919., vladanje učenika osječkih gimnazija bilo je na visokoj razini. Tako je pohvalno vladanje dobilo 350 ili 43,86 % učenika, dobro vladanje 385 ili 48,25 % učenika, a dolično vladanje 58 ili 7,27 % učenika. Učenika čije vladanje nije bilo zadovoljavajuće, odnosno učenika koji su dobili nedolično vladanje bilo je svega 5 ili 0,65 %.⁵⁷²

Grafikon 55: Ocjene iz vladanja učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1918./1919.

Odlukom od 16. svibnja 1925. promijenjene su ocjene koje su se dodjeljivale za vladanje te ih više nije bilo četiri, već pet: primjerno, vrlo dobro, dobro, prilično i loše.⁵⁷³ Zakonom o srednjim školama iz 1929. opet su bile uvedene četiri ocjene za učeničko vladanje: odlično, vrlo dobro, dobro i loše.⁵⁷⁴ Pritisak na vladanje učenika porastao je odredbom da

⁵⁷⁰ SGZV (1908): 256.

⁵⁷¹ Isto, 260.

⁵⁷² HR-DAOS-157, VGO, kut. 70, br. 582; HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 428; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 2, br. 269.

⁵⁷³ *Srednjoškolski zbornik V*, 455.

⁵⁷⁴ *Prosvetni šematizam*, 12.

učenik koji dvije školske godine u nizu dobije lošu ocjenu iz vladanja gubi pravo na školovanje u tom mjestu na jednu školsku godinu.⁵⁷⁵ Kako je Zakon o Srednjim školama postavio samo osnove vezane uz ocjenjivanje vladanja, 10. travnja 1931. donesena su Pravila o vladanju učenika srednjih i srednjih stručnih škola u kojem su objedinjene nekadašnje odvojene odredbe vezane uz ocjenjivanje vladanja učenika i disciplinska pravila. Pravila su bila vrlo detaljna, ali i vrlo restriktivna, s obzirom na to da su praktički propisivala nadzor nad učeničkim životima. Odmah u prvom članku Pravila navedeno je kako se učenici i u školi ali i izvan škole moraju ponašati u skladu s ponašanjem odgojene omladine, odnosno da se moraju kloniti svega što bi bilo štetno za njihov ugled, zdravlje i dostojanstvo.⁵⁷⁶ Dakle, odmaklo se od onog pristupa da se ocjena iz vladanja dobiva na osnovi onoga kako se učenici ponašaju u školi, a ne i izvan škole. Detaljnije o pravilima ponašanja učenika bit će navedeno u sljedećem potpoglavlju vezanom uz disciplinu učenika, dok ćemo se ovdje samo osvrnuti na stavke vezane uz ocjenjivanje vladanja. Tako je propisano da svaka kazna (o kojima će se također detaljnije govoriti u sljedećem potpoglavlju) utječe na ocjenu iz vladanja, no i da se taj utjecaj kazne može poništiti ako učenik poslije popravi svoje vladanje. Ipak, u pravilu je ukor razrednika smanjivao ocjenu vladanja na vrlo dobro, ukor razrednog vijeća na ocjenu dobro, a ukor ravnatelja škole ili nastavničkog savjeta na ocjenu loše. Ocjene iz vladanja mogle su biti manje od odlične i bez navedenih kazni u slučaju da je tako odlučilo razredno vijeće.⁵⁷⁷

Nakon upoznavanja s odredbama vezanim uz ocjenjivanje učeničkog vladanja, vrijeme je da se prikaže kako je to izgledalo u praksi kod učenika osječkih gimnazija. Školske godine 1932./1933. bilo je 1213 ili 79,18 % učenika koji su iz vladanja imali ocjenu odličan. Vrlo dobro vladanje dobilo je 288 ili 18,80 % učenika, a dobro 25 ili 1,63 % učenika. Loše vladanje imalo je svega šestoro ili 0,39 % učenika.⁵⁷⁸ Dakle, vladanje velike većine učenika bilo je i iznad zadovoljavajućeg. Do školske godine 1939./1940. učeničke ocjene iz vladanja malo su pale. Odlično vladanje imalo je 1138 ili 69,52 % učenika, vrlo dobro 418 ili 25,53 % učenika, a dobro 68 ili 4,16 % učenika. Loše vladanje imalo je svega trinaest ili 0,79 % učenika.⁵⁷⁹ Usporedimo li to sa školskom godinom 1932./1933., vidi se da se vladanje učenika, barem po ocjenama iz vladanja, pogoršalo. Ipak, usporede li se ti rezultati sa školskom godinom 1918./1919., vidljivo je da su rezultati na kraju proučavanog razdoblja bili bolji jer je veći

⁵⁷⁵ Isto, 13.

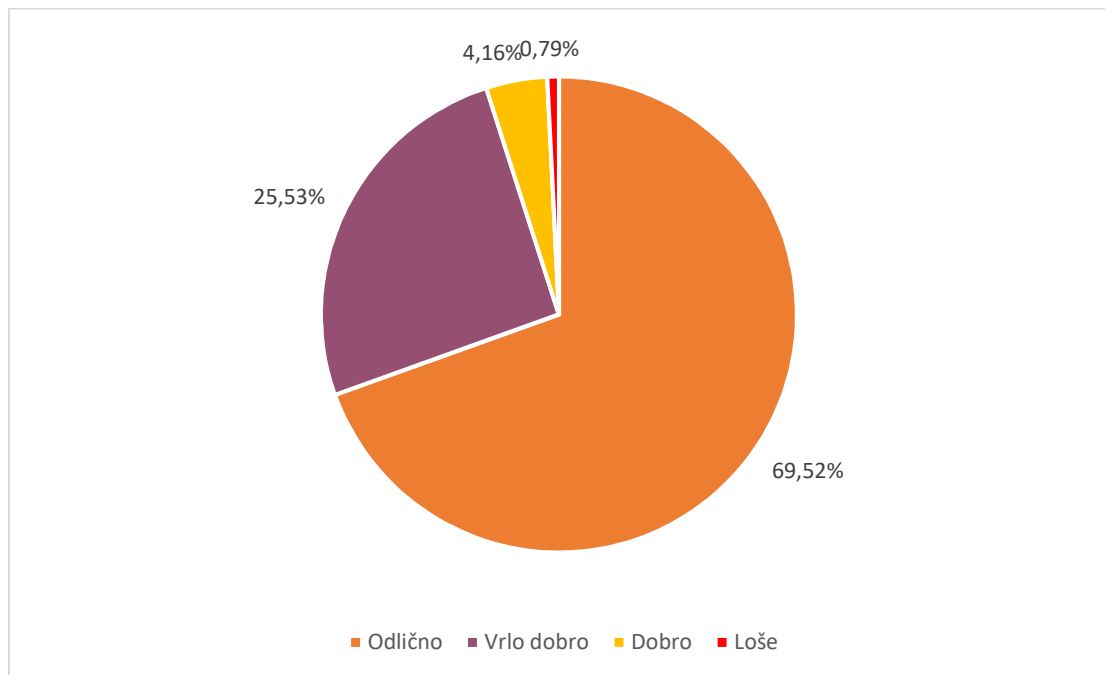
⁵⁷⁶ Isto, 247.

⁵⁷⁷ Isto, 254.

⁵⁷⁸ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 32/33.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 32/33.“.

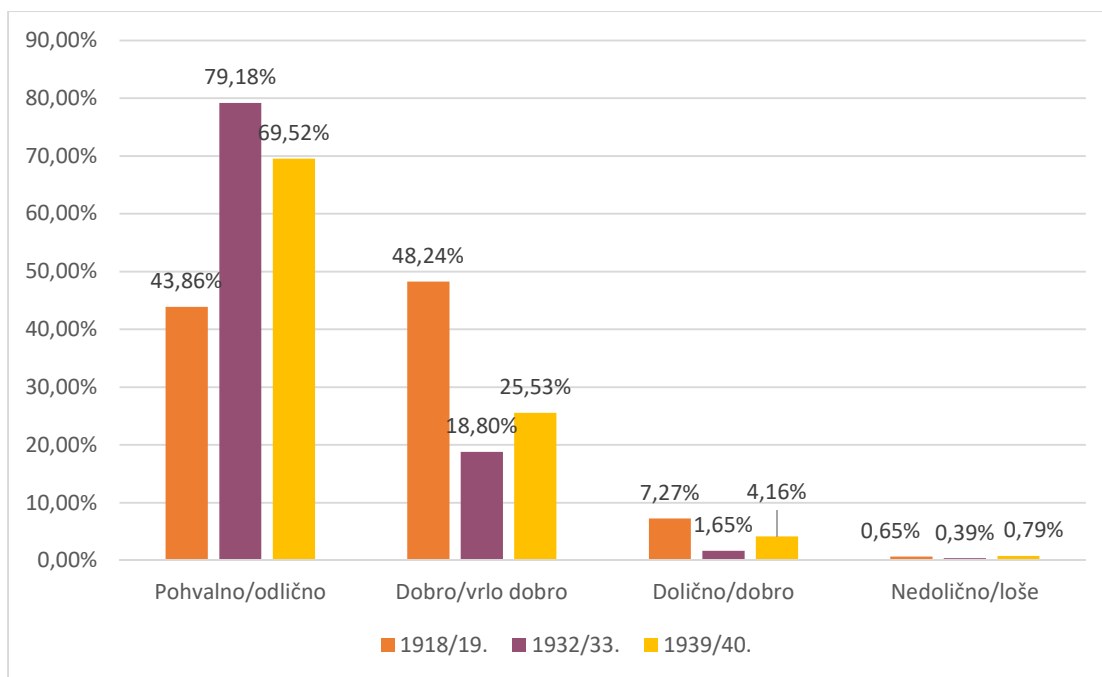
⁵⁷⁹ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 39/40.“.

postotak učenika imao najvišu ocjenu iz vladanja, dok je loše vladanje imao približno jednak postotak učenika i školske godine 1918./1919. i školske godine 1939./1940.

Grafikon 56: Ocjene iz vladanja učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1939./1940.

Čini se da se dogodio određeni paradoks jer su pravila ponašanja bila stroža nego ranije, ali učeničke ocjene iz vladanja su porasle. Navedeno se može objasniti na dva načina. Prvi je da su učenici zbog strogoće i opširnosti pravila ponašanja bili pokorni kako ne bi bili žestoko kažnjeni. Drugi je da se profesori nisu držali kriterija propisanih u Pravilima o vladanju učenika srednjih i srednjih stručnih škola zato što je novi pedagoški pristup prema učenicima bio blaži ili su pak i sami smatrali da je nadzor nad učeničkim životima bio pretjeran. Teško je utvrditi što je imalo više utjecaja na dobivene rezultate, ali su vjerojatno oba objašnjenja barem djelomično točna.

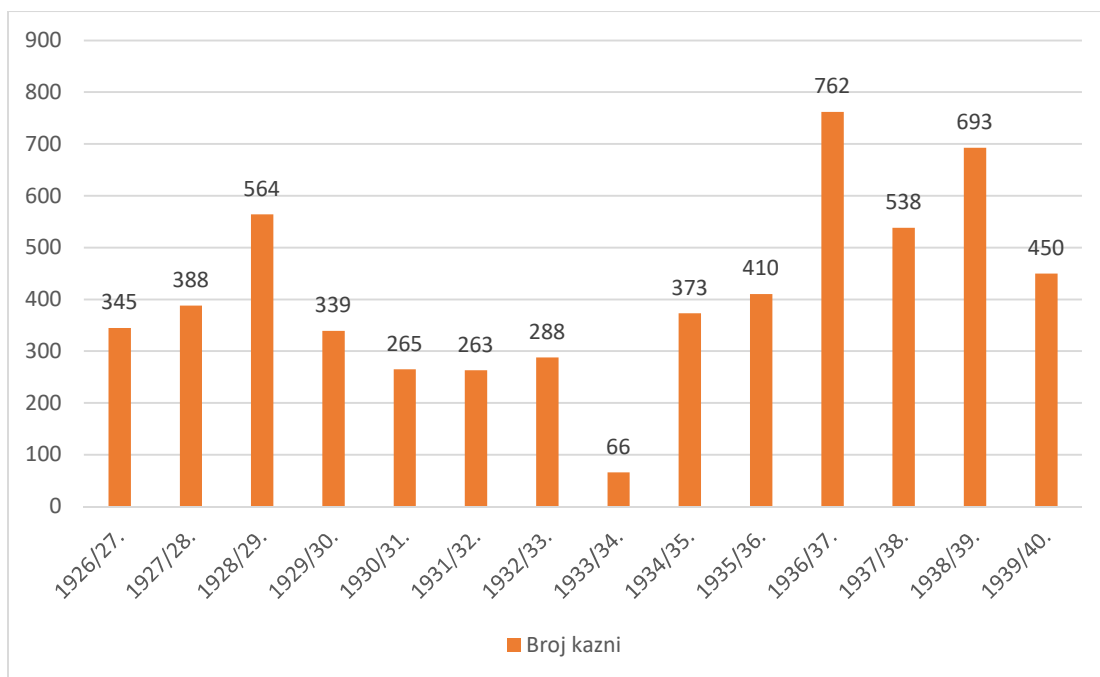
Grafikon 57: Usporedba ocjena iz vladanja učenika osječkih gimnazija u školskim godinama 1918./1919., 1932./1933. i 1939./1940.

5.2.2. Disciplina i kažnjavanje

Disciplinska pravila i u skladu s njima propisane kazne bila su vrlo restriktivna još u razdoblju Austro-Ugarske Monarhije, no svaka sljedeća verzija postajala je još restriktivnija, pri čemu je vrhunac restriktivnosti dosegnut 1931. godine. No kako je kažnjavanje učenika osječkih gimnazija izgledalo u praksi?

Između školske godine 1926./1927. i 1939./1940. u osječkim su gimnazijama podijeljene 5744 kazne.⁵⁸⁰ Pogledamo li prosjek, po školskoj godini bilo je izrečeno 410,29 kazni. Većina tih kazni bile su opomene ili ukori.

⁵⁸⁰ U to nisu uključeni podaci Klasične gimnazije iz 1926./1927. i Realne gimnazije iz 1933./1934. HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 1927/28.“; „Statistika NRG 28/29.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 23/24.“; „Statistika RG 27/28.“; „Statistika RG 28/29.“; „Statistika RG 29/30.“; „Statistika RG 30/31.“; „Statistika RG 31/32.“; „Statistika RG 32/33.“; „Statistika RG 34/35.“; „Statistika RG 35/36.“; „Statistika RG 36/37.“; „Statistika RG 37/38.“; „Statistika RG 38/39.“; „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 23/24.“; „Statistika ŽRG 24/25.“; „Statistika ŽRG 26/27.“; „Statistika ŽRG 27/28.“; „Statistika ŽRG 28/29.“; „Statistika ŽRG 29/30.“; „Statistika ŽRG 30/31.“; „Statistika ŽRG 31/32.“; „Statistika ŽRG 32/33.“; „Statistika ŽRG 33/34.“; „Statistika ŽRG 34/35.“; „Statistika ŽRG 35/36.“; „Statistika ŽRG 36/37.“; „Statistika ŽRG 37/38.“; „Statistika ŽRG 38/39.“; „Statistika ŽRG 39/40.“.

Grafikon 58: Broj kazni dodijeljenih učenicima osječkih gimnazija od školske godine 1926./1927. do školske godine 1939./1940.

Onih težih kazni – isključenja i izgnanstava bilo je 75 ili 1,31 % od ukupnog broja. Najviše ih je bilo školske godine 1934./1935. – ukupno osam. Prosječno je godišnje takve kazne zbog kršenja disciplinskih propisa dobivalo 5,36 učenika. Najtežu kaznu – izgnanstvo dobilo je samo troje učenika.⁵⁸¹ Za razdoblje od školske godine 1918./1919. do školske godine 1925./1926. postoje podaci samo za Realnu gimnaziju, a govore nam da su u tom razdoblju iz škole bila isključena tek četiri učenika.⁵⁸² Navedeno ukazuje na to da je prosjek broja učenika isključenih u 20-im godinama 20. st. bio značajno manji nego što je to bio slučaj u narednom desetljeću, nakon što su disciplinski propisi postali restriktivniji.

5.2.3. Prekršaji osječkih gimnazijalaca

U međuratnom razdoblju učenici osječkih gimnazija počinili su različite prekršaje za koje su, kako smo vidjeli, često bili i kažnjeni. Naravno, za dio počinjenih prekršaja nisu bili uhvaćeni i nisu odgovarali, no i o njima postoje zapisi. Neki su prekršaji bili sitniji, poput oštećenja drvoreda⁵⁸³ ili nedopuštenog odlaska na zabavu⁵⁸⁴, dok su drugi bili teži, primjerice krađe ili

⁵⁸¹ Isto. U to nisu uključeni podaci Klasične realne gimnazije iz 1926/27. i Realne gimnazije iz 1933/34.

⁵⁸² SR-AJ-66, MP, kut. 819, br. 174.

⁵⁸³ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 431.

⁵⁸⁴ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Učenik uočen na zabavi“.

fizički napadi.⁵⁸⁵ Na učenike su postojale i česte pritužbe i zgražanje na njihovo ponašanje. Tako se veliki župan osječke oblasti obraćao ravnateljstvima škola da su mu stizale brojne pritužbe na ponašanje učenika u njihovo izvanškolsko vrijeme te pozivao da se za nedolično ponašanje na ulici učenici isključuju iz škola.⁵⁸⁶ Iz Jugoslavenskih državnih željeznica žalili su se na učenike jer odbijaju sjediti u đačkim vagonima te se izruguju kondukterima i prijete im svojim roditeljima.⁵⁸⁷ Gradski tramvaj Osijek također se žalio na učenike zbog zloupotrebljavanja tramvajskih karti jer su učenici svoje karte često posuđivali i onima koji pravo na te karte nisu imali.⁵⁸⁸ Drugi problem s učenicima u tramvaju bio je taj da su se učenici, suprotno uputama, odbijali ukrcati u zatvoreni dio tramvaja, nego su se svi smještali vani kod konduktera i kočijaša te time kvarili vozilo i prouzrokovali veliku štetu.⁵⁸⁹

Ipak, nisu svi mislili da su učenici tako neodgojeni i krivi za svoje ponašanje. Tako je autor B. B. iz Osijeka u *Slobodnom reporteru* objavio svoje viđenje stvari napisavši:

„U zadnje doba sve se više i više tvrdi da današnje društvo, odnosno sveukupna školska omladina, više ne vrijedi toliko, koliko je vrijedila u ono zlatno doba minule prošlosti. Da li je to istina ne znademo, ali pod izvjesno tvrdimo da je vazda i u svako doba bilo i loših i dobrih đaka; da su vazda đaci bili pusta i nepromišljena omladina, i da je uspjeh đaka vazda u glavnom o nastavnicima ovisio. Dakle: kakvi profesori, takvi đaci!“⁵⁹⁰

Tko god bio „kriv“ za učeničko ponašanje i bez donošenja suda o tome jesu li učenici u ranijem razdoblju bili boljeg, lošijeg ili sličnog ponašanja, činjenica je da su činili određene postupke zbog kojih su bili kažnjavani. Mnogo je takvih primjera te se odlučilo izdvojiti nekoliko najupečatljivijih kako bi se prikazao odnos vlasti i škole prema učenicima u stvarnim situacijama.

Prvi je primjer iz 1923. godine i tiče se Regine Klasić, učenice VI. razreda Ženske realne gimnazije. Navedenu učenicu školi je prijavila Ljuba Wohlgemuth zbog toga što je učenica njezinom mužu Oskaru Wohlgemuthu, činovniku Osiguravajućeg društva Triglav, napisala pismo u kojem je od njega tražila novac. Regina je izjavila da je gospodina Wohlgemutha upoznala jednog dana u parku kada ga je upitala koliko je sati jer je trebala ići u školu. On se

⁵⁸⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 210; SR-AJ-66, MP, kut. 819, br. 198.

⁵⁸⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 23.

⁵⁸⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 208.

⁵⁸⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 433.

⁵⁸⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 35.

⁵⁹⁰ HR-DAOS-486, IM, kut. 52, „Zašto nam današnja mladež ne valja?“.

predstavio kao umirovljeni kapetan te su počeli razgovarati. Kako je ona bila dužna stanarinu, a ostala je bez instrukcija od kojih je imala određene prihode, požalila se na to gospodinu Wohlgemuthu. On joj je ponudio da će joj unajmiti sobu i davati mjesečnu pomoć od 1500 kruna, samo ako ode s njim u vrt, što je ona odbila. Ipak, kasnije je mislila ako on već ima toliko novaca da ga nudi, zašto ne bi zatražila bar 600 kruna. Na pitanje kako je to mogla od njega tražiti nakon što su se vidjeli svega tri puta, odgovorila je da je siromašna te da joj je njegova galantnost dopuštala da to zatraži, a zašto joj je on odmah tako nešto ponudio, nije znala reći. Na pitanje zašto njegovu ponudu nije odmah prijavila ravnatelju, nekom od profesora ili roditeljima, odgovorila je da ju je bilo sram jer su joj i neki drugi muškarci ranije nudili takve aranžmane bez traženja protuusluga, a od nekih je to i tražila. Zatim su je profesori suočili s pitanjima kako to da se u pismu gospodinu Wohlgemuthu koristila s izrazima „dragi“, „ljubi te“ itd. Rekla je da je to činila jer se nadala da će tako prije dobiti novac. Također je izjavila da nije znala da je Wohlgemuth u braku te da je požalila što je slala pisma, a i da će se popraviti u školi. Na upit kako to da ju je gospođa Wohlgemuth viđala u šetnji i na klupi s brojnim muškarcima, odgovorila je da je šetala i sjedila na klupi samo s njoj poznatim muškim osobama. Njezina obrana nije joj pomogla, dijelom i zato što je „cijela stvar već postala poznata u gradu“ te je isključena iz škole.⁵⁹¹ Pokrajinska uprava za Hrvatsku i Slavoniju kaznu je još postrojila te je izbačena iz svih srednjih i njima sličnih škola uopće.⁵⁹² Vidimo da u obranu navedene učenice nitko nije stao iako je ona kao maloljetnica vrlo vjerojatno bila Wohlgemuthova žrtva. Ipak, čim je neka djevojka bila optužena za „nećudoredno“ ponašanje, odmah je bila obilježena, a pogotovo ako bi se takva priča o njoj proširila.

Sljedeći je primjer iz 1928. godine, a tiče se Ivana Hengena, sedamnaestogodišnjeg učenika VIII. razreda Realne gimnazije u Osijeku. Hengen je, dobivši od predmetnog profesora Milana Stijića zadatak napisati esej na bilo koju temu, napisao esej na temu *O našoj staroj i novoj književnosti*. U tom je eseju negativno pisao o jugoslavenskim piscima te se o njima izražavao uvredljivo i cinično. Razredno vijeće tada je donijelo odluku kojom je Nastavničkom savjetu predloženo isključenje učenika. Stvari su se zakomplicirale jer je u to vrijeme u Osijeku boravila poznata danska spisateljica Karin Michaelis,⁵⁹³ koja je baš u to vrijeme u Osijeku držala predavanja o odgoju. Učenik Hengen obratio joj se za pomoć te je ona Nastavničkom

⁵⁹¹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 6, br. 256.

⁵⁹² HR-DAOS-155, GSBO, kut. 6, br. 287.

⁵⁹³ Karin Michaelis (1872. – 1950.) bila je poznata danska spisateljica i novinarka koja je tijekom svoje karijere napisala preko 50 knjiga. Njezin najpoznatiji roman *Opasno doba* bio je vrlo važan u borbi za ženska prava. „Karin Michaelis“, *Hrvatska enciklopedija*, pristup ostvaren 14. VIII. 2022., <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40544>

savjetu uputila predstavku u kojoj je tražila da se učeniku oprostí njegov čin, da je sklon samoubojstvu te da će odgovornost škole biti ako suicid i izvrši. Također je zaprijetila da će o navedenom obavijestiti i ministra i kralja bude li potrebno. Profesori u školi nisu dobro prihvatili njezinu reakciju, a o njoj su se raspisale i novine. Tako Hrvatski list u svom broju od 24. veljače 1928. na nju vrši, moglo bi se reći, čak i mizogine napade te se pita kako neka danska spisateljica ima obraza miješati se u te stvari. Ipak, to je dovelo do određenih posljedica te se unutar Nastavničkog savjeta razvila žustra rasprava oko toga što učiniti s učenikom. Profesori su se podijelili u dva tabora. U prvom je bio učenikov razrednik Milan Verlić, koji se čvrsto zalagao za učenikovo isključenje, a podržavali su ga i profesori Janko Orlović i Nikola Savić. S druge strane bili su Milan Stijić, profesor na čijem je satu napisan sporni esej, pravoslavni kateheta Aleksandar Živanović te Miroslav Pollak i Branko Magarašević. Živanović, iako je prvotno bio za isključenje, nakon razgovora s učenikom promijenio je mišljenje pa je tvrdio da „treba odustati od te strogosti i spasiti jednu mladu egzistenciju u kojoj je mnogo inteligencije“. Stijić je tvrdio da je za učenikov postupak kriva sredina u kojoj je odrastao, odnosno razvedeni roditelji, pri čemu je otac „slabih moralnih kvaliteta“. Verlić je bio neumoljiv te je tvrdio da ako je njegova problematična obitelj kod učenika razvila takvu ćud, da ga je trebalo i ranije isključiti. Pollak je branio učenika pozivajući se na modernu pedagogiju i razumijevanje, a Magarašević je tvrdio da je „potrebno razmisliti o tome što smo učinili za naše društvo i narod ako tog mladića odgurnemo od sebe“. Zatim se i Hengen izjasnio da žali zbog svojih postupaka, da nije bio u pravu što je to napisao te da je to napisao u afektu. Tada je Nastavnički savjet glasovao, odnosno birao hoće li prihvatiti Verličev prijedlog kojim će se Hengen isključiti ili Stijićev prijedlog da se učeniku da ukor. Završilo je 13 naprema 9 u korist Verličevog prijedloga, no kako nije skupljena dvotrećinska većina glasova, taj prijedlog nije mogao proći, stoga je učeniku dodijeljen ukor. Nakon svega, sam je Hengen odlučio napustiti školu kao redovni učenik te razred položiti kao „privatist“.⁵⁹⁴ Iz navedenog primjera može se izvući nekoliko zaključaka. Prvi je da slobodno mišljenje i kritika nisu bili nešto što se kod učenika poticalo, a drugi je da je dio profesora bio spreman prihvaćati nove pedagoške ideje u kojima smisao kažnjavanja nije bio u tome da se učenik kazni za svoj postupak, nego da se odgojno djeluje.

Treći primjer također je iz 1928. godine, a tiče se učenika Teodora Stanivukovića, učenika Realne gimnazije u Osijeku. Navedenog je učenika njegova stanodavka optužila da se nepristojno ponaša, dolazi kasno kući, karta se, „halabuči“ i prema njoj je bezobrazan. Učenik

⁵⁹⁴ SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 17.

je te navode opovrgnuo kao neistinite te rekao da su buku izazivali, kartali i prema gospođi bezobrazni bili njegovi prijatelji koji su ga posjetili. Priznao je jedino da kasno dolazi kući i to zato što ima problema sa živcima, zbog čega ne može spavati, stoga noću šeće uz Dravu da se smiri. Zanimljivo, iako u zapisniku pitanje o tako nečemu ne postoji, naveo je: „Ja se bavim komunizmom, čitao sam djela, a nitko me na to nije naveo. Ja sam došao na to da to čitam i da imam jasne pojmove o komunizmu.“ Na kraju je s učenicom dogovoreno da prestane biti redovni učenik, već da se u školu upiše kao privatist.⁵⁹⁵ Ipak, ono zanimljivo u ovom slučaju nije to što je učenik na neki način kažnjen time što je postao privatist, već ono što je slijedilo. Naime, već početkom 1929. školi je došao povjerljivi spis iz Ministarstva prosvjete u kojem je navedeni učenik, zajedno s jednim svojim kolegom, optužen da širi komunizam te se noću sastaje s radnicima kojima drži predavanja o boljševizmu.⁵⁹⁶ Ipak, najzanimljiviji dio bio je taj kako je predloženo riješiti navedeni problem. Prosvjetni inspektor predložio je ravnateljstvu škole da djeluje „nenapadno“, odnosno da se nađe profesor povijesti koji radi u školi, koji bi u svoje redovno predavanje „slučajno“ umetnuo razmatranje o različitim oblicima društvenog uređenja i prikazao „protivnost komunizma ljudskoj prirodi“. Također je trebao upozoriti „da agitatoru za komunizam ne može pomoći ničija milost ni ljubav da se očuva od katastrofalnih posljedica koje će ga neumitno prije ili kasnije dostići“.⁵⁹⁷

Četvrti je izabrani primjer iz 1930. godine te se tiče Zvonimira Prohaske, učenika V. razreda Realne gimnazije. Navedeni je učenik bio optužen da je u crkvi opsovao Boga i s omalovažavanjem govorio o službi Božjoj. Nastavnički savjet isključio ga je iz škole na godinu dana glasujući za tu odluku 25 naprema 7. Ipak, profesor Petar Komnenić odlučio se založiti za učenika te je uložio izdvojeno mišljenje na tu odluku. Svoje je mišljenje argumentirao u nekoliko točaka. Tvrdio je da navedeni prijestup nije dokazan jer su Prohasku optužili učenici prvog razreda koji su bili uključeni u cijeli incident. Naime, Prohaska je u crkvi sjedio u prvoj klupi te je bio neispavan zbog kasnonoćnog učenja, a ti mlađi učenici okretali su se i smijali. Na to ih je on „čušnuo“ i opsovao im, ali kako je tvrdio, ne Boga. Komnenić je njegovu nervozu i neispavanost uzeo kao olakotne okolnosti. Razrednik Isidor Jung učenika je opisao kao „neurastenika koji izgleda da je sklon seksualnim abnormalnostima“, što je Komnenić također uzeo kao olakotnu okolnost. Nadalje je tvrdio da je učenik inače dobre discipline te da je ljudski oprašati, dok bi se kaznom ubila ljubav prema Bogu. Također je naveo da ne treba kažnjavati, već primjenjivati pedagoška sredstva. Ravnatelj Adolf Herzer to je izdvojeno mišljenje poslao

⁵⁹⁵ HR-DAOS-158, RG, knjiga 30, „Zapisnik vanredne sjednice profesorskog zbora od 20. veljače 1928.“

⁵⁹⁶ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 93.

⁵⁹⁷ Hrvatska (dalje: HR), Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), fond 139, *Osječka oblast* (dalje: OO), kut. 114, br. 13.

Ministarstvu prosvjete te zatražio da ga se ne uvaži. Epilog svega bilo je to da je Ministarstvo prosvjete odgovorilo da izdvojeno mišljenje profesora nema nikakvu važeću zakonsku snagu te da ga nije trebalo ni slati, odnosno ostala je vrijediti odluka Nastavničkog savjeta kojom je Prohaska bio isključen.⁵⁹⁸ Što je vidljivo iz ovog primjera? Crkva je i dalje imala snažnu ulogu u školi, a vrijeđanje Boga bio je prekršaj za koji je dodjeljivana velika kazna, koliko god učenik možda nije imao loše namjere. Isto tako, i u ovom je primjeru vidljivo da je bilo profesora koji su bili spremni slijediti moderne pedagoške trendove i zauzeti se za učenika.

Konačno, peti primjer koji se izdvaja jest onaj iz 1934. godine, a bavi se dvanaestogodišnjom Ivkom First, učenicom III. razreda Ženske realne gimnazije u Osijeku. Ona je nakon atentata na kralja Aleksandra izjavila: „Srbin je ubio Ferdinanda pa su se oni osvetili našem kralju“. Zbog tih riječi, odnosno uspoređivanja smrti prestolonasljednika Franje Ferdinanda i kralja Aleksandra „dok je ostatak razreda u sav glas plakao“, Nastavnički savjet jednoglasno ju je izгнаo iz svih škola bez prava na polaganje privatnih ispita. Što je u tim riječima bilo toliko problematično, a pogotovo zaslužio takvu kaznu, teško je reći. Što se dogodilo, detaljnije možemo saznati iz žalbe njezine majke Kamile Bokor.⁵⁹⁹ Gospođa Bokor tvrdila je da ravnatelj škole uopće nije objasnio zašto je njezina kći izgnana iz škole, a na njezine upite odgovarao je tek da je učinila nešto „strašno“. Majka tvrdi da Ivka nije kod kuće mogla čuti ništa protiv kralja jer je u njihovoj obitelji on bio izuzetno cijenjen te za probleme okrivljuje Ernesta Olaha, Mađara koji je radio u njihovoj obiteljskoj firmi, a u međuvremenu je bio prognan iz države. Naime, kako gospođa Bokor tvrdi, dok je ona plakala nakon vijesti o atentatu na kralja Aleksandra, on joj je rekao, s obzirom na to da se prvo pojavila lažna vijest da su Mađari izvršili atentat, da su se Mađari osvetili za ubojstvo Franje Ferdinanda, a to je čula Ivka koja je tada ušla u prostoriju. Kad se o tome pokrenula priča u školi, Ivka je nevino ponovila ono što je čula od gospodina Olaha. Iako je razrednik odlučio to zanemariti kao dječju priču, jedna od profesorica to je prenijela ravnatelju te je Ivka brzim postupkom teško kažnjena. Majka je također navela da je Ivka bila odlična učenica te da je imala odlično vladanje, no to joj nije pomoglo. Ministarstvo prosvjete žalbu je odbilo, a kad je gospođa Bokor sljedeće godine slala molbu da se njezinoj kćeri dopusti novi upis u školu i to je odbijeno.⁶⁰⁰ Iz toga slučaja vidljivo je da se protiv dinastije Karađorđević nije smjelo reći apsolutno ništa (a ono što je Ivka rekla otprilike i jest ništa) jer su odmah slijedile teške reperkusije, a u tim situacijama

⁵⁹⁸ SR-AJ-66, kut. 818, br. 286.

⁵⁹⁹ Nakon smrti muža Ignje Firsta, Ivkinog oca, preudala se pa zato nosi prezime Bokor.

⁶⁰⁰ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 28, br. 1972; SR-AJ-66, MP, kut. 822, br. 1972.

ni profesori se nisu usudili djelovati i braniti učenicu unatoč tome što je ona bila dvanaestogodišnja djevojčica kojoj je život na neki način bio uništen zabranom školovanja.

Iako su navedeni primjeri tek manji uzorak učeničkih prijestupa, pokazuju što je tadašnjem režimu i sustavu kod učenika najviše smetalo. Bilo je to slobodnije ponašanje učenica, kritička misao, komunističke ideje, nepoštivanje Boga, a iznad svega nepoštivanje dinastije.

5.2.4. Članstvo u učeničkim društvima

Ranije je navedeno kako se provodio nadzor nad učeničkim udruživanjem, a jedan od načina njegova provođenja bilo je učlanjivanjem učenika u društva bliska režimu. Ta društva prvenstveno su bila Crveni križ, Ferijalni savez, Jadranska straža, Skauti, Trezvenjačka mladež i Jugoslavenski sokol. Što se tiče učenika, članstvo u navedenim udruženjima može se pratiti od školske godine 1927./1928. Najbrojniji je tada bio Crveni križ sa 726 članova, zatim literarna društva s 575 članova⁶⁰¹, Jugoslavenski sokol imao je 234 člana, Jadranska straža 158 članova, Ferijalni savez 156 članova, Skauti 78 članova, a Trezvenjačka mladež jednog člana.⁶⁰²

Školske godine 1934./1935. najviše članova i dalje je imao Crveni križ, koji je brojao 1175 članova, a slijedili su literarna društva sa 692 člana, Jadranska straža s 480 članova, Ferijalni savez s 306 članova, Skauti s 280 članova, Jugoslavenski sokol sa 189 članova i Trezvenjačka mladež sa 180 članova.⁶⁰³

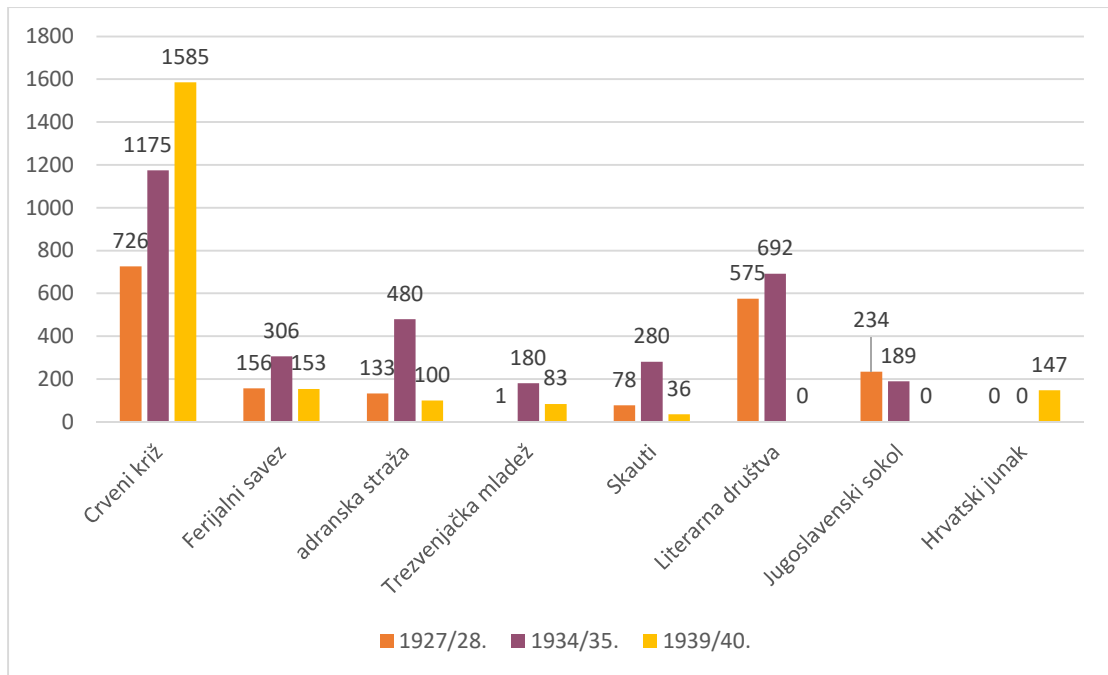
Školske godine 1939./1940., kao i tijekom cijelog razdoblje, najviše je članova i dalje imao Crveni križ s 1585 članova. Slijedio je Ferijalni savez sa 153 člana, Jadranska straža sa 100 članova, Trezvenjačka mladež s 83 te Skauti s 36 člana. Literarna društva i Jugoslavenski sokol više nisu djelovali, ali se pojavilo novo društvo, Hrvatski junak sa 147 članova.⁶⁰⁴

⁶⁰¹ U Klasičnoj gimnaziji djelovalo je društvo *Javor*, u Realnoj gimnaziji društvo *Prosvjeta*, a u Ženskoj realnoj gimnaziji društvo *Osvit*. Ovdje nema podataka za *Javor*, stoga je ukupan broj učenika članova literarnih društva izražen bez članstva *Javora*.

⁶⁰² HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 27/28.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 27/28.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 27/28.“.

⁶⁰³ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 34/35.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 34/35.“.

⁶⁰⁴ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 39/40.“.

Grafikon 59: Članstva učenika osječkih gimnazija u ueničkim društvima od 1927. do 1940.

Iz navedenih podataka vidljivo je da je jedino Crveni križ i školske godine 1939./1940. zadržao svoje članstvo, dok je u svim drugim društvima, izuzev Hrvatskog junaka, članstvo počelo opadati. Uzrok za navedeno jest osnivanje Banovine Hrvatske i promjene vezane uz to koje se društvo smatralo prihvatljivim za biti njegovim članom, odnosno promjene u tome koje društvo je ideološki blisko s političkim vrhom.

5.3. Svakodnevni život

5.3.1. Smještaj, prehrana, higijena i odijevanje

Jedan od osnovnih preduvjeta uspješnog pohađanja škole jest smještaj u kojem učenik može živjeti. Ako učenik nema mjesto gdje može spavati, ne može ni polaziti školu. Većina učenika osječkih gimnazija, otprilike 62,53 %, živjela je s roditeljima u Osijeku te je za takve učenike teško dobiti ujednačene podatke jer su zasigurno živjeli u obiteljima različitog imovinskog statusa. Stoga je zanimljivije vidjeti što je bilo s onim učenicima koji nisu bili iz Osijeka i koji su zbog toga morali tražiti smještaj ili su svaki dan putovali u školu. Da položaj takvih učenika nije bio jednostavan, svjedoči članak profesora Milana Stijića objavljen u Jugu 12. siječnja 1922. On navodi primjere gdje je jedan učenik plaćao 3000 kruna mjesečno za hranu i smještaj pa ostajao gladan, dok je drugi stanovao u hladnom i vlažnom prostoru što je uzrokovalo da dobije reumu te je prvo počeo šepati na jednu nogu, zatim nije mogao hodati te

je, iako je bio jedan od najmarljivijih učenika u razredu, morao prekinuti školovanje i otići kući na liječenje. Budući da je taj učenik dolazio iz seljačke obitelji, bilo je upitno hoće li ga roditelji u strahu za njegovu dobrobit više uopće i slati u školu, koliko god talentiran učenik bio. Zato je profesor Stijić pozvao državne vlasti da se aktiviraju i daju neku od praznih vojnih zgrada, što bi omogućilo otvaranje internata u Osijeku koji bi osigurao pošten smještaj za učenike koji su dolazili izvan Osijeka.⁶⁰⁵ Kako je na tako nešto trebalo pričekati sve do 1929. godine, učenici su se morali snalaziti na druge načine. Neki su učenici imali rođake kod kojih su stanovali, dio ih je putovao, no većina ih je ipak trebala unajmiti prostor za sebe, najčešće jednu sobu. Sudeći po oglasima za stanove, 1923. navedeno se moglo dobiti za otprilike 800 dinara mjesečno uključujući i prehranu.⁶⁰⁶ Bilo je slučajeva i da su učenici stanovali kod svojih profesora, što je zbog specifičnosti situacije tražilo i odobrenje školskih vlasti.⁶⁰⁷ Učenici koji su putovali, u većini slučajeva putovali su vlakom.⁶⁰⁸ Situacija se promijenila nabolje 1929. godine kada je Društvo *Đački dom* krenulo s izgradnjom đачkog doma. Sredstva za njegovu izgradnju prikupljena su privatno-javnim partnerstvom. Ministarstvo narodnog zdravlja dalo je 386 000 dinara, Oblasna samouprava osječke oblasti 200 000 dinara, Općina grada Osijeka 200 000 dinara, Banska uprava u Zagrebu 50 000 dinara, a Bačka oblast 10 000 dinara. Ukupno se skupilo 846 000 dinara državnog novca. Privatnog novca skupljeno je 112 000 dinara, pri čemu su najviše dali Tvornica žigica 5 000 dinara, Union mlin 3 000 dinara, Oblasni odbor Crvenog križa 5000 dinara i Oskar Weismayer 2000 dinara. Zemljište za izgradnju prepustila je besplatno Općina grada Osijeka, a nacрте je izgradila tvrtka Aksmanović-Malin-Rožić. Gradnja je započela krajem 1929. u Zagrebačkoj ulici te trajala do rujna 1930.⁶⁰⁹

Kako bi se bolje predočili uvjeti stanovanja učenika, slijedi opis zgrade Đачkog doma. Đачki dom sastojao se od 25 soba. U suterenu zgrade na lijevoj strani nalazila se kuhinja s velikom modernom peći te se u njoj moglo kuhati za 200 osoba. Desno u suterenu bio je veliki podrum za spremanje mesa i povrća. U suterenu se još nalazila i velika dvorana za garderobu, praonica s kotlom te kupalište. U prizemlju se u dvorištu nalazila blagovaonica duga dvanaest i široka devet metara, s velikim dugim stolom za kojim je odjednom moglo jesti do 100 učenika. U sredini prizemlja nalazio se ured i stan prefekta Doma, a lijevo i desno dvije velike

⁶⁰⁵ „Internati za učenike srednjih škola“, *Jug*, 12. I. 1922.

⁶⁰⁶ HR-DAOS-486, IM, kut. 58, „Oglasi za stanove“.

⁶⁰⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 25.

⁶⁰⁸ HR-DAOS-153, NRG, kut. 4, br. 202.

⁶⁰⁹ „Gradnja će Đачkoga doma u Osijeku početi još ovoga proljeća“, *Hrvatski list*, 21. IV. 1929.; „Đачki dom“ u Osijeku dovršen je i ovih će se dana otvoriti“, *Hrvatski list*, 10. IX. 1930.; „Otvorenje novosagrađenoga Đачkog doma u Osijeku“, *Hrvatski list*, 22. IX. 1930.

spavaonice za korisnike Doma. Svaka je bila duga deset, a široka sedam i pol metara te je imala po četiri prozora. U svakoj sobi bilo je osam kreveta. Pokraj tih soba bile su dvije kupaonice s četiri umivaonika. Navedene prostorije bile su povezane natkrivenim balkonom. Na prvom polukatu nalazile su se dvije dvorane za učenje. Veća, muška dvorana bila je osam metara duga te sedam i pol metara široka, dok je druga, ženska dvorana bila duga sedam i pol metara te široka pet metara. Na prvom katu nalazila se soba za bolesne te još dvije sobe za korisnike doma, svaka s po osam kreveta. Na tavanu su se nalazile sobe za sluge te prostor koji se mogao urediti kao privremeni smještaj za učenike dok još nisu pronašli privatni smještaj. U zgradi je bilo više nužnika engleskog stila. U svim prostorijama bila je provedena električna energija, a zgrada je bila prozirna i puna svjetla. U dvorištu se nalazio higijenski bunar te vrt koji je služio kao igralište i gimnastičko vježbalište.⁶¹⁰ Kapacitet doma bio je za 32 učenika, što je ipak značilo da je veliki broj učenika koji su dolazili izvan Osijeka bio primoran tražiti privatni smještaj. Cijena doma za šesnaest učenika bila je 700 dinara po učeniku, za osam učenika bila je po 400 dinara po učeniku, a za šestoricu po 200 dinara mjesečno po učeniku, ovisno o materijalnom stanju i ocjenama. Postojala je mogućnost da smještaj bude čak i besplatan u slučaju velikog siromaštva. Đački dom mogli su posjećivati i učenici koji u njemu nisu stanovali. Ručak su mogli dobiti za 6 dinara, večeru za 4 dinara, a kavu za 1 dinar.⁶¹¹

Iako je Đački dom bio predviđen za učenike i učenice, u njemu su zahvaljujući otvorenju ženskog internata živjeli samo učenici. Kako je izgledao njihov život u Domu može se vidjeti iz izvještaja iz 1938. godine. Prema izvještaju hrana, smještaj i čistoća bili su na visokoj razini. Ustajanje je bilo u 6 sati ujutro. Tri puta dnevno bilo je organizirano učenje: od 6.30 do 7.30, od 14.30 do 16.30 te od 18.00 do 19.00. Ono se odvijalo uz pomoć i nadzor odgojitelja. Na dan pred praznike učenje je bilo organizirano od 17.00 do 19.00, a praznicima od 10.00 do 12.00 i od 17.30 do 18.30. Obroci su bili organizirani u 7.30, 13.00, 16.00, 16.30 i 19.00. Slobodno vrijeme korisnici Doma najčešće su provodili igrajući se u dvorištu, gdje su mogli klizati, igrati odbojku ili stolni tenis, ili u šetnji gradom. Također su posjećivali različite kulturne priredbe i odlazili u kazalište. Navečer su obvezno čitali.⁶¹²

Uz Đački dom djelovao je i Djevojački internat *Strossmayer*. Nalazio se na Karađorđevom trgu u Osijeku.⁶¹³ Plaćao se 700 dinara mjesečno, a uključivao je i smještaj i prehranu. Bio je pod nadzorom sestara sv. Križa.⁶¹⁴ Imao je pet spavaonica, blagovaonicu, učionicu, kupaonicu,

⁶¹⁰ Isto

⁶¹¹ Isto

⁶¹² HR-DAOS-158, RG, kut. 8, „Izvještaj društva Đački dom“.

⁶¹³ Današnji Trg sv. Trojstva.

⁶¹⁴ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 22, br. 576.

ambulantu, tri sobe za učenje glasovira, igralište i veliko dvorište. Prema izvještaju smještaj, hrana i čistoća bili su na visokoj razini. Godine 1937. u njemu je bilo smješteno 29 učenica. Učenice su ustajale u 6 sati ujutro, nakon čega su u 6.30 imale kratku jutarnju molitvu. Nakon ručka imale su šetnju do 14 sati, a zatim učenje do 19 sati. Večera je bila organizirana u 19.30, dok je poslije večere bila molitva i odmor, a po potrebi učenje do 21 sat, kada se išlo na počinak. Učenice su se morale vratiti u internat odmah po završetku nastave, a u šetnju su smjele izlaziti samo zajedno i pod nadzorom. Na kulturna događanja i predstave smjele su ići samo po odobrenju upraviteljice. Samo roditelji i bliža rodbina mogli su posjećivati učenice.⁶¹⁵

Usporedimo li uvjete stanovanja učenika u Đačkom domu i učenica u Djevojačkom internatu, može se vidjeti da je nad svima bio cilj uspostaviti nadzor kako bi se preveniralo bilo kakvo neželjeno ponašanje, s tim da je učenicama bilo i teže s obzirom na to da same uopće nisu smjele izlaziti. Ono što bi se moglo izdvojiti kao pozitivno jest da je kvaliteta smještaja i hrane bila na dobroj razini, baš kao i higijenski uvjeti.

O prehrani učenika vodilo se računa i prije izgradnje Đačkog doma. Već spomenuto Društvo *Đački dom*, osnovano u lipnju 1918., vodilo je Đačku menzu koja je bila smještena u Kolodvorskoj ulici 27⁶¹⁶ u dvorišnoj zgradi Trgovačke akademije.⁶¹⁷ Menza se financirala iz gradskih i pokrajinskih sredstava, a velik dio sredstava dolazio je iz donacija pojedinaca i poduzeća.⁶¹⁸ Također, korisnici Đačke menze plaćali su određeni mjesečni iznos kako bi imali pravo u njoj se prehranjivati. Menza je 1923. imala šesnaest korisnika koji su plaćali 300 dinara za ručak i večeru, devet korisnika koji su plaćali 150 dinara i osam korisnika za koje je prehrana bila potpuno besplatna.⁶¹⁹ Uvjeti da bi se moglo postati korisnikom Menze bili su odličan školski uspjeh i loše materijalno stanje. Vrijeme ručka bilo je između 13 i 14 sati, dok je vrijeme večere bilo između 18 i 19 sati. Učenici su morali sami donositi dva tanjura, nož, vilicu, žlicu i čašu.⁶²⁰ Đačku menzu vodili su profesori August Adam i Milan Cepelić, a 1922. njezino vođenje preuzeo je profesor Ivan Medved zahvaljujući kojemu su bar neki spisi o njoj sačuvani.⁶²¹ Između ostalog, sačuvani su i jelovnici Đačke menze od 3. rujna 1926. do 27.

⁶¹⁵ Isto; kut. 29, "Izvještaj o pregledu internata Štrosmajer".

⁶¹⁶ Današnja Radićeva 15. Stjepan Sršan, *Ulice i trgovi grada Osijeka* (Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2001.), 63-64.

⁶¹⁷ Dinko Župan, „Jelovnici Đačke menze u Osijeku 1926/27. Prilog istraživanju prehrane osječkih srednjoškolaca u prvoj polovici 20. st., *Scrinia Slavonica* 18 (2018): 560-561.

⁶¹⁸ HR-DAOS-486, IM, kut. 58, „O đačkoj menzi“.

⁶¹⁹ HR-DAOS-486, IM, kut. 55, „Napredak đačke menze“.

⁶²⁰ HR-DAOS-486, IM, kut. 53, „Kućni red đačke menze u Osijeku“.

⁶²¹ HR-DAOS-486, IM, kut. 58, „Kako sam došao u đačku menzu“.

travnja 1927. iz kojih možemo vidjeti kako je izgledala prehrana učenika.⁶²² S ciljem ilustriranja bolje slike, analizirali su se jelovnici iz studenog 1926. i travnja 1927. Kao što je ranije navedeno, služila su se dva obroka dnevno: ručak i večera. Za ručak se obvezno služila juha. Glavno jelo uglavnom je bilo kuhano ili pečeno mesno, a služio se i prilog, na bazi ugljikohidrata ili na baza povrća. Ponekad su se nudili i salata ili desert. Za večeru se također najčešće služio mesni obrok, nerijetko isti onakav kakav je bio i za ručak. Da bi se navedeno konkretiziralo, navodimo i stvarne brojkke. Računajući ručak i večeru u spomenutim mjesecima, čak 83,33 % obroka sadržavalo je meso. Juha je služena samo za ručak, odnosno u 50 % obroka. Prilog na bazi povrća bio je u 50,88 % slučajeva, dok je prilog na bazi ugljikohidrata bio u identičnom postotku. Salata se posluživala uz 25,44 % obroka ili prosječno uz svaki četvrti obrok. Češće od salate služio se desert, uz 37,72 % obroka. Od povrća najčešće se jeo bijeli grah. Mesni obroci bili su ili teletina ili svinjetina. Teletina u 45,61 % obroka, a svinjetina u 42,98 % obroka. Drugih vrsta mesa kao ni ribe nije bilo u ponudi. Uočljivo je da je prehrana bila sezonska. Tako je u studenom svinjetina, zbog svinjokolje koja se mora napraviti kada je hladno vrijeme, bila zastupljena sa 77,36 %, a teletina s 22,64 %. Suprotno, u travnju je teletina bila zastupljena s 80 %, a svinjetina s 20 %. Ručak je najobilniji bio nedjeljom.

Tablica 22: Primjer jelovnika za jedan tjedan u Đačkoj menzi u Osijeku 1927. godine⁶²³

ponedjeljak 7. ožujka 1927.	ručak	juha s rezancima, kelj i govedina
	večera	podušena govedina, makaroni
utorak 8. ožujka 1927.	ručak	juha s taranom, kuhana svinjetina, bijeli grah,
	večera	bijeli grah, okruglice (knedle) s pekmezom
srijeda 9. ožujka 1927.	ručak	juha, govedina, podušeni krumpir
	večera	<i>pilav</i> s teletinom, kisela paprika

⁶²² Župan, „Jelovnici“; HR-DAOS-486, IM, kut. 55, „Jelovnik đačke menze od 22. 11. 1926. do 10. 2. 1927.“; „Jelovnik đačke menze od 11. 2. 1927. do 27. 4. 1927.“.

⁶²³ HR-DAOS-486, IM, kut. 55, „Jelovnik đačke menze od 11. 2. 1927. do 27. 4. 1927.“.

četvrtak 10. ožujka 1927.	ručak	juha s rižom, pečena svinjetina, kiseli kupus, prženi krumpir, roščići s makom i sa sirom
	večera	pečena svinjetina, kisela paprika, roščići s makom
petak 11. ožujka 1927.	ručak	juha s prženom žemičkom, pržena svinjetina i bijeli grah
	večera	bijeli grah, rezanci s kakaom
subota 12. ožujka 1927.	ručak	juha sa žličnjacima, krumpir paprikaš i govedina
	večera	nasjeckana govedina, krumpir na salatu
nedjelja 13. ožujka 1927.	ručak	krumpirova juha, pečena svinjetina, kiseli kupus, prženi krumpir, supita s kakaom
	večera	pečena svinjetina, prženi krumpir, kisela paprika, supita s kakaom

Na osnovi analize jelovnika Đačke menze može se zaključiti da je prehrana učenika bila vrlo dobra te da su učenici u Menzi vjerojatno jeli kvalitetnije od svojih kolega koji su se za prehranu snalazili na druge načine. Učestalost jedenja mesa zasigurno je bila iznadprosječna. Ipak, prehrana je bila ponešto jednolična te su se iste namirnice vrlo često ponavljale. Također, učestalost jedenja salata vjerojatno nije bila dovoljno visoka. Ipak, s obzirom na razdoblje prehrana učenika bila je na solidnoj razini. Nažalost, Đačka menza s postojanjem je prestala 10. lipnja 1927., kada je zgrada u kojoj je bila smještena, kao i njezin inventar, prešao u ruke Jugoslavenskih željeznica, čije je vlasništvo zgrada i bila prije nego što se počela koristiti u svrhu učeničke prehrane.⁶²⁴ Organizirana prehrana učenika vratit će se otvorenjem Đačkog doma 1930. godine. Tada će učenicima koji su bili korisnici Đačkog doma biti omogućeno jesti

⁶²⁴ HR-DAOS-486, IM, kut. 55, "Što je sve đačka menza ostavila državnoj željeznici", „Zanimljiva pojava darežljivosti Osječana prema đačkoj menzi“, *Hrvatski list*, 26. I. 1929.

čak pet obroka dnevno, dok se ostalim učenicima nudilo tri obroka dnevno za 330 dinara mjesečno.⁶²⁵ Isto tako, početkom 1941. godine bila je u Realnoj gimnaziji, uz pomoć Crvenog križa, otvorena kuhinja za siromašne učenike u kojoj je od 50 do 60 učenika dnevno dobivalo hranu. U taj aranžman bili su uključeni učenici putnici, učenici seljačkih roditelja iz okolice te najsiromašniji osječki učenici.⁶²⁶

S obzirom na to da čini „pola zdravlja“, higijena učenika, uz smještaj i prehranu, bila je vrlo važna. U tu je svrhu Uprava školske poliklinike u Domu narodnog zdravlja u veljači 1927. otvorila kupalište za učenike.⁶²⁷ Kupanje je bilo omogućeno svim učenicima i učenicama svaki dan između 11.30 i 13.00 te 14.30 i 17.30. Prvi termin bio je predviđen prvenstveno za učenike koji su stanovali izvan Osijeka i svakodnevno putovali u školu, stoga se zbog željezničkog prijevoza nisu mogli kupati u drugom terminu. Bilo je preporučeno da na kupanje prvo dolaze mlađi, a zatim stariji učenici. Također, izvršena je podjela kupanja i po spolu. Tako su učenici kupalište mogli koristiti ponedjeljkom, srijedom i petkom, a učenice utorkom, četvrtkom i subotom.⁶²⁸ Ipak, čini se da učenici nisu previše držali do higijene jer je korištenje kupališta bilo ispod planiranih projekcija te su ravnateljstva škola bila pozivana da učenike potiču na kupanje.⁶²⁹ Iako su kupelji bile planirane za 250 do 300 učenika dnevno, kupalo ih se 160 do 180, a sljedeće školske godine tek stotinjak. Posebno slabo kupale su se učenice Ženske realne gimnazije. Omjer kupanja između učenika i učenica bio je 80 : 20. Kako velik broj učenica nije održavao higijenu, neke su pri dolasku kod liječnika zbog nečistoće prvo morale biti poslane na kupanje. Navedeno je bilo u suprotnosti s predodžbama da će učenice biti te koje će predvoditi u učestalosti kupanja. Prosvjetno odjeljenje Osječke oblasti zbog toga je preporučilo profesorima Ženske realne gimnazije da na učenice probaju djelovati tako da ih se upozori da bi se mogle osramotiti ako se primjerice nađu u situaciji da ih treba pregledati liječnik. Također je preporučeno i da se to učini obzirno i s mnogo takta kako se ničiji osjećaji ne bi povrijedili te da to ne priopćuju muški profesori.⁶³⁰ Nažalost, nisu pronađeni podaci koji bi pokazali kako se navedeni problem s higijenom dalje razvijao.

Važna stavka u svakodnevnom životu učenika bilo je i odijevanje. Nije bilo propisano kako se učenik mora odjenuti, no kao što smo vidjeli u Disciplinskim pravilima, učenici se nisu smjeli luksuzno odijevati, nositi nakit niti se previše isticati šminkom i ostalim kozmetičkim

⁶²⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 25, br. 1588.

⁶²⁶ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 324.

⁶²⁷ HR-DAOS-153, NRG, kut. 1, br. 101.

⁶²⁸ Isto; br. 140.

⁶²⁹ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 595.

⁶³⁰ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 698; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 14, br. 933.

preparatima. Tako su učenici uglavnom nosili hlače, košulje, džempere i cipele, a stariji i odijela, dok su učenice najčešće nosile haljine ili suknje te košulje i cipele. Školske godine 1926./1927. po pitanju propisanosti odijevanja došlo je do određenih promjena. Učenici tada počinju nositi školske kape, a za učenice je propisano nošenje tzv. „kecelje“, odnosno jednodijelne gornje haljine koja bi se nosila preko uobičajene odjeće, a pokrivala bi noge do polovice listova, grudi do vrata te ramena. Pravile su se od crne tkanine i bile krojene kao radni kaputi. Kao razlozi za uvođenje takve vrste odijevanja navedeni su uklanjanje vanjskih razlika među učenicama te štice odjeće ispod „kecelje“. ⁶³¹ Na kapama su bile oznake škole te razred kojem je učenik pripadao. Učenice Ženske realne gimnazije nosile su tamnoplave francuske kape s oznakom razreda izvedenom od kovine. Uz navedene razloge zbog kojih je ta vrsta uniformnog odijevanja bila uvedena, postojali su i skriveniji razlozi, a može ih se pročitati u odgovoru Adolfa Herzera, ravnatelja Ženske realne gimnazije u Osijeku, kolegi ravnatelju iz šibenske Realne gimnazije koji se raspitivao o iskustvima s propisanom odjećom. Herzer tako navodi da kape sile učenice da izbjegavaju disciplinske prekršaje, onemogućava grupiranje učenica u bogate ili siromašne te sprječava „kićenje i koketiranje“. ⁶³² Drugim riječima, uz pozitivne utjecaje, poput sprječavanja podjela na bogate i siromašne, cilj uniformnog odijevanja bio je uspostaviti nadzor nad učenicama i u njihovo slobodno vrijeme. Takvu ocjenu donosi i Hrvatski list u svom broju od 30. rujna 1926. te tvrdi da takve odluke nemaju nikakve veze sa samom prosvjetom. ⁶³³ Većina učenika bila je protiv uvođenja kapa. U anketi koju je proveo profesor Ivan Medved u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, od 39 ispitanih učenica, 20 ih je bilo protiv kapa, 5 za kape, dok 14 nije o tome imalo posebno mišljenje. ⁶³⁴ U esejima na tu temu iznosili su se stavovi koji vlastima ne bi bili dragi. Primjerice, jedna je učenica navela „da oni đaci koji nose kapu obično nemaju ništa pod kapom“. ⁶³⁵ Učenice nisu najbolje prihvatile ni pregače. Tako ih neke već u ožujku nisu htjele nositi pod izgovorom da im je u njima prevruće. ⁶³⁶ Druge su se protiv uniformiranosti branile uvođenjem detalja. Tako su školske godine 1928./1929. maturantice Ženske realne gimnazije u Osijeku ispod pregača nosile vidljive crne kravate s bijelim točkicama jer im je u razredu bilo „premonotono“. ⁶³⁷ Učenicama nisu prihvatljive bile

⁶³¹ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Uniformiranje đaka na osječkim srednjim školama“.

⁶³² HR-DAOS-155, GSBO, kut. 27, br. 1657.

⁶³³ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Uniformiranje đaka“.

⁶³⁴ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Stavovi učenica o nošenju kapa“.

⁶³⁵ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Eseji o nošenju kapa“.

⁶³⁶ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Pregače“.

⁶³⁷ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Odjeća maturantica“.

ni odredbe o zabrani isticanja šminkom te su je koristile iako su profesori govorili da na ulici izgledaju „kao signalizacija“.⁶³⁸

5.3.2. Zabava

Zabava u svom širem značenju trebala bi značiti ugodno provođenje vremena, odnosno vrijeme opuštanja. Učenici osječkih srednjih škola u međuratnom razdoblju najčešće su se zabavljali odlaskom u kino, kazalište ili na koncerte; bavljenjem sportskim aktivnostima; čitanjem; slušanjem popularnih predavanja; odlaskom na organizirane zabave; posjećivanjem izložbi ili učenjem plesanja. Vlasti Kraljevine Jugoslavije smatrale su da i vrijeme zabave treba biti pod određenim nadzorom, stoga su se često miješale u slobodno vrijeme učenika, odnosno nastojale ga organizirati ili staviti u poželjne okvire određenim propisima.

Jedan od načina zabavljanja učenika bilo je gledanje filmova u kinima. Već je u dijelu o nadzoru nad učenicima pojašnjeno da je gledanje filmova do donošenja Disciplinskih pravila iz 1927. godine bilo dopušteno ako ih prosvjetne vlasti nisu zabranile, a od tog trenutka se moralo tražiti dopuštenje da bi se film mogao prikazivati učenicima. Ipak, osječkim je đacima već 1922. gledanje filmova često ograničavala škola zbog gledanja filmova „koji negativno utječu na njihov moralni odgoj“.⁶³⁹ Tako su, da bi ih učenici mogli gledati, filmovi prvo morali biti prikazani povjerenstvu koje bi odlučivalo jesu li prikladni za puštanje učenicima te ako jesu, za koji uzrast. Također je o ravnateljstvima škola ovisilo hoće li filmovi istovremeno biti prikazivani i učenicima i učenicama. Gledanje filmova trebalo se organizirati samo za učeničku populaciju, u vremenu kad nema nastave i po mogućnosti po danu.⁶⁴⁰ Zbog toga su se učenicima najčešće prikazivali filmovi koji su sadržavali određene pouke te imali i odgojnu svrhu. Primjer takvog filma bio je *Chang*.⁶⁴¹ Bilo je i filmova koji su bili čista državna propaganda, a primjer je takvog filma *Legenda Oplenca*, komemorativni film o životu i radu kralja Aleksandra, snimljen 1935. godine.⁶⁴² Da učenici nisu gledali samo poučne filmove te da su vjerojatno i kršili pravila odlazeći u kino kada to nisu smjeli, svjedoči učenički zabavnik,

⁶³⁸ HR-DAOS-486, IM, kut. 52, „Semafor“.

⁶³⁹ „Srednje škole zabranjuju đacima pohađanje kina“, *Hrvatski list*, 2. II. 1922. Ograničavanja je bilo i u austrogarskom razdoblju. Više u: Luka Pejić, „Osnivanje i prve godine djelovanja osječkog kina „Urania“ (1912. – 1918.), *Scrinia Slavonica* 18 (2018): 289-332.

⁶⁴⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut. 77, br. 106.

⁶⁴¹ Film *Chang: A Drama of Wilderness* bio je američki nijemi film iz 1927. godine u kojem se radnja vrtjela oko siromašnog farmera iz Tajlanda i njegove svakodnevne borbe za preživljavanje u džungli. U Osijeku je bio prikazivan u travnju 1928. godine. „Chang: A Drama of the Wilderness“, *International Movie Database*, pristup ostvaren 30. VII. 2022., <https://www.imdb.com/title/tt0017743/>; HR-DAOS-153, NRG, kut. 3, br. 178.

⁶⁴² HR-DAOS-155, GSBO, kut. 29, br. 2063.

odnosno leksikon jedne od učenica osječke Ženske realne gimnazije. Iz njega je vidljivo da su gotovo svi učenici odlazili u kino. Neki od omiljenih filmova bili su im *Četiri jahača apokalipse*,⁶⁴³ *Faust*⁶⁴⁴ *Ben Hur*⁶⁴⁵ i *Orlov*.⁶⁴⁶ Omiljeni glumci bili su im Werner Fuetterer⁶⁴⁷ i Ramon Novarro⁶⁴⁸, a glumice Lya De Putti⁶⁴⁹ i Dolores del Rio.⁶⁵⁰

Kazališne predstave također su bile jedan od načina zabave osječkih srednjoškolaca i to dvojako: i gledali su ih i pripremali. Kada su izvodili svoje predstave, uglavnom je to bilo s ciljem prikupljanja novca, najčešće za maturalno putovanje, ali i za druge svrhe. Tako su 1926. godine uprizorili komediju *Običan čovjek* Branislava Nušića.⁶⁵¹ Predstava je bila uspješna, a kazalište puno, no u Hrvatskom listu doživjeli su kritiku. Napadnuti su da njihove predstave nemaju veze s umjetnošću, da se rade samo zbog skupljanja novca te da pripreme tih predstava umanjuju broj sati koje bi učenici trebali posvetiti učenju.⁶⁵² Kritike učenike nisu spriječile da i dalje pripremaju predstave. Tako su, primjerice, 1928. uprizorili komediju *Charleyjeva tetka* Brandona Thomasa⁶⁵³, a 1929. Moliereovu komediju *Škrtac*.⁶⁵⁴ Obje predstave bile su vrlo

⁶⁴³ Film *Četiri jahača apokalipse* (u originalu *The Four Horsemen of the Apocalypse*) američki je nijemi film iz 1921. godine i prvi veliki hit Rudolpha Valentina. Bavi se članovima obitelji argentinskog veleposjednika koji su u Prvom svjetskom ratu završili na suprotnim stranama. Zanimljivo, film sadrži vrlo poznatu scenu tanga zahvaljujući kojoj je taj ples postao poznat diljem svijeta. Također, učenici osječkih gimnazija, vjerojatno dijelom i zbog utjecaja tog filma, izdvajali su tango kao svoj omiljeni ples. „The Four Horsemen of the Apocalypse“, *International Movie Database*, pristup ostvaren 30. VII. 2022., <https://www.imdb.com/title/tt0012190/>; HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁴⁴ Film *Faust* (u originalu *Faust – Eine deutsche Volkssage*) njemački je nijemi film iz 1926. godine nastao na temelju Goetheova *Fausta* u kojem se demon Mefisto kladi s arhanđelom da može pokvariti dušu pravednog čovjeka. „Faust“, *International Movie Database*, pristup ostvaren 30. VII. 2022., <https://www.imdb.com/title/tt0016847/>; HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁴⁵ Film *Ben Hur* (u originalu *Ben-Hur: A Tale of the Christ*) američki je nijemi film iz 1925. godine. Radnja filma vrti se oko židovskog princa koji traži svoju obitelj i osvetu nakon što je nepravedno osuđen i poslan u ropstvo. U glavnoj je ulozi Ramon Novarro. „Ben-Hur: A Tale of the Christ“, *International Movie Database*, pristup ostvaren 30. VII. 2022., <https://www.imdb.com/title/tt0016641/>; HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁴⁶ Film *Orlov* (u originalu *Der Orlow*) njemački je nijemi film iz 1927. godine. „Der Orlow“, *International Movie Database*, pristup ostvaren 30. VII. 2022., <https://www.imdb.com/title/tt0338313/>; HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁴⁷ Werner Fuetterer (1907. – 1991.) bio je njemački filmski glumac s preko sto snimljenih filmova, a vjerojatno najpoznatija uloga bila mu je u filmu *Faust*. „Werner Fuetterer“, *International Movie Database*, pristup ostvaren 30. VII. 2022., <https://www.imdb.com/name/nm0297529/>; HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁴⁸ Ramon Novarro (1899. – 1968.) bio je meksičko-američki filmski glumac i seks-simbol u 20-im i 30-im godinama 20. stoljeća. Najpoznatiji film bio mu je *Ben Hur* iz 1925. „Ramon Novarro“, *Proleksis enciklopedija*, pristup ostvaren 30. VII. 2022., <https://proleksis.lzmk.hr/39258/>; HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁴⁹ Lya De Putti (1897. – 1931.) bila je mađarska filmska glumica koja je glumila u njemačkim i američkim filmovima, najčešće u ulogama fatalne žene. „Lya De Putti“, *International Movie Database*, pristup ostvaren 30. VII. 2022., <https://www.imdb.com/name/nm0211048/>; HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁵⁰ Dolores del Rio (1904. – 1983.) bila je meksička glumica koja se proslavila u meksičkim i američkim filmovima. „Dolores Del Rio“, *Proleksis enciklopedija*, pristup ostvaren 30. VII. 2022., <https://proleksis.lzmk.hr/17210/>; HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁵¹ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Predstava srednjoškolaca“.

⁶⁵² HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Učenica zanemarila popravni ispit“.

⁶⁵³ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Charleyjeva tetka“.

⁶⁵⁴ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Maturantska predstava“.

uspješne, a karte rasprodane. Ipak, umjesto njihova pripremanja, češći način odlaska u kazalište bio je gledanje predstava. Predstave koje su se prikazivale učenicima često su imale i odgojni karakter u skladu s proklamiranom državnom ideologijom. Tako je putujuća kazališna družina Mihajla D. Spasića 1927. izvodila program za osječke učenike koji se sastojao od četiriju dijelova. Prvi dio bile su *Riječi starog kralja Srbima, Hrvatima i Slovincima*, a zatim su slijedili crtica u jednom činu autora Branislava Nušića pod naslovom *Pod stare dane*, šala u jednom činu Arnošta Grunda nazvana *Dobar đak* i komad u jednom činu iz narodnog života s pjevanjem i plesanjem u narodnim kostimima autora Janka Veselinovića naslovljen *Na prelu*. Ulaznice su koštale 3 dinara, a siromašni učenici mogli su predstavu gledati i besplatno.⁶⁵⁵ Narodno kazalište u Osijeku⁶⁵⁶ također je izvodilo predstave za učenike, prvenstveno djela domaće i klasične literature. Tako je 1933. svakog petka u 15 sati bila organizirana neka predstava. Program je uključivao *Dubrovačku trilogiju* Ive Vojnovića, *Zlatarevo zlato* Augusta Šenoa, *Miljenka i Dobrihu*⁶⁵⁷ Ace Gavrilovića, Sofoklova *Edipa*, *Revizora* Nikolaja Gogolja itd.⁶⁵⁸ Iz već spomenutog zabavnika jedne od učenica osječke Ženske realne gimnazije možemo vidjeti koje su predstave bile omiljene učenicima, ali i iščitati da se u kazalište išlo vrlo često. Omiljene predstave bile su komedije, osobito opereta *Grofica Marica* autora Emmericha Kálmána, ali pronalazile su se tu i opere poput *Carmen* Georgesa Bizeta.⁶⁵⁹

Slično kao i kazališne predstave, i koncerte su učenici i izvodili i posjećivali. Programi koncerata koje su učenici izvodili bili su šaroliki, a također su izvođeni s ciljem dobivanja novca u različite svrhe. Posebno se tu isticalo Đačko prosvjetno društvo *Prosvjeta*. Izvodili su se različiti tipovi glazbe, od koncerata klasične glazbe⁶⁶⁰ do jazza.⁶⁶¹ Učenički koncerti osobito su bili aktualni u 20-im i početkom 30-ih godina 20. stoljeća. U školskoj godini 1928./1929. učenici su izveli čak dvanaest koncerata.⁶⁶² školske godine 1930./1931. deset koncerata,⁶⁶³ školske godine 1932./1933. šest koncerata,⁶⁶⁴ a nakon toga se do kraja proučavanog razdoblja prosječno izvodio jedan do dva koncerta godišnje. Što se tiče koncerata organiziranih za

⁶⁵⁵ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 591.

⁶⁵⁶ Tad novosadsko-osječko.

⁶⁵⁷ Hrvatski Romeo i Julija. Istinita priča o nesretnoj ljubavi Dobrile Vitturi i Miljenka Rosanija, pripadnika plemstva iz Kaštel Lukšića u 17. stoljeću, s tragičnim završetkom.

⁶⁵⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 27, br. 1779.

⁶⁵⁹ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁶⁰ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Koncert 'Prosvjete'“.

⁶⁶¹ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Koncert društva Prosvjeta“.

⁶⁶² HR-HDA-147, SBPO, „Statistika NRG 28/29.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 28/29.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 28/29.“.

⁶⁶³ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 30/31.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 30/31.“.

⁶⁶⁴ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 32/33.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 32/33.“.

učenike, uglavnom su to bili koncerti klasične glazbe.⁶⁶⁵ Omiljeni skladatelji osječkih srednjoškolaca bili su Ludwig van Beethoven, Frederic Chopin, Franz Liszt, Johann Strauss i Giacomo Puccini.⁶⁶⁶

Bavljenje sportskim aktivnostima bilo je još jedan oblik provođenja slobodnog vremena, odnosno zabavljanja. Kao i u drugim područjima života, i tu su postojala određena ograničenja. Godine 1921. sudjelovanje srednjoškolaca u sportskim društvima bilo je dopušteno samo u slučaju da sportska udruženja imaju svoj pomladak, a također je bilo potrebno imati dopuštenje roditelja, dopuštenje ravnatelja s obzirom na ocjene te dopuštenje liječnika. Učenici su se sportom mogli baviti i pod nadzorom učitelja gimnastike, ali najviše dva puta tjedno po dva sata. Igranje nogometa i drugih sportova bilo je zabranjeno na svim drugim mjestima, osim na za to određenome školskom igralištu.⁶⁶⁷ Učenici se navedenih propisa nisu držali, već su nogomet igrali po gradskim livadama i zemljištima, pritom uništavajući travu, zbog čega su osječke škole dobile opomenu.⁶⁶⁸ Igranje nogometa nije bilo jedino kršenje pravila koje su osječki srednjoškolci činili. Zimi je posebno popularno bilo klizanje po ulicama, što je opet primoralo gradske vlasti na slanje pritužbe školama.⁶⁶⁹ Godine 1928. osječki srednjoškolci i šegrti osnovali su Hrvatski športski klub *Zrinski* koji se bavio različitim sportskim granama, pri čemu su najpopularniji bili nogomet i planinarenje.⁶⁷⁰ Važnu ulogu u sportskim aktivnostima imao je i Sokol. Tako se na sokolskim sletovima trčalo, bacalo kuglu, skakalo u vis i u dalj, plivalo te igralo rukomet, odbojku i košarku.⁶⁷¹ Od 1937. bila su organizirana i javna tjelesna vježbanja učenika, a koja su uključivala gimnastičke vježbe i natjecateljske igre.⁶⁷² Uz nogomet, najpopularniji sportovi među osječkim srednjoškolcima bili su boks, tenis, jahanje, plivanje i veslanje.⁶⁷³

Osječke su novine pisale: „Današnja omladina, koja se sve više zapliće u sportu, plesu i flirtu, ne pokazuje mnogo smisla za kazalište i književnost. Od kazališnih priredbi posjećuju samo operete, od knjiga se čita samo pornografija“.⁶⁷⁴ I zbilja, kad se srednjoškolce pitalo kakve knjige najviše vole, najčešće su to bili ljubici i „pikantne“ knjige.⁶⁷⁵ I vlasti su se bile

⁶⁶⁵ 02157, 02687

⁶⁶⁶ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁶⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 238.

⁶⁶⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 22, br. 260.

⁶⁶⁹ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 743.

⁶⁷⁰ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Đaci i šegrti osnovali novo društvo“.

⁶⁷¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 159.

⁶⁷² PG (1937): 240-241.

⁶⁷³ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁷⁴ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Predstava srednjoškolaca u kazalištu“.

⁶⁷⁵ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

uzbunile kad su kod srednjoškolaca pronašle knjige kao što su *Djevojački i momački život* i *Na pragu novog doba*, a koje „propagiraju spolno općenje kod djevojčica prije udaje u roditeljskoj kući“, ali i „udaraju na vjeru, Crkvu i moral“. ⁶⁷⁶ Jedan od načina vraćanja srednjoškolaca na pravi put bilo je organiziranje čitanja i nabavka knjiga za Đačku menzu. Tako su učenici čekajući hranu, usput i čitali. ⁶⁷⁷ A da učenici ipak nisu voljeli samo „pornografiju“, svjedoče i njihovi izbori najdražih pisaca. Najdraži su im bili francuski naturalisti Emile Zola i Guy de Maupassant. Bio je tu i Arthur Schopenhauer, kao i Friedrich Schiller te William Shakespeare. Od domaćih pisaca kao najdraži spominjani su August Šenoa, Petar Preradović i Dragutin Domjanić. ⁶⁷⁸ Postoje podaci o posuđivanju i čitanju knjiga učenika osječke Realne gimnazije. Tako su u školskoj godini 1937./1938. učenici pročitali 3786 knjiga, odnosno osam knjiga po učeniku. Većina učenika ipak nije puno čitala pa je tako od jedne do pet knjiga godišnje pročitalo 313 učenika, dok je preko dvadeset knjiga pročitalo tek 25 učenika. ⁶⁷⁹

Još jedan način zabavljanja osječkih srednjoškolaca bila su popularna predavanja. Između školske godine 1928./1929. i 1939./1940. osječke gimnazije organizirale su ih 45. ⁶⁸⁰ Neke od tema bile su: Sunčev sustav, ⁶⁸¹ slike iz Finske i Skandinavije, ⁶⁸² ljepote dubrovačke rivijere i ljekovitosti primorske klime, ⁶⁸³ Freudova psihoanaliza u teoriji i praksi, ⁶⁸⁴ život u pradavno doba, ⁶⁸⁵ seksualna laž u pubertetu ⁶⁸⁶ itd. Uz navedena predavanja, održavala su se i znanstvena predavanja, kao i predavanja s ciljem ideologizacije učenika u skladu s proklamiranom državnom ideologijom, no ta predavanja nisu uračunata pod zabavu.

Među učenicima popularan je bio i ples. Ministarstvo prosvjete izdavalo je dopuštenja plesnim zavodima za održavanje tečaja plesa. Primjerice, 1925. godine dopuštenje je bilo

⁶⁷⁶ HR-HDA-147, SBPO, kut. 2, br. 379.

⁶⁷⁷ HR-DAOS-486, IM, kut. 55, „Vladanje učenika u đačkoj menzi“.

⁶⁷⁸ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁷⁹ IRG 37/38.

⁶⁸⁰ HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 1927/28.“; „Statistika NRG 28/29.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 23/24“; „Statistika RG 27/28.“; „Statistika RG 28/29.“; „Statistika RG 29/30“; „Statistika RG 30/31.“; „Statistika RG 31/32.“; „Statistika RG 32/33.“; „Statistika RG 34/35.“; „Statistika RG 35/36.“; „Statistika RG 36/37.“; „Statistika RG 37/38.“; „Statistika RG 38/39.“; „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 23/24.“; „Statistika ŽRG 24/25.“; „Statistika ŽRG 26/27.“; „Statistika ŽRG 27/28.“; „Statistika ŽRG 28/29.“; „Statistika ŽRG 29/30.“; „Statistika ŽRG 30/31.“; „Statistika ŽRG 31/32.“; „Statistika ŽRG 32/33.“; „Statistika ŽRG 33/34.“; „Statistika ŽRG 34/35.“; „Statistika ŽRG 35/36.“; „Statistika ŽRG 36/37.“; „Statistika ŽRG 37/38.“; „Statistika ŽRG 38/39.“; „Statistika ŽRG 39/40.“ Nije uključena statistika Realne gimnazije iz školske godine 1933/34.

⁶⁸¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 344.

⁶⁸² HR-DAOS-157, VGO, kut. 77, br. 215.

⁶⁸³ HR-DAOS-153, NRG, kut. 1, br. 63.

⁶⁸⁴ HR-DAOS-153, NRG, kut. 1, br. 163.

⁶⁸⁵ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 679.

⁶⁸⁶ Hrvatska (dalje: HR), Državni arhiv u Osijeku (dalje: DAOS), fond 162, *Državna trgovačka akademija u Osijeku* (dalje: DTA), kut. 15, br. 372.

izdano Elviri Koroneli i Miciki Trišler, instruktoricama plesa.⁶⁸⁷ Ravnatelj osječke Realne gimnazije Adolf Herzer smatrao je da je pedagoški preporučljivo da učenici srednjih škola nauče plesati jer je plesanje društveno bitna vještina koja one koji se njome znaju koristiti čini uglađenima i otmjenima.⁶⁸⁸ Učilo se plesati twist, engleski valcer, argentinski tango, taragonu, poloniju, fox anglais, slowfox itd.⁶⁸⁹ Omiljeni ples učenika bio je argentinski tango, vjerojatno pod utjecajem ranije spomenutog filma *Četiri jahača apokalipse*, a još su popularni bili i charleston, foxtrot i valcer.⁶⁹⁰

Još jedan način zabave bilo je posjećivanje izložbi. Mogle su to biti gospodarske izložbe na osječkom velesajmu ili umjetničke izložbe.⁶⁹¹ Često su i same škole priređivale izložbe. U školskoj godini 1928./1929. u osječkim srednjim školama bilo je priređeno osam izložbi.⁶⁹², školske godine 1930./1931. pet izložbi,⁶⁹³ školske godine 1932/1933. također pet izložbi⁶⁹⁴ itd. Ukupno je u školama od školske godine 1928./1929. do školske godine 1939/40. bilo priređeno 56 izložbi.⁶⁹⁵

Osobito popularan način zabave osječkih srednjoškolaca bile su same zabave. One koje su organizirali učenici uglavnom su služile za prikupljanje sredstava, najčešće za maturna putovanja. Disciplinska pravila iz 1918. i 1925. bila su nešto blaža prema zabavama od Disciplinskih pravila iz 1931. godine. Naime, ona iz 1918. i 1925. dopuštala su učenicima polaznje javnih zabava uz roditeljsku pratnju, dok su ona iz 1931. zabranjivala odlaske na javne zabave.⁶⁹⁶ Kako su početkom 20-ih godina 20. stoljeća propisi o zabavama za srednjoškolce bili nešto blaži, učenici su to iskorištavali i organizirali zabave. Tako su Literarno društvo *Osvit* iz osječke Ženske realne gimnazije i Literarno društvo *Javor* iz Klasične

⁶⁸⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 599; br. 613.

⁶⁸⁸ SR-AJ-66, MP, kut. 819, br. 1662.

⁶⁸⁹ HR-DAOS-486, IM, kut. 56, „Plesni zavod S. Topalović“; „Plesni tečaj Trišler“.

⁶⁹⁰ HR-DAOS-486, IM, kut. 57, „Zabavnik“.

⁶⁹¹ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 513., HR-DAOS-155, GSBO, kuz. 28, br. 217.

⁶⁹² HR-HDA-147, SBPO, „Statistika NRG 28/29.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 28/29.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 28/29.“.

⁶⁹³ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 30/31.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 30/31.“.

⁶⁹⁴ SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 32/33.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 32/33.“.

⁶⁹⁵ HR-HDA-147, SBPO, kut. 253, „Statistika NRG 1927/28.“; „Statistika NRG 28/29.“; SR-AJ-66, MP, kut. 2580, „Statistika RG 23/24“; „Statistika RG 27/28.“; „Statistika RG 28/29.“; „Statistika RG 29/30“; „Statistika RG 30/31.“; „Statistika RG 31/32.“; „Statistika RG 32/33.“; „Statistika RG 34/35.“; „Statistika RG 35/36.“; „Statistika RG 36/37.“; „Statistika RG 37/38.“; „Statistika RG 38/39.“; „Statistika RG 39/40.“; kut. 2581, „Statistika ŽRG 23/24.“; „Statistika ŽRG 24/25.“; „Statistika ŽRG 26/27.“; „Statistika ŽRG 27/28.“; „Statistika ŽRG 28/29.“; „Statistika ŽRG 29/30.“; „Statistika ŽRG 30/31.“; „Statistika ŽRG 31/32.“; „Statistika ŽRG 32/33.“; „Statistika ŽRG 33/34.“; „Statistika ŽRG 34/35.“; „Statistika ŽRG 35/36.“; „Statistika ŽRG 36/37.“; „Statistika ŽRG 37/38.“; „Statistika ŽRG 38/39.“; „Statistika ŽRG 39/40.“ Nije uključena statistika Realne gimnazije iz školske godine 1933/34.

⁶⁹⁶ HR-DAOS-486, IM, kut. 59, „Naredba kojom se propisuje novi disciplinarni red“; HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 363; *Prosvetni šematizam*, 252.

gimnazije 1922. organizirali svoju zabavu. U *Hrvatskoj obrani* izašao je komentar na tu zabavu:

„Prestao je valcer, fox-trot, što li, a mladež ožednila. Buffeti su puni svega, što okrepljuje, oni su omamili mladež. Pilo se. Pucale su boce, a u kutu ječale tamburice... Postalo je romantično... Piće je djelovalo još više na romantičnost, koja jednim potezom briše sve školske disciplinarne propise. U baru, koji su improvizirali sami đaci, bilo je sve puno srednjoškolske mladeži. Licejke petoga i šestoga razreda, vesela im majka, odbijale su guste dimove, mlada su gospoda uz njih kvasila grla, kako bi u što bolji pogon stavila jezik i fantaziju. Kod njih je funkcioniralo. Psovali su se profesori, kritiziralo se ravnateljstvo i tako dalje. Vrtjeli su se đaci i sve oko njih... Plesna dvorana, glazba, bar, stolovi, sve je to bilo u znaku kruga i – vina. Šetnja u plesnoj dvorani nakon plesa bila je vrlo interesantna. Tu se licejka iz trećeg ili četvrtog razreda sa starijim i ozbiljnijim gospodinom ili časnikom zabavlja vrlo dobro. On joj udvara, a ona se smije zadovoljno, da dvorana ječi, i ako bi joj bilo bolje, da ne sluša pripovijesti starijega gospodina. No ona to može, jer joj to dopušta dobra mamica, i jer je već navršila – trinaestu godinu... Poslije šetnje opet ples, vino, galama i psovke, a profesori šeću s rukama straga i promatraju „zrelost“ onih, koji su povjereni njihovoj brizi. Možda sanjaju i o svojim đačkim vremenima“.⁶⁹⁷

Kao što je vidljivo iz novinskog komentara, nisu se sva disciplinska pravila poštivala te je ono propisano i ono stvarno bilo u neskladu. Slična je situacija bila i 1924. na zabavi Đačkog društva *Prosvjeta* iz osječke Realne gimnazije. Hrvatski list pisao je kako je nadzor na zabavi bio nikakav te da su učenici i pili i pušili.⁶⁹⁸ S obzirom na prethodno opisane pojave, Disciplinska pravila iz 1925. godine nadopunjena su u listopadu iste godine te je određeno da se zabave trebaju organizirati u školskim zgradama, a ako je to nemoguće, tek onda i u drugim prostorima, s tim da ravnatelji škola trebaju donijeti odluku o tome do koliko sati zabava smije trajati, kao i da nad učenicima mora postojati stalni nadzor, dok točenje bilo kakvih alkoholnih pića ne dolazi u obzir.⁶⁹⁹ Nakon pooštrenja disciplinskih pravila, slučajevi kao ranije navedeni

⁶⁹⁷ HR-DAOS-486, IM, kut. 52, „Zabava učeničkog društva Osvit“.

⁶⁹⁸ „Quo vadis?“, *Hrvatski list*, 5. VI. 1924. *Jug* je na taj komentar odgovorio da ga je *Hrvatski list* politički napao te da su to laži i objede jer im se zamjera što se na realci prodaju značke Njegovog Veličanstva Kralja i Kraljice te da kad Radić bude predsjednik republike, da će onda prodavati i njegove značke, no da to na žalost gospode iz *Hrvatskog lista* neće biti nikada. „Koncert Djačkoga društva 'Prosvjete'“, *Jug*, 5. VI. 1924.

⁶⁹⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 579.

postali su rijetki iako su poneki učenici pravila kršili i dalje te išli na zabave na koje nisu smjeli ići i ostajali na njima duže no što im je bilo dopušteno.⁷⁰⁰ Ipak, zabave su postale smirenije pa kao primjer možemo pogledati zabavu/čajanku maturantica osječke Ženske realne gimnazije u svrhu prikupljanja materijalnih sredstava za njihovo maturalno putovanje. Zabava se održala 7. siječnja 1940. godine u prostorijama Hrvatskog doma. Program zabave bio je sljedeći: 1.) Proslov, 2.) Ciganski ples, 3.) Albert W. Ketelbey: *Na perzijskom trgu* (skladba), 4.) *San triju lovaca* (ples). Nakon toga planiran je još ples do 22 sata.⁷⁰¹

Nije bila rijetkost da su učenici svoje školske obveze pretpostavljali zabavama pa su zbog odlaska na njih ostali bez napisane zadaće i s nenaučenim gradivom.⁷⁰² Ipak, najzanimljiviji je primjer Dragice Tušter, učenice sedmog razreda osječke Ženske realne gimnazije. Naime, na zabavama se često znao organizirati i izbor za miss zabave. Takav je slučaj bio i sa zabavom Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Donjem gradu, a koja je trajala od 16 sati pa sve do ponoći. Na navedenoj zabavi upravo je spomenuta učenica bila izabrana za miss. Sve to ne bi bilo sporno da svega dva dana poslije nije imala popravni ispit iz latinskog i njemačkog jezika. Znanje prikazano na tim ispitima bilo je vrlo loše, vjerojatno i zbog toga što je prije izabrala otići na zabavu, nego učiti za popravak. Ipak, imala je sreće te je ispite (nezasluženo) prošla s dovoljnim uspjehom.⁷⁰³

Iz svega navedenog vidljivo je da su osječki srednjoškolci u međuratnom razdoblju imali brojne mogućnosti za zabavu. Koliko god je slobodno vrijeme, a time i vrijeme za zabavu, država nastojala staviti pod svoju kontrolu, potpuni nadzor nije mogla imati. Ipak, utjecaj na načine zabavljanja učenika bio je snažan, a zabavne aktivnosti nastojalo se staviti u službu odgoja za poslušnog građanina koji prihvaća proklamirane vrijednosti režima.

⁷⁰⁰ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Učenik uočen na zabavi“.

⁷⁰¹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 33, br. 2185.

⁷⁰² HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Zadaća pati zbog zabave“.

⁷⁰³ HR-DAOS-486, IM, kut. 61, „Učenica zanemarila popravak zbog zabave“.

6. ZAKLJUČAK

Teško je dati jednoznačnu ocjenu razvoja srednjeg školstva u Osijeku u razdoblju od 1918. do 1941. godine s obzirom na to da je u nekim pogledima napredovalo, u nekim stagniralo, a u nekim i nazadovalo.

Nazadovanje srednjeg školstva u Osijeku svakako se može pronaći u činjenici da je na početku promatranog razdoblja Osijek imao tri srednje škole: Realnu gimnaziju, Žensku realnu gimnaziju i Klasičnu gimnaziju. Zahvaljujući državnoj politici smanjenja broja klasičnih gimnazija, prosvjetne su vlasti 1925. godine osječku Klasičnu gimnaziju svele na rang nepotpune gimnazije, da bi ju dvije godine poslije i ukinule te umjesto nje otvorile Nižu realnu gimnaziju. Ta gimnazija također nije bila dugog vijeka jer je već 1929. i ona zatvorena. Kako do kraja promatranog razdoblja u Osijeku nije otvorena nijedna nova srednja škola, jasno je da je Osijek u razdoblju od 1918. do 1941. doživio smanjenje broja srednjih škola s tri na dvije. Navedeno se mora promatrati kao korak unatrag na polju razvoja srednjeg školstva, pogotovo uzme li se u obzir to da je u navedenom razdoblju broj stanovnika Osijeka značajno porastao, dok se mogućnost izbora srednje škole smanjila.

Budući da je gotovo polovica promatranog razdoblja bila potrebna da se donese Zakon o srednjim školama, bez ustručavanja možemo reći da je srednje školstvo u Osijeku, ali i na razini cijele države, u većini stavki važnih za ocjenu srednjoškolskog sustava, stagniralo. Jedna od ključnih komponenti razvoja određenog sustava, a tako i onog srednjoškolskog, financijska su ulaganja. Pritom, nije samo važno kolika su ta ulaganja, već i kako i u što se ulaže. U slučaju srednjih škola u Osijeku preko 90 % uloženi sredstava odlazilo je na plaće i honorare profesora. Jednostavnom matematikom, manje od 10 % sredstava moglo se ulagati u razvoj samih škola, što ni u kom slučaju ne omogućuje napredak. U tih manje od 10 % moralo je biti uključeno održavanje školskih zgrada, nabavka potrošnog i uredskog materijala, ulaganje u školske knjižnice, ulaganje u zbirke učila i sva ostala ulaganja. Uzme li se sve navedeno u obzir, ne čudi da je stanje školskih zgrada bilo loše. Česti su bili problemi čak i s osiguravanjem osnovnih uvjeta za rad, kao što su osiguranje vode za piće, dobra rasvjeta i funkcionalni zahodi. Poseban problem bilo je grijanje tijekom zimskih mjeseci jer u nemalom broju slučajeva nije bilo dovoljno sredstava za nabavku drva za grijanje ili su peći bile pokvarene, što je, posljedično, onemogućavalo održavanje nastave ili se ona održavala u uvjetima u kojima ne bi smjela. Iako sve navedeno zvuči vrlo loše te bi se moglo ocijeniti kao nazadovanje, puno drugačija situacija nije bila ni u razdoblju prije 1918., stoga koliko god situacija bila loša,

pripadala je domeni stagnacije. Slična je situacija bila i s opremljenosti školskih knjižnica i školskih zbirki učila. Bilo je godina kada određene zbirke nisu dobile ni jedno novo učilo. Školske knjižnice također su slabo dobivale nove primjerke. Iznimka je Ženska realna gimnazija čija se zbirka učila u promatranome razdoblju značajno povećala, baš kao i broj knjiga u njezinim školskim knjižnicama. Dva su razloga za to. Prvi je taj što je škola započela s radom neposredno pred kraj Prvog svjetskog rata, stoga se u nju moralo više ulagati kako bi uopće imala ikakve zbirke učila i knjiga. Drugi je razlog taj što je naslijedila većinu inventara Klasične, odnosno Niže realne gimnazije, kada je ista 1929. godine bila zatvorena.

Segment u kojem je srednje školstvo u Osijeku definitivno napredovalo jest porast broja učenika. Između 1918. i 1941. broj učenika koji su pohađali srednje škole gotovo se udvostručio. Iako je taj rast djelomično uvjetovan i porastom broja stanovnika, pogrešno bi bilo reći da je to glavni razlog s obzirom na to da je porast broja srednjoškolaca bio na značajno višoj razini od porasta broja stanovnika. Razloge za taj porast treba tražiti u tome što je srednja škola postala dostupnija i širim slojevima stanovništva te više nije bila elitistička. U skladu s porastom broja učenika, porastao je i broj profesora u srednjim školama. Sve navedeno uzrokovalo je porast broja i postotka obrazovanih kadrova u općoj populaciji s obzirom na to da je veći broj srednjoškolaca značio i veći broj studenata.

Osim što je broj učenika srednjih škola u Osijeku u međuratnom razdoblju porastao, došlo je i do određenih promjena u spolnoj, nacionalnoj, vjerskoj i socijalnoj strukturi učenika. Dok je u austrougarskom razdoblju broj učenika daleko nadmašivao broj učenica, u međuratnom razdoblju taj se omjer polako mijenja. Na početku promatranog razdoblja omjer učenica i učenika pokazivao je da je na jednu učenicu dolazio 3,61 učenik. Pred kraj promatranog razdoblja na jednu učenicu dolazio je 1,43 učenik. Dakle, srednje škole postale su dostupnije djevojkama. Srednja škola izgubila je karakter škole koja obrazuje učenike, već je postala srednja škola koja obrazuje i mladiće i djevojke. Naravno, velik utjecaj na tu promjenu imalo je osnivanje Ženske realne gimnazije u Osijeku. Nacionalna struktura učenika tijekom međuratnog razdoblja nije se previše mijenjala ili se bar ne može utvrditi je li se mijenjala i koliko jer nije bilo mogućnosti izjasniti se kao Hrvat ili Srbin, već samo kao Jugoslaven. Ipak, može se uočiti da je broj učenika Nijemaca i Mađara pao u korist učenika koji su se izjašnjavali kao Jugoslaveni. Ono što se ne može zaključiti iz strukture učenika po nacionalnoj pripadnosti, može se zaključiti iz strukture učenika po vjerskoj pripadnosti, pogotovo uzme li se obzir da je većina učenika pravoslavne vjeroispovijesti bila srpske nacionalnosti. Postotak učenika rimokatoličke vjeroispovijesti nije se značajnije promijenio, no zato se promijenio postotak učenika ostalih vjeroispovijesti. Dok je na početku proučavanog

razdoblja broj učenika pravoslavne vjeroispovijesti bio 12,43 %, pred kraja razdoblja taj je postotak porastao na 24,57 %, odnosno gotovo se dvostruko povećao. Navedeno upućuje na dva zaključka. Prvi je da su u austrougarskom razdoblju pripadnici pravoslavne vjeroispovijesti, što su u velikoj većini Srbi, bili marginalizirani što se tiče polaska u srednju školu. Drugi je da su u međuratnom razdoblju pripadnici pravoslavne vjeroispovijesti bili favorizirani i poticani na upis u srednju školu kako bi kasnije mogli zauzeti vodeće pozicije unutar činovničkog aparata. Što se tiče strukture učenika po vjeroispovijesti, treba reći i da je početkom proučavanog razdoblja postotak židova u učeničkoj populaciji bio značajno viši od postotka u općoj populaciji, dok se krajem proučavanog razdoblja taj postotak u učeničkoj populaciji značajno snizio. Ipak, razlozi za to mogu se pronaći u činjenici da je ukupan broj učenika u srednjim školama porastao, što ne znači nužno da se broj učenika židovske vjeroispovijesti u srednjim školama smanjio. U međuratnom razdoblju promijenila se i socijalna struktura polaznika osječkih srednjih škola. Iako je zbog različitih metodologija bilježenja zanimanja roditelja socijalnu strukturu učenika dijakronijski teško pratiti, ipak je vidljivo da je u školama porastao postotak učenika čiji su roditelji bili fizički radnici, što ukazuje na veće otvaranje srednjih škola prema širim društvenim slojevima. S druge strane, postotak učenika čiji su roditelji po zanimanju bili privrednici, prije svega obrtnici i trgovci, smanjio se. I jedno i drugo može se objasniti društvenim promjenama koje se tada događaju u Osijeku. Naime, zbog promjene svog prometnog položaja Osijek prestaje biti trgovačko i obrtničko središte te se velik broj trgovaca iz njega iseljava, dok zbog propadanja svojih obrta brojni obrtnici postaju industrijski radnici u tvornicama.

Bitna stavka prosvjetne politike bila je briga o zdravlju učenika jer je država jednom kad odrastu trebala zdrave i snažne pojedince. Ipak, međuratno razdoblje u osječkim srednjim školama obilježile su brojne epidemije šarlaha, tifusa, a na početku razdoblja i španjolske gripe. Velik problem bili su loši higijenski uvjeti u školama. Ipak, treba izdvojiti i pozitivna kretanja u smislu brige o zdravlju učenika, prije svega otvaranje Školske poliklinike u Osijeku 1926. godine koja je omogućila bolje zdravstveno zbrinjavanje učenika. Ostali pozitivni pomaci po pitanju zdravlja učenika bile su konstantne prosvjetno-zdravstvene akcije u smislu poučavanja učenika kako se bolje zaštititi, prvenstveno od zaraznih bolesti. Najpoznatije su bile akcije protiv tuberkuloze, ali su se također provodile i akcije protiv spolnih bolesti, kao i protiv alkoholizma.

Kao što je ranije navedeno, briga o zdravlju učenika bila je državi vrlo bitna, a da bi učenici bili zdravi, morali su imati dobre uvjete stanovanja, kvalitetnu prehranu i imati mogućnost održavanja higijene. S obzirom na to da je na uvjete stanovanja učenika u vlastitim

domovima bilo teško utjecati, prosvjetne su vlasti svoj napor uložile u poboljšanje uvjeta stanovanja u đačkim domovima. U Osijeku je Đački dom bio izgrađen 1930. godine te su uvjeti stanovanja u njemu bili na vrlo visokoj razini, vjerojatno višoj no što je većina učenika imala u svojim kućama. Isto tako, djelovao je i Djevojački internat u kojem su uvjeti stanovanja također bili na vrlo dobroj razini. Sljedeća komponenta bitna za zdravlje bila je prehrana. U Osijeku je djelovala Đačka menza koja je onim učenicima koji se nisu mogli hraniti kod kuće osiguravala kvalitetan obrok. Ipak, ulaganja u nju nisu bila dovoljna da se održi te je od 1927. do otvaranja Đačkog doma 1930. godine prehrana učenika bila vrlo upitna. Treća stavka bitna za zdravlje učenika bila je higijena. Prosvjetne vlasti nastojale su omogućiti učenicima redovno kupanje, stoga je Školska poliklinika u svojoj zgradi otvorila kupalište koje su mogli koristiti svi učenici i učenice. Ipak, čini se da učenici nisu bili dovoljno prosvijećeni o važnosti higijene s obzirom na to da je kupanje učenika u kupalištu bilo ispod očekivanog.

Važna komponenta života svake mlade osobe, tako i učenika srednjih škola u Osijeku, bila je zabava. Kao i u svim autoritarnim društvima, državne vlasti nastojale su slobodno vrijeme mladih imati pod nadzorom i njime upravljati, odnosno staviti ga u poželjne okvire. Drugim riječima, zabavne aktivnosti trebalo je staviti u službu odgoja za poslušnog građanina koji prihvaća proklamirane vrijednosti režima. S jedne strane, navedeno se pokušavalo postići kažnjavanjem i propisivanjem vrlo strogih disciplinskih pravila. Nova disciplinska pravila za učenike propisivala su se svako malo te su bila sve restriktivnija. S druge strane, mlade se nastojalo nadzirati stvaranjem prihvatljivih oblika zabave. To se primjerice činilo dopuštanjem zabava, ali su se u njih umetale i točke koje su se ticale jačanja nacionalnog jedinstva, poput puštanja državne himne prije priredbe. Osječki su se srednjoškolci tako najčešće zabavljali pohađanjem školskih zabava te odlascima u kina i kazalište. Još jedan način nadziranja mladeži bilo je poticanjem učlanjivanja učenika u organizacije poput Jugoslavenskog sokola, Skauta ili Jadranske straže – organizacija koje su slijedile proklamiranu ideologiju režima. Ono što je mladima bilo apsolutno zabranjeno, bilo je slobodnije ponašanje učenika, nepoštivanje Boga, sve vezano uz komunizam, a iznad svega nepoštivanje dinastije Karađorđevića. Također, iako se u spisima tvrdilo da u školama treba razvijati kritičko mišljenje mladih, u praksi isto baš i nije bilo poželjno.

S obzirom na to da je jedan od ciljeva istraživanja bio napraviti kolektivnu biografiju profesora srednjih škola u Osijeku u međuratnom razdoblju, dobiveni su bogati podaci. U srednjim školama u Osijeku u međuratnom razdoblju radilo je 327 profesora, od čega su njih 248 bili zaposlenici škola (od toga dva tajnika), dok su ostali bili eksterni ili honorarni nastavnici. Odlučilo se analizirati stalno zaposlene profesore, osim tajnika, odnosno 246

profesora. Što se tiče spolne strukture, nešto više od dvije trećine činili su muškarci, dok su nešto manje od jedne trećine činile žene. I dok je po navedenim brojkama zanimanje profesora u srednjoj školi i dalje bilo pretežno muško zanimanje, postotak žena u navedenom zanimanju neprestano je rastao. Što se tiče mjesta rođenja, većina profesora bila je rođena na prostoru slavonskih županija, što upućuje na to da je Osijek bio regionalno sjedište u kojemu su se profesori rođeni na prostoru Slavonije nastojali zaposliti. Od ostalih krajeva najviše je profesora dolazilo s prostora hrvatskih županija, a zanimljivo, samo je jedan profesor bio rođen na teritoriju Srbije prije 1918. godine, što upućuje da su Srbi koji su dolazili raditi u Osijek dolazili iz krajeva s kojima je Osijek prije 1918. godine bio u istoj državi. Što se tiče vjerske pripadnosti profesora srednjih škola u Osijeku, njih blizu 70 % bili su rimokatolici, dok je gotovo četvrtina profesora bila pravoslavne vjeroispovijesti. Svi profesori osječkih srednjih škola bili su rođeni prije 1918. godine, a kako ih je velika većina bila rođena na prostoru Austro-Ugarske Monarhije, proklamirana ideologija navedene države zasigurno je na njih utjecala.

Obrazovanje profesora bilo je vrlo važno da bi uspješno radili u školama. Preko 90 % profesora srednjih škola u Osijeku završilo je gimnazijsko obrazovanje, od čega je njih nešto više od četvrtine završilo gimnazije upravo u Osijeku. Tri četvrtine profesora visokoškolsko obrazovanje steklo je na Sveučilištu u Zagrebu, a jedna petina na Sveučilištu u Beču. Sveučilište u Beogradu, središtu nove države, završio je tek svaki deveti profesor. Razloge za to može se tražiti u činjenici da je dio profesora svoje studije završio prije nastanka nove države, kao i u činjenici da je postojala duga tradicija Hrvata koji su studirali u Beču. Fakultet su završili s prosječno 24,55 godina. Tri četvrtine profesora studiralo je na samo jednom sveučilištu. Što se tiče govorenja stranih jezika, istraživanjem se dobio podatak da je prosječan profesor govorio 2,51 stranih jezika, što govori o visokoj razini obrazovanosti.

Profesori su se prosječno prvi put zaposlili s 25,93 godine, s tim da su prvo zaposlenje u nekoj od osječkih srednjih škola prosječno dobili s 30,26 godina. Navedeno pokazuje da se nakon završenog fakultet u prosjeku čekalo nešto manje od godine i pol na prvo zaposlenje, dok se na zaposlenje u nekoj od škola moralo duže čekati jer je posao bilo teže dobiti u većem urbanom središtu. Ekonomski položaj profesora bio je težak. To se posebno odnosi na suplente i mlade profesore čije su plaće bile ispod granice životnih troškova, dok je položaj starijih profesora s dužim radnim iskustvom bio relativno dobar, a sigurno iznad razine životnih troškova. Profesori su se na poslu, a i izvan posla morali držati određenih standarda ponašanja, kao i ostali državni činovnici, no prema broju slučajeva kažnjavanja osječkih profesora ne može se tvrditi da je nad njima vršena represija.

Nešto više od pola profesora bilo je u braku, a prosječna dob ulaska u brak bila je s 30,50 godina. S obzirom na to da je radna mobilnost bila česta, odnosno da su premještaji profesora među školama iz različitih gradova bili česti, dosta profesora nije se odlučivalo na ulazak u brak, dok su se oni koji jesu, na ulazak u brak odlučivali relativno kasno, gotovo šest godina nakon fakultetske diplome i pet godina nakon prvog zaposlenja. Što se tiče dobivanja djece, prosječan broj djece koju su profesori dobili bio je 1,26; a prosječna dob dobivanja prvog djeteta 30,78 godina. Slični razlozi zbog kojih se kasno ulazilo u brak vrijede i za dobivanje djece.

Kakve su onda bile značajke prosječnog srednjoškolskog profesora u Osijeku u međuratnom razdoblju? Vrlo vjerojatno bio je rođen u Slavoniji, bio je Hrvat i rimokatolik. Nakon završene gimnazije studije je završio na Sveučilištu u Zagrebu u dobi od 24 i pol godine. Govorio je njemački i francuski jezik te možda i talijanski ili latinski jezik. Nakon godinu i pol bez posla, zaposlio se u nekoj manjoj sredini, nakon čega se u 31. godini zaposlio u nekoj od osječkih gimnazija. Tada je stupio i u brak te dobio jedno dijete. Naravno, navedeno je samo primjer kakve je karakteristike imao i kako je izgledao život fiktivnog prosječnog profesora. O stvarnim pojedincima i njihovim životima može se pročitati na kraju ovog rada u individualnim biografijama profesora srednjih škola u Osijeku u međuratnom razdoblju.

Nastava u međuratnom razdoblju nije se previše razlikovala od nastave u austrougarskom razdoblju. I dalje je prevladavao herbartizam. Ideje reformne pedagogije i nove škole više su zahvatile osnovnoškolski sustav, dok su srednje škole i dalje ostale prvenstveno u raspravama o nastavnim planovima i programima.

Navedeni podaci dobiveni analizom srednjeg školstva u Osijeku mogu se primijeniti i na cjelokupni srednjoškolski sustav te donijeti zaključke o osnovnim postavkama prosvjetne politike u prvoj jugoslavenskoj državi. Kao što je već rečeno, Zakon o srednjim školama donesen je tek 1929. godine iako se o njegovom donošenju razgovaralo već u prvim godinama nakon osnivanja nove države. Navedeno pokazuje da srednje školstvo nije bilo među prioritetima prosvjetnih vlasti u Beogradu. Zapravo, ulaganja u cjelokupni školski sustav bila su slaba, pogotovo u prvim godinama nakon 1918. Umjesto za ulaganja u osuvremenjivanje srednjoškolskog sustava i stvaranje optimalnih uvjeta za školski rad, prosvjetne su vlasti bile puno zainteresiranije za korištenje srednjih škola kao poligona za usađivanje proklamirane državne ideologije u buduće obrazovane kadrove. Navedena se svodila na dvije glavne ideje: na nacionalnom jedinstvu, odnosno, pogotovo nakon 1929., integralnom jugoslavenstvu, te na vodećoj ulozi dinastije Karađorđevića. Tako novi nastavni programi nisu bili usmjereni na to da nastava postane kvalitetnija, već da se ojača satnica nacionalne skupine predmeta, na kojima

je trebalo ostvarivati glavne ideje proklamirane ideologije. Da ne bude zabune, ni u vrijeme Banovine Hrvatske naglasak nije bio stavljen na osuvremenjivanje škole, već je također ideološki aspekt imao ključnu ulogu, ovaj put nešto drugačiju, pod utjecajem Hrvatske seljačke stranke i njezine politike te veličanja svih ideja braće Radić. Nadalje, Zakon o srednjim školama ozakonio je stanje kakvo je vladalo i prije njegovog donošenja. Primjerice, ozakonio je prevelike razrede koji su bili jedan od razloga zašto se nastava nije mogla kvalitetno izvoditi. Ipak, kao što je bio slučaj i u Osijeku, mora se priznati da je prosvjetna politika doživjela uspjeh u tome što je srednjoškolsko obrazovanje postalo dostupno značajno većem broju učenika. Nažalost, to je bio jedan od rijetkih uspjeha.

Na kraju, o srednjem školstvu u Osijeku u međuratnom razdoblju može se reći da je uglavnom stagniralo. Ipak, uz pojedine negativnosti kao što je bilo zatvaranje Klasične gimnazije događale su se i pozitivne stvari kao što je značajan porast broja učenika koji su upisivali srednje škole. Također, treba istaknuti i da je u istraživanom razdoblju učenik osječke Realne gimnazije bio i kasniji Nobelovac Vladimir Prelog. Naravno, dobitak Nobelove nagrade za učenika osječke škole ne znači da je nastavni rad u školi bio tako dobar da producira Nobelovce, već je vjerojatno više produkt slučajnosti. Ipak, navedeno se mora shvatiti kao uspjeh.

U budućnosti bit će potrebno provesti još istraživanja srednjoškolskog sustava u Hrvatskoj u međuratnom razdoblju jer na tom polju istraživanja još uvijek ostaje niz neodgovorenih pitanja. Ovaj rad, iako govori i o srednjoškolskom sustavu u cjelini, ipak je prvenstveno temeljen na srednjim školama u Osijeku. Ipak, možda bude poticaj za provođenje sličnih istraživanja i u drugim hrvatskim gradovima.

7. LITERATURA

7.1. Neobjavljeni izvori

- Hrvatska, Državni arhiv u Osijeku, fond 153, *Niža realna gimnazija*.
- Hrvatska, Državni arhiv u Osijeku, fond 155, *Gimnazija Sara Bertić Osijek*.
- Hrvatska, Državni arhiv u Osijeku, fond 157, *Velika gimnazija Osijek*.
- Hrvatska, Državni arhiv u Osijeku, fond 158, *Realna gimnazija*.
- Hrvatska, Državni arhiv u Osijeku, fond 162, *Državna trgovačka akademija u Osijeku*.
- Hrvatska, Državni arhiv u Osijeku, fond 164, *Učiteljska škola u Osijeku*.
- Hrvatska, Državni arhiv u Osijeku, fond 486, *Medved, Ivan, profesor*.
- Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, fond 80, *Zemaljska Vlada, Odjel za bogoštovlje i nastavu*.
- Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, fond 137, *Pokrajinska uprava za Hrvatsku i Slavoniju*.
- Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, fond 139, *Osječka oblast*.
- Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, fond 147, *Savska banovina, Prosvjetno odjeljenje*.
- Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, fond 159, *Banovina Hrvatska, Odjel za prosvjetu*.
- Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, fond 890-4, *Zbirka personalnih spisa službenika Zemaljske vlade, Pokrajinske uprave, oblasnih uprava, Savske banovine, Banovine Hrvatske i ministarstava Nezavisne Države Hrvatske, prosvjetni djelatnici*.
- Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, fond 1353, *Građanske stranke i društva (1918-1941)*.
- Srbija, Arhiv Jugoslavije, fond 66, *Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije 1918 – 1941*.

7.2. Objavljeni izvori, zbirke zakona, zakoni i statistički godišnjaci

- Godišnji izvještaji Klasične gimnazije u Osijeku (školske godine: 1918/19., 1919/20., 1920/21.).

- Godišnji izvještaji Realne gimnazije u Osijeku (školske godine: 1918/19., 1919/20., 1920/21., 1929/30., 1930/31., 1931/32., 1932/33., 1933/34., 1934/35., 1935/36., 1936/37., 1937/38., 1938/39., 1939/40.).
- Godišnji izvještaji Ženske realne gimnazije u Osijeku (školske godine: 1918/19., 1919/20., 1930/31., 1931/32., 1932/33., 1933/34., 1934/35., 1935/36., 1936/37., 1937/38., 1938/39., 1939/40.).
- *Izvještaj Višega ženskoga liceja (1917. – 1921.) i Državne ženske realne gimnazije (1917. – 1929.) u Osijeku.*
- *Jugoslavija 1918 – 1988. Statistički godišnjak.* Beograd: Savezni zavod za statistiku, 1989.
- *Muška realna gimnazija u Osijeku. Izvještaji za školske godine 1933-1941 i slike sa školskih izleta.*
- *Programi i metodska uputstva za rad u srednjim školama.* Beograd: Državna štamparija Kraljevine Jugoslavije, 1936.
- *Prosvetni glasnik Ministarstva prosvete, 1925. – 1940.*
- *Prosvetni šematizam.* Zagreb: Ćirilometodski nakladni zavod u Zagrebu, 1932.
- *Službeni glasnik Kraljevske hrvatsko-slavonske zemaljske vlade, Povjereništva za prosvjetu i vjere, (brojevi 1908. – 1924.)*
- *Srednjoškolski zbornik I.* Beograd: Štamparija „Sv. Sava“, 1920.
- *Srednjoškolski zbornik II.* Beograd: Štamparija „Sv. Sava“, 1920.
- *Srednjoškolski zbornik III.* Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1923.
- *Srednjoškolski zbornik IV.* Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1925.
- *Srednjoškolski zbornik V.* Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1927.
- *Zakon o činovnicima, 1923.*
- *Zakon o činovnicima, 1931.*
- *Zavičajnici grada Osijeka 1901. – 1946.* Ur. Stjepan Sršan i Vilim Matić. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2003.

7.3. Novine

- Hrvatski list (1920. – 1941.)
- Jug (1918. – 1928.)

7.4. Monografije i članci

- Bačić, Janko. „Otvorena riječ k reformi srednjih škola“, *Nastavni vjesnik* 28 (1920), 475-479.
- Bajagić, Dušan R. *Upravljanje Ministarstvom prosvete Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2009.
- Baković, Nikola. „Upoznaj domovinu dok još uvijek postoji. Ferijalni turizam u Jugoslaviji između solidarnosti i solventnosti“. U: *Socijalizam na klupi – kontinuiteti i inovacije*, ur. Anita Buhin; Tina Filipović, 1-29. Zagreb-Pula: Srednja Europa, 2021.
- Batinić, Štefka. „Hrvatski školski sustav u XX. stoljeću“. *Anali za povijest odgoja* 2 (2003): 49-69.
- Batinić, Štefka. „Od reformne do alternativne pedagogije. Pokušaji drugačije škole u Hrvatskoj u 20. stoljeću“. *Acta Iadertina* 14 (2017), br. 1: 41-60.
- Batinić, Štefka. „Povijesni razvoj i recepcija reformne pedagogije u Hrvatskoj“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2014.
- Batinić, Štefka. „Školski propisi i nastavni planovi i programi za klasične gimnazije“. U: *Klasične gimnazije u Hrvatskoj*, ur. Štefka Batinić; Sonja Gaćina Škalamera; Elizabeta Serdar, 15-22. Zagreb: Hrvatski školski muzej, 2007.
- Bazala, Albert. „Nacrt zakona o srednjim školama“, *Nastavni vjesnik* 30 (1922): 289-301.
- Beuc, Ivan. *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527.-1945.)*. Zagreb: Arhiv Hrvatske, 1969.
- Božić Bogović, Dubravka. „Demografska slika Osijeka od 1809. godine“. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 10 (2009): 201-216.
- Bradley, John; Short, Harold. „Texts into Databases: The Evolving Field of New-style Prosopography“. *Literary and Linguistic Computing* 20 (2005): 3-24.
- Broady, Donald. „French prosopography: definition and suggested readings“. *Poetics* 30 (2002): 381-385.

- Bruneau, William. „Towards a New Collective Biography: The University of British Columbia Professoriate, 1915-1945“. *Canadian Journal of Education* 19 (1994), br. 1: 65-79.
- Carney, T. F. “Prosopography: Payoffs and Pitfalls”. *Phoenix* 27 (1973), br. 2: 156-179.
- Cohen, Gidon; Flinn, Andrew; Morgan, Kevin. „Towards A Mixed Method Social History: combining quantitative and qualitative methods in the study of collective biography“. U: *Prosopography Approaches and Applications. A Handbook*, ur. K. S. B. Keats-Rohan, 1-37. Oxford: Unit for Prosopographical Research, 2007.
- Čajkovac, Sigismund. „Zadaci pedagogije u naše doba“. *Napredak* 64 (1923): 1-5.
- Damjanović, Dragan. „Biskup Strossmayer, Iso Kršnjavi, Herman Bolle i izgradnja zgrade Kraljevske velike gimnazije u Osijeku“. *Peristil* 49 (2006): 121-142.
- Dimić, Ljubodrag. *Kulturna politika u Kraljevini Jugoslaviji 1918-1941, drugi deo: Škola i Crkva*. Beograd: Stubovi kulture, 1997.
- Dimić, Ljubodrag; Tešić, Vladeta; Pavlović-Lazarević, Gordana. *Ministarstvo prosvete i ministri Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Jugoslavije 1918-1941*. Beograd: Pedagoški muzej, 2000.
- Dominković, Ljiljana. „Inventar Velike gimnazije u Osijeku“. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): 421-438.
- Dugac, Željko. *Kako biti čist i zdrav: zdravstveno prosvjeđivanje u međuratnoj Hrvatskoj*. Zagreb: Srednja Europa, 2010.
- Dusparić, Vlatko. “Urbanistički razvoj”. U: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić, 354-356. Osijek: Školska knjiga, 1996.
- Erl, Vera. „Socijalna i ekonomska struktura stanovništva“. U: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić, 302-304. Osijek: Školska knjiga, 1996.
- Filipović, Sergej. „Doprinos dr. sc. Stjepana Sršana istraživanju povijesti školstva“. U: *Život i djelo prof. dr. sc. Stjepana Sršana*, ur. Miljenko Brekalo, 142-146. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2018.
- Filipović, Sergej; Vrbanić, Luka. „Kolektivna biografija profesora osječkih gimnazija na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće na osnovu matica i sposobnika profesora“. *Osječki zbornik* 37 (2022): 71-78.
- Filipović, Sergej. „Osječke gimnazije na prijelazu iz 19. u 20. st.: uspjeh, kažnjavanje i školski život“. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 13 (2015): 173-190.

- Filipović, Sergej. „Osječko srednje školstvo od 1729. godine do početka Prvog svjetskog rata“. *Essehist 2* (2010): 44-51.
- Filipović, Sergej. „Pregled radova napisanih o povijesti osječkog školstva i doprinos dr. sc. Ive Mažurana“. *Književna revija 54* (2014), br. 3: 108-121.
- Filipović, Sergej. „Štrajk učenika osječke Kraljevske velike gimnazije iz 1912. godine“. *Časopis za suvremenu povijest 49*(2017), br. 2: 243-255.
- Firinger, Kamilo „Osječka gimnazija (1729.-1929.)“. *Život i škola 5* (1956), br. 7-8: 1-9.
- Franković, Dragutin. *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor, 1958.
- Gaćina Škalamera, Sonja. „Dinamika razvoja osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj od 1900. do 1940.“. *Anali za povijest odgoja 3* (2004), 83-111.
- Gaćina Škalamera, Sonja. „Gimnazija u Osijeku“. U: *Klasične gimnazije u Hrvatskoj*, ur. Štefka Batinić; Sonja Gaćina Škalamera; Elizabeta Serdar, 77-82. Zagreb: Hrvatski školski muzej, 2007.
- Gaćina Škalamera, Sonja. „Gimnazijski profesori“. U: *Klasične gimnazije u Hrvatskoj*, ur. Štefka Batinić; Sonja Gaćina Škalamera; Elizabeta Serdar, 47-52. Zagreb: Hrvatski školski muzej, 2007.
- Golec, Ivica. *Povijest školstva u Petrinji (1700.-2000.)*. Petrinja: Matica hrvatska, 2000.
- Grgić, Stipica. „Uprava u Savskoj banovini (1929.-1939) – između državnog centralizma i supsidijarnosti“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2014.
- Hackenberger, Dubravka. „Znameniti i zaslužni maturanti“. U: *Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000.*, ur. Julijo Martinčić, 255-282. Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.
- Hondl, Stanko. „Članovi Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora“. *Nastavni vjesnik 29* (1921): 189-193.
- Horbec, Ivana; Matasović, Maja; Švoger, Vlasta. *Od protomodernizacije do modernizacije školstva u Hrvatskoj: zakonodavni okvir*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2017.

- Horbec, Ivana; Švoger, Vlasta. „Početak modernoga srednjeg školstva u Habsburškoj Monarhiji: Nastavni plan za gimnazije (1849.)“. *Anali za povijest odgoja* 10 (2011): 7-15.
- *Hrvatski povijesni atlas*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2018.
- Jelaska Marijan, Zdravka. „Školstvo i prosvjeta“. U: *Prijelomna vremena. Hrvatske zemlje nakon 1918.*, ur. Suzana Leček, 403-414. Zagreb: Matica hrvatska, 2022.
- Jović, Dragiša. „Građanske stranke u političkom životu Osijeka 1918-1929“. U: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić, 305-319. Osijek: Školska knjiga, 1996.
- Jukić, Zita. „Realna gimnazija u Osijeku“. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): str. 439-460.
- Kasabašić, Miroslav. „Razvoj školstva u Osijeku do 1918. godine“. U: *Zbornik radova znanstvenog skupa Osijek kao polarizacijsko žarište*, ur. Josip Roglić, 115-120. Osijek: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1981.
- Kasabašić, Miroslav. „Školstvo“, U: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić, 192-203. Osijek: Školska knjiga, 1996.
- Kasabašić, Miroslav. „Školstvo 1918-1945.“, U: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić, 326-332. Osijek: Školska knjiga, 1996.
- Keats-Rohan, K. S. B. „Biography, Identity and Names: Understanding the Pursuit of the Individual in Prosopography. U *Prosopography Approaches and Applications. A Handbook*, ur. K. S. B. Keats-Rohan, 139-181. Oxford: Unit for Prosopographical Research, 2007.
- Keats Rohan, K. S. B. „Prosopography and computing – introduction to a marriage made in heaven“. *History and Computing* 12 (2000), br. 1: 1-11.
- Kretić Nađ, Marija. *Od Čaruge do Grete Garbo: popularna kultura u osječkome Hrvatskom listu. (1920. – 1945.)*. Osijek: Svjetla grada, 2012.
- Kulundžić, Zvonimir. „Slikar Slavonije Iso Jung“. *Zbornik Muzeja Đakovštine* 2 (1982), br. 1: 21-78.
- Leček, Suzana; Petrović Leš, Tihana. *Znanost i svjetonazor. Etnologija i prosvjetna politika Banovine Hrvatske 1939. – 1941.* Zagreb: Srednja Europa, 2010.
- Luetić, Tihana. „Prve studentice Mudroslovnog fakulteta kr. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu“. *Povijesni prilozi* 21 (2002), br. 22: 167-208.

- Lukić, Anamarija „Ako neće milom, hoće komesarijatom: mehanizam državne centralizacije na primjeru grada Osijeka (1926.-1928.)“. *Hum: časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru* 11 (2016), br. 15: 137-154.
- Lukić, Anamarija. „Između Scile i Haribde – grad Osijek pod udarima šestosiječanjske diktature i velike depresije“. *Mostariensia* 20 (2016), br. 1-2: 93-116.
- Lukić, Anamarija „Vjekoslav Hengl – urbana politika i gradska vlast u Osijeku, 1920. – 1934.“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2016.
- Ljubunčić, Salih. „Pedagogija u Hrvata od 1918. do 1938. godine“. U: *Pedagoška Jugoslavija*, ur. Milić R. Majstorović, 30-54. Beograd: Štamparija „Privrednik“, 1939.
- Machiedo Mladinić, Norka. *Jadranska straža 1922.-1941*. Zagreb: Dom i svijet, 2005.
- MacLeod, Christine; Nuvolari, Alessandro. „The Pitfalls of Prosopography: Inventors in the „Dictionary of National Biography““. *Technology and Culture* 47 (2006), br 4: 757-776.
- Manin; Marino; Popovčić, Ana. „O skautima u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevini Jugoslaviji između dvaju svjetskih ratova“. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 50 (2018), br. 2: 151-170.
- Manojlović Nikolić, Vesna. „Igor Parfjonov – profesor i istraživač prošlosti“. U: *Antika, suvremeni svet: naučnici, istraživači i tumači, Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa*, ur. Ksenija Maricki Gađanski, 258-264. Beograd: Društvo za antičke studije Srbije, 2013.
- Martinčić, Julijo. „Osvrt na osječke škole i maturante gimnazija u Osijeku“. U: *Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000.*, ur. Julijo Martinčić, 39-52. Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.
- Matić, Tomo. *Osječka humanistička gimnazija od osnutka do godine 1848*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1937.
- Matić, Vilim. „Arhivističko istraživanje zgrada osječkih gimnazija“. U: *Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000.*, ur. Julijo Martinčić, 53-58. Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.
- Matković, Hrvoje. *Povijest Jugoslavije*. Zagreb: Naklada Pavičić, 2003.
- Mažuran, Ive. *Najstariji zapisnik općine Osijek - Tvrđa 1705. – 1746. godine. Uvod u historiju Osijeka XVII stoljeća*. Osijek: Historijski arhiv u Osijeku, 1965.

- Mažuran, Ive. „Realna gimnazija u Osijeku (1870-1941)“. *Zbornik za historiju školstva i prosvjete* 7 (1973): 69-85.
- Miljković, Dubravka; Batinić, Štefka. „Iz povijesti hrvatskoga srednjeg školstva u razdoblju od 1918.-1940.“. *Napredak* 152 (2011), br. 3-4: 495-520.
- Mlinarević, Dario. „Proračuni grada Osijeka između dva svjetska rata, 1918. – 1941.“. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 10 (2009): 344-355.
- Modrić-Blivajs, Dunja. „Zagrebački srednjoškolski profesori u doba režima Khuen-Hedervarya“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2012.
- Munjiza, Emerik. *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije*. Osijek: Filozofski fakultet, 2009.
- Nikolić, Goran, *Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-1941*. Beograd: Stubovi kulture, 2003.
- Ograjšek Gorenjak, Ida. „Otvaranje ženskog liceja u Zagrebu“. *Povijest u nastavi* 4 (2006), br. 2: 147-176.
- Ograjšek Gorenjak, Ida. „Reforma obrazovnog sustava kao jedno od ključnih društvenih pitanja 19. stoljeća“. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 39 (2007): 57-95.
- Ograjšek Gorenjak, Ida. „Ženska strana Zagrebačkog sveučilišta u međuraću“. U: *Zagreb 1924. – 1930. i 1945. – 1967. Društvo, kultura, svakodnevnica: Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem Desničini susreti 2018.*, ur. Drago Roksanđić, 235-267. Zagreb: FF Press, 2019.
- Ogrizović, Mihajlo. „Razvitak školstva i pedagogije u Jugoslaviji od god. 1918. do god. 1941“. *Zbornik za historiju školstva i prosvjete* 10 (1976): 9-24.
- Pasarić, Josip. „Spisak školskih knjiga“. *Nastavni vjesnik* 33 (1925): 45-46.
- Pejić, Luka. „Osnivanje i prve godine djelovanja osječkog kina „Urania“ (1912. – 1918.). *Scrinia Slavonica* 18 (2018): 289-332.
- Perić, Ivo. „Školski normativni akti i stanje školstva u banovini Hrvatskoj (1939.-1941.)“. *Anali za povijest odgoja* 6 (2007): 55-67.
- Plevnik, Božo. *Stari Osijek*. Osijek: Radničko sveučilište „Božidar Maslarić“, 1987.
- Rački, Andrija. *Iz prošlosti Sušačke gimnazije*. Rijeka: Adamić, 2007.
- Radman, Ljuba. „Povijesni pregled razvoja osječkih gimnazija“. U: *Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000.*, ur. Julijo Martinčić, 9-38. Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.

- Radman, Ljuba. „Tragovima zapisa o prošlosti Učiteljske škole u Osijeku (1893. - 1965.). U: *Učiteljska škola u Osijeku 1893.-1965. Ravnatelji, profesori i maturanti*, ur. Julijo Martinčić; Dubravka Hackenberger, 9-38. Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 2004.
- Rumenjak, Nives. “Prozopografija u 21. stoljeću: izazovi specijalizacije, digitalizacije i interdisciplinarnosti“. U: *Zbornik Nikše Stančića*, ur. Iskra Iveljić., 369-387. Zagreb: FF press, 2011.
- Rumenjak, Nives. *Srpski zastupnici u Banskoj Hrvatskoj. Okvir za kolektivnu biografiju 1881 – 1892.*: Zagreb: Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”, 2003.
- Sirotković, Hodimir. „Sveučilište između dva rata (1918-1941)“. U: *Spomenica u povodu proslave 300. godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, ur. Jaroslav Šidak, 125-172. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije u Zagrebu, 1969.
- Smythe, Dion C. „A Whiter Shade of Pale: Issues and Possibilities in Prosopography. 2007, 4.
- Sršan, Stjepan. *Biografije učitelja i profesora osječkih gimnazija i srednjih škola od 1855. do 1945. godine*. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2009.
- Sršan, Stjepan. „Nobelovac Lavoslav Leopold Ružička (1887. – 1976.) i njegovo osječko školsko okruženje 1894. – 1906. godine“. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): 183-200.
- Sršan, Stjepan. „Nobelovac Vladimir Prelog u osječkom gimnazijskom okruženju 1919. do 1921. godine“. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): 252-264.
- Sršan, Stjepan. „Osječka gimnazija od 1729. do 1945“. U: *Gimnazije u Osijeku 1729. – 1995.*, ur. Julijo Martinčić; Milan Maceljski; Dubravka Hackenberger, 15-26. Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad Osijek, 1996.
- Sršan, Stjepan. *Povijest Osijeka*. Osijek: Povijesni arhiv u Osijeku, 1996.
- Sršan, Stjepan. *Povijest osječke Kraljevske gimnazije: od 1766. do 1838. godine*. Zagreb-Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.
- Sršan, Stjepan. *Ulice i trgovi grada Osijeka*. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2001.
- Stone, Lawrence. „Prosopography“. *Daedalus* 100 (1971), br. 1: 46-79.

- Szabo, Agneza. „Društvo za potporu siromašnih i vrijednih učenika kraljevske gimnazije u Osijeku“. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 12 (2013): 33-44.
- Szabo, Agneza. „Glavna obilježja razvoja osnovnog i srednjeg školstva u istočnoj Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća“. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 9 (2007): 63-88.
- Szabo, Agneza; Goldstein, Ivo. *Povijest zagrebačke Klasične gimnazije (1607 – 2007)*. Zagreb: Novi liber, 2007.
- Szabo, Agneza. „Prilog istraživanju razvoja hrvatskoga srednjeg školstva u 19. stoljeću“. *Nastavni vjesnik* 1 (1997), br. 5-6: 17-25.
- Šimunović-Bešlin, Biljana. *Prosvetna politika u Dunavskoj banovini (1929-1941)*. Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za istoriju, 2007.
- Šute, Ivica. „Demografske promjene u Slavoniji između dva svjetska rata (1918.-1941.)“. *Zlatna dolina* 5 (1999), br. 1: 157-167.
- Šute, Ivica. *Hrvatska povijest 1918. – 1941.* Zagreb: Leykam, 2019.
- Švoger, Vlasta. „O temeljima modernog školstva u Habsburškoj Monarhiji i Hrvatskoj“. *Povijesni prilozi* 42 (2012): 309-328.
- Tomas, Domagoj. „Pododbor Matice hrvatske u Osijeku 1936. -1945“. *Scrinia Slavonica* 19 (2019): 189-216.
- Troch, Pieter. „Interwar Yugoslav state-building and the changing social position of the Sokol gymnastics movement“. *European Review of History* 26 (2019), br. 1: 60-83.
- Ujaković, Branka. „Gimnazijski udžbenici i nastavne metode“. U: *Klasične gimnazije u Hrvatskoj*, ur. Štefka Batinić; Sonja Gaćina Škalamera; Elizabeta Serdar, 23-30. Zagreb: Hrvatski školski muzej, 2007.
- Verboven, Koenrad; Carlier, Myriam; Dumolyn, Jan. “A Short Manual to the Art of Prosopography”. U: *Prosopography Approaches and Applications. A Handbook*, ur. K. S. B. Keats-Rohan, 35-69. Oxford: Unit for Prosopographical Research, 2007.
- Vinaj, Marina. “Građa za bibliografiju osječkih novina: 1848.-1945.“. *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje* 7 (2003), br. 1-2: 7-35.
- Vonić, Maja. „Španjolska gripa u Osijeku 1918.“. *Scrinia Slavonica* 14 (2014): 217-234.
- Zaninović, Mate. *Opća povijest pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga, 1988.

- Žalac, Tomo. *Napredni pokreti i organizacije prosvjetnih radnika u Hrvatskoj 1865-1981*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor, 1983.
- Živaković-Kerže, Zlata. „Gospodarski razvoj“. U: *Od turskog do suvremenog Osijeka*, ur. Julijo Martinčić, 287-298. Osijek: Školska knjiga, 1996.
- Živaković-Kerže, Zlata. *Osječka sjećanja i svaštice: 20. stoljeće*. Osijek: Društvo za hrvatsku povjesnicu, 2004.
- Živaković-Kerže, Zlata. „Sport u gradu Osijeku do 1945. godine“. U: *Povijest sporta grada Osijeka 1784. – 1996.*, ur. Zlata Živaković-Kerže, 23-26. Osijek: Društvo za hrvatsku povjesnicu, 1998.
- Župan, Dinko. „Jelovnici Đačke menze u Osijeku 1926/27. Prilog istraživanju prehrane osječkih srednjoškolaca u prvoj polovici 20. st.“ *Scrinia Slavonica* 18 (2018): 559-585.
- Župan, Dinko. „Kulturni i intelektualni razvoj u Hrvatskoj u „dugom“ 19. stoljeću“. U: *Temelji moderne Hrvatske. Hrvatske zemlje u „dugom“ 19. stoljeću*, ur. Vlasta Švoger; Jasna Turkalj, 273-308. Zagreb: Matica hrvatska, 2016.
- Župan, Dinko. *Mentalni korzet. Spolna politika obrazovanja žena u Banskoj Hrvatskoj (1868-1918)*. Osijek-Slavonski Brod: Učiteljski fakultet u Osijeku, 2013.
- Župan, Dinko. „Viša djevojačka škola u Osijeku“. *Scrinia Slavonica* 5 (2005): 366-383
- Župan, Dinko. „Više djevojačke škole u Požegi, Đakovu i Osijeku“. *Anali za povijest odgoja* 7 (2008): 123-142.
- Žutić, Nikola. *Sokoli*. Beograd: Angrotrade, 1991.

7.5. Internetski izvori

- „Ben-Hur: A Tale of the Christ“, *International Movie Database*, <https://www.imdb.com/title/tt0016641/>
- „Chang: A Drama of the Wilderness“, *International Movie Database*, <https://www.imdb.com/title/tt0017743/>
- „Der Orlov“, *International Movie Database*, <https://www.imdb.com/title/tt0338313/>
- „Dolores Del Rio“, *Proleksis enciklopedija*, <https://proleksis.lzmk.hr/17210/>
- „Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora“, *Nacionalni informacijski arhivski sustav*, http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_6794

- „Faust“, *International Movie Database*, <https://www.imdb.com/title/tt0016847/>
- „Feodora Dežma“, *Židovski bibliografski leksikon*, <https://zbl.lzmk.hr/?p=3115>
- „Guido Jeny“, *Hrvatski biografski leksikon*, <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8558>
- „Isidor Kršnjavi“, *Hrvatska enciklopedija*,
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=34241>
- „Ivan Berti“, *Hrvatski biografski leksikon*, <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1842>
- „Josip Bösendorfer“, *Hrvatska enciklopedija*,
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8912>
- „Kalmi Altarac“, *Židovski biografski leksikon*, <https://zbl.lzmk.hr/?p=3144>
- „Karin Michaelis“, *Hrvatska enciklopedija*,
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40544>
- „Lya De Putti“, *International Movie Database*,
<https://www.imdb.com/name/nm0211048/>
- „Milan Prelog“, *Proleksis enciklopedija*, <https://proleksis.lzmk.hr/42582/>
- „Miroslav Freiburger“, *Hrvatska enciklopedija*,
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=20550>
- „Nathan Schwartz“, *Židovski biografski leksikon*, <https://zbl.lzmk.hr/?p=2104>
- „Prosvetni glasnik“, *Sveučilišna knjižnica „Svetozar Marković, Beograd*,
<http://ubsm.bg.ac.rs/engleski/zbirka/novina/prosvetni-glasnik-1880-1944>
- „Ramon Novarro“, *Proleksis enciklopedija*, <https://proleksis.lzmk.hr/39258/>
- „Sigismund Čajkovac“, *Hrvatska enciklopedija*,
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13135>
- „Simon Ungar“, *Židovski biografski leksikon*,
<https://zbl.lzmk.hr/?paged=338&p=znpoqaimvczub>
- „The Four Horsemen of the Apocalypse“, *International Movie Database*,
<https://www.imdb.com/title/tt0012190/>
- „Werner Fuetterer“, *International Movie Database*,
<https://www.imdb.com/name/nm0297529/>

8. PRILOZI

8.1. Individualne biografije profesora osječkih gimnazija

8.1.1. Profesori zaposleni u osječkim gimnazijama

Abeles, Jozefina rođena je u Zagrebu 31. kolovoza 1896. Bila je židovske vjeroispovijesti. Nakon završene gimnazije u Zagrebu, diplomirala je slavistiku i germanistiku 1919. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te je bila osposobljena za predavanje njemačkog jezika i hrvatskog ili srpskog jezika. Uz hrvatski jezik, govorila je još i tri strana jezika: francuski, njemački i talijanski. Prvo radno iskustvo stekla je u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, gdje se 6. kolovoza 1918. zaposlila kao namjesni učitelj, da bi 21. kolovoza 1922. bila premještena u Realnu gimnaziju u Sušaku. Tijekom rada u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku vršila je i dužnost čuvara učiteljske i učeničke knjižnice.⁷⁰⁴ Bila je članica Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁷⁰⁵

Abramović, Zvonimir Ivan rođen je u mjestu Lokve u Gorskom kotaru 14. svibnja 1905. Po narodnosti se izjašnjavao kao Hrvat, a po vjeroispovijesti kao rimokatolik. Nakon završene Učiteljske škole u Križevcima, daljnje je obrazovanje stekao u Beogradu, gdje je 1928. godine završio jednogodišnji tečaj za nastavnike gimnastike. Uz hrvatski jezik, služio se i njemačkim jezikom. Nakon što se prvi put zaposlio u siječnju 1926., većinom je radio po pučkim školama u Svetom Ivanu Zelini, Delnicama, Crncu Virovskom, Grbavcu, Šišljaviću, Kutini i Zemunu, a 30. travnja 1929. premješten je u Realnu gimnaziju u Osijeku u svojstvu privremenog učitelja vještina te je predavao gimnastiku. Ispit za učitelja vještina položio je 8. listopada 1930.⁷⁰⁶ U Osijeku se ukupno zadržao nešto manje od tri godine te je 24. travnja 1932. premješten u Realnu gimnaziju u Šibeniku.⁷⁰⁷

Ajanović, Mustafa rođen je u Rogatici u Bosni i Hercegovini 2. ožujka 1907. Bio je muslimanske vjeroispovijesti. Roditelji su mu bili Muhamed, po zanimanju težak, i Zilha (r. Komarica). Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Šerijatskoj gimnaziji u Sarajevu, a visoku školsku spremu na Filozofskom fakultetu u Beogradu 1932. godine, gdje je stekao obrazovanje

⁷⁰⁴ Hrvatska (dalje: HR), Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), fond 890-4, *Zbirka personalnih spisa službenika Zemaljske vlade, Pokrajinske uprave, oblasnih uprava, Savske banovine, Banovine Hrvatske i ministarstava Nezavisne Države Hrvatske, prosvjetni djelatnici* (dalje: PSPD), kut. 259, br. 12799.

⁷⁰⁵ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁷⁰⁶ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 1366.

⁷⁰⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.; knjiga 37, „Matica i sposobnik za učitelje 1922. - 1930.“ (dalje: MS 22-30.)

iz hrvatskog jezika i književnosti kao glavnog predmeta i narodne povijesti kao sporednog. Prvo zaposlenje bilo mu je Realnoj gimnaziji u Osijeku, u kojoj se kao suplent zaposlio 20. kolovoza 1934. te ostao do 23. rujna 1936., kada je prebačen u Šerijatsku gimnaziju u Sarajevu.⁷⁰⁸

Aničić Dušnjaković (r. Mamužić), Gizela rođena je u Subotici u Vojvodini 16. ožujka 1909. Bila je rimokatolkinja. U Subotici je završila Realnu gimnaziju, a u Zagrebu Filozofski fakultet 1931. Zemljopis joj je bio glavna struka, a opća povijest sporedna. Uz hrvatski jezik, govorila je i četiri strana jezika: engleski, francuski, mađarski i njemački. Prvo zaposlenje, u svojstvu honorarne nastavnice, bilo joj je u Realnoj gimnaziji u Subotici od 30. studenog do 11. prosinca 1933. Nakon toga radi u Građanskoj školi u Subotici, a od 28. kolovoza 1934. radi kao suplent u Ženskoj realnoj gimnaziji u istom mjestu. U Realnu gimnaziju u Osijeku premještena je 20. veljače 1935., no u njoj se zadržala svega nekoliko mjeseci jer je već 14. studenog iste godine, po vlastitoj molbi, prešla u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku gdje je, nakon što je u travnju 1937. položila profesorski ispit, 27. studenoga iste godine imenovana profesoricom. U istoj školi bila je i nakon 10. travnja 1941. Uz školski i nastavni rad, bavila se prijevodima romana te pisala novele i članke za *Jutarnji list* i *Ženski list*. Također je bila i članica Crvenog križa⁷⁰⁹. Za Rudolfa Aničića Dušnjakovića udala se 3. srpnja 1937. i s njim je imala sina Dražena.⁷¹⁰

Antolković, Gustav rođen je u Vukovaru 26. srpnja 1883. u obitelji Vinka i Franciške (r. Belly). Vjeroispovijest mu je bila rimokatolička. Završio je Realnu gimnaziju u Osijeku, a zatim 1906. Visoku školu za likovne umjetnosti u Budimpešti, gdje je osposobljen za prostoručno i geometrijsko risanje. Služio se hrvatskim, mađarskim, njemačkim i ruskim jezikom. Od 1906. godine, kad je položio i profesorski ispit, radio je u Realnoj gimnaziji u Koprivnici. Tamo je prvo radio kao namjesni učitelj, zatim od 26. kolovoza 1908. kao pravi učitelj te naposljetku od 13. listopada 1911. i kao profesor. U karlovačku Realnu gimnaziju premješten je u kolovozu 1913. i tamo ga je zatekao Prvi svjetski rat u kojem je služio kao zapovjednik 11. satnije 27. domobranske pukovnije. U veljači 1915. zarobili su ga Rusi te je boravio u Turkestanu sve do listopada 1921. Nakon povratka iz zarobljeništva na vlastitu molbu premješten je 12. studenoga 1921. u Realnu gimnaziju u Osijeku u kojoj se zadržao narednih dvadeset godina. Točnije, sve do 25. kolovoza 1941. i prelaska u Učiteljsku školu u Osijeku. Za vrijeme rada u Realnoj gimnaziji u Osijeku bio je i ravnateljski poslovođa i

⁷⁰⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 2, br. 59.

⁷⁰⁹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

⁷¹⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 5, br. 205.

nadzorni nastavnik podmlatka Crvenog Križa. Bio je vješt u slikarstvu i kiparstvu te je organizirao brojne slikarske izložbe u Osijeku. Za vrijeme zarobljenštva u Taškentu oženio se Olgom (r. Đaškević) s kojom je imao kćer Lidiju, rođenu 16. srpnja 1920.⁷¹¹

Antolović, Marko rođen je u Privlaci kod Vinkovaca 2. lipnja 1885. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Rođen je u obitelji Petra, po zanimanju ratara, i Anke (r. Karabalić.) Nakon završetka Klasične gimnazije u Vinkovcima upisuje Filozofski fakultet u Zagrebu, no provodi i dva semestra u Pragu i jedan u Beču. Godine 1909. u Zagrebu završava studij i biva osposobljen za filozofiju i grčki jezik kao glavne predmete te latinski jezik kao sporedni. Uz hrvatski jezik, govorio je čak šest stranih jezika: češki, francuski, grčki, latinski, njemački i talijanski. Prvo zaposlenje dobiva 13. listopada 1911. u Klasičnoj gimnaziji u Karlovcu kao namjesni učitelj, a već mjesec dana poslije polaže profesorski ispit. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku premješten je 24. veljače 1912. i tamo se zadržao tek nešto više od dva mjeseca. Zatim prelazi u Klasičnu gimnaziju u Varaždinu u kojoj se zadržava pola godine, a onda odlazi u školu koju je i završio – Klasičnu gimnaziju u Vinkovcima. Ipak, i u toj školi ostaje manje od godinu dana te se 16. kolovoza 1913. po drugi puta vraća u Klasičnu gimnaziju u Osijeku. Taj put zaposlen je u svojstvu pravog učitelja, odnosno od 2. studenog 1916. i profesora iako je kao sudionik Prvog svjetskog rata već od prosinca 1914. bio u zarobljeništvu u kojem će ostati sve do kolovoza 1919. Nakon povratka iz zarobljenštva vraća se u Klasičnu gimnaziju u Osijeku⁷¹² te radi i kao knjižničar učeničke knjižnice. Međutim, 14. siječnja 1923. premješten je u Realnu gimnaziju u Osijeku,⁷¹³ gdje će provesti sljedećih šesnaest godina. U treću po redu osječku gimnaziju, Žensku realnu gimnaziju, prelazi 9. ožujka 1939.⁷¹⁴ i postaje ravnateljem, no 11. siječnja 1940. opet se vraća u Realnu gimnaziju u Osijeku u kojoj će raditi i nakon proglašenja NDH. Bio je član društva Crvenog križa te Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁷¹⁵ Također je bio član Pododbora Matice hrvatske Osijek.⁷¹⁶ Idom (r. Schlanger) oženio se 2. siječnja 1923. i s njom je imao sinove Marka, rođenog 15. veljače 1923., i Petra, rođenog 19. rujna 1919.⁷¹⁷

⁷¹¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 6, br. 248.

⁷¹² HR-DAOS-157, VGO, kut. 70, br. 463.

⁷¹³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 40.

⁷¹⁴ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 349.

⁷¹⁵ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁷¹⁶ Domagoj Tomas, „Pododbor Matice hrvatske u Osijeku 1936. -1945., *Scrinia Slavonica* 19 (2019): 202.

⁷¹⁷ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „Matica i sposobnik za učitelje 1905. – 1928.“ (dalje: MS 5-28); HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 6, br. 253.

Arslanagić, Mušan rođen je u Trebinju u Bosni i Hercegovini 2. rujna 1908. Po vjeroispovijesti bio je musliman. Nakon završetka Druge gimnazije u Sarajevu studirao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu te bio osposobljen za fiziku i matematiku. Uz hrvatski, govorio je i francuski jezik. Prvo zaposlenje bilo mu je na radnom mjestu suplenta u Realnoj gimnaziji u Petrinji, gdje se zadržao od 29. veljače 1936. do 7. rujna 1936. kada je premješten u Realnu gimnaziju u Osijeku. U osječkoj Realnoj gimnaziji proveo je manje od godinu dana te je 27. kolovoza 1937. premješten u Realnu gimnaziju u Prizrenu.⁷¹⁸

Askočenski, Pavle rodio se u Voronježu u Rusiji 9. ožujka 1897. Po narodnosti bio je Rus, po vjeroispovijesti pravoslavac. Nakon završene gimnazije u rodnom gradu studirao je u Simferopolju, Moskvi i Beogradu, gdje je 1927. osposobljen za povijest kao glavnu struku i jugoslavensku književnost kao sporednu. Govorio je hrvatski, njemački i ruski jezik. U Kraljevstvo SHS došao je nakon što je sudjelovao u građanskom ratu u Rusiji. S radom u školstvu započeo je 1. veljače kao kontraktualni suplent Realne gimnazije u Nišu, gdje se zadržao do 7. rujna 1936. i premještaja u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku. Iz nje je 27. kolovoza 1937. prebačen u Realnu gimnaziju u Osijeku, a 10. ožujka 1938. imenovan je profesorom Učiteljske škole u Osijeku. Tamo se ipak zadržao svega nekoliko dana te je već 16. ožujka 1938. vraćen u Realnu gimnaziju u Osijeku u kojoj će raditi i nakon 10. travnja 1941. Uz rad u školi, pisao je članke povijesne i kulturne tematike za razne časopise.⁷¹⁹

Atijas, Jakob rođen je u Bijeljini u Bosni i Hercegovina 19. siječnja 1904.⁷²⁰ Bio je židovske vjeroispovijesti. Roditelji su mu bili Mošo i Sara (r. Devald). Glavna struka bila mu je jugoslavenska književnost, a sporedna francuski jezik. Radno iskustvo stekao je u Realnoj gimnaziji u Osijeku u kojoj se 1. ožujka 1933. zaposlio kao suplent, a profesorom postao 19. travnja 1937. Godine 1941. i dalje je bio zaposlen u istoj školi. Godine 1940. oženio se Emom (r. Kifner).⁷²¹

Bajuk, Hugo bio je profesor filozofije, francuskog jezika i talijanskog jezika. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je kao profesor iz Realne gimnazije u Ptuju 14. ožujka 1933. Nakon nešto više od pola godine, 18. listopada 1933., premješten je u Učiteljsku školu u Osijeku, ali

⁷¹⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 7, br. 339.

⁷¹⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 8, br. 352.

⁷²⁰ *Zavičajnici grada Osijeka 1901. – 1946.*, ur. Stjepan Sršan; Vilim Matić (Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2003.), 46.

⁷²¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 422.; IRG 33/34.; IRG 39/40.

je već 23. listopada iste godine dodijeljen natrag Realnoj gimnaziji u Osijeku koju je konačno napustio 18. kolovoza 1934. prelaskom u Realnu gimnaziju u Otočcu.⁷²²

Baličević, Marko rođen je u Ilači kod Vinkovaca 17. srpnja 1897. Po narodnosti se izjašnjavao kao Hrvat, a po vjeroispovijesti kao rimokatolik. Nakon završene gimnazije studirao je na Bogoslovnom fakultetu u Budimpešti te doktorirao 31. svibnja 1921. Bio je osposobljen za rimokatolički vjeronauk. Nakon rada u pučkim školama u Bošnjacima i Gorjanima te u Nadbiskupskoj gimnaziji u Zagrebu premješten je 1. rujna 1921. u Realnu gimnaziju u Osijeku kao namjesni učitelj.

Banić, Danica rođena je u Mostaru u Bosni i Hercegovini 27. srpnja 1907. Po vjeroispovijesti bila je pravoslavka. Završila je Realnu gimnaziju u Mostaru, a zatim Filozofski fakultet u Beogradu 10. listopada 1930. Zoologija i botanika bile su joj glavna struka, a fiziologija, geologija i paleontologija pomoćne struke. Uz hrvatski, govorila je francuski i njemački jezik. Prvo radno iskustvo stekla je u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, gdje se u svojstvu suplenta zaposlila 25. veljače 1931. Već 31. prosinca iste godine premještena je u Realnu gimnaziju u Mostaru.⁷²³

Barbarić, Mladen rođen je u Iloku 17. lipnja 1873. u obitelji Josipa i Jelke (r. Šamšalović). Bio je Hrvat i rimokatolik. Nakon završene Niže gimnazije u Osijeku studirao je u Beču filozofiju i teologiju te bio osposobljen za predavanje vjeronauka 8. srpnja 1895. Uz hrvatski, govorio je latinski i njemački jezik. Nakon što je kao kateheta radio u Iloku, 2. listopada 1918. imenovan je namjesnim učiteljem u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Pravim učiteljem imenovan je 7. srpnja 1919., a naslov profesora podijeljen mu je 16. studenoga 1921. U osječkoj Ženskoj realnoj gimnaziji radio je sve do svojega umirovljenja 28. lipnja 1932. Dok je radio kao profesor, Banska uprava mu je u listopadu 1930. izrekla opomenu jer se, zbog toga što je smatrao da je zakinut u svojim pravima, žalio izravnu Ministarstvu prosvjete, a nije postupio po zakonu i žalio se preko neposredno nadređenih.⁷²⁴ Uz školsku i nastavnu službu, bio je gvardijan Franjevačkog samostana u Osijeku, a prije dolaska u Osijek bio je župnik u Cerniku i Iloku. Uspješno je svirao klavir i bio autor mnogih rasprava i članaka u različitim časopisima.

⁷²² IRG 32/33.; IRG 33/34.

⁷²³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 14, br. 725.

⁷²⁴ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 21, br. 1030.

Između ostaloga, uređivao je list za mladež *Andeo čuvar* te napisao monografiju *Crtice iz povijesti Šarengrada*.⁷²⁵ Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁷²⁶

Barišić, Zdravko rođen je u Požegi 24. rujna 1910. Po narodnosti bio je Hrvat, po vjeroispovijesti rimokatolik. U rodnoj Požegi završio je Klasičnu gimnaziju, a nakon toga 1935. i Filozofski fakultet u Zagrebu, uz povijest i geografiju kao struku. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Prvo zaposlenje bilo mu je na mjestu suplenta u Realnoj gimnaziji u Osijeku od 8. veljače 1940.⁷²⁷ do 5. svibnja iste godine, kada je premješten u Učiteljsku školu u Osijeku.⁷²⁸ U kratkom vremenu rada u Realnoj gimnaziji u Osijeku oženio se Smiljkom (r. Minić) 3. ožujka 1940.⁷²⁹

Bator, Danijel rođen je u Ivankovu 3. kolovoza 1874. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Rođen je u obitelji Julijusa i Amalije.⁷³⁰ Nakon što je završio Učiteljsku školu u Petrinji, u Zagrebu je 1903. završio Tečaj za geometrijsko i prostoručno risanje, što mu je omogućilo da predaje krasopis iako je držao nastavu i iz matematike, prirodopisa i zemljopisa. Govorio je, uz hrvatski, i njemački jezik. Radno iskustvo kao učitelj, počevši od 10. kolovoza 1893., stjecao je po nižim pučkim školama u Zagrebu, Vinkovcima i Virju da bi 21. kolovoza 1907. bio zaposlen u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku u kojoj se zadržao do 17. kolovoza 1909. Nakon toga prelazi u Učiteljsku školu u Osijeku. Tijekom rada u osječkoj Učiteljskoj školi 23. veljače 1912. imenovan je glavnim učiteljem, a 1915. i profesorom. Sljedeća postaja bila mu je Ženska realna gimnazija u Osijeku u koju prelazi 9. kolovoza 1919. i zadržava se do umirovljenja 12. listopada 1931.⁷³¹ Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁷³² Bio je oženjen Marijom (r. Topalović) s kojom je dobio kćeri Mariju (1897.), Ljubicu (1903.), Zaticu (14. studenog 1907.) i Boženu (16. prosinca 1910.) te sinove Juliusa (28. siječnja 1896.) i Danijela (1899.).⁷³³

Baumeister, Zlata rođena je u Brodu na Savi 23. kolovoza 1895. Bila je pripadnica rimokatoličke vjeroispovijesti. U Osijeku je završila Učiteljsku školu, a u Beogradu 1923. Filozofski fakultet te je bila osposobljena za predavanje fizike i matematike. Ranije, 12. rujna

⁷²⁵ HR-DAOS-155, GSBO, knjiga 12, „Matica i sposobnik učitelja“ (dalje MS); Sršan, *Biografije učitelja*, 203-204.

⁷²⁶ Hondl, „Članovi Društva“, 190

⁷²⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 175.

⁷²⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 546.

⁷²⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 17, br. 859.

⁷³⁰ *Zavičajnici*, 65

⁷³¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 19, br. 967.

⁷³² Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁷³³ HR-DAOS-155, GSBO, knjiga 12, „MS“; *Zavičajnici*, 65.

1919., položila je ispit za učiteljicu pučkih škola. Osim hrvatskog jezika, govorila je francuski i njemački jezik. Kao namjesna učiteljica u nižim pučkim školama s radom je započela 23. kolovoza 1916. u Beškoj, zatim je 11. listopada 1923. prešla u Gimnaziju u Požarevcu kao privremeni predmetni učitelj, da bi u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku bila premještena 15. travnja 1925. Državnu službu napustila je 23. rujna 1930.⁷³⁴

Becić, Zora bila je privremeni predmetni učitelj u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od 7. studenoga 1924. do polovice 1925. godine. Predavala je francuski i hrvatski jezik.⁷³⁵

Belovitić, Branko rođen je u Brodu na Savi 3. ožujka 1882. u obitelji Aleksandra, po zanimanju trgovca, i Jelisave (r. Arsenović). Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Nakon završene Realne gimnazije u Osijeku studirao je u Berlinu, Münchenu i Zagrebu, gdje je 1903. diplomirao na Filozofskom fakultetu s prirodopisom kao glavnom strukom te fizikom i zemljopisom kao sporednima. Uz hrvatski, govorio je francuski i njemački jezik. Dobro je svirao klavir. Prvo radno mjesto u svojstvu namjesnog učitelja bilo mu je u Realnoj gimnaziji u Mitrovici od 9. listopada 1905. do 19. kolovoza 1907. Zatim, po molbi, prelazi u Realnu gimnaziju u Krapini, gdje je 16. kolovoza 1909. imenovan pravim učiteljem. Sljedeće radno mjesto bilo mu je u Osijeku, u Realnoj gimnaziji, gdje je, po molbi, prešao 28. kolovoza 1911., a za profesora bio imenovan 20. rujna 1912. U Učiteljsku školu u Osijeku premješten je 1. rujna 1916. da bi se već 25. rujna iste godine vratio u Realnu gimnaziju u kojoj ostaje do 18. kolovoza 1921. Za ravnatelja Ženske realne gimnazije imenovan je 19. kolovoza 1921. te na tom mjestu ostaje sve do trenutka smrti od upale pluća 11. siječnja 1932.⁷³⁶ Bio je član Jugoslavenskog profesorskog društva i predsjednik pododbora istog u Ženskoj realnoj gimnaziji. Dobio je Orden sv. Save IV. stupnja 27. siječnja 1924. Dvaput se ženio, prvo Marom (r. Cvar) 22. siječnja 1920., s kojom je bio u braku do njezine smrti 27. lipnja 1928., a zatim Ljubicom (r. Vesecki) 7. ožujka 1929.⁷³⁷

Benak, Anđelko rođen je u Čereviću blizu Novog Sada 5. travnja 1887. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku, a studirao je u Zagrebu (gdje je apsolvirao 1911.) i na Filozofskom fakultetu u Beogradu, koji je završio 16. veljače 1928. Glavna struka bila mu je povijest, a sporedna zemljopis. Osim hrvatskog, govorio je i njemački jezik. Bio je vojnik u Prvom svjetskom ratu. Školsku karijeru započeo je

⁷³⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 19, br. 989.

⁷³⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 9, br. 223.

⁷³⁶ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 57, "Osobni list Branka Belovitića"

⁷³⁷ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 22, br. 1125.

u Trgovačkoj školi u Bijeljini 24. prosinca 1913. Nakon toga prešao je u Realnu gimnaziju u Banja Luci 5. kolovoza 1919., zatim odlazi u Realnu gimnaziju u Rumi 7. rujna 1920., u Realnu gimnaziju u Novoj Gradišci 22. listopada 1921. i na kraju u Klasičnu gimnaziju u Požegi 4. rujna 1923. U Realnu gimnaziju u Banja Luci vratio se 27. kolovoza 1926. kao privremeni predmetni učitelj, a zatim i suplent od 9. travnja 1928. Po drugi put u Realnu gimnaziju u Novoj Gradišci odlazi 9. listopada 1930. Proforski ispit polaže 20. studenoga 1930. i 12. prosinca iste godine imenovan je profesorom. U Realnu gimnaziju u Osijeku dolazi već koncem svoje karijere, preciznije 26. studenoga 1930., i u njoj ostaje sve do umirovljenja 29. studenog 1932. Bio je u braku s Julijom (r. Drizomonić) od 17. listopada 1918.⁷³⁸

Benešić, Jelka rođena je u Iloku 13. studenoga 1909. Završila je Realnu gimnaziju u Zemunu, Filozofski fakultet u Zagrebu 10. listopada 1932. te Umjetničku akademiju u Varšavi 20. lipnja 1939. Bila je osposobljena iz hrvatske književnosti kao glavne struke te filozofije, hrvatske povijesti, hrvatske gramatike i poljskog jezika kao sporednih struka. Uz hrvatski jezik, govorila je i dva strana jezika: njemački i poljski. Bila je vješta u crtanju i kiparstvu. Kao suplent bila je zaposlena u Realnoj gimnaziji u Beranama u Crnoj Gori 14. kolovoza 1939., dok je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku, u istom svojstvu, prešla 24. rujna 1939. U toj se gimnaziji zadržala do 16. siječnja 1941., nakon čega je premještena u Žensku realnu gimnaziju u Karlovcu. Bila je član Crvenog križa.⁷³⁹

Bibica, Marija rođena je u Dubrovniku 30. prosinca 1907. u obitelji Marka, po zanimanju liječnika, i Aurelije (r. Vodnica). Izjašnjavala se kao Hrvatica i rimokatolkinja. Realnu gimnaziju završila je u Dubrovniku, nakon čega studira u Parizu i Zagrebu, gdje na Filozofskom fakultetu diplomira 9. listopada 1930. Hrvatski jezik bio joj je glavna struka, a latinski jezik sporedna. Uz hrvatski jezik, govorila je čak četiri strana jezika: francuski, latinski, njemački i talijanski. Prvo radno iskustvo stekla je u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Tamo se u svojstvu suplenta zaposlila 25. veljače 1931. te ostala do 31. prosinca iste godine kada je, po molbi, premještena u Realnu gimnaziju u rodnom Dubrovniku.⁷⁴⁰

Blažek, Ivan rođen je u Iloku 21. lipnja 1905. Bio je rimokatolik. Završio je Učiteljsku školu u Osijeku. Dva semestra studirao je matematiku i fiziku na Filozofskom fakultetu u Beogradu, no ispisao se i 5. rujna 1927. položio učiteljski ispit. U Beogradu je 24. lipnja 1928. završio Tečaj za učitelja gimnastike te 18. listopada 1930. položio ispit za stalnog učitelja vještina –

⁷³⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 22, br. 1161.

⁷³⁹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 23, br. 1197.

⁷⁴⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 39, br. 2041.

gimnastike, čime je stekao sposobnost predavanja gimnastike u srednjim školama. Uz hrvatski, govorio je češki, francuski i njemački jezik. Radno iskustvo u školama počeo je stjecati kao privremeni učitelj u Realnoj gimnaziji u Iloku 14. siječnja 1925., gdje je bio do odlaska na službu vojnog roka 30. srpnja 1926. Nakon povratka s vojnog roka radi u osnovnoj školi u Iloku i Realnoj gimnaziji u istom gradu, a 28. prosinca 1928. premješten je u Klasičnu gimnaziju u Požegi, gdje je 24. studenoga 1930. imenovan učiteljem vještina – gimnastike. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 9. kolovoza 1939. te je u njoj bio zaposlen i na početku postojanja NDH. Vršio je i dužnost čuvara zbirke za gimnastiku u istoj školi. Osim školskoga rada, bio je istaknuti sportski djelatnik, spretn u nizu sportskih disciplina. Bavio se rezbarstvom za dječake u podmlatku Crvenog križa, organizirao izlete i ljetovanja za djecu, a pisao je i članke o gimnastičkim vježbama za časopise *Gimnastikon* i *Slavonac*. U studenom 1938. položio je ispit za položaj časnika u vojsci, a 16. siječnja 1940. nagrađen je Medaljom za vojničke vrline.⁷⁴¹ Bio je oženjen Zlatom (r. Barbarić), no od nje se razveo 1937. godine.⁷⁴²

Blažević, Vilma rođena je u Šibeniku 21. srpnja 1915. u obitelji Ante, po zanimanju sudca, i Amelije (r. Cusmich). Bila je Hrvatica i rimokatolkinja. Nakon završene Realne gimnazije u Šibeniku, studirala je u Zagrebu na Muzičkoj akademiji i tamo diplomirala 21. lipnja 1939. te bila osposobljena za nastavu pjevanja. Osim hrvatskog, govorila je i talijanski jezik. S radom u školstvu započela je 19. rujna 1939.⁷⁴³ kao suplentica Realne gimnazije u Osijeku, gdje je bila i nakon 10. travnja 1941.⁷⁴⁴

Bogner, Josip rođen je u Zemunu 2. srpnja 1905. Otac Josip po zanimanju je bio tesar, ime majke bilo je Zorka. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Realnu gimnaziju u Zemunu. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Predavao je gimnastiku u Realnoj gimnaziji u Osijeku kao privremeni učitelj vještina od 17. srpnja 1936. do 30. travnja 1939.⁷⁴⁵ Nakon toga premješten je u Drugu realnu gimnaziju u Beogradu. Od 27. studenog 1938. bio je oženjen Natalijom (r. Gozdanić), kućanicom.⁷⁴⁶

Bonači, Ružica bila je osposobljena za jugoslavensku književnost kao glavnu struku te hrvatski jezik i francuski jezik kao sporedne struke. U svojstvu suplenta stigla je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku iz Realne gimnazije u Vršcu 19. studenoga 1932. U osječkoj

⁷⁴¹ HR-DAOS-158, RG, kut 9, br. 54.

⁷⁴² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 30, br. 1565.; HR-DAOS-158, RG, kut 9, br. 485.

⁷⁴³ HR-DAOS-158, RG, kut 10, br. 1212.

⁷⁴⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 30, br. 1596.

⁷⁴⁵ HR-DAOS-158, RG, kut 8, br. 793.

⁷⁴⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 32, br. 1695.

gimnaziji ostala je do 20. listopada 1933., nakon čega je premještena u Realnu gimnaziju u Karlovcu.⁷⁴⁷

Bösendorfer, Josip rođen je u Lukaču u blizini Virovitice 30. siječnja 1876. u obitelji Leopolda, po zanimanju stolara, i Marije (r. Pištanac). Izjašnjavao se kao Hrvat i rimokatolik. Nakon završene Klasične gimnazije u Osijeku, diplomirao je 1899. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a tijekom studiranja nekoliko semestara proveo je i u Beču, Grazu i Pragu. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 24. srpnja 1902. na temu *Zrinsko-frankopanska urota*. Bio je osposobljen predavati povijest i zemljopis, oba predmeta kao glavnu struku. Osim hrvatskog jezika, govorio je i četiri strana jezika: francuski, njemački, ruski i talijanski. Prvo zaposlenje bilo mu je u Donjogradskoj gimnaziji u Zagrebu u svojstvu pomoćnog učitelja od 1. veljače 1899. do 30. lipnja 1899. Kao namjesni učitelj dolazi u Klasičnu gimnaziju u Osijeku 9. rujna 1900. Sljedeće godine 13. svibnja polaže profesorski ispit. U pravoga učitelja promaknut je 1. travnja 1905., a nekoliko mjeseci poslije, 7. prosinca 1905., imenovan je profesorom. Klasičnu gimnaziju u Osijeku napušta 20. rujna 1914. i odlazi u Realnu gimnaziju u Osijeku. U toj školi zadržava se do 26. srpnja 1916. i vraćanja u osječku Klasičnu gimnaziju. Kratko je vrijeme, od 31. siječnja 1918.⁷⁴⁸ do 28. studenog iste godine, ravnatelj Ženske realne gimnazije u Osijeku, nakon čega 29. studenog 1918. postaje ravnateljem Realne gimnazije u Osijeku.⁷⁴⁹ Na toj će se poziciji zadržati do 1. listopada 1922. kada prelazi na rad u Zemaljski arhiv. Njegovo izbjivanje iz škola nije dugo trajalo te se već 5. ožujka vraća kao profesor u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku u kojoj ostaje sve do svojeg umirovljenja 28. lipnja 1932. Nakon toga djeluje u osječkom Društvu prijatelja starina i bavi se muzejskim radom. Pisao je različite knjige i članke povijesne tematike, među kojima se izdvajaju *Crtice iz slavonske povijesti* (1910.) kao i objavljivao arhivsku građu. Dana 25. svibnja 1913. dobio je priznanje Kraljevske zemaljske vlade za zanimljivo prikazivanje kulturne povijesti prema zahtjevu nove naučne osnove i modernih načela za poučavanje povijesti u srednjim školama. Valja izdvojiti da je bio član Münchenske akademije od 1930., bečke od 1932. te Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti od 1934. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁷⁵⁰ Također je od 1914. pa sve do 1939. bio i gradski

⁷⁴⁷ IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.

⁷⁴⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 1, br. 23.

⁷⁴⁹ HR-DAOS-158, RG, kut 6, br. 32.

⁷⁵⁰ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

zastupnik grada Osijeka.⁷⁵¹ Od 1900. godine bio je oženjen Slavom (r. Ipša)⁷⁵² s kojom je imao sinove Leopolda, rođenog 19. kolovoza 1900., i Dragutina, rođenog 19. listopada 1902.⁷⁵³

Bosutić, Tomislav rođen je u Osijeku 10. ožujka 1876. Roditelji su mu bili Karlo i Katarina (r. Schmid).⁷⁵⁴ Bio je Hrvat i rimokatolik. Nakon završene Klasične gimnazije u Osijeku, diplomirao je 1919. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, pri čemu su mu struka bile fizika i matematika. Proforski ispit položio je 17. listopada 1900. Uz hrvatski, govorio je i njemački jezik. Školsku karijeru započeo je 1900. radeći po gimnazijama u Sarajevu, Banja Luci i ponovno u Sarajevu, odakle je 12. studenoga kao profesor premješten u Realnu gimnaziju u Osijeku. U istoj se školi zadržao do 7. rujna 1920. nakon čega prelazi u Žensku realnu gimnaziju u svojstvu ravnatelja kao zamjena za odsutnog Milana Preloga. Umire već sljedeće godine, 30. travnja.⁷⁵⁵ Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁷⁵⁶ Od 24. svibnja 1905. bio je u braku s Irenom (r. Boić) s kojom je imao dvoje djece: Nadu, rođenu 28. veljače 1906., i Vladimira, rođenog 23. siječnja 1914.⁷⁵⁷

Branković, Nikola rođen je u Vukovaru 22. studenog 1915. Po narodnosti se izjašnjavao kao Jugoslaven, dok je po vjeroispovijesti bio pravoslavac. Završio je Realnu gimnaziju u Vukovaru, a 3. listopada 1938. Bogoslovni fakultet u Beogradu. Pravoslavni vjeronauk bio mu je glavna struka, dok su mu sporedne struke bile filozofija i grčki jezik. Govorio je hrvatski jezik, a od stranih jezika grčki, njemački i ruski. Prvo zaposlenje bilo mu je u svojstvu suplenta u Realnoj gimnaziji u Osijeku počevši od 10. kolovoza 1939.⁷⁵⁸ Ipak, u Osijeku se zadržao kratko jer je već 12. prosinca 1939. premješten u Realnu gimnaziju u rodnom Vukovaru.⁷⁵⁹

Braunzar, Andrija rođen je u Sarvašu kod Osijeka 7. listopada 1884. u obitelji Ivana i Ane (r. Pilger). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Nakon završene Klasične gimnazije u Osijeku, diplomirao je 1910. u Beču, pri čemu mu je njemački jezik bio glavna struka, a klasična filologija sporedna. Proforski ispit položio je tek 31. listopada 1931. Uz hrvatski jezik, služio se grčkim, latinskim i njemačkim jezikom. S radom u školstvu započeo je 18. siječnja 1911.

⁷⁵¹“Josip Bösendorfer“, *Hrvatska enciklopedija*, pristup ostvaren 25.V.2022., <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8912>

⁷⁵² *Zavičajnici*, 102

⁷⁵³ HR-DAOS-158, RG, knjiga 36, “Matica i sposobnik za učitelje 1913. – 1922.” (dalje: MS 13-22); HR-DAOS-155, GSBO, knjiga 12, „MS“; kut. 7, br. 255.

⁷⁵⁴ *Zavičajnici*, 104.

⁷⁵⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 4, br. 162; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 35, br. 1885.

⁷⁵⁶ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁷⁵⁷ HR-DAOS-158, RG, knjiga 36, „MS 13-22.“

⁷⁵⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 11.

⁷⁵⁹ HR-DAOS-486, IM, kut. 53, „Prigovor na prosvjetnog inspektora“.

kao namjesni učitelj u Klasičnoj gimnaziji u Varaždinu. Već sljedeće godine premješten je u Klasičnu gimnaziju u Gospiću, a onda 22. kolovoza 1913. u Realnu gimnaziju u Osijeku. Bio je u austrougarskoj vojsci tijekom cijelog Prvog svjetskog rata, a kraće vrijeme, tijekom studenog 1918., i u vojsci Države SHS. Nakon rata vratio se radu u Realnoj gimnaziji u Osijeku, a 29. listopada 1921. dobio je titulu profesora. Umirovljen je 27. prosinca 1932., no odmah je i reaktiviran te je nastavio s radom u osječkoj Realnoj gimnaziji do 2. kolovoza 1933. Ni tada ne završava karijeru, već prelazi u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku, gdje je radio sve do svoje smrti 27. prosinca 1940.⁷⁶⁰ Tijekom rada u Realnoj gimnaziji u Osijeku jedno vrijeme bio je i poslovođa škole, a bio je i član Crvenog križa. Elizabetom (r. Mayer) oženio se 8. travnja 1912. i s njom je imao kćer Elzu, rođenu 25. veljače 1913.⁷⁶¹

Brolich, Rudolf rođen je u Korenici 13. travnja 1878. u obitelji Jure i Danice (r. Tiljak).⁷⁶² Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Gimnaziju je završio u Sušaku, a zatim upisao Filozofski fakultet na kojem je diplomirao 1903. Predavao je fiziku i matematiku, a profesorski ispit položio je 4. svibnja 1909. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Karijeru je započeo 29. siječnja 1904. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Zemunu, zatim je od 29. srpnja iste godine radio u Klasičnoj gimnaziji u Gospiću, a od 6. kolovoza 1905. u Klasičnoj gimnaziji u Požegi. Iz Požege odlazi 3. travnja 1907. u Klasičnu gimnaziju u Zagrebu. Tijekom 1908. kratko radi u Nižoj realnoj gimnaziji u Koprivnici, a zatim opet u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. U Klasičnu gimnaziju u Požegi vraća se 24. travnja 1908. te ostaje tamo do 15. kolovoza 1909. nakon čega je premješten u Klasičnu gimnaziju u Osijeku. Tamo je 18. prosinca imenovan pravim učiteljem, a 11. veljače 1913. profesorom. U tom vremenu radio je i kao eksterni profesor matematike i fizike u Biskupskom liceju u Đakovu. Na Trgovačku akademiju u Osijeku premješten je 21. kolovoza 1922.⁷⁶³, odakle je prešao u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku 23. prosinca 1924. Osijek je napustio 16. listopada 1929. kada je premješten u Realnu gimnaziju u Brodu. Tijekom rada u osječkoj Klasičnoj gimnaziji bio je čuvar fizikalne zbirke. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁷⁶⁴ Posjedovao je kuću u Osijeku. Oženio se 12. veljače 1910. Ernestinom (r. Nikolić) i s njom je imao dvije kćeri: Jelku, rođenu 18. studenoga 1910., i Slavku, rođenu 22. ožujka 1912.⁷⁶⁵

⁷⁶⁰ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 36, br. 220.

⁷⁶¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 39, br. 2041.

⁷⁶² *Zavičajnici*, 119

⁷⁶³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 287.

⁷⁶⁴ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁷⁶⁵ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 42, br. 2194.

Brolich, Slavka rođena je u Osijeku 22. ožujka 1912. Roditelji su joj bili Rudolf, poznati osječki gimnazijski profesor, i Ernestina (r. Tiljak). Bila je rimokatoličke vjeroispovijesti. Završila je Žensku realnu gimnaziju u Osijeku, a nakon toga 12. srpnja 1934. Filozofski fakultet u Zagrebu. Zemljopis joj je bio glavna struka, a sporedne etnologija s etnografijom i nacionalna povijest. Uz hrvatski, govorila je tri strana jezika: francuski, njemački i talijanski. S radom je započela kao honorarna nastavnica Treće realne gimnazije u Zagrebu 8. listopada 1937. U Građansku školu u Osijeku prešla je 17. kolovoza 1939., no bila je dodijeljena Realnoj gimnaziji u Osijeku.⁷⁶⁶ Potpuni premještaj dogodio se 27. veljače 1941. kada je imenovana suplenticom Realne gimnazije u Osijeku⁷⁶⁷, gdje će se zadržati i nakon 10. travnja 1941.⁷⁶⁸

Bučan, Vojislav rođen je u Sarajevu u Bosni i Hercegovini 8. lipnja 1896. Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Gimnaziju je završio u Sarajevu, a zatim Bogosloviju u Srijemskim Karlovcima te 1922. Filozofski fakultet u Zagrebu. Bio je stručan za povijest i zemljopis. Uz hrvatski, govorio je mađarski i njemački jezik. Kao namjesni učitelj zaposlio se 21. kolovoza 1922. u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku.⁷⁶⁹ U Realnu gimnaziju u Subotici premješten je 10. studenog 1925. Opomenu za neuredno obavljanje posla dobio je od Pokrajinske uprave za Hrvatsku i Slavoniju 1. svibnja 1923.⁷⁷⁰ Zanimljivo, već je 1. studenoga 1924. godine od Ministarstva prosvjete nagrađen Ordenom sv. Save V. stupnja.⁷⁷¹

Budar, Ksenija rođena je u Zagrebu 18. siječnja 1913. Izjašnjavala se kao Hrvatica i rimokatolkinja. Žensku realnu gimnaziju završila je Splitu, a zatim studirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je diplomirala 13. listopada 1935. Zemljopis joj je bio glavna struka, a sporedne etnologija s etnografijom i nacionalna povijest. Osim hrvatskog, govorila je francuski, njemački i talijanski jezik. Prvo zaposlenje dobila je kao suplentica Realne gimnazije u Osijeku 18. rujna 1940.⁷⁷² Bila je zaposlena u školi i nakon proglašenja NDH.⁷⁷³

Budisavljević (r. Janković), Danica rođena je u mjestu Kistanje kod Benkovca 13. lipnja 1911. u obitelji Nikole i Marije. Francuski jezik bio joj je glavna struka, a njemački jezik sporedna. Uz hrvatski jezik, minimalno je govorila još dva strana jezika: francuski i njemački. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigla je kao suplentica 11. rujna 1936. iz gimnazije u

⁷⁶⁶ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 863.

⁷⁶⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 367.

⁷⁶⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 42, br. 2195.

⁷⁶⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 288.

⁷⁷⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 147.; br. 244.

⁷⁷¹ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; kut. 78, br. 423.

⁷⁷² HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1239.

⁷⁷³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 43, br. 2279.

Danilovgradu u Crnoj Gori. U Osijeku se nije dugo zadržala jer je 11. rujna 1937. dodijeljena na rad Prvoj ženskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, no na službeni premještaj u istu školu čekala je sve do 22. siječnja 1941.⁷⁷⁴ Za Adama Budisavljevića, pripravnika Okružnog suda u Zagrebu, udala se u Parizu 7. srpnja 1937.⁷⁷⁵

Burina, Ragib rođen je u Stolcu u Bosni i Hercegovini 23. srpnja 1901. Bio je islamske vjeroispovijesti. Gimnaziju je završio u Mostaru, a Filozofski fakultet u Beogradu 2. ožujka 1931. Osposobljen je bio za fiziku i matematiku. Uz hrvatski, govorio je i njemački jezik. Karijeru u prosvjeti započeo je 30. kolovoza 1931. kao suplent Realne gimnazije u Bijeljini. U Realnu gimnaziju u Osijeku u istom je svojstvu premješten 18. studenoga 1932. U toj se školi kratko zadržao jer je već 27. travnja 1933. bio premješten u Realnu gimnaziju u Virovitici.⁷⁷⁶

Celestin, Vjekoslav rođen je u Staroj Bistri kod Ivanca 13. lipnja 1862. godine. Roditelji su mu bili Aleksij, gostioničar, i Ana (r. Paugres). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Nakon završenog gimnazijskog obrazovanja u Zagrebu, u istom je gradu na Filozofskom fakultetu 1886. godine diplomirao klasičnu filologiju. Profesorski ispit položio je 17. svibnja 1887. Osim hrvatskog jezika, govorio je čak pet stranih jezika: engleski, francuski, grčki, latinski i njemački. S radom u školstvu započeo je kao pomoćni učitelj u Realnoj gimnaziji u Zagrebu 11. veljače 1886. Iste je godine, 11. rujna, imenovan namjesnim učiteljem Klasične gimnazije u Osijeku. U toj školi zadržat će se gotovo četrdeset godina, s tim da je 10. veljače 1888. postao pravim učiteljem, a 23. svibnja 1891. imenovan je profesorom. Umirovljen je 24. siječnja 1926.⁷⁷⁷ Dobitnik je više nagrada. Tako je 10. kolovoza 1900. dobio Priznanje zastupstva slobodnog i kraljevskog grada Osijeka za sređivanje gradskog muzeja. Nakon umirovljenja 20. rujna 1927. od Ministarstva prosvjete dobio je Orden sv. Save IV. stupnja.⁷⁷⁸ Uz regularni školski rad, bavio se i neobligatnim podučavanjem francuskog jezika. Također, kao cijenjeni latinist, pisao je mnoge rasprave i članke iz područja prapovijesti, rimske arheologije, rimske epigrafije te grčke, rimske i jugoslavenske numizmatike. Bavio se i prevođenjem beletristike pa je tako prevodio romane s francuskog i engleskog jezika. Bio je i članom mnogih društava, pri čemu se izdvajaju Društvo srednjoškolskih profesora u Zagrebu, Profesorsko društvo u Beogradu i Narodna obrana. Od 18. studenog 1891. bio je oženjen Gabriealom (r. Knobloch) s kojom je dobio šestoro djece: Miru (5. listopada 1892.), Milivoja (7. srpnja 1894.), Vladimira

⁷⁷⁴ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 36, br. 93.

⁷⁷⁵ *Zavičajnici*, 345.; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 31, br. 2026.

⁷⁷⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 47, br. 2435.

⁷⁷⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 77, br. 22.; br. 37; br. 59.

⁷⁷⁸ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 672

(22. ožujka 1896.), Ivana (11. siječnja 1898.), Jelisavu (19. studenog 1900.) i Veru (16. kolovoza 1907.).⁷⁷⁹

Cepelić, Milan rođen je u Marijancima kod Valpova 3. lipnja 1882. Bio je Hrvat i rimokatolik. Završio je Realnu gimnaziju u Osijeku, a zatim je četiri semestra u Budimpešti te nakon toga u Beču studirao Politehničke studije diplomiravši 1907. Bio je stručan za deskriptivnu geometriju i matematiku. Profesorski ispit položio je 11. travnja 1913. Uz hrvatski, govorio je i francuski, mađarski i njemački jezik. Sudjelovao je u Prvom svjetskom ratu prvo u austrougarskoj, a zatim u jugoslavenskoj vojsci. Karijeru je započeo u Realnoj gimnaziji u Osijeku 18. kolovoza 1907. kao namjesni učitelj. Iz Osijeka je prešao u Realnu gimnaziju u Vukovaru 1909., a zatim otišao raditi u Bosnu i Hercegovinu. Prvo je radio u Banja Luci, a onda i u Sarajevu, gdje je 11. kolovoza 1912. imenovan pravim učiteljem, a 23. prosinca 1916. i profesorom. U Osijek, ovaj put na Trgovačku akademiju, vratio se 18. listopada 1920. Godine 1921. bio je premješten u Realnu gimnaziju u Osijeku, no ostao je raditi na Trgovačkoj akademiji. Osijek opet napušta 21. kolovoza 1922., kada odlazi u Klasičnu gimnaziju u Varaždinu. Ipak, tamo se nije dugo zadržao te se u Realnu gimnaziju u Osijeku vraća 30. siječnja 1923. i u njoj ostaje do svog umirovljenja 31. ožujka 1927.⁷⁸⁰

Cernjak, Draga rođena je u Zagrebu 21. prosinca 1893. Izjašnjavala se kao Hrvatica i rimokatolkinja. Završila je Ženski licej u Zagrebu, a 1916. godine i Filozofski fakultet u istom gradu. Glavna struka bila joj je kemija, a sporedne struke fizika i matematika.⁷⁸¹ Doktorirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 31. svibnja 1919. s temom *O topljivosti nekih kovinskih vodeliza u vodenoj otopini*.⁷⁸² Profesorski ispit položila je 23. travnja 1917. Prvo radno mjesto bilo joj je u Učiteljskoj školi u Osijeku, gdje se zaposlila kao namjesna učiteljica 19. listopada 1917., a napredovala u pravu učiteljicu 17. siječnja 1919. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku premještena je 26. srpnja 1919. te je 1. veljače 1921. imenovana profesoricom. U navedenoj školi zadržala se do 6. listopada 1924. nakon čega je premještena na radno mjesto nastavnice na Gospodarsko-šumarskom fakultetu u Zagrebu.⁷⁸³ Bila je članica Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁷⁸⁴

⁷⁷⁹ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“

⁷⁸⁰ HR-DAOS-158, RG, knjiga 36, „MS 13-22.“.

⁷⁸¹ Hrvatska (dalje: HR), Državni arhiv u Osijeku (dalje: DAOS), fond 164, *Učiteljska škola u Osijeku* (dalje: UŠ), knjiga 166, „Matica i sposobnik službenika učiteljske škole u Osijeku“.

⁷⁸² Luetić, „Prve studentice“, 197.

⁷⁸³ HR-DAOS-155, GSBO, knjiga 12, „MS“.

⁷⁸⁴ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

Crevar, Đuro rođen je u Vrginmostu u blizini Gline 12. ožujka 1885. Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Nakon završene Realne gimnazije u Karlovcu, upisao je Filozofski fakultet u Zagrebu. Jedan semestar studirao je i u Pragu, a diplomirao je u Zagrebu 1909. Bio je osposobljen za povijest i zemljopis. Profesorski ispit položio je 3. svibnja 1911. Uz hrvatski, govorio je češki, njemački i talijanski jezik. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Zaposlio se u Realnoj gimnaziji u Osijeku 6. rujna 1911. kao namjesni učitelj, a 21. ožujka 1913. napreduje u pravog učitelja. Premješten je u Klasičnu gimnaziju u Osijeku 21. rujna 1914., a 13. srpnja 1916. dodijeljen mu je naslov profesora. U Realnu gimnaziju u Osijeku vraća se 8. studenog 1916. i u njoj ostaje do 9. listopada 1919., nakon čega je premješten u Realnu gimnaziju u Korenici i imenovan ravnateljem te škole.⁷⁸⁵ Istaknuo se prijevodom stručne knjige *Opći zemljopis* (1910.).⁷⁸⁶

Crljenjak, Jelisava rođena je 1917.⁷⁸⁷ Završila je Građansku školu u Našicama, a zatim Učiteljsku školu za ženski ručni rad u Zagrebu.⁷⁸⁸ Radila je kao honorarna nastavnica za ženski ručni rad u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od 25. rujna 1937. te kao privremena učiteljica vještina od 18. rujna 1940. Tu je radila i nakon 10. travnja 1941.⁷⁸⁹

Čepinac, Nikola rođen je u Dalju 10. prosinca 1893. u obitelji Mladena i Milice (r. Velenderić). Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Završio je Klasičnu gimnaziju u Osijeku, a zatim studirao u Beču i Zagrebu, gdje je diplomirao na Filozofskom fakultetu 1918. Na istom je fakultetu doktorirao 14. svibnja 1921. na temu *Filozofski principi matematike*. Filozofija i matematika bile su mu glavne struke, a fizika sporedna. Profesorski ispit položio je 31. listopada 1921. Govorio je hrvatski jezik, a od stranih francuski i njemački. Prvo zaposlenje bilo mu je u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku, gdje se zaposlio kao namjesni učitelj 29. travnja 1920., a eksterno je radio i u Učiteljskoj školi u Osijeku. U Realnu gimnaziju u Brodu prelazi 18. kolovoza 1920., no već 9. rujna premješten je u Realnu gimnaziju u Osijeku. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku vraća se 21. kolovoza 1922. te je 22. svibnja 1923. imenovan profesorom.⁷⁹⁰ U Realnu gimnaziju u Osijeku po drugi puta je došao 15. listopada 1925.⁷⁹¹ i u njoj se zadržao do 30. travnja 1938. kad je postavljen za nastavnog inspektora u Ministarstvu

⁷⁸⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 18.

⁷⁸⁶ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 52, br. 2700.

⁷⁸⁷ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 35, br. 1602.

⁷⁸⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 662.

⁷⁸⁹ IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.; IŽRG 39/40.

⁷⁹⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 240.

⁷⁹¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 597.

prosvjete. Oženio se Milenom (r. Mirković) 3. kolovoza 1922. i s njom je imao sina Časlava, rođenog 31. kolovoza 1923.⁷⁹²

Čerin (r. Dobrović), Teodora rođena je u Bakru 8. listopada 1908. u obitelji Ivana i Marije (r. Rošić).⁷⁹³ Bila je rimokatoličke vjeroispovijesti. Nakon završene Ženske realne gimnazije u Zagrebu, u istom gradu na Filozofskom fakultetu diplomirala je 27. lipnja 1932. Botanika i zoologija bile su joj glavne struke, a sporedne povijest filozofije, logika, psihologija i fizika. Proforski ispit položila je 4. svibnja 1939. Uz hrvatski, govorila je francuski i njemački jezik. Kao suplentica zaposlila se 20. kolovoza 1934. u Realnoj gimnaziji u Kotoru. Već sljedeće godine, 12. listopada 1935., premještena je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku da bi 26. srpnja 1938. bila premještena u Realnu gimnaziju u Osijeku. Dana 4. rujna 1939. dodijeljena je Realnoj gimnaziji u Brodu, 11. travnja 1940. imenovana je profesoricom,⁷⁹⁴ a 22. siječnja 1941. i premještena u već navedenu školu.⁷⁹⁵ Udala se za Kostu Čerina, sudskog pristava na Okružnom sudu u Osijeku, 6. lipnja 1934. Imali su kćer Davorku, rođenu 25. kolovoza 1936.⁷⁹⁶

Čič, Ljudevit rođen je u Staroj Vasi u Sloveniji 25. kolovoza 1905. u obitelji Pavla i Marije (r. Likon). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Splitu te Filozofski fakultet u Ljubljani 1930. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a povijest sporedna. Proforski ispit položio je 29. veljače 1936. Osim hrvatskog, govorio je francuski, slovenski i talijanski jezik. U Realnoj gimnaziji u Osijeku zaposlio se u svojstvu suplenta 29. listopada 1930., a profesorom je imenovan 29. travnja 1937. U radnom mjestu u istoj školi bio je i nakon proglašenja NDH. U školi je bio i knjižničar učeničke knjižnice te čuvar zbirke školskih udžbenika. Honorarno je podučavao talijanski jezik.⁷⁹⁷ Također je bio nadzornik i starješina stijega osječkih Skauta. Vodio je i Đački dom u Osijeku.⁷⁹⁸ Bio je dobitnik Ordена sv. Save V. stupnja. Oženio se 8. travnja 1940. učiteljicom Vjekoslavom (r. Balog) i s njom je 10. ožujka 1941.⁷⁹⁹ dobio sina Srećka.⁸⁰⁰

⁷⁹² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 57, br. 2955., HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

⁷⁹³ *Zavičajnici*, 143.

⁷⁹⁴ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 801.

⁷⁹⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 121.

⁷⁹⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 57, br. 2961

⁷⁹⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 240.

⁷⁹⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, „Izvještaj društva Đački dom“.

⁷⁹⁹ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 407.

⁸⁰⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 58, br. 2989; HR-DAOS-158, RG, knjiga 38, „Matična knjiga službenika 1942. – 1959. (dalje: MKS 42-59.)

Čorić, Nikola rođen je u Mrkonjić Gradu (Varcar Vakufu) u Bosni i Hercegovini 16. veljače 1883. Roditelji su mu bili Ivo, po zanimanju trgovac, i Kata (r. Stipančić). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Sarajevu, a Filozofski fakultet u Zagrebu. Struka su mu bili povijest i zemljopis. Profesorski ispit položio je 20. lipnja 1910. Doktorirao je u Zagrebu na Filozofskom fakultetu 30. lipnja 1925. Osim hrvatskog, govorio je njemački i talijanski jezik. Bio je vješt u pjevanju i počasn član Hrvatskog pjevačkog društva Posavac iz Bosanske Gradiške. Prvo zaposlenje bilo mu je u Trgovačkoj školi u Tuzli, gdje je 27. studenog 1907. postao privremeni pomoćni učitelj. U Realnu gimnaziju u Sarajevu prešao je 30. srpnja 1909. u svojstvu namjesnog učitelja te se tamo zadržao do 25. kolovoza 1924., nakon čega je u svojstvu profesora i ravnatelja premješten u Nižu gimnaziju u Stolcu. Premješten je 26. kolovoza 1926. za ravnatelja Niže gimnazije u Bosanskoj Gradišci, a zatim 15. studenog 1932. za ravnatelja Realne gimnazije u Gospiću. Ravnateljem Realne gimnazije u Osijeku imenovan je 11. siječnja 1940.⁸⁰¹ te je u tom svojstvu bio i nakon 10. travnja 1941. U Prvom svjetskom ratu, 25. studenog 1914. u Srbiji je bio teško ranjen te je bio dobitnik nagrade za vojnu službu u istom tom ratu. Uz rad u školi, bavio se i znanstvenim radom. Tako je napisao knjigu *Grad Kotor do godine 1420. s osobitim obzirom na bosansku prevlast 1385. – 1420.* Također, bio je organizator različitih dobrotvornih aktivnosti. Oženio se učiteljicom Ljerkom (r. Kovačević) 10. srpnja 1921. te s njom imao sina Zvonimira, rođenog 18. svibnja 1923.⁸⁰²

Defrančeski, Josip rođen je u Ližnjanu 11. rujna 1915. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Završio je Drugu Klasičnu gimnaziju u Zagrebu, a nakon toga diplomirao je 15. srpnja 1940. na Filozofskom fakultetu u istom gradu. Klasični jezici bili su mu glavna struka, a sporedne struke starovjekovna povijest, klasična arheologija i hrvatski jezik. Uz hrvatski, govorio je četiri strana jezika: grčki, latinski, njemački i talijanski. Kao suplent zaposlio se u Realnoj gimnaziji u Osijeku 24. veljače 1941.⁸⁰³ te je tamo bio i nakon 10. travnja 1941. Oženio se Bosiljkom Crevar 25. rujna 1938.⁸⁰⁴

Dežma, Feodora rođena je u Zemunu 18. kolovoza 1901. Roditelji su joj bili Jakov, po zanimanju pravnik, i Ida (r. Spitzer). Bila je židovske vjeroispovijesti. Gimnazijsko obrazovanje završila je u Vinkovcima, a 1925. diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Glavna struka bila joj je kemija, dok su sporedne bile fizika i matematika. Profesorski

⁸⁰¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 117.

⁸⁰² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 63, br. 3219.

⁸⁰³ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 263.

⁸⁰⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 66, br. 3370.

ispit položila je 25. travnja 1928. Uz hrvatski, govorila je njemački jezik. Prvo se kao suplentica 22. srpnja 1926. zaposlila u Realnoj gimnaziji u Novoj Gradišci. U Nižu realnu gimnaziju u Osijeku premještena je 9. listopada 1928., da bi 7. studenog 1929. prešla u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku, gdje je 6. rujna 1930. dobila titulu profesorice. Otpuštena je bila 25. lipnja 1932., no ta je odluka poništena, pa se 3. svibnja 1933. vraća na svoje radno mjesto. Tamo ostaje sve do premještanja u Četvrtu realnu gimnaziju u Zagrebu 11. rujna 1936.,⁸⁰⁵ odakle je 11. rujna 1937. bila dodijeljena Drugoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. U Osijek se vratila 24. kolovoza 1940.,⁸⁰⁶ ovaj put u Realnu gimnaziju. Nakon uspostave NDH bila je 14. svibnja 1941. umirovljena, a sljedeće godine poslana u sabirni logor Tenja kraj Osijeka i deportirana u Auschwitz.⁸⁰⁷

Dodig, Milica za glavnu struku imala je hrvatski jezik, a za sporednu nacionalnu povijest. U Realnu gimnaziju u Osijeku došla je 19. travnja 1937. kao suplentica iz Realne gimnazije u Karlovcu. Profesoricom je imenovana 20. rujna iste godine te ubrzo, 29. studenog, premještena u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku. Ni u toj školi nije se dugo zadržala jer je 26. srpnja 1938. premještena u Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu.⁸⁰⁸

Dolić, Draga rođena je u Duvnu (Tomislavgradu) u Bosni i Hercegovini 6. veljače 1910. u obitelji Nikole i Anke (r. Alaupović). Bila je rimokatoličke vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završila je u Sarajevu. Ispit za učitelja vještina položila je 28. veljače 1934. Struka joj je bila pjevanje. Bila je nastavnica Građanske škole u Osijeku od 12. listopada 1936., ali je dodijeljena na rad u Realnu gimnaziju u Osijeku. Suplentica Realne gimnazije postala je 30. travnja 1938. te je na tome mjestu ostala do 23. kolovoza 1940., nakon čega je otpuštena jer je godinu dana neprekidno bila na bolovanju.⁸⁰⁹ Vršila je dužnost knjižničara nastavničke knjižnice u Realnoj gimnaziji, a također je davala i privatne poduke iz sviranja klavira.⁸¹⁰

Duboković (r. Manzoni), Ivana rođena je u Petrinji 19. ožujka 191. u obitelji Ivana, vijećnika Stola sedmorice, i Olge. Bila je rimokatolkinja. Gimnazijsko obrazovanje stekla je u Gospiću, a na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je 1923. Hrvatski i francuski jezik bili su joj glavna struka. Proforski ispit položila je 28. travnja 1928. Osim hrvatskog, govorila je još tri

⁸⁰⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 30, br. 641.

⁸⁰⁶ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1373.

⁸⁰⁷ „Feodora Dežma“, *Židovski bibliografski leksikon*, pristup ostvaren 23.V.2022., <https://zbl.lzmk.hr/?p=3115>; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 70, br. 3538; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

⁸⁰⁸ IRG 36/37.; IŽRG 37/38.

⁸⁰⁹ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br.48; br. 118.; br. 274; br. 392; kut. 10, br. 1037.

⁸¹⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 74, br. 3747.

strana jezika: francuski, njemački i talijanski. Prvo radno mjesto bilo joj je ono privremene predmetne učiteljice u Realnoj gimnaziji u Bjelovaru od 26. veljače 1925. U istom svojstvu premještena je u Realnu gimnaziju u Križevcima 8. rujna 1925. Tamo postaje suplenticom 17. lipnja 1926., a profesoricom 27. srpnja 1928. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku premještena je 11. listopada 1929. Tamo se kratko zadržala jer je već 18. listopada 1930. dodijeljena, a onda 13. studenoga iste godine i premještena u Realnu gimnaziju u Splitu. Udala se 1. lipnja 1929. za Jakova Dubokovića.⁸¹¹

Durbešić, Ella rođena je u Vrbovskom 20. studenog 1902. Po vjeroispovijesti bila je rimokatolkinja. Nakon završene Ženske realne gimnazije u Zagrebu, u Beogradu je na Filozofskom fakultetu diplomirala 13. studenog 1929. Njemački jezik bio joj je glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Profesorski ispit položila je 6. ožujka 1934. Uz hrvatski jezik, govorila je francuski i njemački. Karijeru je započela 25. rujna 1930. kao suplentica u Realnoj gimnaziji u Sinju, odakle je 17. rujna 1932. prešla u Realnu gimnaziju u Koprivnici. Tamo se kratko zadržala te je 25. studenoga 1932. premještena u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku, gdje je 19. ožujka 1934. imenovana profesoricom. U Osijeku se zadržala do 8. kolovoza 1939., nakon čega je premještena u Realnu gimnaziju u Zagrebu. Udala se za Aleksandra Popovića 16. travnja 1924., no od njega se razvela 1931.⁸¹²

Đaković, Vukašin rođen je u Mogoriću kod Gospića 22. ožujka 1875. u obitelji Ilije i Milice (r. Orlović). Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Gospiću, a diplomirao je 1899. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Grčki jezik i latinski jezik bili su mu glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Profesorski ispit položio je 7. svibnja 1908. Uz hrvatski jezik, govorio je grčki, latinski i njemački jezik. U Klasičnoj gimnaziji u Osijeku počeo je raditi 24. siječnja 1900. kao namjesni učitelj, no već je 10. kolovoza iste godine premješten u Klasičnu gimnaziju u Vinkovcima, gdje se zadržao do 28. srpnja 1904., nakon čega je bio premješten u Klasičnu gimnaziju u Varaždinu. U Osijek, ovaj put u Realnu gimnaziju, vraća se 3. veljače 1907. te je 20. prosinca 1908. imenovan pravim učiteljem. Po drugi put dolazi u osječku Klasičnu gimnaziju 21. kolovoza 1909., a profesorom iste škole imenovan je 3. lipnja 1913. Iz Klasične gimnazije vraća se u osječku Realnu gimnaziju 21. kolovoza 1922.⁸¹³ i tamo radi sve do 27. srpnja 1929. kad je preminuo. Tijekom rada dobio je ukor Zemaljske vlade zbog

⁸¹¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 78, br. 3971.

⁸¹² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 81, br. 4108.

⁸¹³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 293.

nedostojnog i nekorektnog vladanja 20. listopada 1903. Oženio se Melanijom (r. Pucarín) 12. kolovoza 1909. i s njom je imao kćer Jelenu, rođenu 18. travnja 1910.⁸¹⁴

Derkeš, Gilbert rođen je u Maloj Polani u Sloveniji 12. veljače 1892. u obitelji Stefana i Ane (r. Horvat). Bio je rimokatolik. Kao profesor kateheta predavao je vjeronauk. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigao je iz Realne gimnazije u Vukovaru 15. studenog 1936. U školi je radio i nakon proglašenja NDH.⁸¹⁵

Enderle, Ljudevit rođen je u Osijeku 9. kolovoza 1875. u obitelji Cvjetka i Ane (r. Knopp). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Nakon završene Klasične gimnazije u Osijeku, na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je 1899. Bio je osposobljen za povijest i zemljopis. Proforski ispit položio je 17. svibnja 1900. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1. svibnja 1922. Prvo zaposlenje bilo mu je u Realnoj gimnaziji u Virovitici, gdje se zaposlio 28. rujna 1899. kao namjesni učitelj. Premješten je u Klasičnu gimnaziju u Osijeku 10. kolovoza 1900. te u istoj školi 12. kolovoza 1901. postaje pravim učiteljem, a 19. listopada 1904. i profesorom. Nakon preko dvadeset godina rada u Klasičnoj gimnaziji u Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 21. kolovoza 1922.⁸¹⁶ te je u toj školi radio sve do svog umirovljenja 26. lipnja 1932. Tijekom rada u školi bio je čuvar zemljopisno-povijesne zbirke u Klasičnoj gimnaziji i čuvar zemljopisne zbirke u Realnoj gimnaziji. Pisao je članke i rasprave zemljopisne tematike za *Nastavni vjesnik*. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁸¹⁷ Marijom (r. Schmidt) oženio se 8. srpnja 1922. i s njom je dobio sina Ljudevita, rođenog 11. srpnja 1902.⁸¹⁸

Fermevc, Lelja bila je osposobljena iz francuskog jezika kao glavne struke i komparativne književnosti kao sporedne. U Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku zaposlila se kao suplentica 28. veljače 1931., no nije imala sate nastave jer je do lipnja iste godine predavala francuski i njemački jezik u *High School for Girls* u Ashfordu u Engleskoj.⁸¹⁹ Dodijeljena je Prvoj realnoj gimnaziji u Ljubljani 13. prosinca 1931., da bi 2. kolovoza 1933. bila premještena u Realnu gimnaziju u Mariboru.⁸²⁰

⁸¹⁴ *Zavičajnici*, 178.; HR-DAOS-158, RG, knjiga 36, „MS 13-22.“.

⁸¹⁵ *Zavičajnici*, 179.; IŽRG 36/37.; IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.; IŽRG 39/40.

⁸¹⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 291.

⁸¹⁷ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁸¹⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 86, br. 4315; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

⁸¹⁹ SR-AJ-66, MP, kut. 819, br. 8936.

⁸²⁰ IŽRG 30/31.; IŽRG 31/32.; IŽRG 32/33.

Fiala, Luka rođen je u Novom Slankamenu 4. listopada 1897. u obitelji Nikole i Ruže (r. Kratz). Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Nakon završene Klasične gimnazije u Osijeku, diplomirao je 1922. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je 1924. stekao i doktorat.⁸²¹ Glavne struke bile su mu matematika i filozofija, a sporedna fizika. Proforski ispit položio je 13. lipnja 1926. Uz hrvatski, govorio je francuski i njemački jezik. Kao namjesni učitelj zaposlio se 21. kolovoza 1922. u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku.⁸²² Od kolovoza 1924. do svibnja 1925. bio je u vojsci⁸²³, da bi se 8. svibnja 1925. zaposlio u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Nekoliko mjeseci, od 10. listopada 1925. do 21. veljače 1926. radio je u Prosvjetnom odjelu u Osijeku. Međutim, 22. veljače vratio se u Realnu gimnaziju, a 8. lipnja iste godine bio je imenovan profesorom. Osijek je napustio prelaskom u Realnu gimnaziju u Varaždinu 14. siječnja 1929., no po molbi se opet vratio u Realnu gimnaziju u Osijeku 11. listopada 1931. U treću osječku školu, Žensku realnu gimnaziju, prešao je 9. ožujka 1933., no već se 3. kolovoza iste godine vratio u Realnu gimnaziju. Novi odlazak u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku zbio se 11. rujna 1936., no po već četvrti put zaposlio se u Realnoj gimnaziji u Osijeku 30. kolovoza 1937. i u njoj ostao i nakon 10. travnja 1941. Za vrijeme rada u školi bio je čuvar fizičke zbirke u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Bio je od 29. srpnja 1934. oženjen učiteljicom Marijom (r. Kner).⁸²⁴

Fiala (r. Kner), Marija rođena je u Osijeku 13. ožujka 1899. u obitelji Stjepana i Kate (r. Silberbauer). Po vjeroispovijesti bila je rimokatolkinja. Završila je Učiteljsku školu u Osijeku te 1923. konzervatorij u Beču. Struka joj je bila pjevanje. Osim hrvatskog, govorila je francuski i njemački jezik. Radila je u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku kao privremena učiteljica vještina od 1. veljače 1929.⁸²⁵ do 10. studenog 1934., kada je otpuštena iz državne službe. Osim posla u školi, privatno je podučavala sviranje glasovira i glazbenu teoriju. Udala se za profesora Luku Fialu 29. srpnja 1934.⁸²⁶

Fišer, Josip rođen je u Travniku u Bosni i Hercegovini 13. travnja 1901. Po nacionalnosti bio je Hrvat, po vjeroispovijesti rimokatolik. Završio je Učiteljsku školu u Derventi i Višu pedagošku školu u Zagrebu 1928. Glavne struke bile su mu filozofija i pedagogija, a sporedna matematika. Ispit za učitelja osnovnih škola položio je 26. lipnja 1922., za učitelja građanskih

⁸²¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 471.

⁸²² HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 285.

⁸²³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 321; br. 373.

⁸²⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 90, br. 4517; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

⁸²⁵ HR-DAOS-153, NRG, kut. 4, br. 98.

⁸²⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 90, br. 4518.

škola 9. listopada 1926., a za učitelja učiteljskih škola 1928. Uz hrvatski, govorio je i njemački jezik. Karijeru je započeo u Osnovnoj školi u Trebinju 17. rujna 1920. U Žensku učiteljsku školu u Sarajevu premješten je 11. listopada 1920., a u Učiteljsku školu u Aleksincu 21. siječnja 1929. U Realnoj gimnaziji u Osijeku radio je od 5. listopada 1937. do 31. kolovoza 1938, nakon čega je prešao u Učiteljsku školu u istome gradu. Oženio se Zorom (r. Živković) 21. travnja 1930. i imao s njom kćer Ljerku, rođenu 16. srpnja 1931.⁸²⁷

Fišer, Margita bila je stručna za francuski jezik i njemački jezik. U Žensku realnu gimnaziju došla je kao suplentica iz Gimnazije u Šapcu 15. listopada 1931., no 26. lipnja 1932. bila je otpuštena.⁸²⁸

Frua (r. Unukić), Ljubica rođena je u Koprivnici 11. veljače 1900. u obitelji Živka i Terezije (r. Fabijanac). Po vjeroispovijesti bila je rimokatolkinja. Učiteljsku školu završila je u Osijeku, a u Zagrebu Višu pedagošku akademiju 1923. Bila je stručna za francuski jezik, hrvatski jezik i povijest. Ispit za učitelja nižih pučkih škola položila je 12. rujna 1921., a za učitelja viših pučkih škola 19. veljače 1924. Govorila je hrvatski, francuski i njemački jezik. U Nižoj pučkoj školi sv. Ane u Osijeku započela je s radom 26. kolovoza 1919., dok je u Nižoj pučkoj školi u Njemačkoj Retfali u Osijeku radila od 30. svibnja 1921. do 11. rujna 1923., kada prelazi na rad u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku. Tamo je radila do 28. listopada 1930., nakon čega je, po molbi, dodijeljena Osnovnoj školi sv. Duha u Zagrebu. Udala se 18. rujna 1924. za Josipa Fruu, tajnika financijskog ravnateljstva u Osijeku.⁸²⁹

Fučkar, Aleksandar rođen je 1. rujna 1912. Izjašnjavao se kao rimokatolik. Završio je Muzičku akademiju u Zagrebu. U Realnoj gimnaziji u Osijeku kao suplent je trebao početi raditi 28. veljače 1941.⁸³⁰ Međutim, to je ipak učinio 18. ožujka iste godine⁸³¹ jer je bio ugovorno vezan za Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu kao violončelist, a kako je nedostajalo glazbenika za orkestar, morao je odgoditi svoje zaposlenje u Osijeku.⁸³² U istoj školi radio je i nakon proglašenja NDH.

Gaon, Avram rođen je Travniku u Bosni i Hercegovini 21. svibnja 1893. Bio je židovske vjeroispovijesti. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Sarajevu, a zatim je studirao u Zagrebu

⁸²⁷ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 92, br. 4630.

⁸²⁸ IŽRG 31/32.

⁸²⁹ *Zavičajnici*, 231.; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 96, br. 4831.

⁸³⁰ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 285.

⁸³¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 405.

⁸³² HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 381.

i Pragu, gdje je 1921. diplomirao. Filozofija i francuski jezik bili su mu glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Proforski ispit položio je 4. svibnja 1927. Uz hrvatski, govorio je češki, francuski i talijanski jezik. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Karijeru je započeo u Klasičnoj gimnaziji u Mostaru 22. kolovoza 1921. kao namjesni učitelj. Nakon toga radio je u gimnazijama u Metkoviću i Kraljevu, gdje je postao suplent pa profesor, a zatim u Banja Luci i Bihaću. U Realnu gimnaziju, po molbi, premješten je u svojstvu profesora 14. listopada 1929. te se u školi zadržao do 8. listopada 1930.,⁸³³ kada je premješten u Realnu gimnaziju u Koprivnici. Po drugi je put, opet po molbi, u Realnu gimnaziju u Osijeku stigao 11. listopada 1931. te radio u njoj do prisilnog umirovljena 23. svibnja 1941. Tijekom rada u Osijeku honorarno je podučavao francuski jezik u Francuskom klubu⁸³⁴, a upravo se u francuskom jeziku usavršavao i u Francuskoj. Oženio se Esterom (r. Atijas) 4. lipnja 1922. i s njom imao kćer Eriku, rođenu 4. listopada 1931.⁸³⁵

Gephart, Irena predavala je njemački jezik kao glavnu struku te jugoslavensku književnost kao sporednu. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku došla je u svojstvu profesorice iz Realne gimnazije u Vranju 16. listopada 1933. U školi se zadržala sve do 1939., preciznije 8. kolovoza navedene godine, kad je premještena u Prvu realnu gimnaziju u Sarajevu.⁸³⁶

Gottwald, Stjepan rođen je u Zemunu 15. listopada 1889. u obitelji Stjepana i Marije. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Realnu gimnaziju u Zagrebu, a zatim 22. srpnja 1913. i Filozofski fakultet u istom gradu. Bio je osposobljen za predavanje higijene, kemije i prirodopisa. Proforski ispit položio je 19. listopada 1921. Govorio je hrvatski, češki, mađarski i njemački jezik. Istaknuo se kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Prije zaposlenja u školi radio je na Pedagoškom seminaru u Zagrebu od 1910. do 1913. S radom u školstvu započeo je u Realnoj gimnaziji u Osijeku 28. listopada 1918. kao namjesni učitelj. Posljednjeg dana 1919. godine prešao je na rad na Trgovačku akademiju u Osijeku, a zatim je 18. travnja 1920. prebačen u Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu, gdje 18. ožujka 1922. postaje profesorom. Iz zagrebačke Druge realne gimnazije prelazi u Prvu 16. siječnja 1925. i tamo se zadržava sve do povratka u Realnu gimnaziju u Osijeku 16. listopada 1929. Osijek je napustio 22. siječnja 1931., kada je po drugi puta premješten u Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu. S obzirom na to da se istaknuo u Prvom svjetskom ratu, dobio je dva odlikovanja: Križ Crvenog križa i Zlatni

⁸³³ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 1368.

⁸³⁴ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1395.

⁸³⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 99, br. 4955; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

⁸³⁶ IŽRG 33/34.; IŽRG 34/35.; IŽRG 35/36.; IŽRG 36/37.; IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.

križ za zasluge na vrpici medalje za hrabrost. Bavio se fotografijom i vrtlarstvom. Također je pisao stručne članke u *Nastavnom vjesniku* i popularne članke u *Danici*, *Obitelji* i *Zoološkom vrtiću* te se bavio i znanošću napisavši knjigu *Žlijezde s unutrašnjim lučenjem*. Oženio se Olgom (r. pl. Helfmann) 26. prosinca 1917.⁸³⁷

Graff, Jelka rođena je u Osijeku 22. lipnja 1889. Bila je rimokatolkinja. Završila je Ženski licej u Zagrebu. Ispit za učiteljicu nižih pučkih škola položila je 7. veljače 1910., a za učiteljicu viših pučkih škola 26. rujna 1911. Bila je stručna za francuski jezik, hrvatski jezik, krasopis, njemački jezik, povijest i zemljopis. Govorila je hrvatski, engleski, francuski, njemački i talijanski jezik. Također je bila vješta u ručnom radu. Radila je kao namjesna učiteljica u Višoj djevojačkoj školi u Osijeku od 7. prosinca 1911. Pravom učiteljicom imenovana je 2. kolovoza 1913. U Žensku realnu gimnaziju bila je premještena 12. kolovoza 1926., no u njoj se nije dugo zadržala jer je već 30. kolovoza 1927. prešla u Žensku građansku školu u istome gradu.⁸³⁸

Gregorić, Leontina rođena je u Otočcu 18. srpnja 1894. u obitelji Franje i Klementine (r. Kniewald). Vjeroispovijest joj je bila rimokatolička. Završila je Donjogradsku gimnaziju u Zagrebu te upisala Medicinski fakultet u Beču, no odslušala je samo dva semestra. U Zagrebu je 19. srpnja 1917. diplomirala na Filozofskom fakultetu. Struka su joj bili prirodopis i zemljopis. Proforski ispit položila je 19. travnja 1918. Uz hrvatski jezik, govorila je francuski i njemački. Prije zaposlenja u srednjoj školi, radila je od 1916. do 1918. kao asistentica Zoološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu. U Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku zaposlila se 3. svibnja 1918. kao namjesna učiteljica. Pravom učiteljicom imenovana je 22. svibnja 1919., a profesoricom 17. rujna 1921. Osijek je napustila 15. prosinca 1934. kada je premještena u Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu. Tijekom rada u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku bila je čuvarica prirodopisne zbirke. Bila je članica Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁸³⁹ Također je bila aktivna u Zajednici doma i škole, gdje je bila odbornik.⁸⁴⁰

Grginčević, Slavica rođena je u Brodu na Savi 15. ožujka 1902. Po vjeroispovijesti bila je rimokatolkinja. Nakon završene Realne gimnazije u Zagrebu, studirala je u Grazu i na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je 1. srpnja 1925. i diplomirala. Predavala je hrvatski i njemački jezik. Proforski ispit položila je 17. listopada 1928. Uz hrvatski, govorila je

⁸³⁷ HR-DAOS-486, IM, kut. 58, „Strah blokaša od omladine“; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

⁸³⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 109, br. 5523.

⁸³⁹ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁸⁴⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 111, br. 5607; IŽRG 31/32.

francuski i njemački jezik. Prvo zaposlenje bilo joj je u svojstvu suplentice u Realnoj gimnaziji u Varaždinu 28. listopada 1929. U Realnu gimnaziju u Gospiću premještena je 18. rujna 1930., a svega nekoliko dana poslije, 26. rujna, premještena je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku. Iz državne službe bila je otpuštena 6. kolovoza 1932.⁸⁴¹

Gruber, Stjepan rođen je u Zagrebu 17. kolovoza 1899. Otac Adam bio je financijski činovnik, a majka Marija (r. Bačoka) kućanica. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završio je u Vukovaru, a u Zagrebu je 1921. diplomirao na Filozofskom fakultetu. Bio je osposobljen za prirodopis i zemljopis. Proforski ispit položio je 19. travnja 1929. Sudjelovao je kao topnik u Prvom svjetskom ratu. Prije zaposlenja u srednjoj školi radio je kao pomoćnik u Zoologijskom odjelu Narodnog muzeja u Zagrebu od 1918. do 1919. i kao pomoćnik u Geofizičkom zavodu u Zagrebu od 1919. do 1920. Prvo zaposlenje u srednjoj školi bilo je ono u svojstvu namjesnog učitelja u Realnoj gimnaziji u Vukovaru od 17. kolovoza 1921. U istoj školi imenovan je suplentom 23. prosinca 1926., nakon čega 22. srpnja 1927. prelazi u Realnu gimnaziju u Novoj Gradišci, gdje je 19. travnja 1929. imenovan profesorom. Od prvog dana 1930. godine bio je zaposlenik Treće realne gimnazije u Ljubljani. Drugi put dolazi u Realnu gimnaziju u Novoj Gradišci 21. ožujka 1930., a nakon pola godine, 10. rujna, prelazi u Realnu gimnaziju u Krku. Iz Krka je premješten 27. kolovoza 1934. u Realnu gimnaziju u Koprivnici, da bi u Realnu gimnaziju u Osijeku stigao 11. rujna 1936. U Osijeku se zadržao tek nešto dulje od dvije godine, možda i zbog ravnateljve negativne ocjene iz 1937. godine, a onda je 30. prosinca 1938. bio premješten u Realnu gimnaziju u Virovitici. S Anom (r. Cela) imao je sina Brunu, rođenog 24. svibnja 1923.⁸⁴²

Hadžić, Rabija predavala je njemački jezik kao glavnu struku i jugoslavensku književnost kao sporednu. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku došla je 26. srpnja 1938. iz Realne gimnazije u Bijeljini. Na mjestu suplentice radila je do 24. kolovoza 1940., kada je otpuštena. Bila je članica društva Crvenog križa.⁸⁴³

Hartinger, Josip rođen je u Warbentalu u Šleskoj 16. srpnja 1884. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Osijeku, nakon čega je studirao u Zagrebu i Beču, gdje je na Filozofskom fakultetu 19. kolovoza 1908. i diplomirao te bio osposobljen za povijest i zemljopis. Doktorirao je u 1911. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Proforski ispit položio je 16. travnja 1915. Osim hrvatskog, govorio je njemački jezik. Bio je vješt u risanju i

⁸⁴¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 112, br. 5634.

⁸⁴² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 114, br. 5747.

⁸⁴³ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87; kut. 35, br. 1289; IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.; IŽRG 39/40.

strojopisu. Prvo radno iskustvo stekao je kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku od 16. kolovoza 1909. do 5. rujna 1912. Zatim, po molbi, biva premješten u Realnu gimnaziju u Zagrebu, a 16. kolovoza 1913. u Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu. U osječku se Realnu gimnaziju, po molbi, vraća 7. rujna 1915. te 26. ožujka sljedeće godine postaje pravim učiteljem. Po molbi je 4. prosinca 1918. premješten u Trgovačku akademiju u Osijeku te je 9. svibnja 1919. proglašen profesorom. Od 18. veljače 1926. do 22. prosinca 1929., uz kraće prekide kada je bio u Realnoj gimnaziji, bio je dodijeljeni zaposlenik Prosvjetnog odjeljenja u Osijeku, nakon čega je premješten u Zagreb u Prosvjetno odjeljenje banske uprave Savske banovine. Napisao je knjigu *Hrvatsko-slovenska seljačka buna* godine 1573. koju je izdao u Osijeku 1911. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁸⁴⁴ Od 2. kolovoza 1915. bio je oženjen Lujzom (r. Hubert).⁸⁴⁵

Herzer, Adolf rođen je u Vratnu u blizini Varaždina 22. prosinca 1880. u obitelji Samuela i Amalije. Bio je židovske vjeroispovijesti. Klasičnu gimnaziju završio je u Varaždinu, a Filozofski fakultet u Zagrebu 16. srpnja 1903. Njemački jezik bio mu je glavna struka, dok su mu grčki i latinski jezik bile sporedne struke. Proforski ispit položio je 17. listopada 1906. Uz hrvatski jezik, služio se francuskim, grčkim, latinskim i njemačkim jezikom. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Gimnazija u Gospiću bila mu je prvo radno mjesto jer se tamo u svojstvu namjesnog učitelja zaposlio 4. kolovoza 1903. U Realnu gimnaziju u Senju premješten je 11. rujna 1905., a u Realnu gimnaziju u Osijeku 5. ožujka 1907. U Realnoj gimnaziji u Osijeku prvo je 24. prosinca 1907. unaprijeđen u pravog učitelja, zatim je 22. lipnja 1911. dobio naslov profesora, da bi 16. listopada 1922. postao ravnateljem. U tom svojstvu zadržao se do 2. kolovoza 1933. nakon čega je premješten u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku, gdje također postaje ravnateljem. Na toj je dužnosti bio sve do umirovljenja 26. prosinca 1938. Uz rad u školi, bio je aktivan u pisanju članaka za različite novine. Također je 1910. u Osijeku tiskao knjigu *Kratak pregled rodoljubne lirike u Njemačkoj u prvoj polovini 19. vijeka*. Bio je i članom masonske lože Budnost. Za svoj rad dobio je 27. siječnja 1924. Orden sv. Save IV. stupnja, kao i Zlatnu kolajnu Crvenog križa. Ženio se dvaput, prvo 15. svibnja 1913. Fridom (r. Schwarz) s kojom je imao sina Božidara, rođenog 15. srpnja 1915., a nakon njezine smrti drugi puta se oženio 13. listopada 1913. Njegova druga supruga zvala se Regina.⁸⁴⁶

⁸⁴⁴ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁸⁴⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 120, br. 6013.

⁸⁴⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 122, br. 6141; HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 71; kut. 7, br. 179.

Horvat (r. Mirković), Vera rođena je u Dvoru na Uni 2. studenoga 1902. u obitelji Jovana i Jelene (r. Novaković). Bila je pravoslavka. Realnu gimnaziju završila je u Zagrebu, a zatim studirala u Zagrebu na Filozofskom fakultetu i u Parizu, gdje je na Sorboni 1928. i diplomirala. Bila je stručna za francuski i hrvatski jezik. Profesorski ispit položila je 19. listopada 1929. Osim hrvatskog jezika, govorila je francuski, njemački i talijanski. Prvo radno mjesto dobila je kao suplentica Realne gimnazije u Bjelovaru 15. listopada 1928. Tamo se zadržala do 24. lipnja 1932., nakon čega je bila otpuštena iz državne službe. Ipak, u državnu službu vraća se 3. ožujka 1933. zaposlenjem u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, gdje 4. svibnja dobiva i naslov profesorice. Na istom je radnom mjestu bila i 10. travnja 1941. Tijekom rada u Osijeku bila je čuvar učeničke knjižnice Ženske realne gimnazije. Također je bila članica Crvenog križa.⁸⁴⁷ Udala se za Ladislava Horvata 19. svibnja 1935. i s njim dobila kćer Jelenu 12. travnja 1937.⁸⁴⁸

Horvat, Vlatko rođen je u Bjelovaru 27. lipnja 1913. Otac Josip bio je u gradskoj kancelariji, dok mu je majka bila Marija (r. Petrić). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Realnu gimnaziju u Bjelovaru te 1939. Tečaj fizičkog odgoja. U Realnoj gimnaziji u Osijeku zaposlio se 8. veljače 1940. kao privremeni učitelj vještina. Na istom je radnom mjestu dočekao proglašenje NDH.⁸⁴⁹

Hurm, Antun rođen je u Vinkovcima 25. svibnja 1887. u obitelji Antuna i Katarine (r. Andres). Bio je rimokatolik. Gimnaziju je završio u rodnim Vinkovcima te zatim studirao četiri semestra u Beču i četiri semestra u Zagrebu, gdje je na Filozofskom fakultetu 1910. i diplomirao. Njemački jezik bio mu je glavna struka, a grčki i latinski jezik sporedne. Profesorski ispit položio je 29. travnja 1911. Doktorirao je 31. srpnja 1923.⁸⁵⁰ Uz hrvatski jezik, govorio je četiri strana jezika: francuski, grčki, latinski i njemački. S radom je u svojstvu namjesnog učitelja započeo 20. rujna 1910. u Realnoj gimnaziji u Bjelovaru. U Klasičnu gimnaziju u Gospiću imenovan je za pravog učitelja 7. siječnja 1913., a nakon nekoliko mjeseci, 20. rujna, na molbu je premješten u Klasičnu gimnaziju u Osijeku i tamo je 20. veljače 1916. imenovan profesorom. Klasičnu gimnaziju u Osijeku zamijenio je Ženskom realnom gimnazijom u istom gradu 27. listopada 1926. Zaposlenik i treće osječke gimnazije, Realne, postao je 3. prosinca 1933., da bi 23. prosinca 1937. postao prosvjetnim inspektorom. Uz rad u osječkim gimnazijama, honorarno je radio kao učitelj njemačkog jezika u Biskupskom liceju u Đakovu. Također, u

⁸⁴⁷ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

⁸⁴⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 127, br. 6380.

⁸⁴⁹ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 176; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 127, br. 6379.

⁸⁵⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 293.

Klasičnoj gimnaziji u Osijeku bio je knjižničar učiteljske knjižnice, dok je u Ženskoj realnoj gimnaziji bio poslovođa i tajnik. Pisao je članke za *Nastavni vjesnik* i literarne članke za osječki *Hrvatski list*. Bio je i tajnik Narodne akademije i odbornik Moderne škole. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁸⁵¹ Također je bio podupirući član Pododbora Matice hrvatske u Osijeku.⁸⁵² Za svoj rad dobio je Orden sv. Save V. stupnja. Oženio se 29. siječnja 1914. Marijom (r. Kuharić). S njom je imao troje djece: kćer Danicu (12. studenog 1916.), kćer Blaženku (1. listopada 1923.) i sina Vladimira (2. ožujka 1926.).⁸⁵³

Ikica, Zdravko rođen je u Kninu 28. veljače 1906. Bio je rimokatolik. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Kotoru, a Filozofski fakultet završio je u Zagrebu 1931. Zemljopis i geologija s mineralogijom bili su mu glavna struka, a kemija sporedna. Proforski ispit položio je 31. listopada 1938. Uz hrvatski, služio se francuskim, njemačkim i talijanskim jezikom. Gimnazija u Nikšiću bila mu je prvo radno mjesto. Tamo se u svojstvu suplenta zaposlio 20. kolovoza 1934. te ostao dok po molbi nije bio premješten 12. listopada 1935. u Realnu gimnaziju u Osijeku. Ni u Osijeku se nije dugo zadržao jer je 10. rujna 1936. premješten u Realnu gimnaziju u Kninu.⁸⁵⁴

Ivančić, Josip rođen je u Podgoraču 14. prosinca 1888. u obitelji Stjepana i Jele. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Osijeku, a zatim 1917. Bogosloviju u Đakovu. Nakon toga uputio se u Beč, gdje je 1917. doktorirao teologiju. U Zagrebu je na Pravnom fakultetu diplomirao 1926., a onda je još i diplomirao 1930. u Beogradu na Filozofskom fakultetu. Grčki jezik i latinski jezik bili su mu glavna struka, a povijest staroga vijeka sporedna. Uz hrvatski jezik, govorio je francuski, grčki, latinski i njemački. Prvo je bio svećenik, a zatim postao svjetovnjak. Od 1912. do 1917. bio je duhovni pomoćnik u Osijeku, Beču i Bošnjacima kod Županje. S radom u školstvu započeo je u Pučkoj školi u Zemunu 17. kolovoza 1917. kao privremeni vjeroučitelj, a zatim u Višoj djevojačkoj školi u istome gradu od 6. svibnja 1918. kao vjeroučitelj. U Realnoj gimnaziji u Iloku 7. rujna 1920. imenovan je pravim učiteljem, dok mu je 31. prosinca 1923. dodijeljen naslov profesora. Gimnazija u Čačku bila mu je radno mjesto od 10. kolovoza 1927., da bi, po molbi, 26. kolovoza 1932. bio premješten u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku. Tamo je radio i nakon 10. travnja 1941. Bio

⁸⁵¹ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁸⁵² Tomas, „Pododbor Matice“, 203.

⁸⁵³ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 130, br. 6549.

⁸⁵⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 132, br. 6597.

je član Crvenog križa.⁸⁵⁵ Oženio se 28. prosinca 1926. Alojzijom (r. Grgaković) i s njom dobio sinove Petra (24. listopada 1926.) i Stjepana (26. lipnja 1930.).⁸⁵⁶

Jeny, Guido rođen je u Pakracu 4. ožujka 1875. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Završio je Klasičnu gimnaziju u Osijeku te Visoku tehničku školu u Beču 1897. Bio je stručan za deskriptivnu geometriju i matematiku. Profesorski ispit položio je 1906. Uz hrvatski jezik, služio se francuskim i njemačkim jezikom. Prvo radno mjesto bilo mu je ono namjesnog učitelja u Realnoj gimnaziji u Osijeku od 25. kolovoza 1901. do 28. rujna 1904. Sljedeća postaja bila je Realna gimnazija u Mitrovici do 11. kolovoza 1907., nakon čega je slijedio povratak u Realnu gimnaziju u Osijeku, 1908. imenovanje pravim učiteljem te 1911. imenovanje profesorom. Osijek je napustio 19. kolovoza 1912. odlaskom u Realnu gimnaziju u Bjelovaru, no već nakon nekoliko mjeseci, po molbi, 15. veljače 1913. došao je i po treći put u Realnu gimnaziju u Osijeku. U školi je ostao do listopada 1924., a zatim je imenovan za inspektora srednjih i stručnih škola te šefa Odsjeka za srednju i stručnu nastavu kod Velikog župana Oblasti osječke. Od 1929. bio je prosvjetni inspektor u Zagrebu.⁸⁵⁷ Osim rada u školskom sustavu, istaknuo se i kao vrlo uspješan slikar te kulturni djelatnik koji je napisao brojne likovne kritike. Smatra ga se jednim od pokretača hrvatske moderne i jednog od prvih tumača i promicatelja moderne umjetnosti u Hrvatskoj. Prema političkim stavovima pripadao je socijaldemokratima.⁸⁵⁸ Dobio je 4. prosinca 1923. Orden sv. Save V. stupnja. Oženio se Dragicom (r. Turich) 3. listopada 1903. te je s njom imao kćer Ljerku i sina Guida.⁸⁵⁹

Ježić, Slavko rođen je u Dubravi kod Čakovca 17. veljače 1895. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Nakon Realne gimnazije u Bjelovaru, završio je 1916. Filozofski fakultet u Beču i bio osposobljen iz hrvatskog i francuskog jezika. Doktorirao je 19. srpnja 1916., dok je profesorski ispit položio 12. lipnja 1917. Uz hrvatski jezik, govorio je čak šest stranih jezika: češki, engleski, esperanto, francuski, njemački i talijanski. U Drugoj realnoj gimnaziji u Zagrebu zaposlio se 7. kolovoza 1917. kao namjesni učitelj, da bi 21. rujna 1918. bio imenovan pravim učiteljem, a 1. veljače 1921. profesorom. Zagreb je napustio 26. listopada 1929. premještajem u Realnu gimnaziju u Osijeku. Ipak, u toj školi zadržao se svega nekoliko mjeseci, a onda je 28. siječnja 1930. prešao u Učiteljsku školu u Osijeku, da bi već sljedeće

⁸⁵⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

⁸⁵⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 134, br. 6705.

⁸⁵⁷ HR-HDA-139, OO, kut. 114, br. 13.

⁸⁵⁸ „Guido Jeny“, *Hrvatski biografski leksikon*, pristup ostvaren 26.VII.2022., <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8558>

⁸⁵⁹ Isto

godine bio premješten u Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu. Napisao je i preveo niz rasprava, članaka i knjiga. Od 31. ožujka 1929. bio je u braku s intelektualkom Višnjom (r. Petričević) te je s njom dobio sina Slavka 22. siječnja 1930.⁸⁶⁰

Jung, Isidor rođen je u Valpovu 4. travnja 1872. u obitelji Adolfa i Marije (r. Pavjanović). Bio je rimokatolik. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Realnoj gimnaziji u Osijeku, a fakultetsko na Visokoj umjetničkoj školi u Beču i Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Prostoručno risanje bilo mu je glavna struka, a geometrijsko risanje sporedna. Proforski ispit položio je 18. prosinca 1902. Uz hrvatski, služio se francuskim i njemačkim jezikom. Prvo je radio u Nižoj pučkoj školi u Tenji kao namjesni učitelj od 1. siječnja 1897. U Realnu gimnaziju u Bjelovaru stigao je 26. srpnja 1897. te 27. prosinca 1903. postao pravim učiteljem. U Bjelovaru se zadržao do 8. kolovoza 1908. nakon čega je na vlastitu zamolbu premješten u Realnu gimnaziju u Zemunu. Prvi put u realnu gimnaziju u Osijeku dolazi 7. rujna 1915., no već 18. srpnja 1916. vraća se u Realnu gimnaziju u Zemunu. U Osijek po drugi put dolazi, po molbi, 7. siječnja 1917. u Učiteljsku školu. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku prešao je 17. listopada 1918. i tamo se zadržao do 11. listopada 1921., nakon čega po drugi put prelazi u Realnu gimnaziju u Osijeku. Tamo postaje profesorom 29. prosinca 1926. i radi sve do umirovljenja 26. lipnja 1932. U školi je bio čuvar zbirke za crtanje. Osim školskog rada, istaknuo se i kao vrlo uspješan slikar. Slikao je uglavnom mrtvu prirodu, pejzaže i motive iz narodnog života Slavonije. Slikao je akvarelom, pastelom i uljem. Održao je brojne izložbe, uglavnom po Slavoniji, te držao popularna predavanja iz povijesti umjetnosti. Također je bio i sudski vještak iz grafologije. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁸⁶¹ Oženio se Angelom (r. Vursker) 7. svibnja 1900. i s njom je dobio sinove Franju (6. srpnja 1903.) i Antuna (16. ožujka 1905.).⁸⁶²

Jurišić, Štefanija rođena je u Pitomači 21. listopada 1906. Bila je židovske vjeroispovijesti. Nakon završene Ženske realne gimnazije u Zagrebu, u istome je gradu 1931. diplomirala na Filozofskom fakultetu. Hrvatski jezik bio joj je glavna, a njemački jezik sporedna struka. Osim hrvatskog, govorila je francuski i njemački jezik. Zaposlila se 9. svibnja 1935. kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, no već je 8. rujna 1936. bila premještena u Realnu

⁸⁶⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 146, br. 7357.

⁸⁶¹ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁸⁶² HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 150, br. 7532; Zvonimir Kulundžić, „Slikar Slavonije Iso Jung“, *Zbornik Muzeja Đakovštine* 2 (1982), br. 1: 21-78.

gimnaziju u Otočcu. Udala se 29. lipnja 1935. za Petra Jurišića, asistenta na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Imala je kćer Nedu, rođenu 14. kolovoza 1931.⁸⁶³

Kanaet, Tvrtko rođen je u Banja Luci u Bosni i Hercegovini 14. travnja 1900. u obitelji Nike, po zanimanju zidara, i Anke. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završio je u rodnoj Banja Luci, a Filozofski fakultet u Zagrebu 1923. Bio je osposobljen za predavanje prirodnopisa i zemljopisa. Proforski ispit položio je 29. travnja 1925. Osim hrvatskog, govorio je francuski i njemački jezik. Prvo radno mjesto bilo mu je ono privremenog predmetnog učitelja u Nižoj realnoj gimnaziji u Trebinju od 13. rujna 1923. U istoj je školi 23. lipnja 1925. imenovan suplentom, a zatim 26. studenog 1926. i profesorom. Po molbi je prešao u Gimnaziju u Mostaru 23. siječnja 1928. te tamo radio sve do 23. kolovoza 1940. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 24. kolovoza 1940., no zadržao se svega nekoliko mjeseci, do 11. prosinca 1940., nakon čega je, po molbi, premješten u Prvu realnu gimnaziju u Sarajevu. Uz školski rad, pisao je i članke za stručne časopise.⁸⁶⁴

Kempf, Mladen rođen je u Vukovaru 4. listopada 1889. Bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Vinkovcima, a Filozofski fakultet u Zagrebu. Grčki i latinski jezik bili su mu glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Govorio je hrvatski, grčki, latinski i njemački jezik. U Realnoj gimnaziji u Osijeku zaposlio se kao pomoćni učitelj 3. veljače 1914. te je postao namjesnim učiteljem 20. svibnja iste godine. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku premješten je 28. travnja 1916., da bi se 24. kolovoza 1918. vratio u Realnu gimnaziju. Osijek je napustio kad je 21. prosinca 1918. premješten u Realnu gimnaziju u Rumi. Krajem Prvog svjetskog rata istaknuo se u radu sprječavanja mađarske agitacije među Šokcima i Bunjevcima u Baranjskoj županiji da ostanu pod krunom sv. Stjepana.⁸⁶⁵

Kendel, Filip rođen je u Bulkesu u Ugarskoj 22. srpnja 1874. u obitelji Dragutina i Andrijane (r. Einsinger). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Učiteljsku školu u Osijeku, a 1913. Filozofski fakultet u Zagrebu. Bio je osposobljen za predavanje njemačkog jezika, prirodnopisa i zemljopisa. Uz hrvatski, govorio je i njemački jezik. Također je bio vješt u sviranju orgulja i u stenografiji. S radom u školstvu započeo je u Pučkoj školi u Neudorfu 6. kolovoza 1897., gdje je 1900. postao pravim učiteljem. Nakon toga, od 1902. do 1918. radio je u pučkim školama u Krčedinu, Bežaniji, Novoj Pazovi, Prekopakri i Đurđevcu. U Učiteljsku

⁸⁶³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 153, br. 7664.

⁸⁶⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 158, br. 7877.; HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 989; kut 11, br. 64; br. 136.

⁸⁶⁵ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; HR-DAOS-158, RG, kutija 6, „Agitacija profesora protiv Mađara“; br.19; br. 20.

školu u Osijeku stigao je 6. rujna 1918. te se zadržao do 1. listopada 1922., kada je nekoliko dana bio u Višoj pučkoj školi u Našicama. Od 6. listopada 1922. bio je u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, gdje je 5. listopada 1926. imenovan profesorom. U istoj školi ostao je sve do umirovljenja 28. lipnja 1932. U već navedenoj školi bio je tajnik Crvenog križa. Oženio se Katicom (r. Posavac) 4. prosinca 1899.⁸⁶⁶

Kišpatić, Dragutin rođen je u Osijeku 6. travnja 1882. u obitelji Josipa i Katarine. Bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u rodnom Osijeku, a Filozofski fakultet 1905. u Zagrebu. Grčki i latinski jezik bili su mu glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Profesorski ispit položio je 16. listopada 1915. Govorio je hrvatski, grčki, latinski i njemački jezik. U Realnoj gimnaziji u Osijeku zaposlio se kao namjesni učitelj 29. studenog 1905. te je u njoj radio, uz kratke prekide, do 23. kolovoza 1917., a 14. siječnja 1917. bio je i imenovan pravim učiteljem. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku premješten je 24. kolovoza 1917., a profesorom je imenovan 29. svibnja 1919.⁸⁶⁷ Zaposlenikom i treće osječke gimnazije postao je 10. listopada 1923.⁸⁶⁸, kada je premješten u Žensku realnu gimnaziju. Tu školu napustio je krajem 1925. godine. Uz školski rad, istaknuo se kao vrstan latinist prevodeći brojne tekstove s latinskog jezika. Oženio se Marijom (r. Auman) 19. lipnja 1916. Uz pastorka Franju, rođenog 31. siječnja 1914., sa suprugom Marijom imao je troje djece: Miroslava (19. veljače 1917.), Ljubišu (16. studenog 1919.) i Dragicu (24. listopada 1920.).⁸⁶⁹

Klaić, Adolf (Bratoljub) rođen je u Bizovcu u blizini Osijeka 27. srpnja 1909. Roditelji su mu bili Adolf, činovnik, i Marijana (r. Longauer). Izjašnjavao se kao Hrvat i rimokatolik. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Drugoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, a fakultetsko na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je diplomirao 8. listopada 1932. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a povijest sporedna. Profesorski ispit položio je 13. studenog 1936. Suplentom Realne gimnazije u Vukovaru postao je 20. kolovoza 1934., a u istoj je školi 27. studenog bio imenovan profesorom. U Realnoj gimnaziji u Prijedoru radio je od 20. prosinca 1938. do 10. kolovoza 1939., nakon čega je, po molbi, premješten u Realnu gimnaziju u Osijeku. U Osijeku se zadržao kratko, samo do 26. veljače 1940. kada je, opet po molbi, premješten u Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu, no radio je u Odjelu za prosvjetu.⁸⁷⁰ Osim rada u školi, bavio se istraživanjem jugoslavenskih dijalekata te će poslije postati jedan od najznačajnijih hrvatskih

⁸⁶⁶ HR-DAOS-155, GSBO, knjiga 12, "MS"; kut. 17, br. 160.

⁸⁶⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 234.

⁸⁶⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 382.

⁸⁶⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 214; knjiga 115, "MS 5-28."

⁸⁷⁰ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 249.

jezikoslovaca, osobito poznat po svom *Rječniku stranih riječi*. Oženio se Ružicom (r. Gebi) 17. travnja 1935.⁸⁷¹

Klarić (r. Levi), Vjekoslava rođena je u Zagrebu 24. ožujka 1908. Bila je rimokatolkinja. Realnu gimnaziju završila je u Karlovcu, dok je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala 29. lipnja 1931. Njemački jezik bio joj je glavna struka, a francuski i hrvatski jezik sporedne. Osim hrvatskog, govorila je francuski i njemački jezik. Zaposlila se kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku 4. veljače 1932., ali je već 18. studenog iste godine bila premještena u Realnu gimnaziju u Karlovcu. Od 30. kolovoza 1930. bila je udana za Dinka Klarića, također profesora.⁸⁷²

Koch, Dragutin rođen je u Osijeku 24. listopada 1877. Otac Josip bio je željeznički nadzornik, dok mu se majka zvala Agneza (r. Buger). Vjeroispovijest mu je bila rimokatolička. Završio je Realnu gimnaziju u Rakovcu te 1901. Filozofski fakultet u Zagrebu. Bio je osposobljen iz fizike i matematike. Proforski ispit položio je 7. svibnja 1902. Osim hrvatskog jezika, govorio je francuski, njemački i talijanski. U Donjogradskoj gimnaziji u Zagrebu zaposlio se kao pomoćni učitelj 26. rujna 1900., a namjesnim učiteljem postao je 20. rujna 1901. U Klasičnu gimnaziju u Vinkovcima bio je premješten 28. srpnja 1902., a u Klasičnu gimnaziju u Varaždinu 1. kolovoza 1903., gdje postaje pravim učiteljem. U Varaždinu je imenovan profesorom 3. listopada 1906., a 1. kolovoza 1909. premješten je u Realnu gimnaziju u Osijeku. Iako je bio zaposlenik Realne gimnazije, Prvi svjetski rat proveo je u zarobljeništvu u Italiji. Ravnateljem Trgovačke akademije u Osijeku postao je 7. svibnja 1905., a ravnateljem Klasične gimnazije u Osijeku 19. srpnja 1921.⁸⁷³ Na toj poziciji ostao je sve do 26. listopada 1929.⁸⁷⁴, a umirovljen je 26. lipnja 1932.⁸⁷⁵ Društveno je bio vrlo aktivan te je bio član društava: Narodna obrana, Jugoslavensko profesorsko društvo, Streljačko društvo Osijek, Jugoslavenski sokol. Orden sv. Save II. stupnja dobio je 27. siječnja 1924.⁸⁷⁶ Bio je osječki gradski zastupnik na listi Demokratske stranke.⁸⁷⁷ Bio je oženjen Marijom (r. Kodrnja) od 3. studenog 1901. pa do njezine smrti 1924.⁸⁷⁸ S njom je imao četvero djece. Kći Štefica bila je rođena 18. kolovoza

⁸⁷¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 167, br. 8305.

⁸⁷² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 167, br. 8341.

⁸⁷³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 300.

⁸⁷⁴ Od 18. rujna 1927. škola postaje Niža realna gimnazija

⁸⁷⁵ PG (1932): 648

⁸⁷⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 168.

⁸⁷⁷ Lukić, „Vjekoslav Hengl“, 143.

⁸⁷⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 2.

1902., no umrla je nakon dva dana. Sin Hanibal rodio se 30. rujna 1903. Sin Hamilkar rodio se 1904., no umro je 1909., dok se sin Hanon rodio 1910. i umro 1911.⁸⁷⁹

Koči, Helena za glavnu struku imala je hrvatski jezik, a za sporednu njemački jezik. Za suplenticu Ženske realne gimnazije u Osijeku bila je imenovana 30. ožujka 1931. te je u školi ostala do 27. studenog 1932. i premještaja u Realnu gimnaziju u Koprivnici.

Kokić, Ljubiša rođen je 20. rujna 1909.⁸⁸⁰ Bio je osposobljen za predavanje povijesti. U Realnoj gimnaziji u Osijeku bio je od 4. studenog 1936., kad je dodijeljen iz Građanske škole u Osijeku, do 29. srpnja 1940., kada je premješten u Realnu gimnaziju u Pljevlji. Suplentom je bio imenovan 30. travnja 1938. U Realnoj gimnaziji u Osijeku bio je i knjižničar nastavničke knjižnice. Bio je oženjen Roksandom, također profesoricom.⁸⁸¹

Kokić, Roksanda po vjeroispovijesti bila je pravoslavka.⁸⁸² Glavna struka bila joj je opća povijest, a sporedna narodna povijest. Radila je kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od 30. travnja 1938. do 31. srpnja 1940. S mužem Ljubišom, također profesorom, tada je premještena u Realnu gimnaziju u Pljevlji. Bila je članica Crvenog križa.⁸⁸³

Kolarov, Đorđe rođen je u Somboru 10. srpnja 1900. Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Bio je osposobljen za gimnastiku. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je iz Realne gimnazije u Smederevu kao učitelj vještina 22. listopada 1932. U školi je bio i čuvar gimnastičke zbirke. Osijek je napustio 9. kolovoza 1939. premještajem u Realnu gimnaziju u Novom Sadu.⁸⁸⁴

Komljenović, Milena rođena je u Moravicama 13. siječnja 1910. u obitelji Jovana i Marte (r. Jakšić). Bila je pravoslavka. Realnu gimnaziju završila je u Karlovcu, a na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je 22. lipnja 1933. Osposobljena je bila za hrvatski jezik i povijest. Proforski ispit položila je 27. travnja 1937. Govorila je hrvatski i njemački jezik. Prvo je radila od 14. veljače 1934. kao honorarna nastavnica u Realnoj gimnaziji u Karlovcu, a onda kao suplent u Klasičnoj gimnaziji u Varaždinu od 29. kolovoza 1934., gdje je 27. studenog 1937. imenovana profesoricom. U Realnu gimnaziju u Osijeku premještena je 3. prosinca 1937.⁸⁸⁵, no nakon nešto više od godinu dana, 26. prosinca, prešla je u Žensku realnu

⁸⁷⁹ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, "MS 5-28."

⁸⁸⁰ HR-DAOS-158, kut. 11, br. 20.

⁸⁸¹ IRG 36/37.; IRG 37/38.; IRG 38/39.; IRG 39/40.

⁸⁸² HR-DAOS-155, GSBO, kut. 33, br. 614.

⁸⁸³ IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.; IŽRG 39/40.

⁸⁸⁴ IRG 32/33.; IRG 33/34.; IRG 34/35.; IRG 35/36.; IRG 36/37.; HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 882.

⁸⁸⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 2668.

gimnaziju u Osijeku. U istoj je školi radila i nakon 10. travnja 1941. Bila je članica Crvenog križa.⁸⁸⁶

Komnenić, Petar za glavnu je struku imao povijest, a za sporednu hrvatski jezik. Proforski ispit položio je 10. listopada 1926. U Realnoj gimnaziji u Osijeku radio je kao profesor od 21. svibnja 1928. do 22. studenog 1930. a zatim je premješten u Realnu gimnaziju u Sarajevu.⁸⁸⁷

Kordić, Stjepan za glavnu struku imao je fiziku i matematiku, a za sporednu deskriptivnu geometriju i kemiju. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je u svojstvu profesora 11. rujna 1936. iz Druge realne gimnazije u Ljubljani. Nakon što je u Osijeku proveo dvije godine, 16. rujna 1938. premješten je u Realnu gimnaziju u Velikom Gradištu.⁸⁸⁸

Kovačević, Stjepan rođen je u Šljivoševcima u Slavoniji 10. svibnja 1908. Roditelji su mu bili Marija (r. Mayer) i Šimo, općinski bilježnik. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Osijeku, a zatim 15. listopada 1937. i Filozofski fakultet u Zagrebu. Glavna struka bila mu je kemija, a sporedne fizika i matematika. Osim hrvatskog, govorio je i njemački jezik. Prvo je kao suplent od 11. kolovoza 1939. radio u Realnoj gimnaziji u Nikšiću. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 26. veljače 1940. te je u njoj bio i u vrijeme nastanka NDH. Od 24. prosinca 1939. bio je oženjen Emilijom (r. Zekić), gruntnom pripravnicom.⁸⁸⁹

Kovačić, Marija za glavnu struku imala je prirodopis, a za sporednu zemljopis. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigla je u svojstvu profesorice iz Realne gimnazije u Vukovaru 12. prosinca 1934. Osijek je napustila 16. listopada 1935. kada je bila premještena u Realnu gimnaziju u Karlovcu.⁸⁹⁰

Kovalska (r. Kramarić), Slava rođena je u Osijeku 21. travnja 1902. u obitelji Antuna i Eve. Bila je rimokatolkinja. Završila je Viši ženski licej u Osijeku, a 7. ožujka 1921. položila je stručni ispit za nastavnicu gimnastike. Osim hrvatskog jezika, govorila je njemački i ruski. Bila je vješta u ženskom ručnom radu. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku bila je dodijeljena kao nastavnica niže pučke škole 7. ožujka 1923. kada je imenovana privremenom učiteljicom, a 8. listopada 1926. stalnom učiteljicom vještina. U Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku zadržala

⁸⁸⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 175, br. 8712; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

⁸⁸⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179; br. 181.

⁸⁸⁸ IRG 36/37.; IRG 37/38.

⁸⁸⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 183, br. 9110.

⁸⁹⁰ IŽRG 34/35.; IŽRG 35/36.

se i nakon 10. travnja 1941. Bila je članica Crvenog križa.⁸⁹¹ Dobila je Orden sv. Save IV. stupnja 1. srpnja 1930. Udala se 25. studenog 1926. za Andriju Kovalskog, činovnika Hrvatske starokatoličke crkve. S njim je 11. studenog 1927. dobila kćer Zinaidu, a 30. srpnja 1929. sina Vladimira.⁸⁹²

Kraus (r. Fischer), Melanija rođena je u Srijemskoj Mitrovici 6. lipnja 1884. Bila je protestantske vjeroispovijesti. Završila je Žensku učiteljsku školu sestara milosrdnica u Zagrebu. Ispit za učiteljicu nižih pučkih škola položila je 7. rujna 1906., a ispit za učiteljicu viših pučkih škola 8. svibnja 1913. Osim hrvatskog, poznavala je još četiri strana jezika: engleski, francuski, mađarski i njemački. Zaposlila se 22. kolovoza 1906. kao učiteljica u Javnoj židovskoj pučkoj školi u Osijeku te je tamo radila sve do 4. kolovoza 1915. Tada je napustila posao zbog zdravstvenih i obiteljskih razloga te je sljedećih pet godina živjela u Beču i Berlinu. Na posao u školstvu vratila se 9. kolovoza 1920. kao pomoćna učiteljica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. U Vježbaonicu Učiteljske škole u Zagrebu, po molbi, bila je premještena 24. siječnja 1923. Bila je članica Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁸⁹³ Udala se za Đuru Krausa 9. studenog 1915.⁸⁹⁴

Krnic, Gejza rođen je u Gori 18. listopada 1876. Roditelji su mu bili Katarina i Joso, civilni mjernik i posjednik. Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju, a zatim 1930. i Filozofski fakultet završio je u Zagrebu. Prirodopis mu je bio glavna struka, a fizika i zemljopis sporedne. Proforski ispit položio je 14. listopada 1903. Uz hrvatski, govorio je francuski, njemački i talijanski jezik. U svojstvu namjesnog učitelja prvi se put zaposlio u Realnoj gimnaziji u Zemunu 12. rujna 1901. U Realnu gimnaziju u Petrinji, po molbi, bio je premješten 28. srpnja 1902., da bi 12. kolovoza 1904. prešao u Klasičnu gimnaziju u Gospiću. U toj školi 16. kolovoza 1905. imenovan je pravim učiteljem, a 3. listopada 1908. i profesorom. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 1. rujna 1916., da bi već 16. rujna iste godine prešao u Klasičnu gimnaziju u Osijeku.⁸⁹⁵ U osječku Realnu gimnaziju vratio se 24. studenog 1929. i radio u njoj do 26. lipnja 1932., tj. svojega umirovljenja. Radeći u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku, bio je čuvar prirodopisne zbirke kao i pomagač u ravnateljskoj pisarni. Bio je vješt gimnastičar, jahač, klizač, mačevalac i plivač. Također je bio zaprisegnuti sudski grafološki

⁸⁹¹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

⁸⁹² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 184, br. 9181.

⁸⁹³ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁸⁹⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 188, br. 9355.

⁸⁹⁵ Od 18. rujna 1927. škola postaje Niža realna gimnazija

vještak. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁸⁹⁶ Od 27. travnja 1908. bio je u braku sa Šteficom (r. Peller) te je s njom dobio tri sina: Rudolfa (21. ožujka 1900.), Milka (2. rujna 1902.) i Bogoljuba (19. lipnja 1918.).⁸⁹⁷

Krstić, Krunoslav rođen je u Arbanasima kod Zadra 13. studenog 1905. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Talijansku klasičnu gimnaziju *Gabrielle d'Annunzio* u Zadru te 24. lipnja 1930. Filozofski fakultet u Zagrebu. Glavna struka bila mu je filozofija, a sporedna pedagogija. Profesorski ispit položio je 17. ožujka 1937. Uz hrvatski, govorio je još pet stranih jezika: albanski, engleski, francuski, njemački i talijanski. Znao je i svirati klavir. Prvo radno mjesto bilo mu je u svojstvu suplenta u Drugoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu od 20. kolovoza 1934. U Realnu gimnaziju u Sisku premješten je 8. rujna 1936., a u Zagreb, ovaj put u Drugu realnu gimnaziju, vratio se 29. rujna 1937. te je 27. studenog iste godine imenovan profesorom. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 5. kolovoza 1938., da bi 3. kolovoza 1939. bio dodijeljen Četvrtoj realnoj gimnaziji u Zagrebu,⁸⁹⁸ a onda 27. veljače 1940. premješten na rad u Odjel za prosvjetu Banske vlasti u Zagrebu.⁸⁹⁹ Pisao je novele i pjesme u raznim časopisima, a također se bavio i prevođenjem romana. Dana 15. lipnja 1934. oženio se učiteljicom Ružicom (r. Miler) s kojom je dobio kćeri Nelu (31. srpnja 1931.) i Vjeru (23. prosinca 1933.).⁹⁰⁰

Kuhn, Ivan rođen je u Dubokoj u Slavoniji 27. rujna 1885. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Studirao je u Beču i Ženevi, gdje je 1909. i diplomirao. Glavna struka bila mu je filozofija i francuski jezik, a sporedna njemački jezik. Profesorski ispit položio je 9. srpnja 1915. Uz hrvatski, govorio je pet stranih jezika: engleski, francuski, njemački, ruski i talijanski. Vješt je bio i u stenografiji. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Kao namjesni učitelj zaposlio se 15. listopada 1910. u Realnoj gimnaziji u Zemunu, da bi 28. kolovoza 1911. bio premješten u Nižu realnu gimnaziju u Mitrovici. Premješten je u Realnu gimnaziju u Sarajevu i 9. kolovoza 1913. imenovan je pravim učiteljem. Tamo je 25. srpnja sljedeće godine imenovan i profesorom. Na poslu u Bosni i Hercegovini zahvalio se 16. rujna 1920. te se već 20. rujna zaposlio na Trgovačkoj akademiji u Osijeku. U Realnu gimnaziju u Osijeku

⁸⁹⁶ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁸⁹⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 67, br. 27; knjiga 115, „MS 5-28.“; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 192, br. 9528.

⁸⁹⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 871.

⁸⁹⁹ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1608.

⁹⁰⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 193, br. 9583.

premješten je 12. rujna 1923., a već 24. studenog 1924. premješten je u Treću realnu gimnaziju u Zagrebu. Bio je oženjen.⁹⁰¹

Kuman, Ante došao je u svojstvu profesora u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku iz Realne gimnazije u Bjelovaru 30. kolovoza 1937. Već 22. studenog iste godine dodijeljen je Drugoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu, a onda 1. prosinca iste godine tamo je i premješten.⁹⁰²

Kuria, Ivan rođen je u Osijeku 25. lipnja 1880. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završio je u Zemunu, a zatim u Beču Kemijski fakultet 1903. i Elektrotehnički fakultet 1911. Kemija i prostoručno risanje bili su mu glavna struka, a krasopis sporedna. Uz hrvatski, govorio je engleski, francuski, njemački i talijanski jezik. Prije zaposlenja u školi radio je kao kemičar u Kemijskom analitičkom zavodu u Parizu, kao kemijski stručnjak u tvornici karabita u Jajcu i kao inženjer u Beču.⁹⁰³ Tijekom Prvog svjetskog rata bio je zapovjednik bitnice, zapovjednik puka i zapovjednik haubičke bitnice. U školi se prvi put zaposlio 31. siječnja 1919. kao pomoćni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku.⁹⁰⁴ Pravi učitelj postao je 19. veljače 1921. U Realnoj gimnaziji u Petrinji radio je od 22. kolovoza 1922. do 4. veljače 1923., a onda se vraća u Realnu gimnaziju u Osijeku, gdje je imenovan profesorom 7. listopada 1924.⁹⁰⁵ U Svilajnac je premješten 5. prosinca 1924. Istaknuo se pisanjem brojnih članaka iz područja kemije. Također je značajan što se pod njegovim utjecajem Vladimir Prelog, njegov učenik i kasniji nobelovac, zainteresirao za kemiju.⁹⁰⁶

Ladenhauzer, Viktor rođen je u Županji 13. rujna 1903. u obitelji Josipa i Marije (Pumer). Bio je učitelj gimnastike. U Realnu gimnaziju u Osijeku u svojstvu učitelja vještina došao je iz Realne gimnazije u Šibeniku 25. travnja 1932. Osijek je napustio 3. travnja 1936. kada je premješten u Ministarstvo vojske i mornarice.⁹⁰⁷

Ladišić, Vilma rođena je u Otočcu 29. ožujka 1910. Po vjeroispovijesti bila je rimokatolkinja. Završila je Žensku realnu gimnaziju u Osijeku te 27. lipnja 1932. Filozofski fakultet u Zagrebu. Glavna struka bila joj je opća povijest, a sporedne nacionalna povijest, pomoćne povijesne znanosti, latinski jezik i zemljopis. Uz hrvatski, govorila je engleski, francuski i njemački jezik.

⁹⁰¹ HR-DAOS-158, RG, knjiga 36, „MS 13-22.“.

⁹⁰² IŽRG 37/38.

⁹⁰³ Sršan, „Biografije učitelja“, 136.

⁹⁰⁴ HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 57.

⁹⁰⁵ HR-DAOS-158, RG, knjiga 28, „Zapisnici sjednica profesorskog zbora u školskoj godini 1924/25“.

⁹⁰⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 198, br. 9838.

⁹⁰⁷ *Zavičajnici*, 461., IRG 31/32.; IRG 32/33.; IRG 33/34.; IRG 34/35.; IRG-35/36.

Kao honorarna nastavnica radila je u Realnoj gimnaziji u Osijeku od prvog travnja 1936. do 10. kolovoza 1939., nakon čega je postala suplenticom Realne gimnazije u Glini.⁹⁰⁸

Lalić, Radovan predavao je jugoslavensku književnost kao glavnu te komparativnu književnost i ruski jezik kao sporednu struku. Došao je u svojstvu suplenta u Realnu gimnaziju u Osijeku iz Realne gimnazije u Bitolju 27. kolovoza 1937., da bi već 20. rujna iste godine bio dodijeljen Realnoj gimnaziji u Skoplju, gdje je 8. ožujka 1938. imenovan profesorom. Poslije je, 16. rujna 1940., premješten u Realnu gimnaziju u Tetovu.⁹⁰⁹

Leka, Milan rođen je u Zemunu 17. travnja 1884. Bio je pravoslavac. Realnu gimnaziju završio je u Zemunu, a na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je 1907. Glavna struka bio mu je prirodopis, a sporedne fizika i zemljopis. Profesorski ispit položio je 16. travnja 1910. Osim hrvatskog, govorio je francuski i njemački jezik. S radom je započeo kao namjesni učitelj 3. rujna 1908. u Klasičnoj gimnaziji u Sušaku. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku premješten je 28. kolovoza 1911. te je 8. ožujka 1912. imenovan pravim učiteljem, a 8. svibnja 1915. i profesorom. Nakon rada u Učiteljskoj školi u Osijeku od 16. rujna 1916. do 8. kolovoza 1918., po molbi je premješten u Nižu realnu gimnaziju u Rumi te se tamo zadržao do prelaska, opet po molbi, u Realnu gimnaziju u Osijeku 18. kolovoza 1920. Ravnateljem Realne gimnazije u Rumi imenovan je 18. rujna 1921. te se na toj poziciji zadržao sve do imenovanja ravnateljem Ženske realne gimnazije u Osijeku 3. ožujka 1933. Mandat u osječkoj Ženskoj realnoj gimnaziji trajao je kratko jer je već 3. kolovoza iste godine imenovan ravnateljem Realne gimnazije u Osijeku. Na toj je poziciji ostao sve do umirovljenja 11. siječnja 1940.⁹¹⁰ Zbog zasluga u svom rad nagrađen je Ordenom sv. Save IV. stupnja 17. siječnja 1925. Oženio se učiteljicom Sofijom Orlić 24. rujna 1939.⁹¹¹

Leović, Josip rođen je u Osijeku 14. kolovoza 1885. u obitelji Adolfa i Ernestine. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Nakon završene Realne gimnazije u Osijeku, u Beču je 1917. završio Grafičku školu te 20. srpnja 1915. i Višu školu za umjetnost i umjetnički obrt u Zagrebu. Bio je osposobljen za risanje kada je 10. svibnja 1928. položio ispit za učitelja vještina. Osim hrvatskog, govorio je i njemački jezik. Zaposlio se 30. studenog 1922. kao pomoćni učitelj u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Privremenim učiteljem vještina postao je 31. prosinca 1923., a učiteljem vještina 9. srpnja 1928. U istoj je školi radio i nakon

⁹⁰⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 201, br. 9971; IRG 35/36.; IRG 36/37.; IRG 37/38.; IRG 38/39.

⁹⁰⁹ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1161.; IRG 37-38.

⁹¹⁰ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 110.

⁹¹¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 205, br. 10162; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

proglašenja NDH. Bio je čuvar zbirke za crtanje. Uz rad u školi, bavio se kiparstvom, klesarstvom, slikarstvom i izradom grafika. Sudjelovao je na brojnim kiparskim i slikarskim izložbama. Također je bio član Crvenog križa i podupirući član pododbora Matice hrvatske u Osijeku.⁹¹² Od 1923. bio je oženjen Josipom (r. Hrg).⁹¹³

Ličof, Marija rođena je u Trstu 26. veljače 1912. u obitelji Rudolfa i Marije (r. Župnek). Bila je rimokatolkinja. Realnu gimnaziju završila je u Brodu, a Filozofski fakultet u Zagrebu 24. listopada 1935. Hrvatski jezik bio joj je glavna struka, a latinski i njemački jezik sporedne. Osim hrvatskog, govorila je latinski, njemački i slovenski jezik. S radom je započela 24. kolovoza 1939. kao suplentica Realne gimnazije u Tetovu. U Realnu gimnaziju u Osijeku premještena je 9. rujna 1939. te je u istoj školi radila i 10. travnja 1941.⁹¹⁴

Magarašević, Branko rođen je u Srijemskim Karlovcima 11. veljače 1892. Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Klasičnu gimnaziju završio je u Srijemskim Karlovcima, studirao je dva semestra u Leipzigu te je diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Grčki i latinski jezik bili su mu glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Profesorski ispit položio je 12. svibnja 1919. Uz hrvatski, služio se grčkim, latinskim i njemačkim jezikom. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Zaposlio se kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku 22. kolovoza 1917., a 8. siječnja 1923. imenovan je profesorom. U Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu premješten je 10. rujna 1930.⁹¹⁵ Žena mu se zvala Milena, a u brak su stupili 17. kolovoza 1920.⁹¹⁶

Malašić, Josip rođen je u Zagrebu 10. siječnja 1886. u obitelji Lacka, po zanimanju krojača, i Barbare (r. Baršić). Bio je rimokatolik. Završio je Donjogradsku gimnaziju u Zagrebu te je nakon toga studirao u Pragu i Zagrebu, gdje je 1911. i diplomirao. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a klasična filologija sporedna. Profesorski ispit položio je 18. travnja 1920. Osim hrvatskog, govorio je grčki, latinski i njemački jezik. Zaposlio se 2. siječnja 1912. kao namjesni učitelj u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku, no 8. ožujka 1915. bio je dodijeljen Upravi Hrvatskih skauta. U Gornjogradsku gimnaziju u Zagrebu premješten je 18. listopada 1917. te je tamo 29. rujna 1920. imenovan pravim učiteljem, a onda 8. prosinca iste godine i profesorom. Premješten je 2. travnja 1923. u Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu, a nakon toga, točnije 20.

⁹¹² Tomas, „Pododbor Matice“, 203.

⁹¹³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 206, br. 10197; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

⁹¹⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 208, br. 10297.

⁹¹⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, „Premještaj profesora Branka Magaraševića“.

⁹¹⁶ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179; knjiga 36, „MS 13-22.“.

ožujka 1925. u Klasičnu gimnaziju u Senju. Hrvatskom radiši bio je dodijeljen 1926. , da bi se u Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu vratio 9. siječnja 1927. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 18. rujna 1928., no nije se dugo zadržao jer je već 29. prosinca iste godine premješten u Realnu gimnaziju u Križevcima. U listopadu 1921. Upravni sud kaznio ga je zbog potpunog pijanstva na javnome mjestu. Bio je oženjen Josipom (r. Uhl), po zanimanju učiteljicom. Sina Ratimira dobio je 20. svibnja 1916., a kćer Višnju 13. srpnja 1919.⁹¹⁷

Malbaša (r. Schuster), Marija rođena je u Osijeku 4. listopada 1909. Bila je rimokatolkinja. Završila je Žensku realnu gimnaziju u Osijeku, a 7. listopada 1932. Filozofski fakultet u Zagrebu. Francuski i njemački jezik bili su joj glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Proforski ispit položila je 14. listopada 1938. Osim hrvatskog, govorila je francuski, njemački i talijanski jezik. Zaposlila se kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku 1. ožujka 1933., dok je profesoricom imenovana 5. kolovoza 1938. U vrijeme nastanka NDH i dalje je bila na istom radnom mjestu. Bila je članica Crvenog križa. Udala se za činovnika Antuna Malbašu 29. lipnja 1938.⁹¹⁸

Mamuzić, Ilija rođen je u Kućancima u Slavoniji 11. studenog 1898. u obitelji Stevana i Savete. Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Nakon završene Realne gimnazije u Osijeku, studirao je u Pragu i Zagrebu, da bi u potonjem 1922. i diplomirao. Filozofija i hrvatski jezik bili su mu glavna struka, a njemački jezik sporedna. Proforski ispit položio je 6. svibnja 1924. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 30. studenog 1928. Uz hrvatski, govorio je njemački i ruski jezik. Kao namjesni učitelj zaposlio se 21. kolovoza 1922. u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku.⁹¹⁹ Prešao je u Učiteljsku školu u istome gradu 29. kolovoza 1925.⁹²⁰ te je ubrzo, 28. listopada imenovan profesorom. U osječku Realnu gimnaziju premješten je 18. kolovoza 1934. te se u njoj zadržao do 10. studenog 1937. kada je postao inspektorom u Ministarstvu prosvjete.⁹²¹ Uz rad u školi, bavio se književnim radom.⁹²² Oženio se Desankom (r. Popović) 29. kolovoza 1923. S njom je imao sina Rastka (6. ožujka 1928.) i kćer Dušanku (24. veljače 1931.).⁹²³

⁹¹⁷ SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 363; br. 818; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 220, br. 10933.

⁹¹⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 221, br. 10939; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

⁹¹⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 284.

⁹²⁰ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 457.

⁹²¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 2658.

⁹²² HR-DAOS-486, IM, kut. 52, „Prodaja Mamuzićeve knjige“.

⁹²³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 222, br. 11012; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

Martinić, Dragutin rođen je u Varaždinu 30. listopada 1881. u obitelji Stjepana i Terezije (r. Potočnjak). Bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Varaždinu, a diplomirao je 6. kolovoza 1906. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a grčki i latinski jezik sporedne. Profesorski ispit položio je 20. listopada 1913. Uz hrvatski, govorio je četiri strana jezika: grčki, latinski, njemački i ruski. S radom u školstvu započeo je 4. listopada 1906. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Zemunu. U Klasičnu gimnaziju u Varaždinu premješten je 20. kolovoza 1907., a razriješen je 30. studenog 1910. U školstvu se opet zaposlio 20. svibnja 1913. u Klasičnoj gimnaziji u Vinkovcima, a tamo je 20. studenog 1915. imenovan pravim učiteljem te 27. studenog 1922. i profesorom. Premješten je u Realnu gimnaziju u Brodu 4. rujna 1923., zatim u Realnu gimnaziju u Virovitici 23. prosinca 1925. te u Realnu gimnaziju u Požegi 17. studenog 1926. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 16. listopada 1929. i u njoj se zadržao do 26. kolovoza 1934., nakon čega je prešao u Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu.⁹²⁴

Matić, Tomo rođen je u Brodu na Savi 12. srpnja 1874. kao nezakonito dijete Katarine Matiće. Bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Požegi, a Filozofski fakultet u Beču 1895. Francuski i hrvatski jezik bili su mu glavna struka, a njemački jezik sporedna. Doktorirao je 16. srpnja 1896., a profesorski ispit položio je 2. studenog iste godine. Uz hrvatski, govorio je francuski i njemački jezik. S radom u školi započeo je 31. srpnja 1895. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Zemunu. Imenovan je pravim učiteljem Realne gimnazije u Splitu 1. listopada 1899. Školstvo je napustio 1904. te je do 1919. radio kao urednik hrvatskog izdanja *Lista državnih zakona* u Beču. Poslu u školstvu vratio se 4. siječnja 1919. kad je imenovan ravnateljem Klasične gimnazije u Osijeku,⁹²⁵ gdje će se zadržati do 18. srpnja 1921. Iste godine kratko je mijenjao Milana Preloga kao ravnatelj Ženske realne gimnazije u Osijeku.⁹²⁶ Ravnateljem Trgovačke akademije u Osijeku postao je 19. srpnja 1921.⁹²⁷ te će na toj poziciji ostati do 30. lipnja 1932. Osim rada u školstvu, istaknuo se kao autor niza članka i knjiga, najviše vezanih uz razvoj školstva u Hrvatskoj te jezičnu i kazališnu povijest. Za vrijeme rada u Osijeku postao je dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a kasnije će postati i njezinim predsjednikom. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁹²⁸

⁹²⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 230, br. 11418; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

⁹²⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 9.

⁹²⁶ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 4, br. 120.

⁹²⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 301.

⁹²⁸ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

Dvaput se ženio. S prvom ženom imao je sina Franju, rođenog 1. listopada 1902. Nakon smrti prve žene oženio se Ankom (r. Ruspini) 27. listopada 1921.⁹²⁹

Matijević, Ivan rođen je u Osijeku 14. svibnja 1890. Roditelji su mu bili Ana (r. Lafert) i Josip, po zanimanju gostioničar. Bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Osijeku te Filozofski fakultet u Beču 9. travnja 1915. Glavne struke bile su mu filozofija i francuski jezik, a sporedna njemački jezik. Profesorski ispit položio je 24. studenog 1915. Uz hrvatski, govorio je engleski, francuski, njemački i talijanski jezik. Također je bio vješt u crtanju i slikanju. Prvo je radio kao cenzor u austrijskom Crvenom križu od 1915. do 1917., a nakon toga se 26. ožujka 1917. zaposlio u Gimnaziji u Banja Luci. Sljedeće radno mjesto bilo je u Gimnaziji u Tuzli od 29. srpnja 1917., a zatim u Gimnaziji u Bihaću od 13. kolovoza 1919. gdje je imenovan profesorom 15. lipnja 1921. Slijedile su Gimnazija u Bijeljini od 22. kolovoza 1921., Gimnazija u Loznici od 20. kolovoza 1925. i Gimnazija u Požegi od 28. listopada 1927. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je, po molbi, 11. rujna 1936. te je u njoj bio i nakon 10. travnja 1941. Podučavao je francuski jezik u Francuskom klubu u Osijeku.⁹³⁰ Zoricom (r. Dragosavljević) oženio se 30. lipnja 1924. S njom je imao čak šestero djece: kćer Vitoslavu, rođenu 20. kolovoza 1925.; sina Zorana, rođenog 10. travnja 1929. i preminulog 5. listopada iste godine; kćer Spomenku, rođenu 24. kolovoza 1930.; sina Željka, rođenog 18. prosinca 1931.; kćer Đurđicu, rođenu 22. travnja 1934. i kći Dubravku, rođenu 22. travnja 1941.⁹³¹

Matoš, Leon rođen je u Zagrebu 11. listopada 1878. u obitelji Augusta i Marije (r. Šams). Bio je rimokatolik. Završio je Gornjogradsku gimnaziju u Zagrebu te je 29. srpnja 1901. diplomirao na Filozofskom fakultetu u istome gradu. Bio je osposobljen za predavanje povijesti i zemljopisa. Profesorski ispit položio je 4. svibnja 1911. Govorio je hrvatski, francuski i njemački jezik. Znao je i svirati violinu. S radom je započeo u gimnaziji u Vinkovcima 27. rujna 1904. kao suplent, da bi već 11. travnja iste godine bio premješten u Realnu gimnaziju u Zemunu. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 7. rujna 1912. te je tijekom rada u toj gimnaziji 20. srpnja 1913. imenovan pravim učiteljem, a 8. studenog 1916. profesorom. Na Trgovačku akademiju u Osijeku prešao je 26. veljače 1921., a od 29. rujne iste godine bio je profesor u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Vratio se u Realnu gimnaziju u Osijeku 25. studenog 1924. i ostao u njoj do 16. studenog 1926. i premještaja u Gimnaziju u Varaždinu.

⁹²⁹ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

⁹³⁰ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 153; br. 251.

⁹³¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 235, br. 11632.

Oženio se Milkom (r. Marinić) 6. rujna 1911. te je s njom dobio kćeri Miru (28. lipnja 1914.) i Blanku (14. prosinca 1917.).⁹³²

Matulić-Mladineo, Ida rođena je u Senju 13. travnja 1905. Izjašnjavala se kao Hrvatica i rimokatolkinja. Gimnazijsko obrazovanje stekla je u Senju, a diplomirala je 2. lipnja 19128. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bila je osposobljena za povijest i zemljopis. Profesorski ispit položila je 9. listopada 1930. Osim hrvatskog jezika, govorila je njemački i talijanski jezik. U Realnoj gimnaziji u Osijeku radila je kao suplentica od 11. kolovoza do 11. prosinca 1939., nakon čega je, po molbi, premještena u Realnu gimnaziju u Senju. U Osijek je došla kao udovica jer joj je 17. rujna 1937. preminuo muž Mario Matulić, po zanimanju novinar, za kojeg se udala 6. listopada 1933. S njim je imala kćer Idu (17. srpnja 1934.) i sina Stanislava (12. veljače 1936.).⁹³³

Mayer, Dragutin rođen je u Čepinu kraj Osijeka 20. kolovoza 1912. Roditelji su mu bili Kata (r. Zamečnik) i Dragutin, po zanimanju knjigovođa. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završio je u Osijeku, a diplomirao je 11. veljače 1939. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Glavna struka bila mu je matematika, a sporedna fizika. Osim hrvatskog, govorio je i njemački jezik. Prvo se 19. listopada 1940. zaposlio kao suplent u Ženskoj realnoj gimnaziji u Šibeniku, da bi 24. veljače 1941. bio premješten u Realnu gimnaziju u Osijeku.⁹³⁴ U istoj školi predavao je i nakon 10. travnja 1941.⁹³⁵

Medica, Diva za glavnu struku imala je francuski jezik, a za sporedne jugoslavensku književnost i latinski jezik. U Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku započela je s radom kao suplentica 15. svibnja 1930., no već je 2. listopada iste godine bila dodijeljena Realnoj gimnaziji u Kranju.⁹³⁶

Medved, Ivan rođen je u Karlovcu 23. kolovoza 1881. u obitelji Đure, po zanimanju postolara, i Kate (r. Čurjak). Studirao je u Zagrebu i Pragu, gdje je 1908. završio Filozofski fakultet. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a grčki i latinski jezik sporedne. Profesorski ispit položio je 2. srpnja 1932. Uz hrvatski, govorio je čak šest stranih jezika: esperanto, grčki, latinski, njemački, slovenski i talijanski. S radom je započeo 10. ožujka 1911. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku premješten je 21.

⁹³² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 236, br. 11694.

⁹³³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 236, br. 11709.

⁹³⁴ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 401.

⁹³⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 218, br. 10833

⁹³⁶ IŽRG 29/30.; IŽRG-30/31.

kolovoza 1922.⁹³⁷ te je u njoj radio do 15. listopada 1925., kada je premješten u Realnu gimnaziju u Vukovaru. U Osijek se vratio 21. siječnja 1926.⁹³⁸, ovaj put u Žensku realnu gimnaziju, a onda od 11. listopada 1929. opet prelazi u Realnu gimnaziju u istom gradu. Osijek po drugi put napušta 20. rujna 1930. kada je premješten u Realnu gimnaziju u Koprivnici. Nakon toga radi u Realnoj gimnaziji u Smederevskoj Palanci od 27. travnja 1932. te tamo postaje profesorom 18. kolovoza iste godine. Slijedila su zaposlenja u Realnoj gimnaziji u Novom Mestu od 12. svibnja 1934., Realnoj gimnaziji u Kranju od 15. kolovoza 1934., Učiteljskoj školi u Ljubljani od 12. studenog 1936., po drugi put u Realnoj gimnaziji u Kranju od 14. studenog 1936., Ženskoj učiteljskoj školi u Kragujevcu od 2. siječnja 1939. te Realnoj gimnaziji u Kragujevcu od 6. veljače 1939. Na zamolbu, vraća se u Osijek po treći put: prvo 9. kolovoza 1939. u Učiteljsku školu, a zatim 1. rujna 1939. , također po molbi, po treći put dolazi u Realnu gimnaziju u Osijeku. Od 30. prosinca 1940. ponovno je u Učiteljskoj školi u Osijeku, a od 7. ožujka opet u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, gdje je bio i nakon proglašenja NDH. Osim školskog rada, za *Nastavni vjesnik* pisao je članke o dijalektologiji, povijesti hrvatske književnosti i pedagogiji. Također je pisao radove iz područja crkvene povijesti te o povijesti grada Osijeka. Imao je i značajnu ulogu u radu osječke Đačke menze.⁹³⁹ Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁹⁴⁰

Melkus, Maksimilijan rođen je u Münchenu u Njemačkoj 3. studenog 1887. Bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Osijeku, a zatim studirao u Münchenu, Pragu i Zagrebu, gdje je diplomirao 17. srpnja 1912. na Filozofskom fakultetu. Struka su mu bili hrvatski i njemački jezik. Profesorski ispit položio je 21. listopada 1918. Uz hrvatski, govorio je češki i njemački jezik. Prvo radno mjesto bilo mu je ono pomoćnog učitelja u Prvoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, u kojoj je radio od 30. siječnja 1912., a 3. studenog 1912. postao je namjesni učitelj u Gornjogradske gimnaziji u istome gradu. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 6. kolovoza 1914. Pravim učiteljem imenovan je 31. listopada 1919., a profesorom 29. ožujka 1922. Iz Realne gimnazije bio je 3. prosinca 1924. dodijeljen Odsjeku za srednju i stručnu nastavu kod Velikog župana Osječke oblasti, da bi se u školu vratio 23.

⁹³⁷ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 292.

⁹³⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 77, br. 68.

⁹³⁹ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 239, br. 11810; HR-DAOS-486, IM, kut. 58, „Kako sam došao u đačku menzu“.

⁹⁴⁰ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

prosina 1925. Osijek napušta 13. kolovoza 1927., kada je premješten u Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu. Oženio se profesoricom Anitom (r. Tkalac) 24. prosinca 1917.⁹⁴¹

Meštrović, Josip rođen je u Iloku 8. ožujka 1885. Roditelji su mu bili Marija (r. Toperić) i Andrija, po zanimanju poljodjelac. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Vinkovcima, a fakultetsko u Beču i Zagrebu, gdje je na Filozofskom fakultetu diplomirao 8. srpnja 1910. Struka su mu bili povijest i zemljopis. Profesorski ispit položio je 17. listopada 1911. Osim hrvatskog, govorio je njemački jezik. Prvo je od 20. ožujka 1912. radio kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Vukovaru, gdje je 21. ožujka 1913. postao pravim učiteljem, a 29. ožujka 1918. profesorom. Po molbi je 21. prosinca 1918. premješten u Realnu gimnaziju u Osijeku.⁹⁴² U školi se zadržao do 10. kolovoza 1922., kada je, po molbi, premješten u Realnu gimnaziju u Iloku.⁹⁴³ Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁹⁴⁴

Mihailović, Živojin za glavnu struku imao je francuski jezik, a za sporednu jugoslavensku književnost. Po molbi je došao kao profesor u Realnu gimnaziju u Osijeku iz Realne gimnazije u Prizrenu 19. listopada 1935. U Osijeku se zadržao nešto manje od dvije godine te je 30. kolovoza 1937. premješten u Realnu gimnaziju u Novom Sadu.⁹⁴⁵

Milanović, Dane rođen je u Vreli 16. travnja 1906. Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Završio je Realnu gimnaziju u Sušaku te je 9. listopada 1931. diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a povijest sporedna. Osim hrvatskog, govorio je njemački i ruski jezik. Zaposlio se 12. veljače 1932. kao suplent u Realnoj gimnaziji u Osijeku, no 8. ožujka 1933. bio je premješten u Realnu gimnaziju u Korenici.⁹⁴⁶

Miler, Zdenko rođen je u Pakracu 13. prosinca 1900. Bio je rimokatolik. Nakon završene Klasične gimnazije u Varaždinu, studirao je četiri semestra na Visokoj tehničkoj školi u Brnu, a zatim 1925. diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Glavna struka bila mu je kemija, a sporedne fizika i matematika. Profesorski ispit položio je 4. srpnja 1932. Uz hrvatski, govorio je češki i njemački jezik. S radom je započeo 13. listopada 1925. kao privremeni predmetni učitelj u Realnoj gimnaziji u Kostajnici te je u istom svojstvu od 22. srpnja 1927. bio u Realnoj

⁹⁴¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 240, br. 11846.

⁹⁴² HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 29.

⁹⁴³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 241, br. 11906.

⁹⁴⁴ Hondl. „Članovi Društva“, 190.

⁹⁴⁵ IRG 1935/36.; IRG 36/37.

⁹⁴⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 246, br. 12177.

gimnaziji u Križevcima. Iz državne službe bio je otpušten 23. studenog 1929. Na posao se vratio 23. rujna 1930. kao suplent u Realnoj gimnaziji u Sinju, a od 27. svibnja 1932. radi u Realnoj gimnaziji u Petrovcu. Po drugi put otpušten je 30. lipnja 1932. Na posao se vratio 27. veljače 1940. kao profesor u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 24. kolovoza 1940.⁹⁴⁷ te je na istom radnom mjestu bio i 10. travnja 1941.⁹⁴⁸

Miletić, Branko za struku je imao hrvatski i njemački jezik. Radio je kao pomoćni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku od 9. rujna 1922., no već sljedeće godine više nije radio u toj školi.⁹⁴⁹

Mimica, Stjepan rođen je u Rogoznici 11. lipnja 1900. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završio je u Splitu, a 26. lipnja 1930. diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zemljopis bio mu je glavna struka, a povijest sporedna. Uz hrvatski, govorio je francuski i talijanski jezik. Zaposlio se 28. veljače 1931. kao suplent Realne gimnazije u Osijeku. Na istome radnom mjestu radio je do 30. srpnja 1933., a tada je premješten u Realnu gimnaziju u Varaždinu. Za vrijeme rada u osječkoj Realnoj gimnaziji bio je i knjižničar učeničke knjižnice.⁹⁵⁰

Miočević-Danilevski, Olga imala je kao glavnu struku francuski jezik, a kao sporednu komparativnu književnost. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigla je kao suplentica iz Realne gimnazije u Vinkovcima 10. siječnja 1933., ali se već 1. kolovoza iste godine vratila u Realnu gimnaziju u Vinkovcima.⁹⁵¹

Mirković, Josip rođen je u Ruščici kod Broda 15. prosinca 1906. Roditelji su mu bili Agica (r. Filajdić) i Mato, po zanimanju ratar. Bio je rimokatolik. U Travniku je završio Klasičnu gimnaziju, u Đakovu 3. prosinca 1930. Bogosloviju, a u Zagrebu 18. lipnja 1934. Bogoslovni fakultet. Predavao je vjeronauk, a profesorski ispit položio je 31. prosinca 1939. Uz hrvatski, govorio je i pet stranih jezika: francuski, latinski, njemački, slovenski i talijanski. Prije rada u školi bio je 21. prosinca 1930. zaređen za svećenika. Od 1930. do 1933. bio je kateheta, kapelan i duhovnik kaznionice u Mitrovici, od 1933. do 1934. kapelan i kateheta u Brodu te od 1934. do 1937. upravitelj župe u Donjim Andrijevcima. Radio je kao vjeroučitelj u Pučkoj školi u

⁹⁴⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1104.

⁹⁴⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 247, br. 12222.

⁹⁴⁹ SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 522.

⁹⁵⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 251, br. 12413.

⁹⁵¹ IŽRG 32/33.

Osijeku od 27. studenog 1936. do 10. listopada 1937., nakon čega postaje suplent u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Profesorom je imenovan 19. lipnja 1940.⁹⁵², a 10. travnja 1941. i dalje je bio zaposlen u istoj školi.⁹⁵³

Mosković, Vera predavala je njemački jezik kao glavnu struku te francuski i hrvatski jezik kao sporedne struke. Zaposlila se 1. siječnja 1930. kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Dodijeljena je 7. ožujka 1933. Drugoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu, gdje je 12. veljače 1934. imenovana i profesoricom. Konačno je 27. kolovoza 1937. premještena u Drugu žensku realnu gimnaziju u Zagrebu.⁹⁵⁴

Muha, Branko rođen je 4. studenog 1914. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Filozofski fakultet u Zagrebu. Zaposlio se u Realnoj gimnaziji u Osijeku kao suplent 28. siječnja 1941. te je na tom radnom mjestu bio i nakon proglašenja NDH.⁹⁵⁵

Muždeka, Petar rođen je u Petrinji 22. prosinca 1884. u obitelji Adama, pravoslavnog svećenika, i Katarine. Bio je pravoslavac. Realnu gimnaziju završio je u Karlovcu, a zatim studirao u Pragu i Zagrebu, gdje je 1906. i diplomirao. Bio je osposobljen za grčki i latinski jezik. Proforski ispit položio je 15. listopada 1907. Osim hrvatskog, govorio je grčki, latinski i njemački jezik. S radom je započeo 8. kolovoza 1906. kao namjesni učitelj Realne gimnazije u Karlovcu. U istoj je školi 20. srpnja 1908. imenovan pravim učiteljem te 9. travnja 1912. profesorom. Ravnateljem Realne gimnazije u Novoj Gradišci imenovan je 11. rujna 1922., a ravnateljem Realne gimnazije u Petrinji 17. studenog 1926. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku kao ravnatelj dolazi 4. veljače 1932., no već je 5. listopada iste godine premješten u Učiteljsku školu u Zagrebu. Zbog svojih zasluga dobio je 27. siječnja 1924. Orden sv. Save IV. stupnja. Za vrijeme kratkog rada u Osijeku bio je predsjednik Zajednice doma i škole, kao i gradski zastupnik. Bio je oženjen učiteljicom Ljubicom te je s njom imao sina Miloša, rođenog 3. lipnja 1924.⁹⁵⁶

Naftali, David za glavnu struku imao je pedagogiju, a za sporednu filozofiju. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je u svojstvu profesora iz Realne gimnazije u Subotici 9. kolovoza 1939. Premješten je bio 8. svibnja 1940. u Realnu gimnaziju u Čačku.⁹⁵⁷

⁹⁵² HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 21.

⁹⁵³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 252, br. 12457.

⁹⁵⁴ IŽRG 30/31.; IŽRG 37/38.

⁹⁵⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 250; br. 425; br. 448.

⁹⁵⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 261, br. 12907; IŽRG 31/32.; IŽRG 32/33.

⁹⁵⁷ IRG 39/40., HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 961.

Nestorović, Branislava bila je po vjeroispovijesti pravoslavka.⁹⁵⁸ Glavna struka bila joj je opća povijest, a sporedne nacionalna povijest i povijest umjetnosti. Kao suplentica stigla je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku 20. listopada 1932. iz Realne gimnazije u Valjevu. Profesoricom je imenovana 27. siječnja 1935., a 16. listopada iste godine premještena je u Žensku realnu gimnaziju u Sarajevu.⁹⁵⁹

Nikolić, Čedomir za glavnu je struku imao zemljopis, a za sporednu etnografiju s etnologijom. Zaposlio se kao kontraktualni suplent u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku 29. prosinca 1937., a 30. travnja sljedeće godine postao je suplentom. Premješten je 26. srpnja 1938. u Realnu gimnaziju u Gospiću.⁹⁶⁰

Obradović, Ozren za glavnu je struku imao filozofiju, dok su mu francuski i njemački jezik bili sporedne struke. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je 22. listopada 1932. kao suplent iz Realne gimnazije u Petrovcu. Osijek je napustio 15. kolovoza 1934., kada je premješten u Petu realnu gimnaziju u Beogradu.⁹⁶¹

Orlić, Petar rođen je u Krapju kod Jasenovca 11. siječnja 1893. Bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Požegi, a 23. srpnja 1916. i Višu školu za umjetnost i umjetnički obrt u Zagrebu. Prostoručno risanje bilo mu je glavna struka, a geometrijsko risanje sporedna. Proforski ispit položio je 27. listopada 1917. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Prvo zaposlenje bilo mu je u svojstvu namjesnog učitelja Realne gimnazije u Osijeku od 10. studenog 1917. U istoj je školi 27. rujna 1918. imenovan pravim učiteljem, a 23. prosinca 1921. i profesorom. Osijek je napustio 15. listopada 1925. kada je premješten u Treću realnu gimnaziju u Zagrebu. Osim rada u školi, bavio se slikarstvom. Oženio se Slavom (r. Golub) 28. listopada 1917. S njom je dobio sina Mladena (6. lipnja 1918.) i kćer Nevenku (24. travnja 1925.).⁹⁶²

Orlić, Rade rođen je u Korenici 17. studenog 1878. u obitelji Mojsija, koji je bio ratar, i Eve (r. Đerić). Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Završio je Klasičnu gimnaziju u Gospiću te 1905. Filozofski fakultet u Zagrebu. Grčki i latinski jezik bili su mu glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Proforski ispit položio je 12. listopada 1907. Uz hrvatski, služio se grčki, latinskim i njemačkim jezikom. Zaposlio se 9. kolovoza 1905. kao namjesni učitelj u Klasičnoj

⁹⁵⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 29, br. 395.

⁹⁵⁹ IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.; IŽRG 34/35.; IŽRG 35/36.

⁹⁶⁰ IŽRG 37/38.

⁹⁶¹ IRG 32/33.; IRG 33/34.; IRG 34/35.; IRG 35/36.

⁹⁶² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 273, br. 13483.

gimnaziji u Osijeku. Pravim učiteljem postao je 26. kolovoza 1908., dok mu je titula profesora dodijeljena 2. siječnja 1912. Po molbi je 29. svibnja 1927. bio premješten u Treću realnu gimnaziju u Beogradu.⁹⁶³ Zbog nedoličnog ponašanja prema ravnatelju bio je 3. siječnja 1919. pismeno oštro ukoren.⁹⁶⁴ Bio je član Sokola, Narodne obrane i Društva jugoslavenskih profesora. Oženio se 3. veljače 1908. Darinkom (r. Paprić) i s njom je 14. studenog 1908. dobio kćer Ljubicu.⁹⁶⁵

Orlović, Janko rođen je u Zagrebu 17. rujna 1882. Majka mu je bila Marija (r. Korber), a otac Ivan Pitzko, po zanimanju krojač. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Donjogradsku gimnaziju u Zagrebu, a zatim je studirao u Pragu i Zagrebu, gdje je na Filozofskom fakultetu 6. srpnja 1909. i diplomirao. Prirodopis bio mu je glavna struka, a fizika i zemljopis sporedne. Proforski ispit položio je 18. travnja 1913. Uz hrvatski jezik, govorio je češki, njemački i slovenski jezik. Sudjelovao je kao poručnik u Prvom svjetskom ratu. Zaposlio se 16. kolovoza 1909. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Imenovan je za pravog učitelja 18. lipnja 1915., dok je titulu profesora dobio 1. srpnja 1918. Po molbi je 19. listopada 1935. premješten u Prvu žensku realnu gimnaziju u Zagrebu. U Realnoj gimnaziji u Osijeku bio je i čuvar prirodopisne zbirke. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁹⁶⁶ Od 23. kolovoza 1913. bio je u braku sa Zorom (r. Gržetić). Imali su kćer Miroslavu, rođenu 17. rujna 1915.⁹⁶⁷

Ostojić, Kornelije predavao je pravoslavni vjeronauk. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je kao suplent 27. kolovoza 1934. iz Realne gimnazije u Novoj Gradišci. Profesorom je imenovan 27. studenoga 1937. U Realnu gimnaziju u Srijemskoj Mitrovici premješten je 9. veljače 1939.⁹⁶⁸

Palić, Marko rođen je u Ivanovcima Gorjanskim (Đakovačkim) 3. lipnja 1883. u obitelji Josipa i Kristine (r. Bačić). Bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Osijeku, a zatim 1912. Filozofski fakultet u Zagrebu. Grčki i latinski jezik bili su mu glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Proforski ispit položio je 5. svibnja 1919. Uz hrvatski, govorio je grčki, latinski i njemački jezik. Zaposlio se u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku kao namjesni učitelj 20. siječnja

⁹⁶³ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 354.

⁹⁶⁴ HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 15.

⁹⁶⁵ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

⁹⁶⁶ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁹⁶⁷ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 273, br. 13491; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

⁹⁶⁸ IRG 33/34.; IRG 34/35.; IRG 35/36.; IRG 36/37.; IRG 37/38.; IRG 38/39.; HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 275; br. 336.

1913. U Nižoj gimnaziji u Bihaću radio je od 9. kolovoza 1913., a u Klasičnoj gimnaziji u Mostaru od 23. rujna 1916. Nakon Mostara, 5. prosinca 1917. otišao je u Realnu gimnaziju u Banja Luci te je tamo 26. svibnja 1919. imenovan pravim učiteljem, a 19. svibnja 1921. i profesorom. Premješten je u Realnu gimnaziju u Leskovcu 21. kolovoza 1925., a 16. studenog iste godine i u Realnu gimnaziju u Novoj Gradišci. Po drugi put dolazi u Klasičnu gimnaziju u Osijeku 31. srpnja 1927.⁹⁶⁹, samo da bi već 18. rujna 1928. prešao u Realnu gimnaziju u Koprivnici.⁹⁷⁰ U Osijek, ovaj put u Realnu gimnaziju, vraća se 25. veljače 1931. i u njoj ostaje sve do 19. studenog 1940., kada je premješten u Petu realnu gimnaziju u Zagrebu.⁹⁷¹ Tijekom rada u Realnoj gimnaziji u Osijeku kažnjen je s 10 % mjesečne položajne plaće, položajnog dodatka i osobnog dodatka na skupoću jer nije pravovremeno prijavio privatno podučavanje đaka. Oženio se Anicom (r. Mađarević) 22. rujna 1913. S njom je 23. srpnja 1914. dobio kćer Ninoslavu, koja je preminula 24. kolovoza 1923. godine; 24. rujna 1921. kćer Zdenku te 7. ožujka 1923. kćer Kristinu.⁹⁷²

Parfjonov, Igor rođen je u Vladikavkazu u Rusiji 4. lipnja 1905. u obitelji Fedora i Klaudije (r. Vjazmotinova). Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Iz Rusije je pobjegao nakon Oktobarske revolucije. Diplomirao je 1930. na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Bio je osposobljen za komparativnu književnost i povijest, a profesorski ispit položio je 1935. Kao kontraktualni suplent zaposlio se 24. lipnja 1930. u Realnoj gimnaziji u Starom Bečeju. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je bio 25. lipnja 1932. Suplentom je imenovan 21. travnja 1933., a profesorom 29. travnja 1937. Premješten je 27. listopada 1939. u Realnu gimnaziju u Čupriji. Tijekom rada u Osijeku bio je čuvar povijesno-geografske zbirke. Pisao je članke iz područja književnosti. Oženio se Ružicom (r. Todorović) i s njom imao kćer Tatjanu.⁹⁷³

Pascher, Ernest rođen je u Brodu 1. siječnja 1870. u obitelji Arnolda i Ludovike (r. Dubošević). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Osijeku i Filozofski fakultet u Beču 1892. Njemački jezik bio mu je glavna struka, a grčki i latinski jezik sporedne. Profesorski ispit položio je 26. listopada 1897. Uz hrvatski, govorio je grčki, latinski i njemački jezik. Prvo zaposlenje bilo mu je ono namjesnog učitelja u Klasičnoj gimnaziji u

⁹⁶⁹ HR-DAOS-153, NRG, kut. 2, br. 486. Od 18. rujna 1927. škola postaje Niža realna gimnazija.

⁹⁷⁰ HR-DAOS-153, NRG, kut. 3, br. 496

⁹⁷¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1647.

⁹⁷² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 276, br. 13664; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

⁹⁷³ IRG 31/32.; IRG 39/40.; Vesna Manojlović Nikolić, „Igor Parfjonov – profesor i istraživač prošlosti“, u: *Antika, suvremeni svet: naučnici, istraživači i tumači, Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa*, ur. Ksenija Maricki Gađanski (Beograd: Društvo za antičke studije Srbije, 2013.), 258-264.

Zagrebu od 19. kolovoza 1892. do 30. srpnja 1895. Nakon toga premješten je u Klasičnu gimnaziju u Vinkovcima gdje je 23. travnja 1899. imenovan pravim učiteljem. Od 9. kolovoza 1899. radio je u Klasičnoj gimnaziji u Požegi te je tamo 23. svibnja 1902. dobio titulu profesora. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku prvi put dolazi 4. lipnja 1903. i zadržava se u njoj deset godina. Za ravnatelja Realne gimnazije u Senju imenovan je 20. rujna 1913., no 26. studenog 1914. prelazi u Realnu gimnaziju u Sušaku. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku, po molbi, drugi put dolazi 29. svibnja 1916. te je imenovan za ravnatelja. Istovremeno je u kraćem razdoblju tijekom 1917. i 1918. bio i ravnateljem Ženske realne gimnazije u Osijeku.⁹⁷⁴ Ostavku na dužnost ravnatelja dao je 3. siječnja 1919. nakon optužbe da je pronjemački orijentiran.⁹⁷⁵ Nakratko je premješten u Klasičnu gimnaziju u Vinkovcima⁹⁷⁶, a zatim kao profesor radi u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od 13. veljače 1919. do premještanja u Realnu gimnaziju u Osijeku 18. kolovoza 1920.⁹⁷⁷ U istoj se školi zadržao sve do 1925. nakon čega je imenovan prosvjetnim inspektorom Osječke oblasti te će na toj poziciji ostati sve do 8. listopada 1928. i svog umirovljenja.⁹⁷⁸ Tijekom radnog vijeka bio je i kažnjavan i nagrađivan. Tako je 1. srpnja 1896. dobio opomenu jer nije svaku molbenicu predavao putem gimnazijskog ravnateljstva. Nagrada je ipak bilo više. Tako je dobio Vojničku i građansku jubilarnu spomen-kolajnu te Građanski jubilarni spomen-križ. Pismeno pohvalno priznanje ravnateljstva Klasične gimnazije u Požegi dobio je 26. lipnja 1901. i 10. kolovoza 1903. Pohvalno priznanje Kraljevske zemaljske vlade dobio je 25. svibnja 1913. za valjano metodičko obrađivanje njemačkog jezika i lijepo postupanje s učenicima. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora. Pisao je prikaze i članke koje je najviše objavljivao u *Nastavnom vjesniku*. Bio je autor *Njemačke čitanke za V. i VI. razred srednjih učilišta* (tiskane u Zagrebu 1915.) i *Njemačke vježbenice za III. i IV. razred srednje škole* (tiskane u Zagrebu 1916.). Oženio se Ankom (r. Kreger) 27. studenog 1899. te je s njom dobio kćer Augustu i sina Franju.⁹⁷⁹

Pavetić, Tomislav rođen je u Gudovcu u Slavoniji 27. prosinca 1892. u obitelji Mirka i Terezije. Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Bjelovaru, a diplomirao 14. listopada 1919. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Struka su mu bili kemija i prirodopis.

⁹⁷⁴ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 1, br. 1.

⁹⁷⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut. 68, br. 627.

⁹⁷⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 19.

⁹⁷⁷ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 3, br. 268.

⁹⁷⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 278, br. 13780; HR-DAOS-486, IM, kut. 53, „Prigodom umirovljenja prosvjetnog inspektora Paschera“.

⁹⁷⁹ HR-DAOS-158, RG, knjiga 36, „MS 13-22.“; HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 30.

Profesorski ispit položio je 14. srpnja 1920. Uz hrvatski, govorio je četiri strana jezika: češki, francuski, njemački i talijanski. Kao časnik sudjelovao je u Prvom svjetskom ratu. Prvo se zaposlio 27. listopada 1919. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Brodu. U istoj je školi 8. lipnja 1921. stekao zvanje pravog učitelja te 21. siječnja 1923. naslov profesora. Od 14. kolovoza 1926. do 27. srpnja 1927. promijenio je tri škole: Realnu gimnaziju u Petrinji, Trgovačku akademiju u Sušaku i Realnu gimnaziju u Brodu. U Realnu gimnaziju u Osijeku dolazi 28. srpnja 1927. te se u njoj zadržava do 30. srpnja 1932., nakon čega je prešao u Realnu gimnaziju u Valjevu. U Realnu gimnaziju u Osijeku vraća se 18. siječnja 1933. te radi do 10. siječnja 1940. Nakon toga kratko radi u Četvrtoj realnoj gimnaziji u Zagrebu⁹⁸⁰ te se već 8. svibnja 1940. opet vraća u Realnu gimnaziju u Osijeku.⁹⁸¹ Preminuo je 4. srpnja 1940.⁹⁸² Bio je predsjednik Pododbora Matice Hrvatske u Osijeku.⁹⁸³ Od 17. svibnja 1920. bio je u braku s Katarinom (r. Novaković). S njom je imao dvoje djece. Sina Zlatka dobio je 2. ožujka 1921., a kćer Miru 21. ožujka 1923.⁹⁸⁴

Pavičić, Ljerka rođena je u Osijeku 2. rujna 1895. Roditelji su joj bili Ludvina (r. Kovačević) i Stanko, po zanimanju profesor. Sestra Mira također je bila profesorica. Izjašnjavala se kao Hrvatica i rimokatolkinja. Završila je Realnu gimnaziju u Banja Luci te Filozofski fakultet u Zagrebu. Glavna struka bila joj je kemija, a sporedne fizika i matematika. Profesorski ispit položila je 18. listopada 1922. Osim hrvatskog, govorila je francuski i njemački jezik. Zaposlila se 21. kolovoza 1920. kao namjesna učiteljica Realne gimnazije u Sarajevu te je tijekom rada u toj školi 3. listopada 1923. dobila i naslov profesorice. Po molbi je 22. srpnja 1926. premještena u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku te se tamo zadržala i nakon proglašenja NDH. Tijekom rada u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku bila je čuvarica kemijske i fizikalne zbirke. Također je bila članica Crvenog križa.⁹⁸⁵

Pavičić, Mira rođena je u Sarajevu u Bosni i Hercegovini 16. srpnja 1901. u obitelji Stanka, po zanimanju profesora, i Ludvine (r. Kovačević). Bila je po narodnosti Hrvatica, a po vjeroispovijesti rimokatolkinja. Realnu gimnaziju završila je u Sarajevu, a diplomirala je 1925. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bila je osposobljena za francuski i njemački jezik. Profesorski ispit položila je 25. travnja 1930. Gimnazija u Prijedoru bila joj je prvo radno

⁹⁸⁰ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 56.

⁹⁸¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 536.

⁹⁸² HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1050.

⁹⁸³ Tomas, „Pododbor Matice“, 195.

⁹⁸⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 280, br. 13853.

⁹⁸⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 281, br. 13872; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

mjesto i tamo se 21. srpnja 1925. zaposlila kao privremena predmetna učiteljica. Po molbi je 15. rujna 1927. premještena u Učiteljsku školu u Osijeku, a onda 6. veljače 1930. u Realnu gimnaziju u istome gradu. Suplenticom je bila imenovana 14. veljače 1930., a ubrzo nakon toga, 10. srpnja 1930. i profesoricom. U Učiteljsku školu u Osijeku vratila se 8. prosinca 1930.⁹⁸⁶

Pavlinović, Marin rođen je u Podgori u Dalmaciji 11. kolovoza 1899. Bio je Hrvat i rimokatolik. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Dubrovniku, a zatim je studirao u Beču, Beogradu, Grazu i Zagrebu, da bi u potonjem 1925. i diplomirao. Struka mu je bio hrvatski jezik. Uz hrvatski, govorio je njemački i talijanski jezik. Prije zaposlenja u školstvu radio je kao činovnik Jugoslavenske banke u Zagrebu. U školstvu se prvi put zaposlio 23. listopada 1925. kao privremeni predmetni učitelj u Realnoj gimnaziji u Glini. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku bio je premješten 10. veljače 1926., a zatim i u Realnu gimnaziju u Osijeku 27. srpnja iste godine.⁹⁸⁷ U Osijeku se zadržao do 20. srpnja 1927., a nakon toga premješten je u Klasičnu gimnaziju u Gospiću. Tijekom rada u Realnoj gimnaziji u Osijeku kažnjen je odlukom Ministarstva prosvjete 1. ožujka 1927. oduzimanjem 10 % plaće.⁹⁸⁸ Uz rad u školi, pisao je pjesme i objavljivao ih u raznim časopisima. Bio je obiteljski povezan s Mihovилоm Pavlinovićem.⁹⁸⁹

Pavlović, Adam za struku je imao francuski i hrvatski jezik. Radio je kao profesor u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1925./1926.⁹⁹⁰

Pelz, Stjepan rođen je u Osijeku 18. travnja 1891. u obitelji Dragutina i Marije (r. Pin). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Osijeku te 1914. Filozofski fakultet u Beču. Bio je osposobljen za predavanje hrvatskog i njemačkog jezika. Profesorski ispit položio je 27. listopada 1915. Doktorirao je 1918. u Beču. Govorio je, osim hrvatskog, čak šest stranih jezika: češki, francuski, njemački, poljski, ruski i talijanski. S radom u školi započeo je 10. prosinca 1915. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Senju. Bio je premješten 31. srpnja 1916. u Realnu gimnaziju u Sušaku te je tamo 14. siječnja 1917. imenovan pravim učiteljem. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku dolazi 23. kolovoza 1918. te 29. svibnja 1919. dobiva titulu profesora.⁹⁹¹ Od 6. kolovoza 1919. radio je na Trgovačkoj akademiji

⁹⁸⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 281, br. 13883.

⁹⁸⁷ PG (1926): 395.

⁹⁸⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 842.

⁹⁸⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 283, br. 13969; HR-DAOS-486, IM, kut. 53, "Pavlinović".

⁹⁹⁰ SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 130; br. 699.

⁹⁹¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 309.

u Osijeku, da bi se 19. kolovoza 1921. vratio u osječku Klasičnu gimnaziju.⁹⁹² Nakon toga je od 24. ožujka 1922. radio u Učiteljskoj školi u Osijeku⁹⁹³ te se 27. kolovoza 1925. opet vratio u Klasičnu gimnaziju.⁹⁹⁴ U Realnu gimnaziju u Požegi premješten je 16. listopada 1929.⁹⁹⁵, no u Osijek se vratio 10. rujna 1930., ovaj put u Realnu gimnaziju. Prijelaz u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku dogodio se 31. listopada 1931., a onda je 21. srpnja sljedeće godine otišao u Realnu gimnaziju u Čupriji, da bi se vratio već 23. rujna. Osijek je napustio 31. srpnja 1938., kada je premješten u Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu. Tijekom rada u Osijeku bio je u Klasičnoj gimnaziji knjižničar učeničke i učiteljske knjižnice te u Ženskoj realnoj gimnaziji knjižničar učiteljske knjižnice. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.⁹⁹⁶ Također je bio potpredsjednik Jadranske straže Osijek IV. Pisao je članke za *Hrvatsku prosvjetu* i *Nastavni vjesnik*. Dobitnik je pohvale za uzorno obavljanje posla. Oženio se 2. ožujka 1919. Marijom (r. Much). S njom je dobio kćer Mariju (28. prosinca 1919.) i sina Ivana (8. listopada 1924.).⁹⁹⁷

Penjić, Bogdan rođen je u Osijeku 18. lipnja 1878. u obitelji Bogdana i Milice (r. Panjić). Bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Osijeku te 1901. diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Filozofija i matematika bile su mu glavna struka, a fizika sporedna. Proforski ispit položio je 11. svibnja 1903. Uz hrvatski, služio se francuskim i njemačkim jezikom. Bio je vješt u glazbi, pjevanju i teoriji glazbe. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Zaposlio se 30. kolovoza 1901. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku. U istoj je školi 17. kolovoza 1903. imenovan pravim učiteljem, a onda 23. kolovoza 1906. i profesorom. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku bio je premješten 23. kolovoza 1909. te se u njoj zadržao do 20. kolovoza 1922.⁹⁹⁸, nakon čega je premješten i u treću osječku gimnaziju, onu Žensku realnu, gdje se zadržao do umirovljenja 27. lipnja 1932. Osim u nastavi, radio je u Klasičnoj gimnaziji kao pomagač u ravnateljskoj pisarni te kao tajnik škole u Ženskoj realnoj gimnaziji od 1930.⁹⁹⁹ Također je radio kao eksterni učitelj matematike i fizike u Biskupskom liceju u Đakovu. Bavio se i politikom te je bio gradski zastupnik na listi Narodne

⁹⁹² HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 326.

⁹⁹³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 95.

⁹⁹⁴ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 476. Od 18. rujna 1927. škola postaje Niža realna gimnazija

⁹⁹⁵ HR-DAOS-153, NRG, kut. 4, br. 538.

⁹⁹⁶ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

⁹⁹⁷ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 286, br. 14110; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

⁹⁹⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 73, br. 286.

⁹⁹⁹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 21, br., 1085.

radikalne stranke.¹⁰⁰⁰ Bio je oženjen Hrvojkom (r. Rabar) te je s njom 28. srpnja 1902. dobio sina Bogdana i 18. svibnja 1904. sina Velimira.¹⁰⁰¹

Perić, Konstantin za glavnu struku imao je hrvatski jezik, a za sporednu njemački jezik. Došao je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku kao profesor iz Gimnazije u Knjaževcu 16. srpnja 1926.¹⁰⁰² Osijek je napustio tijekom studenog sljedeće godine.¹⁰⁰³

Perković (r. Gross), Elvira rođena je u Kotoru 26. studenog 1902. u obitelji Fani (r. Trnka) i Vilima, ravnatelja gimnazije. Po vjeroispovijesti bila je rimokatolkinja. Klasičnu gimnaziju završila je u Splitu, a 1926. diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bila je osposobljena za povijest i zemljopis. Profesorski ispit položila je 10. veljače 1932. Osim hrvatskog, govorila je francuski, njemački i talijanski jezik. Svirala je glasovir. Prvo radno mjesto bilo joj je ono suplentice u Realnoj gimnaziji u Splitu od 24. listopada 1928. Sljedeće godine 11. listopada premještena je u Žensku realnu gimnaziju u Splitu, gdje je 15. lipnja 1932. imenovana profesoricom, a zatim za deset dana premještena u Klasičnu gimnaziju u istome gradu. Ipak, već se 22. listopada vratila u Žensku realnu gimnaziju, pa 31. srpnja 1933. u Realnu gimnaziju te 19. listopada 1935. opet u Žensku realnu gimnaziju. U Žensku realnu gimnaziju, po molbi, premještena je 31. srpnja 1938. te je bila zaposlena i nakon 10. travnja 1941. Bila je članica Crvenog križa.¹⁰⁰⁴ Udala se 22. travnja 1935. za Mirka Perkovića, intendanta kazališta u Osijeku.¹⁰⁰⁵

Petković, Kosta Vladimir rođen je u Solunu u Grčkoj 13. ožujka 1903. Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Bio je osposobljen za predavanje geologije s paleontologijom, mineralogije s petrografijom i kemije s fizičkom geografijom. Uz hrvatski, govorio je i francuski jezik. U Klasičnoj gimnaziji u Osijeku zaposlio se 31. ožujka 1927. kao suplent,¹⁰⁰⁶ no već nakon tjedan dana, 7. travnja 1927. premješten je na Geološki zavod u Beogradu.¹⁰⁰⁷

Petričević (r. Peitel), Danica rođena je u Gospiću 21. srpnja 1905. u obitelji Blaža, po zanimanju postolara, i Marije (r. Grgurić). Bila je rimokatolkinja. Klasičnu gimnaziju završila je u Gospiću, a Filozofski fakultet u Zagrebu. Predavala je fiziku i matematiku. Profesorski

¹⁰⁰⁰ Lukić, „Vjekoslav Hengl“, 167.

¹⁰⁰¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 30; knjiga 115, „MS 5-28.“.

¹⁰⁰² PG (1926): 395

¹⁰⁰³ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 12, br. 886.

¹⁰⁰⁴ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹⁰⁰⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 288, br. 14216.

¹⁰⁰⁶ HR-DAOS-153, NRG, kut. 1, br. 205.

¹⁰⁰⁷ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; HR-DAOS-153, NRG, kut. 1, br. 256.

ispit položila je 4. srpnja 1932. Prvo radno mjesto bilo joj je ono od 30. svibnja 1930. kad je postala suplentica Realne gimnazije u Gospiću, a u istoj je školi 10. lipnja 1933. imenovana i profesoricom. Po molbi je 10. ožujka 1937. premještena u Realnu gimnaziju u Iloku, a onda, također po molbi, 27. kolovoza iste godine u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku. U Osijeku je radila i nakon proglašenja NDH. Bila je članica Crvenog križa.¹⁰⁰⁸ Udala se 21. kolovoza 1937. za Feodora Petričevića, profesora. S njim je dobila sina Josipa, rođenog 30. listopada 1939.¹⁰⁰⁹

Petričević, Feodor rođen je u Bakru 6. srpnja 1909. Izjašnjavao se kao Jugoslaven, a po vjeroispovijesti kao rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Brodu, a u Zagrebu je 1. srpnja 1932. diplomirao na Filozofskom fakultetu. Deskriptivna geometrija i matematika bile su mu glavna struka, a fizika sporedna. Profesorski ispit položio je 24. studenog 1937. Uz hrvatski jezik, služio se francuskim i njemačkim jezikom. S radom u školstvu započeo je 27. kolovoza 1934. kao suplent u Realnoj gimnaziji u Gospiću. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 27. kolovoza 1937. te je profesorom imenovan 8. ožujka sljedeće godine. Zaposlen je bio i nakon 10. travnja 1941. Oženio se 21. kolovoza 1937. Danicom (r. Peitel) te je s njom 30. listopada 1939. dobio sina Josipa.¹⁰¹⁰

Pinterović, Danica rođena je u Osijeku 17. veljače 1897. u obitelji Ante i Ane (r. Voraček). Otac Ante bio je ugledni osječki odvjetnik i gradonačelnik. Bila je rimokatolkinja. Završila je Ženski licej u Zagrebu, a zatim je studirala u Beču i Zagrebu, gdje je 1919. i diplomirala. Struka su joj bili povijest i zemljopis. Profesorski ispit položila je 20. travnja 1921. Doktorirala je u Beogradu 24. ožujka 1934. s disertacijom na temu *Teodora – bizantska carica*. Uz hrvatski, govorila je čak šest stranih jezika: engleski, francuski, grčki, latinski, njemački i ruski. Vješta je bila u sviranju glasovira. Zaposlila se u Realnoj gimnaziji u Osijeku 15. ožujka 1920. kao namjesna učiteljica. Premještena je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku 26. srpnja 1921. te joj je 4. travnja 1923. dodijeljena titula profesorice. U istoj je školi radila i nakon 10. travnja 1941. Znanstveno je i društveno bila vrlo aktivna. Za svoj rad dobila je Orden jugoslavenske krune V. stupnja. Napisala je brojne znanstvene i stručne članke te je održavala javna predavanja o bizantskim temama. Često je putovala na kongrese i istraživanja¹⁰¹¹, a izdvajaju se odlasci u Bugarsku 1934., Italiju 1936. i Englesku 1938. Bila je i članica Crvenog križa, kao

¹⁰⁰⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹⁰⁰⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 292, br. 14403.

¹⁰¹⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 292, br. 14404; HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 246.

¹⁰¹¹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 11, br. 531; kut. 17, br. 436.

i članica odbora različitih društava uključujući Modernu školu, Narodnu akademiju i Zajednicu doma i škole.¹⁰¹²

Pletel, Franjo rođen je u Županji 25. siječnja 1902. Roditelji su mu bili Elizabeta (r. Vimer) i Josip, posjednik. Izjašnjavao se kao Jugoslaven i rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Vukovaru, a u Zagrebu je diplomirao 8. kolovoza 1926. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bio je osposobljen za prirodopis i zemljopis. Profesorski ispit položio je 2. srpnja 1932. Uz hrvatski je govorio francuski i njemački jezik. Prvo radno mjesto u školstvu bilo mu je u Gimnaziji u Boljevcu u kojoj se zaposlio 12. siječnja 1931. u svojstvu suplenta. Zatim je radio u gimnazijama u Novoj Varoši i Peći, da bi 27. srpnja 1932. bio otpušten iz državne službe. Na posao se vratio 21. veljače 1933. u Realnoj gimnaziji u Peći te je profesorom imenovan 30. siječnja 1934. U Realnu gimnaziju u Velesu bio je premješten 13. kolovoza 1938., a u Realnu gimnaziju u Brodu 9. kolovoza 1939. U Realnoj gimnaziji u Osijeku započeo je s radom 4. rujna 1939. te je u školi radio i nakon 10. travnja 1941. Dobio je 6. rujna 1930. Orden jugoslavenske krune V. stupnja. Tijekom rada u Osijeku bio je nadzornik podmlatka Jadranske straže. Oženio se 14. prosinca 1939. profesoricom Jovankom (r. Jovičić) te je s njom 14. listopada 1940. dobio sina Branimira.¹⁰¹³

Pletel (r. Jovičić), Jovanka rođena je u Beogradu u Srbiji 19. travnja 1909. u obitelji Svetislava i Kosane (r. Pantelić). Izjašnjavala se kao Jugoslavenka i pravoslavka. Nakon što je završila Prvu žensku realnu gimnaziju u Beogradu, u istom je gradu 15. lipnja 1936. diplomirala na Filozofskom fakultetu. Hrvatski jezik bio joj je glavna struka, a povijest sporedna. Osim hrvatskog, govorila je i francuski jezik. Zaposlila se u Realnoj gimnaziji u Velesu kao suplentica 1. rujna 1938., da bi zatim bila premještena u Realnu gimnaziju u Kragujevcu. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigla je 24. kolovoza 1940. te je u njoj radila i 10. travnja 1941. Udala se 14. prosinca 1939. za profesora Franju Pletela te je s njim dobila sina Branimira, rođenog 14. listopada 1940.¹⁰¹⁴

Podgornik, Danica rođena je u Gorici u Sloveniji 2. travnja 1910 u obitelji Karla, po zanimanju odvjetnika, i Justine. Po vjeroispovijesti bila je rimokatolkinja. Klasičnu gimnaziju završila je u Gorici, a diplomirala je 14. veljače 1936. na Filozofskom fakultetu u Ljubljani. Francuski jezik bio joj je glavna struka, a latinski jezik sporedna. Uz hrvatski, govorila je francuski, latinski, njemački i talijanski jezik. Zaposlila se 14. kolovoza 1939. kao suplentica

¹⁰¹² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 296, br. 14418.

¹⁰¹³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 299, br. 14741.

¹⁰¹⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 299, br. 14742.

u Realnoj gimnaziji u Osijeku. U Žensku realnu gimnaziju u istome gradu bila je premještena 23. siječnja 1941.¹⁰¹⁵ te je bila zaposlena i nakon proglašenja NDH.¹⁰¹⁶

Podvinec, Stella rođena je u Budimpešti u Mađarskoj 16. prosinca 1914. Bila je rimokatolkinja. Nakon završene Ženske realne gimnazije u Zagrebu, u istom je gradu 28. listopada 1939. diplomirala na Državnoj muzičkoj akademiji. Osposobljena je bila za sviranje klavira. Uz hrvatski je govorila i njemački jezik. Zaposlila se 18. rujna 1940. kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Premještena je 14. ožujka 1941. u Učiteljsku školu u istome gradu.¹⁰¹⁷

Pollak, Miroslav rođen je u Požegi 19. ožujka 1898. u obitelji Vilima i Jelene (r. Švarc). Bio je židovske vjeroispovijesti. Studirao je četiri semestra u Beču i jedan semestar u Pragu, a diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Filozofija i pedagogija bile su mu glavna struka, a povijest sporedna. Doktorirao je u Zagrebu 31. srpnja 1922., a profesorski ispit položio je 20. travnja 1929. Prvo se 7. rujna 1939. zaposlio kao namjesni učitelj u Nižoj realnoj gimnaziji u Virovitici. Sljedeće godine, 21. kolovoza, premješten je u Realnu gimnaziju u Osijeku te je 3. prosinca 1929. dobio titulu profesora. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 30. kolovoza 1937. te je 10. travnja 1941. još uvijek bio zaposlen u toj školi. Tijekom Rada u Realnoj gimnaziji u Osijeku bio je knjižničar učiteljske knjižnice. Bio je član Crvenog križa.¹⁰¹⁸ Posjedovao je stan u Osijeku.¹⁰¹⁹ Oženio se Terezijom (r. Dijaković) 25. travnja 1938.¹⁰²⁰

Popović, Nikola rođen je u Srijemskim Karlovcima 24. studenog 1889. Po narodnosti se izjašnjavao kao Srbin, a po vjeroispovijesti kao pravoslavac. Nakon završene Klasične gimnazije u Srijemskim Karlovcima, studirao je u Beču pet semestara, a diplomirao 12. lipnja 1912. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Osposobljen je bio za povijest i zemljopis. Uz hrvatski je govorio mađarski i njemački jezik. Nakon što je cijeli Prvi svjetski rat proveo u vojsci, zaposlio se 24. rujna 1918. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Titula profesora bila mu je dodijeljena 8. siječnja 1923., a u školi je prestao raditi 26. prosinca 1931.

¹⁰¹⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 122.

¹⁰¹⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 300, br. 14784.

¹⁰¹⁷ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 300, br. 14817.

¹⁰¹⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹⁰¹⁹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 31, br. 2077.

¹⁰²⁰ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179; *Zavičajnici*, 634.; HR-HDA-159, BHOP, kut. 22, „Iskaz oženjenih službenika Ženske realne gimnazije u Osijeku“.

kada je umirovljen. Oženio se Milkom 12. travnja 1920. i s njom je dobio kćeri Anku (13. lipnja 1920.) i Dušanku (1. prosinca 1921.) te sina Živana (22. studenog 1923.).¹⁰²¹

Popović, Pavle rođen je u Kratovu u Makedoniji 23. lipnja 1902. u obitelji Josipa i Katarine (r. Manerić). Zemljopis mu je bio glavna struka, a nacionalna povijest sporedna. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je 5. veljače 1932. kao suplent iz Realne gimnazije u Vinkovcima. Za profesora je imenovan 1. travnja iste godine, a već 31. srpnja sljedeće godine premješten je u Realnu gimnaziju u Zemunu.¹⁰²²

Posavac, Franjo rođen je u Osijeku 6. listopada 1871. u obitelji Josipa, posjednika, i Marije (r. Holub). Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Klasičnu gimnaziju završio je u Osijeku, a Bogosloviju 1903. u Đakovu. Osposobljen je bio za vjeronauk. Proforski ispit položio je 2. kolovoza 1894. Govorio je hrvatski i njemački jezik. S radom je započeo 12. veljače 1894. kao privremeni vjeroučitelj u Pučkoj školi u Zemunu. Premješten je i imenovan pravim učiteljem Realne gimnazije u Zemunu 27. kolovoza 1895., a zatim je 22. prosinca 1899. imenovan i profesorom. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku premješten je 29. kolovoza 1906. te je u njoj, unatoč čestim bolovanjima zbog lošeg zdravstvenog stanja¹⁰²³, ostao raditi sve do svog umirovljenja 27. ožujka 1929.¹⁰²⁴ Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹⁰²⁵

Prelog, Milan rođen je u Zagrebu 8. veljače 1879. Bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Zagrebu te Filozofski fakultet u Beču. Struka su mu bili povijest i zemljopis. Doktorirao je 1900. u Pragu. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku došao je u listopadu 1918. iz Sarajeva te je imenovan ravnateljem škole. Na toj je poziciji ostao do 1921. godine iako je školsku godinu 1920./1921. proveo na znanstvenom usavršavanju. Od 1922. predavao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu povijest srednjeg i novog vijeka. Tijekom rada u Osijeku, uz ravnateljski rad, u Realnoj gimnaziji honorarno je predavao češki kao neobligatni predmet. Napisao je više knjiga, pri čemu se izdvaja *Povijest Bosne od najstarijih vremena do propasti Kraljevstva* izdana 1912. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹⁰²⁶ Oženjen je bio Marijom (r. Cettolo). S njom je dobio 23. lipnja 1907. sina Vladimira, a 19. lipnja 1919.

¹⁰²¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 304, br. 15012.; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

¹⁰²² IRG 31/32.; IRG 32/33.

¹⁰²³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 485; kut. 75, br. 41; HR-DAOS-153, NRG, kut. 4, Br. 95; br. 174; br. 189.

¹⁰²⁴ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, "MS 5-28.". Od 18. rujna 1927. škola postaje Niža realna gimnazija.

¹⁰²⁵ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

¹⁰²⁶ Isto, 190.

sina Milana. Vladimir je postao poznati kemičar i nobelovac, a Milan poznati povjesničar umjetnosti.¹⁰²⁷

Prezelj, Stanko rođen je u Zlataru 10. listopada 1875. u obitelji Matije i Kate (r. Topolovec). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Zagrebu te Filozofski fakultet u Zagrebu. Grčki i latinski jezik bili su mu glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Proforski ispit položio je 1900. Osim hrvatskog, govorio je francuski i njemački jezik. Prvo zaposlenje dobio je 15. travnja 1897. kao pomoćni učitelj u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku stigao je 7. rujna 1898., zatim je 10. kolovoza 1900. imenovan namjesnim učiteljem Realne gimnazije u Osijeku., a onda i pravim učiteljem iste škole 12. kolovoza 1901. Vratio se u Klasičnu gimnaziju u Osijeku 11. kolovoza 1903., da bi 17. listopada 1903. otišao raditi u Bosnu i Hercegovinu. U Osijek, ovaj put u Žensku realnu gimnaziju, vratio se 2. kolovoza 1922. kao profesor. Umro je od tifusa 26. veljače 1923. Bio je u braku s Marijom (r. Vindsberger) od 15. srpnja 1901. S njom je od 1905. do 1921. dobio petero djece.¹⁰²⁸

Prica, Milica rođena je u Korenici 15. travnja 1895. Bila je pravoslavne vjeroispovijesti. Završila je Učiteljsku školu u Zagrebu te 1922. Visoku muzičku akademiju i konzervatorij u istome gradu. Osposobljena je bila predavati pjevanje. Ispit za učiteljicu vještina položila je 22. lipnja 1922. Uz hrvatski, govorila je francuski i njemački jezik. Zaposlila se 31. listopada 1925. kao učiteljica vještina u Realnoj gimnaziji u Osijeku. U školi je radila do 13. rujna 1928, a zatim je dala ostavku i prestala raditi u državnoj službi.¹⁰²⁹

Prica, Spasenije radio je kao inspektor u Ministarstvu prosvjete u Beogradu. Za ravnatelja Ženske realne gimnazije u Osijeku bio je postavljen 10. listopada 1932., no već se 3. siječnja sljedeće godine vratio na mjesto inspektora u Ministarstvu prosvjete.¹⁰³⁰

Prosen, Nevenka rođena je na otoku Unije 14. travnja 1914. u obitelji Maksimilijana i Katice (r. Sabonja). Bila je rimokatolkinja. Realnu gimnaziju završila je u Sušaku, a na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je 15. veljače 1937. Glavna struka bila joj je povijest, a sporedna francuski jezik. Uz hrvatski, služila se francuskim, njemačkim i talijanskim jezikom.

¹⁰²⁷ „Milan Prelog“, *Proleksis enciklopedija*, pristup ostvaren 29.VII.2022., <https://proleksis.lzmk.hr/42582/>; IŽRG 18/19.; IŽRG 19/20.

¹⁰²⁸ *Zavičajnici*, 547.; HR-DAOS-155. GSBO, kut. 6, br. 72.

¹⁰²⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 308, br. 15242.

¹⁰³⁰ HR-DAOS-155. GSBO, kut. 26, br. 17., IŽRG 32/33.

Zaposlila se 18. rujna 1940. kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku te je 10. travnja 1941. i dalje bila tamo zaposlena.¹⁰³¹

Prpić, Lucija rođena je u Gospiću 13. prosinca 1902. Bila je rimokatolkinja. Završila je Realnu gimnaziju u Senju te je 30. lipnja 1925. diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Hrvatski jezik bio joj je glavna struka, a grčki i latinski jezik sporedne. Uz hrvatski, govorila je grčki, latinski, njemački i ruski jezik. Kao privremeni predmetni učitelj zaposlila se 25. rujna 1925. u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, no već je 4. veljače 1926. bila premještena u Žensku realnu gimnaziju u Zemunu.¹⁰³²

Pukleš, Dragica rođena je u Tovarniku 18. ožujka 1901. Bila je rimokatoličke vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završila je u Vukovaru, studirala je dva semestra u Bonnu, a diplomirala 30. kolovoza 1924. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Struka su joj bile kemija i prirodopis. Proforski ispit položila je 4. srpnja 1932. Govorila je hrvatski, francuski i njemački jezik. Prvo zaposlenje bilo joj je u Realnoj gimnaziji u Križevcima u kojoj se 30. rujna 1924. zaposlila kao privremena predmetna učiteljica. Nakon toga radila je u Realnoj gimnaziji u Brodu od 21. srpnja 1927. do 29. prosinca 1928., kada je otpuštena iz državne službe. U posao se u istoj školi vratila 25. listopada 1929. kao suplentica, a od 18. studenog 1932. i kao profesorica. Premještena je 8. rujna 1936. u Realnu gimnaziju u Osijeku, no već je 11. studenog iste godine prešla u Učiteljsku školu u istome gradu. U Ženskoj realnoj gimnaziji zaposlila se 31. srpnja 1938. te je u njoj radila i nakon proglašenja NDH. Bila je članica Crvenog križa.¹⁰³³

Riboli, Antun rođen je u Splitu 18. veljače 1889. Majka mu je bila Kata (r. Mesovčić), a otac Ljudevit, po zanimanju veletrgovac. Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Splitu, a 1912. diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Beču. Francuski i talijanski jezik bili su mu glavna struka, a njemački jezik sporedna. Doktorirao je 1917. s temom *Odnos faelina-e prema Goldoniju*. Proforski ispit položio je 14. lipnja 1918. Govorio je hrvatski, engleski, francuski, njemački i talijanski jezik. Prvo zaposlenje bilo mu je 12. kolovoza 1918. kao namjesni učitelj na Pomorskoj akademiji u Bakru. Nakon toga, od 17. listopada 1918. do 17. kolovoza 1920. radio je kao pravi učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku, a zatim je kratko vrijeme proveo na Trgovačkoj akademiji u Osijeku od 18. kolovoza do 27. studenog 1920. Profesorom je postao 28. studenog 1920. na Višoj trgovačkoj školi u Subotici. Od 24. listopada 1922. radio je u Klasičnoj gimnaziji u Mostaru, a zatim do 23. kolovoza 1925. u realnim gimnazijama u Banja

¹⁰³¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 309, br. 15302.

¹⁰³² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 398, br. 19694.

¹⁰³³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 311, br. 15386; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

Luci, Gornjem Milanovcu i Surdulici. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku stigao je 24. kolovoza 1925.¹⁰³⁴ te se zadržao do 16. srpnja 1926.¹⁰³⁵, nakon čega je premješten u Klasičnu gimnaziju u Gospiću. Značajan dio radnog vijeka proveo je na bolovanju zbog srčane mane.¹⁰³⁶

Roić, Juraj rođen je u Bakru 29. listopada 1886. Majka mu je bila Filomena (r. Desecco). Otac Luka bio je ravnatelj škole. Bio je rimokatolik. Završio je Donjogradsku gimnaziju u Zagrebu te 1909. diplomirao na Filozofskom fakultetu u Beču. Struka su mu bili hrvatski i talijanski jezik. Doktorirao je 1910. u Beču, a profesorski ispit položio je 27. svibnja 1911. Gimnazija u Kotoru bila mu je prvo radno iskustvo. Tamo je kao suplent radio od 19. srpnja 1910., a onda je iste godine prešao u Klasičnu gimnaziju u Dubrovniku i 21. listopada postao namjesni učitelj. Slijedio je rad u Realnoj gimnaziji u Zadru od 22. srpnja 1911. te je u toj školi 22. lipnja 1912. postao pravim učiteljem, a onda 30. travnja 1916. i profesorom. Od 4. siječnja 1919. radio je u Realnoj gimnaziji u Sušaku, a od 16. ožujka 1937. bio je i njezin ravnatelj. Ravnateljem Ženske realne gimnazije u Osijeku postao je 11. siječnja 1940. te je na toj poziciji bio i 10. travnja 1941. Pisao je znanstvene članke i prevodio knjige s talijanskog jezika. Također je napisao udžbenik i vježbenicu iz talijanskog jezika. Cesarinom (r. Violi) oženio se 22. srpnja 1922. te je s njom dobio sinove Danila (3. lipnja 1923.) i Vladimira (20. kolovoza 1925.).¹⁰³⁷

Rot-Špicer, Nikola rođen je u Korošu u Mađarskoj 23. lipnja 1910. Izjašnjavao se kao Jugoslaven po narodnosti, a bio je židovske vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završio je u Osijeku, a diplomirao je 29. lipnja 1933. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Glavna struka bio mu je njemački jezik, dok mu je sporedna bio hrvatski jezik. Profesorski ispit položio je 20. prosinca 1937. Uz hrvatski je govorio francuski i njemački jezik. Zaposlio se 20. kolovoza 1934. u Realnoj gimnaziji u Cetinju kao suplent te je u istoj školi 17. ožujka 1938. dobio titulu profesora. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 12. kolovoza 1939. te je u njoj ostao do 21. siječnja 1941., nakon čega je prešao u drugu osječku gimnaziju, onu Realnu.¹⁰³⁸ Zbog svog židovskog podrijetla bio je otpušten 13. svibnja 1941., no uspio je izbjeći smrt. Osim rada u školi, bio je član Crvenog križa.¹⁰³⁹ Dobio je nagradu za rad *Nietzscheova preradba šest hrvatsko-srpskih narodnih pjesama*. Poslije je bio uspješan znanstvenik.¹⁰⁴⁰

¹⁰³⁴ HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 464.

¹⁰³⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut. 77, br. 148.

¹⁰³⁶ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; kut. 76, br. 654; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 326, br. 16074; HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 403.

¹⁰³⁷ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 328, br. 16192.

¹⁰³⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 135.

¹⁰³⁹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹⁰⁴⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 330, br. 16264.

Rumbak, Branko rođen je u Zagrebu 28. rujna 1907. Ime njegova oca nije poznato, a majka Marija Rumbak bila je kuharica. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu te je u istom gradu 7. veljače 1933. diplomirao na Filozofskom fakultetu. Glavna struka bila mu je kemija, a sporedne fizika i matematika. Govorio je hrvatski i njemački jezik. U Realnoj gimnaziji u Osijeku zaposlio se kao suplent 11. kolovoza 1939.¹⁰⁴¹ te je tamo radio i nakon proglašenja NDH.¹⁰⁴²

Sabioncello, Antun rođen je u Splitu 7. kolovoza 1912. u obitelji Nikole, posjednika, i Karmele (r. Miličević). Bio je rimokatolik. Drugu klasičnu gimnaziju završio je u Zagrebu te je u istom gradu na Filozofskom fakultetu 29. rujna 1937. i diplomirao. Glavna struka bila mu je povijest, a sporedna latinski jezik. Uz hrvatski, služio se latinskim, njemačkim i talijanskim jezikom. Suplentom u Realnoj gimnaziji u Osijeku postao je 21. listopada 1940.¹⁰⁴³ te je 10. travnja 1941. još uvijek bio na tom radnom mjestu, no kasnije će poginuti u ratu.¹⁰⁴⁴

Savić, Nikola rođen je u Osijeku 10. prosinca 1888. Bio je pravoslavac. Završio je Klasičnu gimnaziju u Osijeku te studirao u Zagrebu i Innsbrucku, gdje je na Filozofskom fakultetu i diplomirao 8. srpnja 1914. Dodatno je još na Farmaceutskom fakultetu u istom gradu slušao dva semestra. Glavna struka bila mu je kemija, a sporedne fizika i matematika. Doktorirao je 16. srpnja 1919. na Filozofskom fakultetu u Innsbrucku, a 19. svibnja 1922. položio je profesorski ispit. Prvo zaposlenje bilo mu je u Realnoj gimnaziji u Osijeku u svojstvu suplenta od 6. ožujka 1920. U istoj mu je školi 26. lipnja 1923. dodijeljena titula profesora. Premješten je u Realnu gimnaziju u Zemunu 16. listopada 1929., no već je 8. travnja 1930. ponovno u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Opet je premješten u Realnu gimnaziju u Zemunu 11. listopada 1931., da bi se već 8. listopada iste godine još jednom vratio u Realnu gimnaziju u Osijeku. Umirovljen je 26. lipnja 1932., no 18. veljače 1933. reaktiviran je te je po četvrti put započeo s radom u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Tamo je bio i nakon 10. travnja 1941. Tijekom rada u Osijeku bio je i čuvar kemijske zbirke u Realnoj gimnaziji. Pisao je znanstvene i stručne članke. Imao je kćeri Ivanku (29. travnja 1923.) i Mariju (30. ožujka 1925.).¹⁰⁴⁵

Savić, Slavka bila je pravoslavne vjeroispovijesti.¹⁰⁴⁶ Zemljopis joj je bio glavna struka, a geologija s petrografijom te fizika i meteorologija sporedne struke. Zaposlila se 8. prosinca

¹⁰⁴¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 14.

¹⁰⁴² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 332, br. 16394.

¹⁰⁴³ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1431.

¹⁰⁴⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 334, br. 16483.

¹⁰⁴⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 338, br. 16682.

¹⁰⁴⁶ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 29, br. 395; IŽRG 31/32; IŽRG 37/38.

1931. kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Profesoricom je imenovana 29. travnja 1937., a ubrzo zatim, 27. studenog 1937. premještena je u Drugu realnu gimnaziju u Beogradu. Tijekom rada u Osijeku bila je i čuvarica knjižnice školskih udžbenika u Ženskoj realnoj gimnaziji.

Schubert, Benedikt rođen je u Ogulinu 16. listopada 1886. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Požegi, a 1909. diplomirao je na Teološkom fakultetu u Zagrebu. Bio je osposobljen za predavanje vjeronauka te je profesorski ispit položio 23. lipnja 1925. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Bio je kapelan i prefekt Nadbiskupskog sirotišta u Požegi. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je 18. rujna 1928. kao profesor iz Realne gimnazije u Daruvaru. Kao eksterni profesor radio je i u Klasičnoj gimnaziji i u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Realnu gimnaziju u Osijeku napustio je 19. listopada 1935. kada je premješten u Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu.¹⁰⁴⁷

Sekereš, Stjepan rođen je 8. travnja 1912. u Šiklošu u Mađarskoj. Majka mu je bila Agnes (r. Tomica), a otac mu je bio Stanko, po zanimanju poljodjelac. Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Osijeku, a diplomirao je 8. listopada 1936. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a francuski jezik sporedna. Uz hrvatski je govorio francuski, njemački i ruski jezik. Zaposlio se 8. veljače 1940. kao suplent u Realnoj gimnaziji u Osijeku te je na istom radnom mjestu bio i nakon 10. travnja 1941.¹⁰⁴⁸

Servaci (r. Trbojević), Ljuba rođena je u Zagrebu 28. siječnja 1881. Bila je pravoslavne vjeroispovijesti. Učiteljsku školu samostana Sestara milosrdnica završila je u Zagrebu, a diplomirala je na Višoj umjetničkoj školi u istom gradu 15. srpnja 1911. Prostoručno crtanje bilo joj je glavna struka, a geometrijsko crtanje sporedna. Ispit za učiteljicu nižih pučkih škola položila je 6. travnja 1902., za učiteljicu viših pučkih škola 21. rujna 1904., a za nastavnicu vještina 4. prosinca 1913. S radom u školstvu započela je kao namjesna učiteljica 18. studenog 1896. te je 19. svibnja 1914. imenovana pravom učiteljicom. Do zaposlenja u Učiteljskoj školi u Osijeku 11. ožujka 1916. radila je u čak trinaest pučkih škola, odnosno radila je u Krnješevcima, Donjim Bogičevcima, Bodegraju, Benkovicima, Klokočeviku, Mlaki, Imsovom selu, Boboti, Veri, Petrovaradinu, Laćanku, Daruvaru i Karlobagu. Nakon učiteljske škole u Osijeku radila je u Nižoj realnoj gimnaziji u Krapini te u Realnoj gimnaziji u Zemunu. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigla je 5. ožujka 1918., no već 11. rujna iste godine vratila

¹⁰⁴⁷ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 385, br. 19101; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

¹⁰⁴⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 339, br. 16739; HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 170.

se u osječku Učiteljsku školu. Zatim je radila u Učiteljskoj školi u Čakovcu, Učiteljskoj školi u Petrinji i opet u Učiteljskoj školi u Osijeku. Profesoricom Realne gimnazije u Osijeku imenovana je 26. srpnja 1921., no već je 12. studenog iste godine, po drugi put, prešla u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku. Osijek je napustila 21. kolovoza 1922., kada je premještena u Realnu gimnaziju u Sušaku. Od 31. siječnja 1918. bila je udana za Ernesta Servacija, također profesora.¹⁰⁴⁹

Sofić, Platon rođen je u Čazmi 30. rujna 1897. u obitelji Svetozara, po zanimanju gruntovničara, i Marije (r. Jurić). Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Završio je Realnu gimnaziju u Osijeku te 1924. diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Struka su mu bile fizika i matematika. Uz hrvatski, govorio je i njemački jezik. Zaposlio se 6. veljače 1922. kao pomoćni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Privremenim predmetnim učiteljem postao je 16. prosinca iste godine, a školu je napustio 24. rujna 1925. prelaskom na Trgovačku akademiju u Osijeku¹⁰⁵⁰

Sofić, Velizar rođen je u Čazmi 16. svibnja 1899. Roditelji su mu bili Svetozar i Marija (r. Jurić), a brat Platon također je bio profesor. Bio je pravoslavac. Realnu gimnaziju završio je u Osijeku te je 17. srpnja 1929. diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Proforski ispit položio je 29. studenog 1934. Filozofija i logika bile su mu glavna struka, a etika i pedagogija s metodikom sporedne. Govorio je hrvatski, engleski i njemački jezik. Godinu 1918. proveo je na talijanskom bojištu. Kao namjesni učitelj zaposlio se u Realnoj gimnaziji u Osijeku 21. kolovoza 1922. te je u njoj radio do 13. siječnja 1926., kada je premješten u Učiteljsku školu u istome gradu. Nakon što je nakratko 6. kolovoza 1929. bio otpušten iz državne službe, 17. listopada 1929. imenovan je suplentom¹⁰⁵¹, a 21. veljače 1935. i profesorom Realne gimnazije u Osijeku. U školi je radio i nakon 10. travnja 1941. Osim rada u školi, bavio se prevoditeljskim poslom. Izdvaja se njegov prijevod knjige Alberta Einsteina *Geometrija i iskustvo* (1929.). Bio je i autor, pa je tako napisao *Uputu o određivanju bilja po prirodnom i umjetnom sustavu uz pojedinačni opis 300 domaćih cvjetnjača i karakteristika njihovih familija* (Osijek, 1925.), koju je Ministarstvo poljoprivrede 10. svibnja 1926. preporučilo za korištenje u poljoprivrednim

¹⁰⁴⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 341, br. 16839.

¹⁰⁵⁰ HR-DAOS-158, knjiga 36, „MS 13-22.“; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 29, br. 2038; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 349, br. 17246.

¹⁰⁵¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 74.

školama.¹⁰⁵² Radio je i kao odgojitelj u Đačkom domu u Osijeku.¹⁰⁵³ Oženio se 12. srpnja 1937. Nevenom (r. Dekić), medicinskom sestrom.¹⁰⁵⁴

Stefanović, Jordan bio je stručan za povijest i zemljopis. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je kao profesor 12. listopada 1935. iz Realne gimnaziju u Danilov-gradu. Osijek je napustio 31. srpnja 1940. kada je premješten u Realnu gimnaziju u Prizrenu.¹⁰⁵⁵

Stijić, Milan rođen je u Dalju 11. lipnja 1889. Bio je pravoslavac. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Sušaku, a nakon toga studirao je u Zagrebu i Beču, gdje je 1912. na Filozofskom fakultetu i diplomirao. Stekao je i doktorat. Profesorski ispit položio je 19. travnja 1915. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a klasična filologija sporedna. Govorio je hrvatski, francuski, grčki, latinski i njemački jezik. S radom u školstvu započeo je 1. rujna 1916. kao namjesni učitelj Klasične gimnazije u Sušaku. Za vrijeme rada u istoj školi proglašen je 25. lipnja 1917. pravim učiteljem, a 27. prosinca 1920. dodijeljena mu je i titula profesora. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 24. ožujka 1922. te je u njoj, osim kratkog boravka u Realnoj gimnaziji u Velikoj Kikindi od 7. rujna 1928. do 17. prosinca iste godine¹⁰⁵⁶, dočekao i mirovinu u koju je otišao 19. listopada 1931. Dobio je Orden sv. Save V. stupnja 1. prosinca 1924. Bio je 1927. osnivač Đačkog društva učenika Realne gimnazije u Osijeku s prebivalištem u Dalju.¹⁰⁵⁷ Također je pisao članke za *Nastavni vjesnik*. Oženio se 2. studenog 1920. Danicom (r. Ćuković). Imao je kćer Dušanku (16. kolovoza 1921.) i sina Nemanju (17. ožujka 1924.).¹⁰⁵⁸

Stojnović, Gavrilo rođen je u Čepinu kod Osijek 15. svibnja 1914. Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Završio je Realnu gimnaziju u Osijeku, a nakon toga 1938. u Beogradu je završio Pravoslavni bogoslovni fakultet. Bio je osposobljen za predavanje pravoslavnog vjeronauka. Uz hrvatski, govorio je francuski i ruski jezik. Zaposlen je 8. veljače 1940. kao suplent u Realnoj gimnaziji u Osijeku te je u tom svojstvu radio i 10. travnja 1941.¹⁰⁵⁹

Stojsavljević, Bogdan rođen je u Mutiliću kod Udbine 14. travnja 1899. u obitelji Ilije i Savete (r. Rosić). Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Prvu realnu gimnaziju završio je u Zagrebu,

¹⁰⁵² HR-DAOS-157, VGO, kut. 76, br. 605; SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 372; *Zavičajnici*, 745-746.

¹⁰⁵³ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, „Izvještaj društva Đački dom“.

¹⁰⁵⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 349, br. 17247; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179; knjiga 36, „MS 13-22“.

¹⁰⁵⁵ IRG 35/36; IRG 39/40.; HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1264; PG (1940): 710.

¹⁰⁵⁶ Udaljen iz Osijeka bio je zbog političkih igara. Više u: Lukić, „Vjekoslav Hengl“, 158, PG (1929): 43.

¹⁰⁵⁷ SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 679.

¹⁰⁵⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 356, br. 17605; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

¹⁰⁵⁹ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 171; br. 624; knjiga 38, „MKS 42-59.“.

a u istome je gradu 1923. i diplomirao na Filozofskom fakultetu. Glavna struka bila mu je kemija, a sporedne fizika i matematika. Profesorski ispit položio je 27. travnja 1925. Uz hrvatski, govorio je francuski i njemački jezik. Prvo se zaposlio 21. kolovoza 1922. kao pomoćni učitelj u Realnoj gimnaziji u Daruvaru. U istoj školi 22. ožujka 1923. imenovan je namjesnim učiteljem, a 22. ožujka 1926. i profesorom. Premješten je 10. kolovoza 1927. u Realnu gimnaziju u Bakru, da bi, po molbi, 29. kolovoza 1928. došao u Realnu gimnaziju u Osijeku. U Osijeku se zadržao do 18. kolovoza 1934. i premještaja u Prvu klasičnu gimnaziju u Zagrebu. Od 23. rujna 1921. bio je u braku s Paulom (r. Makaj), po zanimanju učiteljicom. S njom je 26. studenoga 1922. dobio kćer Ranku.¹⁰⁶⁰

Strauss, Josip rođen je u Osijeku 9. ožujka 1888. Bio je rimokatolik. Završio je Gornjogradsku gimnaziju u Zagrebu, a u istome je gradu, uz semestar proveden u Beču, na Filozofskom fakultetu 1911. i diplomirao. Struka su mu bili hrvatski i njemački jezik. Profesorski ispit položio je 22. siječnja 1913. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Namjesnim učiteljem u Realnoj gimnaziji u Zemunu postao je 28. kolovoza 1911. Prešao je 15. prosinca 1912. u Klasičnu gimnaziju u Gospiću, no već se 1. siječnja 1913. vratio u Zemun. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku premješten je 11. siječnja 1915. te je 17. lipnja iste godine proglašen pravim učiteljem, dok mu je naslov profesora podijeljen 1. srpnja 1918. Otišao je 19. kolovoza 1921. na Trgovačku akademiju u Osijeku.¹⁰⁶¹ Tijekom rada u osječkoj Klasičnoj gimnaziji bio je i knjižničar učiteljske knjižnice. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹⁰⁶² Bio je u braku s Marijom s kojom je 14. listopada 1914. dobio kćer Julijanu.¹⁰⁶³

Strugar (r. Boroljkova), Tatjana rođena je 1909. Po vjeroispovijesti bila je pravoslavka.¹⁰⁶⁴ Francuski jezik bio joj je glavna struka, a komparativna književnost i jugoslavenska književnost sporedne. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigla je kao suplentica 20. kolovoza 1934. iz Realne gimnazije u Virovitici u kojoj je radila od 1. ožujka 1933.¹⁰⁶⁵ Titulu profesorice dobila je 8. ožujka 1938. U istoj je školi radila i 10. travnja 1941. Bila je članica Crvenog križa.¹⁰⁶⁶ Udala se 18. rujna 1932. za Vladimira Strugara, također profesora. S njim je 1. lipnja 1939. dobila sina Aleksandra te 20. svibnja 1941. kćer Tamaru.¹⁰⁶⁷

¹⁰⁶⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 358, br. 17713; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

¹⁰⁶¹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 327.

¹⁰⁶² Hondl, „Članovi Društva“, 190.

¹⁰⁶³ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

¹⁰⁶⁴ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 29, br. 395.

¹⁰⁶⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 35, br. 1261.

¹⁰⁶⁶ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹⁰⁶⁷ IŽRG 33/34.; IŽRG 39/40.

Strugar, Vladimir rođen je u Ulcinju u Crnoj Gori 6. lipnja 1906. Bio je pravoslavac. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Cetinju, a Filozofski fakultet završio je u Zagrebu. Francuski jezik bio mu je glavna struka, a jugoslavenska književnost sporedna. Profesorski ispit položio je 3. svibnja 1939. Govorio je hrvatski, albanski, francuski, ruski i talijanski jezik. Kao suplent 20. kolovoza 1934. zaposlio se u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Profesorom je imenovan 25. veljače 1941.¹⁰⁶⁸, a u istoj je školi radio i nakon proglašenja NDH. Oženio se 18. rujna 1932. Tatjanom (r. Boroljkova), po zanimanju profesoricom. Imali su dvoje djece: sina Aleksandra (1. lipnja 1939.) i kćer Tamaru (20. svibnja 1941.).¹⁰⁶⁹

Subotić, Đuro rođen je u Nijemcima kod Vinkovaca 12. srpnja 1903. u obitelji Ivana, ratara, i Lize (r. Marcikić). Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završio je u Vukovaru, a diplomirao je 15. lipnja 1927. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Glavna struka bila mu je kemija, a sporedne fizika i matematika. Profesorski ispit položio je 4. srpnja 1932. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Zaposlio se 30. listopada 1929. kao suplent u Realnoj gimnaziji u Osijeku, da bi 19. studenog 1932. bio imenovan profesorom. Po molbi je 15. kolovoza 1934. premješten u Realnu gimnaziju u Vukovaru. Od 19. travnja 1927. bio je oženjen Marijom (r. Peršić) s kojom je 18. ožujka 1928. dobio kćer Elizabetu te 1. prosinca 1930. sina Zvonimira.¹⁰⁷⁰

Suhanek, Jelica rođena je u Osijeku 13. srpnja 1911. Bila je rimokatolkinja. Završila je Žensku realnu gimnaziju u Osijeku te je 1935. diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Prirodopis joj je bio glavna struka, dok je za sporednu struku imala kemiju s mineralogijom. Govorila je hrvatski i njemački jezik. U svojstvu suplentice od 1. listopada 1938. radila je u gimnazijama u Prijepolju, Mostaru i Požegi, da bi 20. studenog 1940. bila premještena u Realnu gimnaziju u Osijeku. U osječkoj gimnaziji bila je i nakon 10. travnja 1941.¹⁰⁷¹

Sutarić, Slava rođena je u Štivici u Slavoniji 14. lipnja 1904. Bila je rimokatolkinja. Filozofski fakultet završila je u Zagrebu te se osposobila za fiziku i matematiku. Kao suplentica 26. rujna 1930. zaposlila se u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku te je u istoj školi bila i čuvarica fizikalne zbirke. Premještena je 27. veljače 1933. u Žensku realnu gimnaziju u Sušaku.¹⁰⁷²

¹⁰⁶⁸ HR-DAOS-158, RG, Kut. 11, br. 286.

¹⁰⁶⁹ HR-DAOS-158, RG, knjiga 38, „MKS 42-59.“

¹⁰⁷⁰ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179, HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 360, br. 17823.

¹⁰⁷¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1607; knjiga 38, „MKS 42-59.“

¹⁰⁷² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 362, br. 17916.

Svoboda, Oton rođen je u Osijeku 25. rujna 1894. Bio je protestantske vjeroispovijesti. Klasičnu gimnaziju završio je u Osijeku, a zatim je studirao u Beču, Lausannei i Zagrebu, gdje je na Filozofskom fakultetu 27. ožujka 1920. i diplomirao. Struka mu je bio francuski jezik. Osim hrvatskog jezika, govorio je pet stranih jezika: engleski, francuski, njemački, ruski i talijanski. Tijekom Prvog svjetskog rata 1918. bio je u ruskom zarobljeništvu. Zaposlio se 15. svibnja 1920. kao namjesni učitelj na Trgovačkoj akademiji u Osijeku. U Realnu gimnaziju u istome gradu bio je premješten 18. kolovoza 1920. te se u njoj zadržao sve do polovice 1929.¹⁰⁷³ Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹⁰⁷⁴

Šalomon, Josip rođen je u Đelekovcu kod Koprivnice 26. veljače 1914. Roditelji su mu bili Marija i Franjo, po zanimanju mlinar. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Realnu gimnaziju u Koprivnici, a zatim je 1936. diplomirao na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu te 22. veljače 1939. i na Filozofskom fakultetu u istome gradu. Vjeronauk i zemljopis bili su mu glavna struka, a povijest sporedna. Uz hrvatski, govorio je francuski i njemački jezik. Suplentom Privatne realne gimnazije u Zagrebu postao je 4. prosinca 1939., no nakon ukidanja te gimnazije, 12. listopada 1940. prelazi u Dominikansku klasičnu gimnaziju u Bolu. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 27. veljače 1941. te je u njoj bio i nakon 10. travnja iste godine.¹⁰⁷⁵

Šambek, Kosara po vjeroispovijesti je bila pravoslavka. Ručni rad bio joj je glavna struka. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku došla je kao učiteljica vještina 2. kolovoza 1933. iz Ženske realne gimnazije u Novom Sadu. Osijek je napustila 4. travnja 1936., kada je dodijeljena, a 27. kolovoza 1937. i premještena u Realnu gimnaziju u Požarevcu.¹⁰⁷⁶

Šandorov, Budislav rođen je u Srbobranu u Bačkoj 29. siječnja 1904. Bio je pravoslavac. Završio je učiteljsku školu u Osijeku te 24. lipnja 1928. i Jednogodišnji nastavnički tečaj Ministarstva prosvjete za nastavnike gimnastike. Od 28. srpnja 1923. do zaposlenja u Nižoj realnoj gimnaziji u Osijeku 28. studenog 1928. radio je kao učitelj u pučkim školama u Gornjoj Belici, Višnji, Lisičinama i Osijeku u Tvrđi. U Realnu gimnaziju u Osijeku prešao je 24. veljače 1930., da bi 22. listopada 1932. bio premješten u Realnu gimnaziju u Skoplju. Od 3. listopada

¹⁰⁷³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 362, br. 17979.

¹⁰⁷⁴ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

¹⁰⁷⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 307; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 364, br. 18043.

¹⁰⁷⁶ IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.; IŽRG 34/35.; IŽRG 35/36.; IŽRG 36/37.

1926. bio je oženjen Leposavom (r. Ivičić), po zanimanju učiteljicom. Kćer Srđanku dobili su 10. srpnja 1927., a kćer Olgu 16. ožujka 1930.¹⁰⁷⁷

Šašek, Marijan rođen je u Karlovcu 29. svibnja 1914. u obitelji Nikole, trgovca, i Katice (r. Šimecki). Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završio je u Karlovcu te je diplomirao 16. rujna 1940. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Glavne struke bile su mu botanika i zoologija, a sporedne geologija s petrografijom i zemljopis. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Imenovan je 27. veljače 1941. za suplenta u Realnoj gimnaziji u Osijeku¹⁰⁷⁸ te je na tom radnom mjestu bio i nakon proglašenja NDH.¹⁰⁷⁹

Šeb, Jakov rođen je u Svetom Ivanu Zelini 28. siječnja 1895. u obitelji Mije i Ane (r. Mihekovec). Bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Osijeku, a zatim Bogosloviju u Đakovo te se 29. lipnja 1919. i zaređio za svećenika. Bio je stručan za vjeronauk te je profesorski ispit položio 27. rujna 1922. Uz hrvatski, govorio je i njemački jezik. Prvo se zaposlio 20. prosinca 1921. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Mitrovici. U Realnu gimnaziju u Osijeku bio je premješten 15. listopada 1924. te je u njoj kao profesor još uvijek radio i 10. travnja 1941. U školi je bio i knjižničar učiteljske knjižnice. Također je bio podupirući član Pododbora Matice hrvatske u Osijeku.¹⁰⁸⁰

Šek, Melanija za glavnu struku imala je njemački jezik, a za sporedne hrvatski jezik i povijest. U Žensku realnu gimnaziju došla je kao suplentica 4. veljače 1932. iz Realne gimnazije u Virovitici. U Realnoj gimnaziji u Karlovcu bila je od 16. listopada 1933. do 20. listopada iste godine, da bi se zatim vratila u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku te 15. veljače 1934. bila imenovana profesoricom. Osijek je napustila 11. rujna 1936. kad je premještena u Žensku realnu gimnaziju u Sarajevu. U Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku bila je i knjižničarka učeničke knjižnice.¹⁰⁸¹

Šestak, Viktor rođen je u Dubovcu kod Karlovca 6. svibnja 1883. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Varaždinu, a 1912. diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Glavna struka bila mu je klasična filologija, a sporedna hrvatski jezik. Govorio je hrvatski, grčki, latinski i njemački jezik. Zaposlio se 16. kolovoza 1913. kao

¹⁰⁷⁷ HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-29.“; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 365, br. 18062; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

¹⁰⁷⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 245.

¹⁰⁷⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 366, br. 18151.

¹⁰⁸⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 367, br. 18166; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179; kut. 10, br. 905; Tomas, „Pododbor Matice“, 203.

¹⁰⁸¹ IŽRG 31/32.;-IŽRG 36/37.

namjesni učitelj u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku. Tijekom Prvog svjetskog rata bio je zarobljen te optužen zbog prelaska na rad u srpsku državnu službu. Premješten je 9. siječnja 1920. u Gornjogradsku gimnaziju u Zagrebu.¹⁰⁸²

Šimunović, Vjekoslav rođen je u Bjelovaru 9. lipnja 1883. Bio je rimokatolik. Studirao je u Beču, Grazu i Innsbrucku. Prirodopis mu je bio glavna struka, a fizika i matematika sporedne. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Uspješno je svirao glasovir. Zaposlio se 22. listopada 1918. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Virovitici. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je 6. siječnja 1920., no već je 7. kolovoza iste godine bio premješten u Realnu gimnaziju u Rumi.¹⁰⁸³

Škreb, Zdenko rođen je u Zagrebu 20. rujna 1904. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Završio je Drugu klasičnu gimnaziju u Zagrebu te je 13. srpnja 1926. diplomirao na Filozofskom fakultetu u istome gradu. Profesorski ispit položio je 20. listopada 1927., a struka su mu bili francuski i njemački jezik. Govorio je hrvatski, engleski, francuski, njemački i talijanski jezik. Prvo zaposlenje bilo mu je u Realnoj gimnaziji u Bjelovaru u kojoj je 8. veljače 1928. imenovan suplentom. U Drugu klasičnu gimnaziju u Zagrebu premješten je 24. travnja 1930. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je 30. kolovoza 1932., no već 1. rujna iste godine ponovno je dodijeljen Drugoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu.¹⁰⁸⁴

Šnajder, Julija rođena je u Zmajevcu u Baranji 20. ožujka 1906. Bila je rimokatolkinja. Gimnazijsko obrazovanje stekla je u Šidu, a 31. listopada 1930. završila je Filozofski fakultet u Beogradu. Njemački jezik bio joj je glavna struka, a latinski jezik sporedna. Profesorski ispit položila je 8. veljače 1936. Uz hrvatski jezik, govorila je francuski, latinski, mađarski i njemački. Kao suplentica zaposlila se 2. studenog 1931. u Gimnaziji u Čačku. Profesoricom je imenovana 26. listopada 1936. U Realnu gimnaziju u Petrinji bila je premještena 8. rujna 1938. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku došla je 11. kolovoza 1939. i tu je bila i 10. travnja 1941. Bila je aktivni član Crvenog križa i vodila je podmladak Jadranske straže u Osijeku.¹⁰⁸⁵

Šprem, Franjo rođen je u Youngstownu u državi Ohio u Sjedinjenim Američkim Državama 3. rujna 1900. u obitelji Matije, mlinara, i Filipine (r. Balažić). Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Vukovaru, a diplomirao je 28. lipnja 1932. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a filozofija sporedna. Profesorski ispit položio je 28.

¹⁰⁸² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 369, br. 18280; HR-DAOS-157, VGO, kut. 71, br. 28; knjiga 115, „MS 5-28.“.

¹⁰⁸³ HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 428.

¹⁰⁸⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 375, br. 18554.

¹⁰⁸⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 377, br. 18657; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87; Sršan, *Biografije učitelja*, 216.

siječnja 1937. Govorio je hrvatski i njemački jezik. U Realnoj gimnaziji u Osijeku zaposlio se 4. ožujka 1933. kao suplent, a profesorom je imenovan 29. travnja 1937. U istoj školi radio je i nakon proglašenja NDH. Tijekom rada u već spomenutoj školi bio je i nadzorni nastavnik društva Prosvjeta. Od 29. lipnja 1938. bio je oženjen Marijom (r. Lochmann), činovnicom.¹⁰⁸⁶

Šturm, Vilim rođen je u Mostaru u Bosni i Hercegovini 27. prosinca 1903. u obitelji Ivana i Elizabete (r. Freller). Bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Mostaru, a Filozofski fakultet 1927. u Zagrebu. Struka su mu bili hrvatski i njemački jezik. Proforski ispit položio je 21. listopada 1931. Govorio je hrvatski, engleski i njemački jezik. Kao suplent 1. ožujka 1933. zaposlio se u Drugoj realnoj gimnaziji u Zagrebu. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 12. listopada 1935. te je 29. travnja 1937. imenovan profesorom. Osijek je napustio 11. kolovoza 1939. kada je premješten u Treću realnu gimnaziju u Zagrebu.¹⁰⁸⁷

Tailsbauer, Nikola rođen je u Rušanima kod Virovitice 16. rujna 1882. u obitelji Nikole, učitelja, i Eleonore (r. Brunner). Bio je rimokatolik. Klasičnu gimnaziju završio je u Požegi, a diplomirao je 1905. na Filozofskom fakultetu u Budimpešti. Bio je stručan za povijest i zemljopis. Proforski ispit položio je 16. listopada 1909. Uz hrvatski je govorio mađarski i njemački jezik. Sudionik je Prvog svjetskog rata. Zaposlio se 30. kolovoza 1905. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Pravim učiteljem postaje 25. siječnja 1910., dok titulu profesora dobiva 26. ožujka 1913. Ravnateljem Više pučke željezničke škole u Osijeku postao je 1. rujna 1915. Nakon kraja Prvog svjetskog rata vraća se 21. rujna 1919. u Realnu gimnaziju u Osijeku¹⁰⁸⁸. Već 16. siječnja 1920. prešao je u Realnu gimnaziju u Virovitici. Po teći put dolazi u Realnu gimnaziju u Osijeku 26. kolovoza 1921., no već je 17. rujna iste godine otišao u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku. U trećoj osječkoj gimnaziji, onoj Klasičnoj, počinje raditi 20. listopada 1923.¹⁰⁸⁹ te se u njoj zadržava do 29. rujna 1929.¹⁰⁹⁰, kada nakratko radi u Prosvjetnom odjeljenju u Osijeku do 23. studenog iste godine. Nakon toga po četvrti put odlazi raditi u Realnu gimnaziju u Osijeku u kojoj se zadržao do 20. studenog 1940. i svog umirovljenja.¹⁰⁹¹ Tijekom četvrtog mandata u osječkoj Realnoj gimnaziji bio je i poslovođa u

¹⁰⁸⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 380, br. 18821; IRG 39/40.

¹⁰⁸⁷ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 385, br. 19094.

¹⁰⁸⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 416.

¹⁰⁸⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 397.

¹⁰⁹⁰ Od 18. rujna 1927. škola postaje Niža realna gimnazija

¹⁰⁹¹ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1711.

ravnateljskoj kancelariji. Dana 7. rujna 1915. dobio je priznanje Kraljevske zemaljske vlade za osobito marljivo i uspješno *službovanje*.¹⁰⁹²

Tajčević, Kasandra rođena je u Zagrebu 19. svibnja 1904. Otac joj je bio Antonije vitez Tajčević, izvjestitelj Kraljevskog banskog stola, a majka Marija (r. Ranogajac). Bila je pravoslavne vjeroispovijesti. Završila je Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu, a zatim Filozofski fakultet u istome gradu.¹⁰⁹³ Stručna je bila za kemiju i prirodopis. Profesorski ispit položila je 7. travnja 1929. Govorila je hrvatski, francuski i njemački jezik. Zaposlila se 14. prosinca 1929. kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Profesoricom je imenovana 18. siječnja 1933. Kao profesorica radila je i 10. travnja 1941. U školi je bila i čuvarica zbirke za kemiju. Također je bila članica Crvenog križa.¹⁰⁹⁴

Tarnowski, Josip rođen je u Vođincima kod Vinkovaca 20. kolovoza 1881. u obitelji Ivana i Elizabete (r. Fischer). Bio je rimokatolik. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Vinkovcima, a nakon toga studirao je u Zagrebu i Pragu, gdje je 1908. na Filozofskom fakultetu i diplomirao. Struka su mu bili povijest i zemljopis. Profesorski ispit položio je 14. listopada 1913. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Kao namjesni učitelj zaposlio se 19. siječnja 1912. u Maloj realnoj gimnaziji u Petrinji, gdje je 24. ožujka 1916. imenovan i pravim učiteljem. U Klasičnu gimnaziju u Osijeku premješten je 25. travnja 1916., da bi već 25. srpnja iste godine prešao u Učiteljsku školu u istome gradu. Vratio se u Klasičnu gimnaziju u Osijeku 27. listopada 1917. te je 29. svibnja 1919. dobio titulu profesora.¹⁰⁹⁵ Klasičnu gimnaziju u Osijeku napustio je 20. listopada 1923. još jednim prelaskom u Učiteljsku školu u Osijeku.¹⁰⁹⁶ Tijekom rada u osječkoj Klasičnoj gimnaziji vršio je i dužnost pomagača u ravnateljskoj pisarni. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹⁰⁹⁷ Vilmom (r. Marenić) oženio se 23. ožujka 1916. S njom je dobio kćer Ljerku (31. listopada 1916.) te sinove Vladimira (26. travnja 1918.) i Josipa (27. lipnja 1921.).¹⁰⁹⁸

Tocauer, Adolfina rođena je u Maškrovu u Češkoj 27. siječnja 1905. Bila je rimokatolkinja. Realnu gimnaziju završila je u Sisku, a zatim je studirala u Pragu i Zagrebu, gdje je 4. lipnja

¹⁰⁹² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 389, br. 19305; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

¹⁰⁹³ Nije sigurno je li studirala u Zagrebu ili negdje dalje, no s obzirom da je rođena u Zagrebu i da joj je otac tamo bio na funkciji, izgledno je da je ipak završila Filozofski fakultet u Zagrebu.

¹⁰⁹⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 389, br. 19308; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹⁰⁹⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 235.

¹⁰⁹⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 404.

¹⁰⁹⁷ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

¹⁰⁹⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 390, br. 19348; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

1930. na Filozofskom fakultetu i diplomirala. Struka su joj bili hrvatski i njemački jezik. Proforski ispit položila je 4. travnja 1932. Uz hrvatski, govorila je četiri strana jezika: češki, francuski, njemački i talijanski. Znala je svirati klavir. Zaposlila se 6. kolovoza 1938. kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Po molbi je 11. kolovoza 1939. bila premještena u Realnu gimnaziju u Petrinji.¹⁰⁹⁹

Todorović, Milka za struku je imala geologiju i zemljopis. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigla je 3. kolovoza 1933. kao profesorica iz Realne gimnazije u Prištini. Po molbi je 8. studenog 1935. premještena u Realnu gimnaziju u Skopju.¹¹⁰⁰

Todorović, Nadežda za glavnu struku imala je klasičnu filologiju, a za sporedne povijest i komparativnu književnost. Zaposlila se 23. lipnja 1930. kao suplentica u Drugoj ženskoj realnoj gimnaziji u Beogradu.¹¹⁰¹ U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigla je 30. kolovoza 1932. te se zadržala do 4. rujna 1933. Zatim je bila dodijeljena Drugoj ženskoj realnoj gimnaziji u Beogradu, gdje je 26. ožujka 1935. imenovana profesoricom. Premještena je 27. studenog 1937. u Žensku realnu gimnaziju kraljice Marije u Beogradu.¹¹⁰²

Tomić, Josip rođen je u Varešu u Bosni i Hercegovini 15. prosinca 1903. u obitelji Nikole, po zanimanju zidara, i Kate (r. Kristić). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Sarajevu, a diplomirao je 4. srpnja 1933. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Francuski jezik bio mu je glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 30. lipnja 1938. na temu *Matoševo poznavanje francuske književnosti*. Proforski ispit položio je 7. veljače 1941.¹¹⁰³ Govorio je hrvatski, francuski, latinski i njemački jezik. Boravio je i usavršavao se na Katoličkom institutu – Teološkom fakultetu u Parizu od 1925. do 1928., a od 1934. do 1935. bio je stipendist francuskog Ministarstva vanjskih poslova. Od 1935. do 1938. radio je kao lektor hrvatsko-srpskog jezika na Državnoj visokoj školi orijentalnih jezika u Parizu. Zaposlio se 1. rujna 1938. kao suplent u Klasičnoj gimnaziji u Sušaku. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 11. rujna 1939. te je u njoj radio i nakon proglašenja NDH. Bio je dobitnik Ordena sv. Save za rad *Sličnosti Racineove*

¹⁰⁹⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 394, br. 19505.

¹¹⁰⁰ IRG 32/33.; IRG 33/34.; IRG 34/35.; IRG 35/36.

¹¹⁰¹ PG (1930): 722

¹¹⁰² IŽRG 31/32.; IŽRG 37/38.

¹¹⁰³ HR-DAOS-158, RG, kut. 11, br. 210.

Andromaque i Senekinih Tneja. U Parizu se 8. svibnja 1938. oženio Marcellom (r. Leroy) te je s njom 6. prosinca 1938. dobio sina Ivana.¹¹⁰⁴

Tomljenović, Grgur rođen je u Krivom Putu kod Senja 24. lipnja 1883. Roditelji Mate i Marta bili su ratari. Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Senju, a zatim je studirao u Zagrebu i Beču, gdje je na Filozofskom fakultetu 1907. i diplomirao. Hrvatski jezik bio mu je glavna struka, a klasična filologija sporedna. Profesorski ispit položio je 13. svibnja 1908., a doktorirao je 28. siječnja 1911. na temu *Bunjevački dijalekt zaleđa senjskog s osobitim obzorom na naglas*. Uz hrvatski, služio se francuskim, grčkim, latinskim i njemačkim jezikom. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Namjesnim učiteljem Realne gimnazije u Osijeku postao je 8. kolovoza 1908., a u istoj je školi imenovan pravim učiteljem 16. kolovoza 1909. Nakon toga je 19. kolovoza 1912. premješten u Realnu gimnaziju u Vukovaru, gdje je 18. veljače 1913. dobio titulu profesora. Po molbi se u Realnu gimnaziju u Osijeku vratio 16. kolovoza 1913., no već je 29. rujna iste godine prešao u Klasičnu gimnaziju u Osijeku. Po treći put u osječku Realnu gimnaziju dolazi 23. travnja 1914., da bi opet prešao u osječku Klasičnu gimnaziju 11. studenog 1915. Zatim od 18. kolovoza 1920. radi u Učiteljskoj školi u Osijeku¹¹⁰⁵, da bi po treći put došao u osječku Klasičnu gimnaziju 26. srpnja 1921.¹¹⁰⁶ Radno mjesto i u trećoj osječkoj gimnaziji, onoj Ženskoj realnoj, dobiva 24. studenog 1929., no 9. ožujka 1933. po četvrti put radi u osječkoj Realnoj gimnaziji. Zatim je od 11. rujna 1936. uslijedio drugi mandat u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, da bi se po čak peti puta 24. rujna 1937. zaposlio u Realnoj gimnaziji u Osijeku.¹¹⁰⁷ U toj je gimnaziji bio i 10. travnja 1941. Bio je dobitnik Ordena sv. Save V. stupnja. U slobodno vrijeme bavio se risanjem te pisanjem, pri čemu se izdvaja njegova drama *Naše pokoljenje*.¹¹⁰⁸ Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹¹⁰⁹

Trifković, Ljubica došla je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku 26. lipnja 1932. kao suplentica iz Realne gimnazije u Starom Bečeju, no već je 27. kolovoza iste godine premještena natrag u istu školu.¹¹¹⁰

¹¹⁰⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 397, br. 19644.

¹¹⁰⁵ HR-DAOS-157, VGO, kut. 71, br. 389.

¹¹⁰⁶ HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 317. Od 18. rujna 1927. škola postaje Niža realna gimnazija.

¹¹⁰⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 2667.

¹¹⁰⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 398, br. 19677; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28.“.

¹¹⁰⁹ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

¹¹¹⁰ IŽRG 31/32.

Tripković, Marija rođena je u Dobroti u Boki Kotorskoj 29. travnja 1912. Otac Vladislav bio je pokrajinski savjetnik, a majka se zvala Jela (r. Dabčević). Bila je rimokatolkinja. Realnu gimnaziju završila je u Kotoru, a diplomirala 9. srpnja 1935. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Glavna struka bila joj je povijest, a sporedna francuski jezik. Govorila je hrvatski, francuski i talijanski jezik. Zaposlila se 18. rujna 1940. kao suplentica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku te je na tom radnom mjestu bila i nakon uspostave NDH.¹¹¹¹

Troj (r. Mamuzić), Božica rođena je u Kućancima kod Donjeg Miholjca 17. prosinca 1913. u obitelji Stevana, učitelja, i Savete (r. Mihailović). Bila je pravoslavne vjeroispovijesti. Završila je Žensku realnu gimnaziju u Osijeku te je 10. ožujka 1936. diplomirala na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Njemački jezik bio joj je glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Proforski ispit položila je 19. travnja 1940. Govorila je hrvatski i njemački jezik. Zaposlila se 2. svibnja 1936. kao suplentica u Samoupravnoj gimnaziji u Kolašinu, a zatim je radila od 16. listopada 1936. u Građanskoj školi u Strumici, od 19. listopada 1936. u Gimnaziji u Velesu, a od 1. rujna 1938. u Gimnaziji u Prizrenu. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigla je po molbi 11. kolovoza 1939. te na tom radnom mjestu bila i 10. travnja 1941. Bila je članica Crvenog križa. Udala se 27. prosinca 1937. za Rudolfa Troja, profesora.¹¹¹²

Troj, Rudolf rođen je u Splitu 4. siječnja 1909. Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Skopju, a u istome gradu 1932. diplomirao je na Filozofskom fakultetu. Glavna struka bila mu je povijest, a sporedna jugoslavenska književnost. Proforski ispit položio je 27. travnja 1938. Uz hrvatski je govorio francuski, njemački i talijanski jezik. Znao je svirati klavir. Kao suplent zaposlio se 23. rujna 1933. u Samoupravnoj gimnaziji u Velesu. Premješten je u Realnu gimnaziju u Prizrenu 8. kolovoza 1938. te je već 2. rujna iste godine imenovan profesorom. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je po molbi 11. kolovoza 1939. te je tu bio i nakon uspostave NDH. Prvo je bio oženjen Miroslavom (r. Popović), a nakon njezine smrti druga njegova žena postala mu Božica (r. Mamuzić), profesorica.¹¹¹³

Trubecki (r. Sinicki), Marija rođena je u Kirovgradu u Ukrajini 25. studenog 1905. u obitelji Sergeja i Evgenije. Po vjeroispovijesti bila je pravoslavka. Završila je Rusku gimnaziju u Beloj Crkvi, a diplomirala je 7. svibnja 1931. na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Glavna struka bile su joj fizika i kemija, a sporedna matematika. Proforski ispit položila je 14. rujna 1936. Govorila je hrvatski, ruski, francuski i njemački jezik. Prvo se zaposlila 21. listopada 1931. kao

¹¹¹¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 402, br. 19874.

¹¹¹² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 401, br. 19841; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹¹¹³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 402, br. 19907.

suplentica u Realnoj gimnaziji u Rumi. Nakon toga je 25. siječnja 1932. premještena u Realnu gimnaziju u Starom Bečeju, odakle je 26. lipnja iste godine stigla u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku. Međutim, u Realnu gimnaziju u Starom Bečeju vratila se već 24. kolovoza 1932., da bi po molbi ipak 3. listopada 1932. bila premještena u Realnu gimnaziju u Osijeku. Titulu profesorice dobila je 29. travnja 1937. U trenutku proglašenja NDH i dalje je radila u istoj školi, u kojoj je bila i čuvarica fizikalne zbirke.¹¹¹⁴ Također je bila članica Crvenog križa.¹¹¹⁵ Od 27. studenoga 1938. bila je udana za natporučnika Vselovoda Trubeckog.¹¹¹⁶

Turković, Rudolf rođen je u Šljivoševcima kod Valpova 2. listopada 1889. u obitelji Ernesta, šumara, i Matilde (r. Mavrančić). Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Osijeku, a 1913. diplomirao je na Državnoj mađarskoj kraljevskoj visokoj školi za naobrazbu profesora risanja u Budimpešti. Bio je stručan za geometrijsko risanje i prostoručno risanje. Profesorski ispit položio je 27. lipnja 1913. Uz hrvatski je govorio mađarski i njemački jezik. Kao namjesni učitelj zaposlio se 16. kolovoza 1913. u Nižoj realnoj gimnaziji u Koprivnici, gdje je 20. lipnja 1915. postao pravim učiteljem, a 12. srpnja 1918. dobio i titulu profesora. Premješten je, po molbi, u Učiteljsku školu u Osijeku 31. ožujka 1919., no već 8. siječnja 1920. zaposlio se u Realnoj gimnaziji u Osijeku u kojoj je u radio i 10. travnja 1941. U istoj je školi bio čuvar zbirke za nacrtanu geometriju.¹¹¹⁷ Osim rada u školi, bavio se slikarstvom te svoje radove izlagao na više umjetničkih izložbi. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹¹¹⁸ Oženio se 12. veljače 1922. Marijom (r. Lončarević) te je s njom imao sina Zlatka (7. svibnja 1916.) i kćer Anku (2. siječnja 1923. – 15. siječnja 1923.).¹¹¹⁹

Ustić, Vjera rođena je u Drnišu 12. ožujka 1915. u obitelji Nikole, trgovca, i Marije (r. Janković). Bila je pravoslavka. Završila je Realnu gimnaziju u Splitu te je diplomirala 6. travnja 1940. na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Talijanski jezik bio joj je glavna struka, a latinski jezik sporedna. Uz hrvatski jezik, govorila je i četiri strana jezika: francuski, latinski, talijanski i njemački. Zaposlila se 21. listopada 1940. kao suplentica u Realnoj gimnaziji u Osijeku¹¹²⁰ te je na tom radnom mjestu bila i nakon 10. travnja 1941.¹¹²¹

¹¹¹⁴ IRG 35/36.

¹¹¹⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹¹¹⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 403, br. 19933.

¹¹¹⁷ IRG 31/32.

¹¹¹⁸ Hondl „Članovi Društva“, 190.

¹¹¹⁹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 405, br. 20021; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

¹¹²⁰ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1438.

¹¹²¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 409, br. 20160.

Vasiljević, Marija došla je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku 10. listopada 1932. kao suplentica iz Realne gimnazije u Kruševcu. Već 4. siječnja 1933. dala je ostavku te napustila školu.¹¹²²

Verlić, Milan (Emil) rođen je Zagrebu 3. ožujka 1887. u obitelji Mije i Irene (r. Havar). Bio je rimokatolik. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Zagrebu te je u istome gradu 24. veljače 1912. diplomirao na Filozofskom fakultetu. Fizika i matematika bile su mu glavna struka, a kemija sporedna. Profesorski ispit položio je 18. travnja 1913. Govorio je hrvatski, francuski i njemački jezik. Zaposlio se 7. rujna 1912. kao namjesni učitelj u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku. U istoj školi 19. lipnja 1915. imenovan je pravim učiteljem, a 7. lipnja 1919. i profesorom. Od 23. siječnja 1919. radio je na Trgovačkoj akademiji u Osijeku¹¹²³, da bi 18. kolovoza 1920. prešao u Realnu gimnaziju u Osijeku, gdje se zadržao sve do 2. kolovoza 1933. Zatim prelazi i u treću osječku gimnaziju, onu Žensku realnu. U njoj se zadržao sve do 26. siječnja 1938. kada je umirovljen. Tijekom rada u osječkoj Realnoj gimnaziji bio je čuvar fizikalne zbirke, a istu je dužnost vršio i u osječkoj Ženskoj realnoj gimnaziji nakon što je u nju premješten. Također je radio kao eksterni učitelj fizike i matematike u Biskupskom liceju u Đakovu. Bio je aktivan i kao pisac stručnih članaka u *Nastavnom vjesniku*. Bio je podupirući član Pododbora Matice hrvatske u Osijeku¹¹²⁴ te član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹¹²⁵ Oženio se 27. veljače 1922. Marijom (r. Kloda). Imali su troje djece: kćer Milicu (1. veljače 1921.), kćer Nevenku (22. lipnja 1922.) i sina Želimira (1. veljače 1925.).¹¹²⁶

Veršić, Marko rođen je u Vinjercu kod Zadra 15. rujna 1887. Bio je rimokatolik. Gimnaziju je završio u Zadru, a diplomirao je 22. srpnja 1913. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Glavna struka bila mu je klasična filologija, a sporedna hrvatski jezik. Profesorski ispit položio je 20. listopada 1916. Osim hrvatskog jezika, poznao je čak pet stranih jezika: francuski, grčki, latinski, njemački i ruski. Bio je sudionik Prvog svjetskog rata. Gimnazija u Splitu bila mu je prvo zaposlenje. U njoj je radio od 20. ožujka 1915., a 16. ožujka 1916. kao namjesni učitelj premješten je u Gimnaziju u Gospiću. Ubrzo, 31. srpnja 1916. premješten je u Realnu gimnaziju u Senju, gdje je 22. kolovoza 1917. imenovan pravim učiteljem, a 15. srpnja 1919. dodijeljena mu je titula profesora. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 16. listopada

¹¹²² IRG 32/33.

¹¹²³ HR-DAOS-157, VGO, kut. 69, br. 44.

¹¹²⁴ Tomas, „Pododbor Matice“, 204.

¹¹²⁵ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

¹¹²⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 414, br. 20441; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.; HR-DAOS-157, VGO, knjiga 115, „MS 5-28“.

1929. te se u njoj zadržao do 2. kolovoza 1933., nakon čega je premješten u Klasičnu gimnaziju u Splitu.¹¹²⁷

Vrhovski, Josip bio je osposobljen za predavanje pjevanja. Zaposlio se 20. kolovoza 1934. kao suplent u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Bio je 29. rujna 1934. dodijeljen Drugoj građanskoj školi u Zagrebu.¹¹²⁸ Profesorom je imenovan 5. rujna 1938., a 25. rujna 1940. premješten je u Prvu klasičnu gimnaziju u Zagrebu.¹¹²⁹ Sa suprugom Vladom dobio je 27. svibnja 1934. sina Dragomira.¹¹³⁰

Vrtodušić, Josip rođen je u Novalji 11. veljače 1901. Roditelji Josip i Marija (r. Vidas) bili su težaci. Bio je rimokatolik. Gimnaziju je završio u Zadru, a diplomirao je 12. srpnja 1924. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Struka su mu bili prirodopis i zemljopis. Proforski ispit položio je 24. travnja 1928. Uz hrvatski je govorio njemački i talijanski jezik. Prvo radno mjesto bilo mu je ono učitelja u Pučkoj školi u Novalji. U Realnoj gimnaziji u Otočcu zapošljava se 29. studenog 1924. kao privremeni predmetni učitelj, no 29. kolovoza 1926. bio je otpušten iz državne službe. Kao suplent 27. listopada 1926. zapošljava se u Realnoj gimnaziji u Glini, a zatim od 21. srpnja 1927. radi u Realnoj gimnaziji u Gračacu, gdje je 19. svibnja 1928. dobio titulu profesora. U Realnoj gimnaziji u Petrinji radi od 29. kolovoza 1928., u Realnoj gimnaziji u Korenici od 11. listopada 1929. te je od 7. listopada 1930. opet u Realnoj gimnaziji u Glini. U Realnoj gimnaziji u Sisku radi od 18. kolovoza 1934., a u Realnoj gimnaziji u Virovitici od 30. kolovoza 1937. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 27. prosinca 1938. te je u njoj radio do 24. kolovoza 1940. i premještaja u Gimnaziju u Derventi.¹¹³¹

Vučkić, Milenko rođen je u Osijeku 5. ožujka 1911. u obitelji Joce i Natalije (r. Jovanović). Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Završio je Prvu realnu gimnaziju u Zagrebu te je 8. studenog 1933. diplomirao na Filozofskom fakultetu u istome gradu. Struka su mu bile fizika i matematika. Proforski ispit položio je 17. prosinca 1938. Osim hrvatskog, govorio je francuski i njemački jezik. Znao je svirati klavir. Prvo se 23. studenog 1934. zaposlio kao suplent u Gimnaziji u Peći, da bi 14. listopada 1935. prešao u Gimnaziju u Kraljevu. Sljedeće mu je radno mjesto bila Realna gimnazija u Sisku od 12. listopada 1936., a zatim Realna gimnazija u Krku od 23. rujna 1937. U Realnoj gimnaziju u Osijeku zaposlio se 22. kolovoza

¹¹²⁷ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 414, br. 20457; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

¹¹²⁸ IRG 33/34.; IRG 34/35.

¹¹²⁹ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1446.

¹¹³⁰ HR-HDA-159, BHOP, kut. 22, „Iskaz oženjenih službenika Realne gimnazije u Osijeku“.

¹¹³¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 425, br. 20995; HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1340.

1938. Titulu profesora dobio je 28. veljače 1939., a zaposlenik u istoj školi bio je i nakon proglašenja NDH.¹¹³²

Vujasinović, Velimir radio je kao pravi učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku od 17. listopada 1918.¹¹³³ do 15. siječnja 1919.¹¹³⁴ Bio je oženjen.¹¹³⁵

Vukelić, Branka rođena je u Primišlju kod Slunja 31. srpnja 1913. Bila je pravoslavka. Realnu gimnaziju završila je u Novom Sadu, a diplomirala je 28. lipnja 1936. na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Francuski jezik bio joj je glavna struka, a jugoslavenska književnost sporedna. Proforski ispit položila je 27. travnja 1940. Govorila je hrvatski, francuski i njemački jezik. Prvo zaposlenje bilo joj je na mjestu suplentice u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od 16. listopada 1936. Profesoricom je imenovana 20. kolovoza 1940., a u istoj je školi bila i 10. travnja 1941. Bila je članica Crvenog križa.¹¹³⁶

Vukelić, Milan za glavnu struku imao je hrvatski jezik, a za sporednu nacionalnu povijest. Radio je kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku tijekom školske godine 1919./1920.¹¹³⁷ Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹¹³⁸

Vukičević, Milan za glavnu struku imao je hrvatski jezik, a za sporednu nacionalnu povijest. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je 11. rujna 1936. kao suplent iz Druge realne gimnazije u Beogradu. Profesorom je imenovan 16. lipnja 1938., a već 5. kolovoza iste godine dodijeljen je Prosvjetnom odjeljenju Kraljevske banske uprave u Zagrebu.¹¹³⁹

Zanini, Jerko rođen je u Dubrovniku 11. studenog 1909. u obitelji Zlatka i Irme (r. Pitarević). Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Dubrovniku nakon čega je 2. travnja 1936. diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Etnologija s etnografijom i zemljopis bili su mu glavna struka, a hrvatski jezik sporedna. Uz hrvatski, govorio je i četiri strana jezika: engleski, francuski, njemački i talijanski. Prije zaposlenja u školstvu radio je u Poreznoj upravi u Dubrovniku u svojstvu dnevničara i kao pomoćnik kustosa u Gradskom muzeju u Dubrovniku. Prvo zaposlenje u školskom sustavu bilo je 22. srpnja 1936. u svojstvu suplenta na Trgovačkoj akademiji u Dubrovniku. U Realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 13. rujna

¹¹³² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 427, br. 21048.

¹¹³³ HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 11.

¹¹³⁴ HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 53.

¹¹³⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 266.

¹¹³⁶ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 429, br. 21156; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹¹³⁷ IRG 20/21.

¹¹³⁸ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

¹¹³⁹ IRG 36/37.; IRG 37/38.

1940.¹¹⁴⁰ te je u njoj radio i nakon 10. travnja 1941. Od 2. srpnja 1938. bio je u braku s Valerijom (r. Vučetić).¹¹⁴¹

Zatluka, Zlata rođena je u Novoj Gradišci 16. prosinca 1902. Roditelji su joj bili Ljubica i Ivan, ravnatelj Pučke štedionice. Bila je rimokatoličke vjeroispovijesti. Nakon završene Ženske realne gimnazije u Zagrebu, u istom gradu upisuje i Filozofski fakultet na kojem je 1925. i diplomirala. Bila je osposobljena za predavanje povijesti i zemljopisa. Profesorski ispit položila je 16. listopada 1929. Govorila je hrvatski, francuski i njemački jezik. Prvo radno mjesto bilo joj je ono suplentice u Realnoj gimnaziji u Daruvaru od 7. rujna 1926. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigla je 29. kolovoza 1928. Profesoricom je bila imenovana 20. studenog 1929. U istoj školi radila je i nakon proglašenja NDH. U Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku vršila je i funkcije čuvarice povijesno-zemljopisne zbirke te tajnice Zajednice doma i škole. Također je bila podupiruća članica Pododbora Matice hrvatske u Osijeku.¹¹⁴²

Zebić, Dušan rođen je u Bjelovaru 29. srpnja 1882. u obitelji Nikole i Milke. Bio je pravoslavac. Realnu gimnaziju završio je u Karlovcu te je diplomirao 19. svibnja 1914. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Prirodopis mu je bio glavna struka, a fizika i zemljopis sporedne struke. Profesorski ispit položio je 28. travnja 1922. Uz hrvatski jezik, govorio je češki, francuski i njemački. Bio je vješt kao dirigent, u upravljanju orkestrom i u teoriji glazbe. Kao namjesni učitelj zaposlio se 8. listopada 1918. u Realnoj gimnaziji u Bjelovaru odakle je 6. kolovoza 1919. premješten u Učiteljsku školu u Osijeku. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 2. kolovoza 1921., a 4. travnja sljedeće godine dobio je titulu profesora. U istoj je školi radio i 10. travnja 1941. Bio je i čuvar prirodopisne zbirke.¹¹⁴³ Olgom (r. Bogdanović) oženio se 20. lipnja 1920.¹¹⁴⁴

Zečević, Božidar rođen je u Nevesinju u Bosni i Hercegovini 8. ožujka 1885. Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Studirao je u Zagrebu, Beogradu i Beču, gdje je 1911. diplomirao na Filozofskom fakultetu. Filozofska propedeutika i matematika bile su mu glavna struka, dok je za sporednu struku imao fiziku. Uz hrvatski jezik govorio je i četiri strana jezika: francuski, njemački, ruski i talijanski. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 20. srpnja 1918.

¹¹⁴⁰ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1403.

¹¹⁴¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 435, br. 21434.

¹¹⁴² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 146, br. 7336; IŽRG 30/31.; IŽRG 31/32.; Tomas, „Pododbor Matice“, 204.

¹¹⁴³ IRG 36/37.

¹¹⁴⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 436, br. 21503; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

kao pravi učitelj te se u Osijeku zadržao do 30. studenog iste godine, nakon čega je premješten na rad u Bosnu i Hercegovinu. Sa suprugom Danicom 20. rujna 1914. dobio je kćer Olgu.¹¹⁴⁵

Zelenka, Franjo bio je profesor vjeronauka u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1920./1921.¹¹⁴⁶

Zimonjić, Ljubica rođena je u Sarajevu u Bosni i Hercegovini 14. ožujka 1911. Roditelji su joj bili Anka (r. Hađi-Ristić) i Aćim, kotarski predstojnik. Bila je pravoslavne vjeroispovijesti. Završila je Žensku realnu gimnaziju u Sarajevu i Filozofski fakultet u Zagrebu na kojem je diplomirala 21. listopada 1937. Fizika i kemija bile su joj glavna struka, a matematika i mineralogija sporedne struke. Uz hrvatski jezik, govorila je još francuski i njemački. Zaposlila se 1. listopada 1938. u Realnoj gimnaziji u Osijeku kao kontraktualni suplent. Suplenticom je postala 1. travnja 1939.¹¹⁴⁷ Prvo je 2. kolovoza 1939. bila dodijeljena Drugoj realnoj gimnaziji u Sarajevu, da bi sljedeće godine bila premještena u Realnu gimnaziju u Loznici.¹¹⁴⁸

Zlatar, Zvonimir za glavnu struku imao je francuski jezik, a za sporedne grčki i latinski jezik. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 3. kolovoza 1933. kao suplent iz Klasične gimnazije u Splitu. Premješten je 18. listopada 1933. u Učiteljsku školu u Osijeku, ali je već 23. listopada iste godine dodijeljen natrag Realnoj gimnaziji u Osijeku. Profesorom je imenovan 20. studenog 1934. Realnoj gimnaziji u Splitu bio je dodijeljen 29. rujna 1936.¹¹⁴⁹

Žepić, Mladen rođen je u Seli kod Siska 9. travnja 1904. u obitelji Lacka, učitelja, i Marije (r. Rukavina). Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Vinkovcima te je diplomirao 11. veljače 1930. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Struka su mu bili povijest i zemljopis. Uz hrvatski je govorio francuski i njemački jezik. Zaposlio se 30. travnja 1930. kao suplent u Gimnaziji u Bijelom Polju. U Realnu gimnaziju u Osijeku bio je premješten 11. listopada 1930., a onda je 23. prosinca 1931. prešao u Realnu gimnaziju u Sisku. Oženio se 6. srpnja 1930. Anom (r. Ajvaz) i s njom je 2. svibnja 1931. dobio sina Milana.¹¹⁵⁰

Žilić, Ivan rođen je u Skradniku kod Ogulina 6. srpnja 1889. u obitelji Mijata, ratara, i Ane (r. Ševro). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Realnu gimnaziju u Karlovcu, a zatim je studirao u Parizu na Sorbonnei i u Beču, gdje je na Filozofskom fakultetu i diplomirao 9.

¹¹⁴⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 72; knjiga 36, „MS 13-22.“.

¹¹⁴⁶ IRG 18/19.; IRG 19/20.; IRG 20/21., HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 112; br. 341.

¹¹⁴⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 8, br. 397.

¹¹⁴⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 72, br. 303; HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1199; PG (1940): 711.

¹¹⁴⁹ IRG 31/32.; IRG 36/37.

¹¹⁵⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 443, br. 21792.

lipnja 1914. Struka su mu bili francuski i talijanski jezik. Proforski ispit položio je 21. listopada 1920. Uz hrvatski, služio se francuskim, njemačkim i talijanskim jezikom. Bio je vješt u hrvatskoj i njemačkoj stenografiji. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Zaposlio se 31. ožujka 1916. kao namjesni učitelj u Nautičkoj školi u Bakru. U Nižu realnu gimnaziju u Mitrovici bio je premješten 4. rujna 1917., a u Nižu realnu gimnaziju u Ogulinu 8. prosinca 1919. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 25. kolovoza 1921. te je 7. travnja sljedeće godine dobio titulu profesora. Na Trgovačku akademiju u Osijeku prešao je 19. rujna 1923. Tijekom školovanja 1913. polazio je i jezične tečajeve francuskog u Dijonu. Bio je aktivan i u radu izvan škole. Za novine *Kolo* pisao je kritike kazališnih predstava i umjetničkih izložbi. Također je uređivao list *Mlada Hrvatska*. Osim navedenoga, bavio se i stenografiranjem telefonskih vijesti i govora na skupštinama. Melanijom (r. Prica) oženio se 15. prosinca 1914. Imali su četvero djece: kćer Zdenku (20. veljače 1916.), sina Krešimira (28. listopada 1917.), sina Miroslava (22. veljače 1919.) i kćer Nevenku (30. rujna 1922.).¹¹⁵¹

Žitko, Vladimir došao je u Realnu gimnaziju u Osijeku 18. kolovoza 1934. kao profesor iz Realne gimnazije u Zaječaru. Već je 1. prosinca 1934. bio premješten u Realnu gimnaziju u Sisku.¹¹⁵²

Živančević, Branko rođen je u Trpinji 31. kolovoza 1912. Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Realnu gimnaziju završio je u Osijeku, a zatim je studirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu gdje je 24. listopada 1939. i diplomirao. Glavna struka bila mu je matematika, dok mu je sporedna struka bila fizika. Osim hrvatskog, govorio je i njemački jezik. Prvo zaposlenje bilo mu je ono suplenta u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Tamo se zaposlio 8. svibnja 1940., a na istom je radnome mjestu bio i nakon proglašenja NDH.¹¹⁵³

Živanović, Aleksandar rođen je u Titelu u Ugarskoj 24. rujna 1871. Po vjeroispovijesti bio je pravoslavac. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Novome Sadu, a Bogosloviju je završio u Srijemskim Karlovcima. Osposobljen je bio za predavanje pravoslavnog vjeronauka. Proforski ispit položio je 22. prosinca 1894. Govorio je hrvatski, mađarski, njemački i ruski jezik. U Realnoj gimnaziji u Osijeku radio je kao pravi učitelj od 31. svibnja 1895. Titulu profesora dobio je 21. ožujka 1898. U Realnoj gimnaziji u Osijeku radio je sve do svoga umirovljenja 10. veljače 1932. Osim u Realnoj gimnaziji u Osijeku, radio je i kao eksterni učitelj u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku i Učiteljskoj školi u istome gradu. Nagrađen je 15.

¹¹⁵¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 444, br. 21845.

¹¹⁵² IRG 33/34.; IRG 34/35.

¹¹⁵³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 445, br. 21863.

kolovoza 1929. Ordenom sv. Save IV. stupnja.¹¹⁵⁴ Pisao je radove i knjige iz područja teologije. Od 1894. bio je u braku s Danicom. Imali su troje djece: kćer Nadu (1895.) te sinove Vladislava (1897.) i Svetislava (1904.).¹¹⁵⁵

Živković, Miroslav za glavnu struku imao je teorijsku matematiku, a za sporednu racionalnu i nebesku matematiku te fiziku. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigao je 12. studenog 1934. kao suplent iz Realne gimnazije u Velikom Gradištu. Proforsku titulu dobio je 20. ožujka 1935. U Osijeku se zadržao do 31. srpnja 1940., a nakon toga je, na molbu,¹¹⁵⁶ premješten u Realnu gimnaziju u Bihaću.¹¹⁵⁷ Tijekom rada u osječkoj Realnoj gimnaziji bio je čuvar fizikalne zbirke. Bio je oženjen Radmilom, također profesoricom.¹¹⁵⁸

Živković, Radmila bila je pravoslavne vjeroispovijesti.¹¹⁵⁹ Za glavnu struku imala je opću povijest, a za sporedne nacionalnu povijest i zemljopis. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku došla je 14. studenog 1934. te se tu zadržala do 31. srpnja 1940. Nakon toga je premještena u Realnu gimnaziju u Bihaću. Bila je članica Crvenog križa.¹¹⁶⁰ Bila je udana za Miroslava Živkovića, profesora.¹¹⁶¹

Živković, Sreten rođen je u Osijeku 14. veljače 1895. Roditelji su mu bili Emilija (r. Gerenčević) i Petar, po zanimanju kolar. Bio je pravoslavac. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku. Zatim je studirao u Zagreb i Beču, gdje je Filozofskom fakultetu 28. ožujka 1919. i diplomirao. Struka su mu bili hrvatski i njemački jezik. Proforski ispit položio je 25. travnja 1922. Uz hrvatski jezik govorio je i tri strana jezika: francuski, njemački i ruski. Prvo zaposlenje bilo mu je u Realnoj gimnaziji u Osijeku u kojoj se 6. kolovoza 1919. zaposlio u svojstvu suplenta. U Žensku realnu gimnaziju u Osijeku premješten je 17. rujna 1921. U istoj je školi 20. listopada 1922. imenovan profesorom. Osijek je napustio 13. srpnja 1925. Tada je postavljen za privremenog ravnatelja Niže realne gimnazije u Krapini. Posjedovao je kuću i vinograde.¹¹⁶²

¹¹⁵⁴ SR-AJ-66, MP, kut. 818., br. 1047.

¹¹⁵⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 445, br. 21866; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 179.

¹¹⁵⁶ HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 786.

¹¹⁵⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 1046; PG (1940): 710

¹¹⁵⁸ IRG 36/37.

¹¹⁵⁹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 29, br. 395.

¹¹⁶⁰ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 34, br. 87.

¹¹⁶¹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 33, br. 2160.

¹¹⁶² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 446, br. 21905.

8.1.2. Tajnici, eksterni i honorarni nastavnici

Adam, August rođen je u Novoj Gradišci 8. rujna 1881. u obitelji Antuna i Antonije (r. Dretar). Bio je rimokatolik. Realnu gimnaziju završio je u Osijeku, a diplomirao je 9. srpnja 1907. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Proforski ispit položio je 14. listopada 1912. Struka mu je bila kemija i prirodopis. Zaposlio se 8. kolovoza 1908. kao namjesni učitelj u Realnoj gimnaziji u Vukovaru. Prvim učiteljem postao je 24. prosinca 1913., dok je profesorom imenovan 20. kolovoza 1917. Na Trgovačku akademiju u Osijeku bio je premješten 6. ožujka 1920. Kao eksterni profesor u Realnoj gimnaziji u Osijeku radio je u školskoj godini 1926./1927. Bio je član Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹¹⁶³ Katarinom (r. Čarapović) oženio se 12. veljače 1922. S njom je 15. studenog 1922. dobio sina Zvonimira te 3. srpnja 1927. kći Zdenku.¹¹⁶⁴

Altarac, Kalmi rođen je u Travniku u Bosni i Hercegovini 15. siječnja 1905.¹¹⁶⁵ Bio je židovske vjeroispovijesti. Gimnaziju je završio u rodnom Travniku, a romansku filologiju i latinski jezik na studiju u Beču gdje je 1903. i doktorirao. U Osijeku je u Realnoj gimnaziji i Ženskoj realnoj gimnaziji kao honorarni nastavnik predavao židovski vjeronauk od školske godine 1936/37. do 1941.¹¹⁶⁶

Bedenić, Milan rođen je u Osijeku 26. travnja 1894. u obitelji Antuna i Rozine. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik.¹¹⁶⁷ Radio je kao liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Kao honorarni nastavnik predavao je higijenu u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1923./1924.¹¹⁶⁸ do školske godine 1939./1940.¹¹⁶⁹ U Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku također je predavao higijenu školske godine 1931./1932.¹¹⁷⁰ Bio je oženjen Marijanom (r. Langer) od 2. siječnja 1933.¹¹⁷¹

Berti, Ivan rođen je u Velikom Nabrđu kod Đakova 5. ožujka 1892. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Nakon završene Klasične gimnazije u Osijeku, studirao je u Sarajevu i Đakovu te

¹¹⁶³ Hondl, „Članovi Društva“, 190.

¹¹⁶⁴ HR-DAOS-162, DTA, kut. 14, br. 569; SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 752; *Zavičajnici*, 29.

¹¹⁶⁵ „Kalmi Altarac“, *Židovski biografski leksikon*, pristup ostvaren 25.VII.2022., <https://zbl.lzmk.hr/?p=3144>

¹¹⁶⁶ IRG 36/37.; IRG 37/38.; IRG 38/39.; IRG 39/40.; IŽRG 36/37.; IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.; IŽRG 39/40.

¹¹⁶⁷ *Zavičajnici*, 70.

¹¹⁶⁸ SR-AJ-66, MP, kut. 818, br. 395.

¹¹⁶⁹ IRG 29/30.; IRG 39/40.

¹¹⁷⁰ IŽRG 31/32

¹¹⁷¹ *Zavičajnici*, 70.

je 1915. postao svećenik. Kao honorarni nastavnik u Realnoj Gimnaziji u Osijeku predavao je vjeronauk u školskoj godini 1919./1920.¹¹⁷²

Bezetsky, Robert rođen je u Barsu u tadašnjoj Ugarskoj 5. svibnja 1884. u obitelji Stjepana i Marije (r. Živoder). Bio je rimokatolik i svećenik koji je radio kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku. Predavao je vjeronauk u školskoj godini 1920./1921.¹¹⁷³

Boda, Rudolf bio je liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Kao honorarni nastavnik predavao je higijenu u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1930./1931.¹¹⁷⁴

Bosutić, Nada bila je učiteljica Ženske građanske škole u Osijeku. U školskim godinama 1925./1926. i 1926./1927. predavala je kao eksterna učiteljica gimnastiku u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku.¹¹⁷⁵

Brust, Josip bio je školski liječnik koji je kao honorarni nastavnik radio u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1919./1920. kao profesor higijene.¹¹⁷⁶

Čarikov, Jelena došla je u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku 26. srpnja 1932. iz Realne gimnazije u Starom Bečeju kao kontraktualna privremena učiteljica vještina. Već nakon mjesec dana, 26. kolovoza vratila se u Realnu gimnaziju u Starom Bečeju.¹¹⁷⁷

Ditz, Erich rođen je u Osijeku 7. siječnja 1888. u obitelji Franje i Franjke (r. Holler). Bio je protestantske vjeroispovijesti. Radio je kao gradski liječnik. Kao honorarni nastavnik predavao je higijenu u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1922./1923. do školske godine 1925./1926. te u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1932./1933. do 1937./1938. Bio je podupirući član Pododbora Matice hrvatske u Osijeku.¹¹⁷⁸ Od 16. studenog 1916. bio je oženjen Lydiom (r. Locher) s kojom je imao kćer Dorotheu, rođenu 3. lipnja 1922.¹¹⁷⁹

Dodig, Gojko rođen je u Sanskom Mostu u Bosni i Hercegovini 19. rujna 1897. u obitelji Jevrema i Djuje (r. Novaković). Bio je liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Predavao

¹¹⁷² IRG 19/20; „Ivan Berti“, *Hrvatski biografski leksikon*, pristup ostvaren 29.VII.2022., <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1842>

¹¹⁷³ IRG 1920/21.; *Zavičajnici*, 85.

¹¹⁷⁴ IRG 1930/31.

¹¹⁷⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 9, br. 199; kut. 11, br. 206; kut. 13, br. 261.

¹¹⁷⁶ IRG 1919/20.

¹¹⁷⁷ IŽRG 1931/32.

¹¹⁷⁸ Tomas, „Pododbor Matice“ 202.

¹¹⁷⁹ *Zavičajnici*, 161.; IŽRG 1932/33.; IŽRG 33/34.; IŽRG 34/35.; IŽRG 35/36.; IŽRG 36/37.; IŽRG 37/38.; HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 629.

je higijenu kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1936./1937. do školske godine 1938./1939.¹¹⁸⁰

Dujmović, Miroslava rođena je u Novoj Gradišci 18. svibnja 1884. u obitelji Ivana i Kornelije. Po vjeroispovijesti bila je rimokatolkinja. Završila je Viši ženski licej u Zagrebu nakon čega je u Zürichu slušala sedam semestara kemijsko-tehničkog tečaja na Višoj politehničkoj školi, s polaznom svjedodžbom od 28. ožujka 1908. Na Sveučilištu u Dijonu slušala je ljetni tečaj francuskog jezika 1927. Između 1911. i 1915. položila je ispite za učiteljsku službu u građanskim školama iz francuskog jezika, jezikoslovno-povijesne skupine i engleskog jezika. Tako je bila osposobljena za hrvatski jezik, njemački jezik, povijest, zemljopis, francuski i engleski jezik. Uz hrvatski jezik, govorila je i četiri strana jezika: engleski, francuski, njemački i talijanski. S radom kao učiteljica započela je u Višoj pučkoj školi u Gračacu 5. rujna 1917. Dodijeljena je na rad u Žensku realnu gimnaziju u Osijeku 10. kolovoza 1918. te je tamo radila kao eksterna nastavnica do 14. kolovoza 1926., kada je premještena u Žensku građansku školu u Osijeku. Na rad u Realnu gimnaziju u Osijeku dodijeljena je 18. veljače 1929. te se tamo zadržala do 8. veljače 1932., kada je premještena u Građansku školu u Osijeku.¹¹⁸¹ Bila je članica Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.¹¹⁸²

Erman, Dinko rođen je u Žminju 25. kolovoza 1888. Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Bio je gradski liječnik u Osijeku. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1936./1937. Bio je oženjen Jelenom (r. Lederer), također liječnicom.¹¹⁸³

Erman (r. Lederer), Jelena rođena je u Janovicama u Češkoj 23. rujna 1894. Bila je rimokatolkinja. Radila je kao liječnica u Osijeku. Kao honorarni nastavnik predavala je higijenu u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1923./1924. do školske godine 1926./1927. Bila je udana za Dinka Ermana, također liječnika.¹¹⁸⁴

Ferk, Ivan ili otac Joakim rođen je u Dobrenju kod Maribora u Sloveniji 6. travnja 1882. u obitelji Ivana i Marije (r. Poharnik). Bio je kapucinski vikar. Predavao je vjeronauk kao

¹¹⁸⁰ Isto, 162; IRG 36/37.; IRG 37/38.; IRG 38/39.

¹¹⁸¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 80, br. 4029.

¹¹⁸² Hondl, „Članovi Društva“, 190.

¹¹⁸³ *Zavičajnici*, 192.; IRG 36/37.

¹¹⁸⁴ Isto; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 7, br. 500.; kut. 9, br. 223.; kut. 11, br. 31; kut. 13, br. 261.

honorarni nastavnik u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1932./1933. do školske godine 1935./1936.¹¹⁸⁵

Flodin, Stjepan bio je prefekt Biskupskog dječjeg sjemeništa u Osijeku. Kao honorarni nastavnik pjevanja radio je u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1920./1921. Uz poučavanje pjevanja radio je i kao orguljaš pri rimokatoličkoj svetoj misi.¹¹⁸⁶

Freiberger, Miroslav rođen je u Zagrebu 9. siječnja 1903. Bio je židovske vjeroispovijesti. Završio je Gornjogradsku gimnaziju u Zagrebu, a studirao je u Würzburgu i Berlinu. Po struci je bio diplomirani pravnik i doktor teologije. U Osijeku je bio rabin od 1929. do 1937. godine, a od 1937. zagrebački nadržabin. Kao honorarni nastavnik židovskog vjeronauka predavao je u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1929./1930. do školske godine 1935./1936., dok je isti posao radio i u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1930./1931. do školske godine 1935./1936. Stradao je 1943. u Auschwitzu.¹¹⁸⁷

Geci, Kapistran bio je svećenik koji je predavao vjeronauk kao honorarni nastavnik u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1928./1929.¹¹⁸⁸

Grčić, Branislav rođen je u Dalju 1. listopada 1870. u obitelji Petra i Marije. Bio je pravoslavac. Radio je kao liječnik. U Klasičnoj gimnaziji u Osijeku predavao je higijenu kao honorarni nastavnik od školske godine 1918./1919. do školske godine 1926./1927. Bio je oženjen Jelenom (r. Lalošević) od 24. svibnja 1917. S njom je imao troje djece: sina Petra (14. kolovoza 1918.), kćer Jovanku (28. rujna 1919.) i sina Petra (16. ožujka 1923.).¹¹⁸⁹

Herceg, Bara bila je honorarna nastavnica gimnastike u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku u školskim godinama 1935./1936. i 1936./1937.¹¹⁹⁰

Heštera, Bogdan rođen je u Osijeku 29. svibnja 1878. Bio je rimokatolik. Po struci liječnik, zaposlen kao gradski fizik, honorarno je predavao higijenu u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1922./1923. Paulinom (r. Ritzl) oženio se 14. listopada 1919.¹¹⁹¹

¹¹⁸⁵ Isto, 204.; IŽRG 1932/33.; IŽRG 33/34.; IŽRG 34/35.; IŽRG 35/36.

¹¹⁸⁶ IKG 18/19.; IKG 19/20; IKG 20/21.

¹¹⁸⁷ IRG 29/30.; IRG 35/36.; IŽRG 30/31.; IŽRG 35/36.; HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 95, br. 4790.; „Miroslav Freiberger“, *Hrvatska enciklopedija*, pristup ostvaren 28.VII.2022., <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=20550>

¹¹⁸⁸ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 15, br. 125.

¹¹⁸⁹ *Zavičajnici*, 266.; IKG 18/19.; IKG 1919/20.; IKG 20/21.; HR-DAOS-157, VGO, kut. 75, br. 229; kut. 78, br. 540.

¹¹⁹⁰ IŽRG 35/36.; IŽRG 36/37.

¹¹⁹¹ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 6, br. 260.; *Zavičajnici*, 306.

Hirš, Slavko rođen je u Glini 29. ožujka 1893. u obitelji Bertolda i Jozefine (r. Hirschl). Bio je židovske vjeroispovijesti. Radio je kao upravitelj Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Kao honorarni nastavnik predavao je higijenu u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1932./1933. do školske godine 1934./1935. Oženio se 30. svibnja 1918. Sefijom s kojom je imao kćer Rut, rođenu 14. ožujka 1919.¹¹⁹²

Hrabal, Marija predavala je ručni rad kao honorarna nastavnica Ženske realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1920./1921.¹¹⁹³

Ivanković, Nikola bio je liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku školske godine 1931./1932.¹¹⁹⁴

Jakšić, Josif bio je honorarni nastavnik pravoslavnog vjeronauka u Realnoj gimnaziji u Osijeku školske godine 1939./1940.¹¹⁹⁵

Jelenčić, Marijan bio je svećenik koji je radio kao honorarni nastavnik vjeronauka u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskim godinama 1919./1920. i 1920./1921.¹¹⁹⁶

Kalajdžić, Živko bio je vjeroučitelj u osnovnoj školi. Predavao je vjeronauk kao eksterni vjeroučitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskim godinama 1926./1927. i 1927./1928.¹¹⁹⁷

Kaufman (r. Šegec), Zora rođena je u Osijeku 23. travnja 1880. Po nacionalnosti se izjašnjavala kao Jugoslavenka, po vjeroispovijesti kao rimokatolkinja. Završila je Učiteljsku školu u Zagrebu. Bila je osposobljena za ženski ručni rad. Govorila je hrvatski i njemački jezik. Zaposlila se 1. studenog 1899. kao namjesna učiteljica u Nižoj pučkoj školi u Jägerovoj ulici u Osijeku. Od 26. kolovoza 1909. radila je u Učiteljskoj školi u Osijeku. Dana 30. kolovoza 1913. bila je imenovana pravom učiteljicom, a 31. svibnja 1919. učiteljicom vještina. Radila je kao eksterna nastavnica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1932./1933. Bila je u braku sa Zorislavom, profesorom po zanimanju. Imali su dvije kćeri: Ljerku (1903.) i Đurđicu (1904.).¹¹⁹⁸

Knežević, Stevan rođen je u Novom Slankamenu 12. rujna 1878. u obitelji Jovana i Danice. Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Gimnaziju je završio u Srijemskim Karlovcima, a u istom

¹¹⁹² IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.; IŽRG 34/35.; Isto, 308.

¹¹⁹³ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 4, br. 285.

¹¹⁹⁴ IŽRG 31/32.

¹¹⁹⁵ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 735.

¹¹⁹⁶ IRG 19/20; IRG 20/21.

¹¹⁹⁷ SR-AJ-66, MP, kut. 818, "Raspored sati"; br. 895.; br. 1561.

¹¹⁹⁸ IŽRG 32/33.

mjestu 1902. i Pravoslavnu bogosloviju. Kao protojerej predavao je kao honorarni nastavnik pravoslavni vjeronauk u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1936./1937. do školske godine 1939./1940. Žena mu se zvala Sofija.¹¹⁹⁹

Korać, Jelka imala je jugoslavensku književnost kao glavnu i njemački jezik kao sporednu struku. Radila je kao honorarna nastavnica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1937./1938.¹²⁰⁰

Kosina, Franjo rođen je u Osijeku 23. srpnja 1907. u obitelji Mije i Marije (r. Hoecher). Bio je rimokatolik. Radio je kao honorarni nastavak pjevanja i orguljaš u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku od 25. siječnja 1927. do 1. veljače. 1929.¹²⁰¹

Kovač, Iso rođen je u Osijeku 21. veljače 1891. u obitelji Sime i Josipe (r. Lederer). Bio je židovske vjeroispovijesti. Po zanimanju je bio liječnik. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku u školskim godinama 1919./1920. i 1920./1921. Oženio se 16. prosinca 1919. Juditom (r. Fritz) s kojom je 7. listopada 1920. dobio sina Ivu.¹²⁰²

Kremer, Marija rodila se u Osijeku 31. siječnja 1904. u obitelji Kate (r. Reinhofer) i Slavoljuba, ravnatelja osnovne škole. Bila je rimokatolkinja. Završila je Viši ženski licej u Osijeku, a u istome gradu i Gradski konzervatorij 28. lipnja 1931. Bila je osposobljena za predavanje pjevanja. Govorila je hrvatski, francuski i njemački jezik. Znala je svirati klavir i gusle. U Realnoj gimnaziji u Osijeku radila je kao honorarna nastavnica pjevanja od 24. veljače 1930. do 25. svibnja 1932.¹²⁰³

Marčelić, Anzelmo bio je liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1937./1938.¹²⁰⁴

Martinović, Ante rođen je u Iloku 13. siječnja 1888. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Radio je kao liječnik. Honorarno je predavao higijenu u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1918./1919. Od 8. prosinca 1914. bio je u braku s Ivkom (r. Auman) te je s njom 9. veljače 1928. dobio sina Borisa.¹²⁰⁵

¹¹⁹⁹ *Zavičajnici*, 396, IŽRG 36/37.; IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.; IŽRG-39/40.

¹²⁰⁰ IŽRG 37/38

¹²⁰¹ HR-DAOS-153, NRG, kut. 3, br. 18; kut. 4; br. 96.; *Zavičajnici*, 418.

¹²⁰² Isto, 428.; IŽRG 19/20.; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 4, br. 285.

¹²⁰³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 187, br. 9302.

¹²⁰⁴ IRG 37/38.

¹²⁰⁵ *Zavičajnici*, 510., IKG, 18/19.

Mašić, Filip predavao je vjeronauk kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1935./1936.¹²⁰⁶

Matelić, Ivan radio je u Realnoj gimnaziji u Osijeku kao kontraktualni učitelj vještina u školskoj godini 1926./1927. Predavao je gimnastiku.¹²⁰⁷

Milutinović, Kosta za glavnu je struku imao opću povijest, a za sporednu nacionalnu povijest. Realnoj gimnaziji u Osijeku kao eksterni nastavnik bio je dodijeljen 12. listopada 1936. iz Građanske škole u Osijeku. U Realnoj gimnaziji zadržao se do 10. studenog 1937., a onda je dodijeljen Realnoj gimnaziji u Novom Sadu.¹²⁰⁸

Mulić, Hadži bio je liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1930./1931.¹²⁰⁹

Nikolić, Jovan rođen je u Petrovcima kod Vukovara 28. lipnja 1878. u obitelji Tatomira i Julke. Bio je pravoslavne vjeroispovijesti. Kao eksterni vjeroučitelj predavao je pravoslavni vjeronauk u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1928./1929. Oženio se 18. veljače 1906. Leposavom (r. Adamović) te je s njom 10. studenog 1912. dobio sina Borislava.¹²¹⁰

Orbeljani (r. Ksaverovna), Marija rodila se u Lujkavcu u Rusiji 20. lipnja 1876. Bila je aristokratskog podrijetla, a po vjeroispovijesti pravoslavka. Gimnazijsko obrazovanje stekla je u Petrogradu, a u istom je gradu i diplomirala 1898. Crtanje joj je bilo glavna struka, a francuski jezik sporedna. Proforski ispit položila je 27. rujna 1923. Govorila je hrvatski, ruski, engleski, francuski i njemački jezik. Prvo se kao namjesna učiteljica zaposlila 3. travnja 1921. u Realnoj gimnaziji u Karlovcu, gdje je 3. prosinca 1924. postala prava učiteljica. Od 21. kolovoza 1925. radila je u Realnoj gimnaziji u Petrinji kao honorarna nastavnica, a u istom je svojstvu radila i u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od 23. kolovoza 1927. do 26. lipnja 1932., kada je otpuštena iz državne službe. Uz rad u školi bavila se i slikarstvom. Od 29. svibnja 1900. bila je udana za Aleksandra Orbeljanija s kojim je imala sina Andriju, rođenog 12. ožujka 1901.¹²¹¹

Paić, Zlata rođena je u Zagrebu 13. siječnja 1902. Roditelji su joj bili Filip, gradski činovnik, i Paula (r. Simon). Dolazila je iz miješane obitelji jer joj je otac bio pravoslavac, a majka rimokatolkinja, no ona se izjašnjavala rimokatolkinjom. Višu djevojačku školu i Učiteljsku

¹²⁰⁶ IRG 35/36.

¹²⁰⁷ HR-DAOS-158, RG, kut. 7, br. 621.

¹²⁰⁸ IRG 36/37.; IRG 37/38.

¹²⁰⁹ IŽRG 30/31.

¹²¹⁰ *Zavičajnici*, 573.; SR-AJ-66, MP

¹²¹¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 272, br. 13437.

školu završila je u Zagrebu. Na Višoj pedagoškoj školi, također u Zagrebu, diplomirala je 1928. Fizika i matematika bile su joj glavna struka, a kozmografija sporedna. Položila je 8. listopada 1926. ispit za učiteljicu viših pučkih škola. Govorila je hrvatski i njemački jezik. S radom u školstvu započela je kao privremena učiteljica pučke škole 1. rujna 1922. u Pučkoj školi u Rudežu. U Građanskoj školi u Ivanić-gradu radila je od 31. kolovoza 1926. a u Učiteljskoj školi u Osijeku od 14. veljače 1929. Kao eksterna profesorica Učiteljske škole radila je u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od 1. rujna 1932., a tamo je radila i 10. travnja 1941.¹²¹²

Palinić, Stjepan rođen je u Bugojnu u Bosni i Hercegovini 2. rujna 1901. u obitelji Josipa, po zanimanju trgovca, i Janje (r. Babić Terzić). Bio je rimokatolik. Završio je Klasičnu gimnaziju u Travniku, a zatim je diplomirao 2. srpnja 1927. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Administrativni ispit za tajnika položio je 16. ožujka 1932. U školstvu je radio od 20. rujna 1924. počevši kao privremeni učitelj Pučke škole u Kupresu. Zatim je radio u Realnoj gimnaziji u Bijeljini, Realnoj gimnaziji u Bosanskoj Gradišci i Realnoj gimnaziji u Brodu, gdje je 20. rujna 1930. postao tajnikom. Po molbi je, u istom svojstvu, 14. listopada 1933. premješten u Realnu gimnaziju u Osijeku te je u njoj radio i nakon 10. travnja 1941. Oženio se Kornelijom (r. Wanek) 27. rujna 1927.¹²¹³

Puhovski, Angela rođena je u Zagrebu 14. veljače 1876. u obitelji Stjepana i Ane. Bila je rimokatolkinja. U Zagrebu je završila Žensku obrtničku školu i Učiteljski tečaj stručne škole. Bila je osposobljena za predavanje domaćinstva i ručnog rada. Ispit za učiteljicu viših pučkih škola položila je 25. lipnja 1898. Govorila je hrvatski i njemački jezik. Bila je zaposlenica Stručne škole u Osijeku, a kao eksterna učiteljica predavala je u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku između 1917. i 1920. godine.¹²¹⁴

Radova, Marija završila je Građansku školu u Mladoj Boleslavi te 1917. Glazbeni konzervatorij u Pragu. Bila je diplomirana učiteljica pjevanja. Radila je kao honorarna nastavnica pjevanja u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1934./1935. do školske godine 1935./1936. te ponovno školske godine 1939./1940. U istom svojstvu radila je i u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1934./1935. do školske godine 1939./1940. Preminula je 2. prosinca 1940.¹²¹⁵

¹²¹² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 276, br. 13626.

¹²¹³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 276, br. 13669.

¹²¹⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 311, br. 15379.

¹²¹⁵ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 35, br. 1621.; br. 1666; HR-DAOS-158, RG, kut. 9, br. 457; br. 701.

Rosenbaum, Elizabeta rođena je u Daruvaru 2. kolovoza 1900. u obitelji Filipa i Lotte (r. Bader). Bila je židovske vjeroispovijesti. Radila je kao liječnica u Domu narodnog zdravlja u Osijeku. Predavala je higijenu kao honorarna nastavnica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1928./1929. do školske godine 1933./1934.¹²¹⁶

Rožić, Đuro rođen je u Brodu 1852. Kao umirovljeni ravnatelj pučke škole predavao je pjevanje kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1918./1919. Ženio se dvaput, prvi put Milicom (r. Vojtek), a drugi put Kostanzom (r. Waldinger). Imao je dvoje djece: kćer Jelicu (1899.) i sina Dragutina (1900.).¹²¹⁷

Rubeša, Milojka rođena je u Kastavu 2. travnja 1907. u obitelji Vinka, po zanimanju učitelja, i Dorotee (r. Munić). Bila je rimokatolkinja. U rodnom Kastvu završila je Učiteljsku školu, a u Beogradu 24. lipnja 1928. jednogodišnji Tečaj za nastavnike vještina. Bila je osposobljena za predavanje gimnastike, a ispit za učiteljicu vještina položila je 24. siječnja 1931. Uz hrvatski jezik govorila je njemački i talijanski jezik. U Kastvu je od 1925. radila kao učiteljica, a onda je 28. veljače 1938. premještena u Učiteljsku školu u Osijeku te je 3. ožujka iste godine dodijeljena Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku kao učiteljica vještina. U toj školi ostala je do 1940.¹²¹⁸

Rutar, Ante bio je liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Kao honorarni nastavnik predavao je higijenu u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1931./1932. do školske godine 1933./1934.¹²¹⁹

Schmidt, Antun rođen je u Banovcu u Slovačkoj 30. travnja 1872. Izjašnjavao se kao Hrvat i rimokatolik. Bio je svećenik. Klasičnu gimnaziju završio je u Osijeku, a 12. srpnja 1895. Bogosloviju u Đakovu. Predavao je vjeronauk, a profesorski ispit položio je 14. srpnja 1895. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Od 28. listopada 1895. radio je kao privremeni vjeroučitelj u Pučkoj školi u osječkom Gornjem gradu, a od 20. prosinca 1901. bio je pravi vjeroučitelj u Učiteljskoj školi u Osijeku. Tu je 1. travnja 1905. imenovan glavnim učiteljem, a 17. lipnja iste godine i profesorom. U Realnoj gimnaziji u Osijeku radio je kao eksterni nastavnik u školskoj godini 1923./1924.¹²²⁰

¹²¹⁶ *Zavičajnici*, 684.: IŽRG 30/31.; IŽRG 31/32.; IŽRG 32/33.; IŽRG-33/34.; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 17, br. 342; kut. 19, br. 277.

¹²¹⁷ *Zavičajnici*, 688.; IRG 18/19.

¹²¹⁸ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 330, br. 16314.

¹²¹⁹ IŽRG 31/32.; IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.

¹²²⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 376, br. 18641.

Schwarz, Natan rođen je u Pakšu u Mađarskoj 1834. Bio je židovske vjeroispovijesti. Bio je tajnik Židovske općine u Gornjem gradu u Osijeku. Radio je kao knjigovođa u zalagaonici. Govorio je čak desetak stranih jezika. Predavao je židovski vjeronauk kao honorarni nastavnik u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1926./1927., u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1919./1920. do školske godine 1921./1922. i u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1928./1929. Bio je vrlo aktivan kulturni djelatnik Osijeku. Pisao je feljtone i osvrte na izložbe u osječkom listu *Die Drau*. Bio je oženjen Julijom (r. Kramer) te je s njom imao sina Franju.¹²²¹

Senkević (r. Merš), Evgenija rođena je u Petrogradu u Rusiji 19. kolovoza 1892. Bila je protestantske vjeroispovijesti. Završila je Žensku realnu gimnaziju, a zatim je u Parizu 1913. dobila *Diplome Alliance française de Paris*. U Petrogradu je 1914. diplomirala na Ženskom pedagoškom institutu. Francuski i njemački jezik bili su joj glavna struka, a povijest sporedna. Proforski ispit položila je 20. svibnja 1914., a ispit spremnosti u Osijeku 1925. Govorila je hrvatski, francuski, njemački i ruski jezik. Od 9. rujna 1922. radila je kao pomoćna učiteljica u Realnoj gimnaziji u Mitrovici, a od 29. lipnja 1923. u istoj školi kao namjesna učiteljica. U Realnu gimnaziju u Osijeku stigla je 14. srpnja 1925. kao kontraktualni suplent, da bi 22. veljače 1930. bila premještena u Realnu gimnaziju u Brodu i imenovana suplenticom. Od 29. ožujka 1919. bila je udana za Jakova Senkevića, profesora, te je s njim 11. lipnja 1925. dobila sina Aleksandra.¹²²²

Senkević, Jakov rođen je u Vladikavkazu u Rusiji 19. ožujka 1879. u obitelji Simiona i Vase. Bio je pravoslavac. Nakon završene Realne gimnazije u Vladikavkazu, u Moskvi je 1900. završio Vojnu akademiju, a 1915. i Akademiju generalnog štaba, čiji je časnik bio od 1914. do 1918. Bio je stručan za deskriptivnu geometriju i matematiku. Ispit spremnosti položio je 1924. u Beogradu. Uz hrvatski je govorio njemački i ruski jezik. Vješt je bio u zemljomjerstvu i knjigovodstvu. Radio je u Realnoj gimnaziji u Mitrovici kao namjesni učitelj od 30. kolovoza 1923. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je 30. lipnja 1925. kao kontraktualni privremeni predmetni učitelj. Profesoricom Evgenijom (r. Merš) oženio se 29. ožujka 1919. te je s njom dobio sina Aleksandra, rođenog 11. lipnja 1925.¹²²³

¹²²¹ „Nathan Schwartz“, *Židovski biografski leksikon*, pristup ostvaren 28.VII.2022., <https://zbl.lzmk.hr/?p=2104;IKG 18/19.;IRG 19/20.;IŽRG 18/19.;HR-DAOS-153, NRG, kut. 1, br. 100.;HR-DAOS-155, GSBO, kut. 17, br. 116.>

¹²²² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 340, br. 16796.

¹²²³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 340, br. 16797.

Sonnenschein, Žiga rođen je u Nitri u Slovačkoj 20. ožujka 1880. Bio je židovske vjeroispovijesti. Završio je Učiteljsku školu u Budimpešti. Radio je kao ravnatelj Židovske osnovne škole u Osijeku. Govorio je hrvatski, hebrejski, mađarski, njemački i slovački jezik. Predavao je židovski vjeronauk kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1928./1929. Prvo se oženio Herminom (r. Kremsier) te je s njom imao sina Lea (20. lipnja 1907.) i kćer Almu (21. srpnja 1910.). Nakon što je Hermina preminula u studenom 1919., oženio se Ilonom (r. Kelo) 27. veljače 1921.¹²²⁴

Stazić, Žaverije rođen je u Podvinju u Slavoniji 20. svibnja 1900. u obitelji Antuna, po zanimanju ratara, i Marije (r. Čavčić). Po vjeroispovijesti bio je rimokatolik. Završio je Učiteljsku školu u Petrinji te je 15. lipnja 1928. diplomirao na Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu. Proforski ispit položio je 27. ožujka 1932. Zemljopis te zoologija i botanika bili su mu glavna struka, a geologija s mineralogijom sporedna struka. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Radno iskustvo stjecao je radeći od 19. kolovoza 1918. u pučkim školama u Ljubi, Prnjavoru, Kindrovu, Gornjim Andrijevcima i Sabni. Tijekom 1923. i 1924. radio je u Zavodu za odgoj gluhonijeme djece u Zagrebu, a zatim u Ženskoj građanskoj školi u Karlovcu te u Učiteljskoj školi u istome gradu. Tijekom 1926. kratko je radio u Beogradu u Ministarstvu prosvjete. U Učiteljskoj školi u Osijeku zaposlio se 3. rujna 1928., a 11. lipnja 1932. imenovan je profesorom. Satnicu je školske godine 1937./1938. nadopunjavao u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku radeći tamo tri sata tjedno. Posjedovao je kuću u Osijeku. Apolonijom (r. Svirac), po zanimanju učiteljicom, oženio se 16. studenog 1930. te je njom 7. kolovoza 1931. dobio sina Vladimira.¹²²⁵

Stepanov, Leon predavao je pjevanje kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku od 30. studenog 1932. do 29. listopada 1933., nakon čega se odrekao službe.¹²²⁶

Sudić, Dragan bio je liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1939./1940.¹²²⁷

Šeper, Josip bio je osposobljen za vjeronauk. Radio je kao honorarni nastavnik u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1923./1924.¹²²⁸

¹²²⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 350, br. 17314.

¹²²⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 355, br. 17564.

¹²²⁶ IRG 32/33.; IRG 33/34.

¹²²⁷ IRG 39/40.

¹²²⁸ HR-DAOS-157, VGO, kut. 74, br. 330; br. 415; br. 494.

Škrinjarić, Josip rođen je u Novoselu kod Gline 29. travnja 1868. u obitelji Mate i Kate (r. Novosel). Predavao je gimnastiku. U Osijek je došao iz Broda 1909. godine i radio je kao učitelj Vježbaonice Učiteljske škole. Od 26. siječnja 1918. do 1921. predavao je gimnastiku u svim srednjim školama u Osijeku. Prvo je bio u braku s Ankom (r. Vučevac) koja je umrla 1913., a nakon njezine smrti ponovno se oženio. Njegova druga supruga zvala se Elizabeta (r. Firich). S Ankom je dobio četiri sina: Anđelka (7. veljače 1889.), Ferdinanda (14. veljače 1900.), Vladimira (3. lipnja 1901.) i Ivana (18. lipnja 1903.).¹²²⁹

Šokec, Valentin rođen je u Novigradu Podravskom 12. veljače 1900. Roditelji Đuro i Kata (r. Horvatić) bili su seljaci. Bio je rimokatolik. Gornjogradsku gimnaziju završio je u Zagrebu, a 7. rujna 1934. diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Struka mu je bila povijest. Državni ispit iz upravne struke položio je 25. ožujka 1936. Sudjelovao je kao vojnik u Prvom svjetskom ratu. Zaposlio se 8. prosinca 1927. kao privremeni predmetni učitelj u Učiteljskoj školi u Pakracu. Od 8. veljače 1929. do 19. rujna 1930. radi u Realnoj gimnaziji u Brodu. Tajnikom Realne gimnazije u Požegi postao je 20. rujna 1930., no odmah je u istom svojstvu prešao u Realnu gimnaziju u Osijeku. Osijek je napustio 14. listopada 1933. kada je premješten u Realnu gimnaziju u Brodu. Oženio se 1. svibnja 1927. Milicom (r. Nikolić) te je s njom 23. lipnja 1927. dobio sina Prvislava.¹²³⁰

Špica, Šerif predavao je islamski vjeronauk kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskim godinama 1931./1932. i 1932./1933.

Štadar, Antun rođen je u Osijeku 10. ožujka 1889. u obitelji Franje i Marije (r. Vizler). Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Radio je kao liječnik. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1920./1921. Oženio se 15. rujna 1918. Marijom (r. Vilersdorfer) s kojom je 18. rujna 1919. dobio sina Gintera.¹²³¹

Štancer (r. Topolčić), Zlata rođena je u Jamarici kod Kutine 21. prosinca 1909. Otac Rudolf Uhl bio je učitelj, a majka joj se zvala Marija (r. Obelić). Bila je rimokatolkinja. Završila je Drugu realnu gimnaziju u Zagrebu i u istome gradu 29. listopada 1935. diplomirala je na Filozofskom fakultetu. Struka su joj bile fizika i matematika. Uz hrvatski je govorila francuski i njemački jezik. Također je bila vješta u ženskom ručnom radu, krojenju i šivanju. Zaposlila se 12. listopada 1936. kao nastavnica u Ženskoj građanskoj školi u Osijeku, no odmah je bila

¹²²⁹ HR-DAOS-157, VGO, kut. 67, br. 61; , IKG 18/19.; IKG 19/20.; IKG 20/21.; IRG 18/19.; IRG 19/20.; IRG 20/21.; IŽRG 18/19.; IŽRG 19/20.

¹²³⁰ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 377, br. 16688.

¹²³¹ *Zavičajnici*, 812.; IRG 20/21.

dodijeljena Ženskoj realnoj gimnaziji u istome gradu. Suplenticom je postala 30. travnja 1938., a 11. kolovoza sljedeće godine bila je premještena u Treću realnu gimnaziju u Zagrebu. Bila je aktivna i izvan škole. U travnju 1931. položila je sokolski društveni ispit te je tijekom srpnja i kolovoza iste godine polazila Sokolski tečaj u Pragu. Župski prednjački sokolski ispit položila je u prosincu 1934. u Zagrebu. Također je polazila Tečaj za narodna kola u travnju 1936. u Beogradu. Udala se 9. srpnja 1939. za Slavka Štancera.¹²³²

Šula, Ana rođena je u Osijeku 7. studenog 1908. Otac Franjo bio je poslovođa u tvornici pokućstva, a majka joj je bila Paulina (r. Slavik). Bila je rimokatoličke vjeroispovijesti. Završila je Učiteljsku školu u Osijeku. Struka joj je bila tjelovježba i ženski ručni rad. Govorila je hrvatski, češki i njemački jezik. Radila je od 23. studenog 1931. do 30. siječnja 1936. kao honorarna nastavnica gimnastike u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku.¹²³³

Tomić, Fedor radio je kao liječnik Doma narodnog zdravlja. Predavao je higijena kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1933./1934.¹²³⁴

Tompak, Hedviga bila je liječnica Školske poliklinike. Predavala je higijenu kao honorarna nastavnica u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1935./1936. do školske godine 1939./1940.¹²³⁵

Trbojević, Mara bila je stručna za ručni rad. Kao učiteljica osnovne škole predavala je ručni rad u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1926./1927. do školske godine 1931./1932. U istoj je školi bila čuvarica učeničke knjižnice, kao i povjerenica podmlatka Crvenog križa.¹²³⁶

Trišler, Dragutin predavao je pjevanje kao eksterni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1919./1920.¹²³⁷

Ungar, Simon rođen je u Sighetu Marmatie u Rumunjskoj 11. ožujka 1863. u obitelji Bernarda i Lee (r. Weiss). Bio je židovske vjeroispovijesti. Završio je Filozofski fakultet u Budimpešti gdje je i doktorirao na orijentalnim studijima. Govorio je hrvatski, hebrejski, latinski, mađarski i njemački jezik. Bio je osječki nadrabini od 1901. te voditelja židovske osnovne škole od 1909. Predavao je židovski vjeronauk kao honorarni nastavnik u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku od školske

¹²³² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 382, br. 18917.

¹²³³ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 386, br. 19113.

¹²³⁴ IRG 33/34

¹²³⁵ IŽRG 35/36.; IŽRG 36/37.; IŽRG 37/38.; IŽRG 38/39.; IŽRG 39/40.

¹²³⁶ HR-DAOS-155, GSBO, kut. 12, br. 906.; kut. 19, br. 404; IŽRG 30/31.; IŽRG 31/32.

¹²³⁷ IRG 19/20.

godine 1918./1919. do školske godine 1926./1927., u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1921./1922. i u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1928./1929. Bio je u braku s Fany (r. Steinberger) od 18. siječnja 1893. te je s njom imao kćeri Saru i Juliju, rođene 1899., i sina Pavla, rođenog 1905. Stradao je 1942. u Jasenovcu.¹²³⁸

Uzelac, Prokopije rođen je u Jošanima u Lici 15. srpnja 1883. Bio je pravoslavac. Radio je kao liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik Realne gimnazije u Osijeku od školske godine 1929./1930. do školske godine 1932./1933. Oženio se 28. veljače 1912. Olgom (r. Petrović) te je s njom 3. siječnja 1913. dobio sina Vukašina.¹²³⁹

Vajsman, Karlo rođen je u Virovitici 14. veljače 1891. u obitelji Jakoba i Adele (r. Levald). Bio je židovske vjeroispovijesti. Radio je kao liječnik u Domu narodnog zdravlja u Osijeku. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1931./1932. do školske godine 1933./1934. Sa suprugom Lunom vjenčao se 15. travnja 1927., a kćer Rut dobio je 28. ožujka 1928.¹²⁴⁰

Vakanjac, Milan rođen je u Bilmanu u Vojvodini 17. kolovoza 1894. Bio je pravoslavac. Učiteljsku školu završio je u Somboru, a zatim je 8. ožujka 1922. diplomirao na Akademiji za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu. Ručno risanje bilo mu je glavna struka, a geometrijsko risanje sporedna. Proforski ispit položio je 15. ožujka 1923. Govorio je hrvatski, njemački, mađarski i ruski jezik. Tijekom Prvog svjetskog rata bio je ugarski dobrovoljac te se borio na Karpatima, u Dobrudži i Odesi te na solunskom frontu. Prvo zaposlenje bilo mu je u Realnoj gimnaziji u Brodu od 4. rujna 1923. Sljedeće godine, 24. listopada, premješten je u Realnu gimnaziju u Ogulinu, gdje je 9. listopada 1926. postao stalni učitelj vještina. Po molbi je 31. prosinca 1926. premješten u Realnu gimnaziju u Bjelovaru, a zatim, opet po molbi, 3. ožujka 1927. u Učiteljsku školu u Osijeku. Titulu profesora dobio je 9. travnja 1928. U Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku radio je između 1934. i 1938. godine. Dobitnik je Srebrne medalje Miloš Obilić i Srebrene georgijevske medalje. Uz rad u školi, bavio se slikarstvom i organizirao je

¹²³⁸ „Simon Ungar“, *Židovski biografski leksikon*, pristup ostvaren 28.VII.2022., <https://zbl.lzmk.hr/?paged=338&p=znpoqaimvczub>; *Zavičajnici*, 848.; IKG 18/19; IRG 18/19.; IRG 20/21.; IŽRG 18/19.; HR-DAOS-153, NRG, kut. 1, br. 100; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 16, br. 835.

¹²³⁹ IRG 29/30.; IRG 31/32.; IRG 32/33.; Isto, 851.

¹²⁴⁰ IRG 31/32.; IRG 32/33.; IRG 33/34.; Isto, 855.

umjetničke izložbe. Oženio se 13. rujna 1928. Marijom (r. Iglo), po zanimanju učiteljicom. S njom je 21. svibnja 1929. dobio sina Borislava, a 19. listopada 1931. sina Branimira.¹²⁴¹

Vidaković, Armin rođen je u Ivankovu kod Vinkovaca 9. listopada 1894. Otac Melkior bio je gostioničar, a majka mu je bila Kata (r. Gersting). Klasičnu gimnaziju završio je u Vinkovcima te je 1930. diplomirao na Visokoj pedagoškoj školi u Zagrebu. Fizika i matematika bile su mu glavna struka, a kozmografija sporedna. Učiteljski ispit položio je 4. listopada 1917., a profesorski 29. ožujka 1933. Govorio je hrvatski i njemački jezik. Od 20. veljače 1915. radio je kao namjesni učitelj u Turanovcu. Od 23. rujna 1921. radio je u Učiteljskoj školi u Osijeku, prvo kao pravi učitelj, a kasnije kao glavni učitelj. Od 1935. do 1938. radio je kao eksterni učitelj u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku. Učiteljicom Jelkom (r. Herbe) oženio se 22. studenog 1922. Imali su troje djece: sinove Ivana (9. rujna 1923.) i Zdenka (2. siječnja 1927.) te kćer Ljerka (8. listopada 1931.).¹²⁴²

Vlašić, Nikola rođen je u Kostajnici 5. prosinca 1860. Bio je rimokatoličke vjeroispovijesti. Gimnazijsko i fakultetsko obrazovanje stekao je u Zagrebu. Bio je stručan za filološko-povijesnu skupinu predmeta. Prvo je u Hrvatskoj radio osam godina, a zatim 23 godine u Bosni i Hercegovini. U mirovinu je otišao 1914. U Realnoj gimnaziji u Osijeku radio je kao eksterni pomoćni učitelj od 17. listopada 1916. do 30. lipnja 1921. Bio je oženjen.¹²⁴³

Vlatković (r. Hrabal), Anka rođena je u Bjelovaru 10. travnja 1895. u obitelji Rudolfa, gimnazijskog ravnatelja, i Anastazije. Bila je rimokatolkinja. Učiteljsku školu završila je u Zagrebu, a 17. veljače 1928. diplomirala je na Visokoj pedagoškoj školi također u Zagrebu. Glavna struka bila joj je matematika, a sporedne fizika i kozmografija. Učiteljski ispit za niže pučke škole položila je 7. rujna 1915., a profesorski ispit 7. travnja 1933. Govorila je hrvatski i njemački jezik. Bila je vješta u ženskom ručnom radu. S radom je započela 11. rujna 1913. kao privremena učiteljica u Pučkoj školi u Loboru, gdje je 11. rujna 1915. napredovala u pravu učiteljicu. U Učiteljskoj školi u Križevcima radila je od 23. kolovoza 1921., u Realnoj gimnaziji u Ogulinu od 6. studenog 1922., u Ženskoj građanskoj školi u Zagrebu od 31. ožujka 1926., u Učiteljskoj školi u Petrinji od 29. prosinca 1928. U Petrinje je 23. lipnja 1933. dobila titulu profesorice. Zatim je radila u Učiteljskoj školi u Zagrebu od 30. kolovoza 1937. i u Učiteljskoj školi u Osijeku od 8. prosinca 1937. Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku bila je dodijeljena 14. prosinca 1937., a na tom je radnom mjestu bila i 10. travnja 1941. Udala se 30.

¹²⁴¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 410, br. 20229.

¹²⁴² HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 415, br. 20525.

¹²⁴³ IRG 18/19.; IRG 19/20.; IRG 20/21.; HR-DAOS-158, RG, kut. 6, br. 419.

ožujka 1931. za Matiju Vlatkovića, profesora. S njim je 26. prosinca 1931. dobila kćer Milicu.¹²⁴⁴

Vojnović, Vojislav rođen je u Čortanovcima u Srbiji 12. ožujka 1890. Bio je pravoslavac. Struka mu je bio pravoslavni vjeronauk. Radio je kao pravoslavni kateheta građanske škole. Radio je kao eksterni učitelj u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1930./1931. do školske godine 1933./1934., kao i školske godine 1938./1939. Također je u istom svojstvu radio i u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1930./1931. do školske godine 1933./1934. Od 6. srpnja 1914. bio je u braku s Darinkom (r. Jović) te je s njom 18. travnja 1915. dobio sina Radomira, a 15. veljače 1919. kćer Radojku.¹²⁴⁵

Vujičić, Edo bio je liječnik Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Predavao je higijenu kao honorarni nastavnik u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1931./1932.¹²⁴⁶

Vujović, Luka za struku je imao hrvatski jezik. U Realnu gimnaziju u Osijeku došao je 3. listopada 1937. iz Građanske škole u Osijeku.¹²⁴⁷ Profesorom je imenovan 20. svibnja 1940.¹²⁴⁸ U osječkoj Realnoj gimnaziji zadržao se do 30. kolovoza 1940., nakon čega je premješten u Građansku školu u Đakovici.¹²⁴⁹

Vukičević, Vera bila je liječnica Doma narodnog zdravlja u Osijeku. Predavala je higijenu kao honorarna nastavnica u Realnoj gimnaziji u Osijeku u školskoj godini 1931./1932. i u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1930./1931. do školske godine 1933./1934.¹²⁵⁰

Vulić, Branimir rođen je u Velikoj Plani u Srbiji 4. listopada 1897. Bio je pravoslavac. Gimnazijsko obrazovanje stekao je u Jeusiersu u Francuskoj, a diplomirao je 15. lipnja 1920. u Clermont-Ferrandu, također u Francuskoj. Francuski jezik bio mu je glavna struka, a jugoslavenska književnost sporedna. Proforski ispit položio je 27. travnja 1932. Govorio je hrvatski i francuski jezik. Prvo zaposlenje bilo mu je 31. kolovoza 1920. u Paraćinu. Tu je 25. srpnja 1928. postao suplentom. Zatim je radio u Gimnaziji u Novom Sadu i u Gimnaziji u Užicama. Titulu profesora dobio je 24. lipnja 1932. Između 1933. i 1937. radio je u gimnazijama u Tuzli i Kragujevcu te u Ženskoj učiteljskoj školi u istome gradu. U Učiteljsku školu u Osijeku

¹²⁴⁴ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 420, br. 20785.

¹²⁴⁵ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 421, br. 20812; IRG 30/31.; IRG 31/32.; IRG 32/33.; IRG 33/34.; IRG 38/39.; IŽRG 30/31.; IŽRG 31/32.; IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.; *Zavičajnici*, 876.

¹²⁴⁶ IRG 31/32.

¹²⁴⁷ IRG 37/38.

¹²⁴⁸ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 913.

¹²⁴⁹ HR-DAOS-158, RG, kut. 10, br. 939.

¹²⁵⁰ IRG 31/32.; IŽRG 30/31.; IŽRG 31/32.; IŽRG 32/33.; IŽRG 33/34.

stigao je 30. kolovoza 1937., no već je 9. kolovoza iste godine bio dodijeljen Realnoj gimnaziji u Osijeku. Osijek je napustio 9. kolovoza 1939. premještajem u Učiteljsku školu u Pakracu.¹²⁵¹

Walter, Antun rođen je u Neudorfu (Vinkovačkom Novom Selu) 4. prosinca 1883. u obitelji Antuna i Rozalije (r. Klein). Bio je protestant. Klasičnu gimnaziju završio je u Vinkovcima, a zatim je tri godine studirao u Beču. Diplomirao je 1907. u Požunu. Bio je osposobljen za evangelički vjeronauk. Radio je kao evangelički župnik i senior. Kao honorarni nastavnik radio je u Klasičnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1926./1927., u Realnoj gimnaziji u Osijeku od školske godine 1919./1920. do školske godine 1939./1940. i u Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku tijekom školske godine 1928./1929. Oženio se 28. srpnja 1908. Fridom (r. Lajszky) s kojom je 9. prosinca 1909. dobio sina Egona, a 10. ožujka 1913. sina Edgara.¹²⁵²

¹²⁵¹ HR-HDA-890-4, PSPD, kut. 432, br. 21294.

¹²⁵² *Zavičajnici*, 889., IKG 18/19.; IRG 19/20.; IRG 39/40.; HR-DAOS-153, NRG, kut. 1, br. 223.; HR-DAOS-155, GSBO, kut. 17, br. 116.

8.2. Popis grafičkih priloga

8.2.1. Popis grafikona

Grafikon 1: Podjela profesora osječkih gimnazija 1918. – 1941. po tipu nastavnog rada	78
Grafikon 2: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po spolu	79
Grafikon 3: Broj profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po mjestu rođenja po županijama	81
Grafikon 4: Usporedba mjesta rođenja profesora osječkih gimnazija od 1890. do 1910. i od 1918. do 1941.....	82
Grafikon 5: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po stoljeću rođenja	83
Grafikon 6: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po desetljeću rođenja	83
Grafikon 7: Vjerska pripadnost profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941.	84
Grafikon 8: Usporedba postotka profesora osječkih gimnazija prema vjeroispovijesti od 1890. do 1910. i od 1918. do 1941.....	85
Grafikon 9: Završeno srednjoškolsko obrazovanje profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941.....	86
Grafikon 10: Razina obrazovanja profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941.....	87
Grafikon 11: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po broju mjesta studiranja	88
Grafikon 12: Usporedba mjesta studiranja profesora osječkih gimnazija u razdobljima od 1890. do 1910. i od 1918. do 1941.....	90
Grafikon 13: Trend postotka profesora osječkih gimnazija s iskustvom studiranja izvan Hrvatske	91
Grafikon 14: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. s obzirom na broj navršenih godina u trenutku stjecanja diplome	92
Grafikon 15: Postotak stečenih doktorata profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po spolu.....	93
Grafikon 16: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po broju stranih jezika koje su govorili.....	94
Grafikon 17: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po stranim jezicima kojima su se služili	95
Grafikon 18: Usporedba profesora osječkih gimnazija od 1890. do 1910. i od 1918. do 1941. po stranim jezicima kojima su se služili	96
Grafikon 19: Zanimanje roditelja profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941.....	97

Grafikon 20: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. prema broju navršenih godina u trenutku prvog zaposlenja u obrazovnom sustavu	99
Grafikon 21: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. prema vremenu koje je proteklo od stjecanja diplome do prvog zaposlenja u obrazovnom sustavu na osnovi pripadnosti određenim skupinama	101
Grafikon 22: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po vremenu stjecanja titule profesora	102
Grafikon 23: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po broju osječkih gimnazija u kojima su radili	124
Grafikon 24: Dolasci i odlasci profesora osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po godinama	125
Grafikon 25: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po školama iz kojih su najčešće dolazili u osječke gimnazije (osječke škole nisu uračunate)	128
Grafikon 26: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po školama u koje su najčešće odlazili iz osječkih gimnazija (osječke škole nisu uračunate)	129
Grafikon 27: Broj molbi za premještaj u osječke gimnazije i premještaj iz njih od 1918. do 1941.....	130
Grafikon 28: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po omjeru dobivenih nagrada i kazni.....	130
Grafikon 29: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po spolnoj zastupljenosti pri nagrađivanju.....	131
Grafikon 30: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po ulasku u brak	132
Grafikon 31: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. – postotak profesora u bračnoj zajednici po spolu	133
Grafikon 32: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po prosječnoj dobi ulaska u brak	134
Grafikon 33: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po rasponu godina ulaska u brak	135
Grafikon 34: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po broju djece.....	136
Grafikon 35: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po vremenu dobivanja prvog djeteta nakon ulaska u bračnu zajednicu.....	137
Grafikon 36: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po znanstvenom radu.....	138
Grafikon 37: Broj profesora članova prvenstveno učeničkih udruženja od 1929. do 1940.	140

Grafikon 38: Profesori Ženske realne gimnazije u Osijeku po visini primanja u siječnju 1934.	147
Grafikon 39: Profesori Ženske realne gimnazije u Osijeku po visini primanja u rujnu 1940.	148
Grafikon 40: Usporedba plaća osječkih gimnazijskih profesora od 1924. do 1940. s iznosom potrebnim za životne troškove i plaćom po stvarnoj kupovnoj moći	149
Grafikon 41: Postotak učenika osječkih gimnazija od 1918. do 1941. s roditeljima koji žive u Osijeku	155
Grafikon 42: Broj maturanata osječkih gimnazija od 1918. do 1941.....	157
Grafikon 43: Nacionalna struktura učenika osječkih gimnazija od 1918. do 1941.....	161
Grafikon 44: Učenici osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po vjeroispovijesti	164
Grafikon 45: Socijalna struktura učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1918./1919.	166
Grafikon 46: Socijalna struktura učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1928./1929.	167
Grafikon 47: Socijalna struktura učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1939./1940.	167
Grafikon 48: Socijalna struktura učenika osječkih gimnazija od 1918. do 1941.	168
Grafikon 49: Opći školski uspjeh učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1918./1919.	170
Grafikon 50: Opći školski uspjeh učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1926./1927.	171
Grafikon 51: Opći školski uspjeh učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1930./1931.	173
Grafikon 52: Opći školski uspjeh učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1939./1940.	174
Grafikon 53: Planovi učenika osječkih gimnazija od 1926. do 1940. za nastavak školovanja nakon završenog četvrtog razreda	175
Grafikon 54: Planovi učenika osječkih gimnazija od 1926. do 1940. za nastavak školovanja nakon završenog osmog razreda	177
Grafikon 55: Ocjene iz vladanja učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1918./1919.	181
Grafikon 56: Ocjene iz vladanja učenika osječkih gimnazija u školskoj godini 1939./1940.	183

Grafikon 57: Usporedba ocjena iz vladanja učenika osječkih gimnazija u školskim godinama 1918./1919., 1932./1933. i 1939./1940.....	184
Grafikon 58: Broj kazni dodijeljenih učenicima osječkih gimnazija od školske godine 1926./1927. do školske godine 1939./1940.	185
Grafikon 59: Članstva učenika osječkih gimnazija u učeničkim društvima od 1927. do 1940.	192

8.2.2. Popis slika

Slika 1: Zgrada Klasične gimnazije iz 1882. godine. Kasnije zgrada Ženske realne gimnazije, a danas zgrada Ekonomske i upravne škole Osijek (autor fotografije: Sergej Filipović).....	51
Slika 2: Zgrada Realne gimnazije u Osijeku iz 1890. godine, a danas zgrada III. gimnazije Osijek (autor fotografije: Sergej Filipović).....	61
Slika 3: Učenici Realne gimnazije pred Crkvom sv. Marka u Zagrebu, 8. travnja 1939. (izvor: Državni arhiv u Osijeku, Muška realna gimnazija u Osijeku. Izvještaji za školske godine 1933-1941 i slike sa školskih izleta.)	68
Slika 4: Učenici Realne gimnazije pred Crkvom sv. Vlaha u Dubrovniku, 15. lipnja 1940. (izvor: Državni arhiv u Osijeku, Muška realna gimnazija u Osijeku. Izvještaji za školske godine 1933-1941 i slike sa školskih izleta.).....	69

8.2.3. Popis tablica

Tablica 1: Nastavni plan za realne gimnazije iz 1930. godine.....	26
Tablica 2: Nastavni plan za klasične gimnazije iz 1930. godine	26
Tablica 3: Školske proslave u školskoj godini 1936./1937.....	31
Tablica 4: Broj klasičnih gimnazija, broj učenika klasičnih gimnazija i godišnji proračuni klasičnih gimnazija od 1918. do 1938. godine	42
Tablica 5: Broj realnih gimnazija, broj učenika realnih gimnazija i godišnji proračuni realnih gimnazija od 1918. do 1938. godine.....	43
Tablica 6: Nastavni plan Klasične gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1919./1920.....	52
Tablica 7: Broj učenika Klasične gimnazije u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1926./1927.....	53
Tablica 8: Nastavni plan Realne gimnazije u Osijeku u školskoj godini 1919/20.	62

Tablica 9: Broj učenika Realne gimnazije u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1939./1940.....	63
Tablica 10: Broj učenica Ženske realne gimnazije u Osijeku od školske godine 1918./1919. do školske godine 1939./1940.	70
Tablica 11: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po mjestima studiranja	89
Tablica 12: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po starosti prvog zaposlenja, prvog zaposlenja u osječkim gimnazijama i stjecanju titule profesora.....	102
Tablica 13: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po rasponu radnog staža prije prvog zaposlenja u osječkim gimnazijama	111
Tablica 14: Profesori osječkih gimnazija od 1918. do 1941. po rasponu radnog staža u osječkim gimnazijama	111
Tablica 15: Profesori osječkih gimnazija 1918. – 1941. po radnome iskustvu	114
Tablica 16: Osnovna plaća po kategorijama i stupnjevima na osnovi Zakona o činovnicima od 31. srpnja 1923.....	143
Tablica 17: Položajna plaća po kategorijama i grupama na osnovi Zakona o činovnicima od 31. srpnja 1923.....	143
Tablica 18: Primanja činovnika na osnovi Zakona o činovnicima od 31. ožujka 1931.	146
Tablica 19: Broj učenika osječkih gimnazija na kraju školske godine od 1918. do 1940. i godišnja stopa pada/rasta broja učenika.....	152
Tablica 20: Spolna struktura učenika osječkih gimnazija od 1918. do 1941.....	158
Tablica 21: Prosječna visina i težina učenika Klasične gimnazije u Osijeku 1922. godine .	178
Tablica 22: Primjer jelovnika za jedan tjedan u Đačkoj menzi u Osijeku 1927. godine	196

8.2.4. Popis zemljovida

Zemljovid 1: Položaj osječkih gimnazija na zemljovidu (X - Realna gimnazija; Y - Klasična gimnazija, Niža realna gimnazija, Ženska realna gimnazija.....	75
---	----

KRATKI ŽIVOTOPIS AUTORA

Sergej Filipović rođen je 1987. godine u Osijeku. U rodnome gradu završio je osnovnu školu i gimnaziju. Na Filozofskom fakultetu u Osijeku diplomirao je 2011. povijest i pedagogiju, summa cum laude, dok je 2013. godine na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu završio Poslijediplomski specijalistički studij „Regionalne komparativne studije Srednje i Jugoistočne Europe“. Doktorand je na Poslijediplomskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti na Filozofskom Fakultetu u Zagrebu. Radno iskustvo stekao je u osnovnoj i srednjoj školi, a od 2016. zaposlen je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Osijeku. Dobitnik je više nagrada, pri čemu se izdvajaju prva nagrada za najbolji rad mladih povjesničara Instituta za hrvatsku povijest, Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje te druga nagrada za najbolji esej o udžbenicima srednjovjekovne povijesti Instituta Georg Eckert. Autor je većeg broja znanstvenih i stručnih radova i sudionik više međunarodnih znanstvenih skupova. Znanstveni interesi uključuju metodiku nastave povijesti, povijest školstva, povijest svakodnevice, povijest sporta, povijest marginalnih društvenih skupina i opću povijest 19. i 20. st.

Znanstveni radovi:

- „Kolektivna biografija profesora osječkih gimnazija na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće na osnovu matica i sposobnika profesora“. *Osječki zbornik* 37 (2022): 71-78.
- „Reformacija u udžbenicima povijesti od 1918. do danas“, u: *Reformacija u Europi i njezini odjeci: povodom 500. obljetnice Lutherovih teza*, ur. Dubravka Božić Bogović, 419-436. Osijek: Filozofski fakultet Osijek, 2019.
- „Die Deutschen und die deutschen Themen in der kroatischen Historiographie“, u: *Zwischen Assimilation und Autonomie: neuere Forschungsaspekte zur Kulturgeschichte der deutschsprachigen Minderheit in Kroatien*, ur. Thomas Möbius, Tihomir Engler, 17-34. Berlin: Peter Lang, 2019. (s Dubravkom Božić Bogović i Slađanom Josipović Batorek)
- „Štrajk učenika osječke Kraljevske velike gimnazije iz 1912. godine“, *Časopis za suvremenu povijest* 49 (2017), br. 2: 243-255.

- „Skupljanje albuma sa sličicama u Jugoslaviji: doprinos istraživanju potrošačkog društva i popularne kulture“, u: *Socijalizam: izgradnja i razgradnja*, ur. Chiara Bonfiglioli, Boris Koroman, 71-96. Zagreb-Pula: Srednja Europa, 2017.
- „The image of Croatia's Medieval Neighbours in History Textbooks“, u: *Mutual Images – Textbook Representations of Historical Neighbours in the East of Europe*, ur. Janos M. Bak, Robert Maier, 20-31. Braunschweig: Georg Eckert Institut, 2017.
- „Osnivanje i djelovanje Samoupravne interesne zajednice za standard učenika i studenata općine Osijek“, *Scrinia Slavonica* 16 (2016): 353-381.
- „Sriemske novine i izvještaji Županije srijemske kao izvori za istraživanje ratnih prilika u Vukovaru u Prvom svjetskom ratu“, u: *Srijem u Prvom svjetskom ratu 1914. – 1918.*, ur. Krešimir Bušić, Stjepan Prutki, 431-446. Vukovar: Državni arhiv u Vukovaru, 2016. (s Lukom Pejićem)
- „Osječke gimnazije na prijelazu iz 19. u 20. st.: uspjeh, kažnjavanje i školski život“, *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje* 13 (2015): 173-190.
- „Facebook – nova obrazovna platforma u nastavi povijesti“, *Napredak* 156 (2015), br. 3: 319-340. (s Andreom Vučetić)
- „Regulacija prostitucije u Osijeku na prijelazu iz 19. u 20. st.: Pravilnik o uređenju i nadziranju prostitucije iz 1896. i Pravilnik za bludilišta iz 1911.“, *Scrinia Slavonica* 14 (2014): 141-158.
- „Osječko srednje školstvo od 1729. godine do početka Prvog svjetskog rata“, *Essehist* 2 (2010): 44-51.